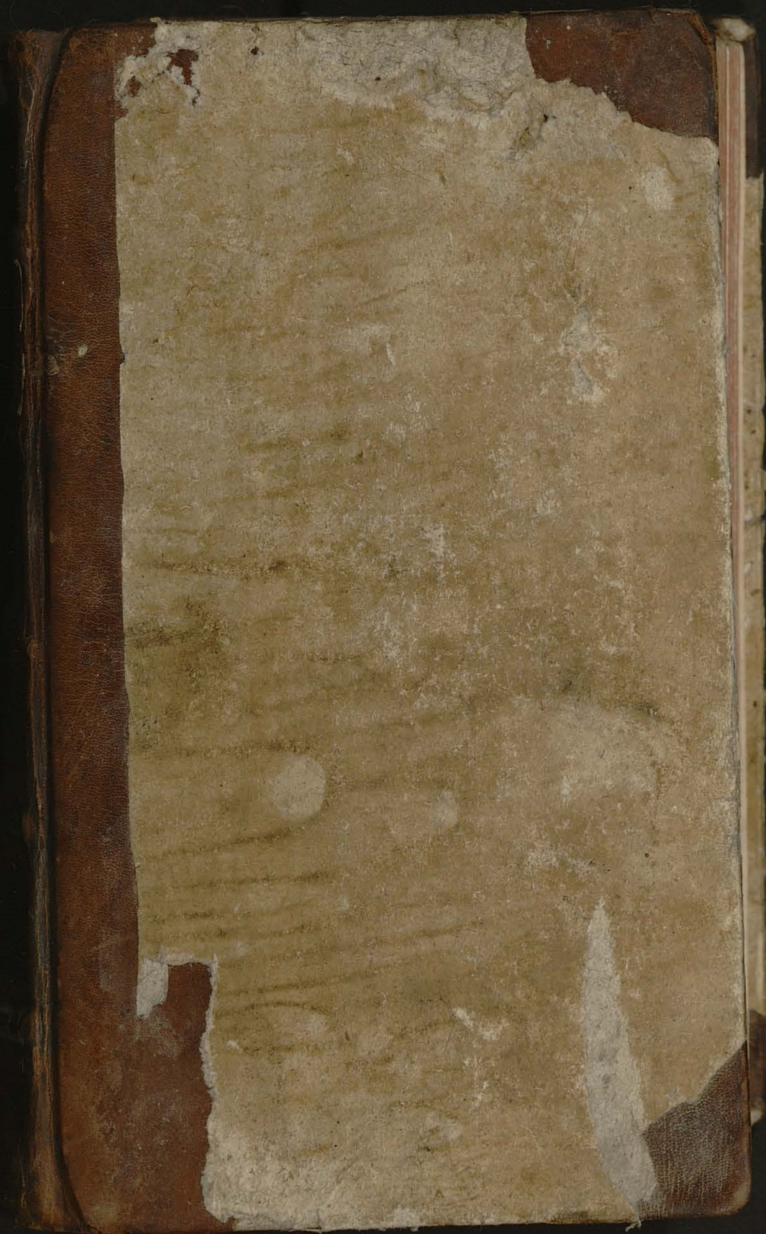

R

A

Soc.

TH

TI

Resol

Practica

recenti

Missionar

Theol

Ad quamli

chesi, E

nisteria c

De Con

E

Ab Author

Decretis,

labus in I

Apud Mic

R. P. RICHARDI ARSDEKIN

Soc. Iesu S. Theol. Professoris

THEOLOGIA TRIPARTITA

SIVE

Resolutiones Polemicæ, Speculativæ, Practicæ, Controversiarum, & Quæstionum, etiam recentissimarum, quæ in Schola, & Praxi per omnia usum præcipuum habent.

Missionarijs, & alijs animarum Curatoribus, & Theol. studiosis solerter accommodatæ.

Cum novo Apparatu

Ad quamlibet Doctrinam Sacram in Concione, & Catechesi, Et ad qualibet Sacerdotis erga Proximum Ministeria copiosè ac eruditè tractanda.

TOMUS SECUNDUS

Complectens copiosè Resolutiones Theologicas, etiam modernas, ad praxim accommodatas.

EDITIO QUINTA

Ab Authore in singulis Partibus, cum recentibus etiam Decretis, multùm aucta, & emendata: quorum Syllabus in Præfatione sequenti exhibetur.

ANTVERPIÆ,
Apud Michaelem Knobbaert, sub signo S. Petri.
Anno 1682.
Cum Gratia, & Privilegio.

PRÆFATIO
PRIORIS ET HUJUS EDITIONIS
AD
BENEVOLUM
LECTOREM.

Laboravi non ita pridem in Academia Lovanienſi, quantùm ſinebat Docendi cura aſſidua, Opus aliquod Theologicum, tam Miſſionariis Apoſtolicis, quàm aliis paſſim oportunum, cujus mille fermè exemplaria paucorum menſium ſpatio diſtracta fuerunt, & plura etiamnum deſiderata. Poſtea pluſculum hic nactus otii, non ſine aliis impedimentis ultra Præfecturã ſtudiorum, conatus ſum in eo genere Opus aliquod perfectum, & omnibus commune abſolvere. Sic ut exiſtimem in hoc opere nihil deſiderari ad Reſolutiones ſive practicas, ſive ſpeculativas, in quæſtionibus etiam hoc tempore maximè expetitis; vel ad Doctrinam ſacram in quovis Sacerdotis munere facilè ac eruditè tractandam. Quæ omnia, cum tota operis materia, methodo, ac ſymmetria, ut facilius & copioſius ſub unum aſpectum cadant, plurimum opto, ut ſtudioſus Lector ſequentem Indicem ſingulorum Titulorum ac Capitum attentè percurrat, ubi forte plura non parum exquiſita, & ſuis uſibus apta reperiet.

Cum autem in Librorum delectu nihil gratius accidere soleat, quàm si in eodem Opere simul concurrat succincta brevitas, scribendi claritas, rerum novitas, materiæ varietas, & ad omnem Temporis usum expedita utilitas, ita, nisi fallor, hujus Operis partes singulæ sunt digestæ ac locupletatæ, ut hæc omnia singulari cum delectu, & in mole non magna, facile & expeditè ad manum habeantur.

Quinimo ad minuendam Libri molem, nobis non parum curæ fuit ipsos typos, & formam chartæ talem, & tam commodam adhibere, ut non permitteret Operis quantitatem, pro materiæ quam continet magnitudine, in ampliorem formam excrescere, ut sic paginæ paucæ materiam multam, & simul ad omnem usum portatu facilem continerent.

Notanda porrò est singularum inter se partium symmetria, & ad mutuum subsidium mutua connexio, quæ sic studiosè instituta est, ut una pars possit ad alterius partis usum aptè accommodari. Si enim in prima parte ex Polemicis controversiam aliquam tractes, plurimùm ad eam illustrandam conducere possunt quæstiones Theologicæ tam speculativæ quam practicæ, quæ in 2. & 3. parte continentur. Si è converso, in his quæstio aliqua agitetur, datur in eodem genere ad Controversias recursus. Si ex *Apparatu* Doctrinam sacram, aut Christianam populo sagaciori proponas, facile potes, ubi res requirit, fidei Controversias, aut Quæstiones Theologicas ex aliis partibus inducere. Ceteris quoque Sacerdotis ministeriis eadem poterit praxis accommodari: prout singula in Operis decursu notata, & digesta reperies

periες: cum ea ut ſpero cautela ut non facile aut temerè ullius hominis perſona, ſed ſola doctrina quâ decet moderatione attingatur.

Inſuper, ad conciliandum gratam Materiæ varietatem, plurimùm conducunt quæſtiones in omni genere ſingulares & exquiſitæ, cuilibet Functioni ſervientes, quæ in ſingulis Partibus ſuo loco tractantur, ut ſunt, Nova Sectariorum argumenta, & effugia: Pontificum & Conciliorum ſeries, decreta, et authoritas quoad ſingulas, etiam juris et facti quæſtiones: Errores moderni ſive Novatorum, ſive aliorum in modernis quæſtionibus ſuis locis exhibiti: Opinionum variarum probabilitas tam in genere, quàm in ſpecie diſcuſſa: Reſolutiones Particulares ad quoſcunque Miſſionarios, Curatores animarum, et ad partes Hæreticorum in quavis materia pertinentes.

Sic denique totum Opus inſtitutum, atque ordinatum eſt, ut Curatori animarum copioſè ſit proſpectum, ad ſingula ſua Munia facilè et eruditè peragenda. Sive enim in Controverſiis fidei cum Sectario congrediaris, ſive moderna inter doctiores dogmata tractes, ſive populo fideli Sacramenta adminiſtres, ſive in conſcientiæ Tribunali ſententiam feras, ſive præ Roſtris populum grandiorem erudias, ſive tenello gregi Doctrinæ Chriſtianæ myſteria ex officio exponas, ſive ſingulos hominum ſtatus privatim inſtituas; inuenies in his, cæteriſque Sacerdotis Apoſtolici miniſteriis uberem hic rerum copiam, cum accuratis ad praxim documentis, et ſingula ſuis locis ex profeſſo tractari. Quæ cum legendo attentè exploraveris, acile deprehendes, quæcunque ferè ſubſidia ex-

Theologia universa aut aliunde desiderare possis, hic in decursu totius Operis facili methodo digesta, et propriis usibus singulari studio accommodata reperiri.

Demum hæc *postrema Editio*, eo consilio in Tres Tomos ex variorum voto divisa est, ut in ea forma redderetur portatu facilior, tam pro aliis, quam pro Curatoribus animarum qui ad varia loca discurrunt, ut illam partem habeant ad manum, quæ ad præsentem eorum usum maximè accommodata videbitur. Idque commodum habet speciale in editione separata Tomi Tertii qui continet Apparatum pro Doctrina Sacra in Concione, et Catechesi tradenda: pro Assistentia ægris et sanis præstanda: et pro quovis alio Sacerdotis ministerio, quovis loco tractando.

Quæ in hac Quinta Editione præcipuè addita aut præstita sunt; ut promptius et distinctius innotescant, in sequenti Syllabo sub unum aspectum breviter subjicientur.

Syllabus

Syllabus Præstitorum

In singulis partibus hujus Quintæ Editionis multò auctioris.

QVamvis hujus Operis priores quatuor Editiones absque doctrinæ offensione prodierint: in hac tamen, quæ hic postrema est, multa sunt aptius disposita, multa magis deducta & elucidata, multa lectori commodissima in singulis Partibus variis locis adjuncta: quæ ut facilius inveniantur, hic præcipua notatis singulorum paginis subjiciuntur, minutioribus prætermissis.

In hac Parte sive *Tomo primo*, Ad priorem Libri Dedicationem Missionariis Apostolicis, additur in calce, Prosecutio ejusdem Viris Apostolicis recenter in Germania, Anglia, et Hibernia mortem gloriose perpessis, post *poginam* 464.

Ad *paginam* 391. Annotatio oportuna, de facientibus quod in se est ex solis viribus naturæ.

Pagina 292. Apponuntur Dogmata quæ sunt Calvino propria, et alia dogmata illi cum Luthero communia.

Pagina 295. Annotatio singularis de vero modernæ Hæresis motivo.

Pag. 309. Proponitur Idæa miseranda moderni sectarii, ut statum suum clarè advertens, veræ Ecclesiæ se adjungat.

Pag. 311. Ex Bulla dogmatica Leonis X. di-

ſtinctè series Errorum Martini Lutheri et ſequacium, cum eorum damnatione, cenſuris et pœnis annexis: adduntur Errores Wiclefi.

*Pag.*465. Ad Diploma Alexandri VII. contra 5. propoſitiones Janſenii, additur ejuſdem Conſtitutio de iis abjurandis, in ſenſu ab Authore intento: cum Concluſione notatu digno.

*In fine Part.*1. In Proſecutione Dedicationis exponitur Vita et Mors glorioſa Primatis Hiberniæ, & Archiepiſcopi Dublinenſis, & aliorum in Anglia, & Germania recenter obita. *pag.*471. & 476.

In *Tomo* 2. *Tract.* 1. circa Principia practica. *Pag.*5. additur, de conſcientia proplexa et ſcrupuloſa. *Pag.*9. deducitur ulterius, quomodo dubitanti faveat poſſeſſio. *Pag.*17. Principia alia oportuna, de Legis et Præcepti obligatione. *Pag.*18. De iis quæ ex Metu fiunt quomodo reſolvendum.

Paginâ 23. Apponuntur Regulæ de Deliberatione intellectus, et Conſenſu voluntatis ad mortale aut veniale requiſitis.

*Pag.*28. Deducitur ex ipſa natura rei operatio licita ex opinione probabili.

Pag. 30. Elucidatur norma, et ſecuritas conſcientiæ practicè certæ. Et *pag.*35. de uſu probabilitatis in adminiſtratione Sacramentorum. Et *pag.*44. Totus tenor utriuſque Decreti Alexandri VII. ſuppletis omiſſis.

Pagina 51. Inſeritur novum Decretum Innocentii XI. contra 65. Propoſitiones ibidem expreſſas, de quibus fere ſingulis in Operis decurſu agitur.

Pagina 66. Elucidatur accuratè quomodo poſſit eſſe operatio prudens & licita ex ſententia

tentia minus probabili, minuſque in ſpeciem tuta.

Pag. 80. & ſeq. Solvuntur novæ quædam Objectiones in oppoſitum: cum utili obſervatione in modernis.

Pag. 103. Explicatur propoſitio 13. inter prohibitas, de optante alterius mortem naturalem. Et *pag*. 111. &c. De obligatione reſtituendi in eo qui per modica furta ad ſummam notabilem pervenit. Et *pag*. 119. De inducente alium in ebrietatem qui decrevit grande aliquod malum patrare.

Pagina 147. Ulterius declaratur non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

Pag. 161. Inſeritur tenor Decreti Alexandri VII. vetantis cenſurari ſententiam de ſufficientia Attritionis, & alteram de neceſſitate Dilectionis in Sacram. pœnitentiæ.

Pag. 193. Deductio ulterior facultatum Paſtoralium tam in ſua Eccleſia, quàm extra illam.

Paginâ 195. Quæſtiones aliæ circa Munia & Beneficia Eccleſiaſtica, quoad electionem dignioris, valorem collationis Beneficii, conditiones ad eam requiſitas, & modos quibus ea amittantur, aut etiam permutentur.

Pag. 221. Expoſitio percommoda ſingulorum Caſuum Epiſcopis reſervatorum. Caſus illi pro ſubſidio memoriæ paucis verſiculis aptè expreſſi, *pag*. 220.

Pag. 238. Annotatio de poteſtate Epiſcoporum circa caſus Pontificios.

Pag. 253. Summula Caſuum à quibus etiam

Privilegiati absolvere nequeunt.

*Pag.*255. Casus quos Regularium Superiores sibi reservare possint.

*Pag.*329. Observatio de Theologis Recentioribus deducta. Item P. *Matthæi de Moya* ex opere recenti resolutiones variæ, pag. 370. pag.305. pag.364. pag.458. pag.530. & alibi.

Pagina 300. De Indulgentiis maximi momenti Decretum modernum anni 1678. totum inseritur, ex quo Indulgentiæ abrogatæ, à veris & non abrogatis discernantur.

*Pag.*390. Inducuntur & explicantur Irregularitates singulæ, & quomodo Sacros Ordines, aliaque impediant: & omnes ad paucos versiculos memoriæ causa reducuntur.

*Pag.*419. Pro praxi et forma Dispensationis ex Pœnitentiaria Romana &c. addita quædam notabilia.

Pag. 428. Additur de præcepto Charitatis Dei & proximi, cum novarum controversiarum resolutione, actibus internis, externis &c.

*Pag.*444. De juramento, & pag.464. de jejunio varia magis deducta. Et pag.460. quæstio singularis de observatione festorum, qualiter peccet Herus habens tres servos, qui in die festo assignat singulis successivè laborem unius horæ.

*Pag.*478. An & qualiter peccent Parentes filiam aut filium ad Religiosum statum cogentes, aut ab ea retrahentes.

*Pag.*491. Discutitur accuratè, an qui alteri damnum intulit ignoranter, aut non liberè, teneatur ad damnum illud reparandum.

*Pag.*530. An, & quomodo fieri poſſit compenſatio pro debito tantum probabili.

*Pag.*531. Appendix ſingularis, Quando teneatur ad reſtitutionem Judex, Advocatus, & Teſtis: cum propoſitionibus recenter prohibitis ad hanc materiam pertinentibus.

*Pag.*605. In fine hujus Tomi 2. accedit Tractatus novus, prorſus ſingularis, operoſus, & utiliſſimus, qui eſt, Idæa ſcientifica Theologiæ univerſæ, & Scientiarum illi annexarum, complnctens juris Canonici, juris Civilis, ſcientiæ Philoſophiæ cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Authores, Partium ſingularum Ordinem & Materiam: nec non Fori Eccleſiaſtici notitiam & normam, multiplicem: ſingula brevi methodo expoſita per Capita plura.

In *Tomo Tertio.* Ad Apparatum Materiæ pro Doctrina ſacra per totum alphabetum, Accedit ad ſingulos titulos, Annotatio locorum ex ipſo etiam *Breviario* Romano ex quibus poſſit materia Dictionis in promptu haberi pag. 1.

Praxis varia, ac ſelectiſſima aſſiſtendi cuivis Proximo in quovis ſtatu aut neceſſitate: per tria Capita. pag. 395.

Caput primum. Remedia & documenta contra ſingula Peccata in particulari: per 5. titulos, pag. 396.

Caput ſecundum. Praxis Converſationis & Inſtructionis pro quovis hominum Statu: pag. 401. per 14. titulos: ut pro Hæreticis convertendis: pro obſtinatis peccatoribus emolliēdis: pro Conſuetudinariis ad ſeriam pœnitentiam, & emendationem vitæ perducendis: pro inimicrs reconciliandis: pro afflictis ex morte amici, aut

jactura bonorum consolandis: pro assistentia aptè præstanda incarceratis, & extremo supplicio afficiendis: & pluribus aliis, *ibidem circa finem tomi 3. p 407.*

Caput tertium. Ritus necessarii pro administratione singulorum Sacramentorum, pro Curatore animarum: per 6. titulos, in calce Tomi tertii, ut ibi possint semper in promptu haberi quocumque Curator animarum cum illo pervenerit.

Præter hæc, plurima sunt alia in hac Editione sparsim adjecta, & magis perfecta, correcta, aut ordinata: collatâ etiam ad hoc ipsius Censoris operâ admodùm benignâ, & accuratâ, sic ut meritò confidamus nihil in hoc genere ad perfectionem desiderari. Quod si de hoc Opere, nondum sic locupletato, in Præfatione Editionis partim Coloniensis partim Pragensis palam testatum extet, Opus illud verè esse Iliadem mirâ arte in Nuce contentam: quovis oblato pretio illic quæsitum: variorum manibus cœptum describi: optandum ut ad omnes Vbique terrarum perveniat: copiosam esse Bibliothecam Viri Apostolici, uti ipsis ad frontem præfigere benignè placuit. Quanto magis hæc postrema Editio tam multiplici doctrinâ, etiam recentissimorum Decretorum, de novo instructa, & in formam tam commodam redacta, utilitatem Lectori adferet singularem, ad Dei gloriam, & salutem animarum copiosè procurandam: quod unicum laboris nostri præmium desideramus.

Anno-

AD LECTOREM.

Annotatio.

AD majorem notitiam & usum hujus Operis juvat hic seorsim quædam adnotare, quæ inter rigidiores Theologiæ considerationes, possint legentis animum, ubi lubet, piè oblectare: sive ratione styli amænius excurrentis, sive notitiæ historicæ, sive alicujus incidentiæ singularis: quorum aliqua, ut magis in promptu sint, hic cum sua pagina quædam obiter indicantur.

ANNOTATIO.

Exponitur fusiori stylo mors gloriosa variorum fidei Pugilum recenter in Anglia, & alibi. pag.471.

De origine disputationis, & licito usu opinionis probabilis circa recentiores objectiones diffusius disceptatur. Tomi 2. pag.75. *Vti & disputationis de Attritione,* pag. 136.

Annotatio singularis de SS. Patribus, & Theologis recentioribus, pag.327.

Constantia Hiberniæ per 12. sæcula inter perpetuas persecutiones, ordine temporum diffusè deducta. Tom. 3. pag.313.

Meditationes variæ appositè deductæ pro perfectione vitæ, & singularum functionum viri Ecclesiastici: Tom.3. pag.365.

Hæc ex variis pauca poterunt etiam subinde locum Libri tam spiritualis, quàm historici cum scientia & oblectatione supplere.

INDEX

INDEX

Titulorum Tomi Secundi

PARS TERTIA

OPERIS

RESOLUTIONES THEOLOGICÆ AD PRAXIM ACCOMMODATÆ.

TRACTATUS PRIMUS

Principia Practica, sive Dictamina quædam generalia, ex quibus ritè intellectis Resolutiones particulares facilè deducuntur.

Princi-

cet

Inseritur

RESOLUTIONES PARTICULARES

Ad Pastorale munus, personam, & privilegia speciatim pertinentes.

Resolutiones particulares, Ad Hæresim & partes Hæreticorum, & Curatores animarum ubique pertinentes.

Vide has fusè deductas infra in Tractatu 6. per totum.

TRACTATUS SECUNDUS

DE ABSOLUTIONE SACRAMENTALI.

Cum varijs tam Missionum, quàm aliorum Facultatibus, & Privilegijs, & Casibus reservatis.

§. 2. *In*

TRACTATUS TERTIUS

DE CONFESSIONE ET ABSOLUTIONE SACRAMENTALI.

Cum Indulgentiis, etiam Mißionum, & praxi Hæreticos reconciliandi.

TRAC-

TRACTATVS QUARTUS

DE SACRAMENTIS RELIQUIS IN GENERE ET SPECIE.

TRACTATVS QVINTVS

DE PRÆCEPTIS ET PECCATIS.

Caput

TRACTATVS SEXTVS.

RESOLUTIONES SINGULARES.

Ad Hæresim, & Partes Hæreticorum, ac Curatores animarum ubique Pertinentes.

Quæstio

Pro Missione Castrensi, & Navali.

Praxis

Praxis varia

Ad brevem facilemque Directionem Confessarij, & Dispositionem Pœnitentis.

TRACTATUS ULTIMUS

Idæa Scientifica Theologiæ universæ, & Scientiarum illi annexarum.

PARS

PARS TERTIA

RESOLUTIONES THEOLOGICÆ AD PRAXIM ACCOMMODATÆ.

TRACTATUS PRIMUS

PRINCIPIA PRACTICA, SIVE

Dictamina quædam Generalia, ex quibus ritè intellectis Resolutiones particulares facile deducuntur.

Principium primum.

Dictamen Conscientiæ, & Ignorantia invincibilis.

Uivis tenetur sequi dictamen suæ conscientiæ, quamdiu, re examinatâ, nulla in oppositum dubitandi ratio occurrit. Hoc est. Si homo sine sua culpa absolutè judicet hic & nunc se obligari sub peccato ad aliquid agendum, vel omittendum, actu peccabit, si se isti judicio non con-

conformet; & non peccabit, si conformet; quamvis alias à parte rei contingeret actionem, aut omissionem illam aliquâ lege esse prohibitam.

Ratio est, quia Conscientia nostra est proxima regula voluntatis, derivata à prima regula omnium actionum humanarum, nempe à lege divina & æterna, ut docet *S. Thom.* 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 3. Ergo qui agit secundùm dictamen Conscientiæ, naturali regulæ, à Deo sibi constitutæ, se conformat.

Hinc fit ut omninò existimans se obligari ad jejunium die Dominico, teneatur à cibis vetitis abstinere. Et contrà, judicans non esse abstinendum à carnibus die Veneris, non peccet si carnibus vescatur, quamdiu non potest ab illo errore se expedire.

Sunt quidam hoc tempore qui negent hoc Principium valere in actibus qui procedunt ex *Ignorantia invincibili* juris naturalis, ut si mentiaris ignorans mendacium esse peccatum, aiunt te per hoc à delicto non excusari. Hanc doctrinam in lucem protrusit Jansenius in suo *Augustino tom.* 2. *de statu nat. lapsæ lib.* 2. *c.* 2. fœtum illum adhuc informem cum paucis suscepit Sinnichius in *Saule ex rege lib.* 1. *cap.* 96. formare eundem & fovere conatur alius recentior, sed quasi umbram captans, de qua ambigit an talis ignorantia detur in rerum natura, credit tamen probabile eam dari, & à peccato non excusare.

At conatum hunc facile opprimit invicta ratio, communis authoritas, & ipse S. Augustinus lib. 3. de libero arb. cap. 19. *Non*, inquit, *tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negliges quærere quod ignoras.* Quin & ipsa ratio cum Augustino docet, in eo quod caveri non potest deesse

deesse voluntarium, sine quo nequit peccatum admitti: caveri autem non potest malitia quæ sic ignoratur ut ad ea nulla prorsus animum subeat cogitatio. Frustra autem opponunt, hanc ignorantiam in nobis ex libero Adami peccato profluxisse, nisi etiam velint nobis ad peccatum imputari ea quæ contra legem naturæ ex cæcitate, amentia, aut concupiscentia nolentes incurrimus, quod nemo sanè admiserit, qui nolit hinc in alium errorem devolui, qui negat libertatem à necessitate ad peccandum requiri, quod in propos. 3. Jansenij, & aliis pridem damnatum est. Nec unquam ostendent hujus dogmatis malè cohærentis authores, cur minus à peccato excuset ignorantia invincibilis juris naturæ, quam ea quæ est juris divini aut positivi, quæ pariter ex Adami peccato profluxit, quam tamen ipsi à delicti reatu omnino eximunt.

Denique, si doctrina illa vera foret], sequeretur aliquando dari casum, in quo quidquid agas vel omittas necessariò statuêris peccati reus. Ut si invincibiliter judices ad liberandum innocentem te hic & nunc ad pejerandum obligari; si pejeres, formaliter peccas, quia ignorantia hæc à formali peccato non excusat; si non pejeres, peccas contra conscientiam dictantem te sub peccati reatu nunc ad pejerandum teneri. Sequeretur secundò, Aliquos Sanctos Patres qui ex invincibili ignorantia errores aliquos in materia juris naturæ docuerunt, vel operando secuti fuerunt, damnandos esse, si ante mortem errores illos debitè non retractarunt. Tertiò, Cum in quæstionibus juris naturæ aliter in multis opinetur ac doceat tota Schola Thomistica, aliter tota Scotistica, necessariò alterutra tanta quanta est, in formali peccato continuò

versabitur. Neque minus illis injurius erit, si ignorantiam illam vincibilem affirmes, quasi viri tot integerrimi ad veritatem assequendam se non ritè disponant. Est tamen quidam Recentior qui ostendit se hunc bolum facile deglutire, sed si quis in hoc adeò laxus est, quidni & alios dogmatum camelos facile devoret.

Ex dictis satis liquet ea quæ fiunt ex ignorantia invincibili juris naturæ, nec esse homini libera, nec ad peccatum imputari posse: ac proinde doctrinam asserentiam eam à peccato non excusare, principium esse dirigendæ conscientiæ non magis idoneum, quam sit istud: Aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia: quod omnino damnatum est, ac supra refutatum tract. 2. cap. 2. §. 2.

P. II. *Ignorantia vincibilis.*

Conscientia vincibiliter erronea non excusat absolutè à peccato operationem aut omissionem, quæ ex illa ignorantia procedit.

Ratio est, quia cùm sit in hominis potestate constitutum prævio veritatis examine errorem illum vincere & deponere, operatio mala quæ indè sequitur, saltem in sua causa, est illi indirectè voluntaria, & ad culpam imputabilis. Potuit enim causam illius depellere, quam tamen amovere neglexit. Ignorantia enim *vincibilis* est quæ depelli potuit, & debuit; *invincibilis* quæ pro hominis arbitrio vinci non potuit, uti cum D. Thomâ tradit *Wiger. 12. quæst. 7. ar. 8. Malderus, aliique Theologi.*

Hinc fit ut quis peccet attestando rem falsam, quam putat esse veram, si anteà neglexerit veri-

veritatem inquirere: Item, ut delinquat omittendo ſacrum, etſi judicaverit diem non eſſe feſtum, ſi noluit in cognitione Feſtorum debitam curam adhibere. Et ſic de cæteris.

Nota tamen, peccantem ex ignorantia vincibili non ſemper committere novum peccatum formale diſtinctum à præterita omiſſione inquiſitionis debitæ. Ut ſi quis pridem ſuâ culpâ neglexerit inquirere, an tali die ſoleat eſſe jejunium, & poſtea ignarus jejunij iſto die carnes comedat, non incurrit ille tunc novum & formale peccatum contra præceptum jejunij, de quo ipſi illo tempore nihil in mentem venit.

Conſcientia perplexa, & ſcrupuloſa.

CONſcientia eſt actus intellectus practici, ſive judicantis aliquid hic & nunc agendum, aut fugiendum eſſe vel fuiſſe. Formatur plerumque conſcientia ex principiis univerſalibus deducendo actiones particulares.

Qui ita perplexus eſt, ut utrumque oppoſitorum iudicet eſſe peccatum, eoque errore nec per ſe, nec per alium expedire ſe poſſit, eligere tenetur quod ipſi minus malum apparet. Quia in illo caſu alia non ſuppetit via, bonâ fide conſcientiam formandi. Ut ſi aliquis die feſto ſolus aſſiſtens moribundo exiſtimet ſe peccare ſive ægrum deſerat, ſive ſacrum omittat, debet eligere potius ſacrum omittere, ſi judicet illud præceptum minus obligare, ſicut verè minus obligat.

Quod ſi nec hoc ipſum determinare poſſit, quid ex duobus appareat minus malum, quidquid egerit peccatum non incurret. Quia cum abſolutè neceſſarium ſit rem vel facere vel amittere, ſi ſic conſtitutus peccaret, ex neceſ-

sitate peccaret, quod omnino repugnat.

Licitum est operari cum Conscientia scrupulosa, an aliquid sit peccatum, manente etiam scrupulo, dummodò judicetur esse scrupulus & tanquam talis contemnatur: Ut si cui soleat inhærere apprehensio peccati, si in die jeunij moderato potu se reficiat.

Quia scrupulus consistit in vana apprehensione, & inde ortâ anxietate, ne ibi sit peccatum, ubi nullum est. Atqui cum illa apprehensione consistit prudens judicium, quod illâ non obstante licitè operetur: ergo potest etiam manente scrupulo illum contemnere, & isti judicio se conformare. Sic enim procedendo nulli se peccandi periculo exponit: quia cum scrupulus ex levi aut inani fundamento procedat, non tollit judicium practicum, & ritè fundatum de licita operatione.

Ut autem hoc judicium magis in particulari fundetur, juvat tam pœnitentem, quam ejus Confessarium reflectere ad notas & signa conscientiæ scrupulosæ. 1. Quod aliorum judiciis acquiescere non audeat. 2. Quod ex levi apparentia judicium de eadem refrequenter mutet. 3. Quod habeat reflexiones impertinentes circa innumeras rei circumstantias. 4. Quod advertatur sive ab ipso, sive à Confessario, quod soleat in rebus suis esse minus inquietus, anxius, & perturbatus. 5. Quod deprehendatur antea sæpius talia apprehendisse sine fundamento: etsi aliquando circa casus alienæ conscientiæ satis resolutè & intrepidè procedat.

Remedia præcipua ut conscientia scrupulosi ad rectam normam reducatur. 1. Assuescere ad pellendum timorem scrupuli, contrarium

audacter operari : sic enim clavus clavo pelli debet. 2. Nihil judicare mortale, nisi id certò sciat. 3. Cavere otium, & vagas cogitationes quæ mentem scrupulis infestant. 4. Eligere virum probum & prudentem cuius judicia firmiter adhæreat, nec illud apud se in examen inducat. 5. Advertere quod possit se conformare communi judicio & consilio Theologorum, quod dum angit scrupulus nec suppetit Consilium, possit se ad quam vult partem liberè resolvere, nisi certò illi constet esse peccatum. Item, quod ex Confessionibus præteritis nihil teneatur repetere, nisi certò sciat esse mortale, & se illud ritè confessum non esse: quod certò illi constare non potest quamdiu dubitat. Ratio horum est, quia periculum aliquod remotum peccati materialis, vel integritatis in confessione, non debet evitari cum tam gravi incommodo hærendi in illa anxietate perpetua, aliisque malis quibus homo multum scrupulosus involuitur: cum ab illis difficultates etiam minores aliquando excusent.

P. III. *In dubio quomodò agendum.*

QUi operatur cum Conscientia practicè dubia, committit peccatum ejusdem speciei cum eo de quo dubitat. Dicitur autem *practicè dubia* quando pergit dubitare, non tantùm de bonitate objecti, sed etiam de honestate suæ actionis hic & nunc exercendæ. Exempli gratiâ, si quis dubitans an sibi licitum sit hic & nunc in die festo studere, pergit nihilominùs studio incumbere, incurrit idem peccatum quod ex festi violatione contraheret.

Ratio est, quia talis exponit se periculo peccandi,

candi, cùm non habeat determinatum judicium quod operatio sua sit licita potiùs quàm illicita. Tenetur proindè actionem suam suspendere donec re ulteriùs examinatâ dubium deponat, & , licitam esse suam actionem ex prudenti ratione concludat. Quibus autem Regulis homo in dubio constitutus possit se resolvere ad dubium deponendum, & licitè agendum, ex sequentibus principiis magis in particulari intellegitur.

P. IV. *Dubitanti favet Possessio.*

IN dubio melior est conditio possidentis. Hanc *Regulam* plurimi Theologi intelligunt non tantùm de possessione alicujus rei, aut juris, sed etiam libertatis, id est. Quando post diligens examen dubium adhuc perseverat, licitum est homini quam velit partem amplecti modis infra explicandi. Quia per solum dubium non censetur de consueta possessione & usu suæ libertatis deturbari. Quod si è contra possessio præcipiendi præsumatur stare pro lege, aut præcepto, non censetur homo possidere libertatem à legis obligatione solutam.

Ratio autem dicti axiomatis est, quod cuivis licitum sit uti suâ libertate quam à Deo accepit ad agendum & non agendum, quamdiu post diligens examen non constat illum eâ potestate esse privatum: sicuti licitè retinet alia sua bona quamdiu non probatur ea alteri esse devincta; hoc autem non satis probatur, quamdiu res intra dubium hæret.

Quod autem dicitur, *In dubio tutior via eligenda*, rectè notat cum alijs *Wiger.* 1. 2. q. 19. *ar.* 3. *n.* 50. Regulam illam sine limitatione accep-

tam

tam non semper esse præcepti : sed tantùm esse aliquando Consilij docet *Navarrus*, *Bonac. Sanch. Laym.* & plures alij. Sed quia aliquando dubium est, pro qua parte stet ipsa possessio, an pro lege, aut voto, aut libertate &c. ut hoc resoluatur statui potest hæc Regula : In dubio quid sit in possessione, judicandum est possessionem pro eo stare pro quo est præsumptio juris : si verò dubitetur pro quo stet ipsa præsumptio, judicandum stare pro eo qui onus probandi reiicit in alium, ut est reus, cui sufficit crimen, vel obligationem negare, quam actor debet probare. Quod si præsumptiones sint ex utraque parte, prævalere debent validiores. Si verò sint utrimque, æquales, ita judicandum est, ac si nulla præsumptio esset. Est autem ipsa *Præsumptio juris*, suspicio quædam verosimilitudinis à jure approbata, ut in dubio eam tanquam assensum verum & prudentem sequamur, donec veritas aliunde innotescat.

Addo hic ulteriores rationes, quibus ostenditur prædictum principium tam in materia justitiæ, quam omnium aliarum virtutum locum habere, & eandem esse de omnibus rationem.

Primò, Ideo in materia justitiæ potior est conditio possidentis, sic ut sequi possit partem minus tutam, rem sibi retinendo, Quia ius dubium est utrimque æquale inter possidentem & non possidentem, & insuper pro possidente accedit quod jus possessionis sit certum, adeoque potiori jure fretus vincit jus dubium alterius. Atqui eadem ratio æquè militat pro possessione libertatis in materia cujuslibet alterius virtutis, ut in materia dubij præcepti, voti &c. Ergo eodem modo utrobique procedendum est. Mi-

nor probatur: Quia in dubio, v. g. præcepti, est æquale jus ex parte voluntatis ut non obligetur, & ex parte præcepti ut ei obedientia præstetur; & insuper supra hoc jus utrimque dubium, ex parte voluntatis accedit jus certum possessionis suæ libertatis, quâ per obligationem utrimque dubiam privari non potest: adeoque sua illi libertas integra, & ab obligatione immunis perseverat. Alioqui deberet pro obligatione prorsus dubia, & quæ nullo modo probari potest, spoliari suâ certâ & naturali libertate, & cogi ad subeundem totum onus, quod tunc subeundum esset quando obligatio esset certa & manifesta; quod non videtur æquum, aut rationi consentaneum. Ius etenim certum est, volenti imponere obligationem privantem libertate incumbere onus istius obligationis probandę· quę nunquam per dubiũ probari potest.

Secundò, Quia judicandum est eodem modo in foro interno, quo in externo, quando externum non innititur alicui falsæ præsumptioni cognitæ, uti docent passim Doctores, etiam Iuris, cum Baldo, Navarro, Conar. Mart. Ledesma, Suare, Salas, &c. apud Sanchez *in præcepta lib.1.cap.10.* Atqui in foro externo, quando constat dubiam esse obligationem, nemo ad eam adstringitur, sed pro libertatis possessione judicatur. Quia favorabilior est causa rei, quam actoris: & actore non probante plenè, reus absolui debet. Ergo idem in foro interno judicandum est dum agitur de obligatione conscientiæ.

Hanc doctrinam fusius tradunt Doctores plurimi apud Sanchez *supra num.* 11. 16. & 36. qui docent dubium an voverit, aut juraverit, aut tunc usum rationis habuerit, ad nihil teneri: &

solius

ſolius Conſilij eſſe hic ſequi partem tutiorem. Et latius idem probat Suarez *3. part. diſp.* 40. *ſect.* 5. *&* 6. ubi ait incredibile ſibi eſſe, quod in dubio juris, & in omni dubio facti neceſſarium ſit amplecti partem tutiorem: & *num.* 15. ait falſum eſſe, & ſine fundamento, poſſeſſionem in ſola juſtitiæ materia ſuffragari. Quædam quæ in contrarium adducuntur maximè depromi ex aliquibus locis juris non ritè explicatis, oſtendit Sanchez ſupra, ubi ea diſſoluit *n.* 15. Cæterum in *jure* nihil frequentius occurrit quam hujuſmodi *Regulæ*; In pari cauſa, poſſeſſor potior haberi debet. Semper in dubiis benigniora præferenda ſunt. In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus juſtius, quam tutius eſt. Cum ſunt partium jura obſcura, reo potius favendum eſt, quam actori. Hæc enim in omni materia à periculo indebiti gravaminis, & formalis peccati ſæpius admittendi, hominem longius amovent.

Ad hoc principium Theologo valdè reflectendum eſt. Nam viam oppoſitam tenendo, imponet ipſe hominibus centies plura præcepta, quàm ſint omnia præcepta quæ conſtat à Deo, aut Natura, aut Eccleſia, aut Republica illis imponi. Mirum hoc primâ fronte videbitur, ſed clarum eſſe demonſtro. Quia circa quodlibet præceptum aut legem, in actionibus particularibus poſſunt dubia centum & multò plura variis paſſim hominibus ſuboriri, ut aſſiduè occurrunt plurima, etiam viris doctis. Si igitur illi univerſi quoties dubitant, debeant omnes obligationem certam ſubire, & tutius ſequi, manifeſtum eſt quod debebunt centuplo plures obligationes particulares & incompertas ſuſtinere, quam ſit numerus omnium præceptorum

torum aut legum generalium certò obligantium. Porrò ut ex prædictis principiis particulares casus solidè deducantur, ad sequentia advertendum erit.

P. V. *Dubium an lex lata.*

QUi dubitat de aliqua Lege, an sit lata, vel de Voto an sit emissum, resolvere potest se tali lege, aut voto non obligari.

Quia ut lex vel votum obligationem inducant, debent sic proponi ut prudenter præsumatur ea verè existere, cùm autem in casu id præsumi non possit, dubitans manet in possessione suæ libertatis. Hinc si cras sit jejunium, & dubites an sit hora duodecima noctis, potes carnibus vesci. Quia non constat legem jejúnij pro illa hora esse latam, adeoque voluntas retinet possessionem sui arbitrij ut istâ horâ carnibus utatur.

At si constet legem, aut votum existere, sed tantùm dubitetur an illis satisfeceris, ad satisfaciendum obligaris, Quia tali casu lex & votum est in possessione. Hinc fit ut indubitatus Sacerdos dubitans an Horas legerit, eas persolvere teneatur.

P. VI. *An casus lege comprehensus.*

QUi certus est de Lege lata, sed dubius est an casus occurrens lege illâ comprehendatur, rectè resolvit se quoad illum casum non obligari. Quia præsumptio quoad hoc punctum est pro libertate, non autem pro lege, cùm post

diligens

diligens examen maneat dubium, an in lege contineatur. Exempli causâ, Præceptum est die Dominico abstinere ab opere servili: dubium manet an pingere sit opus servile; non teneor à pingendo abstinere.

P. VII. *An Lex acceptata, aut abrogata.*

QUando constat de lege, sed dubium est an fuerit recepta, aut posteà abrogata, pergit illa dubitantem obligare. Quia pro lege, quam constat existere, stat præsumptio, & possessio juris ut ei obtemperetur; ac proinde alleganti, eam ab initio non esse acceptatam, aut aliquando fuisse abrogatam, incumbit probatio istius quod allegat, quam cùm dubius exhibere non possit, manet ea lege adstrictus. Quamvis in dubio de legis *Acceptatione* probabile sit eam non obligare, cùm plures doceant leges saltem civiles sine populi acceptatione esse invalidas, uti tenent plerique Canonistæ, *Item Navar. Azor. Aliique citati à Laym. l. 1. tr. 4. c. 3.*

P. VIII. *De fine Legis cessante.*

QUando constat finem adæquatum legis ex toto cessare, cessat etiam totaliter ejus obligatio: uti cum communi docet *Suar. Covar. Ariaga de leg. d. 27. Sect. 6.* Ratio est, quia lex ordinatur tanquàm medium ad procurandum bonum aliquod publicum, vel privatum, vel malum avertendum: ergo quando observatio legis ad hæc nullo modo conducit cessat habere rationem medii.

Exempli causa: si lex lata sit nemo egrediatur civitate ob metum hostis, desinit obligare,

ligare, si constet hostem procul abesse.

Hinc etiam inferunt aliqui apud *Ariaga suprà*, Cessante fine adæquato legis in casu particulari, probabile esse pro eo casu cessare legis obligationem. Quia quando ratio adæquata legis ex toto cessat desinit etiam tota ejus obligatio, ergo dicendum est illam in uno casu desinere, in quo adæquatus ejus finis evanescit. Et hinc infertur cessare in casu individuo legem correctionis fraternæ, quando ex alterius admonitione nulla correctio speratur.

P. 9. *Dubius de Debito, de Solutione, & aliis.*

QUi dubius est, post diligens examen, an aliquid alteri debeat, nihil tenetur solvere. Quia iniqua esset solutio certa pro debito incerto.

Verùm, qui certus est de debito, & tantùm dubius est an persolverit, à solutione non eximitur, *Suar. Vasq. Dian. p. 2. Tr. 6. res. 49.* Eo enim casu pro debito stat possessio. Si tamen ipse simul creditor de accepta solutione dubitaret, opinantur alii debitorem ad nihil teneri, *Tanner. 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4* alii docent pro qualitate dubii ad partem obligari, *Laym. Dian. p. 4. Tr. 3. resol. 32.*

Si depositarius, aut commodatarius dubitet an culpâ suâ amiserit rem quam depositam aut commodatam accepit, non tenetur ad restitutionem pro ea præstandam. Quia uterque est in possessione libertatis, neque lex ulla resistit, neque culpa præsumitur, nisi casus sit talis in quo culpa intervenire solet: quod etiam docet Scilder de conscient. *pag. 442.* & Bardi *pag. 594.*

Si mutuatarius aliquid mutant dederit supra sortem,

ſortem, ſive valorem rei mutuatæ, & dubium ſit an gratuitò donaverit, non licet mutuanti illud accipere. Quia lex, pro mutuo nihil accipiendi, niſi gratuitâ donatione, eſt in poſſeſſione, non præſumitur autem donatio: ut etiam docet Leſſius, Bardi, aliique, contra Cajetanum.

Dubitans an cenſum debeat, non tenetur ſoluere, niſi creditor antea ſit in poſſeſſione exigendi: quia alter eſt in poſſeſſione libertatis non ſoluendi, nec in tali dubio præſumitur cenſum deberi: ita etiam Scilder ſupra *pag.* 464.

Qui dubitat de ætate, doctrina, aut de alia ſimili conditione requiſita ad Ordinem ſacrum, aut aliquod Officium, non poteſt licitè illum Ordinem, vel officium poſtulare. Quia Lex requirens talem conditionem eſt in poſſeſſione, & conditio non præſumitur poſtulanti ineſſe, niſi id ab eo probetur, quam dubius probare non poteſt. Aliud eſt de quibuſdam conditionibus quæ quaſi naturaliter inſunt, ut innocentia, quæ præſumi ſolet. Hoc pluribus confirmat Scilder ſupra, quamvis ex principiis à nobis nonnihil diverſis.

P. 10. Dubium Poſſeſſori ſuperveniens.

NIhil obeſt dubium ſuperveniens bonæ fidei poſſeſſori. Quia, ut ex dictis colligitur, debet ei poſſeſſio favere. Hinc ſi emiſti equum bonâ fide, & poſtea dubites an fuerit Petro ablatus, retinere potes, ſi nihil certiùs occurrat. Contraxiſti matrimonium bona fide, exoritur dubium de valore, poſt diligentem veritatis inquiſitionem ſi dubium permaneat, licebit debitum conjugale reddere alteri parti bonâ fide petenti:

tenti: licere etiam tibi petere cum multis docet *Thom. Sanchez, & Dicastillo de Iust. lib. 2. Tract. 2. disp. 5. d. 8. n. 221. & Diana p. 3. tr. 3. resol. 15. citans 8. Authores valdè probatos.*

P. XI. *Dubius de Legis Iustitia.*

IN dubio de Legis Justitia subditus ei parere tenetur. Quia legislator possidet Jus præcipiendi, à quo subditus per solum istiusmodi dubium non probat se esse exemptum. Quod verum esse, etiamsi contra legis justitiam occurrant etiam rationes probabiles, docet *Suar. cum pluribus.*

P. XII. *Legum interpretatio.*

IN legum interpretatione, odia sunt restringenda, favores ampliandi: *Reg. juris* 15. Hoc est, quæ odiosa & pœnalia sunt, non debent extendi ultra proprium & rigidum verborum sensum: secus, quando leges gratiam aliquam largiuntur, & dubitatur de aliquo an verbis legis comprehendatur, judicandum est potiùs comprehendi. Præsumitur enim legislator ad favores quam ad pœnas esse propensior. Hinc in dubio an censuræ verba te comprehendant, judicandum est non comprehendere.

Ad hæc Principia revocari possunt variæ *juris* utriusque Regulæ, quas circa finem hujus 3. partis simul collectas adduco.

Reliqua

Reliqua Principia notiora de legis aut pracepti obligatione.

LEx à præcepto diſtinguitur, quod lex definiatur, Recta agendorum ratio, à publica poteſtate communitati denunciata, cum voluntate eam perpetuo obligandi: Præceptum verò ſive mandatum tendat tantum ad perſonas ſingulas, & cum illis extingui ſoleat.

Lex ut obliget debet eſſe honeſta, juſta, poſſibilis, pro communi utilitate lata, conſtans ac perpetua.

Poteſtas Legis obligationem tollendi illius eſt, cujus eſt legem inſtituere: ut legiſlator, & illius in eadem poteſtate ſucceſſor.

Tollitur etiam obligatio legis humanæ, per conſuetudinem legitimè præſcriptam in ea non obſervanda. Præſcriptio illa compleri ſolet per decem annos in lege civili, per quadraginta in lege Eccleſiaſtica recepta.

Ut lex ſub mortali obliget, requiritur ad hoc intentio legiſlatoris, & materiæ capacitas. Hinc fit ut legiſlator poſſit rem gravem ſub levi culpa præcipere.

Lege humanâ non cenſentur per ſe præcipi aut prohiberi actus merè interni: ſed tantum quando actus internus requiritur ut externus humano modo procedat. Inde fit ut dum hæreſis anathemati ſubjicitur, non cenſeatur comprehendi hæreſis meré interna, ſive quæ non prodit in ullum actum externum.

Finis ſive intentio præcepti non cadit ſub præceptum. Hinc etſi jejunium præcipiatur ad macerationem corporis, ſatisfit tamen præcepto quamvis ex jejunio nulla corporis maceratio ſequatur.

Qui

Qui ob ſolum metum opus præceptum exequitur cenſetur tamen præcepto ſatisfacere. Ut ſi ſervus piger adigatur ad ſacrum die feſto audiendum, aliàs non auditurus.

Lex in præſumptione fundata ceſſat obligare, ſi de contraria veritate poſtea conſtet. Quia præſumptio cedit veritati. Fundatur autem lex illa in præſumptione, cujus formale motivum & conditio intrinſeca eſt præſumptio de alicujus rei veritate. Ut ſi lex inſtituatur ad evitandum aliquod malum, cujus periculum nullum eſſe, aut fore deprehenditur.

Leges poſitivę ordinariè non obligant cum periculo vitæ, mutilationis, gravis infamiæ, aut gravis jacturæ bonorum temporalium. Hinc in tali periculo non obligamur ad præceptvm jejunii Eccleſiaſtici, ad ſacrum in die feſto, ad confeſſionis integritatem &c.

Dixi, ordinariè; nempe niſi ex neglectu legis majus Reipublicæ incommodum timeatur, quàm æſtimari debeat periculum aut jactura privata. Item, niſi tranſgreſſio legis ceſſura ſit in contemptum poteſtatis legiſlatricis, aut Fidei, aut Religionis detrimentum. Quia ubi hæc concurrunt ipſa lex naturæ exigit ut legis poſitivæ obſervatio damno proprio præferatur. Hinc, non obſtante gravi periculo, illicita eſt comeſtio carnis die jejunii, ſi in præcepti Eccleſiaſtici, aut Religionis contemptum illa poſtuletur. Ex quibus principiis facile alia plurima in particulari deduces.

De iis quæ ex Metu fiunt.

Metus alius eſt juſtè incuſſus, alius injuſtè. Item, Alius eſt metus cadens in virum conſtantem,

ſtantem, qui etiam dicitur gravis, & probabilis; qualis eſt metus mortis, magni cruciatus, exilii, diuturni carceris, gravis infamiæ, amiſſionis magnæ partis bonorum aut fortunarum, aut aliorum his æquivalentium. Alius eſt metus cadens in virum non conſtantem, qui dicitur levis, & vanus metus, utpote qui oritur ex levioribus cauſis, conſideratâ ſimul perſonæ qualitate, ſexu, ætate &c. ex cujus diſpoſitione & imbecillitate metus poteſt judicari gravior, qui in aliis meritò levior cenſeretur.

Ad evitandum culpam formalem nullus metus cenſetur juſtus aut cadens in virum conſtantem, ſi propter illum aliquis in peccatum etiam veniale conſentiat: ſed ſæpe in ordine ad evitandam obligationem ex promiſſione, aut contractu excuſat metus cadens in virum conſtantem. Ut ſi quis ob talem metum, debitum incutienti remittat, aut illi promittat matrimonium.

Metus non tollit voluntarium: quia non ſolet tollere conſiderationem malitiæ, aut honeſtatis rei agendæ aut omittendæ: minuit tamen peccati malitiam, & pœnam: quia minuit in agendo libertatem.

Vis & coactio propriè & ſimpliciter dicta quæ membris exterioribus infertur, tollit ab illis actionibus omne voluntarium, omnemque culpam: & ſic Patres dicunt per violentiam ſtupri animam nequaquam maculari.

Contractus & promiſſiones ex metu qui ab extrinſeco incuſſus non fuit, ſed tantum ab intrinſeco conceptus, omni jure valere cenſentur: ut ſi ſpondeas Religionem profiteri, ut decretum jure mortis ſupplicium, vel in mari naufragium effugias, ſponſione illâ obligaris.

Pro-

Promiſſiones verò & contractus directè extorti per metum gravem ab extrinſeco provenientem, valent quidem jure naturali & civili, cum in illis non deſit conſenſus abſolutus: attamen ſecundum æquitatem arbitrio metum paſſi reſcindi poſſunt. Unde ſi latroni gravem metum ad hoc incutienti pecuniam, aut equum promittas, potes à promiſſo liberari.

P. XIII. *Metus in violatione præcepti negativi.*

NUllus metus excuſat à violatione præcepti naturalis negativi prohibentis rem intrinſecè malam. Hinc ob metum mortis non licet unquam mentiri; aut aliquo ſigno fidem negare. Repugnat enim rem eſſe intrinſecè malam, id eſt, à malitia inſeparabilem, ſi poſſit in aliqua circumſtantia honeſtari.

P. XIV. *Metus in violatione præcepti poſitivi.*

MEtus gravis ſæpè excuſat à præcepto poſitivo tam divino, quam humano.

Hinc cum periculo vitæ, aut gravis infamiæ, non teneris obſervare integritatem Confeſſionis, aut explere votum, aut ſuccurrere proximo in extrema neceſſitate corporali.

Verùm in extrema neceſſitate ſpirituali non obſtante mortis metu, teneris v. g. baptizare infantem certò moriturum, aut abſolvere peccatorem moribundum, quando conſtat aliâ viâ non poſſe juvari. Ad hæc tenetur etiam in gravi neceſſitate Parochus, cui ea cura ex officio incumbit.

P. XV. *Violatio præcepti indirecta quomodo sit peccatum.*

NOn violat præceptum, qui ponit causam, sive actionem indifferentem, ex qua præter intentionem sequitur effectus malus, & æquè immediatè bonus, quando hujus bonitas, illius malitiam elidit.

Ratio est, quia talis non intendit directè effectum malum in se, uti supponitur. Neque illum intendit indirectè in sua causa, cùm illius causam assumat tantùm in ordine ad effectum bonum, & solùm permissivè se habeat ad effectum malum per accidens secuturum, quem non tenetur cum omissione æqualis boni, & suo incommodo impedire. Esset enim illa generalis, & frequens obligatio humano commercio nimis onerosa, uti fusius declarat. *Sanch. in præc. l. 1. cap. 7.*

Hinc licita est mercatori venditio gladii, etsi timeat indè secuturam injustam alterius læsionem; aut vini, ex quo videt fortè alios inebriandos: si nequeat sine notabili detrimento gladium, aut vinum ementi negare.

Licitum quoque est Duci in bello justo turrim hostilem evertere, etsi videat innocentes in ea conclusos eadem ruinâ involvendos esse.

Possunt famuli equum parare, & officia quædam alia remotiora præstare, licet cogitent Dominum suum obsequio illo ad peccata usurum. Quia ex omissione istius obsequii sequeretur ordinariè in famulos gravis indignatio, aut percussio, quæ efficit ut malum ex eorum actione secuturum ipsis non imputetur.

E contrà, ad peccatum imputatur effectu

malus

malus, qui prævidetur secuturus ex causa secundum se indifferenti, quando non adest ratio proportionata, quæ causam illam poni requirat, vel quando actio hîc & nunc non habet alium usum nisi malum. Quia agens tunc censetur juxta morale judicium hominum intendere istum usum seu effectum. Hinc illicitum est apponere hospitibus cibum, quo videntur violaturi jejunium, quando ad hoc nullus urget metus incommodi gravioris: non licet alium juvare ad ascendendum per fenestram, qui præsumitur furtum, fornicationem, aut aliud grave peccatum intendere, & sic de ceteris. Confirmantur hæc ex propositione 51. ab Innocentio XI. reprobata.

QUÆRES: Quomodò possit Confessarius violationem præcepti mortalem, à veniali peccato discernere?

Respondeo: Peccatum mortale à veniali optimè discerni per Regulas sequentes. Primò ex gravitate materiæ prohibitæ aut præceptæ colligitur gravis obligatio: materia autem gravis censeri debet quam prudentes solent multùm æstimare, sive in se, sive in ordine ad finem à legislatore intentum; v.g. exercere opus servile sine necessitate per notabilem partem diei festi, non autem per unam horam. Secundò, si legislator utatur verbis graviter prohibentibus in materia non levi v.g. *mandamus, districtè prohibemus, vel præcipimus*: potest enim, si velit, & id declaret, materiam gravem leviter prohibere. Tertiò mortalis est violatio præcepti cui additur gravis pæna, aut censura Ecclesiastica, aut quando aliquid præcipitur, in virtute sanctæ obedientiæ. Quartò ex parte pænitentis; censentur Rudes mortaliter peccasse, quando osten-

ostendunt se dum peccarent rem graviter apprehendisse, aut magnam conscientiæ turbationem, & remorsum habuisse: vix enim norunt hi rudes alio indicio formalem peccati sui malitiam explicare.

Regulæ porrò annotandæ, de Deliberatione intellectus, & Consensu voluntatis ad mortale, aut veniale requisitis.

1. AD peccatum quodcumque incurrendum requiritur aliqua malitiæ moralis consideratio, id est, ad eam advertere, aut adversionem debitam sponte non impedire. Hinc etsi intellectus satis advertat rationem delectabilis, aut utilis, & inculpatè nihil cogitet de malitia suæ actionis, nullum omnino peccatum committet, quamvis actio illa longo tempore duraret. Ratio est, quia ad culpam requiritur libertas, nequit autem esse libertas sine rationis advertentia & deliberatione, deliberatio verò nulla potest esse circa malitiam amplectendam quamdiu hæc non cognoscitur. Ut si quis in die jejunii, nihil de præcepto cogitans, advertit tamen cænam sibi iucundam & utilem, nullum peccatum cænando committit.

2. Si insit objecto duplex malitia, & tantùm ad unius speciei malitiam advertatur, circa hanc solum peccatum admittet, non circa alteram. Ut si quis rem sacram furetur, & advertat ad malitiam furti, non autem sacrilegii, solum furti peccatum committet Quia non adfuit principium sufficiens de hac posteriori malitia deliberandi.

3. Ad peccatum mortale plena consideratio malitiæ

malitiæ gravis requiritur. Vel consideratio malitiæ in genere, quando absque debito examine malitiæ levis aut gravis ad agendam aliquis temerè se resoluit: Vel de his dubitans ad agendum procedit. Primùm ad mortale requiritur: quia cum peccato lethali dissolutio amicitiæ divinæ, & pæna æterna debeatur, alienum est à recta rarione credere, tanta supplicio hominem absque plena & perfecta consideratione obnoxium fieri. Secundùm etiam declaratur: quia qui sic sine examine procedit, manifesto se peccati mortalis periculo exponit: Et tantundem facit ac si diceret, sibi perinde esse sive Deum graviter, sive leviter offendat.

Dixi in primò, *plena consideratio*, non enim sufficit ad mortale semi plena & imperfecta consideratio malitiæ etiam in se gravis: qualem habent qui nondum à somno plenè excitati in motibus venereis aut pollutione malitiam tantum imperfectè & confusè animadvertunt, quamvis hæc sufficiat ad veniale: plena autem consideratio comparatur cum ea quam habet de illis homo jam plenè & perfectè à somno excitatus, & talis requiritur ad mortale. Et ita differentiam hanc, sæpè in praxi difficilem, explicat *Cajetanus* in summa, verbo, Delectatio, & *Vasquez* disp. 107. cap. 4.

4. Ex parte voluntatis, ad peccatum mortale plenus & perfectus voluntatis consensus requiritur: sicut diximus de perfecta consideratione ex parte intellectus. Et ratio eadem est, quia sine tali consensu non censetur incurri Dei inimicitia & pæna æterna: cum etiam in commercio & contractibus humanis, infinities levioris momenti, frequenter soleat consensus ille considerari. Hinc positâ etiam plenâ consi-

consideratione intellectus, sine hoc consensu voluntatis dari nequit lethale peccatum. Quia ubi sunt plures judices ordinati, sententia finalis spectat ad judicem supremum. Ratio autem superior est in anima supremus judex, & consensus plenus ad mortale requisitus est sententia finalis in tribunali conscientiæ. Ita etiam D. Thomas, Cajet. aliique hic, c.2. q.15. art.4. Ut autem hæc in praxi & actibus particularibus clarius discernantur, notandæ porrò sunt regulæ sequentes.

5. Quando rei pravæ appetitum advertens se ita dispositum sentit, ut quamvis eam facile exequi posset, non exequeretur, signum habet ex quo judicet, aut consensum nullum, aut tantùm imperfectum & venialem adfuisse. Quia cum potentia executiva promptè subsit voluntati, talis dispositio indicat voluntatem nondum se ad consensum determinasse.

6. Quando motus pravus in aliquam rem tempore vix perceptibili insurgit, & cum primùm occurrit eum rationi adversari, voluntas curam adhibet illum expellendi, per hoc datur indicium judicandi nullum fuisse consensum perfectum sive mortalem. Quia cum præcedere debeat consideratio, sive discursus intellectus de rei malitia, spatium temporis saltem breve ad deliberandum requiritur, cum consensus peccaminosus non possit esse indeliberatus.

7. Non satis colligitur consensus in peccatum ex sola delectationis perseverantia post plenam illius considerationem. Quia appetitus sensitivus quo delectamur, non est plenè subditus voluntati ut ipsa imperante statim desistat, sicut ipsi subjectus est motus manus, linguæ, & similium membrorum.

8. Quando quis dubitat, an dormiens, an vigilans, an sui compos, an ad alia vehementer distractus, aliquid voluerit, dixerit, aut fecerit, argumentum habet maximum non plenæ deliberationis, aut consensus perfecti ad mortale requisiti. Quia plenus usus rationis non impeditæ, homines de suis actibus certiores reddere solet: adeoque si plenus ille usus rationis tunc adfuisset, hominem de sua actione dubium non reliquisset. Et hoc argumentum tantò certius est, quantò magis is qui dubitat, peccatum timere & abhorrere solet. Sicut qui morbum multùm timet, etiam longiùs distans, facilius apprehendit se infici, quàm alius audentior infecto propiùs assistens. Ex his principiis multùm lucis hauriet tam pœnitens, quam prudens Confessarius, ut discernat peccata à non peccatis, mortalia à venialibus, reservata à non reservatis, cum nulla censeantur reservata quæ defectu deliberationis, aut consensus non sunt mortalia.

P. XVI. *Quomodo Dubium à Probabili distinguendum?*

VAldè accuratè notandum est; magnam esse differentiam inter dubium (de quo suprà actum est) & opinionem, sive sententiam probabilem.

Dubium enim est suspensio judicii circa rem propositam, sicut nequeat intellectus affirmare ita esse, vel non esse. Hoc autem oritur aliquando ex penuria rationis pro utraque parte, ut cùm dubitatur, an Stellæ sint pares, an impares: aliquando ex æqualitate rationum pro utraque parte occurrentium, undè fit ut intellectus

lectus nequeat ſe ad alterutram partem determinare, quamdiu æqualitatem rationum actu expendit: quamvis voluntas ſtante illâ motivorum æqualitate, aliquando poſſit intellectum ad unius tantum partis aſſenſum inclinare.

Opinio autem probabilis eſt, quæ nititur ratione, vel authoritate gravi, ex qua ſcilicet homo prudens in rebus magni momenti concludere ſolet.

Undè patet primò, opinionem dici probabilem *intrinſecè*, quando pro motivo habet rationes ab authoritate diſtinctas: probabilem verò *extrinſecè* quando ſola authoritas movet ad aſſenſum.

Patet ſecundò, opinionem probabilem debere niti motivis, quæ per ſe ſufficiant ut intellectus poſſit determinari ad eliciendum pro una parte judicium prudens, quamvis ſit incertum, & inevidens, eo quod motiva iſtius judicii non ſint tam evidentia ut poſſint intellectum de rei veritate omninò certum reddere. In dubio autem motiva tam ſunt exigua, aut ex utraque parte tam æqualia, ut ſi inter ſe conferantur, nequeant pro ulla parte aſſenſum generare, aut conſcientiam ad prudentem actionem per ſe dirigere.

Itaque ulterius examen, quod diximus adhibendum, dum conſcientia hæret dubiâ, ad hoc plurimùm ſervit, ut majoris momenti rationes inveniantur, quæ ſufficiant ad formandum opinionem probabilem, quâ poſſit homo ſe à dubio expedire, & ad operandum prudenter & practicè reſolvere.

P. XVII. *Operatio quando licita ex Opinione probabili.*

LIcita eſt plerumque operatio, vel omiſſio quæ procedit ex opinione verè probabili. Dixi, *plerumque*, quia ad hoc quædam inſequentibus ſunt obſervanda, & excipienda.

Ratio hujus patet ex ipſa definitione, & natura opinionis probabilis, & communi hominum æſtimatione. Nemo enim operationem illam vituperio dignam exiſtimat, quam ex gravi rationis, vel authoritatis fundamento licitam eſſe judicavit, quando poſt diligens examen ad majorem veritatis certitudinem pervenire non potuit. Sic enim viri prudentes in rebus magni momenti procedere ſolent.

De communi illo prudentium judicio in omni genere hominum ritè diſpoſitorum, patet primò in communi conſenſu Doctorum, qui in hac ſententia omnia tempore conveniunt, quorum ultra centum & ſexaginta adferri poſſint qui in ſuis ſcriptis eam tradiderunt, quibus tantum pauci ſunt qui repugnant moderni.

Secundò, Idem conſenſus reperitur in tota Reipublicæ hierarchia. Nam clarum eſt pleraque Principum, Superiorum, ac Magiſtratuum præcepta in imponendis gabellis, ſive aliis obſequiis, & legibus, fundari ſæpe in ſola probabilitate de honeſtate rei hic & nunc præceptæ. Quod ſi hæc non ſufficeret, ſequeretur illos non poſſe licitè præcipere ulla alia, niſi quæ omninò certò ſcirent objectivè eſſe honeſta, & legitima: adeoque pauciſſima poſſent licitè præcipere: quia ex illis quę per ſe certò honeſta ſunt, pauca, ut obtineantur, præcepto indigent. Sequeretur

queretur insuper, subditos non posse obtemperare quoties directè certum non esset, honesta omnino esse quæ à superioribus præcipiuntur. Et sanè tutius esset in his omnibus non præcipere, & non obtemperare, si nullomodo possent licitè probabilitati de objecti honestate se conformare.

Tertiò, In omni tribunali nullus Causidicus aut advocatus dubitat se honestè ac prudenter procedere, defendendo causas propter rationes quæ probabile judicium generant de earum justitia aut honestate.

Quartò, Medici omnes, si non habeant medicinas quas judicant certò profuturas, quod carissimè contingit, non dubitant adhibere medicamenta quæ judicant probabiliter ad ægri sanitatem conducere, quamvis non sine formidine partis oppositæ. Neque sunt qui in hac praxi imprudentiæ aut sceleris eos condemnent.

Quintò, Mercatores passim in suis contractibus, & navigationibus, artifices & agricolæ in suis commerciis judicant se prudenter operari, quando probabilem tantùm habent spem lucri, etsi nulla adsit certitudo lucri obtinendi, sed potiùs formido non levis de opposito. Hos verò omnes si in hoc imprudentes, & perversi judicii esse contendas, receptos orbe toto mores, & inditum passim hominibus rationis dictamen abolere necesse est.

Si igitur hæc probabilitas communi hominum judicio ad prudentem operationem sufficiat in rebus illis, ex quibus etiam illorum fortuna, salus, & status dependet, quomodo eadem sufficiens non erit, ut actiones humanæ prudentes & moraliter honestæ, & rationi conformes censeantur? Quod latius exponi-

tur paulò infra inter controversias recentiorum §. 1. & 2.

P. XVIII. *Conscientia practicè certa.*

QUi operatur cum opinione verè probabili, potest reflexè sic procedere ut habeat conscientiam practicè certam, quod licitè operetur.

Ratio est. Quia potest esse certus quod opinio, quâ nititur, sit probabilis, id est, nitatur motivis gravibus, ex quibus viri prudentes in rebus magni momenti operari solent. Atqui certus est quod prudenter agendo non possit peccare. Ergo practicè securus est si sic procedat, quod hic & nunc operando peccatum non admittat. Illa enim conclusio est practicè certa, & secura, quæ ex præmissis certis ac indubitatis deducitur: & quamvis de materiali honestate objecti non sit securus, certus tamen est de formali honestate suæ actionis. Undè si probabiliter jejunus, judices tibi hic & nunc bonum esse communicare, hoc ipso practicè certum est tibi licitum & bonum esse ad Communionem accedere, etsi aliàs spectatâ rei exigentiâ, sive ex causa tibi non satis nota communio illa prohibita foret.

Neque hoc est dictamen aliquod novum, aut à Theologis excogitatum, sed ipsi naturæ rationali insitum, & juxta quod procedunt passim homines nullis Theologiæ principiis, sed solo rationis lumine instructi, dum circa res per se non evidentes operantur, etsi ad ratiocinationem suam distinctè non reflectant. Sic agricola dum hæret incertus, an propter periculum pluviæ liceat hic & nunc in die Festo fœnum aut

aut segetem colligere, adit suum Parochum, & ab eo resolutionem postulat. Parochus pro captu suo resoluit id licere, quamvis à parte rei periculum pluviæ tam magnum non sit ut verè excuset. In hoc casu agricola determinat se ut credat Parocho, quamvis motivum illi credendi multis de caussis sit fallibile. Et tamen certum est, quod in hac agricolæ dispositione, liceat illi in die festo laborare; & hoc ipsum evidenter cognoscit: quia rationis ductu procedit ad hunc syllogismum & conclusionem evidentem. Dicitum est mihi omne objectum quod post idoneum examen prudenter judico non esse prohibitum. Atqui ego post idoneum examen apud meum Parochum, an tali die colligere fænum sit prohibitum, prudenter judico illud non esse prohibitum. Ergo hic & nunc mihi licitum est velle tali die fænum colligere. Hæc conclusio est ultimum dictamen conscientiæ, ex præmissis evidentibus, certum & evidens, cui voluntas in operando se rectissimè conformat. Quod ex natura rei etiam ulterius declaratur. Si post operationem illam agricola à quopiam interrogetur: quomodò ausus fuerit in die festo fænum colligere? Non respondebit, quia mihi certum erat pluviam secuturam, aut Pastorem meum in hoc à verò non aberrare. Sed dicet, quia posito illo probabili pluviæ periculo, & Pastoris responso, certò judicavi & conclusi, mihi tunc licitum esse fænum colligere. Ecce, certitudo conscientiæ non ponitur in ipso objecto circa quod agendum est, sed in evidenti & ultimo dictamine conscientiæ de licita operatione hic & nunc exercenda.

Porrò, simili modo omnes passim homines recti ac sinceri, quoties operationis malæ arguuntur,

guuntur, ex ipso rationis dictamine hanc excusationem tanquam legitimam depromunt: Omnibus ut potui consideratis, & motivis non levibus inductus, conclusi sic mihi faciendum esse: si erravi, non est mea culpa. Et in hoc, quoad forum internum conscientiæ, tam ipsi, quàm alii non dubitant se prudenter acquiescere.

Hujus principii evidentia ostenditur etiam à priori in ordine ad judicium divinum. Quia non habemus à Deo aliam Regulam proximam actionum nostrarum, quàm prudens dictamen conscientiæ nostræ: & secundum hoc à Deo judicabimur, non secundum objectivam rei veritatem, à qua viri probi & sancti sæpe aberrant, etiam dum meritoriè operantur. Ergo quando post debitum examen ex congruis motivis prudenter judicamus aliquid licitum esse, & hoc ipsum reflexè cognoscimus, inde nobis evidenter constat, illud Regulæ nobis à Deo constitutæ rectè conformari: ac proinde honestum & licitum esse. Hoc autem est quod principium illud importat: ergo manifestè constat de illius principii evidentia.

Et hæc est unica certitudo conscientiæ quæ ad operandum circa objecta magis vel minus probabilia formari potest: & quæ ritè elucidata facile amovet lapidem offensionis, sive suspicionis de modo minus solido in illis procedendi: quod & pluribus exponitur paulò infrà de Controversiis generalibus §. 2. & 3.

P. XIX. *De opinione minùs probabili.*

Licitum est sequi opinionem verè probabilem, relictâ opinione oppositâ probabiliori

& tutiori : seclusâ tamen certâ injuriâ, periculo proximi, vel lege, aut conventione in contrarium, aut periculo gravioris mali, & aliis de quibus infrà. Hæc sententia est communis, & à longè maxima Theologorum parte semper recepta, adeò ut pro ea cum S. Antonino, Maldero, Wigers, supra centum authores citari possint, ut infra ostendam, Part. 3. tract. 1. §. 1.

Ratio hujus clara est primò, quia qui sequitur sententiam gravi authoritate, vel ratione non levis momenti innixam, non agit temerè, sed prudenter procedit, agendo communi more hominum prudentium; sed opinio minùs probabilis nititur authoritate gravi, vel ratione non levis momenti; de tali enim sententia minùs probabili hic agimus: ergo qui juxta illam operatur, non agit temerè, sed ut solent procedere in suis rebus viri prudentes, prudenter autem operando nemo censetur peccare.

Secundò, Constat multò probabiliorem esse ex authoritate Doctorum hanc sententiam, quod liceat sequi minùs probabilem, minùsque tutam, quam opinionem, quæ id negat, Ergo omnibus expensis amplectendo opinionem minùs probabilem, reflexè sequor sententiam probabiliorem, quæ docet licitum esse sequi opinionem minùs probabilem.

Tertiò, quia esset onus parùm conforme infirmitati humanæ, si cuivis sub reatu peccati incumberet in rebus agendis semper inquirere, utra duarum Opinionum sit probabilior & tutior. Imò sæpissime cogerentur homines actionem rectè inchoatam interrumpere, quoties scil. de novo se offerrent aliquæ rationes, quæ facerent opinionem, quæ anteà videbatur mi-

nùs probabilis, modò apparere probabiliorem. Rationes hæ fusiùs deducuntur infrà Part. 3. tract. 1. §. 1. & seqq.

Hinc etsi probabilius sit legem purè pœnalem in materia gravi obligare sub mortali, uti cum 19. aliis docet Suar. licitè tamen sequeris opinionem contrariam cum Navarro & 7. aliis probatis authoribus. Undè similia resolves plurima.

Dixi suprà, *seclusâ certâ injuriâ proximi, aut lege, aut conventione in contrarium, aut periculo gravis mali.* Quia illa impediunt usum opinionis speculativè probabilis, eo quod efficiant ne tunc possim habere judicium practicè certum de honestate meæ operationis. Hinc licet mihi sit probabile feram esse quam video moveri in sylva, si tamen probabilius, aut etiam probabile sit esse hominem, non possum me licitè ad jaculandum resolvere, idque propter periculum gravioris mali, quod in adimenda hominis vita consistit. Ex quo etiam sequentia deduces.

P. XX. *Quid in Administratione Sacramentorum.*

IN Administratione Sacramentorum, non licet sequi sententiam speculativè probabilem circa valorem Sacramenti, quando non deest potestas sequendi tutiorem.

Hinc illicitum est baptizare infantem in solo digito, vel aquâ rosaceâ, aut nivali, quando aliter fieri potest: etsi speculativè, id est, consideratâ ratione vel authoritate, sit probabile Baptismum in digito validum esse.

Item, non licet moribundo conferre absolutionem

tionem probabiliter tantùm valituram, quando certior impendi potest.

Ratio est primò, quia dignitas Sacramenti postulat, ut quis merè pro suo arbitrio non exponat se periculo conficiendi Sacramentum invalidum: nam hæc res est maximi momenti, & religionis materia dignissima. Inde fit, ut si Sacramentum sit invalidum, transeat in rem profanam: ergo sequendo opinionem tantùm probabilem absque necessitate, violat virtutem religionis, exponendo eatenus Sacramentum invaliditati.

Dices, tunc ministrum Sacramenti procedere prudenter, si præcisè spectetur virtus religionis, ut fit in aliis materiis, dum sequimur sententiam probabilem: ergo hîc idem dicendum est. Respondeo disparitatem esse, quòd in aliis materiis non agatur de rei valore, & quidem rei dignissimæ, sed tantùm de operatione nostra, ut fiat citra culpam formalem, etsi fortè non videtur malum materiale. Longè autem major oritur obligatio, dum periclitatur valor rei sacræ, quàm quando incurritur periculum rei tantùm materialiter malæ: quia licèt opinio probabilis possit reddere actionem licitam, non potest tamen Sacramentum facere validum, si contingat requisita ad materiam, formam, aut valorem deesse.

Ratio est Secundò, quia Sacramenta ordinantur ad singulare bonum suscipientium: ergo repugnat charitati conferre Sacramentum incertum; quod certum commodè conferri potest: etenim sic proximus exponitur, cum suo gravi damno, præsenti periculo, ne privetur gratiâ & effectu Sacramenti, qui à vera materia, forma & valore dependent.

 Dices,

Dices, ergo si ipse suscipiens consentiat, ut sibi Sacramentum aliquod cum opinione merè probabili administretur extra necessitatum, non peccabit administrans.

Respondeo, negando sequelam, nisi possit licitè consentire: Primò, quia vi dilectionis proximo debitæ, tenetur quivis (quantùm potest) propulsare ab altero grave malum, etiamsi hoc ille contemneret ex imprudentia, vel malitia: Secundò, licèt tunc administrans non peccaret contra charitatem, peccaret tamen juxta primam rationem contra virtutem religionis: contra quam virtutem similiter in dicto casu peccaret ipse suscipiens, in administrationem illam consensentiendo; cùm à quovis Sancta Sanctè tractanda sint, præsertim Sacramenta divinitus instituta ad nostram sanctificationem. Adde, quòd è quibusdam Sacramentis tantùm probabiliter validis, ut in Baptismo, nata sint sequi, præter periculum carentiæ omnis fructus in suscipientibus, gravia incommoda inter fideles.

Ex dictis etiam patet, quàm meritò ab Innocentio XI. damnata sit propositio 1. *Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi sententiam probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.*

P.XXI.

P. XXI. *Quid possit in probabili Iudex, Advocatus, Medicus, Ius incertum &c.*

RESpondeo ad primum : Quando circa jus litigantium opiniones sunt utrimque diversæ, tenetur Judex sequi opinionem propriam, vel illam quæ ipsi, omnibus expensis, videtur esse probabilior. Ita docet Sotus, Valencia, Bardi, Bannez, Thomas Sanchez, Scildere de conscientia *Pag.* 147. Contra Joannem Sanchez, Oviedum, Salas, & alios qui tradunt saltèm licere Judici sequi alienam opinionem contra propriam in materia civili, & quæstione juris, nisi ubi lex, aut consuetudo id vetat.

Ratio cur Judex teneatur sequi probabiliorem hæc est. Quia non habet potestatem aliter judicandi quàm voluerit Respublica, aut alij à quibus suam potestatem accepit : Atqui illi omnino censendi sunt voluisse ut judicaret juxta id quod omnibus expensis ipsi videretur probabilius. Hoc enim maximè expediebat, ne locus esset largitionibus, aut acceptioni personarum. Vix enim de aliqua causa litigatur, in qua utrimque probabilitas aliqua non occurrat. Et hoc videntur Judices promittere quando officium suscipiunt, ut colligitur ex Authentica ad legem, *Rem non novam*, apud Scildere supra. Unde etiam proscripta est ab Innocentio XI. propositio 2. in Decreto quod infra interimus.

Quando autem una pars non apparet alterâ justo probabilior, debet Judex vel rem inter litigantes ex æquo dividere, vel, si dividi nequit, aliter utrique parti satisfacere. Nisi forte alter litigantium vel sit possessor, vel sit reus, cui

etiam contra actorem favet possessio. Excipi etiam solent causæ quæ vocantur piæ, & privilegiatæ, quales sunt causæ pro matrimonio, dote, libertate, pupillo, pro quibus judicandum est, ceteris paribus, etiam contra reos, quia jus ita disponit.

Respondeo ad secundum: Advocatus potest licitè defendere causam quæ ipsi videtur minus probabilis, modò spes affulgeat fore ut ea causa judici probetur. Ita communius docent Theologi. Quia per hoc nec clienti, nec parti contrariæ injuriam facit, non magis quam si ipse cliens tali casu suam causam apud Judicem ageret. Advocatus enim controversiam non definit, sed Judici eam relinquit, quem meritò supponit, omnibus auditis, ex æquo & bono judicaturum.

Respondeo ad tertium: Medicus tenetur adhibere suo ægro medicinam certam, relictâ aliâ probabiliter tantum profutura, si certam ad manum habeat, & sine suo, & ægri incommodo adhiberi possit. Ratio est, quia primò Charitas ad hoc obligat, ut consideranti facile patet. Secundò, obligat justitia, si sit Medicus mercede conductus: quia inter ægrum & medicum intercedit hoc pactum saltem implicitum, ut applicet remedia quæ videntur securiora, & probabilius profutura. Hic ergo intercedit conventio, quam supra P. 19. diximus posse obstare usui sententiæ speculativè probabilis.

Quod si non inveniantur remedia certa, tenetur Medicus adhibere illud quod videtur ipsi securius omnibus spectatis. Hoc enim meritò importat tacita conventio quâ quisque censetur pacisci cum suo medico: & ipsi Medici quando ægrotant idem volunt sibi ab alio præstari. Nec frustra

frustra addidi, *omnibus spectatis*, tenetur enim Medicus considerare non tantum suas rationes & experientias, quæ sæpe ultra potionem, & lanceolam parum procedunt, sed etiam authoritatem & experientiam aliorum peritiorum: hoc sanè studium, & hanc curam æger à medico quem conducit suo jure expectat.

Qando autem contingit desperatam esse vitam ægri, nisi applicetur medicina de qua æque incertum est, an sit profutura, an nocitura; potest ea adhiberi, ut docet cum communiori Thomas Sanchez, Layman, Bonacina, Scildere de conscien.

Respondeo ad quartum: Non licet privato authoritate propriâ occupare rem ab alio bonâ fide possessam, quamvis probabile, vel probabilius sit rei Dominium ad illum pertinere: ita habet sententia communis, contra Io. Sanchez disp. 33. num. 42. Ratio est: Quia bonæ fidei possessor justè rem possessam defendit contra privatum eam eripere volentem, non minus quam sciens rem certò esse suam; quod verum est, etiamsi inceperit dubitare an verè res esset sua: idque constat ex juris Reg. 36. digest. de reg. juris: *Bona fides tantumdem possidenti præstat quantum veritas, quoties lex impedimento non est.* Ergo privatus propter jus suum probabile non potest bonæ fidei possessori rem eripere. Nisi enim hoc leges inhiberent incertissima passim esset rerum possessio, & mutuis rapinis perpetuò obnoxia.

Docent plerique idem dicendum etiam de Regibus probabile tantum jus habentibus ad invadendum aliquod regnum, vel provinciam. Contra tamen adferuntur Authores non pauci. Res igitur decidi potest per judicium, vel arbitros:

tros: quod si altera pars judicio stare nolit, propter hanc injuriam invadi potest.

P. XXII. *Regula pro Opinionis delectu.*

PRo notitia & delectu opinionis verè probabilis, ut securiùs procedatur, magni momenti erunt Regulæ sequentes.

I. Si duo tresve Scriptores sive antiquiores, sive recentiores sententiam doceant, quam alij passim censent improbabilem, non debet illa probabilis æstimari.

II. Etsi reperiatur author unus, alterve, aut plures aliquid obiter asserere, quasi per transennam, sine ullo istius materiæ examine, per hoc non redditur sententia illa probabilis, præsertim si alius, qui eam materiam ex professo tractavit, contrarium doceat.

Item, Quando Author aliquis cognoscitur solitus affectare opiniones novas, singulares, aut laxiores, si in eo reperias sententiam quæ primâ fronte apparet paradoxa, sive à communi sensu plurimum discrepare, etsi alios pro ea citet, non rectè eam sententiam judicas probabilem, nisi eam ulterius apud alios, non similes, examines. Prudenter enim suspicari potes talem Authorem pro suo genio magis novitati, quam veritati studuisse.

Idem dicendum, quando pro sententia aliqua duos tresve Authores citatos reperis apud aliquem Scriptorem, qui deprehenditur sæpe in citando parum esse fidelis: ideoque consulendi sunt alij ut formetur judicium prudens de probabilitate istius opinionis.

III. Quando author doctus & probus, non tantum ut veram docet, sed reflexè & in termi-

nis

nis affirmat, ſententiam aliquam omnibus conſideratis eſſe probabilem, aliis id præcisè non negantibus, meritò credis certitudine morali, & humanâ illam eſſe talem; eumque ea de re Doctorum judicia maturè examinaſſe; eoque magis ſi ipſe ſententiam contrariam doceat; tunc enim vel maximè apparet, illum ex privato erga ſuam doctrinam affectu non judicare.

IV. Quando author, qui ſolet eſſe in citando & examinando valdè accuratus, adducit quatuor vel quinq; probatos, aut magni nominis authores pro alibua ſententia, prudenter judicas illam eſſe probabilem. Meritò enim & illius fidelitati in citando, & horum judicio in aſſerendo fidem adhibere potes, cùm ſupponantur eſſe graves, & probati authores. Quod alij etiam de paucioribus admittunt. An, & quando poſſit unicus Author ſufficere, dicam infra de prob. op. §. 4.

V. Notandum porrò pro iis, qui libris deſtituuntur, pro quibus potiſſimùm ſcribimus. Quando à viro gravi, cui meritò fidem negare non potes, tibi abſque ſcripto ſeriò affirmatur, ſententiam aliquam eſſe probabilem, rectè & prudenter judicas illam eſſe talem. Illius enim authoritas reſpectu tui eſt omninò gravis, nec habes rationem dubitandi, quin de iis, quæ ad probabilitatem requiruntur, ſit ritè inſtructus, & informatus. Sic ruſticus rectè credit, & acquieſcit ſuo Parocho, aut Confeſſario, dum ſententiam aliquam probabilem eſſe affirmat.

P. XXIII. *An, & quomodo opiniones aliquando Probabiles possint per Censuras aut aliter fieri Improbabiles.*

DIcendum primò, Prælatos Ecclesiasticos tam Sæculares, quàm Regulares posse ob justas causas suis subditis prohibere, ne certas Propositiones doceant, sustineant, aut in praxim externam deducant, etsi non desint alij probati Authores qui doctrinam illam ut probabilem recipiunt.

Quia Prælati respectu suorum subditorum habent jurisdictionem, ut in materia etiam indifferenti ferant leges eorum directioni conducentes, qualis potest esse abstinentia ab usu doctrinæ, quæ prudenter judicatur illis nocitura, etsi ea non sit aliis interdicta.

Dico Secundò, Hujusmodi prohibitio, aut censura, alios præter eorum subditos obligare non potest, quo minus doctrinam ab iis prohibitam doceant, eamque in praxi sequantur.

Quia ista censura aut prohibitio, doctrinæ veritatem non attingit, sed tantùm vim habet alicujus præcepti ut alios ab ejus usu cöerceat, præceptum verò Prælati ultra ejus sub ditos extendi non potest.

Dico tertiò, Eadem ratio est de Censura alicujus Doctoris, aut Academiæ, quæ istius tantùm Facultatis Academicos ad obtemperandum obstringit: doctrinam verò per se non reddit improbabilem, sed vim habet privatæ authoritatis, qualem obtinent alij Authores paris dignitatis, & eruditionis, qui de eadem doctrina suum suffragium tulerunt. Hinc sicut Sedes Apostolica

postolica (quæ sola in reliquam Ecclesiam magisterium exercet) aliorum sæpe Doctorum sententias damnat aut interdicit, sic ipsas Prælatorum aut Academiarum censuras non rarò graviori censurâ castigat, & erroneas esse declarat, ut probant non pauca quæ præsto sunt superiorum temporum exempla.

Et hoc quidem Censurandi munus proprium esse Romano Pontifici, rectè docet Facultas Theologica Academiæ Lovaniensis in Iustificatione suæ Censuræ editæ contra aliquas Propositiones de Prædestinatione, Gratia Christi &c. anno 1588. ubi pag. 6. sic loquitur.

Et Censuræ quidem illi nomen dedimus, non quasi damnationis authoritatem nobis sumentes, quam Sacrosanctæ Apostolicæ Sedis propriam esse non ignoramus, sed Scholasticum tantum ferentes judicium sententiamque nostram dicentes, aut ut verius loquamur, non aliud quam fraternam correptionem interponentes &c. At quomodo eadem iterum, & quidem sub nomine Censuræ, quamvis mandato Sixti V. pridem irritæ, novis typis quasi rediviva nuper lucem aspexit?

Itaque sciendum est, hoc modo opiniones, quæ aliquibus authoribus vitæ sunt probabiles, aliquando fieri omninò improbabiles: nempe si constet illas, non ab homine tantùm privato, sed ab Ecclesia, vel Pontifice aliquâ Censurâ notatas esse, aut prohibitas omninò doceri, aut in praxim deduci.

Tales sententias in doctrina morali, non ita pridem ab Alexandro VII. & Innocentio XI. ritè proscriptas, ad communem utilitatem & doctrinam hìc unà Decretis subiicio: ut omninò sciatur etiam in Missionibus, ubi occasiones occur-

occurrent, ab earum usu, & praxi cavendum esse.

Censeo tamen varias earumdem proprositionum, etiam ante prohibitionem, fuisse improbabiles: plurimùm enim discrepant non tantùm à Christi-fidelium, sed à Librorum Sacrorum & Patrum sensu; uti cuivis patebit considerantiseduló illas, cum proœmio Decreti hîc immediatè sequentis.

ALEXANDRI VII.

Decreta duo contra Propositiones 45.

Feriâ V. die XXIV. Septemb. M. DC. LXV. in Congregatione Generali S. Romanæ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, Coram SS. D N. D. ALEXANDRO divina Providentia Papa VII. Ac Eminentissimis ac Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. audivit non sine magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ disciplinæ relaxativas, & animarum perniciem inferentes; partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam indies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus modus opinandi irrepsit

ſit alienus omninò ab Evangelica ſimplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina,& quem ſi pro recta regula fideles in praxi ſequerentur,ingens irreptura eſſet vitæ Chriſtianæ corruptela. Quare ne ullo unquam tempore viam ſalutis, quam ſuprema veritas Deus, cujus verba in æternum permanent, arctam eſſe definivit, in animarum perniciem dilatari, ſeu verius perverti contingeret; idem Sanctiſſimus D.N. ut oves ſibi creditas ab ejuſmodi ſpatioſa, lataque, per quam itur ad perditionem, via, pro Paſtorali ſollicitudine in rectam ſemitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, & deinde Eminentiſſimis & Reverendiſſimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquiſitoribus ſeriò commiſit: qui tantum negotium ſtrenuè aggreſſi, eique ſedulò incumbentes,& maturè diſcuſſis uſque ad hanc diem infraſcriptis propoſiſitionibus, ſuper unaquaque ipſarum ſua ſuffragia Sanctitati Suæ ſingillatim expoſuerunt.

1. *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

2. *Vir Equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.*

3. *Sententia aſſerens, Bullam Cœnæ ſolùm prohibere abſolutionem hæreſis, & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare Facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt, anno* 1629. 18. *Iulij in Conſiſtorio ſacræ Congregationis Eminentiſſimorum Cardinalium viſa, & tolerata eſt.*

4. *Prælati regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoſcumque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa.*

5. *Quam-*

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denunciare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in Sacramentali Confessione tribuit pœnitenti chartam posteà legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in Confessione, ac proindè non est denunciandus.

7. Modus evadendi obligationem denunciandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest illum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Vrbani VIII.

9. Post Decretum Vrbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmatâ danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omissa, seu oblita ob instans vitæ periculum, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti Confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ authoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius Pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in Confessarium simplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario.

17. Est

17. Est licitum Religioso vel Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem, occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipsi Religioso vel ejus Religioni publicè, & coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam Iudicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Iudicis, eo quod sit pœna.

21. Habens Cappellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium Ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satis-facit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia Ecclesiastica non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia Ecclesiastica pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficij, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel ex inobedientia hoc faciat, puta quia non vult se subiicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, adeoque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio

pinio

pinio censeri probabilis, dum non constet rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.*

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura & studium impenditur, intereâ idem Sanctissimus re maturè consideratâ statuit, & decrevit, prædictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm tamquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat ac prohibet: ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ & sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status etiam speciali, & specialissima notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus Sanctæ Romanæ & universalis inquisitionis Not. &c. Loco sigilli. *

Anno à Nativitate D. N. IESV Christi 1665. indictione tertia die verò 2. Mensis Octobris. Pontificatus verò Sanctissimi in Christo Patris D. N. D. Alexandri divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Aposto-

licæ

licæ, ac in acie campi Floræ, ac in aliis locis solitis & consuetis urbis, per me Carolum Molanum ejusdem Sanctissimi D. N. Papæ & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Feria V. Die XVIII. Martii M. DC. LXVI. In Congregatione generali Sanctæ Romanæ & universalis Inquisitionis, ut suprà.

SAnctissimus D. N. post latum Decretum die XXIV. Septembris proximè elapsi, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt, examinatis sedulò, & accuratè usque ad hanc diem infrascriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

29. *In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.*

30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

31. *Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, ut cumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.*

22. *Non est evidens, quod consuetudo non comeden-*

di ova & lacticinia in Quadragesima obliget.

33. *Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleëmosynas, quas ante beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.*

34. *In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.*

35. *Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto pro die præsenti & crastino.*

36. *Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.*

37. *Indulgentiæ concessæ Regularibus, revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.*

38. *Mandatum Tridentini, factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri quam primum, est consilium, non præceptum.*

39. *Illa particula,* quam primum *intelligitur, cùm Sacerdos suo tempore confitebitur.*

40. *Est probabilis opinio, quæ dicit esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensus ulterioris & pollutionis.*

41. *Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii, vulgo* Regalo*, dum deficiente illo nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile invenitur.*

42. *Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.*

43. *Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos.*

44. *Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.*

45. Li-

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentiâ corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet. Ita ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac status, etiam speciali, & specialissima nota dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Ioannes Lupus, Sanctæ Romanæ & Vniversalis Inquisitionis Not. Loco ✠ Sigilli.

INNOCENTII XI.

Decretum contra Propositiones 65.

Feria Quinta Die II. Martii M. DC. LXXIX. In generali Congregatione S. ROMANÆ & universalis Inquisitionis habitâ in Palatio Apostolico

Vaticano coram Sanctißimo D. N. D. INNOCENTIO divina Providentia Papa XI. Ac Eminentissimis & Reverendißimis Dominis S. R E. Cardinalibus in totâ Republicâ Christianâ contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus, à Sanctâ Sede Apostolicâ specialiter deputatis.

SAnctissimus D. N. Innocentius Papa XI. prædictus, ovium sibi à Deo creditarum saluti sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxiis doctrinarum pascuis ab innoxiis à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum prosequi volens, plurimas propositiones, partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deindè eminentissimis & reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulò, & accuratè sæpiùs discussis, eorumdem eminentissimorum Cardinalium, & Theologorum votis per Sanctitatem Suam auditis: Idem Sanctissimus D. N. re posteà maturè consideratâ, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimùm tamquàm scandalosas, & in praxi perniciosas, esse damnandas, & prohibendas, sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum alias propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacumque parte exhibitas vel exhibendas, ullatenùs approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc sententiâ probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Iudicem posse judicare juxtâ opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opinione minus probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus Conjugii ob solam voluptatem exercitum omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in Sæcularibus invenies, etiam in regibus,

bus, superfluum statui. Et ità vix aliquis tenetur ad eleëmosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. *Si cum debitâ moderatione facias, potes absque peccato mortali de vitâ alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare; non quidem ex displicentiâ personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.*

14. *Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.*

15. *Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.*

16. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.*

17. *Satis est actum fidei semel in vita elicere.*

18. *Si à potestate publicâ quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo, tacere, ut peccaminosum per se non damno.*

19. *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.*

20. *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.*

21. *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitiâ solum probabili revelationis; immò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.*

22. *Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate*

necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. *Fides latè dicta ex testimonio Creaturarum similivè motivo ad justificationem sufficit.*

24. *Vocare Deum in testem mendacii levis non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.*

25. *Cum causâ licitum est jurare sine animo jurandi, sivè res sit levis sivè gravis.*

26. *Si quis, vel solus, vel coram aliis, sivè interrogatus, sivè propriâ sponte, sivè recreationis causâ, sivè quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab eâ, in quâ fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.*

27. *Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens & studiosa.*

28. *Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

29. *Vrgens metus gravis est causa justa, Sacramentorum administrationem simulandi.*

30. *Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.*

31. *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei.*

32. *Non solum licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus,*

33. *Licitum est tàm hæredi, quam legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere, sicut & jus habenti in cathedram vel præbendam contra eorum possessionem injustè impedientem.*

34. *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.*

35. *Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere animâ rationali, & tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.*

36. *Permissum est furari, non solum in extremâ necessitate, sed etiam in gravi.*

37. *Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.*

38. *Non tenetur quis sub pœnâ peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis.*

39. *Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.*

40. *Contractus Mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito, cum intentione lucri.*

41. *Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ,*

dâ, & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam præsentem quàm futuram, potest creditor aliquid ultrà sortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab usurâ excusari.

42. *Usura non est, dum ultrà sortem aliquid exigitur, tamquam ex benevolentiâ & gratitudine debitum, sed solùm, si exigatur tamquam ex justitiâ debitum.*

43. *Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam, sibi noxiam, falsò crimine elidere?*

44. *Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologiâ.*

45. *Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquàm pretium, sed dumtaxat tamquàm motivum conferendi vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.*

46. *Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale; immò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.*

47. *Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi quos digniores & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent, Concilium, vel primò videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundò, locutione minus propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.*

48. *Tam clarum videtur, fornicationem secundùm*

se nullam involuere malitiam , & solùm esse malam , quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde, si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugatâ, consentiente marito, non est adulterium; adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur,

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, immò quatuor, simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem,

59. Licet Sacramentaliter absolvere dimiditatè tantùm confessos ratione magni concursus Pœnitentium, qualis

lis v.g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodò ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proximâ occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimmò directè & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quandò causa aliqua utilis aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali vel temporali, nostro vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum Fidei, & etiamsi per negligentiam, etiam culpabilem, nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis & Incarnationis Domini Nostri IESV CHRISTI.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, status & dignitatis, illas vel illarum aliquam, conjunctim vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de eis disputativè, publicè aut privatim tractaverit vel prædicaverit, nisi forsàn impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quâcumque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet

hibet omnibus Christi Fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, & status, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, ne prædictas Opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Tandem, ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicumque imposterum se abstineant, & ut paci & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manuscriptis, quàm in thesibus, disputationibus ac prædicationibus caveant ab omni censurâ, & notâ, nec non à quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter catholicos hinc indè controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus judicium proferatur.

Franciscus Riccardus Sanctæ Romanæ; & universalis Inquisitionis, Notarius. Loco ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. Jesu Christi 1679. Indictione secunda, die verò 4. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. D. N. Innocentii Divinâ providentiâ Papæ XI. anno tertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, &c. per me Franciscum Perinum.

Nota, Propositionum istarum ferè singulos in Operis hujus decursu tractari. Monet autem S. Congregatio accipiendam esse unamquamque ipsarum, sicut jacent: sicut enim sufficere potest una particula vitiosa ut aliqua propositio mereatur prohiberi; sic etiam aliqua particula adjecta, omissa, vel limitata, efficere posset ut eadem sit tota à se, vel à prohibitis diversa.

CON-

CONTROVERSIÆ GENERALES RECENTIORUM.

De Probabilitate opinionum.

§. I.

Exponitur status Controversiæ, & communis Autoritas contra Impugnatores Probabilitatis.

COntroversia de licito usu opinionis probabilis, relictâ etiam probabiliori, vix ante hæc tempora mota, aut nota fuit: de illo usu passim antiqui non dubitarunt. Placuit tamen quibusdam, nescio quo affectu, doctrinam aliis omni ævo communem, tanquam Scholæ Societatis propriam, multis modis insectari. Non equidem tali nos honore dignamur, ut magnorum virorum qui nos præiuerunt duces statuamur. Inter primos Scriptores Societatis extitit Gabriel Vasquez, hîc tamen disertè notat 1. 2. disp. 62. cap. 4. n. 14. doctrinam illam in Scholis longè antè sua tempora communem fuisse. Ante illum idem notavit Michael Salonius tom. 1.de just.q. 63 ar. 2. cont.2. conclus.4. asserens, Multos ac gravissimos Doctores ita sentire, ac maximè ex disci-

discipulis S. Thomæ. Et verò ante Societatem pridem eam doctrinam tradidisse reperitur ex Schola Thomistica Barthol. Medina 1.2.q.19. a. 6. concl. 3. Lud. Lopez p. 1. Instruct. c. 120. concl.3. agens de Confessario absoluente juxta pænitentis opinionem minus probabilem. Fran. Victoria in summa de Confes.num.177.Thomas Mercado de Contradict.l.2.c. 5. Dom. Sotus in 4.d.18.q.2.a. 5. ad 5. ubi resoluit Confessarium licitè procedere cum omissione opinionis probabilioris & magis tutæ. Bathol. de Ledesma in Summario de pænit.diffic.14.concl.5. Cui forte inter antiquiores accenseri possit Petrus Ledesma in Summa p. 2. tract. 8. cap. 22. ubi ante concl. 12. asserit etiam hanc sententiam tenere Medinam, & Orellanam, & multos alios Doctores, ac præcipuè discupulos S. Thomæ.

His consentiunt passim hodie ex eadem Schola viri erudirione eximij, & nobis notissimi.Nec non ex Schola amplissima Doctoris Subtilis Scriptores celeberrimi, quibus non leve pondus recentius adiecit authoritas gravissima Rev. P. Herinx, uti & P. Van Sichem moderni Provincialis, qui in Thesibus celeberrimis Lovanij defensis 10. Septembris anno 1669. hanc de probabilitate doctrinam plurium testimonio solidè confirmat, & postremò thesi 33. adducit Alexandrum Alensem qui in sua summa Theologica sæpe sententiam probabilem, etiam minus tutam sequitur, ac proponit. Illam autem Summam jussu Alexandri IV. Facultas Parisiensis examinavit, & appensis septuaginta duorum Magistrorum sigillis approbavit. Ipseque Alexander IV. Pontificio diplomate confirmavit.

Quo-

Quomodo confirmavit securè, si sententiam probabilem & minus tutam nunquam securè sequamur?

Ut verò rem hanc ex aliorum testimonio, ac disertis verbis summatim perstringam: Barthol. de Ledesma de Sacram. Pœnit. d. 14. concl. 5. pronunciat hanc doctrinam esse verissimam, *& probari ex usu universali omnium.* Stephanus Spinola opusc. de libera & prudenti electione agibilium, in præfatione asserit esse, Recentiorum omnium calculo, & universali pænè populorum usu confirmatam. Hier. Garcias in Summa tract. 1. diffic. 5. dub. 2. n. 5. docet, tam communem & securam esse istam conclusionem, ut solus Machado pro se alleget 45. recentes Authores. Nec pauciores profert Pasqualigus Theatinus decisione 5. judicans, Hanc sententiam esse certissimam, & in materia morali posse demonstrari. Neque hæc unius gentis, aut Scholæ vox est: Cum pluribus ex Gallia Ysambertus, ex Hispania Montesimus, ex Italia Bonacina, uno ore pronunciant, hanc esse *Communem Theologorum Sententiam.* Adeo ut Angelus Bossius Clericus Regularis Tom. moral. varior. ad tit. 1. in appendice, non dubitet affirmare: *Apud* quoscunque „doctos & simul probos in toto orbe Christiano „nihil magis decantatum, quam licitum esse in „operando sequi quamcunque opinionem pro„babilem, dummodo sit probabilis, etiam minus „tutam, ubi non agitur de valore facti, vel de „damno insequendo, sed de sola honestate operationis.

Denique ut summatim procedam, pro hac sententia, quam ex *Bossio* jam expressi, adducere possim cum nostro *De Champs* in lib. de quæstio-

ne

ne Facti, extra Scriptores Societatis, Episcopos decem, Doctores Sorbonicos quatuor, nec plures ex illis nostro sæculo de hac quæstione scripserunt. Addo ex aliis Ordinibus Religiosis simul sumptis Authores omnino sexaginta. Et ex ceteris orbis Christiani Doctoribus clarissimis, viginti duos. Quod si velimus omnium simul Authorum etiam Societatis numerum inire, pro nostra sententia centum quinquaginta novem adducit Sarasa in part.2. nec pauciores pro ea recenset Terillus in quæst.22. qui ut fidus, & oculatus sit testis, illos à se lectos affirmat, author eximiè doctus, & religiosus, & pro illustranda re litteraria longiori ævo dignissimus.

Mirum sanè paucos Recentiores, qui contra probabilitatis usum insurgunt, ex tot Scriptoribus, unum sibi vel alterum tanquam probabilitatis authores exagitandos suscepisse, ac si in ceterorum omnium Scriptis peregrini fuissent.

At voluenda illis erant saltem Pontificum oracula, ne nimis incautè per authoris privati latus supremæ Sedis authoritas aliquid pateretur. Licitum esse amplecti opinionem probabilem omissa tutiore saltem minus probabili, senserunt illi Pontifices, qui in voto solemni Castitatis de facto dispensarunt, scilicet, Alexander III. Honorius II. Cælestinus III. Clemens II. &c. Quia tantum est probabilis opinio quod Pontifex habeat potestatem dispensandi in solemni voto Castitatis. Hanc tamen sententiam sequi non dubitarunt, omissâ tutiori quam docet D. Thomas, & plures alij, nimirum non posse Pontificem in solemni Castitatis voto dispensare.

re. Tutius ſanè foret Pontificem, negando diſpenſationem, ſe non exponere periculo uſurpandi poteſtatem ſibi indebitam, & Religioſum non collocare in periculo deinceps peccandi contra votum caſtitatis; quod fiet, & quidem in materia quæ eſt contra legem naturæ, ſi forte probabilis opinio quam ſecuti ſunt illi Pontifices à parte rei non ſubſiſtat.

Poſſim quoque hic adducere authoritatem, & exemplum in luce Eccleſiæ notiſſimum, illorum Pontificum, qui non dubitarunt in Matrimonio rato diſpenſare; quod tamen per Pontificem ſolvi non poſſe, *opinionem eſſe probabiliſſimam, & eam Theologos communiter tenere*, affirmat Sanchez lib. 2. de matrim. d. 14. n. 1. citatque pro ea Scotum, & Scotiſtas, pluresque alios, cum Domin. Soto, qui lib. 7. de Iuſt. q. 2. a. 5. eam habet ita certam, ut vix velit oppoſitam eſſe probabilem. Unde manifeſtum eſt primò, Opinionem quam in diſpenſando ſecuti ſunt Pontifices tantum eſſe probabilem: ſecundò illam eſſe minus tutam, cum multò tutius foret non diſpenſare in matrimonio quod conſtat fuiſſe ratum & validum, & per omiſſionem diſpenſationis nullum erat periculum alicujus legis violandæ. Diſpenſationem verò in matrimonio rato conceſſiſſe reperitur Gregorius VII. Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. Greg. XIII. Pius IV. & Pius V. Idemque feciſſe Adrianum VI. olim Lovanij Doctorem fatetur Sinnichius in Saul. Exr. c. 17. pag. 227. quamvis ipſe Adrianus aliquando docuerit illam poteſtatem Pontifici non competere.

Facile foret eandem ſententiam probare ex jure Canonico Cap. *Laudabilem.* de frigidis & male-

maleficiatis, ubi Cælestinus III. naturaliter frigidis ad experientiam copulæ nuptialis, si frigiditas prius probari non poterat, concedit ut cohabitent ad triennium; atqui post copulam per biennium frustra attentatam, multò prababilius est sub finem triennij subesse impedimentum impotentiæ, adeoque matrimonium esse nullum; & multò tutius foret à thoro conjugali abstinere, & utrimque castè vivere, idque in materia juris naturæ, in qua Pontifex nequit dispensare. Et tamen in casu illo conjuges licitè se mutuo tangunt, & copulam tentant, idque à Pontifice positivè permittitur: non aliam certè ob causam, quam quia usque ad finem triennij manet probabilitas potentiæ ad copulam, quamvis illa sit multo minor quam probabilitas impotentiæ, appetente fine triennalis experimenti.

§. 2.

Elucidatur ex dictis ulterius, quo modo aliquis poßit prudenter, adeoque licitè operari ex sententia minus probabili, minusque in speciem tuta.

DEmonstratur viâ maximè clarâ, & facili; ex prudentia & honestate talis operationis tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Quia ut voluntas prudenter intellectui imperet assensum intuitu assequendæ veritatis, quod est proprium bonum intellectus, non requiritur major cura & perfectio, quàm ab eadem voluntate exigitur in ordine ad proprium ob-

objectum, quod est bonum. Atqui ut in electione proprij objecti voluntas prudenter agat, necesse non est semper ut eligat bonum quod cognoscit esse præstantius, sed sufficit ut eligat illud quod verè bonum est. Ergo ut voluntas prudenter determinet intellectum ad assensum, non tenetur illum ad partem probabiliorem alligare, sed sufficit si ad partem minus probabilem suo imperio illum determinet. Sic enim magis promouet bonum intellectus, quàm si illum ab omni judicio suspenderet: & cum magna spe obtinendæ veritatis sic procedit, cum supponatur pars illa, etsi minus probabilis, esse tamen verè & certò probabilis, hoc est, illis motivis innixa, quæ per se virum prudentem ad assensum meritò movere possint. Nam etsi eligeret partem quæ apparet magis probabilis, non nisi etiam cum aliqua formidine illi assensum præbere possit, cum hæc sit cuivis assensui probabili intrinseca. Et verò quis est qui illos peccati aut imprudentiæ arguat, qui etiam cum juramento ritè se determinant ad amplectendum vel tradendum doctrinam sui Magistri, ut doctoris Angelici, etsi forte quandoque ipsis in suis Magistris appareant aliquæ sententiæ; oppositis minus probabiles, quia hoc magis conducit ad Doctoris alicujus præstantissimi doctrinam, & Scholam promovendam.

Declaratur ulterius hæc doctrina in ordine ad quæstiones morales. Quæstio sit, an licitum sit pingere in die festo. Probabilius est id non licere, minus probabile id licere. In hoc casu voluntas spectato suo fine, sive bono sibi proprio prudenter determinat intellectum ad probabilem assensum, quod liceat pingere in die festo.

Quia

Quia sic ex una parte plurimum promovet suum bonum, & libertatem in pingendo si velit,& ex apposita parte nihil patitur detrimenti; quia adhuc retinet suam libertatem etiam ad non pingendum, tanquam ad opus Consilij sub peccato non obligantis. Quod autem per hoc plurimum promoveat bonum suum patet, quia sic aufert à se obligationem abstinendi ab illo opere : atque ita removet periculum peccandi, cui aliàs subiaceret : & cui se ultro exponeret, si intellectum ad oppositum assensum determinaret, quæ etiam omnino ad prudentiam pertinent.

Quod si insuper reflectat, quàm incerta sit major rei probabilitas in ordine ad determinatam objecti veritatem : & quam difficile sit motiva omnia tam extrinseca quam intrinseca utriusque partis æquâ lance sic ponderare, ut major probabilitas certò attingatur : item, quàm sæpe contingat id postea verius deprehendi, quod minus probabile apparebat; facile profectò judicabile se non imprudenter agere,si opinioni, etsi minus, verè tamen probabili se conformet. Certum autem est Deum neminem violatæ legis reum habere, qui prudenter iudicat illam hic & nunc suæ actioni non adversari, quod per opinionem etiam minus probabilem fieri posse hactenus demonstratum est.

Quidquid huic demonstrationi obiicietur,non potest aliud concludere, quàm quod perfectius aget voluntas imperando assensum, & usum partis probabilioris, quod tamen semper verum non esse ex dictis, & infra dicendis facile colligitur. Sed ut omnino verũ id esset,quomodo sic in-

inferes, Iſtud eſt perfectius, ergo nunquam licebit voluntati imperare aut ſequi ſententiam minus probabilem, quia hoc eſt minus perfectum. Manifeſtum autem eſt nullum dari præceptum ſemper amplectendi perfectiora aut tutiora, aliàs opera quæ ſunt Conſilij ſic in præcepta verterentur.

Porrò radicem præcipuam, ex qua pullulant aliæ impugnationes hujus ſententiæ, conemur breviter & clarè detegere, hoc modo. Dicunt: *Prudentis eſt eligere tutius.* Hoc ſanè non rectè: ſed ſic: Prudentis eſt eligere tutum, & Prudentioris vel Prudentiſſimi eſt, eligere tutius vel tutiſſimum. Ad omnem autem Prudentiam non datur præceptum: ſed ſimpliciter ad operationem Prudentem, & hæc ſola hic exigi poteſt: nonne hoc manifeſtum? Nunc quæro ulterius: Quare electio opinionis minus probabilis in concurſu probabilioris non poſſit eſſe tuta? Quia, inquis, *Opinio probabilior eſt tutior.* Rectène ſequitur; Opinio probabilior eſt tutior, ergo probabilis, non eſt tuta? Obedientia eſt melior quam victima, ergo victima non eſt bona. Nonne defectus hujus ſequelæ facile percipitur? Progredior porro, & inquiro: An opinio probabilior ſit *abſolutè tutior* minus probabili, uti ſupponis? Manifeſtum eſt non eſſe: ſed tantū in hoc unico tutior apparet, quod magis videatur attingere veritatem objecti, etſi forte in re eam nullo modo attingat. Aliunde verò electio opinionis minus probabilis eſt certò tutior: nempe ex eo, quod eligendo minus probabilem, in eximenda obligatione præcepti, vitentur pericula plurima formalis peccati, quæ paſſim fierent ex perſuaſione obligationis ſub peccato circa innumera

præ-

præcepta, forte etiam in re non obligantia. An ergo tutius non ſit vitare frequens periculum formalis peccati, quo Deus certò offenditur, quàm periculum aliquod materialis peccati, quo Deus certò non offenditur, & cujus periculum non tenentur homines quovis modo vitare, ut eligendo ſtatum religioſum, vel abdicando officia, & beneficia, quod per ſe notum eſt: & ob has conſiderationes in titulo addidi, *in ſpeciem* minus tuta. Ex quibus ſatis patet, nihil obſtare quo minus electio illa prudens & tuta cenſeatur, præſertim cum non ſiſtatur in hoc judicio directo de probabilitate objecti, ſed in concluſione practica & certa de honeſtate actionis; quæ jam magis explicabitur.

Itaque ex his ita ſtabilitis de prudenti aſſenſu partis minus probabilis circa honeſtatem objecti, nunc ulterius facile oſtenditur quo modo inde perveniatur ad certitudinem practicam de honeſtate noſtræ actionis, & de ea conſcientia omnino certa formetur. Nititur enim hoc evidenti ſyllogiſmo. Certum eſt hanc opinionem minus probabilem, v.g. quod liceat pingere die feſto, eſſe verè probabilem, adeoque verè prudentem. Supponitur enim niti motivis ad fundandum aſſenſum ſufficientibus, nam aliàs probabilis non eſſet. Atqui prudenter agendo certò non poſſum peccare. Ergo certum eſt licitum mihi eſſe, pingere in die feſto. Utraque præmiſſa eſt clara, ergo certa eſt conſequentia in debita forma ex illis deducta. Atque hoc eſt ultimum dictamen certificans intellectum de honeſtate ſuæ electionis & operationis terminatæ ad partem ſpeculativè quidem minus probabilem, ſed quoad honeſtatem operationis practicè

ticè certam. Nec alia certitudo directa ad operandum, in rebus utrimque probabilibus, ulla ex parte inveniri poterit.

Ex his quæ deduxi existimo meritò posse observari, inter hanc doctrinam, & illam quàm tradunt alij qui eam studiosè oppugnant, valdè modicum, & forte nullum in re fore discrimen, si velint ad eam animo sat pacato attendere 1. Docent illi ad formandam in praxi conscientiam, judicium certum esse necessarium: idem admittit hæc sententia, quæ requirit judicium ultimum certum de honestate actionis, uti jam in priori syllogismo ostendi. 2. Admittere etiam debent illi, opinionem minus probabilem fundare posse judicium prudens de objecti veritate, non obstante formidine quæ opinioni inest de opposito? nam hanc ipsam formidinem involuit definitio omnis opinionis verè probabilis, etsi motivis ad prudentem assensum sufficientibus niti debeat. Quod si in formando de objecti veritate prudenti judicio, illa formido obesset, nulla opinio, etiam probabilior, imo nec moralis certitudo sufficeret, quia hæc etiam aliquam formidinem & fallibilitatem admittit. 3. Necessarium est etiam illos distinguere inter judicium de veritate objecti, & judicium de honestate actionis: ad illud formandum illi, qui Probabilistæ vocantur, dicunt probabilitatem minorem posse sufficere, non verò ad judicium practicum de honestate nostræ actionis. Certum autem & aliis esse debet, quod judicium prudens & certum de honestate actionis possit consistere cum objecti falsitate à parte rei: aliàs nec moralis quidem certitudo ad honestum & prudentem actionem sufficeret. Nam falsitas ob-

jectiva

jectiva stare potest cum morali etiam judicij certitudine, cum hæc quoque admittat aliquem gradum fallibilitatis.

Ex quibus patet, inter utramque partem in re ipsa, & in praxi agendi, non subesse quantum prætendunt discordiam, sed potius in modo loquendi: atque in actionibus particularibus plerosque probabilitatis defensores nihil sibi licitum censere, quod alij non æquè in praxim reducunt.

Has igitur concordiæ mutuæ leges statuamus. Primò, ut dicatur utrimque, ad licitè operandum requiri dictamen conscientiæ moraliter certum; in quo de facto partes consentiunt. 2. Ut in operando, pro morali certitudine, non accipiatur major probabilitas, quod aliqui faciunt, qui volunt sic persuadere se non nisi certa complecti. 3. Ut minor probabilitas in concursu majoris, agnoscatur esse vera probabilitas distincta à dubio, quod juxta prædicta, sic manifestè declaro. Si enim major probabilitas tolleret minorem probabilitatem sibi oppositam, sequeretur etiam minorem probabilitatem tollere majorem probabilitatem oppositam, quod neutra pars admittet. Statuamus enim majorem probabilitatem involuere sex gradus apparentiæ de veritate objecti, & oppositam minorem probabilitatem quatuor gradus apparentiæ veritatis ejusdem objecti. Si major probabilitas debeat tollere illos quatuor gradus tanquam sibi oppositos, ergo etiam minor probabilitas, quæ constat quatuor gradibus, debet elidere quatuor gradus majoris probabilitatis sibi oppositiæ, quæ sex gradibus constat; ergo tantum relinquit duos gradus, qui soli non sufficiunt ad consti-

constituendum judicium probabile de objecti veritate. Ergo si nullo modo admittendum sit, quod minor probabilitas tollat oppositam majorem, pari ratione admitti non potest quod major probabilitas elidat minorem, & in electum ex ea parte tantum dubium relinquat. Quomodo verò quodvis judicium, etiam minus probabile, à dubio distingui debeat, dilucidè ostenditur supra part. 3. tract. 1. in Princip. 16.

Denique pro veritate & usu hujus doctrinæ sufficiet adducere breviter communem praxim Ecclesiæ, quæ clarè patet primò, ex jure Canonico in cap. *Laudabilem* de frigidis & maleficiatis, Ubi conjugibus naturaliter frigidis, si id prius probari non poterat, conceditur experimentum triennale, in quo post copulam per biennium frustra attentatam, multò probabilius est subesse impedimentum impotentiæ, adeoque matrimonium nullum esse, ac tutius à copula tentanda abstinere: de quo in §. præcedenti.

2. Idem manifestum est in eo, quod illicitum non sit se determinare ad formandum judicium internum de conceptione non immaculata Virginis Deiparæ, quamvis illa opinio jam apertè minus probabilis censeatur.

3. Omni ævo Sancti Patres, & Ecclesiæ Prælati docuerunt & inculcarunt, quod Religiosus, ut perfectus sit, debeat Prælato obedire in omnibus quæ manifestè non repugnant legi divinæ, aut Ecclesiæ determinationi. Ac proinde si Superior ordinet rem probabiliter licitam subditus debet obedire etsi oppositum ipsi appareat in se probabilius & tutius; quod etiam extendunt ad ordinationes sub præcepto

non obligantes. Certum autem eſt, præceptum vel ordinationem Superioris non reddere licita, quæ ex ſe eſſent illicita. Ac proinde alios etiam in agendo poſſe prudenter formare Conſcientiam practicè certam circa ea quæ apparent directè minus probabilia, minusque tuta.

4. Idem oſtenditur in Pontificibus Romanis qui ut diximus in §. ſuperiori in praxi ſæpe ſecuti ſunt partem minus probabilem minuſque tutam, dum diſpenſarunt in voto ſolenni caſtitatis,quod minus probabiliter licere, cum Divo Thoma docent paſſim Thomiſtæ, & alij non pauci agnoſcunt. Neque per hoc illi Pontifices opinionem minus probabilem reddiderunt certam aut probabiliorem. Nam S. Thomas qui poſtea vixit, & eorum geſta non ignoravit contrariam docuit, & alij poſteriores. 2. Pontifices plurimi, ut Pius V. Gregorius XIII. aliique varij diſpenſarunt ſæpius in matrimonio rato quod fieri non poſſe S. Bonaventura, Scotus, & Scotiſtæ communiter cum pluribus docent, & non pauci probabilius admittunt, & haud dubiè tutius oppoſito: De quo plura ſupra in §. 1.

5. Eadem doctrina declaratur recepta in materia juſtitiæ, in qua etſi opinio ſit minus probabilis, quod res ad me pertineat, non ideo teneor illam alteri tradere pro quo ſtat opinio magis probabilis. Quia inquiunt, non debeo præſtare ſolutionem certam pro debito incerto. Quod non minus locum habere videtur,quando obligatio legis eſt incerta, & pro ea ſolutio ſive executio certa exigitur, dummodo conſciéntia practicè certa formetur, juxta normam ſupra aſſignatam.

Sed

Sed in prædictis ſemper obſervandum, Uſum opinionis minus probabilis locum non habere, ubi agitur, non tantum de honeſtate actionis, ſed inſuper de valore operis, ut in adminiſtratione Sacramentorum extra neceſſitatem, vel ubi intercedit certa alterius injuria, aut lex, aut conventio procedendi ex certioribus, ut in Judice, & hujuſmodi aliis.

Ex his patet, tam ratione, quam praxi in omni genere hominum prudentiſſimorum, ſententiam hanc, quam vocant benigniorem, ſemper locum & uſum habuiſſe: & cum illa conſiſtere viam prudenter formandi conſcientiam in operando practicè certam & ſecuram. Via veritatis objectivæ unica eſt, & in tramite indiviſibili conſiſtens, quàm certò attingere paucis datum. Nonne igitur æquè laxitatis arguendus, tam qui ad ſiniſtram per nimium ſentiendi rigorem, quàm qui ad dexteram per nimiam benignitatem ab hoc indiviſibili tramite declinat? Nonne æquè injuſtum, ligare ad indebita, quam à debitis abſoluere? Ut ergo laxi non ſimus, utrumque caveamus.

§. 3.

Diſſolvuntur aliquorum Theologorum argumenta.

OBiicies primò, Qui ſequitur opinionem minus probabilem, minuſque tutam, incurrit majus periculum peccandi, quam ſi amplecteretur opinionem probabiliorem, ac tutiorem. Hoc verò exiſtimari debet illicitum, ut quis ſciens, volenſque ſe violandæ legis periculo exponat.

Respondeo negando antecedens, & id quod gratis supponit. Nego inquam, illum qui opinioni sive magis sive minus probabili adhæret, ullum peccandi periculum adire: frustra igitur de majori periculo disputatur, ubi nullum incurritur. Certus enim est se prudenter, adeoque licitè agere, quando procedit ex opinione quam constat esse verè probabilem, sive niti ratione vel authoritate non levis momenti: qui autem prudenter agit non potest formaliter peccare, etiamsi contingeret objectum circa quod versatur esse materialiter malum, sive aliqua lege prohibitum. Nullum igitur hic incurritur periculum peccati formalis, omne autem periculum peccati materialis semper evitare nullâ lege jubemur, uti etiam ex resolutione, & dispensatione summorum Pontificum supra demonstravi.

Instat tamen iterum Wendrochius hoc Syllogismo, ut ipse arbitratur, gravissimo; sed nullius ponderis, si rectè libretur. Ille inquit, contra conscientiam agit, qui id facit quod conscientia judicat non esse faciendum. At cum aliquis probabilius esse censet, aliquid esse illicitum quam licitum, utique etiam probabilius esse judicat fugiendum id esse, quam faciendum. Ergo qui sic affectus operatur, procedit ille contra lumen ac judicium suæ conscientiæ.

Respondeo, admissâ majori, falsam esse minorem quæ subsumitur, nec minus fallacem esse consequentiam quæ inde deducitur. Falsum, inquam est, quod probabilius censeat id sibi fugiendum esse, quam faciendum: imo certò statuit actionem suam, hic & nunc licitè exercendam, dum probabili ratione, adeòque prudenter judicat

judicat legem non obstringere, nec eam sibi satis innotescere. Itaque imperitè supponit Wendrochius hæc duo semper esse connexa : objectum quocunque modo judicari malum , sive lege prohibitum ; & actionem quæ tendit in objectum semper judicari illicitam : cum tamen sæpe contingat legis prohibitionem tam imperfecto judicio innotescere, ut prudenter concludere possim me illâ non obligari,

Obiicit idem tertiò, argumentum desumptum ex sequela in materia fidei periculosa. Si licet alicui , contra propriam opinionem quam judicat probabilem , sequi alienam sententiam æquè aut minùs probabilem , eique tutò acquiescere : ergo etiam Hæreticus , qui eo devènit ut veritatem Ecclesiæ Romanæ judicet esse probabilem , poterit nihilominus suæ hæresi adhærescere , & immori ; quam nempe ob authoritatem suorum Ministrorum æquè aut etiam minus probabilem esse decernit.

Respondeo , negando consequentiam. Quia Hæreticus ille non potest bonâ fide sistere in ista opinione probabili , quia potest , ulterius investigando notas veræ Ecclesiæ , veritatem fidei certò deprehendere : adeòque imprudenter acquiescit opinioni tantum probabili illius rei , in qua potest certitudinem attingere , dummodò in veritate investiganda moralem diligentiam adhibeat. Insuper in materia fidei peculiare est, quod ipse error materialis , annexa habeat incommoda maxima, in carentia Sacramentorum, aliorumque mediorum ad salutem conducentium. In aliis autem actionibus merè ad humanos mores & commercium pertinentibus, cum non detur via ad certam rei veritatem perveniendi

 quo-

quocunque ſtudio inquiratur, prudenter acquieſcit animus veritati probabiliter inventæ, cum non poſſit morali diligentiâ veritatem certam & indubitatam attingere. Fateor autem in quavis materia, ſi cum morali & moderata diligentia promptum ſit ad certam rei veritatem penetrare, licitum non eſſe ſiſtere in opinione tantum probabili: atque ita conſequenter aſſero, in die jejunii fas illi non eſſe veſci carnibus qui ex diverſo pulſu campanarum probabile judicat nondum adeſſe horam noctis duodecimam, ſi ex inſtrumento mathematico quod in promptu habet, certò poſſit horam noctis explorare. Nihil igitur ex hac ſententia incommodi redundat, in quo vel ipſe Wendrochius, vel ejus aſſeclæ aliquam laxitatis, aut malæ fidei ſpeciem redarguant.

Objicies quartò, cum Sinnichio, dictum Chriſti, *Ego ſum veritas*, non autem dixit, ego ſum probabilitas. Ergo non licet ſequi opinionem merè probabilem.

Reſpondeo in ſimili forma: Dixit Chriſtus, *Ego ſum oſtium*, non verò, ego ſum feneſtra. Ergo neceſſe eſt ſemper intrare per oſtium, nunquam per feneſtram. Dico igitur hanc objectionem poſſe in ipſum authorem retorqueri. Si enim ex eo quod Chriſtus dixerit, *Ego ſum veritas*, illicitum ſit amplecti opinionem probabilem, nefas etiam erit ſequi ſententiam probabiliorē aut moraliter certā, ſæpe enim contingit illis non ſubeſſe veritatem, cum judicium quod nobis apparet moraliter certum, poſſit falli, & omni veritate diſtitui.

Inſtat tamen ex authoritate S. Auguſtini lib. de util. credendi *cap.* 11. „Quod intelligimus debemus rationi, quod credimus authoritati, „quod opinamur errori.„ Ergo opinio ad nihilum

hilum valet nisi ut à veritate aberremus. Quia, inquit Sinnichius, opinantem latet veritas etiam dum adest, adeoque sic agit ac si veritas semper abesset.

Respondeo, S. Augustinum loqui de opinione longè diversa à judicio probabili, de quo hoc loco disceptamus, uti patet ejus verba attentius expendenti eodem cap. 11. Tria, inquit, alia hominum genera profectò improbanda ac detestanda, primum est opinantium, id est, eorum qui se arbitrantur scire quod nesciunt. Ubi disertè ostendit se agere de opinione quæ adjunctam habet æstimationem falsam, eorum scilicet qui putant suam opinionem esse perfectam scientiam, quod semper est erroneum: opinioni autem de qua hic agimus, nemo nisi fatuus ejusmodi persuasionem adjungit, cum agnoscant omnes opinionem esse assensum incertum, & à scientia omnino diversum. Neque verum est quod adjungitur, opinantem sic agere ac si veritas semper abesset. Quia etsi is judicet opinando posse falli, non existimat tamen suæ opinioni falsitatem actu subesse, imo probabile judicat suam opinionem veritati conformem esse, seque cum probabili veritatis notitia prudenter procedere. Quâ ergo veri specie dici potest, illum qui opinatur falsitatem implicitè semper amplecti, atque ita agere ac si veritas omnino abesset?

Objicies quintò, cum Mercoro. Si licitum foret sequi sententiam merè probabilem, Adam & Eva manducando pomum vetitum immunes fuissent à violatione præcepti divini: quia poterant pro se obtendere sententiam probabilem, quæ docet legem pænalem non obligare in conscientia, cum Navarro, Lessio, Valen-

tia, aliiſque: præceptum autem primis parentibus impoſitum prolatum eſt in forma legis pænalis, In quacuaque die manducaveritis moriemini. Ergo excuſandi ſunt primi parentes à peccato formali, & poſteri ab originali, ſi norunt ſibi formare conſcientiam artificio ſententiæ probabilis.

Reſpondeo, negando illud Aſſumptum, quod pluſculum præfert ſalis, quam ſcientiæ. Siquidem ignorat Adamum & Evam nullam habuiſſe opinionem ſive probabilem, ſive improbabilem in primo illo ſtatu innocentiæ, ut diſertè docet D. Thomas Q. 18. de veritate art. 6. ubi ſic concludit: Ex quo patet quod ſolum in eo (primo homine) nulla falſa opinio fuiſſet, ſed penitus nulla opinio in eo fuiſſet, & quidquid cognoviſſet ſecundam certitudinem cognoviſſet; in ſtatu ſcilicet illo innocentiæ perſeverans. Quinimo tam clarè conſtabat illis de voluntate divina, ut perſuaſio illa, quâ pertrahente de fructu vetito comederunt, cenſeatur etiam formalis infidelitas, ex plurium Patrum ſenſu, ut tradit Bellarminus in tom. 4. de amiſſ. gratiæ & ſtatu peccati cap. 6. Corruit igitur tota baſis hujus Machinæ contra uſum probabilitatis jam inde ab Adam; fruſtra quæſitæ.

Objicies Sextò, Major probabilitas elidit minorem. Ergo non licet in operando ſequi ſententiam minus probabilem in concurſu ſententiæ probabilioris.

Reſpondeo neque aſſumptum, prout patet ex dictis §. præcedenti. Porro pro majori elaudatione dico, Rarò admodum hunc caſum in praxi locum habere: quia valdè rarus eſt & ſingulariter doctus, qui ex principiis intrinſecis poteſt ſufficienter diſcernere, quænam ex duabus

bus sententiis probabilibus sit probabilior, sive, an rationes sint verè tales quæ elidant probabilitatem sententiæ oppositæ. Videmus enim experientiâ assiduâ inter doctiores, id quod uni probabilius apparet, alteri minus probabile videri. Unde patet quam esset ipsis etiam doctis onus intolerabile, & passim moraliter impossibile sententiam magis probabilem investigare, & invenire, anteaquam possint licitè operari. Cum igitur hoc sit tam incertum, difficile non est judicium de majori probabilitate *suspendere*, & uni parti verè probabili se prudenter accommodare.

Sed ponamus virum doctum rationibus utrimque studiosè ponderatis, unam partem judicare probabiliorem, sic ut oppositam probabilitatem elidat. Vel id judicat evidenter, vel tantum probabiliter. Si evidenter, sic ut oppositam probabilitatem manifestè elidat, & tollat, jam ea pars est illi moraliter certa, eamque sine dubio præferre debet.

Si autem judicat esse probabiliorem, & oppositam probabilitatem elidere, judicio tantum probabili, adeoque incerto, potest prudenter judicium illud, forte errare, uti etiam inter doctos sæpè contingit; atque ita judicium reflexum formare, se prudenter acturum etiamsi alteram partem quæ passim probabilis habetur, in operando sequatur. Et hoc locum habet etiam quando opinio apparet extrinsecè probabilior, quia adhuc non constat quod illa quæ majori fulcitur authoritate melioribus rationibus stabiliatur, cum alii has, alii illas præferant.

Rationes autem suspendendi judicium de majori alterius partis, probabilitate, & sequendi

aliam minus probabilem, possunt esse sequentes.

Primò, quia neque constat, neque credibile est extare præceptum generale investigandi & sequendi partem probabiliorem, propter difficultates maximas quæ inde sequerentur in commercio humano. Quando enim postea occurreret nova ratio contra sententiam quæ antea videbatur probabilior, oporteret rescindere contractum ex sententia probabiliori initum: revocare consilium ex illa datum: resarcire restitutionem ob majorem probabilitatem pridem factam, aut non factam &c. uti notavi supra Part. 3. tract. 1. P. 14. Imò fere hæc præstanda essent quoties prodit novus Author qui ostendit partem illam non esse probabiliorem: aut quando peritus judex in pari causa fert sententiam contra opinionem quæ tibi in agendo aut consulendo visa est probabilior. Certum denique est, nullum dari præceptum generale sequendi semper tutiora, ut in consiliis Euangelicis, & aliis innumeris ostendi potest.

Secundò, si pro sententia probabiliori daretur talis obligatio, sæpe tolleretur in Repub. omnis subordinatio, ac recta gubernatio. Dum enim superior imperabit aliquid probabiliter licitum, & oppositum subdito videbitur esse probabilius, & rationes oppositas elidere, non licebit illi de majori probabilitate suum judicium suspendere, aut suo superiori obtemperare conformando se illius sententiæ minus probabili, si illicitum sit in concursu probabilioris sequi sententiam minus probabilem. Quod quam perniciosum foret, & omnis disciplinæ laxatinum, nemo non videt: uti etiam insinuatum est supra.

Tertiò,

Tertiò, si per majorem probabilitatem semper elidatur minor, sic ut non liceat dicto modo præscindere, & minus probabilem amplecti, Inde sequetur, non licere etiam sequi sententiam magis probabilem: Probatur sequela, ex dictis §. superiori post medium.

Objicies septimò, prohibita est ab Innocentio XI. propositio hæc 3. *Generatim dum probabilitate, sive intrinsecâ, sive extrinsecâ quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.* Ergo non licet sequi sententiam probabilem relictâ probabiliori.

Respondeo, negando consequentiam: quæ sic concludit: Non licet sequi *probabilitatem quantumvis tenuem*: Ergo non licet sequi ullam probabilitatem quantumvis non tenuem, relictâ probabiliori. Vide quæso, an consequens illud in antecedente contineatur. Certè non magis quàm hic: Pater præcepit filio, ne ambulet in extrema crepidine ripæ fluminis: ergo præcepit filio ne uspiam ambulet in ripa.

Dico igitur, nuspiam nos docere (ut ex antedictis liquet) quòd generatim liceat sequi sententiam probabilem: etenim excipimus casum, quo agitur de valore Sacramenti extra necessitatem, vel quo certa injuria, periculum proximi, lex aut conventio in contrarium adest. Et ratio est, quia in similibus quamvis opinio quædam sit speculativè probabilis, non tamen est practicè talis.

Secundò dico, probabilitatem longè aliter accipi à nobis, quàm in propositione damnata: à nobis accipitur pro ea quæ nititur motivo gravi, in propositione pro ea quæ nititur motivo levi, atque etiam pro verisimilitudine qualibet, uti patet ex illis verbis: *quantumvis tenui.* Additur

ibi quidem: *modò à probabilitatis finibus non exeatur*; sed per hoc intelligi nequi probabilitas illa rigorosa seu strictè accepta: alioqui enim propositio illa sibi contradiceret, cùm implicet juxta communiorem & à nobis assignatam notionem probabilitatis, dari aliquam opinionem *quantumvis tenuem*, id est, tenui prorsus fundamento subnixam, & tamen *à probabilitatis finibus non exire*..

Præterea vix ulla Theologis doctrina est communior, quàm ad licitum usum probabilitatis requiri, ut probabilitas sit certa; probabilitas autem *quantumvis tenuis* tandem deficit à certitudine: neque enim quod proximè accedit ad confinia probabilitatis & improbabilitatis, facilè dictu est sitne probabile an improbabile, ita ut vel hoc titulo propositio sicut jacet, scandalosa sit, aut temeraria, statuendo scilicet aut eligendo illud pro regula actionis moralis, quod proximè, aut forte reipsâ accedit ad improbabilitatem & imprudentiam. Actus enim virtutum extremi & tenuissimi tam parum distant à vitiis oppositis, ut vix ab his discerni possint, ut rectè exprimit Sapiens, *vult, & non vult piger*. Sed & notandum est, Idem non minus locum habere in sectando nimio sententiarum rigore, ut consideranti facile patebit: à finibus enim virtutum tam per excessum, quàm per defectum degeneratur, ut in justitia valdè rigorosa, & valdè languida. Hinc monet scriptura: *Noli esse justus multùm. Non sapere plusquam oportet sapere, sed ad sobrietatem*.

Quinimo hæc doctrina potius ex superiori objectione videri possit potius novum robur assumere. Quia declarando licitum non esse operari ex probabilitate *quantumvis tenui*, satis insinuatur,

ſinuatur, probabilitatem certam, & minimè tenuem nullo modo improbandam eſſe: ad hoc enim limitatio illa deſeruit. Quin etiam cautum fuit, ne actio ex illa ipſa tenui probabilitate cenſeretur reprobanda, niſi addendo, *quantumvis* tenui, & niſi dicatur, *generatim*, ac etiam *ſemper* cum ea prudenter agi. Vide an exceptiones illæ non potius firment regulam doctrinæ quæ oppugnatur, & ſuperius expoſita eſt.

Objicies octavò, cum Scriptore recenti: Quædam è propoſitionibus ab Alexandro VII. & Innocentio XI. prohibitis, erant ante prohibitionem verè probabiles, quamvis oppoſitæ eſſent probabiliores & tutiores; & tamen omnes & ſingulæ prohibentur tamquam ſcandaloſæ & in praxi pernicioſæ: ergo ſignum eſt, non licere ſequi ſententiam probabilem, relictâ probabiliore & tutiore: quia alioqui illæ propoſitiones non potuiſſent eatenus prohiberi.

Reſpondeo, negando ſequelam: nam inde tantùm ſequitur, opiniones quæ verè ſunt probabiles, poſſe reddi abſolutè improbabiles, ſi nempe per Sedem Apoſtolicam declarentur ſcandaloſæ aut aliâ cenſurâ afficiantur; ut etiam inſinuatum eſt ſupra P. XXIII. Ad probationem dico, opiniones quæ anteà non ſunt ſcandaloſæ, reddi tales, dum incipit certò conſtare omnibus conſideratis illas jam non niti motivo gravi, in oppoſitum accedente condemnatione Pontificis imò poteſt ſententia quædam effici abſolutè improbabilis, quando aliquis particularis invenit novam & ſolidam rationem, quæ manifeſtè elidet rationem oppoſitam: ex quo non inferes illam anteà non fuiſſe probabilem & tutam, imò & probabiliorem, imò & communem. Nonne at notum eſt Philoſophiæ peritis axioma Ariſtote-

Aristotelicum: Falsa sæpè sunt probabiliora veris? Nemo certè peritus supponit probabilitatem esse prædicatum objecto intrinsecum & inseparabile, norunt omnes illam se tenere ex parte nostri intellectus tali motivo instructi, uti in omni Dialectica docetur.

Hinc æquo Judici statuendum relinquo, quam recta sit hodie quorundam in Scholæ unius Authores accusatio. Si horũ aliquis sententias aliorum aliquas etiam meritò impugnaverit, hoc ipsum in displicentiam non modicam trahitur, uti ex præteritis nimis notum est. Si è contra, aliquã aliorum Authorum sententiam, postea improbatam, cum multis agnoverit probabilem, statim illi uni, non aliis, sententia ista imputatur, & adscribitur, quamvis etiam multis modis illam limitaverit, aut etiam contrariam tradiderit. Hoc, inquam, quam rectum & sincerum sit nihil statuo, sed æquo lectori in rebus passim modernis utiliter considerandum committo.

Postremò congeruntur varia loca, partim ex Jure Canonico, partim ex authoritate Patrum, & Doctorum deprompta; quæ contra usum sententiæ probabilis frustra intorquentur: eo quod non pertineant ad statum hujus controversiæ, in multis ab aliquibus non satis examinatæ, qui sæpe inter conscientiam probabilem, & dubiam non discernunt, & consilium amplectendi tutiora cum præcepto confundunt. Hæc autem summoperè cavenda sunt in hac quæstione, quâ nulla est per Theologiam universam ad praxim magis necessaria, ideoque hic paulò latius deducenda fuit.

§. 4.

An & quomodo assertio unius Authoris possit reddere sententiam probabilem, sic ut eam practicè liceat amplecti?

HÆc quæstio magnâ contentione utrimque agitata, non adeo videretur peregrina, si ij qui sustinent partem negativam, satis attenderent quid alii affirment. Certum est primò, Non satis esse ad probabilitatem opinionis, quod contineatur in libro alicujus junioris aut moderni Scriptoris, etsi non constet eam à Sede Apostolica rejectam esse ut improbabilem. Constat hoc ex propositione 27. ab Alex. VII. damnata 24. Sept. an. 1666.

Non sufficit etiam opinionem aliquam obiter aut ex incidenti traditam esse ab uno authore sive antiquo, sive recenti, præsertim si alii oppositam ex professo docuerint, præter alia superius annotata.

Dico tamen primò, Censeri debet opinio omnino probabilis quæ ab unico Authore multum perito, ac probo traditur, in re quam nemo præter illum tractavit, si ipse judicet eam non repugnare sensui communi, & aliis nihil in ea appareat quod absurdum judicetur.

Et probatur: Quia quod nititur motivo plerumque connexo cum veritate illud meritò & prudenter censetur probabile. Atqui Authoris multum periti, ac probi assertio est tale motivum. Quia vir probus raró mentitur, & pollens doctrinâ sæpius veritatem attingit, rariùs in errorem labitur: Ergo illius assertio prudenter

denter censetur esse certò probabilis. Cumque solus rem ex professo examinaverit, nulla est opposita authoritas, quæ elidat vim hujus motivi, quod ab istius viri assertione & judicio desumitur. Et hæc ratio videtur non minus evidenter id quod assumpsi probare, quam uni artifici prudenter credendum in arte quam ipse unus exercet, nisi constet ipsius resolutionem ex sinistro affectu procederet; quod de Authore probo non præsumitur, nisi aliunde probetur.

Sed quid si Author ille tantùm dicat Resolutionem quam tradit, sibi videri omnino probabilem, non verò absolutè certam & evidentem?

Respondeo, hoc etiam casu eam ut probabilem prudenter recipi posse esse. Id enim evincit ratio jam tradita, de ipsius asseveratione cum veritate potius quam falsitate connexa: eoque magis quod facile sit de probabilitate judicium certum proferre; quod nempe assertio nitatur ratione vel authoritate non levis momenti, quæ prudentem assensum mereatur.

Quæres, quid si Author ille, vel alii, tantùm asserant, sibi probabile videri assertionem aliquam esse probabilem?

Respondeo, quæstionem hanc, si termini penetrentur, nodum non habere adeò difficilem quam aliqui apprehendant. Quid enim est aliquid probabiliter videri probabile, quàm omnibus expensis posse judicari adesse sufficientem rationem vel authoritatem, ex quibus mereatur determinatum assensum? Hæc autem si adsint, objectum apparet reflexè saltem probabile, hoc est, mereri prudentem & determinatum assensum, & intellectum non debere circa illius probabilitatem dubium, aut suspensum hærere.

Quod

Quod si contingat intellectum hærere & sistere in solo judicio de probabilitate probabilitatis partis minus tutæ, illicitum esse inde procedere ad operationem meritò docet Card. Lugo de fide disp. 1. sect. 1. Honoratus Fabri in dial. de opin.probabili citans Bresserum de conscien.lib.3.c.5. Merulam, Mastrium, Spinulam, Medinam. 1.2. quæst.19.art.6. Quibus accedit Baldellus lib.4.disp.10.n.5.nec non P. Ant. Terillus in fundam. theol. mor.pag. 300. Non desunt tamen qui sententiam prædictis oppositam tradunt, & illis forte consentirent plures, qui negant requiri ipsum dictamen ultimum moraliter certum, ut quis absque formali peccato opinioni probabili se conformet; quam sententiam tenet Vasquez.1,2.disp 62.c.9. Anton. Perez. certam. 10. cap. 2. Vericelli tom. 1. quæst. mor. tract.2.q.11.n.2. Petrus de Tapia in Catena moral.lib.1. q. 8. a. 12. Neque D. Thomam aliter sentire de eo qui probabiliter & cum formidine judicat, sed tantum de eo qui dubitat, censet Barth.Medina 1 2.q.19.a.6.§. *si quis*, sed illa opinio nobis in praxi laxior apparet, qui non tenuem & incertam,sed solidam,& certam probabilitatem requirimus. His obiter notatis, ad quæstionem in titulo propositam.

Dico Secundò, Potest unicus Author sententiam aliquam reddere probabilem, contra communem aliorum opinionem, si rationibus in contrarium allatis solidè respondeat, & pro sua parte novas adferat rationes, quæ tantum habeant momenti, ut aptæ sint movere virum peritum & probum absque passione ad recedendum à communi, & novam unius opinionem recipiendum.

Probatur ratione satis evidenti: Quia in re morali

morali consensus Authorum communis non est adeo certus, quin absolutè falli possit : Supponimus enim rem non esse per se evidentem, aut à Deo revelatam. Ergo fieri potest ut aliquis Sagaci ingenio rem investigando latentem errorem deprehendat, eumque refutet, & verâ solidâque ratione oppositam veritatem confirmet, ac in lucem proferat. Hoc si forte aliquis reipsâ præstiterit, nova illa unius Doctoris sententia, contra communem, digna erit ut probabili assensu ab intellectu bene disposito recipiatur. Et verò multæ de facto sunt sententiæ in Theologia, Philosophia, ac Mathesi, quæ olim communi consensu receptæ, postea errore per novum authorem sufficienter detecto è Scholis evanuêre,

Quinimo argumento ad hominem hanc confessionem ab ipsis Adversariis facile eliciemus. An non ad hanc usque ætatem communis erat Authorum sententia, licitum esse usum opinionis probabilis ? Illam doctrinam nonnulli hoc tempore ut improbabilem reiiciunt, & contrariam admittendam non dubitant. Non alia certe de causa, quam quia sibi persuadent suorum aliquem cæpisse detegere communem illum Casuistarum errorem, eumque solidè refutasse, & argumenta in lucem protulisse quibus communis sententia ita labefactatur ut opposita doctrina illi omnino præferri debeat. Atque ita doctrinam hanc, de unius Authoris opinione, communi quandoque præferendâ, simul ipsi oppugnant, simul exemplo suo & calculo confirmant.

De cetero, sufficere quandoque unius Doctoris authoritatem ad constituendum opinionem quam in praxi sequi liceat, tradunt authores plurimi, quorum plerique minori quam nos limitatione

mitatione utuntur. Ex his viginti quatuor adducit Vericelli tom.1.quæst.moral.tract. 2. singularium q. 5. inter quos est Angelus , Sylvester , Sanchez, Vasquez, Molfesius, Pasqualigus, Rolandus , Villalobos , Clavis Regia &c. Accedit Thomas Hurtadus Resol.moral.tract.4.cap.8.n. 911. affirmans unum Doctorem classicum sufficere ad constituendum opinionem probabilem, pro se adducens insuper Baldellum , Martinez , Bonacinam, Reginaldum, Curielem , Suarium , Pasqualigum , à quo refert alios innumeros in eandem sententiam citari decis. 360. His addit idem Hurtadus in Append.ad tract.10.c.3.n.33. Magistrum à S. Thoma, Pontium, Torrez, Malderum , Sylvium &c. Ex quibus patet non esse peregrinum , incidere posse casum , quo possit aliquis, re debitè ponderatâ , se unius Authoris opinioni conformare, quamvis id rarissimè contingat quando plures authores utrimque concurrunt ; patet ex utraque assertione quam nos supra posuimus.

Ex quibus patet,posse evenire ut nec tres,nec quinque, nec decem Authores sufficiant, ut opinio aliqua sit practicè probabilis. Quando præsertim plures & melioris notæ Authores communi consensu, & absque passione,aut partium studio pronunciant,istam opinionē absolutè, & in praxi esse improbabilem. Aut quando deprehenditur talem opinionem alicui Pontificum Decreto omnino adversari. Sicut ex utroque capite nunc improbabilis est sententia docens , absolutionem Sacramentalem absenti collatam esse validam,quam ante declarationem Clementis VIII. Authores multi , & graves docuerunt. Quia in his & similibus deficit tunc fundamentum prudentis assensus.

Hinc

Hinc quoque manifestum est, probabilitatis defensores non metiri opinionis licitum usum, aut probabilitatem, ex solo Authorum numero. Multò minus passim docere, Illud omne esse practicè certum, quod est speculativè probabile, quod aliqui ipsis imperitè affingunt. Denique probabilitatis Accusatores omnes transcendere voluit illi qui asserit, *Probabilistas plus sibi attribuere, quam attribuunt Pontifex, Ecclesia, ac ipse Deus.* Nemo hoc credet qui Theologorum modernorum doctrinam communem intelligit.

§. 5.

Qui & quales sint pauci Recentiores Scriptores, qui communem de probibilitate doctrinam impugnant.

CONfirmato usu recto opinionis probabilis tam ratione, quam authoritate inexpugnabili, ac dissolutis adversariorum argumentis: restat nunc demonstrandum quam invalida sit authoritas ac conatus paucorum Scriptorum qui postremis hisce temporibus communem omni ævo doctrinam impugnare cæperunt.

Magno impetu improbabilitatis Authores insurrexit Montaltius in suis Epistolis, quas vocat Provinciales; Wendrochius in Notis ad Epistolas Provinciales, quibus disputationem de probabilitate annexuit; ac Paulus Irenæus in suis Disquisitionibus. Sed quam infelix fuerit horum trium conatus eventus docuit. Montaltij Epistolæ Provinciales condemnatæ sunt, ac legi aut retiner prohibitæ per Bullam Alexandri VII. datam 6. Septembris anni 1657. quæ etiam Lovanij

nij publicata fuit. Wendrochij liber, cum opere dicti Montaltij, ac Irænei, flammis publicè traditus est decreto Regis Galliæ edito Parisijs 23. Septembris 1660. Decretum illud antecessit, contra hos triumviros, Censura plurium Episcoporum, Doctorum, ac Professorum Facultatis Parisiensis 7. Sept. 1660. quæ declarat in eorum scriptis propugnari hæreses Jansenianas ab Ecclesia damnatas, eaque passim scatere maledicentiâ, ac petulantiâ quâ nulli hominum conditioni parcunt: Ac proinde decernit Opus illud esse dignum pænâ libellis famosis à Jure constitutâ.

Scripsit quoque Vincentius Baronius librum; qui inscribitur Theologia moralis, adversus Probabilistas. Contra illos etiam stylum armavit Thomas Hurtado in suis Resolutionibus Moralibus. Sed quam hi parum solidis nitantur principiis vel inde satis prodiderunt, quod uterque in plurimas ex propositionibus ab Alexandro VII. damnatis impegerint, ut apertè detexit D. Nicolaus du Bois in Tractatu pererudito quo dictas propositiones elucidavit, & suis quamque Authoribus adscripsit. His accessit gallicè Theologia quædam Moralis edita sub nomine Curatorum Franciæ, quæ adeò imperitè ab ipso Controversiæ statu aberrat, ut nec sibi, nec prædictis Authoribus satis cohæreat. Multa quoque contra probabilitatis usum suo Sauli Exregi inseruit Eximius D. Sinnichius, sed ista D. Guilielmus le Maire fusè eventilavit. Inter Iurisconsultos pridem, Illustrissimus Prosper Fagnanus adversus probabilitatis usum calamum strinxit; Antonius quoque Merenda Iurisconsultus, in suo libro de Consilio, eandem doctrinam vehementer impugnat. Quamvis non videatur Fagnanus

nanus omni probabilitati absolutè adversari, dum num.448. sic resoluit: Authoritas unius gravis Doctoris reddit opinionem probabilem, „& est fundamentum sufficiens eam tenendi, & „ad praxim deducendi, si in contrarium nullus „occurrat Doctor, & utrimque sint rationes æ„quæ probabiles.

Postremò, Benignam sententiam oppugnavit Julius Mercorus Mantuæ Inquisitor in sua Basi Theologiæ Moralis, qui in hac Controversia discutienda sedulus & moderatus fuit, nec in praxi à sententia communi multum recedere videtur. Adeo ut apud Wendrochium illi obiiciatur, totum ex illius assertis efficaciter stabiliri, quod in aliis reprehendit, ac proinde illum in *appendice de probabilitate*, ex professo impugnat. Sed nec Wendrochij doctrinam ferre potuit ipse Vincentius Baronius, quam insectatur part.2.a.pag.340.

His æquâ lance perpensis facile est judicare, hos paucos Scriptores, nec omnes sibi constantes, nec inter se in oppugnando probabilitatis usu cohærentes fuisse. Nec videtur quisquam habere conditiones à nobis supra requisitas, ut unus Author novus reddat opinionem suam probabilem contra communem aliorum sententiam. Veniemus nunc ad Particulares sententias de quarum probabilitate, hoc tempore disputatur, aut aliquando disputatum fuit, ut de statu & ratione controversiæ constare possit.

CON-

CONTROVERSIÆ PARTICULARES

De Opinionum variarum probabilitate.

QUÆSTIO PRIMA

Quinam Authores, & quâ ratione doceant probabilem esse doctrinam de licito usu Restrictionis purè mentalis, & aliis eò pertinentibus?

REstrictio dicitur purè mentalis, quando nec verba secundum se sumpta, nec simul cum circumstantiis externis sensum verum recipiunt, sed tantum conjuncta cum aliis verbis quæ solâ mente subintelliguntur. Ut si bene pransus dicam, me hodie nihil comedisse, in mente intelligendo, nihil carnium.

Hanc restrictionem illicitam esse docent plerique Authores nostræ Societatis, ut Layman lib.4.tract.3.c.13.n.7. Coninck de actib.supern. l.1.disp.10.dub.3. Card.Lugo de fide, Ripalda & passim alij: nec ullum vidi nostrorum Professorum multis annis quibus Lovanij docui, qui illic contrarium tradiderit. Unus fuit à pluribus annis P. Leonardus Lessius qui in Opere celeberrimo quod edidit de Jure & justitia lib.2.cap.42. dub.9.n.47. secutus est Navarrum, & illos tantum qui docent licitum esse aliquando, & justa de causa, uti restrictione purè mentali. Neque ipsius doctrina in praxi dissidet à communi ac vera sententia, quæ agnoscit licitum esse uti restrictione

ſtrictione non purè mentali,quando ſcilicet circumſtantiæ externæ conſignificant id quod in verbis prolatis non exprimitur : ſed tantum differt ab illis in explicatione & probatione ſuæ ſententiæ. Nam in omni caſu quo Leſſius docet licitam eſſe reſtrictionem mentalem , eo quod verba exterius prolata poſſint conjungi & ſenſum integrare cum alijs verbis ſola mente intellectis, alij admittunt eadem verba licitè proferri , eo quod ſenſum verum conficiant , non cum verbis ſolâ mente occultatis , ſed cum circumſtantiis externis loquentis , aut interrogantis, & alia juſta cauſa , propter quam licitum ſit verbis non exprimere,quod externis circumſtantiis ſufficienter importatur. Hanc autem juſtam cauſam Leſſius ſemper requirit , & hæc ipſa eſt circumſtantia externa propter quam licitum ſit verbis reſtrictis uti ex ſententia communi etiam plurium qui Leſſium vehementer impugnant. Ut ſi Confeſſarius interrogatus de Petro homicida dicat , Petrum confeſſum non eſſe homicidium : Alij dicent id licitum eſſe propter juſtam cauſam , quæ facit ut perſona Confeſſarij loquentis æquivaleat his verbis, ſic ut tibi debeam dicere; Leſſius autem docet licere ſic loqui, quia adeſt juſta cauſa ut ſolâ mente intelligantur eadem verba, ſic ut tibi debeam dicere.

Hinc patet quam iniquè aliqui Leſſij doctrinam traducant tanquam in praxi pernicioſam , & deſtructivam commercij humani. Quod præ ceteris furore toto , ſed viribus exiguis contendit Joannes Barneſius natione Anglus , ordine Benedictinus , qui non tantum Leſſio injurius , ſed etiam Ordini ſuo rebellis fuit , contra quem infami libello debacchatus, & in carcerem conjectus, tandem emotâ mente Romæ in moro-

tropio

tropio delituisse traditur. Alter Lessianæ doctrinæ hostis præcipuus est Thomas Hurtado Ordinis Clericorum Regularium Minorum in Resol. de vero Martyrio resol.70.digress.6.sect. 2. qui imperitè affirmat, nullum ante tempora Lessij restrictiones purè mentales defendisse, quod quam apertè falsum sit mox patebit. His utinam socium se non adjunxisset Sinnichius in suo Saule Exrege lib.1.c.104.§.392. ubi contra Lessium præ cæteris, tanquam magnum Restrictionum mentalium patronum, ut loquitur, multa diffusè conglomerat, qui tamen, si alios Authores studiosè expendisset, facile reperisset plures ante & post Lessium, qui multò magis huic doctrinæ patrocinati fuerunt.

Restrictiones siquidem purè mentales, quas Lessius paucis tradidit, pridem ex professo defendit Navarrus Commentario in Caput, *Humanæ aures.* Et in sua Summa Cap.12.num.8.9.14. 18.&c. Citat quoque Lessius pro licito earum usu, se multò antiquiorem, Sylvestrum, Angelum, Adrianum postea Pontificem, Ioannem Majorem, deinde Toletum, & Valentiam. Quod si voluisset esse magnus Restrictionum mentalium patronus, poterat in eandem sententiam adducere Paludanum, Capreolum, Almainum, Greg. Ariminensem &c. Quibus, ex recentioribus, accessere Pesantius, Rodriquez, Salonius, Philiarchus, Ludov. Lopez, Sayrus, Portel, Gazæus, Bonacina, Barth. Medina, & alij, qui vel universi, vel in particulari casu resoluunt justam ob causam licitam esse restrictionem, quam non aliunde quam ex verbis mente subintellectis conflatam, & probatam esse volunt.

Ex quibus facile colligas qui sint, & ab initio fuerint Authores istius sententiæ: & quam iniquè

què imputetur illa Scriptoribus Societatis, qui ad ceteros comparati exiguo prorsus numero eam tradiderunt. At, inquies, quorsum Societati præ alijs obtruditur doctrina tam invidiosa? Malo ego hujus causam ab aliis excogitari, qui libenter suum cuique relinquo.

Cæterùm restrictio, quæ est purè mentalis, uti à nobis passim rejecta, ita nunc ab Innocentio XI. eo modo reprobatur qui exprimitur supra in propositione 26. Ratio est. Quia & debitæ sinceritati, & commercio humano variis modis meritò inimica reputatur, ut fusius cum alijs supra noster Layman, Coninck Azor, Rebellius, Ripalda *de fide disp. 4. n. 68.* Card. Lugo *de fide disp. 4. sect. 5. num. 62.*

Quæres, An licitum esset *Missionario* inter Chinenses infideles more Gentis adhibere Idolo externam adorationem, sed intentione clam directâ ad Deum ut repræsentatum in Imagine Crucifixi penes ipsum floribus contecta, aut prope idolum occultata.

Respondeo negativè: Nam in professione fidei, ob gravia quæ redundant incommoda, omnis simulatio, restrictio, & æquivocatio interdicta esse debet. Gravis est calumnia Thomæ Hurtado, & aliorum qui post illum hanc praxim quibusdam apud Chinas Missionariis affinxerunt. Calumniam abundè detersit decretum generalis Inquisitionis Romanæ editum Anno 1656. quod extat apud P. Theophilum Rainaudum de Missis Sinensibus, ubi fabulam illam apertè refutat. Extat quoque Lovanij apud P. Ægid. Estrix testimonium authenticum Dominici Mariæ Sarpetri Ordinis Prædicatorum, qui præsens apud Sinenses Missionarium egit.

QUÆS-

QUÆSTIO II.

An debeat censurari ut improbabilis hæc propositio, Reus & testis non obligatur ad mentem Iudicis respondere, si dubitent an legitimè interrogentur à Iudice?

RESpondeo, Nullam saltem extare legitimam istius doctrinæ censuram. Illam disertè tradit apud Dianam part.3.tract.5.resol.91. Sotus, Bannez, Medina, Salas, Lessius, Henriquez, quibus addit Villalobos tom. 2. tract.16.dif. 1.n.6. Cajetanum, Adrianum, Aragonium, Salonium, & alij alios. Et sequitur ex principio à multis admisso, non teneri subditum obedire superiori cujus dubia est jurisdictio aut potestas, eo quod in dubio melior sit conditio possidentis suam libertatem.

Porro Malderus 2.2.cap.3.dub.1. absolutè affirmat probabile esse, Reum non teneri crimen capitale fateri, si non sit in eo deprehensus, aut convincendus, & spem habeat evadendi. Et minori limitatione Petrus à Navarra l.2.de rest. cap.4.n.142.sic pronunciat: Piè & probabiliter existimo in causa criminali, præcipuè capitis, posse Reum in conscientia veritatem sescluso mendacio contegere. Idem cum Reginaldo, Joanne Sanchez & Lessio docet Rodriquez, Spatarius, Portel, Salzedo, Peyrinus apud Dianam p.2.tr.15.resol. 27. Accedit Card. de Lugo de just.tom.2.d.40.sect.1.n. 14. qui ait Turrianum immeritò hanc sententiam improbabilem dixisse. Multòque acrius in hoc Turrianum & Texedam castigat Diana p.10.tr.13. Texeda, inquit,

& Turrianus nimis audacter se gerunt in censurandis Doctorum virorum opinionibus... Opponitque, Texedæ judicium gravissimum M. Serra 2.2.q.69.a.1.dub. 1. Ego, inquit, absolutè hanc sententiam ob authoritatem authorum citatorum, & argumenta facta, probabilem esse judico, Eandemque recentius Franc. Bonæ Spei admittit communiorem esse Theologorum doctrinam de justitia d.4.dub.3.n. 57.

Quares porro, An hæc sententia quam Authores omnino probabilem agnoscunt, de Reo negante crimen capitale semiplenè probatum, intelligi debeat de solo periculo vitæ, an etiam de quovis damno gravi, ut est exilium, triremes, gravis jactura bonorum, aut famæ?

Respondeo, etiam in his casibus probabilem censeri à Navarra l.2. de restit. cap.4.n.137.referente etiam pro eadem Panormitanum, Sylvestrum, Angelum, Armillam &c. Illamque docet Em. Rodriquez in Summa, ac probabilem asserit Suarez, Sa, Lessius, Vega, & plures alij. Non ita tamen ut aliquis horum existimet licitum esse mediante mendacio crimen contegere. Præmissis non obstantibus, arbitror doctrinam illam haud temerè tradendam populo ob incommoda inde alioquin facile secutura.

QUÆSTIO III.

An probabile sit non requiri attentionem internam, ut satisfiat præcepto recitandi Horas canonicas?

PRobabilitatem huic sententiæ conciliare nititur authoritas Doctorum, qui censent attentionem internam non spectare ad substantiam

tiam Horarum ab Ecclesia præceptam : modò non exerceatur aliud opus externum quod per se excludat omnem attentionem internam. Non negant tamen intervenire peccatum veniale, aut etiam mortale si adsit gravis irreverentia, aut contemptus officij divini. Ita docet S. Antoninus p.3.Tit.13.cap.4.§.7. citans etiam Hostiensem,& Umbertum. Item Sylvester in Summa v. Horæ. q.11.n.13. Angelus verb. Horæ.n. 27. Euagatio, inquit, quæ est advertentis, & solum secundum actum interiorem, licet sit temeraria & gravis, non tamen est mortale, nisi propter contemptum. Durandus in 4. d. 15. q. 12. n. 6. Valerius in Differ. utriusque fore V. Horæ. differ.1. ubi pro se citat plurimos. De hac quæstione agens Herinx tract. de Relig. d. 2.q. 4.n. 40. & referens non suam sed aliorum sententiam, Censeo, inquit, valdè probabile ab Ecclesia non præcipi attentionem internam, sed solum externam. Denique Leander à SS.Sacramento tom.2.de Sacram.tract.6. d.13.q.13. citans insuper pro eadem Joan. Medinam, Archidiaconum,Ægidium, Dianam: Sine metu, inquit, probabilem esse affirmo cum Lessio,Henriquez,Victorello, Layman.

Verùm etsi hæc sententia spectatâ forte solâ authoritate probabilis alicui videri possit,& idonea ut scrupulosis subveniat, qui facile imaginantur se in recitatione Horarum nullam habuisse attentionem: existimo tamen spectatâ ratione illam non subsistere. Negari enim non potest quin Ecclesia divinum Officium præcipiat prout est oratio sive precatio, non ut est sola verborum recitatio sine ulla mentis ad Deum elevatione. Atqui oratio necessariò involuit aliquam mentis applicationem, vel ad sensum ver-

borum, vel ad eum cui oratio persoluitur; nemo enim dicet illum orare Deum, qui solâ voce recitans psalmos Davidicos curat sibi prælegi aliquam historiam, ad quam totam mentis attentionem convertit, Ergo qui magnâ parte Officij divini sponte caret omni prorsus attentione internâ, non persoluit orationem quam præcipit Ecclesia, adeoque etiam inde reus est gravis peccati, propter officium divinum non debitè persolutum.

QUÆSTIO IV.

An probabiliter licitum sit in animo desiderare, aut à Deo postulare mortem, aut morbum alterius, si damna ab illo iniquè inferenda non possint aliter evitari?

RESpondeo, non paucos esse qui eam doctrinam admittunt, modò hæc duo accedant; primò ut illud desiderium non oriatur ex affectu inimicitiæ, quo alteri optetur malum ut ipsi malum est, sed tantum ex desiderio propriæ & alienæ incolumitatis, aut utilitatis ab alio iniquè impediendæ, sine alia cooperatione externa. Secundò, ut damnum avertendum tanti sit momenti, ut possit cum alterius morte æquiparari. Et hanc sententiam docet Sotus de just. lib. 5. quæst. 12. Petrus Hurtado in 2.2.tom.2.de char. disp.153.sect.4. item Joan. de la Cruz in direct. part.1.de homicidio dub. 3. Zanardus, Conradus, Cajetanus, & ipse D.Thomas 2.2.quæst.76. art. 1. corp. sic loquitur: *Si autem aliquis imperet vel optet malum alterius sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio per se loquendo..... Contingit autem,*

autem, malum aliquod dici imperando, vel optando sub ratione duplicis boni: quandoque quidem sub ratione justi: & sic judex &c. quandoque verò dicitur aliquod malum sub ratione utilis; putâ cùm aliquis optat, aliquem peccatorem pati aliquam ægritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut saltem ab aliorum nocumento cesset. Similiter in 3. d.30. q.1.a.1.ad 4.

Ratio autem hujus est, quia motivum propriæ utilitatis aut incolumitatis conservandæ non est per se malum, & affectus mortis alienæ procedere potest non ex vindicta, sed ex motivo honestatis, & justitiæ, ne scilicet alter peccet gravia damna injustè inferendo. Sic si quis furorem amentis declinare non possit, licitum est hominis illius mortem optare, nulla in hoc desiderio intercedit inimicitia. Ex quo patet hujusmodi votum posse tendere in solam indemnitatem propriam, & ab omni vindictæ labe defæcari. Decet tamen ab hujusmodi desiderio homines dehortari, ob periculum ne dilabantur ulterius ad affectum inordinatum odij, aut vindictæ. Habent interea ex hac doctrina quod timeant viri potentes, ne iniquâ vexatione pauperũ suspiria, & justas ad Deum preces in se commoveant, nam desideriũ pauperũ exaudit Dominus.

Dices, doctrina hæc videtur proscripta ab Innocentio XI. in propositione 13. *Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & desiderare; non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod tẽporale emolumentũ.*

Respondeo, negando assumptum. Non enim admittunt Theologi illi probabilem sententiam tam indefinitam, ut continetur propositione damnata, neque ob temporale emolumentum:

moderationes adhibent (quemadmodùm in principio insinuari) magnâ dignas consideratione. Quæ omnes neque explicitè neque implicitè adhibentu in ista propositione : non explicitè, quia tantùm cavetur ne fiat *ex displicentia personæ*; non implicitè, videlicet per hæc verba : *Si cum debita moderatione facias*, quia expresè dicitur (quod alij non admittunt) fieri id posse *ob aliquod temporale emolumentum*, illud non exponendo ulteriùs; quod tamen necesse fuisset & quidem magis, quàm excipere affectum inimicitiæ : de hoc quin sit malus, dubitare nemo potest; aliud an, & quousque permissum sit intendere, non ita passim notum. Itaque si author quicunque propositionis damnatæ capere eam voluisset in sensu illorum Theologorum, utique etiam usus fuisset iisdem expresè modificationibus, quibus hi : quod cùm non fecerit, signum est per hæc verba : *Si cum debita moderatione facias.*, tantùm cavere, ne fiat cum immoderato ardore vel periculo prolabendi in actionem externam : & propter hæc, aliaque, digna fuit illa prohiberi.

Cæterùm ex dictis manifestè sequitur, nequaquam licere filio expetere mortem patris sui ob hæreditatem opinam inde sibi obventuram: etenim hic iniquè non impedit utilitatem illius, utendo bonis suis quamdiu vivit. Prætereà dedecet vel maximè hominem, optare mortem illi, à quo post Deum vitam accepit; emolumento quocumque temporali, quod eatenus consequeretur, non obstante, &c. Unde etiam damnata est ab Innocentio XI. propositio 14. huic doctrinæ contraria.

QUÆS-

QUÆSTIO V.

An in prælio navali probabile sit licitum esse militibus ignem pulveri nitrico iniicere, & se mari committere, ne ipsi, cum navi, & opulenta præda in hostium manus deveniant?

REspondeo probabile videri id licitum esse, si hæ conditiones observentur: primò; ne id fiat eâ intentione ut quis seipsum directè occidat, sed ne hostis iniquus prædâ ditetur, & si fieri possit, propria vita servetur: Secundò, ut nulla sit spes navim, aut vitam aliter conservandi, nec in eo statu sit ut de animæ salute desperetur. Hanc sententiam docet Lessius de just. & jure lib. 2. cap. 9. dub. 6. sed & probabilem censet Marchantius, Trullench, Prado, Velasco, Wigers de just. tract. 2. c. 2. dub. 18. Malderus, & Diana part. 5. tract. 4. resol. 26. & alibi: Contra plures qui existimant hanc esse directam sui occisionem, quæ nunquam licita est. At contrarium probatur, primò, quia sine directa sui occisione licitum est adhibere ignem pulveri tormentario ad evertendam arcem aut mœnia hostilia, etsi quis videat se arcis ruinâ, aut alio modo interimendum, ut admittit Cajetanus, & Sylvester verbo Bellum. 2. quæst. 3. Item in naufragio qui arripuit tabulam, quâ possit vitam suam servare, licitè eam concedit viro principi, aut etiam insigni amico, esto videat se fluctibus absorbendum, uti docet Victoria, aliique apud Dianam part. 5. tr. 4. resol. 24. Laudat quoque S. Ambrosius lib. 1. de offic. cap. 40. factum Eleazari lib. 1. Machab. c. 9. qui ut turrim ligneam hostibus refertam & elephanti impositam everteret, ele-

phanti se supposuit, eumque gladio confodit, cujus tamen lapsu ipse quoque obruendus erat. Nec leve pondus huic sententiæ adiicit mandatum Philippi IV. Regis piissimi, quo præcepit Ducibus navium Indicarum, ut si nequeant aliter hostes evadere, naves perforent, ut submergantur, ne præda tam opulenta in hostium potestatem deveniat, quibus suas vires contra Regem multum roborarent. Hoc verò Rex justissimus haud dubiè non præcepisset, nisi ea de re viros doctos ac sapientes consuluisset.

Unde patet, etsi hæc sententia ob periculum abusus suadenda non sit, non esse tamen omninò damnandos, si qui, cum conditionibus initio appositis, eam improbare noluerint.

QUÆSTIO VI.

Quæstio multum agitata est: An, & in qua necessitate teneatur dives ex superfluis sui status proximo subvenire?

RARò locum ullum habebit hæc quæstio, si per superflua, cum quibusdam, intelligas ea quæ non requiruntur ad meliorandum statum præsentem, aut acquirendum novum, ut v.g. ex mercatore fiat nobilis, aut ex canonico Decanus, ex Decano Episcopus &c. Per superflua igitur hic intelligo ea bona, sine quibus præsens vitæ status in quo jam constitutus es, sat commodè ducitur.

Respondeo ad quæstionem, Primò, quemlibet graviter obligari, ex superfluis statui præsenti, succurrrere *gravi* necessitati sui proximi. Hoc enim ad minimum requirunt Scripturæ illæ quæ graviter exprobrant divitibus neglectum misericordiæ,

ricordiæ, in ſublevanda fame, ſiti, & nuditate proximi.

Dico etiam ſecundò, graviter peccare divitem cui decretum eſſet ex ſuperfluis ſuo ſtatui; in *Communibus* pauperum neceſſitatibus nullam eleemoſynam erogare. Hanc quoque aſſertionem probant eædem Scripturæ, & communior Doctorum conſenſus.

Sunt tamen aliqui Authores qui negant in hoc caſu gravem obligationem incumbere. Nec deſunt alij qui pro hac ſubventione nullum præceptum, ſed tantum conſilium admittunt. Pro hac doctrina adducit Diana part. 2.tr.16.reſol. 26. Sylveſtrum, Alenſem, Armillam, Paludanum, Gabrielem, Navarrum, nec non D. Antoninum, Molfeſium, Medinam, Toletum & Malderum. Huc etiam adduci poſſunt illi qui negant incumbere gravem obligationem ſubveniendi in gravi neceſſitate, ut eſt Gabriel & Alenſis, eamque doctrinam probabilem vocat Malderus apud Dianam loco citato. Quamvis illud ſuſtineri videatur abſque motivo ſufficienti, ob rationes ſupra aſſignatas.

Quæres, An probabile ſit, in extrema etiã proximi neceſſitate præcepto ſubveniendi ſatisfacere eum, qui egenti mutuum concedit, cum obligatione reddendi ſi ad lautiorẽ fortunã perveniat? Doctrinam hanc in praxi probabilem abſolutè cenſet, & docet Martinus Navarrus in Summa c.24.n.5.& fuſius cap.17.n.61. Adrianus poſtea Pontifex illius nominis VI.in 4.de Reſt.pag.64. col.4. Covarruvias in Reg.pec.part. 2. §. 1.n. 4. citans Almainum, & Medinam. Denique author recentior Franciſcus Bonæ Spei approbat doctrinam illam ut rationi conſentaneam, quando dicta neceſſitas moraliter certò prævidetur non niſi aliquo tempore duratura.

QUÆSTIO VII.

Quid sentiendum de opinione quæ docet, Non esse Simoniam, obligare se pacto expresso conferendi spirituale pro temporali ex gratitudine, vel alio titulo non involuente commutationem justitiæ?

RESpondeo, illam esse improbabilem, præsertim post damnatas ab Innocentio XI. propositiones 65. etenim inter eas, propositio 42. 45. & 46. apertè favere videtur isti opinioni.

Adde, nisi in quæstione sub mortali id prohiberetur, facilè eluderetur lex Ecclesiæ prohibens simoniæ vitium: tradens enim vel accipiens temporale occasione spiritualis, excusari sic semper posset ab omni peccato mortali, cum facile ultra æquitatem propria cupiditas impellat. Alia ratio, quæ communiter à Doctoribus adfertur, habetur infra part. 3. tract. 5. cap. 12. in fine. Et pluribus hanc doctrinam confirmat Suarez *tom.* 1. *de Relig. lib* 4. *de Simonia. cap.* 45. *n.* 9. Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult.* §. 2. Azorius, Filvicius, aliique reprobantes pactum illud, do, ut te obliges ex gratitudine daturum.

QUÆSTIO VIII.

An & qui Theologi admittant, excusandum esse ab omni culpa etiam veniali, qui exercet copulam conjugalem sola causâ sedandæ libidinis?

RESpondeo, plures id admittere, si copula illa sit moderata, & alios fines positivè non ex-

excludat, ut est procreatio prolis, aut persolutio debiti conjugalis. Quamvis enim videantur aliqui moderni cum Sinnichio hanc doctrinam novæ laxitatis accusare, pridem tamen pro ea Sanchez de matrim. l.9. d.9. adducit plures, & præstantes Theologos, Cajetanum, Durandum, Richardum, Majorem, Almainum, Nider, Philiarchum, Anglezium, Palacios, Perezium, Navarrum &c. Negari enim non potest quin usus matrimonii institutus sit etiam ad sedandam libidinem, & ad vitandum hoc modo periculum incontinentiæ, ut colligi potest ex verbis Apostoli, *Melius est nubere quam uri.*

Sed *quæres porrò*: An usus conjugii propter solam delectationem sit necessariò peccatum saltem veniale?

Respondeo, prohibitam esse partem negativam ab Innocentio XI. Propositione 9. Ratio est, tum quia delectatio non est homini causa integra exercendi actum, præcipuè qui ordinatur ad alios fines honestos, quos excludit, per affectum illum immoderatum: Tum quia illa voluptas carnalis plurimùm perturbat corpus, ac destituit mentem sustinentis; ut proinde à ratione alienum omninò sit eam sic per se instar bruti appetere. Itaque, omissis aliorum opinionibus, tradunt hanc doctrinam, ad mentem Pontificis, S. Gregorius Magnus in Resp. ad 10. Interrog. Augustini Anglorum Episcopi, & l. pastor. curæ p.3. Admon.28. S. Augustinus citatur pro eadem lib. de bono conjug.c.6.10.11. l.3.contra.Jul. c.21. l.1. de nupt. & concup. c.4. S.Petrus Damiani l.1. Epist.15. & S. Thomas 4.Sent.d.31.q.2.a.3. in corp. Quos passim sequuntur Authores nostræ Societatis à Card. Toletus, Præpositus, Coninck, Tannerus, Amicus,

micus, Di Castillo, Henriquez, Fagundez, Sanchez, aliique, qui accuratè citantur apud Wilhelmum Sandæum in Confut. triumvir. ad Propos.9.

QUÆSTIO IX.

An probabile sit, illum qui interpolatis vicibus per furta modica & tantùm venialia ad summam notabilem pervenit, non obligari sub mortali ad totius summæ restitutionem?

UT autem illa furta sint tantùm venialia, requiritur, ut dum minuta quantitas surripitur, non sit intentio progrediendi ad aliam, & aliam, quæ simul sumpta compleat summam notabilem: requiritur etiam, ut in illa ultima acceptione non advertat surripiens se complere materiam gravem.

Respondeo igitur ad quæstionem negativè. Ratio est, quia qui graviter læsit ius alterius, debet illud etiam sub gravi peccato reparare: sicuti enim natura dictat non posse alteri inferri injuriam, ita quoque dictat eam si illata sit, esse compensandam. Jam autem ille de quo hîc, graviter læsit jus alterius, perveniendo eatenus ad summam notabilem, cum per hanc, licet paulatim acceptam, damnum verè magnum intulerit proximo rationabiliter invito; adeoque moraliter illa furta minuta dici possunt una summa totalis. Sic docent & probant fusius nostri passim, Suarez, Azor, Rebellus, Valentia, Salas eosdem citans in *t.2. q.88. d.16. sect.27.* Sanchez *l.1. in decal. c.4.* Reginaldus *tom.2, c.1. q.4.* Vasquez *tom.1. disp.146. c.2.* aliique.

Dices

Dices primò, summa notabilis simul, longè majoris æstimationis est & magis utilis ad usus humanos v. g. ad emendam pro opportunitate rem notabilem, quàm eadem summa accepta per partes post certa intervalla, uti patet in censibus & in solutione, quæ præstari debet diversis terminis v. g. post singulos annos pars tertia vel quarta: ergo etiam lex naturæ magis prohibet acceptionem rei notabilis simul, quàm ejusdem per partes: unde is in casu non obligatur ad restitutionem sub mortali.

Respondeo, inde tantùm sequi, quando minuta successivè accipiuntur, eò majorem quantitatem requiri ad materiam notabilem, quò majus est intervallum temporis inter singulas acceptiones: nos verò supponimus per minuta furta & tantùm venialia ablatam esse materiam notabilem in ratione damnificationis proportionatè ad intervallum. Quod quidem si valde exiguum aut non adeò magnum sit, non requiritur ad materiam gravem major quantitas, dum paulatim accipitur, quàm dum simul; eò quòd tum illa ejusdem sit æstimationis aut æquè plerumque utilis ad usus humanos. Unde in similibus magna cautio cuivis necessaria est, ne in rigore excedatur, vel in lenitate.

Dices Secundò, cùm in qualibet acceptione surripiens non peccaverit nisi venialiter, non videtur obligari posse ad reparationem omnimodam sub gravi peccato: pœna namque debet esse proportionata culpæ.

Respondeo Primò: subinde aliquis obligatur sub mortali ad restitutionem rei alienæ, qui antecedenter ne quidem venialiter peccavit, uti patet v. g. in eo, qui comperit se detinere summam notabilem alterius in se vel in æquivalenti:

ti: hic enim sinè dubio peccaret graviter, si eam non restitueret. Neque obligatio ista propriè est pœna, sed potiùs onus quòd vi damni iniquè dati oritur, non ut obligato malè sit, sed ut damnificato satisfiat.

Respondeo Secundò, negando assumptum: ad obligationem sub gravi restituendi summam notabilem, etiam per partes acceptam, sufficit, quòd quælibet ejus pars ablata fuerit deliberatè: nam sic æquè læditur proximus (uti suppono) in bonis suis, quàm si eadem summa ablata fuisset simul. Ad peccatum autem mortale insuper requiritur, ut summam istam intenderit auferens vel saltem præviderit: Deus namque in irascendo seu puniendo respicit potissimum qualitatem voluntatis pravæ; in obligando ad compensationem, qualitatem noxæ alteri illatæ. Itaque pro magnitudine damni iniquè illati, gravis vel levis obligatio necessariò exurgit, non pro magnitudine peccati, aliàs qui rem parvam v. g. alteri abstulisset cum peccato mortali, vel quia putabat esse magni valoris, vel quia habebat intentionem auferendi successivè plura usque ad summam gravem, teneretur sub mortali rem illam parvam restituere, quod tamen à vero alienum est.

Ex dictis colligitur primò, quomodò minutæ acceptiones, quæ singulæ reliquerunt obligationem levem restituendi illam partem, simul inducant obligationem gravem restituendi totam summam: quia nempe ponitur ultima ablatio rei alienæ complens quantitatem notabilem, ad quam restituendam juxta præmissa obligamur sub mortali.

Colligitur secundò, illum de quo in quæstione, obligari similiter ad redditionem, etiamsi quan-

quantitas sic accepta consumpta fuerit: nam manet tunc equidem verum, quòd intulerit proximo per injuriam grave nocumentum; ad quod parum referre solet, sive res ipsa sic accepta consumpta sit sive non. Si tamen eá extaret, teneretur is sub mortali ad restitutionem, non tantùm ratione injustæ acceptionis, sed etiam ratione injustæ detentionis quantitatis notabilis ex minutis conflatæ: proximus enim utroque modo graviter damnificatur.

Colligitur tertiò, non exurgere obligationem magnam, quando illa minuta furta sic accepta sunt, ut in morali æstimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri aliquo modo nequeat; prout fit, dum inter quodlibet furtum, quamvis levissimum, spatium longissimi temporis intercedit. Unde qui furatus esset per 20. aut 30. annos consequenter singulis annis unum assem ab eodem, non teneretur sub mortali ad restitutionem: quia cùm illæ acceptiones non magnopere secundùm se noceant Domino, non potest hic tam graviter esse invitus circa easdem, ac idcirco neque censentur coalescere in unam summam totalem.

Cæterum sententiam prædictis oppositam tradiderunt multi; sed hanc rectiùs probari patet ex prædictis, uti & ex iis quæ habentur infra part. 3. tract. 5. cap. 7. n. 7.

Quæres porro, An licitum sit, non tantum in *extrema*, sed etiam in *gravi* necessitate furari, aut potius surripere quantum necesse est ad sublevandum necessitatem?

Respondeo, partem affirmativam etiam pro gravi necessitate, prohibitam esse ab Innocentio XI. propositione 36. Ratio est, quia licèt alius teneatur per se proximo in gravi necessitate

sub-

subvenire, non tamen ex justitia, uti tenetur in extrema necessitate. Colligitur hoc ex ipsa divisione bonorum in principio mundi: illa namque à Deo ad usum hominum condita, dividi non potuerunt nisi hac conditione, ut quilibet in extrema necessitate ex illis accipere posset quantum necesse esset ad eam: sublevandam ex lege enim naturali obligatur homo vitam suam conservare, quamdiu potest. Hoc autem non habet locum in quæstione, siquidem ibi non agitur de periculo saltem propinquo mortis.

Prætereà, facultas surripiendi in gravi necessitate, noxia valde foret generi humano: daretur enim occasio furandi, cùm frequenter fingerent sibi necessitatem gravem pauperes ad accipienda aliena, quod inconveniens non ita est in facultate accipiendi in necessitate extrema.

Attamen censeo illum qui tantùm per accidens incidit in gravem necessitatem, & aliunde potens est, vel erit pro re in necessitate ablata facilè satisfacere, posse auferre quantum eo tempore indiget cum voluntate compensandi prima opportunitate, si indigentiam manifestare nequeat absque notabili incommodo. Ratio est, quia Dominus esset irrationabiliter invitus circa istam ablationem.

QUÆSTIO

QUÆSTIO X.

An probabile sit illum excusari à jejunio, qui posuit causam non necessariam v. g. lusum pilæ, aut etiam causam illicitam, ex qua prævidet secuturam gravem corporis defatigationem?

PRobabilem reddit eam doctrinam, saltem ab authoritate, consensus plurium Authorum, qui tradunt sic defatigatum excusari à præcepto jejunii post fatigationem ex tali labore contractam, adeoque posse comedendo vires reparare: quamvis videatur peccasse in causa, assumendo laborem cum jejunio non consistentem. Tradit enim imprimis Pasquiligus *decisione* 230. hanc esse doctrinam communem; idemque colligitur ex iis quæ notat Diana part. 10. tr. 14. resol. 11. & Leander de 5. præceptis tract. 5. d. 8. q. 156. denique Sylvester idem docet V. jejunium n. 24. Addit, inquit, Petrus de Palude, quod si peregrinatio non est necessaria, peccat illam aggrediens indiscretè...... eâ tamen aggressâ, licet incompossibile jejunium frangere, sicut infirmo ex sua culpa, durante infirmitate. Quibus in hoc accedit Escobarius, ac Filiucius.

Sed neque peccare contra legem jejunii ponendo causam defatigationis aliunde illicitam ex qua prævidebatur secuturum impedimentum jejunii disertè docet Bonacina Tom. 2. d. 2. q. 8. p. 1. n. 16. ac Leander supra, agens etiam de labore quærendi concubinam, citatque pro se Medinam, Dianam, Filiucium, Petrum de Ledesma, & alios. Existimant enim hi nihil fieri contra

contra hujusmodi præcepta positiva, per hoc quod aliquis velit se ponere in eo statu aut circumstantia ad quam vis præcepti se non extendit; uti licitum est se tranferre ad locum ubi jejunium non obligat, etiam eo fine ut quis à jejunio eximatur, & genio liberius indulgeat.

Verùm his non consentio, quia existimo hæc præcepta non tantum exigere ut quivis non impeditus ea observet, sed etiam ut quis sine debita causa eorum observationi impedimentum non apponat. Quamvis admittam, impedimento jam illicitè posito, per ipsam comestionem subsequentem nullum peccatum admitti. Et idem est de violatione Festi per omissionem Sacri quando aliquis labore illicito, aut crapula ita se gravavit, ut tempus sacri somno aut infirmitati insumere debuerit.

Quæres porrò: An eximatur à jejunio, qui noctu nequit dormire nisi sumptâ cænâ?

Respondeo talem non eximi, etsi magnam noctis partem cum notabili incommodo insomnem ducat, dummodò possit juvari alio modo, nempe si differat refectionem usque in vesperam, sumendo in prandio (quamvis præter usum) solam collationem: Ecclesia enim permittit tantùm, cuivis non impedito, unicam cibi refectionem in die jejunii, non determinando præcisè tempus pro ea. Sin autem tamdiu jejunare nequeat absque gravi detrimento, tunc juxta generalem intentionem Ecclesiæ eximitur à jejunio. Ratio depromi potest ex D. Thoma in 4. d. 15. q. 3. a. 2. ubi docet, *Bonum statum virtutis consistere in conservatione vitæ, & valetudinis, sufficienti ad opera quæ quis facere debet.* Et postea docet generaliter, *Omne id excusare à lege jejunii, cum quo simul & jejunio prædictus status conservari non potest.*

Plures

Plures quidem Authores, quos adducit Diana p. 1. tr. 9. reſol. 51. docent præfatum abſolutè liberari præcepto jejunii, adeoque non teneri in prandio ad ſolam collationem, ex eo quòd nemo teneatur (ut ipſi dicunt) invertere ordinem refectionis ab Eccleſia conſtitutum. Verùm hoc non tam eſt probare, quàm ſupponere ut certum id, de quo agitur in quæſtione. Deinde negamus (uti prædictum) ordinem refectionis ab Eccleſia conſtitutum eſſe: ſolùm ille habetur ex generali jam conſuetudine, à qua recedere licitum eſt ob juſtam cauſam. Sic mercatores aliique, quò meliùs negotia ſua peragant, differunt ſæpè & benè comeſtionem ordinariam uſque in veſperum, ſumentes circa meridiem tantùm collationem.

QUÆSTIO XI.

An probabile videatur, ligatum voto ſimplici Caſtitatis, ſi contrahat matrimonium ſine diſpenſatione, peccare mortaliter in prima tantum petitione debiti, non ſequentibus.

RAtio dubitandi eſt, quod conſummato matrimonio per primam petitionem debiti, non poſſit amplius ſervari caſtitas, ac teneatur alteri parti petenti debitum reddere, quod videtur non minus caſtitati adverſari quàm debiti petitio; ergo deinceps ſe habet erga conjugem ac ſi caſtitatem non voviſſet, cum jam ſit in eo ſtatu conſtitutus in quo non poſſit caſtitatem ſervare. Atque hinc non pauci Authores hanc ſententiam docent, ac probabilem cenſent apud Mendo in ſtatera opin. diſſert. 5. quæſt. 21.

Reſpon-

Respondeo tamen, etsi forte dicta opinio à Doctorum authoritate non sit improbabilis, nihilominus spectata ratione dicendum videtur, obstrictum voto castitatis si matrimonium contrahat non posse aut primâ vice, aut deinceps sine gravi peccato postulare debitum conjugale, nisi prius voti dispensationem obtineat, uti nobiscum docet Card. Toletus lib. 4. sum. cap. 18. Valentia, Henriquez, Em. Sà Coninch, Reginaldus, Layman, & alii passim Societatis authores apud Thom. Sanchez lib. 9. de matrim. disp. 33. n. 5. Et probatur, quia votum castitatis includit obligationem præcepti negativi, cum promittat abstinere ab omni actu venereo, præceptum autem negativum pro omni tempore & statu durare censetur; ergo etsi tali voto adstrictus, ratione vinculi fortioris ac juris à comparte per matrimonium acquisiti, teneatur comparti petenti debitum reddere, non poterit tamen illud postulare, cum sit ipsi liberum ab hac postulatione abstinere, nec ad eam per matrimonii vinculum adstringatur. Et confirmatur ex *Cap. Quanto, de jurejurando*, ubi declaratur juramentum observandum esse in quantum potest; cum ergo castitas, ex parte voventis servari possit saltem per abstinentiam à petitione debiti, urget semper obligatio voti ut ab eadem abstineatur. Hinc qui in casu debitum petiit, debet id distinctè in confessione explicare, cum sit circumstantia Sacrilegii, quæ continet malitiam specie diversam.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XII.

An probabile sit, licitum esse inebriare aliquem qui decrevit magnum aliquod malum patrare, si nequeat alio modo impediri?

RESpondet, cum aliis, Lessius de justitia lib. 4. cap. 3. dub. 4. n. 33. his verbis: *Hoc casu videri licitum provocare ad æquales haustus, & alterum inebriare, hoc est, potu consopire.* Idque probat hac ratione: Licitum est suadendo alium inducere ad minus malum, ut impediatur à graviori malo quod admittere decrevit, ut docet communior opinio: Sed in hoc casu nihil aliud fit quam suadere & inducere ad talem ebrietatem ut gravius malum evitetur: ergo hæc inductio non est illicita. Favet huic responso Cajetanus in 2. 2. quæst. 150. art. 2. & Sylvester in Summa, verbo *Ebrietas*, ubi docent non peccare eum qui per modum medicinæ necessariæ alium inebriaret ad corporis ægritudinem depellendam, quia is non tendit in potum ut delectabilem, ideoque non peccat contra temperantiam. Unde inferendum videtùr à fortiori idem licere ne anima in statum multo deteriorem prolabatur. Repugnat verò huic sententiæ Layman tom. 1. lib. 3. sect. 4. n. 6. negans licere alium inclinare ad minus malum, si non sit pars mali majoris ad quod alius se de facto determinavit. Responderi tamen possit minus malum semper in majori eminenter contineri; ideoque non desunt qui putant sententiam illam posse probabilem judicari.

Sed potiùs existimo oppositum dicendum præsertim

ſertim de ebrietate formali Moveor : quia formalis ebrietas cenſetur eſſe intrinſecè mala, ac proinde numquam licita; cùm per eam homo contra naturam reddatur ſimilis bruto in actionibus ſuis, etiam dum vigilat. Dum dormit, ſimilis quidem eſt, at juxta naturam: etenim ſomnus tam uni quàm alteri neceſſarius ad vitam conſervandam, utrique conſequenter naturalis eſt.

Dices, homo privatur æquè uſu rationis per ſomnum ac per ebrietatem, ergo ſicut licitè poteſt etiam arte procurare illum, ita & poterit hanc procurare.

Reſpondeo, negando antecedens: per ſoporem ſic capitur quis mente, ut nihilominùs queat ad eam quovis momento redire, nempe ſi expergiſcatur aut ab aliquo excitetur, quod locum non habet in ebrio.

Inſtabis, minus malum eſt privatio ad tempus rationis, quàm patratio v. g. homicidii, ergo ad hanc avertendam licitum erit inebriare eum, de quo in quæſtione.

Reſpondeo, negando ſequelam: privatio rationis quamvis ſecundùm ſe non ſit peccatum, tale tamen eſt efficere eam per intemperantiam aut modum à natura alienum: nam per ebrietatem (ut ex ante dictis patet) redigimur ad talem ſtatum, ut pro aliquot horis abſolutè nec ſalutem noſtram operari, nec actionem ullam humanam, quantumvis neceſſariam, ritè exercere valeamus. Non ſunt autem facienda mala, ut eveniant bona.

Adde, quòd ſcelus ab alio deſignatum, videatur in caſu impediri poſſe, offerendo illi potionem ſomniferam, abſque eo quod hoc advertat.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XIII.

An qui Testamentum aut aliud instrumentum publicum & legitimum amisit v.g. de sua nobilitate, patrimonio, &c. possit privatim aliud simile conficere?

ILlum per hoc non peccare, saltem graviter, cum pluribus docet Mendo in Statera dissert. 13. quæst. 17. Navarrus in summa lat. cap. 17. n. 168. Et favent alii qui admittunt non esse falsarium qui mutat scripturam in aliqua re dummodò veritati innitatur, ità Julius Clarus, Alciatus, Menochius de præsumpt. lib. 5. præsum. 20. n. 53.

Ratio est, quia neque hic intercedit dolus, neque ulli jactura infertur, siquidem aliud instrumentum illi simile & legitimum antecedenter extabat, quod fortuitò amissum fuit, ac proinde nullum jus novum ex secundo confertur: ergo novi instrumenti substitutio, cum nulli obsit, & prosit conficienti, non potest ex ea parte esse injuriosa.

Fatendum tamen est; in foro externo illum fore puniendum qui tale instrumentum confecisse deprehenderetur; quia forum externum non præsumit illud instrumentum in locum alterius substitui, sed de novo subornari, ideoque actionem hanc tanquam per leges prohibitam puniret. Hic autem agitur de foro conscientiæ, in quo, secluso scandalo, aut alio incommodo extrinseco, asserunt hanc actionem nullam injuriam continere.

Dixi in resolutione, non peccare, *saltem gra-*

viter; Quia non pauci in confectione & usu istius instrumenti admittunt incurri peccatum veniale contra veracitatem, siquidem illud proferens intendit ut falso credatur esse instrumentum quod primò authoritate publicâ confectum fuit. Alii verò ajunt illam deceptionem sequi tantum per accidens, & præter intentionem conficientis novum instrumentum, quæ per se non tendit ad deceptionem, sed ad conservandum suas fortunas aut famam, aliàs sine sua culpa, sed casu fortuito amittendam, idque cupit fieri per illud instrumentum non tanquam primum, sed tanquam conforme veritati, & æquitati quæ in eo continetur.

QUÆSTIO XIV.

Quid agendum in Missione, ubi rata est præsentia Pastoris, de absolutione Sponsi, qui ipso die Nuptiarum deprehenditur vagæ libidini assuetus in Confessione qua se ad Sacramentum matrimonii suscipiendum disponit?

RESolvere videtur contra alios passim, novus Author in sua *Methodo remittendi & retinendi peccata p.*115. differendam esse istius Sponsi absolutionem donec tandem ipso actu constet secutam esse vitæ emendationem, nisi forte præbeat signa pænitentiæ extraordinaria. Quia in consuetudinariis vix reperitur controversio vitæ repentina. Et quidquid ex illa dilatione sequetur turbarum, aut incommodorum, non poterit Pastori imputari.

Respondeo tamen, hanc dilationem non esse con-

conformem communi praxi, aut sententiæ Doctorum passim receptæ ac probatæ, nisi præter subitaneam istiusmodi conversionem, adsit in pænitente specialis ratio cur de præsenti illius dispositione prudenter dubitare oporteat. Nam absque hujusmodi ratione imprudens est Confessarii dubitatio, dum pænitens affirmat se ex animo & seriò de peccatis dolere, firmumque habere propositum emendationis, ac paratum esse remedia in hunc finem à Confessario præscribenda amplecti. Neque præter hæc aliud à Tridentino ad legitimam pænitentis dispositionem requiritur. Quod si aliquid horum in pænitente minùs perfectum appareat, pro idoneo remedio non est statim differrenda absolutio, sed proponenda sedulò alia motiva quibus illa dispositio perficiatur. Si verò nihil istorum desideretur, quorsum cum tantis incommodis in tempus futurum & incertum proroganda absolutio? Prætendis periculum relapsus? An non vides periculum illud dilata absolutione magis invalescere? Sic enim pænitens advertens se in pristino statu relictum, & nondum gratiæ restitutum, multò facilius peccatis suis nova peccata accumulabit, sperans omnia simul unicâ absolutione abolenda: qui si ab initio absolutus fuisset, majorem cautelam adhiberet, ne novo flagitio acceptum gratiæ statum amitteret. Quin & ipsa gratia Sacramenti, ad resistendum tentationi, majores ei vires suppeditaret. Denique praxis contraria præsertim in casu proposito manifestè adversatur consilio Apostoli, qui pro remedio contra relapsum in libidinem hortatur 1. ad Cor.7. *Si se non continent, nubant*; cum è contrario praxis illa novitia præscribat, ut prius discant se con-
 tinere,

tinere, quàm nuptiis pro incontinentiæ remedio utantur. Quid verò aliud hoc est, quam velle ægrum prius à morbo integrè convalescere, quàm ipsi liceat pharmacum sanando morbo idoneum adhibere?

Huic omninò contraria videtur methodus absoluendi quæ traditur in Tridentino sess. 14. cap. 2. ubi docet, Christum voluisse lapsos in peccata se sistere tanquam reos in tribunali pænitentiæ, *ut per Sacerdotum sententiam non semel, sed quoties de admissis peccatis ad ipsum pænitentes confugerint, possint liberari.* Declarat igitur universim, & sine exceptione, pænitentes etiam relapsos posse toties rite converti, & toties à Sacerdote absolui, quoties de peccatis verè pænitentes ad ipsum confugerint. De hac autem pænitentia sufficienti non potest aliunde certus esse Confessarius, nisi ex verbis, & testimonio ipsius confitentis, futuram vitæ emendationem toto animi affectu promittentis. In tribunali enim pænitentiæ peccator non solum agit partes rei, sed etiam accusatoris & testis: ideoque illi credendum, non tantum quando se accusat ut reus, sed etiam quando affirmat ut testis se de peccatis dolere, & emendationem seriò proponere, nisi ex signis moraliter certis constet contrarium.

QUÆSTIO

QUÆSTIO XV.

Quid dicendum in communi de aliis Consuetudinariis qui more ordinario confitentur se ex pravo habitu in idem peccatum sæpe relapsos fuisse?

RESpondeo, Etsi aliquando possit esse res consilii ut talis benignè differatur, nihil tamen vetat sine dilatione tales absolvi, si sincerè asserant se ex animo de peccatis dolere, ac spondeant emendationem, nec recusent media congrua contra illam peccandi consuetudinem; nisi apud eundem confessarium eadem promissa nimis sæpe fefellerint. Quamvis huic praxi nova quorundam Methodus & doctrina reclamet, de qua alibi. Interea advertant illi Sacramentum Pænitentiæ institutum esse propter hominem, non autem hominem propter Sacramentum, ac proinde Christum malle aliquali periculo exponi Sacramenti valorem, quam hominis salutem æternam: hæc autem, dilatâ absolutione, discrimen incurrit, sive ex morte improvisa in statu peccati, sive ex desperatione pænitentis non facile ad confessarium rediturí, si experiatur post confessionem cum rubore & pænitudine institutum, se in eodem statu relinqui, & absolutionis beneficium frustra implorare. Advertant etiam, lucrum ingens ex merito, & fructu bonorum operum, & indulgentiarum, & Eucharistiæ, quibus pænitens privatur, quamdiu in statu peccati sine absolutione relinquitur. Denique hujusmodi severos animarum Curatores interrogo, An ipsi, aut alii Confessarii non sint homines, qui possint subinde pravâ aliquâ

peccandi consuetudine laborare? Id nemo inficiabitur. Quid in hoc casu illis fiet? An absolutio deneganda donec tandem forte se emendaverint? Interea remanebunt incapaces licitè Baptizandi, celebrandi, absoluendi, & alia Sacramenta conferendi suo populo, cui tenentur inservire. Necesse igitur erit, ut vel gregem suum debito animarum subsidio destituant, vel illis per alios deserviant, vel certè ut absolutionis beneficium, quod aliis negant, sibi velint sine tali dilatione conferri. Unicum his malis superest remedium, ut deposito errore ac rigore noxio, juxta legem charitatis & justitiæ, alios in tribunali pænitentiæ eo modo tractent, quo seipsos tractari cupiunt.

Sed quid de Recidivo, qui aliquoties promisit emendationem, v. g. concubinam dimittere, nec tamen promissa ut potuit implevit? Respondeo, Talem dimittendum tanquam indispositum, nisi nova, & extraordinaria seriæ emendationis signa exhibeat.

Cæterum, ut supra dixi, non esse lege ordinariâ differendam Consuetudinariis absolutionem donec actu vitam emendent, docent tanto numero Theologi, ut ex iis possim omnino triginta rectè lectos & examinatos ex variis Scholis proferre, inter quos est Suarez de Religione tom. 2. lib. 3. de Juram. cap. 8. Lugo de pænit. disp. 14. sect. 10. Dicastillio de pænit. disp. 10. num. 575. Sylvius celebris Doctor duacenus 2. 2. q. 13. art. 2. ad 2. Bassæus tom. 1. verbo, Juramentum, num. 2. Leander à SS. Sacramento disp. 7. tract. 5. q. 34. Candidus Disquis. de pænit. 24. art. 27. dub. 7. &c. Quibus accedit recens & doctus author *Ioannes Bosco* de pænit. disp. 7. sect. 4. & ex eadem Recol-

lectorum

lectorum Schola Lovanienſi *Guilielmus Herincx* qui præclaris meritis recenter Infulam decoravit.

QUÆSTIO XVI.

An probabile ſit Confeſſarium, qui in Sacramentali confeſſione novit pænitentem ad officium vel prælaturam indignum eſſe, poſſe illi in electione gratuita & ſecreta ſuum ſuffragium negare?

PArtem affirmativam Authores externi omnino ut probabilem in praxi ſuſtinere non dubitant. Docent eam cum D. Thoma quod lib. 5. q. 6. art. 13. Paludanus diſt. 31. quæſt. 3. Sotus de ſecreto quæſt. 4. poſt concl. 4. Petrus de Ledeſma in ſumma cap. 22. dub. 3. poſt concl. 5. D. Antonius, Nugnus, Deza, Medina, Mart. de Ledeſma, Tabiena, & Sylveſter, apud Thomam Hurtado tom. 2. tract. 12. c. 1. n. 1369. Pro eadem ſententia ferè quadraginta Authores refert noſter Sanchez de matrim. lib. 3. diſp. 15. n. 2. Hos ſequitur apud Dianam 3. p. tr. 4. reſ. 76. Portel, Navarrus, Guttierez, & alii quos recenſet & ſequitur Leander à SS. Sacramento de pænit. tom. 1. tract. 5. diſp. 10. quæſt. 84. Quia, cum ſuffragium ſit occultum, cenſent neque violari ſigillum confeſſionis, neque Sacerdotem privari ſuo jure quod habet extra Sacramentum denegandi indigno ſuum ſuffragium. Quinimo aliqui apud Sanchez ſupra, docent ad denegandum teneri, ſi id judicet bono publico expedire.

Nihilominùs, ſepoſitâ authoritate iſtorum

Theologorum, & considerato fine Sacramenti Pænitentiæ, hanc opinionem ut per se probabilem non admitto. Manifestum namque est confessarium non solùm obligari ad servandum secretum, sed etiam non posse sic uti scientiâ confessionis, ut usus cedet vel in apparens nocumentum pænitentis; cùm sic ipsa confessio redderetur per quàm suspecta & odibilis. In quæstione autem usus iste cederet in nocumentum pœnitentis: siquidem per eum sibi suspectum æquè ac per fractionem sigilli fideles retrahi possint à plena & candida peccatorum suorum confessione.

Hinc pro Regularibus universim decrevit Clemens VIII. anno 1594. Ne superiores eâ notitiâ, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur. Non parum fortè conduceret, si idem pro Sæcularibus decerneretur. Intereà non licet nobis generatim sententiam dictorum Theologorum hîc sustinere ob decretum P. N. Claudii Aquavivæ anno 1590.

QUÆSTIO XVII.

An probabile sit Regularem approbatum ab Ordinario ad confessiones sæcularium in una diœcesi, validè posse ubique confessiones audire, sine approbatione Ordinarii istius loci in quo versatur.

PRo parte negativa breviter respondeo infra Part. 3. tract. 2. cap. 2. pro qua nunc insuper adduco Suarez de pænit. disp. 28. sect. 6. Vasquez quæst. 93. art. 3. dub. 4. Granadum disp. 5. num. 12. Layman lib. 5. tract. 6. cap. 11. num. 8.

n.8. Lugo disp.2. n.29. ubi adducit decretum Urbani VIII. Et Diana part,10. tract.13. resol. 23. ubi recenset Breve Innocentii X. in causa Angipolitana novæ Hispaniæ, impressum Romæ anno 1648. in quo ad dubium nonum, negat Regularibus illam potestatem competere sine approbatione Episcopi diœcesani, cum clausula irritante privilegia in contrarium.

Docent tamen non pauci, Regularem in una diœcesi approbatum posse ubi confessiones excipere, ut Leander de Murcia in cap.6. Regulæ S. Francisci q.8. Corduba, Præpositus, Colossus, quos refert Diana p.6.tr.7. resol.59. Bauni 1.p. tract.4. q.4. & Bruno Chassaing. de privil. Regularium tract.5. c.11. prop.2. Sed ab his plerique jam & meritò recedunt.

QUÆSTIO XVIII.

An Sacerdos Regularis manifestè idoneus, cui approbatio ab Ordinario injustè negatur, possit validè in illius diœcesi confessiones excipere.

NEgativè resolvo ut infra part.3. tract.1. cap.2. Quia negatio approbationis non est approbatio, quam Tridentinum expressè requirit. Et ita docet Suarez, Vasquez, Filliucius, Coninck, Mendo, Dicastilio, Lugo, de pænit. disp. 21. sect.3. n.53. & plures apud Dianam p.8. tract.1.resol.85. Quia Tridentinum sess.23.cap. 15. videtur derogare cuilibet juri antiquo, & privilegiis Regularium, dum asserit, Nullum Re„gularem absque Episcopi approbatione posse „confessiones sæcularium deinceps excipere, non obstantibus quibuscunque privilegiis.

Pro parte affirmativa stant Theologi non pauci, nec authoritatis exiguæ, quos sequitur Chassaing de privil.Regul.tract.5.cap.11. & in eandem sententiam tam ille, quam alii adducunt Rodericium,Peirinum, Portel, Layman, Fagundez, Villalobos, Zanardum, Finellum, Cochier, Mirandum,Grassis,Angelum,& plures alios citat & sequitur Leander disp.11. quæst.83. Et hoc privilegium vigere post Tridentinum supra citatum disertè docet Navarrus in Manuali c.27. nu.264. & alii moderni quos refert & sequitur Castropalao hic punct.18. §.3. num.9. Cum his sentit Henriquez asserens hanc sententiam sustineri à Doctoribus Salmanricensibus,& Complutensibus, & in Academia Parisiensi fuisse publicè propugnatam, & à Congregatione Cardinalium declaratam. Pro eadem doctrina refertur etiam Diana cum quindecim Authoribus quos citat Gamachæus in tom.3.tract.de Pænit.cap.18. & eandem fusè tuetur Pelizarius in Respon. Reg.tom.1.pag.492. Fundamentum hujus resolutionis petunt primò, ex Clementina *Dudum.de sepulturis.* Ubi decernitur Regularem ad confessiones Ordinario debitè præsentatum admitti debere. „Si verò (inquit) iidem Prælati Fratribus „ad audiendas Confessiones, ut præmittitur, ele„ctis ejusmodi licentiam exhibere recusaverint; „Nos ex nunc ipsis ut confessiones, sibi confiteri „volentium,liberè, licitèque audire valeant gra„tiosè concedimus de plenitudine potestatis Apostolicæ. Nec admittunt huic decreto derogatum esse per Conc. Tridentinum sess.13.cap.15. de reform. dum statuit, ut non possit Regularis „audire confessiones sæcularium... nisi approba„tionem obtineat: non obstantibus privilegiis &c.Quia ut docet Navarrus in Caput.*Placuit*.de pænit.

pænit. Lex posterior generalis sæpe limitatur per speciale jus antiquum. Lex autem illa Tridentini potest cum dicta Clementina sic conciliari, ut patiatur hanc exceptionem, Nisi Regulari manifestè idoneo, & præsentato approbatio fuerit injustè negata. Nam hoc non est novū in administratione Sacramentorum, ut licentia petita, & non obtẽta in certis casibus pro concessa habeatur, ut patet in administratione Eucharistiæ, & Extremæ unctionis in eadem Clementina. *Dudum*. Et in Extravag. *Inter cunctas*. Et ex cap. *Licet*. de Regularibus. Nec credendum videtur (inquit) mentem Concilii fuisse, frustrare Regulares suo privilegio pridem ab Ecclesia & Jure concesso: aut ita fovere passiones prælatorum ut pro libitu valeant personas manifestè idoneas à functione tam necessaria impedire, ut loquitur Peirinus de privil. Minorum. Pro quibus refert Bruno Chassaing. supra pag. 224. speciale Indultum in Constit. Clementis VII. ,Ut confessores Ordinis ,Minorum semel præsentati alicui Episcopo pro ,confessionibus audiendis, (de more) post unam ,præsentationem non teneantur amplius præ-,sentari, etiamsi ad aliam transierint diœcesim.

Ita illi: nostram verò sententiam supra relatam, judicamus in praxi sequendam esse, præsertim post damnatam ab Alexandro VII. propositionem 13. *Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.* Ratio enim cur hæc propositio damnetur, non videtur esse alia, quàm quia talis Regularis non potest tunc validè audire Confessiones sæcularium, cùm Ecclesia in admissione ad similem actum non excipiat tempus Paschale, de quo infra quæst. 24.

QUÆSTIO XIX.

An sit probabile peccata negativè dubia non esse necessariò in confessione exponenda?

PEccatum dicitur negativè dubium, quando non occurrunt rationes sufficientes ut aliquis judicet se peccatum aliquod lethale commisisse, neque ut judicet se non commisisse: sicut dubitamus, an arenæ maris sint numero pares, an impares. Contra partem negantem obligationem confitendi peccata negativè dubia sæpius disceptavi, propter communem sensum Doctorum, & consuetudinem fidelium talia peccata clavibus subiiciendi. Verùm postquam consului plures Authores qui recentius scripserunt, negandum mihi non videtur partem negativam esse saltem ab authoritate probabilem. Non admittunt hujus sententiæ assertores consuetudinem illam communem confitendi peccata dubia unquam fuisse obligantem, sed tantum piam, & pro majori securitate usurpatam. Negant etiam ex natura rei pro delicto dubio subeundam esse obligationem certam, qualis est confessio peccatorum. Ad Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 5. respondent tantum requiri confessionem omnium peccatorum, quibus peccator se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit. Qui autem dubitat de peccato, non meminit se Deum offendisse, neque potest interrogatus absolutè dicere se peccasse, aut sui peccati meminisse, aut illius veram & propriè dictam conscientiam habere. Reliqua etiam argumenta quæ suadere possint istiusmodi obligationem

nem accuratè diſſoluit Moia Tract. 3.de Sacram. Pænit.diſp. 1.quæſt.5. quamvis ipſe communiori ſententiæ adhæreat.

Adfertur autem pro parte negante iſtam obligationem, quando dubium de peccato commiſſo & non commiſſo eſt æquale , S. Antoninus apud Tabienam verb. confeſſio 2. num.12. cui ipſe Tabiena adhæret, uti & Paludanus ut videre eſt apud Henriquez ex eodem Ordine Prædicatorum lib.8.de Euchar.cap.45.lit.p. ubi agens de communi opinione obligante ad confitendum peccata dubia ante communionem,ſic ſubjungit: 'Addunt Paludanus, Antoninus,& Tabiena id verum eſſe , quando magis declinat id fuiſſe peccatum mortale , aut non fuiſſe illius confeſſionem : aliàs in dubio æquali , ut non tenetur ad votum, & onus præcepti, ita neque ad confeſſionem illius. Et hic nonnulli obſervant, plures antiquiores qui obligationem illam afferunt , per dubium intelligere judicium probabile de mortali admiſſo , in eo merè ſiſtendo.

Inter Recentiores, qui negant extare præceptum confitendi peccata negativè dubia,recenſetur Coninck de Sacram. tract. 2. diſp.7. dub.8. Joſephus de Januario in Reſolutionum moral. tom.1. reſol.2. Petrus Marchantius in Tribunali Sacram. tract. 4. tit. 6. quæſt. 5. Caramuel in Theol.mor.lib.2. diſp.4. art.1.& in Theol. fundam.pag.671. & pag. 691. contendit eam opinionem ſpectatâ ratione eſſe probabiliorem. Angelus Boſſius cenſet eam eſſe probabilem tom.1.num. 1754. Eandem in caſu æqualis dubij tradit Philibertus Marchinus de Sacram. Ordinis tract.2.part.3.c.1.n.17. Et probabilem judicat Martinus de San Joſeph in Monitis Confeſſar. tom.1.de pænit.tract.6.n.1.Nec non Ferrantinus

rantinus de Scandalo quæst. 77. n. 31. ubi alios adducit viros doctissimos qui huic sententiæ ut probabili subscripsêre, & inter alios addit Revisores Societatis, qui ab ea doctrina prius alieni, postea censuerunt posse permitti, ut ipse refert. Quibus adjungi potest Leander, de Euchar. tract. 7. disp. 7. q. 11. & plures apud Moia, qui hanc quæstionem fusè tractat. Denique Præpositus in 3. part. quæst. 5. asserit hanc sententiam semper sibi visam esse speculativè probabilem cum Lessio, & aliis quibus eam communicavit. Refertque Guimenius in Universitate Complutensi in disputationibus publicis illam inoffenso pede quotidie defensari: & pro eadem Theses Lovanij defensas citat Caramuel supra lib. 3. d. 4. art. 1. Non judico tamen consultum hanc doctrinam non satis exploratam indoctis prædicare, qui inter conscientiam dubiam & non dubiam satis discernere nequeunt, & facile sibi persuaderent se habere dubiam, quando non habent omnino certam: quinimo si rem consilij spectes, dubitandum non est quin in his & similibus cuivis in praxi consultius sit viam tutiorem capessere.

An & quomodo exponi debeant peccata dubia positivè, habetur infra part. 3. tract. 3. cap. 2. §. 3.

QUÆS-

QUÆSTIO XX.

Altera Quæstio est inter Recentiores, An probabile sit, illum qui post confessionem ritè institutam tendit ad communionem, & recordatur peccati lethalis quod per oblivionem inculpabilem omisit, non teneri illud peccatum confiteri anteàquam communionem percipiat.

COmmunis sententia est illum teneri à communione recedere, donec peccatum sic prætermissum confiteatur, nisi obstet grave scandalum, aut infamia. Docent tamen non pauci ex Recentioribus talem non teneri etiam cum minori suo incommodo à communione recedere, modo peccatum illud post communionem tempore oportuno clavibus subiiciat: Idque ex professo defendit Ferrantinus disp. 1. quæst. 80. citans etiam Henriquez, & Petrum Cornejo, quamvis, teste Thoma Hurtado tom. 1. fol. 105. Inquisitio Hispanica illius sententiam expunxerit. Favet tamen Pasqualigus quando per omissionem communionis amittendum esset Jubilæum, citatur etiam Propositus & Tamburinus quando quis ad linteum communicaturus expectat, etsi possit sine infamia recedere. Verùm hoc in praxi non admitto, ubi neque infamia, neque aliud grave incommodum intervenit.

Ratio istorum authorum est, quia talis non tenetur abstinere à communione ob defectum debitæ dispositionis, est enim in statu gratiæ, & peccatum illud est indirectè remissum per priorem confessionem in qua per oblivionem omissum

sum fuit. Ergo non ostenditur ullum præceptum præmittendi novam confessionem præcisè ratione communionis, modò peccatum illud postea suo tempore semel directè clavibus subiiciatur. Et hanc doctrinam probabilem censet Fabri tom. 1. Apologetici pag. 384. Cum eo tamen monendum judico, non esse eam in praxi proponendam, nisi in ordine ad Scrupulosos qui memoriæ suæ nimium diffidunt, & repetendis peccatis, ac confessionibus supervacaneam operam impendunt.

QUÆSTIO XXI.

An Attritio concepta ex metu gehennæ sufficiat in Sacramento pænitentiæ, sic ut non requiratur Amor benevolentiæ.

§. I.

Proponitur status & progressus controversiæ.

HÆc controversia, quæ omnes fideles concernit, antiquioribus parum dubia, mirum quantum plures nostro ævo Scriptores fatigat. Postquam enim graviores de Gratia & libertate quæstiones circa annum 1642. Sedis Apostolicæ authoritas præcidit, non multò post ex eâdem radice hæ, aliæque disputationum reliquiæ pullulare cœperunt. Illis in lucem provehendis primum in Gallia manum admovit Montaltius, cui operam ibi commodarunt alij parum fortunatam. Apparuerunt brevi tempore in Belgio doctrinæ istius Gallicanæ traduces in levi folio, edito nomine Parochorum Gandensium contra

suffi-

ſufficientiam Attritionis ex ſolo metu gehennæ conceptam in Sacramento pænitentiæ, cui acceſſit Facultatis Theologicæ Lovanienſis approbatio. In hujus doctrinæ gratiam, ad robur illi conciliandum, ad annum 1666. in lucem prodiit Diſſertatio dogmatica Eximij P. Chriſtiani Lupi, & Quæſtio quodlibetica de Attritione Exim. P. Franciſci Farvacques ex Ordine S. Auguſtini. Contra libellos illos ſcripſit accuratè R.P. Maximilianus Le Dent Soc. Jeſu S. Theol. Lovanij profeſſor. Ad varias poſtea Replicas Eximij P. Farvacques prodierunt ſemper Reſponſa ſolidè elaborata ejuſdē P. Maximiliani Le Dent, & P. Ægidij Eſtrix S. Theol. ibidem Profeſſoris, cujus demum libellus ultimus ſine replica in hac ſcribendi alternatione etiam poſtremus fuit.

Status controverſiæ maximè verſatur circa mentem Conc. Tridentini ſeſſ. 14. cap. 4. ubi ait Attritionem ex metu gehennæ, *ad Dei gratiam in Sacramento Pænitentiæ impetrandam diſponere.* Contra vero pro Amoris benevoli neceſſitate præcipuè opponunt alij ejuſdem Tridentini ſeſſ. 6. caput 6. ubi requirere videtur, ut accedentes ad Sacramentum pænitentiæ *Deum tanquam omnis juſtitiæ fontem diligere incipiant*: negantque eam ineſſe vim attritioni ex metu gehennæ ut poſſit per ſe voluntatem peccandi poſitivè excludere. Sed de amore Dei benevolo quem hi in Sacramento requirunt non parum laboratur, qualis ille debeat eſſe. Si velint ſufficere amorem imperfectum, quæſtio erit, an, & quomodo conſtet dilectionem illam eſſe efficacem, ſi non contineat amorem Dei ſuper omnia: ſi admittant requiri amorem qui Deum appretiet ſuper omnia, non ſatis capitur quomodo amor ille non ſit perfectus: ſi concedant eſſe actum charitatis per-

perfectæ, multò minus intelligetur quo pacto amor ille non justificet per se, & extra Sacramentum: atque ita remissio peccati semper amori prævio, nunquam ipsi Sacramento adscribenda erit,

Postquam hæc quæstio non tantum scribentium utrimque calamos, sed etiam pænitentium mentes non parum exagitavit, tandem ad Alexandri VII. Supremum tribunal delata fuit. Vetuit ille in suo decreto 5. Maij anno 1667. in virtute S. Obedientiæ, & sub anathemate Sedi Apostolicæ reservato, ne quisquam auderet ulli parti censuram theologicam inurere: nondum tamen de rei summa lata est decretoria sententia. Hic singulas controversiæ partes & rationum utrimque militantium momenta, pro commodo Missionariorum, in lucem proferemus, & quantum licet brevi methodo resoluemus.

§. 2.

An Attritio quæ concipitur ex solo timore gehennæ possit excludere voluntatem peccandi, & esse actus bonus, ac supernaturalis?

Item, quod eodem spectat, An detur præceptum referendi omnia opera in Deum ex puro motivo Charitatis benevolæ.

DOcent nonnulli merum illum gehennæ non posse animum cohibere à pravo affectu, quamvis illum retrahere possit ne in peccatum externum prorumpat. Sic sentit Lutherus in disputatione Lipsica Eckio respondens; nec non scribens adversus Leonis X. articulum 6. Sen-

,tio,

,,tio, inquit, perniciosum esse genus docendi, quo ,,intuitu pænarum, præmiorum, peccatorum, ,,docentur pænitere; his enim doctrinis, coercen-,,tur quidem ab opere &c. Nec dissentit Jansenius tom. 3. lib. 5. cap. 35. enumerans inter fruc-,,tus timoris gehennæ, quod quamvis à peccato ,,animum non contineat, manum tamen, cæte-,,raque cöercet membra ne in facta prosiliant. Existimat quoque Exim. P. Lupus dissertatione dogmatica pag. 61. timorem servilem à S. Augustino distingui *penes fœdum animum quo quis à conspicuis peccatis ob annexi illis mali pœnalis metum abstinet.* Nec minus sentire videtur Author Tyrocinij tr. 1. cap. 6. &c. Verùm etsi doctrina hæc locum habeat plerumque in timore servili pænæ à judice humano constitutæ, qui solum actus externos cognoscit & punit, non potest sine gravis erroris periculo transferri ad timorem gehennæ à Deo pro peccatis etiam internis infligendæ.

Respondeo igitur ad quæstionem, & dico primò, Necesse non esse ut detestatio peccati ex metu gehennæ annexam habeat voluntatem peccandi, sive inefficacem, sive conditionatè efficacem, si nempe abesset pæna gehennæ.

Probatur primò: Non ignorat pænitens hunc actum, Peccarem si pæna abesset, à Deo prohibitum, æternoque supplicio plectendum esse. Ergo potest ex metu istius pænæ excludere istum affectum internum conditionatè peccandi, sicut admittunt adversarij ex timore gehennæ cohiberi posse peccatum externum, quod sæpe arduum ac difficile est.

Et verò quis audeat affirmare, quemlibet aversantem furtum ex metu patibuli sic esse constitutum, ut actu velit furari, si sola infamia, aut

aut alia levior mulcta incurrenda foret? Neque satis alij ostendent cur detestanti peccatum ex metu gehennæ potius debeat adesse voluntas peccandi si pænam non timeret, quam illi, qui aversatur delictum ex Dei amore, debeat inesse affectus admittendi flagitium, si actu Deum non amaret, vel si Deus nullus existeret.

Probatur secundò: Quia si dolor conceptus ex timore gehennæ sibi necessariò adjunctum haberet pravum affectum admittendi peccatum, perperam verbi divini præcones, perperam ipse Christus futura gehennæ supplicia peccatoribus intentaret, & ad eorum timorem incitaret Matthæi 1. v. 28. *Dico vobis, timete eum qui potest Corpus & animam perdere in gehennam.* Quid enim aliud hoc esset quam homines ad peccatum invitare, dum impelluntur ad timorem, quo non possunt per se sine adjuncto flagitio commoveri?

At, inquis, necessarium est ut metus causet involuntarium saltem secundum quid, circa illud quod ex metu agitur, vel omittitur.

Respondeo, metum efficere secundum quid involuntarium hoc sensu, quod voluntas minùs propensè feratur in id quod actu amat & operatur, quam si metus mali per opus incurrendi non adesset. Ut dum quis, metu mortis à tempestate imminentis, merces quibus navis gravatur proiicit in mare; metus damni eventuri ex mercium jactura facit, ut voluntarium in earum ejectione minuatur. Eodem modo fit in actu quo quis peccat, dum pæna ex peccato secutura animo obversatur: tunc enim actum peccaminosum elicit minori voluntatis propensione, & majori cum lucta, quam si animus esset liber à timore pænæ ex delicto incurrendæ. At verò ad peccatum fugiendum & detestandum, metus gehen-

gehennæ potius impellit & invitat, instar concupiscentiæ quæ auget voluntarium; facit enim metus ille ut animus tanto propensius se resoluat ad fugam & detestationem peccati, quam novit necessariam ad pænam evitandam. Multum ergo abest ut merus barathri imminuat voluntatem aversandi peccatum, aut ut annexum habeat affectum peccandi si pæna abesset, cum homo fidelis non ignoret per hunc pravum affectum ipsam pænam quam metuit, incurrendam esse.

Unde ulterius patet, illam velleitatem peccandi si possit impunè, (quam supponit Auctor Tyrocinij in casu permanere) non majorem habere connexionem cum odio peccati ex timore gehennæ, quam habeat voluntas furandi cum pæna patibuli à Judice intentata: tantum autem abest ut patibulum ad furta invitet, ut fassuri sint ipsi latrones, nunquam se magis sentire affectum à scelere alienum, quam dum patibulum oculis obversatur.

Quod si illa vis insit timori, ut possit esse à pravo affectu sejunctus, quinimo voluntatem ab eo immunem reddere, sine fundamento solido statuit idem Auctor tr. 1. c. 6. ea quæ ex solo metu fiunt non bene fieri. Nec juvat quod existimet pravum hujusmodi affectum non oriri ex ipso timore, sed ex concupiscentia illi adjuncta, quæ nequeat sine charitate superari, ostendi enim non potest cur timor ille non possit esse adeo intensus & efficax, ut voluntatem per se cohibeat quo minus concupiscentiæ obsecundet, ut magis ex sequentibus patescet.

Dico igitur secundò, dari potest fuga aut metus gehennæ tam perfectus, ut per se, & positivè omnem peccandi voluntatem excludat.

Pro-

Probatur ex Tridentino sess. 14. cap. 4. *Illam verò Attritionem, quoniam ex gehennæ metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat &c. declarat donum esse Dei*, additque infra, *& ad gratiam disponere in Sacramento pœn. impetrandam.* Dum asserit Concilium, attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, ad gratiam in Sacramento percipiendam disponere, apertè supponit dari posse attritionem quæ istam voluntatem excludat; aliàs pro dispositione ad gratiam ridiculè nobis assignaret attritionem quandam quæ in rerum natura non reperitur. Nec minus ridiculè damnaret Lutheri de attritione sententiam, quæ tantum falsa fuisset in casu impossibili, scilicet in casu quo voluntatem peccandi excluderet, quam tamen censeret nunquam per attritionem excludi. Quin & eâdem ratione dicam, veram esse hanc sententiam Scripturæ; si volueris servare mandata servabunt te, etsi simul sustineam, impossibile esse homini servare aliquod mandatum sine statu gratiæ.

Mentem suam rursus exponit Concilium *sess. 6. can.* 8. cum ait, per Gehennæ metum nos à peccando abstinere. Neque dicas intelligi metum amori adjunctum: agitur enim de metu qui dilectionem antecedit, nam illum eundem metum *cap. 6.* docet sternere viam ad spem, & charitatem. Multò minus verba illa detorqueas ad abstinentiam *à peccatis externis*, nisi velis eâdem licentiâ, *propositum non peccandi de cætero*, ad peccata tantum externa non admittenda restringere, quod nullus sanæ doctrinæ cultor admittet.

Eadem est S. Augustini (quem Adversarij sibi Patronum frustra vindicant) de hoc puncto mens & sententia, tum alibi sæpe, tum disertè in

in Pſalmum 127.ubi agens de verme qui non mo-
„ritur, & igne qui non extinguitur, ſubdit: Au-
„diunt hæc homines, & quia vera futura ſunt
„impiis, timent & continent ſe à peccato. Habent
„timorem, & per timorem continent ſe à pecca-
„to. Timent quidem ſed non amant juſtitiam:
„cum autem per timorem continent ſe à pecca-
to, fit conſuetudo juſtitiæ Hic aliud effugium non invênit Lutherus, quàm ut rurſus ad peccata externa recurrat. Idem ſentit & Theologus recentior. At diſſentit ipſe Auguſtinus, qui per peccatum verum & pænâ dignum, non externum, ſed internum intelligi cupit Sermone 19. de verbis Apoſtoli: *Deus cor interrogat, non manum.* Externũ igitur & peregrinum eſt ſenſui S. Doctoris, quod exiſtimaverit Timorem à peccatis tantum externis, non verò ab internis coercere.

Ex his quæ hactenus diximus de Timore pænæ à Deo infligendæ, ſimul conſtat, Non dari præceptum referendi omnia opera in Deum ex motivo Charitatis. Eadem enim eſt ratio de actibus aliarum virtutum quæ ex ſolo motivo propriæ honeſtatis exercentur, ut Spei, juſtitiæ, miſericordiæ &c. quos actus etiam per ſe honeſtos eſſe ſequens aſſertio docebit.

Dico ulterius tertiò. Timor gehennæ, & inde conceptus dolor peccati, eſt actus per ſe honeſtus, & ſupernaturalis. Negavit hanc aſſertionem Lutherus; tum quia ſenſit omnem actum liberi arbitrij ſine charitate peccatum eſſe, tum quia de dolore ex ſolo metu gehennę expreſsè docuit, illum facere hominem hypocritam & magis peccatorem. Docet etiam Janſenius timorem illum, culpæ obnoxium eſſe, ſi voluntas in eo ſiſtat. Quamvis enim Tom. 3. lib. 5. cap. 21. in titulo diçat timorem gehennæ

ſecun-

secundum se bonum esse, sic tamen se explicat ut velit malum esse si in Deum actu per amorem non referatur. ,Si quis, inquit, in pœna fu- ,gienda velut in termino hæreat, per quam ,tanquam viam transire debuisset, non illa ti- ,moris, sed timentis culpa est., Hujus sensum exprimere voluisse videtur Author Tyrocinii tract. 1. pag. 179. ubi tradit timorem quidem bonum, sed eum qui serviliter timet malum esse. ,Quia, inquit, non ideo ille malus est quia ,vehementer timet pænam, sed quia non vehe- ,mentius timet culpam; quod autem non vehe- ,mentius timeat culpam non oritur ex timore ,pænæ, sed ex defectu charitatis, qui defectus ,non timori, sed timenti imputandus est., Quid aliud volunt hæc verba quàm timorem, sine charitate, tanquam socium individuum secum trahere peccatum? aut quâ ratione timorem illum bonum nuncupabis, qui talis est, ut nunquam possit per se sumptus benè & honestè elici, aut se solo hominem rectè agentem denominare?

Contra hos probatur thesis primò, ex Tridentino sess. 6. can. 8. Si quis dixerit gehennæ metum per quem ad misericordiam Dei de peccatis dolendo confugimus, vel à peccando abstinemus peccatum esse, anathema sit. Hunc autem *Verum & utilem esse dolorem* sess. 14. can. 5. disertè definit. Quid autem est actum aliquem esse bonum & honestum, quam quod verus sit & utilis ad salutem. Unde & ulterius conficies dolorem ex metu gehennæ, dum voluntatem peccandi excludit, actum esse supernaturalem, cum à Trid. sess. 14. cap. 4. dicatur etiam esse *donum Dei, & Spiritus Sancti impulsus.*

Probatur secundò, ex mente S. Augustini dilucidè

„dilucidè expressa Enarrat.in Spalmum 127. Ti-„more facit quidquid boni facit, non timore a-„mittendi bonum illud, sed timore patiendi il-„lud malum: non timet ne perdat amplexus „pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur in ge-„hennam, bonus est & iste timor, utilis est.

Et verò argumentum ab ipso rationis lumine petitum demonstrat, maximè consentaneum esse naturæ rationali, à se amoliri æternum ac summum malum, quod per solam Dei offensam incurritur; & ad illud evitandum Dei offensam aversari, etsi actus ille hic & nunc abstrahat ab alio motivo perfectiori.

Nec obstat, quod talis peccati fuga pro fine habeat amorem & commodum proprium; dari enim potest amor sui bonus & ordinatus, ad quem Deus ipse nos hortatur Eccl. 30. *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Monet quoque frequenter ut intuitu præmij cælestis operemur, quamvis & hoc ad amorem & bonum proprium referatur: ut Matthæi 6. *Primum quærite regnum Dei, & justitiam ejus.* Et 1. ad Corinth. 9. *Omnis autem qui in agone contendit ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.* Atque ad hunc finem in observanda Dei lege se respexisse profitetur regius Propheta Psalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum justificationes tuas, propter retributionem.* Nec refert quod Scriptura sæpe moneat, ut omnia opera ad Dei gloriam referamus; hortando enim ut connitamur ad motivum perfectissimum, non negat dari alium finem in suo gradu laudabilem & perfectum.

Hæc haud dubiè facile perspiciunt adversarij. Sed unum est quod speciosè obtendunt, unum quod perpetuò ingeminant: Tutiora semper,

tutiora esse sequenda; tutissimam verò esse doctrinam, quæ statuit, vi præcepti omnia opera ex pura Charitate in Deum referenda.

Respondeo ego, Multò tutius esse non errare, & doctrinam eam aliis non prædicare, persuadendo toties admitti novum peccatum, quoties opera in Deum non referuntur ex puro charitatis motivo, plerisque hominum maximè arduo ac difficili: Suadenda omnino est charitas, sed minimè suadendus est error, ex quo cum pernicie animarum toties peccetur, quoties in operando charitas omittitur. Quæro enim, si prædicandum quod tutissimum, cur ad singula opera actum Charitatis perfectissimæ non requirunt adversarij? Hæc certè charitas operis bonitatem multò reddit securiorem. Aio igitur Pheologo inquirendum, non quid tutius, sed verius. Retinenda est firmiter hæc responsio in plerisque horum temporum controversiis, de attritione in Sacramento, de absolutione differenda, de usu probabilitatis, & aliis, in quibus pro vulgari argumento fallax securitatis species assumitur. Sic in simili respondet doctissimus Navarrus verbo Confessio *num.* 3.*q*.2. Licet sit tutius statim (habitâ oportunitate) confiteri, quam differre, non tamen est tutius tenere quod sic obligemur, quia viri timorati haberent maximas occasiones peccandi. Sic quoque S. Ambrosius in Psalmum 118. octon. 5. v. 6. *Sunt*, inquit, *etiam in nobis qui habent timorem Dei, sed non secundum scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possint humana conditio sustinere.*

Denique maximè tutum & necessarium est, necessitatem charitatis non extendere ultra limites Apostolicæ authoritatis: damnavit autem Apostolico diplomate Pius V. & Greg. XIII. inter

Articu-

Articulos Michaelis Bay hunc art. 16. *Non est vera legis obedientia quæ fit sine charitate.* Et art, 38. *Omnis amor creaturæ rationalis aut vitiosa est cupiditas quâ mundus diligitur, aut laudabilis illa charitas quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ Deus amatur.* Hic autem Bajum non intellexisse solam charitatem perfectam, satis apertum est ipsum legenti lib. 2. de peccat. meritis cap. 1. Neque effugium quæras, existimando aliquas Baij propositiones sustineri posse in proprio verborum sensu ab authore intento. Hanc enim vanam esse Bullæ Pontificiæ interpretationem, pridem commonstravit Urbanus VIII. per illius exemplar commate controverso distinctè notatum, & Deputatis Lovaniensium Romæ in manus consignatum anno 1644.

Declaratur ulterius ex prædictis, Non dari præceptum omnem actionem deliberatam referendi in Deum ex motivo charitatis benevolæ.

PRimò, Quia jam ostensum est, dolere de peccato, vel ab eo abstinere tantum ex motivo timoris gehennæ non esse peccaminosum, sive cum peccato semper connexum. Atqui idem à fortiori valet in iis quæ fiunt ex motivo fidei divinæ, spei beatudinis, charitatis proximi, justitiæ, misericordiæ &c. in illis sistendo, quod alij peccaminosum esse volunt. Ergo si rationes allatæ pro timore gehennæ vim habeant, idem probabunt de aliis actionibus jam commemoratis absque relatione in Deum propter se dilectum.

2. Idem satis apertè conficiunt decreta Pontificium, qui generaliùs doctrinam oppositam

reprobarunt in Baij articulo 16. & 38. supra recitato : quibus accedere potest ejusdem articulus 25. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Atqui infideles qua tales qui Deum ignorarunt, non potuerunt operari ex motivo Charitatis erga Deum. Ergo non necessariò peccabant agentes ex solo motivo aliarum virtutum, ut justitiæ, misericordiæ, temperantiæ &c. Adde recentius Decretum Alexandri VII. quo vetat censurari doctrinam de sufficientia. Attritionis ex metu gehennæ sine amore in Deum benevolo in Sacramento Pænitentiæ. Ex quo sic liceat argumentari : Si talis actus per defectum amoris esset peccaminosus, jam Pontifex consequenter declarasset, non esse censurandum qui diceret, dolorem sic peccaminosum ad Pænitentiæ Sacramentum sufficere. Atqui hoc nullo modo dici potest. Ergo per hoc indirectè declaratur dolorem conceptum ex timore gehennæ per defectum amoris peccatum non inducere. Quo posito, idem de aliis actionibus ex suo motivo moraliter honestis necessariò admittendum erit. Hæc sanè omnia studiosè considerata, mentem Ecclesiæ satis elucidare videntur.

Nunc ulterius in particulari, de hoc hominum ceterorum toto orbe sensus viâ clarâ demonstratur. Si ad singulos actus morales daretur tale amoris præceptum, illud esset præceptum legis naturæ, sive, dictamen hominibus à natura insitum circa primum & maximum mandatum dilectionis Dei : uti etiam admittunt & inculcant qui illud exigunt. Atqui percurrendo omnes partes orbis, non est ex millibus unus, qui ex sola naturæ luce sibi persuadet in omnibus operibus hanc sibi obligationem gravissimam sub

peccati

peccati reatu incumbere. Ergo tale legis naturæ præceptum non rectè asseritur. Probatur minor à partium destributione. Omnes homines sunt vel fideles, vel infideles. Primò, Infideles, qui hominum partem magnam constituunt, præcepti istius singulorum operum in Deum referendorũ notitiam non habent, cum Deum ipsum ignorent, aut in eum non credant. An ergo omnes illorum actiones, etiam virtutum moralium quatenus ad Deum non relatæ peccata sunt, & pænis à Deo plectenda? Horum certè actiones & virtutes plurimas, ut misericordiam in pauperes eximiam, justitiam, admirandam, castimoniam etiam cum jactura vitæ defensam summis præconiis celebrat etiam populus Christianus, & Patrum & Doctorum monumenta. Nonne magna foret præcepti istius ignorantia, actiones illas cum peccato semper conjunctas tantis laudibus dignas æstimare? Quinimo S. Augustinus de Romanorum infidelium eximia justitia, & aliis virtutibus agens, asserit propter illas, cum cælum mereri non possint, orbis imperium Romanis à Deo concessum fuisse. An ergo opera illa, si defectu debiti finis forent legi naturæ adversa, & pænis à Deo plectenda, tantâ laude, & tanto præmio digna censuisset?

Neque sufficiet dicere, opera illa ex Officio suo mala non esse, sed ex carentia debiti finis, sive relationis in Deum ex amore benevolo. Nam quid hoc in praxi prodest, si nunquam per se elici aut exerceri possint absque peccato?

Nunc ulterius quæro, de quovis homine sive inter fideles sive fideles. Cur in homine jam primùm assecuto usum rationis primus illius actus moralis non possit esse obsequium, obedientia, aut gratitudo exhibita parentibus, aut misericor-

dia erga egenos ſine relatione in Deum, quem inculpatè nondum novit? Actus illi ex officio ſuo mali non ſunt, ut admittis: nondum etiam ex ſua culpa, caruit ille notitiâ Dei, cum ante illos actus, quos ſupponimus primos poſt uſum rationis, nullam contra Deum culpam formalem admiſerit. Quomodo ergo in illis actibus peccatum contrahetur? Idem à fortiori valet, ſi primus actus fuerit agnitio & timor Dei quatenus tantùm eſt vindex peccatorum, ſine perfectiori notitia bonitatis, aut alterius excellentiæ divinæ. Quo pacto per illum primùm actum, motivo amoris deſtitutum, peccati reatum incurret: cum alia Dei attributa ad amorem benevolentiæ neceſſaria nondum cognoſcat? Quod ſi agnoſcatur actum vel unicum, abſque amore Dei elici poſſe ſine peccato, hoc ipſo concidit totum illud præceptum naturæ quod prætenditur de ſingulis actibus humanis ex motivo amoris benevoli in Deum referendis, quod accuratè notandum eſt. Neque hic aut alibi prætendere poſſunt alij, talem non peccare, propter præcepti illius ignorantiam: nam ex illorum principiis, vel non datur ignorantia invincibili juris naturalis, vel à peccato non excuſat.

Porrò, quantum fidelium conſenſus illud naturæ præceptum ubique hactenus ignoraverit, patet vel ex eo, quod paſſim Eccleſiæ Prælati, Paſtores, Confeſſarij, Aſcetici, quamvis relationem talem omnium operum in Deum omni conatu voce, & ſcriptis tanquam rem maximæ perfectionis, & conſilij ſemper inculcaverint, non tamen ſub reatu peccati propoſuerint aut præſcripſerint: neque fidelium uſus obligationem talem agnoverit. Quod tamen vel maximè inculcandum foret in hoc negotio ſingulas ferè homi-

hominum actiones concernente, si præceptum tale subesse judicarent. Cæterum nos, neminem impugnantes, per hæc aliud non optamus, quàm ut omnes in singulis operibus amore benevolo, Deo placeant, & si quando sic non amant, Deo non displiceant.

§. 3.

Ostenditur Attritionem ex timore gehennæ, cum proposito de cetero non peccandi, & Spe veniæ, dispositionem esse sufficientem in Sacramento pænitentiæ ad peccatoris justificationem.

ILlis qui hanc doctrinam impugnant nuper accessit D. Laurentius Neesen in Theol. Christiana pag. 104. & D. Macarius Havermans in Tyrocinio Theol. pag. 168. num 120. quia existimat in pænitentia qua peccator detestatur peccatum ex solo metu gehennæ, sine amore Dei sive justitiæ, intervenire (ut loquitur) involuntareitatem saltem habitualem. Quantum momenti habeant horum aut aliorum rationes, & responsa ad argumenta quæ proferemus, breviter expendendum erit.

Primum itaque argumentum pro sufficientia hujus attritionis in Sacramento Pænitentiæ, desumitur ex Conc. Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi declarat attritionem illam, *quæ* vel ex turpitudi-„ne peccati, vel ex gehennæ & pænarum metu „communiter concipitur, si voluntatem peccan-„di excludat, cum spe veniæ... donum esse Dei, „& impulsum Spiritus Sancti. Et quamvis, in-„quit, sine Sacramento Pænitentiæ per se ad ju-„stificationem perducere peccatorem nequeat,

„tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento „Pænitentiæ impetrandam disponit. Hic Concilium apertè dicit attritionem ex metu gehennæ tanquam partem Sacramenti disponere ad gratiam in eo percipiendam, nec ullam facit mentionem charitatis aut alterius motivi, cum tamen profiteatur se velle hic tradere exactam & perspicuam doctrinam de requisitis ad Sacramentum pænitentiæ. Ergo manifestum facit alium dolorem non requiri.

At, inquies, Concilium tantum asserit attritionem illam, disponere ad gratiam. Atqui dispositio sonat aliquid prævium, & extrinsecum, non verò partem intrinsecam Sacramenti. Respondeo, Concilium non dicere attritionem esse dispositionem in ordine ad constituendum Sacramentum, sed tantum in ordine ad impetrandum gratiam; huic gratiæ attritio est extrinseca, etsi sit intrinseca Sacramento. In eadem forma retorqueo suum in Adversarios argumentum, Dolor ex motivo charitatis disponit peccatorem ad gratiam in Sacramento impetrandam. Ergo etiam ille dolor non est pars, sed dispositio Sacramento extranea.

Instabis primò. Non asserit Concilium attritionem proximè disponere ad gratiam. Ergo supponit insuper intervenire actum charitatis tanquam dispositionem proximè requisitam. Respondeo, frivolum esse, Concilium hic velle tradere accuratam de Sacramento pænitentiæ doctrinam, & tamen prætermissâ parte illius necessariâ & proximâ, scilicet charitate, dispositionis tantum remotæ meminisse: quinimò contrarium apertè prædicat, dum hic de charitate altum silet.

Instabis secundò. Satis meminit charitatis, dum

dum vult excludi voluntatem peccandi, quam attritio formidolosa per se sumpta nunquam eliminat.

Respondeo, hoc effugium à nobis supra satis præclusum esse in §.2.nisi velis contra communem sensum tueri, ex sola consideratione ardentis rogi aut patibuli, nunquam vinci affectum furandi. Maluit D.Neesen pag.107. hoc ipsum admittere, quam dimittere doctrinam ex qua consequitur.

Instabis tertiò. Tridentinum loco citato sta- ,tim subdit, eodem timore concussos Ninivitas ,plenam terroribus pænitentiam egisse, & mise- ,ricordiam à Domino impetrasse. Atqui non impetrarunt misericordiam per solum timorem gehennæ absque actu charitatis, quæ justificat extra Sacramentum.Ergo Tridentinum loco citato agit de timore charitati conjuncto.

Respondeo, hoc argumentum, quod visum est alicui Recentiori invictum, plus habere boni coloris, quam solidi roboris, in singulis enim membris fatiscit. Ad Majorem, dicuntur Ninivitæ eodem timore concussi, tantum genericè; non enim narrantur concepisse timorem ex metu gehennæ, sed ex eversione suæ civitatis intra 40. dies, quam Jonas prædicavit. Neque docet Concilium illos ex vi istius timoris ac pænitentiæ misericordiam illam obtinuisse quæ in justificatione consistit, sed eam potius quæ sita est in suspensione sententiæ de urbis eversione, quæ poterat per dolorem & emendationem vitæ, ex solo temporalis pænæ à Deo infligendæ terrore conceptam, impetrari: & ex hoc responso vel unico tota vis concidit argumenti. Ad minorem, ipsi æque adversario incumbit solutio. Non enim poterant Ninivitæ obtinere gratiam

tiam justificationis nisi per actum charitatis perfectæ, quæ justificat etiam extra Sacramentum, quo tunc Ninivitæ carebant. Ergo contra tuam sententiam, cui sufficit in Sacramento charitas imperfecta, necessaria jam erit charitas adulta & perfecta qualis est ea quæ justificat extra usum Sacramenti. Atque ita non magis argumentaris contra attritionem ex solo metu gehennæ, quam adversus attritionem quam ipse requiris ex amore Dei benevolo, sed non ita perfecto ut per se & absque Sacramento peccatorem justificet, qualis etiam cum metu gehennæ non sufficeret ut Ninivitas ad justitiam perduceret. En quam levi negotio evertuntur machinæ illæ quæ attritioni fatales credebantur.

Instabis quartò. Mentem Tridentini oportet colligere ex Sessionis 6. cap. 6. ubi ad pænitentiam ab adultis ante Baptismum peragendam requirit, ut Deum tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant, & eadem est pænitentia quæ Baptismo & absolutioni Sacramentali præmitti debet. Actus autem pænitentis his verbis proponit. Disponuntur ad justitiam, dum excitati divinâ gratiâ & adjuti, fidem & auditu concipientes.... & divinæ justitiæ timore, quo utiliter concutiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo in spem eriguntur, fidentes Deum propitium fore: illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pænitentiam quam ante Baptismum agi oportet. ita Trid.

Respondeo, Nihil hic dici determinatè de amore benevolentiæ, eâque imperfectâ, quam adversarij in Sacramento requirunt. Dico itaque

que Concilium dum ait, *omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*, loqui indeterminatè sive de amore concupiscentiæ qui in spe veniæ continetur, & Deum ut sibi bonum desiderat; sive de quovis alio amore qui peccati commissi detestationem contineat. Et quidem pro amore concupiscentiæ determinatè facit; quod Concilium dicat peccatorem incipere Deum diligere, non alio modo, quàm tanquam fontem justitiæ, sive justificationis nostræ, quæ nobis bona est, & ut talis amore concupiscentiæ diligitur & desideratur. Nihil ergo hic determinate exprimitur de amore Dei propter se dilecti, quod possit parti adversæ favere. Deinde dilectio loco citato expressa æquè commodè intelligi potest de ea quæ disponit peccatorem ad justificationem extra Sacramentum. Neque huic obstat quod addatur, *hoc est, per eam pænitentiam quam ante Baptismum agi oportet*, nam ante Baptismum necesse est tantum disiunctivè præcedere vel contritionen perfectam, quæ extra Sacramentum per se justificat; vel attritionem, quæ non confert justitiam nisi cum actuali Sacramenti susceptione. Porro cum hæc attritio ex metu gehennæ debeat esse conjuncta cum spe veniæ à Dei clementia obtinendæ, facile admitto semper intervenire amorem concupiscentiæ, quo peccator Deum ut sibi clementem & propitium diligit; imo existimo vix fieri posse quin erga ipsam Dei clementiam & bonitatem, veniam pænitenti ultro offerentem, complacentiam aliquam habeat; sed nego hanc ad valorem & fructrum Sacramenti esse absolutè necessariam, aut per se semper efficacem, aut sufficientem.

His ita dissolutis, Mens Tridentini pro attritio-

nis formidolosæ sufficienti a novo ac validissimo argumento roboratur. Synodus Tridentina illum contritionis modum defendit quem oppugnabat Lutherus, contra quem Tridentini Patres hos canones condidere. Atqui Lutherus impugnabat illam attritionem quæ non erat ex charitate, sed ex timore gehennæ. Ergo hanc attritionem astruit & defendit Tridentinum, dum tradit attritionem ad Dei gratiam in Sacramento impetrandam disponere, idque proximè, cum hoc ipsum Lutherus negaret & proximam dispositionem ad gratiam in Sacramento obtinendam soli charitati attribueret. Sic enim de dolore peccati ex spe præmij, aut timore pœnæ, quem fusè describit, tandem pronunciat *Sermone 2. de pænit.* Hæc autem contritio facit hypocritam, imo magis peccatorem, quia solum Timore præcepti, & dolore damni id facit. Et tales omnes indignè absoluuntur & communicantur. Et si liberè deberent, remoto præcepto, & minis pœnarum confiteri, certè dicerent sibi non displicere eam vitam præteritam, quam sic coguntur displicere confiteri; imo quo magis timore pœnæ, & dolore damni sic conteruntur, eo magis peccant, & afficiuntur suis peccatis; quæ coguntur, non autem volunt odisse. Et hæc est illa Contritio quam ipsi vocant extra charitatem non meritoriam, alij vocant attritionem proximè disponentem ad Contritionem, sic enim ipsi opinantur, quam opinionem errorem ego judico; ita ille. Ex quibus manifestum est, Lutherum damnasse illam Attritionem quæ concipitur ex solo timore præcepti, & dolore damni & pœnæ secuturæ; ac docuisse peccatores cum hujusmodi attritione absque charitate in Deum indignè absolui. Unde certum evadit Tridenti-

num agens contra dogmata Lutheri voluisse tradere doctrinam illis è diametro oppositam, ac proinde definivisse attritionem ex solo metu gehennæ honestam esse, & dispositionem per se sufficientem ut peccator dignè absolui possit. Idque facile elucescet conferenti hæc Lutheri verba cum decreto Tridentini quod in probatione prima adduxi ex sessionis 14. cap. 4.

His rationibus convicti agnovere Authores plerique qui post Tridentinum scripserunt, hunc fuisse Concilii sensum & sententiam, dum pro attritionis sufficientia communi consensu suffragium tulerunt; quod minimè fecissent, si vel in speciem existimassent Concilii mentem huic sententiæ refragari. Ex his sunt plures etiam ex Academia Lovaniensi cum Tappero, Mercero, Cunero Petri, Stapletono, Lindano, Latomo, & aliis, quorum nonnulii, etiam rebus in Tridentina Synodo gestis interfuerunt.

Agnoscit & ipse Alexander VII.in suo Decreto, ea de re dato 5. Maij anno 1667. hanc esse nostro tempore communiorem inter Scholasticos sententiam, eamque Apostolica authoritate sic communivit, ut sub gravibus pænis vetuerit ullam ei Theologicæ censuræ notam inuri. Atqui Pontifex & Ecclesia non satis saluti fidelium consuluisset, tantum authoritatis hactenus attribuendo huic doctrinæ unde valor Sacramenti & justificatio peccatoris maximè dependet, nisi hoc ipso agnovisset eam esse certam & in praxi securam. Neque refert quod nolit etiam Pontifex censurâ notari sententiam quæ adstruit necessitatem charitatis, quia per se satis constat dolorem efficacem ex motivo charitatis non posse in praxi obesse valori Sacramenti,

cramenti, & justificationi peccatoris.

Nihilominus contra hæc rationum momenta maximè ex Tridentino deprompta, & communem Theologorum consensum ad Antiquitatis præsidium appellat pars adversa, dum fidenter pronunciat. Antiquitus nullum pro hac doctrina de attritione formidolosá sententiam tulisse. An igitur illis qui ita sentiunt, nullus erit Joannes Fisserus Episcopus Roffensis, qui pluribus annis ante coactam Tridenti Synodum mortuus, contra errorem de attritione ex metu sic scribit Art. 5. col. 308. Verùm si dixero, sine dolore qui ex charitate nascitur neminem ad suscipiendam absolutionem idoneum esse, quis jam de Sacramenti fructu securus esse potest, cum nemini certum sit dolorem ex charitate proficisci? Tutius est igitur ut dicamus fidem cum nonnullo dolore sufficere ut quis per Sacramenti susceptionem confidat se prorsus ab omni peccatorum reatú jam liberum esse factum. Ubi *dolorem nonnullum* apertè opponit dolori qui *nascitur ex charitate.*

Nullus etiam erit Joannes à Daventria qui ante decreta Tridentini anno 1537. in Exegesi contra Confessionem Augustanam ad Art. 51 prolatis Lutheri verbis quibus tradit pænitentes ex timore præcepti, & dolore damni indignè absolui, post multa tandem contra Lutheri asseclas concludit pag. 30. *Sic absoluere non est irretire, quod ubique fere nobis objiciunt adversarii.* Nullo etiam loco erit Gabriel Biel Tridentino antiquior, qui ex sua & aliorum sententia sic loquitur in 4. dist. 14. quæst. 2. art. 1. opin. 3. Quandoque dispositio illa prævia non est sufficiens sed dispositio quasi à remotis, & hanc vocant Attritionem seu pænitentiam informem, & illa

illa non sufficit ad peccati remissionem: sed superveniens Sacramentum supplet imperfectionem illius Attritionis, & confert peccatorum remissionem & gratiam. Explicat autem illius Attritionis insufficientiam sine Sacramento, per hoc quod non fiat propter Deum tanquam finem ultimum, sed propter amorem sui, quia peccata sunt inductiva pœnæ, aut impeditiva gloriæ.

Ignotus esse potuit Ruardus Tapperus nobilis Doctor Academiæ Lovaniensis? qui suum opus absoluisse debuit ante Tridentinum, licet postea vulgaverit, cum Tridentini mentionem non faciat, sed solum Florentini. Is autem ad Art. 4. Attritionem quam definivit displicentiam peccati ex timore pœnarum, pag. 111. apertè tradit idoneam esse dispositionem ad Sacramentum Baptismi & Pœnitentiæ, ac si doctrina esset satis eo tempore communis. Et ne hic prolixior sim, videri potest in eandem sententiam Altissidorensis in 4. tr. de Sacram. pænit. p. 265. Hervæus in 4. dist. 14. q. 1. Et ante annos circiter trecentos Guido de Monte Rocherii tract. 2. de Contrit. cap. 1. Denique non est cur Lutherum illam doctrinam coævis sibi Theologis sine causa exprobrasse dicamus, si ante illum vix unus alterue extiterit famosus istius sententiæ patronus, uti aliqui nobis persuasum cupiunt.

Quinimo ex ista paucitate Scriptorum, quæ prætenditur fuisse pro hac doctrina ante Tridentinum, breviter enervo omnem vim quam illi Moderni prolixè reponunt in ejusdem Concilii interpretatione ex historia Cardinalis Palavicini, contra sufficientiam attritionis formidolosæ. Nam si tam pauci ante Tridentinum pro illa sententia suffragium tulerunt, & tamen

men post cognita Concilii decreta, teste Alexandro VII. cæpit illa esse communior inter Theologos, quorum aliqui etiam Synodo interfuerunt, necessarium profectò est illos ex Actis Concilii omnino collegisse, pro Attritionis formidolosæ sufficientia in eo absolutè pronunciatum fuisse.

Si quæras, quam sit certa & evidens ista collectio? Dico Scriptoribus non paucis visam esse adeo evidentem, ut non dubitaverint (ante decretum Alexandri VII.) articulis definitis illam annumerare. Alii enim apertè pronunciant doctrinam hanc pro attritione formidolosa à Tridentino declaratam esse sess. 14. c. 4. Alii etiam scripserunt sine temeritate negari non posse. Alii à Tridentino expresse definitam. Alii oppositam videri Tridentino apertissimè repugnare. Denique ipsa Generalis Inquisitio Hispaniæ hanc propositionem, *Confessio ex solo pœnarum metu facta, & non etiam ex amore Dei, nulla est, adeòque iteranda*, graviter reprobavit, non sine interminatione censuræ. Ego censuras minimè attingo, & aliud non addo, quàm doctrinam pro sufficientia attritionis formidolosæ ex dictis videri adeo securam, ut amplius de ea prudenter dubitari non possit. Optandum est ut advertant sedulò pauci Recentiores, qui ab isto communi sensu & semita recedunt, quot, qualesque Doctores deserant, & quos viæ suæ duces sequantur.

Sed nolim me, & alios quid-id optant propterea dici aut haberi *Hostes Charitatis*, ut aliqui non benevolè exprobrant. Hortamur assiduò, consulimus, suademus, totâ laterum contentione ubique prædicamus, ut quisque in quovis opere, & multo magis in Sacramento pæniten-

nitentiæ totis animi viribus ad Charitatem conitatur. Nec tantum ad illam dilectionem dilutam, tenuem, & imperfectam quam adversarii requirunt, ſed etiam ut Charitatem perfectam, imo perfectiſſimam, ac Seraphicam habere contendant. Quorſum ergo nos *Hoſtes Charitatis*? Quia nolumus illos ad tartarum damnare qui cum ſolo timore ac tremore juſtitiæ divinæ, aut cæleſtis gloriæ amittendæ, aut gehennæ à Deo infligendæ, cum ſpe veniæ, & ſincero emendationis propoſito ad pænitentiæ Sacramentum accedunt. Hoſtes, inquam, ſumus Charitatis, quia cenſemus non recedendum à veritate doctrinæ quam ipſe Chriſti Vicarius Alexander VII. diſertè pronunciat eſſe nunc inter Theologos communiorem, & non accedendum ad paucos qui hoc tempore viam aliam, & minimè tritam ingrediuntur. Hanc viam dum recuſamus, etiamſi tradiderimus Dei & proximi obſequio nos ipſos, & labores, & vigilias, & ſtudia, & facultates omnes animi & corporis, neceſſe erit haberi inter inimicos Charitatis. Hæc ſaltem ut æquo animo pro veritate ſuſtineamus, ſpero nobis non defuturam illam, *quæ omnia ſuffert*, Charitatem. Ad pleniorum hujus doctrinæ notitiam hic oportunè ſubjicio ipſum decretum ab Alexandro VII. editum.

S. D. N.

Alexandri Divinâ Providentiâ Papæ VII. Decretum, quo vetat cenſurâ notari ſententiam de ſufficientiâ Attritionis ex metu gehennæ, alteramque de neceſſitate aliqualis dilectionis ad ſufficientiam Attritionis. Feriâ V. die V. Maij M.DC.LXVII.

S. D. N. Alexander Papa VII. cum acceperit non ſine gravi animi mærore Scholaſticos quoſdam acriùs, nec abſque fidelium ſcandalo inter ſe

ſe contendere, an illa Attritio, quæ concipitur ex metu gehennæ excludens voluntatem peccandi cum ſpe veniæ, ad impetrandam gratiam in Sacramento Pænitentiæ, requirat inſuper aliquem actum dilectionis Dei, aſſerentibus quibuſdam, negantibus aliis, & invicem adverſam ſententiam cenſurantibus. Sanctitas ſua enixè cupiens pacis vinculum inter fideles ſervari, omnemque ſciſſuræ fomitem extinguere, auditis votis eminentiſſimorum ac reverendiſſimorum DD. Cardinalium adverſus hæreticam pravitatem generalium Inquiſitorum, nec non Dominorum Conſultorum, & Qualificatorum ſacræ Congregationis ejuſdem generalis Inquiſitionis, hoc præſenti Decreto in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ huic ſanctæ Sedi reſervatæ, aliiſque pænis ejuſdem ſanctæ Sedis arbitrio taxandis, præcipit cunctis, & ſingulis fidelibus quocumque gradu, ac dignitate etiam Epiſcopali, & majori imo, & Cardinalitiâ fulgentibus, ut ſi deinceps de materiâ Attritionis præfatæ ſcribent, vel libros, aut ſcripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pænitentes, aut Scholares, cæteroſve erudient, non audeant alicujus Theologicæ cenſuræ, alteriuſve injuriæ, aut contumeliæ notâ taxare alteram ſententiam, ſive negantem neceſſitatem aliqualis dilectionis Dei in præfata Attritione ex metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholaſticos communior videtur; ſive aſſerentem dictæ dilectionis neceſſitatem, donec ab hac ſancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum. Statuitque præterea Decretum hoc, ſeu illius exemplum ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe, & in acie Campi Floræ

ræ affixum omnes ubique exiſtentes arctare, & afficere, ac ſi unicuique perſonaliter fuiſſet intimatum.

Franciſcus Siccardus Sanctæ Romanæ & Univerſalis Inquiſitionis Notarius. Locus ✠ Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU *Chriſti* 1667. *indictione quinta, Die vero* 7. *Maji, Pontificatus autem Sanctiſſimi in Chriſti Patris & D. N. D. Alexandri divinâ providentiâ Papæ VII. anno decimo tertio, ſupradictum Decretum affixum & publicatum fuit ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum & in acie Campi Floræ, ac in aliis locis ſolitis & conſuetis urbis, per me* Carolum Melanum *ejuſdem Sanctiſſ. D. N. Papæ & ſanctiſſ. Inquiſitionis Curſorem.*

QUÆSTIO XXII.

An teneantur ullo præcepto Parochiani diebus Dominicis & feſtis intereſſe Concioni in propria paræcia. ſic ut non ſatisfaciat qui ſolas Regularium Eccleſias frequentat.

HÆc controverſia noſtro tempore magnâ partium contentione diſceptatur. Agitur imprimis de Cleri ſæcularis templis, & officiis; litigatur de Regularium præcipuis muniis, ac privilegiis. Diſceptatur denique de totius populi Chriſtiani immunitate à vinculo præcepti, quo ædes parochiales ad verbi Dei prædicationem frequentare cogantur.

Hinc eſt quod hæc quæſtio ſæpius excitata, ſæpius ſopita, nuper Lovanii, ex tenui ſcintilla, in novum derepente litterariæ contentionis incendium eruperit. Fomitem huic contentioni ſubjecit Concionator in templo D. Jacobi,

qui

qui auditores ſuos admonuit de reatu peccati, quem omnes incurrunt, qui in templo propriæ paræciæ verbum Dei audire omittunt. Non leviter offendit ea denunciatio pleraſque Regularium familias, atque extemplò contra hanc doctrinam excuſa Pontificum diplomata ac decreta valuis affixerunt, ſuaque jura ac privilegia populo præ roſtris exponere cæperunt. Contra hos prodiit ſine mora libellus inſcriptus, Obligatio audiendi verbum Dei in parochiis, clarè demonſtrata. Huic Demonſtratori oppoſuit vir eximius ex ordine S. Auguſtini, Exhibitionem Canonum, quibus obligationem illam doctiſſimè oppugnat. Non multo poſt tempore idem Demonſtrator ſub nomine Chriſtophori Philalethis repoſuit libellum quem inſcribit, Juſtam defenſionem contra illam Canonum exhibitionem. Sed contra hunc Philalethem apertâ fronte ſuam Canonum Exhibitionem novo Reſponſo ſtabilivit idem Exim. P. Chriſtianus Lupus ex ordine S. Auguſtini, edito menſe Decembri anno 1674. Verùm nec pedem è campo retulit Philalethes, qui pro ſua cauſa poſtea vulgavit, Deductionem Juris Parochialis &c. anno 1675. Atque ita hactenus mutuus partium & argumentorum conflictus, ad hujus cauſæ cognitionem omnium pænè animos ac ſtudia concitavit. Hic præcipua tantum utriuſque partis argumenta breviter proponens, cauſæ judicium, prout debeo, aliis integrum relinquo.

Aſſertores obligationis confluendi ad Concionem propriæ paræciæ præcipuum cauſæ ſuæ momentum petunt ex verbis Concilii Tridentini Seſſione 24. cap. 4. de Reformatione. *Moneat Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, ubi id commodè fieri poteſt, ad*

ad audiendum verbum Dei. Contendunt enim Concilium dum pronunciat, unumquemque teneri, præcepti vinculum imponere voluiſſe, unde inferunt nemini licere ſic aliena templa frequentare, ut abſit à concione ſuæ paræciæ.

Reſpondent ex adverſo Regulares, per illa verba nullam importari obligationem conſcientiæ, ſed tantum aliquam decentiam & honeſtatem, ut aliquando ad verbum Dei audiendum quiſque in propria parochia compareat, præceptum verò incumbere ne quis ex contemptu eam adire negligat. Idque confirmant primò, quia nulla veritatis ſpecie dici poteſt, quod voluerit Concilium generaliter unumquemque fidelium ſtricto præcepto adſtringere, ut verbo Dei audiendo interſit, multò minus ut debeant omnes in unum paræciæ ſuæ templum compingi, quod plerumque nec mediam gregis ſui partem ſimul intra ſua repagula complecti poteſt.

Confirmant ſecundò, quia Concilium diſertè addit, *ubi id commodè fieri poteſt*, quo declarat fidelium oportunitati ac devotioni relictum eſſe, ſive Regularium, ſive aliorum conciones frequentare. His autem neque commodum, neque oportunum eſt, relicto templo viciniori, aut concionatore aliquando præſtantiori, aut magis forſan ad animæ ſuæ profectum accommodato, ad unicum in tota urbe præconem, & templum adſtringi. Neque refert ſi dicas, liberum eſſe, ubi ſuæ obligationi in parochiali ſatisfecerint, alia etiam templa frequentare; nam hoc ipſum, cum pleriſque nec commodum, nec integrum eſſe ſoleat, ſatis demonſtrat illam obligationem neque verbis, neque menti Concilii conſentaneam videri.

Con-

Confirmant tertiò, ex declaratione summi Pontificis Pii V. in Bulla, *Etsi Mendicantium*, datâ post Tridentinum anno 1567. 17. Kal. Junii, quæ sic habet. Fratres mendicantes Missas, & divina officia hujusmodi, etiam in diebus Dominicis vel festivis, etiam antequam Rector Parochialis Ecclesiæ celebraverit, celebrare & facere; & quando eis videbitur; etiamsi tunc in Ecclesia Cathedrali prædicatur, prædicare; ac etiam quoscunque utriusque sexus fideles totius anni tempore illas, & illa, in Ecclesiis Fratrum hujusmodi audire possint; ipsique Christi fideles ullatenus desuper molestari, aut impediri per locorum Ordinarios, seu Rectores Parochialium Ecclesiarum, aut alios quoscunque ullo pacto, causâ, vel occasione non valeant, seu debeant: sed præfati Christi fideles audiendo Missas, & alia divina officia in Ecclesiis Fratrum, hujusmodi diebus Dominicis aut festis, præcepto Ecclesiæ de illis audiendis satisfecisse censeantur

Declarationi adeo manifestæ nihil videbatur posse opponi. Non dubitant tamen aliqui contendere ipsum Pium V. in Constitutione sua: *Romani Pontificis*, diploma illud revocasse. Respondent Regulares, id nullam haberi veri speciem. Siquidem in ea aliud non decernit quam, *Decretum Concilii Tridentini de Approbatione Regularium audiendi confessiones sæcularium præpositorum facienda, observari debere in omnibus Regularium quorumvis Ordinum etiam Mendicantium: Non obstantibus Constitutionibus & Ordinationibus Apostolicis ac nostris litteris prædictis &c.* Hic revocat Pontifex suam Constitutionem, quoad Confessiones sæcularium non audiendas sine Ordinarii examine, & approbatione. Nihil hoc habet commune

ne cum præsenti quæstione, quæ est de Concione, & Missa in Parochiali templo audienda. Adducunt tamen adversarii aliam istius diplomatis revocationem per Pii V. successorem Gregorium XIII. quæ incipit: *In tanta.* Sed hanc fuisse publicatam negat Author Analectorum cap. 13. affirmat fusè Philalethes in Obligatione audiendi &c. cap. 5. pag. 33.

Constitutioni Pianæ addunt Regulares in eandem sententiam alia Pontificum diplomata: & illud Pauli III. *Licet debitum* anno 1549. concessum Societati Jesu, ubi decernitur, ut omnes Christi fideles in Sociorum Ecclesiis conciones, Missas, & alia divina officia audire, & Ecclesiastica Sacramenta recipere liberè & licitè valeant: *nec ad id, ad proprias Parochiales Ecclesias accedere teneantur.* Huic verò Constitutioni ne dicas derogatum esse per Conc. Tridentinum, obstat Bulla Gregorii XIII. *Ascendente Domino*, data anno 1584. ubi de Apostolicæ potestatis plenitudine dictæ Societatis quæcunque privilegia, facultates, exemptiones, immunitates, gratiæ, & indulta à prædecessoribus (inter quos disertè Paulum III. nominat) concessa, approbantur ac confirmantur.

Accedit denique communis Doctorum, qui post Tridentinum scripserunt, sensus & interpretatio, ut Hesselii in decalogum cap. 14. Molani ad decal. cap. 9. Bonacinæ disp. 5. punct. 2. n. 27. Suar. lib. 2. de Rel. cap. 16. n. 6. Azorii, Trullench, Molfesii, Leandri part. 3. tract. 2. disp. 2. q. 73. apud quem alios longo ordine citatos invenies. Quibus addo Theses in ipsa Academia Lovaniensi præsente Doctore Bajo, qui interfuit Tridentino, publicè defensas anno 1580. & 1569. 24. Martii his verbis: Etsi melius

lius sit audire sacrificium Missæ in Parochia propria, quam aliena, ad has tamen conditiones Ecclesiæ præcepto non adstringimur: & quanquam de Concione sacra audienda *non habeamus expressum Ecclesiæ mandatum*, videndum tamen est ne piæ consuetudini, vel legi naturæ contraveniatur. Ad extremum adverte Authorem exhibitionis Canonum sic Tridentinum interpretari ut *Parochiam propriam* intelligat prout opponitur alienæ Parochiæ, atque ita contra Ecclesias Regularium nihil omnino actum, aut cogitatum fuisse contendit.

Ex his aliisque concludit ille pro Regularibus, communem fidelium praxim ac consuetudinem tam validis argumentis innixam, & ubique locorum tam diuturno usu roboratam, omnem oppositæ probabilitatis aut dubitationis umbram dissipare; nec aliam de verbo Dei in Parochia audiendo relinquere stricti juris obligationem, quam illam quæ est legis naturalis, quando alicui in fide, aut moribus necessaria est instructio, quam alibi commodius adipisci nequit. De his judicare alterius fori est: hæc nobis expositionis, non defensionis causâ in his & sequentibus adduxisse sufficiat.

QUÆSTIO XXIII.

An Fideles satisfaciant præcepto Ecclesiæ, audientes Missam Dominicis & Festis diebus extra templa Parochialia, in solis Ecclesiis Regularium?

DE hac quoque quæstione novam litem suscitarunt, ac partem negativam recenter sustinuerunt quidam Pastores, præsertim in urbe

urbe Lovanien. Contra hos Analecta Privilegiorum pro Regularibus edidit vir eximius ex ordine Prædicatorum in eadem Academia.

Argumenta pro parte negativa congerunt Domini Pastores ex jure tam antiquo, quam novo, & præsertim ex authoritate Concilii Tridentini Sessione 22. in decreto de celebratione Missæ: *Moneant* (Ordinarii) *etiam eundem populum ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus Dominicis, & majoribus Festis accedant.* Quod referendum volunt ad Missæ auditionem, cum in maxima parte illius Capitis de Missa agatur.

Idemque volunt pridem constitutum à Sixto IV. Extravag. *Vices illius.* De Treuga & pace. *Quod*, nempe, Fratres Mendicantes non prædicent, populos paræcianos non teneri audire Missam in eorum paræciis diebus festis & Dominicis, cum jure sit cautum illis diebus paræcianos teneri audire Missam in Parochiali Ecclesia, nisi forsan ex honesta causa ab ipsa Ecclesia se absentarent.

Respondent Regulares, semper honestam causam esse, majorem devotionem, aut commoditatem audiendi Missam in aliis Ecclesiis: adeoque per hanc clausulam fidelium libertati relictum esse, ut eligant sibi locum oportuniorem. Neque alia de causa prohibitum esse hoc prædicari, quam ut lites discordiæ, quæ ex tali prædicatione suscitatæ fuerunt, deinceps sopirentur. Sæpe enim ipsâ doctrinâ integrâ & intactâ permanente, concordiæ causâ, prohibetur eam publicè docere, aut prædicare.

Quod si quis pugnaciter urgeat verbis allegatis vim aliquam inesse majorem, quæ parochianis præcepti vinculum imponat: Reponunt facile Regulares, etsi talis obligatio verbis illis in-

intenta fuiſſet, dudum illi derogatum eſſe per contrariam conſuetudinem toto orbe receptam; & per declarationem Clementis VIII. aliorumque Pontificum decreta, quæ mox in medium proferentur. Atque ita de præcepto Miſſæ audiendæ tractantes docent Barboſa, Portel, Navarrus citans S. Antoninum, ac Sylveſtrum, & in eandem ſententiam plures adducit Card. Lugo, & paſſim alii.

Jam verò contra obligationem frequentandi Miſſam in templo Parochiali proferunt Regulares aperta Pontificum diplomata: Omiſſis antiquioribus, manifeſtam ajunt eſſe declarationem Leonis X. Sancitam 13. Novembris anno 1517. ,Nos authoritate Apoſtolica tenore præ-,ſentium notum facimus, omnes Chriſti fideles ,utriuſque ſexus, qui (non contempto proprio ,Sacerdote parochiali) in Eccleſiis Fratrum Or-,dinum Mendicantium Dominicis & Feſtis die-,bus Miſſam audiunt, ſatisfacere præcepto Ec-,cleſiæ de Miſſa audienda, nec in aliquam labem ,mortalis peccati, pænamue incurrere. In ,contrarium facientibus non obſtantibus qui-,buſcunque, &c.

At opponunt Adverſarii, hanc Conſtitutionem Leonis revocatam eſſe per locum ex Tridentino ſupra citatum, aut Bullam ſubſequentem Gregorii XII. Verùm ſupra oſtenſum eſt, ipſa Tridentini verba pro Miſſa parochiali nullum præceptum importare, quo poſſit declarationi Leonis adverſari. Ad Conſtitutionem Gregorianam quod attinet, neque meminit illa decreti Leonis, neque ullam continet clauſulam quâ illi derogatur.

Quin & hanc eſſe mentem ſenſumque Eccleſiæ, declaratur ex poſteriori decreto Clementis

tis VIII. edito 22. Decembris anno 1592. ad terminandam litem quam Parochi Duaceni Regularibus intentabant, & ibidem hoc tenore publicata fuit. ,Præsenti nostro decreto Sancimus, licere sæcularibus Christi fidelibus universis, liberè missas diebus Dominicis, & aliis Festis audire in Ecclesiis tam fratrum Prædicatorum, quam aliorum Mendicantium, nec non Collegii Societatis Jesu juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines.

At, inquiunt, in decreto Clementis nulla extat mentio Tridentini, requiritur autem expressa mentio ut derogetur decreto Concilii generalis. Sed contra primò, verba decreti satis declarant Tridentinum nihil statuisse quod in hac parte aboleret Regularium privilegia, sed potius ea post Concilium in suo vigore permansisse, dum in eo disertè declaratur licere diebus Dominicis & Festis missas audire in templis Regularium, *juxta illorum privilegia, & antiquas consuetudines*. Secundò, Valida esse Pontificum indulta etiam sine mentione aut clausula expressè derogatoria Concilii, declaravit sacra Congregatio in quæstione mota contra valorē Privilegii cujusdam, concessi Congregationi Oratorii S. Mariæ in Vallicella à Sixto V. anno 1586. defectu clausulæ qua derogaretur Tridentino, cui privilegium illud erat contrarium. ,Congregatio Concilii censuit, si hujusmodi privilegium fuit, ut proponitur, à Sede Apostolica concessum, utique esse omnino observandum, quamvis nullam derogationem, aut mentionem Concilii Tridentini contineat. Refertur autem hæc declaratio in Compendio privil. Fuliens V. absolutio, quoad sæculares §.9. Idemque ex professo docet Portel in Addit. V.

Trident. & Rodrig. tom.3. quæst. Regularium quæst.46. a.1. citans Archidiaconum, ac Innocentium. Neque volunt de hoc dubium moveri Universates, & Capitula dum de suis Privilegiis agitur, quorum aliàs non pauca vacillarent.

Aliâ etiam viâ Clementinam hanc constitutionem labefactare conantur, dum volunt eam agere de Missa libera, sive non præcepta, sic ut insuper aliam ex præcepto fideles in suis parochiis audire teneantur.

Sed reponunt Regulares istam expositionem ab omni veri specie abhorrere. Nullis enim opus erat privilegiis Apostolicis, ut fidelibus præter Missam præceptam, alias pro arbitrio ubivis locorum audire liceret: neque Pastores pro re tam frivola litem moverunt. Omnem denique in hac parte, totaque controversia dubitationem tollit Constitutio Leonis X. & Pii V. definiens omnes Christi fideles in Ecclesiis mendicantium Missam audientes, per hanc Ecclesiæ præcepto satisfacere, ut supra retulimus.

At contra graviori tono assurgunt aliqui, ac contendunt, ipsam absentiam à Sacro Parochiali conjunctam esse cum contemptu propriorum Sacerdotum, & Parochialium Ecclesiarum, quod in Bulla Leonis expressè prohibetur.

Hoc si ita esset, fateri oporteret, peccare non tantum populum, sed etiam alii, qui venerandos Pastores, & de suo grege bene meritos per Regularium privilegia contemptui, aut ludibrio exponerent. At videant illi, ne se nimis facile læsos putent. Non illico contemnitur qui alteri in omnibus non præponitur. Placent Regularium templa, mores, vel & mo-

 destia,

destia, nec ideo displicent Pastorum Ecclesiæ, ritus, & officia. Habent hi suam gratiam, habent Regulares suam. Non sine causa in domo Dei mansiones multæ sunt, ut ea multorum pietati se latius expandat. Si populi pietas, ad satisfaciendum Ecclesiæ præcepto, Parochialium templorum angustiis cöercenda fuerit, mirum pluribus videtur, quorsum pro Regularibus omni ævo, tot populorum ac Principum impensis, tam amplæ ædes toto orbe exstructæ, totque altaribus, ac paramentis exornatæ? An ut chorus tantum saxis caneret, & melius in vacuo templo psalmus resonaret? Adeo denique plerisque apparet illa obligatio tam à populorum consuetudine, quam à Doctorum sententia abhorrere, ut præter plures quos contra eam adducit Card. Lugo, Barbosa, Pasquilinus, etiam novissimè Leander tract. 11. de præcept. Eccles. disp. 20. plusquam triginta Authores classicos enumeret, qui æquo rerum æstimatori abundè satisfacient.

QUÆSTIO XXIV.

An satisfaciat præcepto annuæ Confessionis, qui quovis tempore, etiam Paschali, Regulari approbato confitetur?

NEgavit olim Joannes de Poliaco, sed à Joanne XXII. citatus, tam hunc, quam alios errores revocavit, uti patet ex Pontificis ejusdem Extravagante inserta corpori Juris canonici, *vas electionis.* De Hæreticis. Ut verò Regulares contra tales insultus deinceps tutos redderet, Ordinem Prædicatorum, ac Mino-

rum, & eos qui cum illis in privilegiis communicant, ipsis Parochis, quod potestatem omni tempore confessiones audiendi, æquiparavit. Eandemque Extravagantem insurgentibus de novo dissidiis Eugenius IV. Nicolaus V. & Sixtus IV. innovavit.

Instauratæ nihilominus sunt nostro sæculo antiquæ lites, quibus pridem opposita est nova Constitutio in Concilio Lateranensi sub Leone X. quæ incipit, *Dum intra.* In qua postea sic decernit: ,Possunt illi (Regulares) per Episco-,pos & Prælatos super sufficienti literatura ex-,aminari: talibusque præsentatis, admissis, ,vel etiam indebitè recusatis confitentes, con-,stitutioni quæ incipit, Omnis utriusque sexus, ,quoad confessionem dumtaxat, satisfecisse censeantur.

At lapsu temporis perrupit hos obices novus aliquorum impetus, & in urbe primùm Duacena Belgium invasit. Sed illum validè repressit Clemens VIII. in Brevi superiori Capite citato, quo decernit Sæculares Christi fideles, *Privilegiatis idoneis & ab Ordinario approbatis peccata sua etiam quadragesimali, & paschali, & quovis alio tempore confiteri licitè posse.*

Instant tamen alii, acriterque contendunt hæc ita intelligenda esse, ut juxta Caput, *Omnis utriusque sexus*, omnis sæcularium confessio, & maximè annua, possit fieri Regularibus, tantummodò de licentia proprii Sacerdotis, alioqui ut Ecclesiæ præcepto satisfiat denuò iterandam; idque juxta decisionem quandam Martini V. quam refert Major dist. 17.

Opponunt Regulares Bullam contrariam Alexandri IV. *Non sine multa*: quam refert Bzovius ad annum 1257. n.5. ubi expresse additur id

id fieri posse, *Sacerdotum Parochialium assensu minimè requisito.* Diploma verò Martini V. quo hæc licentia requiritur, receptum fuisse negat Sylvius in Supplemento q. 8. a. 4. quæst. 3. Quidquid de eo sit, respondent Regulares limitationem illam ab aliis Pontificibus Martini Successoribus, & à generali Concilio Lateranensi sub Leone X. penitus ablatam esse, & privilegia cum clausulis derogatoriis plenum robur accepisse.

Idque confirmant ex eo, quod quoties deinceps hæc controversia mota est, sacra Congregatio Interpretum Tridentini pro Regularibus sententiam tulerit. Inter alias extat illa quæ lata est pro Patribus Societatis diœcesis Lingonensis, ab Episcopo ejus promulgata 22. Septembris 1624. ,Oratores semel approbati ,ad confessiones sæcularium audiendas, possunt ,omnium confessiones audire, etiam infirmo-,rum, quolibet anni tempore, etiam Pascha-,li, absque eo quod Parochi, & Canonicorum ,licentia habeatur.

Postea anno 1644. cum turbæ fuissent concitatæ à Burdegalensibus adversus Regulares, de Confessione ac communione paschali, & ab utriusque administratione tempore quindenæ paschalis illos omnino prohiberi contendissent; Congregatio sine dubitatione Regularibus causam adjudicavit in hac forma: Instantibus Re-,gularibus civitatis Burdegalensis die 9. Julii ,anno 1644. Sacra Congregatio Em. Cardi-,nalium Concilii Tridentini Interpretum, post ,maturam discussionem censuit Archiepiscopum ,Burdegalensem non posse prohibere Regulari-,bus habentibus privilegia Apostolica, ut à ,Dominica palmarum usque ad Dominicam in

,Albis inclusivè administrare non valeant per-,sonis Sæcularibus Sacramentum Confessionis. Et ne quid porro contra hanc sententiam attentari possit, eam ad verbum suæ Sanctioni quæ incipit, *Exponi nobis fecerunt* anni 1645. 7. Februarii inseruit Innocentius X. subdens: *Decretum præ insertum Apostolica authoritate, tenore præsentium confirmamus, & approbamus &c.* Similem decisionem Sacræ Congregationis, in lite à Salernitanis de eadem quæstione mota, refert Fagnanus ad Cap. *utriusque sexus.* Jam verò, inquiunt Regulares, quid videri potest magis à ratione alienum, quam quod possit Episcopus, aut ipse Parochus cuivis approbato potestatem dari, excipiendi annuam Confessionem quâ præcepto satisfiat, & interea controversiam moveri, an ad eundem effectum sufficiat à summo Christi Vicario facultatem Regularibus concedi, & vices proprias illis delegari? Nam ,ut docet S. Thomas Opusc. contra impug. Re-,lig. cap. 4. Sacerdos proprius, non solùm est ,Parochialis, sed etiam Episcopus, vel Papa, ,ad quos etiam magis pertinet cura ejus quam ,ad Sacerdotem...... Unde qui confessus est E-,piscopo, vel habenti vices ejus, confessus est ,proprio Sacerdoti.

Colligunt igitur ex Angelico Doctore non debere Pastores, sibi tantum *Proprii Sacerdotis* nomen vindicare, sed per hoc intelligi etiam quemlibet cui supremus in terris Pastor suas vices delegavit. De hoc si quis fusius edoceri velit adeat Rebuffum in cap. *Omnis utriusque sexus.* Calderinum Concil. 37. Majorem, Gabrielem, Almainum, Vivaldam, Gamachæum, Ysambertum, & inter recentiores consulat Chassaing. tract. 5. cap. prop. 3. & 4. qui plures adducit

authores

authores qui in eo quem tradidi sensu *Proprii Sacerdotis* nomen usurpandum docent.

Sed ut hi silerent universi, pro sua reverentia audiendus esset solus Clemens X. qui in Decreto quod incipit: *Superna*. edito anno 1670. litem omnem apertè diremit dum decernit. Religiosos ad Confessiones sęcularium semel simpliciter approbatos, posse in diœcesi Episcopi approbantis quovis anni tempore, etiam Paschali, & quorumcunque etiam infirmorum confessiones audire, absque ulla parochorum, vel ipsius Episcopi licētia. Et eos qui dictis Religiosis simpliciter approbatis paschali tempore confessi fuerint, Constitutioni quę incipit, Omnis utriusq; sexus, quoad Confessionem duntaxat satisfecisse, censendos.

QUÆSTIO XXV.

An validè, aut licitè possit Episcopus Regulares ad sæcularium Confessiones absolutè Approbatos, propriâ authoritate pro libitu ad novum examen sub pœna suspensionis adigere, aut approbatiònes à Prædecessore legitimè concessas revocare?

NOn desunt pauci ex multis Prælati, qui hanc sibi potestatem vindicarunt, & inde non modicas in sua diœcesi turbas concitarunt. Nituntur hi clausulâ Bullæ Pii V. quæ incipit *Romani Pontificis*, ubi ita decernit. „Volumus eos (Regulares Mendicantes) qui semel, ab Episcopis „suis prævio examine approbati fuerint, ab eo„dem Episcopo iterum non examinari: ab Epis„copo autem successore pro majori conscientiæ „suæ quiete examinari de novo poterunt.„ Est quoq; ejusdem tenoris constitutio Urbani VIII. *Alias à nobis* quę legitur apud Barbosam lib. 1. Jur.

Eccl.cap. 43. Ex his, & aliis ejusdem formæ Pontificum decretis conficiunt, dictam potestatem Episcopo, saltem Successori, suo jure competere.

Verùm ex adverso demonstrant Regulares, per has Constitutiones, ad instituendum novum examen, aut approbationem pro arbitrio successoris revocandam, nihil omnino potestatis acquiri. Id enim juris allegati Canones tunc tantum Episcopo concedunt, quando constat examen *pro majori conscientiæ quiete* illi necessarium esse. Requirunt igitur justam causam, & defectum aliquem satis exploratum ex parte personæ approbatæ, qui Episcopi conscientiam meritò extimulet, non solam ejus voluntatem, aut causam merè imaginariam. Quod si aliunde constare possit, personã antea absolutè approbatam, ad confessiones excipiendas satis idoneam esse, non est justa Episcopi inquietudo, nec subest causa legitima ut possit Confessarius ad examen revocari. Cum enim habeat Sacerdos Regularis ad Sacramentum pænitentiæ jurisdictionem à Sede Apostolica concessam, & approbationem Ordinarii à Tridentino requisitam, jam ipsi acquisitum est jus omni ex parte absolutum ad exercendum potestatem legitimè possessam: ac proinde ab illius exercitio absque legitima causa, solo prætextu pacandæ conscientiæ, sine injuria deturbari non potest. Non enim habet se approbatio per modum gratiæ arbitrariæ, sed est legitima judicis sententia, quam non potest is qui eam tulit, aut alius, sine nova causa revocare. Hinc non tantum injustam sed etiam invalidam esse in casu nostro hanc approbationis ritè concessæ retractationem, docet Card. Lugo de Pænit. disp. 21. sect. 3. n. 64. Bossius de Jubil. sect. 3. cap. 2. §. 4. Portel. V. Confess. præsent. Bordonus tom. 1. Resol. 36. n. 8. Leander de

pænit.

pænit.tr.5.d.11. q.85. Lezana Consult.40.n.1. ubi in eandem sententiam adducit Peyrinum, Suarez, Pasqualigum, Palaum, & plures ex antiquioribus.

Roboratur hæc doctrina ex pluribus Summorum Pontificum declarationibus ac decretis, quæ vetant imprimis Episcopo Conventum aliquem integrum propriâ authoritate à confessionibus sæculariū audiendis suspendere, aut ad aliud examen absque nova causa compellere: imo etiam ullum Regularium in particulari à se absolutè approbatum ad hoc adigere, nisi nova causa, & ad confessiones spectans postea intervenerit. Nec alia est ratio de Episcopo successore, nisi quod hic facilius possit dubitare, an approbatio, non à se, sed à suo prædecessore concessa, fuerit legitima, & persona ad confessiones excipiendas satis idonea. Constant verò ea quæ disserui de Episcopo approbante ex Bulla Pii V. *Etsi mendicantium* n.41. & Bulla, *Romani Pontificis*, cum adjuncta Sacræ Congregationis declaratione, nec non ex alio ejusdem Congregationis decreto, expedito 20. Novembris anno 1615. quo statuitur Archiepiscopis, Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, ad quos Confessores approbandi jus spectat, Confessarios Regulares aliàs ab ipsis liberè approbatos, ab audiendis confessionibus suspendere post hac minimè licere, nisi ex nova causa, eâque ad Confessiones ipsas pertinente, aut ob non servatum Interdictum ab ipsis Ordinariis positum. Ejusdem tenoris est Bulla Innocentii X. *Cum sicut accepimus*, data 16. Maji anno 1648. quæ decernit, Regulares aliàs liberè ab Episcopo, prævio examine, approbatos ad audiendas confessiones personarum sæcularium, ab eodē Episcopo suspendi non posse sine nova causa, eâque ad Confessiones ipsas pertinente.

Quinimò, quoad Episcopum successorem, Gonzales ad Regulam 8. Cancellariæ, refert Declarationem Cardinalium in hæc verba: Episcopus non potest examinare approbatos à suo Antecessore, nisi post promotionem aliqua nova causa superveniat: quod si data sit causa Successori dubitandi de capacitate antea approbati, non potest eum de quo dubitat suspendere ante examen, cum sit in possessione, sed debet illum ad examen revocare. Prætereo plura alia decreta & decisiones, quas hæc controversia, mirum quã sæpe renovata, pro Regularibus extorsit. Qualis fuit pridem illa contestatio inter Episcopum Brugensem & Regulares suæ diœcesis; quos à prædecessore simpliciter approbatos, cum ad novum examen adigere vellet, præcepit illi authoritate Apostolica Illustrissimus tunc in Belgio Pronuncius, ut Regulares à suorum privilegiorũ usu non impediret, ac tergiversantem ad gravem mulctam condemnavit, per sententiam datam 16. Augusti anno 1690. Donec tandem Episcopus destitit, & Regularium privilegia agnovit, per transactionem Concilii Regii diplomate Bruxellis expedito confirmatam.

Hanc litem è Belgio tunc proscriptam, Tornacum nuper revexit Episcopus ex Gallia illi diœcesi impositus, qui suo edicto 24. Aprilis anno 1671. citavit omnes Regulares ad confessiones sæcularium approbatos, ad subeundem novum examẽ à die 20. mensis Maji, revocans eo elapso omnes approbationes administrandi Sacramentũ Pænitentiæ, sive per suos prædecessores, sive per Vicarios generales concessas: sed conatus ille novus majorem molestiam quam progressum habuit. Nec alibi hujusmodi procellæ pacatiorem exitum retulère.

Decla-

Declaratur generaliter quas Pænas incurrant, qui concessa Regularibus privilegia impugnant: aut qui violant debitam Episcopis reverentiam.

AD demonstrandum Pænas in hac parte ab Ecclesia constitutas, pauca tantum ex multis Conciliorum ac Pontificum decretis in medium proferenda. Satis disertè eas pænas ac censuras exprimit Bulla aurea quæ incipit, *Sacro Prædicatorum*, edita à Sixto IV. Kalendis Augusti anno 1479. quæ sic pergit. Inhibentes districtius ipsis locorum Ordinariis sub interdicto ingressus Ecclesiæ, & suspensionis à regimine, & administratione suarum Ecclesiarum, ac Parochialium Ecclesiarum Rectoribus, & aliis quibuscunque, sub Excommunicationis latæ sententiæ, & privatione earumdem Ecclesiarum Parochialium, & omnium aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum quæ obtinent; nec non inhabilitationis ad illa in posterum obtinenda, Pænis, eo ipso qui contra fecerint incurrendis, ne personis quibuslibet Ecclesiasticis vel sæcularibus, in genere vel in specie, directè vel indirectè aliquid inhibeant, præcipiant, ordinent, vel statuant, quo minus Ordines prædicti, illorum domus, & professores prædictis gratiis eis concessis liberè uti possint: Gratias illas prius recensuit, scilicet, Concessiones, indulgentias, & peccatorum remissiones, immunitates, exemptiones, facultates, privilegia, & indulta spiritualia & temporalia, qualiacunque sint, à Prædecessoribus nostris Romanis Pontificibus prædictis, & à nobis, aut aliis authoritatem habentibus concessa.

Pænas easdem renovat, & alias adjungit Leo X. in

X. in solemni diplomate quod incipit, *Exponi nobis fecerunt*, cujus authenticum apud Recollectos Burdigalæ servatur. In quo postquam recitantur molestiæ modernis non dissimiles Regularibus, ac præsertim Recollectis illatæ, mandat Pontifex districtè Ecclesiæ Prælatis, aliisque, ut ipsis sua privilegia integra, & inviolata conservent; atque ita pergit: Constitutiones prædictas, & doctorum Fratrum privilegia eis inviolabiliter observanda, sub pænis & censuris in dicti SIXTI Prædecessoris inhibitione contentis, moneatis, & præcipiatis. Inobedientes verò, legitimis super hoc habendis processibus; censuras & pænas prædictos incurrisse declaretis, & declaratos publicè nuncietis, aut nuntiari faciatis ut tales ab omnibus actius evitari mandetis, & alia faciatis quæ in præmissis fuerint quomodolibet oportuna, invocato etiam ad hoc quando opus fuerit auxilio brachij sæcularis. Reliquas verò personas tam Ecclesiasticas quam sæculares, cujuscunque status aut conditionis existant, qui Rectoribus Parochialium Ecclesiarum in præmissis contra Fratres prædictos favorem, auxilium, aut consilium præbere præsumpserint, per censuras Ecclesiasticas, & alia juris oportuna remedia, monitione præmissâ, districtius coerceatis, & ut à talibus in futurum caveant, prohibeatis.

Qui hæc cupit fusius deducta, innovata, extensa, legat diploma Pauli III *Cum inter cunctas*, anni 1545. Et, *Licet debitum*, anni 1549. Adeat Bullam Pauli IV. *Ex clementi*, anni 1557. Consulat Constitutionem Pij V. *Dum indefessæ*, anni 1571. Expendat Sanctionem gravissimum Gregorij XIII. in Bulla *Ascendente Domino*, anni 1584. ubi contra impugnatores Instituti, & privile-

giorum

giorũ Societatis Iesu statuuntur plures pœnæ, ac censuræ Sedi Apostolicæ specialiter reservatæ.

Nec est quod aliquis existimet se ab his censuris, & pœnis immunem esse, ex eo quod ipse interpretetur Apostolica privilegia suo facto non adversari. Advertat ille per Canones Ecclesiæ legitimam privilegiorum interpretationem soli Sedi Apostolicæ reservatam esse. Id statuit pridem inter alios Clemens IV. in diplomate quod incipit, *Ordinis vestri*, quod alij postea Pontifices Paulus III. Vrbanus VIII. ac Clemens X. eodem tenore sanxerunt. Decernit autem Clemens IV. in his terminis, Ne Archiepiscopi, Episcopi, & Prælati alij indulgentias, seu privilegia vobis ab Apostolica Sede concessa, sive clara quæ interpretatione non indigent, sive dubia contineant, de cetero interpretari præsumant, authoritate præsentium districtius inhibemus, volentes, ut cum ejus sit interpretari, cujus est concedere, super hujusmodi dubiis, & obscuris, dictæ Sedis judicium requirat. Eandemque legem, ac legis rationem exhibent sacri Canones, ut illud Innocentij III. Cap. *Cum venissent*, de Judic Cum super privilegiis Sedis Apostolicæ causa versatur, nolumus de ipsis per alios judicari. Rationem subdit Glossa 25.q.1. Ipsi namque soli valent Canones interpretari, qui jus condendi eos habent. Denique postremus Pontifex Clemens X. prædecessorum suorum vestigiis insistens, in Bulla, *Superna magni*, anni 1670. decernit fore, Irritum & inane quidquid secus super his à quoquã quavis authoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

Norunt scilicet universæ Ecclesiæ Moderatores supremi (quod forte alij non æquè advertunt) quàm gravibus ex causis Religiosos Ordines

nes Apostolicis indultis, ac privilegis minuendos esse censuerint. Non ignorant quanto labore, ac zelo in omni orbis parte Ecclesiam excoluerint, quanto Martyrum Sanguine, quam copioso Apostolicorum virorum sudore eam irrigaverint; quantis studiis, ac vigiliis pro Ecclesiæ propagatione, hæresum extirpatione, & animarum salute, non tantum in Europa, sed in remotissimis orbis regionibus omni ævo se totos impenderint, hodieque impendant. Illi sanè haud satis benè de Deo, & Ecclesia mererentur, qui horum privilegia enervare, functiones opprimere, animos infringere, sibi decorum esse existimarent.

Neque minus improbandi forent Regulares illi, qui religiosæ summissionis immemores, non dubitarent ultra Facultatum suarum limites cum Pastoribus, & Prælatis Ecclesiæ quasi ex æquo contendere. Pauci hujusmodi, Spiritu non Sancto impulsi, sæpius improvidè destruunt, quod alij multo labore ædificant, dum ausu temerario utriusque Cleri pacem perturbant. Degenerant certè illi à præclaro majorum suorum exemplo, quibus nihil antiquius erat, quàm inter omnia Ecclesiæ membra institutam à Christo pacem, ac harmoniam conservare.

Quam verò graviter universim delinquant, qui debitam Episcopis observantiam violare præsumunt, constat apertè ex Constitutione 26. Leonis X. quæ incipit, *Dum intra*: & sic pergit: Eosdem insuper Fratres in virtute Sanctæ Obedientiæ monemus, ut eosdem Episcopos loco Sanctorum Apostolorum subrogatos, pro debita & nostra, & Apostolicæ Sedis reverentia, congruo honore, & convenienti observantia venerentur. Ex quibus verbis gravis delicti pœnam colligit Peyrinus in dictam Constitutionem §. 24. num. 44.

Horum verò Episcoporum potestatem, & facultates amplissimas, præsertim in Missionibus, recensemus inferius tract. 2. cap. 5. ubi de variis Missionanariorum Facultatibus tractamus: item tract. 3. cap. 4. §. 4. in fine, de potestate Episcoporum in casibus Pontifici reservatis.

RESOLUTIONES

PARTICULARES

AD PASTORALE

Munus, Personam, & Privilegia speciatim pertinentes.

PRiusquàm accedamus ad functiones particulares Ordinis ac Iurisdictionis in singulis Sacramentis, quædam singularia ipsam Ministri personam præcipuè concernentia, hic breviter resolvemûs.

QUÆSTIO PRIMA.

An una Ecclesia Parochialis poßit duos simul Parochos habere?

Respondeo negativè. Quia etsi contingeret plures ad munia unius Ecclesiæ peragenda præfici, ille tantum esset Parochus qui suo nomine & independenter ab aliis curam illius Ecclesiæ admi-

administrat. Et constat ex Jure Canonico, cap. 1.de sponsa duorum : & Rotæ decisione 489.n. 3. part.1.

Sed quæres ? An Episcopus non possit unam Ecclesiam Parochialem habenti alteram conferre ?

Respondeo, id posse quidem , sed post pacificam possessionem secundæ Ecclesiæ, statim, vacat prima. Sic declaravit Sacra Congreg. Concilij , & tradit Barbosa in summa Apostolic. Decis. verbo , *Parochialis Ecclesia.* collect. 552. n. 54.

Sed excipe apud eundem num. 12. Nisi per consuetudinem , quæ 40. annis viguerit, Ecclesiæ duæ tanquam unitæ , semper uni, sine dispensatione, collatæ , fuerint : ita etiam censuit S. Congreg.apud Zerolam declar.50.

QUÆSTIO II.

An censeatur Parochialis Ecclesia vacare si promoveatur illius Parochus ad Episcopatum titularem in partibus Infidelium , & in alicujus Episcopi Suffraganeum ?

Respondeo negativè. Sic enim resoluit S. Gongregatio Concilij, die 14.Decembris 1601. quam refert Barbosa collect.552. his verbis.Parochialis obtenta ab eo qui à Sede Apostolica ad Episcopatum in partibus Infidelium existentem promotus est, ac eodem tempore alicui Episcopo in Suffraganeum deputatus fuerit,non intelligitur vacare.

QUÆSTIO III.

An possit Episcopus dispensare , ut quis ante annum 25. inceptum,obtineat Parochialem Ecclesiam ?

Res-

Respondeo negativè cum communi. Quia Concilium generale Lateranense Cap. *Cum in cunctis.* §. *Inferiora*, requirit annum 25. saltem inchoatum: Episcopus autem contra Concilij generalis decreta dispensare non potest. Ita etiam Azor part. 2. lib. 6. cap. 5. q. 9. Navarrus, Barbosa, aliique. Totidem anni requiri solent in Adjutore qui Parocho datur: item in eo qui ad concursum Parochialis admitti possit.

QUÆSTIO IV.

Si ad Concursum, qui fieri debet pro conferenda Ecclesia Parochiali, unus solus accedat tempore statuto; an debeat ille examinari, & si reperiatur idoneus Parochia illi conferri?

Respondet affirmativè ad utrumque membrum Sacra Congregatio Concilij apud Nicolaum Garciam de Beneficiis part. 9. cap. 2. num. 214.

Notat tamen idem Garcia supra num. 220. quando Beneficium Parochiale esset valde tenue, illud absque concursu conferri posse, ex eadem Congreg Concilij.

QUÆSTIO V.

An in Parochialibus beneficiis quæ Regularibus conferuntur concursus institui debeat?

Respondeo negativè, Quia de his non loquitur Tridentinum ubi ad beneficia curata concursum requirit. Et ita censuit S. Congregatio his verbis, Hoc decretum de Concursu, non habet locum in Beneficiis Regularibus, quæ Regularibus conferri consueverunt. Et de hoc Breve Sixti V. adducit Rodriguez in Privil. Regul. Bulla 25.

QUÆS-

QUÆSTIO VI.

An in Parochialibus jurispatronatus Laicorum requiratur examen per concursum, unius aut plurium qui præsentantur?

Respondeo negativè, dum tantum unus præsentatur, sed tantum examinandus est ab Ordinario, & si fuerit capax admittendus. Patet ex Tridentino sess. 24. cap. 18. his verbis. Quod si juspatronatus Laicorum fuerit, debet qui à Patrono præsentatus erit, ab eisdem deputatis, ut supra, examinari, & non nisi idoneus repertus fuerit admitti. Ubi de requirendo concursu non fit mentio.

Quod si plures fuerint præsentati, tunc requiritur examen per concursum inter solos præsentatos. Sic expressè censuit Congreg. Concilij, apud Garciam, de Benef. part. 9. cap. 2. n. 256. affert etiam decisionem Rotæ 30. Junij 1587.

QUÆSTIO VII.

Parochus tenetur de more facere Professionem fidei coram Episcopo aut saltem ejus Vicario intra duos menses à die adeptæ possessionis. Quæritur, an si professionem illam omittat, incurrat pœnam amissionis fructuum?

Respondeo affirmativè, ex præscripto Conc. Tridentini sess. 24. de reform. cap. 12.

Quæritur 2. an Ordinarius possit illi condonare fructus sic amissos?

Resp. negativè, Quia Ordinarius non potest dispensare in decretis Concilij, nisi in casibus sibi expressè permissis.

QUÆS-

QUÆSTIO VIII.

Parochi tenentur ad Residentiam juxta Trid. Sess.23.cap.1. de reform. Quæritur, an qui tenuem habet Parochiam, aut si in ea habitent tantum tres, quatuor, aut paucissimæ personæ, teneatur etiam ad Residentiam?

Respondeo in utroque casu affirmativè. Quia tenuitas, aut personarum paucitas non tollit curam officio annexam, idque de secundo casu declaravit Congreg. Cardinalium apud Garciam de Benef.part.3.cap.2.num.179.

QUÆSTIO IX.

Si Parochus habeat duas Ecclesias unitas, *quæritur*, utra erit in qua debeat residere?

Respondeo, teneri residere in Ecclesia digniori: quod si dubitetur quæ sit dignior, residendum est in ea quæ populum habet frequentionem: si autem una sit Ecclesia intra, & altera extra urbem, oportet residere in ea quæ intra urbem continetur. Ita casum hunc sæpius controversum resoluit Costropalaus tom.2. tract.13.d. 5.puncto 2.cum Garcia declar.14.& Barbosa de officio Parochi part.1.cap.8.num. 9. & 10. qui referunt sic etiam decisum esse à Sac. Congreg. Concilij Tridentini.

Insuper addunt ex eadem Congregatione, si contingat duas Ecclesias ita videri pares, ut una præ alia neque sit dignior, neque frequentior, liberum esse Parochio pro sua residentia quam velit eligere.

QUÆSTIO X.

Quænam causæ Parochum à residendo excusent?

Respon-

Respondeo cum communi, Illas causas excusare Parochum, quæ Episcopos à residentia pro tempore excusant, quæ tamen debent à proprio Episcopo in scripto approbari, ut disponitur in Tridentino sess. 23. de reform. cap. 1. Sic tamen ut ovibus suis ita provideat, ut quantum fieri potest ex illius absentia nullum detrimentum accipiant.

Quatuor verò sunt causæ quæ solent excusare. 1. Christiana charitas, ut est juvare aliam privatam Ecclesiam, lites dirimere, odio componere &c. 2. urgens necessitas, ut est curatio suæ ægritudinis, fuga hostium, aut alterius gravis injuriæ inferendæ. 3. Debita obedientia, ut si ipsi aliquod justum obsequium imperet Pontifex, ejus Legatus, aut Episcopus. 4. Utilitas evidens Ecclesiæ aut Reipublicæ, ut si pro necessaria reformatione conferat se ad superiorem, vel Synodum &c. de quibus fusius Azor p. 2. l. 7. c. 4. & Barbosa supra cap. 8

Extra causas prædictas Tridentinum Sess. 23. cap. 1. indulget Parochis, ut per duos sive continuos, sive interruptos menses possint abesse, etiam ad honestam animi relaxationem, modò id fiat absque ullo gregis detrimento.

QUÆSTIO XI.

An attento novo Jure Tridentini, possint abesse Parochi studiorum causâ, ut olim licebat per quinquennium ex cap. fin. de Magistris &c.

Affirmant Navarras, Toletus, Valentia, & quidam alij. Sed probabilior apparet responsio negativa, nec Episcopum posse illam facultatem concedere. Quia absentia ex causa studiorum, non videtur esse hoc tempore causa gravis, cum

Parochi,

Parochi assumantur per concursum, adeoque censeantur satis habere doctrinæ pro suo officio. Et in hanc sententiam plures Concilij declarationes adducit Garcia num. 81. inter quas hæc est quarta. Congregatio die 22. Februarij 1590. censuit Parocho causâ studiorum non esse dandem licentiam, cum hodie per Concilium non admittantur, nisi per concursum magis idonei fuerint judicati. Et ita docet Riccius, Gonzales, Sanctarel, Alzedo, Candidus & Barbosa de offic. par. part. 1. cap. 8 n. 27. &c. Admittunt tamen plerique licere abesse ad docendum publicè Theologiam aut ius Canonicum in aliqua celebri Universitate.

QUÆSTIO XII.

An Episcopus possit obligare Parochos sub pæna excommunicationis aut suspensionis ut doceant suos subditos doctrinam Christianam?

Respondeo, posse, ut doceant per se, vel saltem per alios: idque tam ex jure divino, quam ex Tridentino colligit Rodrig. tom. 1. sum. cap. 18. Sanchez lib. 2. sum. cap. 3. Castropalaus, Barbosa, Riccius in decis. Curiæ Archiep. Neapol. part. 1. decis. 22. ubi ait, de facto quendam Parochum suspensum fuisse ab officio suæ per sex menses, eo quod suos rudimenta fidei non docebat.

Addunt non pauci, posse etiam Episcopum per censuras & pænas compellere pueros & rudes capaces, ut ad rudimenta fidei capescenda accedant. Ita fusius Fagundez, Perez, Sanchez, Rodrig. Palaus, Barbosa de offic. Par. part. 1. cap. 15. n. 6. contra Zerolem 1. p. praxis Episcop. verb. doctrina Christiana.

QUÆS-

QUÆSTIO XIII.

Quid potestatis & privilegij habeant Parochi circa dispensationem in Festis, & Jejuniis, & de aliis eorum Prærogativis.

Primò, Parochus porest concedere suis Parochianis licentiam laborandi in diebus Festis ad tempus, & ex causa legitima, quando Episcopum, vel Ordinarium facile adire nequeunt. Hæc est communis Doctorum sententia, quam tradit Suarez, Azor, Fagundez, Palaus, Machado, & Barbosa de offic Par. part. 1. cap. 16. n. 6. Qui addit n. 7. quando causa laborandi dubia est, Parochum posse mutare hoc opus servile in aliam largitionem quæ cedat in opus pium.

Secundò, Parochus habet potestatem, ex justa causa, & absente Episcopo & ejus Vicario, dispensandi in lege Jejunij, uti admittunt passim Authores, contra Tabienam, Butrium, & Hostiensem.

Tertiò, Probabile etiam est, Parochum, posse, præsente Episcopo, justa de causa, cum aliquibus in jejunio dispensare: sic contra plures docet Cajetanus, Durandus, Richardus, aliique, quos citat & sequitur Leander part. 3. tract. 5. de jejunio disp. 10. q. 10.

Quartò, Docet idem quæst. 12. cum Thoma Sanchez, Pasqualigo, Joanne Sancio, alijsque, non solum Parochos, sed etiam eorum Vicarios posse ex legitima causa in jejunio dispensare, nisi à Parochis id ipsis prohibeatur.

Quintò, Parochi habent præcedentiam ante Ordines Regulares in Processione, Funeribus, & actibus hujusmodi publicis, ut fusius ostendit Barbosa in sum. Apost. decisi. collect. 557. ex Constit.

Constit.Clementis VIII.quæ incipit. Decet Romanum Pontificem; & ex pluribus aliis Pontificum decretis. Addit idem Barbosa, Parochos certo modo gerere vices Episcoporum in cura animarum, quod tamen de jurisdictione fori externi, & pluribus aliis non intelligitur.

Ad hæc Parochorum privilegia sive facultates, addi possunt quæ Theologi communius tradunt. Primò, quod Parochus habeat jurisdictionem ordinariam in foro pænitentiæ non tantum circa omnes fideles, sed etiam circa Sacerdotes suæ Paræciæ, uti docet Navarrus, Barbosa, Suarez, Vasquez, Ægidius, Leander à SS. Sacramento, affirmans esse omnium communem, *part.2.tract.67.quæst.* 5. Quia hæc jurisdictio non est contentiosa, adeoque non terminatur locis, sed personis. Secundò, illos etiam extra suam diœcesim ubique posse audire confessiones suorum subditorum: ita Navarrus, Sylvester, Armilla, Gomez, Suarez, Lugo, Azor, Bonacina, Toletus, Covarruicias, Leander, & plures citati apud Barbosam de offic.Paroc.cap.19 n.5.

Tertiò, Parochos posse ubique locorum audire Confessiones etiam extraneorum absque nova Episcopi approbatione, dummodò Parochus proprius non contradicat, quod ut probabilius tradit Leander supra *tr.* 7. *quæst.9.* citans pro sua sententia Sancium, Vasquez, Ochagaviam, Suarem, Ludovicum de S. Joanne, & Arboledum. Negat verò Barbosa *de officio Episc.part.2.c.* 25. *n.* 8. & *de offic.parochi cap.*19.*n.*3. allegans etiam sic à S. Congregatione resolutum, cum Homobono *in examine Eccles.p.*1.*tract.*5.*cap.*4.*quæst.*15. Fagundez *cap.*2.*num.*35. Pisac.*in praxi Episcop.p.*2.*cap.*1. *n.*10. Squillante *de privil.clericorum cap.*1.*n.*37.

Quartò, docent plures Parochum posse expo-

nere alium quemcunque Parochum ad confessiones suorum subditorum in sua Parochia audiendas: ita Leander supra *quæst.* 12. & apud eundem Diana, Toletus, Suarez, Fagundez, Filincius, Hurtado, Ægidius, & Candidus: contra Guttierez, & Petrum de Leone, quos hic breviter retulisse sufficiat.

Quintò, Posse Parochos eligere sibi ad proprias Confessiones quemlibet Sacerdotem approbatum, communis est sententia Doctorum, uti patebit ex sequentibus.

Eandem facultatem eligendi sibi quemlibet Sacerdotem approbatum, locum habere etiam in aliis Sacerdotibus sæcularibus, docent communiter tam antiqui, quàm recentiores, ut Valentia, Emanuel Sa. v. absolutio *num.* 8. Fran. Suarez *de pænitentia disp.* 27. *sect.* 3. ubi hanc doctrinam fusè examinat, & probat, pro ea adducens ex antiquioribus Hostiensem, Raymundum, Astensem, Gersonem, Guil. de Monte Lugduno, Navarrum, Cajetanum & Sotum: ostenditque Suarez ibidem, facultatem hanc non jure, sed consuetudine, consensu saltem tacito approbatâ, inductam esse: nec non voluntate proprij Sacerdotis posse revocari: in quibus autem illa consuetudo vigeat ad facti quæstionem pertinere. Valere illam in Belgio usus videtur indicare, quantum quidem assequor: quo supposito, clausula illa quæ apponitur in Approbatione, *accedente consensu illorum quorum interest*, intelligenda esset in hoc casu de consensu illo per consuetudinem concesso, non contradicentibus illis quorum interest in sua Ecclesia.

Alia huc pertinentia inferius traduntur, ubi agimus de varia jurisdictione in absolutione, & singulorum Sacramentorum administratione.

Quæstio-

Quæstiones aliæ circa Munia, & Beneficia personæ Ecclesiasticæ.

QUÆST. 1. An licitum sit, omissis dignioribus, ad Beneficia eligere, postulare, aut præsentare personam dignam quidem, sed minus dignam.

Respondetur, Ad Beneficia habentia curam animarum id illicitum esse sub gravi delicto. *Dignior* autem dicitur, qui omnibus consideratis, speratur multò melius functurus isto officio pro quo instituitur electio.

Probatur hoc ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 1. de reform. ubi declarat. *Omnes & singulos qui ad promotionem præficiendorum quomodocunque ius habent, mortaliter peccare, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus; sed eorum exigentibus meritis præfici diligenter curaverint.* Quamvis autem loco citato Tridenticum agat de Episcopatibus, nihilominus idem tenendum esse de Paræciis satis patet ex eadem sessione cap. 18. post medium, ubi tam habenti ius patronatus Ecclesiastici, quam Episcopis præcipit, ex dignis præsentare, & eligere digniorem, ut fusius ostendit Lessius de jure & just. lib. 2. cap. 34. dub. 14.

Hinc rectè ab Innoc. XI. propos. 47. reprobatur sententia docens, *Tridentinum per digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loqui tertiò, quando fit concursus.*

In ceteris beneficiis non habentibus annexam

curam animarum, ut in Canonicatibus, aut Capellis, sunt plures qui docent non videri peccatum mortiferum semel aut bis prætermittere digniorem, modò conferatur verè digno, cum Soto, Halensi, Angelo, Gabriele *in* 4. *d.* 15. *a.*9. quos sequuntur plures recentiores. Quia in hujusmodi beneficiis id semel iterumve fieri, censent non cedere in detrimentum notabile Ecclesiæ, eò quod paucorum mediocritas aliorum virtute facile compensetur. Nec fieri propriè injuriam digniori, quia non est illi debitum stricto jure; sicut debetur præsentato, vel electo. Hinc admittunt illi, quod si beneficium ex sua institutione habeat, ut debeat conferri digniori, vel per oppositionem, tunc semper esse peccatum mortale.

Quod si quis id sæpius faceret, aut rarò curaret ut digniores præferantur, in beneficiis etiam non curatis, censeretur graviter peccare. Quia graviter violaret fidelitatem Ecclesiæ debitam, ejusque bonum omitteret in re singularis momenti: sunt enim hæc beneficia ex fundatorum institutione non solùm stipendia ministeriorum, sed etiam præmia virtutum.

Dices 1. Jura antiqua, atque etiam Tridentinum sess. 17. cap. 3. de reform. tantùm requirit ut beneficia dignis conferantur, citans etiam Constitutionem Alexandri III. & Gregorij X. qui idem statuunt, ut habent etiam nonnulli Canonistæ.

Resp. Concilium, ceterosque, hoc solùm requirere, non ut collatio fiat absque gravi peccato, sed ut illa non sit irritanda in foro externo, quod colligitur eò quod Concilium postea subdat, *aliter facta collatio omnino irritetur.*

QUÆST. 2. An qui, prætermisso digniore, sibi,

sibi, vel alteri minus digno procurat beneficium, teneatur ad aliquam restitutionem digniori faciendam, vel etiam Ecclesiæ.

Resp. Communiorem esse Doctorum sententiam, talem ad restitutionem non teneri, dummodò ille sit verè idoneus, & beneficium non fuerit per oppositionem conferendum. Ita docet Scotus, Richardus, Adrianus, Sotus, Couar. Navarrus *cap.17.num.72.* & plures alij, contra Paludanum, & Cajetanum, qui tamen addit, eum non teneri, qui sibi procurat non intendens impedire digniorem.

Ratio est, quia primò non tenetur digniori, quia ille non habet ius strictum ad illud beneficium, sed tantùm ius aliquod largum, consistens solùm in aliqua majori aptitudine, quod non fundat injuriam propriè dictam. Secundò, non tenetur Ecclesiæ, quia hæc non censetur intendere collatores, & patronos sub onere restitutionis obligare ad procurandum semper majus illius bonum, neque illi censent se tale onus subire, cum frequenti perplexitate quæ inde oriretur: uti in simili ad restitutionem non obligatur æconomus Principis, qui operarios non optimos, sed tantum idoneos conduxit.

Notandum denique circa valorem collationis beneficij, quod tradit Lessius *de just.lib.2.cap.34. dub.16.* Omnis collatio seu institutio facta præter formam Trident. sess.24.cap.18, &c. Censetur subreptitia & nulla; & collatio, si pertinebat ad Episcopum devoluitur ad Sedem Apostolicam: uti hoc postremum statuit Pius V. in Bulla, quæ incipit, *In conferendis Ecclesiis*, edita anno 1567. Ubi insuper decernit: Si Episcopus minus habilem, postpositis magis idoneis, post examen elegerit; possunt ij qui rejecti sunt à mala

electione hujumodi ad Metropolitanum, vel si elector Metropolitanus aut exemptus fuerit, ad viciniorem Ordinarium, ut Apostolicæ Sedis Delegatum; vel aliàs ad Sedem Apostolicam appellare, & electum ad novum examen coram appellationis Judice provocare, ut digniori detur. Interea tamen electio prior executioni mandanda est, & provisus non potest amoveri, nisi beneficiũ alteri debito modo collatũ fuerit.

QUÆST. 3 Quænam conditiones ex jure requiruntur, ut aliquis ad Beneficium censeatur idoneus.

Resp. Condiones decem requiri. 1. Legitimus thorus: est enim illegitimus incapax Episcopatus, & cujuscunque alterius beneficij habentis curam animarum, nisi per Pontificem cum eo dispensetur: est etiam incapax simplicis beneficij, sed in hoc plerumque potest Episcopus cum eo dispensare: ita habitur ex *cap. 1. de filiis presbyt. in 6.* 2. Requiritur Clericatus vel ordo prævius, ex *cap. cum adeo 17. de rescriptis.* 3. Certa ætas ad singula beneficia necessaria: Ad Episcopatum 30. anni exacti. Ad alias dignitates vel Personatus sine cura animarum ut non sit minor 22. annis, quod indicat requiri completos, ex Tridentino *sess. 24. cap. 12.* Ad beneficium Parochiale 25. anni inchoati: in qua ætate Episcopus non dispensat. Ad alia beneficia quæcunque requiruntur 14. anni saltem inchoati: ita Trid. *sess. 23. cap. 6. Nemo ante 14. annum beneficium possit obtinere.* 4. Requiritur Cælibatus, sic ut omnis collatio beneficij facta iunctis matrimonio sit irrita, nisi cum mutuo consensu debito modo separentur. 5. Conditio est ut non sit irretitus aliquâ censurâ, vel irregularitate, aliàs non tantum collatio, sed etiam electio, præstentatio, &

& postulatio in ejus favorem est irrita : quamvis probabile sit illum qui est suspensus ab officio, vel beneficio, si in suspensione novum beneficium obtineat, non teneri sponte dimittere ante sententiam Judicis, ita censet Lessius, Suarez, aliique. 6. Morum probitas, ut scilicet non sit deditus gravibus peccatis, nec infamis : Collationem tamen factam criminoso non esse ipso jure irritam, sed irritandam, docet Navarrus *in cap. si quando, except.* 16. 7. Scientia debita : talis autem scientia requiritur quæ ad munus beneficio annexum ritè obeundum est necessaria, ita statuit Conc. Lateran. *cap. Cum in cunctis, de elect.* 8. Habilitas ex parte Corporis, quæ nempe necessaria est ad officium decenter præstandum, Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. Si tamen postea debilitas supervenIat per quam reddatur ineptus ad officium, non ideo privari debet, sed si habeat curam animarum providere debet ut per vicarium administretur. 9. Intentio status Ecclesiastici, quæ si sincera sit, non vitiatur per propositum resiliendi, si causa aliqua justa inciderit, v. g. si frater primogenitus moriatur, vel obtingat matrimonium magnopere conducens ad conservandum decus familiæ. 10. Ut non habeat aliud beneficium incompatibile : sic ut habens beneficium cum cura animarum, vel dignitatem, vel Personatum, vel Officium, si secundum hujus generis acceperit cum pacifica hujus possessione, primum vacare debeat. Ejusdem generis sunt præbendæ uniformes sub eodem tecto, ut sunt duo Canonicatus, vel duæ Sacellaniæ ad eandem functionem concurrentes in eadem Ecclesia, ut patet ex *cap. litteras* 9. *de conces. præbendæ*. Quædam sunt alia incompatibilia beneficia, quæ simul quidem licitè retineri non possunt absque dispen-

pensatione, non ita tamen ut altero obtento aliud vacare debeat: de quibus fusius Lessius, aliique. Et plura de impedimentis præsertim ex irregularitate colligi possunt infra de Sacram. Ordinis in fine,

QUÆST. 4. Quibus modis Beneficia jam possessa amittantur.

Resp. Quatuor potissimum modis amitti. 1. Per mortem Beneficiati. Ratione verò diuturnæ absentiæ, non privatur ipso jure, sed requiritur sententia, quæ tamen ferri non potest nisi absente prius citato. Quod si nesciatur ubi versetur, post edictum trinæ citationis in Ecclesia ista publicatum, si ultra sex menses redire distulerit, poterit suo beneficio spoliari. Si verò sine tali citatione beneficium fuerit alteri collatum, revertenti non oberit collatio, ex *Cap. Tua de Cler. non resident.*

Secundus modus est, ex dispositione Juris: sive propter alterius beneficij incompossibilis consecutionem, de quo in quæst. præcedenti: sive per professionem Religiosam: sive per contractum matrimonij: sive ob commissionem Criminis cui ex jure amissio beneficij ipso facto annexa est, ut est hæresis, Schisma, Sodomia sæpius exercita. Tertius per sententiam judicis. Quartus per liberam resignationem. Adde, si quis per vim possessionem beneficij sit ingressus, *Cap. Eum qui. 18. de præbendis l. 6.*

Porrò ut resignatio beneficij sit valida, præter alia, requiritur ut illa fiat in manibus ejus qui potest eam admittere: & ut resignatio ab eo actu admittatur, ut est Pontifex, vel Ordinarius collator, & fiat consensu Patroni, si sit juris patronatus. Si Resignans sit infirmus, requiritur ut supervivat ad 20. dies post factam resignationem:

nationem : item ut resignatarius cæperit possessionem beneficij ante mortem resignantis.

QVÆST. 5. Qualiter fieri possit Commutatio beneficiorum.

Resp. Illam fieri quando duo beneficiati unum vel plura sua beneficia, Pontifici non reservata, resignant in manus Ordinarij, vel alterius Episcopi authoritate ad hoc præditi, cum conditione ut ille postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Hoc aliquando exigente necessitate Episcopus instituere potest, sed vocatis illis quorum interest, ut Patrono, & Collatore in favorem. Talis autem permutatio ut valeat, debet esse libera, id est, fraude, aut metu non extorta. Requiruntur etiam duæ postremæ conditiones de resignatione, ut supervivat ad 20. dies post factam commutationem, & ut ante mortem commutantis capta sit possessio, aliàs beneficium vacare censebitur.

QVÆST. 6. An licitum sit permutare beneficia inæqualia, adhibitâ fructuum compensatione, sic ut beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, cum tenui commutetur.

Resp. Talem compensationem per se non licere: potest tamen peti compensatio ob talem commutationem à Pontifice, propter incommodum temporale quod alter suscipit, spoliando se proventibus amplioribus sui beneficij. Quia talis compensatio non est pretium beneficij, aut proventuum annexorum, sed sola conditio qua se indemnem conservet, sive qua nollet se beneficio spoliare cum suo detrimento.

Quoad privilegia Clericorum, & functiones varias illis prohibitas, vide infra de Sacram. Ordinis §. 2. in fine.

RESOLUTIONES SINGULARES AD HÆRESIM

Et Partes Hæreticorum, & Curatores animarum ubique pertinentes.

QUoniam in hoc genere pro omni materia, & casu occurrere solito Resolutiones plurimas studiosè, & practicè deduximus, illas infra ad hujus tertiæ Partis finem commodius retulimus, ut ad Tractatus magis communes de Sacramentis, Peccatis, Præceptis &c. Minus interruptè procedamus, & Resolutiones istæ singulares ad unam classem redactæ, facilius infra in ractatu 6. simul ad manum habeantur.

TRAC-

TRACTATUS SECUNDUS DE ABSOLUTIONE SACRAMENTALI.

Cum varijs tam Mißionum, quam Aliorum Facultatibus, & Privilegijs, & Casibus reservatis.

Otestatem Ordinis, & Absolutionis in Sacramento Pænitentiæ à Christo institutam esse, & penes Sacerdotes in Ecclesia Romana inviolabili successione permanere probavimus suprà in Polemicis *part. 1. tract. 2.*

Hinc autem scientiam ad illius muneris usum proximè requisitam tradere intendimus ante alia Sacramenta, quoniam, præ cæteris, Sacramenti Pænitentiæ assiduus est in Ecclesia usus, & plurima ad praxim necessaria huc oportunè reducenda occurrunt.

CAPUT PRIMUM.

De Iurisdictione requisita ad Absolutionem Sacramentalem.

DIsputant Theologi argumentis utrimque probabilibus, an Episcopis competat sua Iurisdictio jure divino, an Ecclesiastico. Nos hic in ordine ad praxim statuimus primò, Pontificem Romanum immediatè à Christo accipere Jurisdictionem sive potestatem ligandi ac solvendi in omnes Christi fideles, etiam in hæreticos per Baptismum Ecclesiæ mancipatos. Secundò, Episcopos, & quoslibet alios Præsules, ac sacerdotes, omnem quam habent jurisdictionem mediatè à Christo, immediatè à Pontifice derivare, qui potest illam conferre, auferre, limitare: his positis.

Dico primò; Vt Sacerdos legitimè consecratus possit validè à peccatis absolvere, præter potestatem Ordinis, requiritur etiam potestas Jurisdictionis, & in plerisque Approbatio Ordinarij. Nam sine his Ordo tantùm confert Sacerdoti potestatem absolvendi remotam, absque determinatione ad certas personas, quas possit tanquam suos subditos absolvere. *Iurisdictio* enim Confessarij est potestas, quæ in foro conscientiæ in alterum tanquam subditum obtinetur.

2. In tribus tamen casibus quivis Sacerdos jurisdictionem obtinet, ut à peccatis absolvat, ex perpetua Ecclesiæ consuetudine. Primò, in articulo mortis ab omnibus peccatis validè absolvit. Secundò, Si Confessio sit de mortalibus à quibus anteà pænitens absolutus fuerat. Tertiò,

Si Confessio de solis venialibus instituatur. Cum hoc tamen discrimine, quòd secundam, & tertiam facultatem Ecclesia auferat Sacerdoti excommunicato, denunciato, & notorio percussori Clerici; primam autem omnibus relinquat, ne quis in extremo articulo hujus Sacramenti beneficio destituatur. Adde insuper, quòd Sacerdos simplex non approbatus, si absolvat à peccatis venialibus extra necessitatem, illicitè videatur procedere propter Decretum Innocentii XI. circa Communionem quotidianam in fine.

3. Dico secundò. Jurisdictio in foro pænitentiæ, alia est *Ordinaria*, quæ ratione officii, quo fungitur, alicui competit. Alia est *Delegata*, quæ non vi officii, sed ex Ordinarii concessione alicui communicatur. Jurisdictionem Ordinariam habet Summus Pontifex in omnes Christi fideles: Episcopus & ejus Vicarius in omnes ad suam Diœcesim pertinentes: Prælati regulares exempti in suos subditos: Parochi in omnes, qui in sua paræcia habent domicilium, vel quasi domicilium.

Ad constituendum in aliquo loco domicilium, vel quasi domicilium; & animus, & factum requiritur. Animus consistit in proposito permanendi in loco ad tempus anni non exiguum, factum in actuali habitatione.

Qui in duobus locis domilium habet, censetur habere duas Parochias; ideòque potest in alterutra pro libitu Sacramenta suscipere. Si tamen habeat quasi domicilium in Diœcesi à loco propriæ habitationis diversa, non poterit Ordines sacros suscipere ab alio quàm Episcopo proprii domicilii.

4. Vagabundi, qui nullibi versantur cum ani-

animo magnâ anni parte permanendi, ubique forum sortiuntur; ac proindè possunt cuivis Parocho, & Exposito confiteri.

Peregrini autem, qui suum alibi habent domicilium, dum absunt à sua parochia, possunt alteri Sacerdoti exposito confiteri, & Eucharistiam suscipere, etiam tempore paschali: idque ex tacita Ordinariorum voluntate, communi consuetudine confirmata, uti hic testatur *Layman.* aliique. Tenentur tamen testimonium annuæ Confessionis, & Communionis suo Parocho id postulanti exhibere.

5. Dico tertiò. Qui habet ordinariam jurisdictionem à peccatis absolvendi, potest eam alteri Sacerdoti delegare. Delegatus autem non potest alterum subdelegare. Ratio hujus est, quia delegato tantùm conceditur facultas exercendi jurisdictionem quoad suam personam; ergo si alteri eam committat, suam facultatem excedit: Sicut usuarius jus habet utendi re ad usum concessâ, sed non alteri ejus usum concedendi: hoc enim jus ad proprietarium pertinet.

Excipe primò, nisi specialiter delegato concedatur ut possit subdelegare, uti communiter fit in delegato Pontificis, accedente partium consensu. Nisi fortè personæ delegatæ specialis industria electa esse videatur, uti fieri solet in causis gravioribus v. g. matrimonialibus, quas Curia Romana ferè solis Episcopis vel eorum Officialibus committere solet.

Excipe secundò, nisi alicui demandata sit universitas causarum, ita ut quasi ordinario munere fungatur in causis omnibus certi generis, aut certo loco judicandis. Hinc resolvit *Henriquez*, aliique, si Episcopus Parocho, vel Pro-

vincialis

vincialis suo Guardiano deleget facultatem absolvendi subditos à casibus reservatis, illos posse hanc facultatem alteri delegare ad certum casum reservatum, vel ad certam personam absolvendam.

6. Si alicui committatur vicarium Officium, cui jurisdictio annexa est, v. g. officium Parochi absentis, vel nondum in Sacerdotem consecrati, potest ille Vicarius unam vel alteram causam alteri subdelegare, sed non integram officii executionem. Nisi fortè alicubi consuetudo, & consensus Parochi delegantis permittat id non minùs à delegato quàm ipso Parocho præstari.

7. Dico quarto. Ad jurisdictionem alteri conferendam non sufficit ratihabitio in futurum sperata: Neque consensus pro præsenti rationabiliter præsumptus, si dum absolveret reipsâ non adfuit. Ratio horum est; quia ad valorem Absolutionis requiritur ut Sacerdos eam conferens habeat actualem jurisdictionem in pænitentem; in utroque autem casu, tempore Absolutionis deest actualis jurisdictio, quæ non habetur sine alterius consensu per signum externum cognito & declarato. Ac proindè Sacramentum Pænitentiæ, cùm fuerit semel invalidum, non potest per subsequentem consensum convalescere. Aliud est in cæteris Sacramentis, ad quorum validam administrationem consensus Ordinarii non requiritur, excepto Sacramento Matrimonii.

8. Confessarii Ordinum mendicantium accipiunt jurisdictionem in foro conscientiæ, non ab Episcopo, sed à Summo Pontifice, accedente Prælatorum suorum consensu, ad absolvendum omnes Christi fideles sæculares intra limi-

tes

tes sibi præscriptos. Ille autem consensus in Missionibus, & itineribus ordinariè pro concesso supponitur, ubi non obstat alia aliquorum Ordinum consuetudo.

9. Dico quintò. Facultas audiendi Confessiones, aut absolvendi à casibus reservatis, per mortem concedentis non expirat. Ratio, quia facultas illa est gratia, & beneficium actu concessum: gratiam autem & beneficium Principis decet esse mansurum *Reg*.16.*in* 6. Undè in praxi videmus Sacerdotem in cooperatorem à Parocho assumptum, eo defuncto pergere in administratione Officii, quamdiu à novo Parocho non removetur.

10. Facultas autem delegata ad jurisdictionem contentiosam in foro justitiæ, morte delegantis extinguitur, si delegatus ea jurisdictione nondum uti inceperit. Ratio, quia jurisdictio delegata ad justitiam, habet rationem mandati, non autem gratiæ, & beneficii, mandatum autem expirat morte mandantis, quando non involvit gratiam in favorem alicujus tertii absolutè concessam.

11. Sacerdos cum jurisdictione tantùm dubiâ illicitè absolvit, nisi urgente necessitate: adjectâ tunc conditione, *in quantum possum*, & admonito pænitente ut iterùm confiteatur alicui certam jurisdictionem habenti. Expedit autem, ut tali casu pænitens veniale aliquod adjiciat in quod absolutio certò cadat validè & directè, in cætera saltem indirectè.

12. Si tamen ex ratione verè probabili resolvat se jurisdictionem in peccata pænitentis habere, licitè absoluere tradit Suarez, Præpositus, Lugo de pænit. disp.19. num.49. Ratio, Quia sic est practicè certus de actione licita: &

ple-

plerumque Pontifex pro eo casu facultatem, & jurisdictionem impertit. Id enim præstat Pontifex primò, quando error communis conjunctus est cum titulo colorato sive præsumpto: verbi causa, dum aliquis passim putatur esse Pastor, qui verè talis non est ob censuram vel alium defectum, vel si Parochus exponat Sacerdotem non approbatum, qui publicè approbatus existimatur. 2. Quando aliquis ex consuetudine, præscriptione, aut bonâ fide absolvit, & nescit potestatem suam esse revocatam, uti cum plerisque docet *Sylvius, Navar. Vasq. Sanch. Malder Divua p.1.t.13.r.1.* 3. Quando pro jurisdictione Confessarii satis aliis constat stare *Doctorum* sententiam verè probabilem. Nam in his casibus propter communem pænitentium utilitatem Ecclesia confert jurisdictionem, & supplet occultum ejus defectum, si aliquis fortè subesset, uti docet *Suar. Card. Lugo, Diana part. 3. t.4. r.22.* &c.

Quæres, An in partibus hæreticorum Missionarii etiam Regulares habeant jurisdictionem aut facultatem administrandi Pastoralia, ut est Baptismus, Extrema Unctio, Matrimonium?

De hac quæstione, quia facilè non est aliquid breviter & universaliter pronunciare, Ex multis quæ ad manum sunt Pontificum Decretis tantùm profero Bullam Urbani VIII. quæ incipit, *Salvatoris*, missam ad Clerum, & Religiosos missionarios in Provinciis confœderatis. Quam etiam Alexander VII. recentiùs confirmavit per Breve datum die 20 Septemb. 1656. In prædicta Bulla §.1. concedit Regularibus ut simul cum Sacerdotibus sæcularibus Sacramenta Pastoralia administrare possint, sine

aliiqua

aliqua restrictione ad casus necessitatis, vel dependentia ab illis, sed æqualiter.

Et §. 2. ut nullus ex sæcularibus Sacerdotibus aliquem Regularium, neque aliquis Regularium aliquem Sacerdotum sæcularium in obeundis muniis Ecclesiasticis vel administrandis Sacramentis impediat, sed pariter mutuo amore concurrant in salutem animarum procurandam. *apud Vejuys. f.* 47.

Sic enim Pastores annuent Regularibus tanquam sociis, ut mutuâ ope trahant secum Apostolicum rete ad salutem animarum in procelloso Missionum mari expansum, sed sedulò cavendum ne hoc rete ullibi per trahentium discordiam rumpatur.

CAPUT II.

De Approbatione Confessarii.

1. CONstat ex Trid. Sess. 23. cap. 15. de reform. Approbationem Ordinarii requiri in Sacerdote, ut validè possit audire Confessiones sæcularium; etiam Sacerdotum, non tamen Regularium: possunt enim hi confiteri cuivis Sacerdoti, etiam non approbato, quem Prælatus illis secundùm leges sui Ordinis constituit. Quia cùm Tridentinum de solis Sæcularibus mentionem faciat, non censetur in hoc circa Regulares aliquid innovasse.

2. Qui constituitur Parochus, aut obtinet beneficium, cui animarum cura annexa est, non indiget aliâ Approbatione. Si tamen Parochus Officium illud aut beneficium reliquit, non poterit sine nova Approbatione Confessiones excipere.

3. Non

3. Non licet Episcopo Sacerdoti idoneo sine justa causa Approbationem denegare, *Vasq. Bonac. Sanc. Lugo.* Ratio est, quia *Approbatio* non est gratia arbitraria, sed est testificatio authentica de aptitudine personæ, ut illi ad Confessiones audiendas jurisdictio conferatur; ergò cùm Sacerdotes ad illud munus sint ordinati, non possunt sine injuria ab eo repelli, si debitâ doctrinâ, & prudentiâ instructi inveniantur.

4. Si tamen Sacerdos idoneus etiam injustè reprobatus fuerit, non potest validè à peccatis absolvere. Quia negatio injusta Approbationis non est Approbatio, Tridentinum autem ad validam à mortalibus absolutionem Ordinarii Approbationem requirit, *non obstantibus*; inquit *Privilegiis.*

5. Docent tamen Theologi non pauci, ut *Navar. Laym. Diana &c.* Si Regulares manifestè idonei repellantur, posse nihilominùs ex vi Clementinæ §. *Statuimus*, ad Confessiones audiendas exponi. Quia clausulâ derogatoriâ generali (qualis est illa Tridentini) non tollitur privilegium speciale clausum in corpore juris, si ob specialem rationem exceptum videri possit, de quo fusiùs *Diana tom. 2. t. 2. r. 24.* Derogationem Urbani VIII. in oppositum annotat Lugo de pœn. disp. 22. n. 29. Et quoad confessionem Paschalem id reprobat Alex. VII. in prop. 13. Ex cujus reprobatione sequitur etiam, juxta dicta part. 3. tract. 1. quæst. 18. in fine, talem Regularem tempore paschali non posse exponi ad audiendum sæcularium Confessiones.

6. Potest Episcopus, si clara & justa subsit causa, Approbationem semel à se concessam revocare, aut si res id postulat novum Sacerdotis approbati examen instituere. Quia jus habet,

bet, ut animarum ſibi commiſſarum ſaluti ſecuriùs conſulat. *Suar. Lugo &c.* de quo ſupra *tr.1. q.17.*

7. Regulares debent approbari ab Epiſcopo loci, in quo degunt. Quia quoad hunc actum illius ſubditi cenſentur.

8. Cùm Approbatio non ſit actus Ordinis, Epiſcopus poteſt illam conferre per Vicarium, vel alium quemvis deputatum.

9. Examen in ordine ad Approbationem non eſt abſolutè neceſſarium, modò aliundè de Sacerdotis aptitudine ad Confeſſiones audiendas prudens judicium formari poſſit.

10. Approbatio concedi poteſt cum reſtrictione ad certum genus perſonarum, certum locum, & tempus, quando juſta cauſa occurrit, etſi id neget *Vega.*

11. Non videtur modò probabile ab uno Epiſcopo approbatum, in quavis alia Diœceſi ſine novâ Approbatione validè abſolvere. Decretum Urbani VIII. in oppoſitum extat apud *Card. Lugo de pænit. diſp.21. ſect.2. num.29.* Non enim tenetur Epiſcopus ſtare judicio cujuſvis alterius Ordinarii pro ſua Diœceſi, in qua poſſunt eſſe difficultates aliis non communes. Si tamen Epiſcopus tantùm oſtendat ſe eſſe contentum aliorum Approbatione, Sacerdos aliâ non indigebit; ſin minùs, invalidè abſolvet. De hoc plura ſupra part.3. tr.1. quæſt.17.

Quæritur porrò pro Miſſionariis: An Parochus, aut alius, ob magnum populi ad ſe concurſum, poſſit ad audiendas Confeſſiones ſibi adſciſſere alium Sacerdotem non approbatum?

Reſpondeo negativè; uti docet *Sancius, Fagund. aliique* ex declaratione Card. Quamvis contrarium

trarium tradant nonnulli cum *Ledesma*, apud *Dianam p. 3. tr. 4. resol. 146.* Possunt tamen alios Parochos in cooperatores advocare.

Formula Approbationis quando in scriptis conceditur hæc ferè esse solet. N. Dei & Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Diœcesis N. Dilecto nobis in Christo (*nominatur approbandus*) salutem in Domino. Ut per Diœcesim nostram, de consensu eorum quorum interest, Verbum Dei prædicare, ac Christi fidelium Confessiones excipere, eosque mediante salutari pænitentiâ in foro conscientiæ à peccatis suis (*additur aliquando*) etiam à casibus nobis reservatis, absolvere liberè ac licitè possis, & valeas, Tibi facultatem & licentiam per præsentes (*additur aliquando*) ad revocationem nostram duraturas, concedimus, & elargimur. Datum &c. addito sigillo, nomine Ordinarii, & Secretarii.

CAPUT III.

De impedimentis Absolutionis per Reservationem, Censuram &c.

1. SCire debet quivis Sacerdos tam sæcularis quàm regularis, etsi sit approbatus, & ad audiendas Confessiones legitimè expositus, varia esse peccata mortalia, à quibus non possit absolvere ratione Censuræ, aut reservationis annexæ. Tenetur proindè Sacerdos antequam Confessarii munus exerceat, sibi comparare notitiam talium peccatorum, censurarum, ac reservationum: & in promptu habere praxim in illis pænitentem dirigendi, & ad alium pro Absolutione remittendi: quæ omnia in ejus commodum

modum pro instituta brevitate hic exponemus.

2. Peccata mortalia (quæ sola reservantur) alia sunt reservata Summo Pontifici, alia Episcopis, alia variorum Ordinum Prælatis respectu suorum subditorum, quæ ipsi, præcipuè ex suis constitutionibus, scire debent.

3. Quando in Confessione occurrit peccatum, quod scitur esse reservatum, vel alium, qui noscitur habere potestatem à tali peccato absolvendi: suadet tamen charitas ut ipse potius Confessarius Superiorem accedat, ut veniam absolvendi ab eo obtineat, tacitâ tamen personâ, & peccato quod in Confessione audivit.

4. Si Superior adiri non possit, & in præsenti sit causa urgens v.g. periculum infamiæ aut scandali ex omissione Confessionis, aut Communionis, poterit inferior à reservatis absolvere, admonito pænitente de onere se posteà Superiori sistendi. Quod etiam fieri potest etiamsi illud peccatum censuram reservatam annexam haberet. *Reginal. Angel. V. Confessio. n.*10. *aliique.*

5. Peccet Superior, qui absque legetima causa difficilem se præbet Confessario petenti facultatem absolvendi ab aliquo casu reservato: quia reservationem reddit magis gravem & odiosam quam Ecclesia velit.

6. De Confessario ad Regularium Confessiones deputato constat, si Superior ei facultatem neget, posse illum pro ista vice pænitentem absolvere, si ipse judicet facultatem illam concedi debere: de quo adfertur declaratio Clement.VIII. & Bulla Urbani VIII. apud *C. Lugo de pæn. disp.*20. *sect.*4. Idem licere si facultas negetur viro Religioso pio, docto, ac prudenti, etsi

etsi non sit ex designatis Regularium Confessariis, ut probabile tradunt 7. Authores apud *Quintan. tract. 3. sing. 11.* Nota etiam ex *Suar. Diana p. 3. t. 2. resol. 26.* Regulares posse pro una vice à reservatis absolvi sine suorum Superiorum facultate, plures vix reperio.

7. Certum tamen est quando ex casu reservato, grave malum communitatis, aut aliorum scandalum timetur, posse Superiorem negare Absolutionem, donec pænitens per se, vel Confessarium præbeat Superiori sufficientem notitiam ad illud malum evitandum; quod si nec hoc modo, nec aliter velit remedium adhibere, ob hanc culpam, tanquam ad Absolutionem indispositus, repelli debet.

8. Qui ignorat peccatum suum esse reservatum, aut Sacerdotem carere potestate absolvendi, si interim bonâ fide confitetur, validam suscipit Absolutionem: tenetur tamen errore cognito comparere coram alio, cui peccatum illud non est reservatum. *Reginal. Busen. Præpositus* aliique.

9. Si Confessario verè sit probabile peccatum pænitentis non esse reservatum, valebit Absolutio, etsi à parte rei reservatum fuisset, uti patet ex *Diana p. 9. t. 9. r. 29.*

10. Qui confitetur Sacerdoti habenti potestatem ordinariam, aut etiam delegatam ad absolvendum à reservatis, & sine sua culpa oblitus est exponere peccatum aliquod reservatum, potest posteà illud confiteri Sacerdoti inferiori, & ab eo validè absolvi. Quia in priori Absolutione sublata est reservatio per Sacerdotem, qui potuit illam auferre. *Præp. Marat. Busen. Diana p. 4. t. 4. resol. 124.*

11. Si post debitum examen Confessarius positivè

sitivè dubitet, an pænitens lapsus sit in mortale reservatum, cùm probabile sit peccatum de quo sic dubitatur non habendum pro reservato, poterit pænitentem ab eo absolvere. Idem dicendum etsi dubium sit negativum, id est, in quo pro neutra parte rationes occurrunt, probabiliter docet *Suar. Hurt. Henriq. Filluc. Bonac. Card. Lugo de pænit. disp, 29. sect. 2.*

12. Quoad censuram *Suspensionis*, illa non impedit à *percipienda* Absolutione Sacramentali. Suspensio enim est censura quâ Clericus prohibetur ab usu Ecclesiastici Officii, vel beneficii, vel ab utroque simul; perceptio autem Absolutionis non est usus Officii, aut beneficii. Invalidè tamen confertur Absolutio à suspenso non tolerato tam quoad Ordinem, quàm quoad jurisdictionem; & ipse conferendo contrahit insuper irregularitatem. Si autem sit suspensus toleratus, probabile est ei licitum esse absolvere, si se non ingerat, sed ab aliis ob utilitatem propriam ad hoc requiratur. *Henriq. Laym. hic cap. 4. n. 17. Bonac. d. 3, p. 4. n. 4.*

13. *Interdictum* quoque Absolutionem Sacramentalem non impedit in foro interno, imò neque Administrationem Sacramenti Pænitentiæ, Baptismi, & Confirmationis: exceptis iis, qui Interdicto causam dederunt, etiam consilio, auxilio, favore. Cùm enim omnes Clerici soleant in eodem loco subesse Interdicto, non potuerunt ob communem utilitatem ea Sacramenta omnibus prohiberi.

14. *Irregularitas* non est censura, nec obicem ponit in ordine ad suscipiendam Absolutionem Sacramentalem. Sed est tantùm impedimentum Canonicum in ordine ad susceptionem sacrorum Ordinum, aut usum susceptorum: quod

aliquando

aliquando ex delicto v. g. ex homicidio, aliquando tantum ex defectu naturali v. g. ex carentia sinistri oculi, vel ex defectu natalium provenire potest. Tollitur autem ab habente potestatem non per Absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili formâ; *Dispenso tecum in irregularitate quam ob hanc N. causam incurristi.* Irregularitates singulæ, cum earum expositione tractantur infra cum Sacramento Ordinis §. ultimo.

15. *Excommunicatio* verò cùm sit censura per quam quis privatur Communione Ecclesiæ, impedit valorem Absolutionis, & licitum usum aliorum Sacramentorum tam passivum, quàm etiam activum. Nisi aliquandò excuset ignorantia invincibilis, vel metus mortis; infamiæ, gravis jacturæ bonorum &c. Nam censura, cùm sit quasi Lex Ecclesiastica, non obligat cum tanto rigore & incommodo. Casus ex quibus incurritur excommunicatio referuntur cap. sequenti.

16. Quando autem Confessarius facultatem habet absolvendi à peccato reservato quod annexam habet excommunicationem, debet pænitentem primò eximere à vinculo excommunicationis, & posteà à peccato absolvere. Quia cùm peccatum soleat esse Pontifici reservatum ratione tantùm excommunicationis annexæ, debet hæc priùs esse sublata, ut Absolutio à peccatis validè conferatur.

Formula Absolutionis à Censura in foro conscientiæ hæc communiter usurpari solet. *Ego te absolvo à vinculo v. g. excommunicationis, suspensionis &c. quam incurristi propter hanc causam N.* (si sit excommunicatus additur) *& restituo Te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni fidelium*, (si sit

sit suspensus) *executioni tuorum ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Amen.

QUÆRES, A quo possit ferri Censura, & quis modus requiratur?

RESP. Censuram ferre potest solus Superior Ecclesiasticus, habens in foro externo jurisdictionem sive ordinariam, sive delegatam. Ut censura lata sit *valida*, præter legitimam ferentis jurisdictionem, debet servari substantialis ordo judicii, quando non à jure, sed ab homine fertur censura per sententiam particularem. Primò itaque requiritur ut citetur Reus, & moneatur sub comminatione censuræ; quia aliàs non est contumax, nisi recuset obtemperare. 2. Necessaria est à parte rei justa causa de qua reus sit convictus: vel causa quæ etsi non subsistat, à parte rei tamen satis probata fuit secundùm allegationes fori externi: & in hoc casu etiam innocens debet censuram observare in foro externo ad scandalum evitandum.

Ut autem censura sit *licita*, monitio Canonica debet esse triplex, vel ob justam causam una tribus æquivalens. 2. Debet ex scripto recitari. 3. Exprimi debet causa censuræ. 4. Reo petenti exemplum Scripturæ intra mensem tradi debet; alioqui ipse Judex à divinis Officiis suspenditur.

Sed quia Confessarius nihil horum in praxi scire, aut exequi poterit; nisi in particulari cognoscat qui casus, aut peccata sint reservata, & qualem ex jure censuram habeant annexam, ea hic ad brevem, & distinctum ordinem contrahemus.

Quinam Casus censeantur Episcopis reservati.

QUinque Casus enumerat Lezana, verbo, *Casus reservati num.2.* qui communiter dicuntur Episcopales. Nempe, peccatum habens de jure annexam pænitentiam publicam, aut excommunicationem majorem, aut irregularitatem, nec non peccatum incendiarii, & publica blasphemia. Docet tamen cum aliis ibidem Lezana ex solo jure communi nullum esse casum Episcopis reservatum. Casus igitur Episcopales potius erunt illi, qui vel ex consuetudine, vel expressa eorum voluntate illis reservantur.

In Belgio ab Archiepiscopo Mechliniensi expressè reservantur casus sequentes. Raptus Virginum, Homicidium. Incendium deliberatâ voluntate procuratum. Simonia. Sodomia. Hæresis. Apostasia. Incestus cum consanguineis, aut Sanctimonialibus. Injectio manuum violenta deliberato proposito, cum læsione in Parentes. Sortilegium. Adulterium notorium. Addunt, & omnia delicta habentia excommunicationem majorem annexam; ac quæ sunt prædictis graviora. Casus hi omnes reservantur etiam ab Episcopis Antverpiensi, Gandensi, Brugensi, Iprensi, & Ruremundano. Nam Pastorali ad usum totius illius Provinciæ edito inseruntur. Iprensis insuper reservat sibi Casum Sacrilegii; & Mechliniensis peccatum carnis Complicis opere completum, sic ut Confessarius complex non possit ab eo absoluere. Hunc etiam Complicis casum Antverpiensis modò reservat. Prædictos casus omnes, ut memoriæ promptius occurrant, Theologus noster sic nitidè expressit:

Incestus, Raptus, Sodomita, & notus Adulter,
Incendens, Perimens, Percussoresque parentum,
Sorti legus, Sectator, Apostata, & impius Emptor:
Sacrilegus servatur Ipræ, complexque Malinæ
Nunc etiam Advaticæ Complex fert vincula Mitræ.

In his, ubi actu reservantur, pro absolutione recurrendum est ad Episcopos, aut alios quos ipsi ad Casus etiam Episcopales approbant, aut designant. An verò Ordines Mendicantes vi suorum privilegiorum possint hodie in Belgio à casibus Ordinario reservatis absolvere, disputat cum quibusdam aliis Franciscus Bonæ Spei de Pænit. *disp.*10. *n.*48. ubi pro parte affirmativa citat novem Recentiores, qui illam probant, tum quia, inquiunt, prohibitiones factæ ante Urbanum VIII. anno 1628. sunt tantum pro Italia: tum quia hæc Urbani VIII. prohibitio, tantùm est, ne Regulares absoluant in vim privilegiorum illis ante Tridentinum concessorum, vel post confirmatorum; est autem, inquiunt, privilegium Pauli III. & Pauli V. uni Ordini, cum quo alii Mendicantes communicant, concessum de novo, & non solùm in confirmationem, post Tridentinum, absoluendi ab illis casibus: tum denique ajunt, quia Bulla Cænæ, & decreta S. Congregationis, Mendicantium privilegia desuper revocantia, non sunt in Belgio promulgata. Verùm ipse Bonæ Spei *supra*, negativam sententiam sustinet, maximè ob specialem Urbani VIII. declarationem, quam citat, & Alexandri VII. censurantis oppositum inter Propositiones sibi à Regularibus dioecesis Andegavensis propositas 30. Januarii 1659. His addo ejusdem Alexandri propositionem 12. inter prohibitas anno 1665.

Brevis Expoſitio Caſuum Epiſcopis reſervatorum.

IN gratiam Curatorum hujus diœceſis, alio-rumque, adjungo præcedentium Caſuum ex-poſitionem, non niſi compendioſam & commu-nem, quâ multùm imminui poteſt ſolicitudo in diſcernenda actionum particularium reſerva-tione, dum in pænitentiæ tribunali occurrunt: ne aliquando accipiantur reſervata pro non re-ſervatis, aut contra, cum magno pænitentis & Confeſſarii incommodo: ſed ſalvo in ſingulis Maiorum judicio, ſicubi aliter ſentirent. Pro-cedam autem eo ordine quo Caſus illi ſuperius recenſentur.

Raptus virginum eſt, ablatio qua fæmina talis violenter, contra ſuam voluntatem, aut eorum ſub quorum poteſtate erat, de uno loco trahi-tur ad alium, ſive ad copulam tantum carna-lem, ſive etiam ad ducendum in uxorem. Unde ſequitur primò, non incurri hunc Caſum reſer-vatum, ſi puella abſque violentia, tantùm pre-tio, aut blanditiis inducta ſequitur ſollicitan-tem: quia ſic non eſt propriè raptus. Si tamen vis adhibeatur, quamvis ipſa non ſit invita, ſed inviti ſint parentes quibus ſubeſt, aut cura-tor, aut ſponſus, tunc verè eſt raptus, & hic Caſus incurritur. 2. Si quis vim puellæ intulit, ſed à loco ſuo non abduxit, non eſt raptus, ſed ſtuprum, ex ſententia communiori. 3. Raptum hunc etiam non incurrit ſponſus, qui virginem ſibi legitimè deſponſavit, ſi volentem per vim invitis parentibus abduxit ex domo paterna, & rem cum ea habuit, ſi nullo alio modo ſpon-ſam ſibi debitam habere potuit. Quia, licet graviter peccavit eam ſic deflorando & abdu-

cendo, hoc tamen in jure non censetur raptus, eo quod ex desponsatione jus illi competebat, ut sponsam sibi ad nuptias haberet. Ita Doctores passim, qui citant etiam responsum Alexandri III. in cap. *cum causam*, de raptoribus, id non esse propriè raptum, neque etiam matrimonio impedimentum præbere. Casum raptus non evadit, qui per alios virginem ad se rapi curavit. Nota denique, etsi puella rapta, jam esset restituta, & omnia utrimque redintegrata, non posse tamen adhuc raptorem absolvi, nisi ad Episcopum recurrat, quia equidem Casum reservatum rapiendo antea incurrit.

Homicidium, est voluntaria, & injusta hominis occisio. Non reservatur homicidium casuale, sive Casu aliquo commissum: non etiam factum in furore, amentia, aut ebrietate plena rationis usum auferente: neque etiam patratum sine advertentia & consensu sufficienti ad peccatum mortale. Voluntas interna occidendi quantumvis absoluta, & mortalis, etiamsi arma fuerint ad occidendum parata, & insidiæ structæ, non secuto effectu, non reservantur. Si quis volens alterum occidere, sclopi glande, aut gladio, aliove instrumento eum graviter vulneraverit, peccatum non est reservatum, si mors postea inde secuta non fuerit. Qui occidit iniquum aggressorem vitæ, aut fortunarium suarum, cum moderamine inculpatæ tutelæ, non incurrit Casum reservatum: neque famulus qui in hoc Domino suo cooperatur. Incurrit autem hanc reservationem qui alteri vitam aufert per venenum, aut maleficium: item qui procurat abortum fœtus animati: quia is verè homicidium committit. Idem dicendum de eo qui ad alterius mortem, quantumvis occultè, causam

causam efficacem posuit effectu secuto. Sed non incurrit miles, qui in bello justo etiam innocentem occidit, volens tantum hostem occidere.

Incendium, quod fuit deliberata voluntate procuratum. Hinc ad incurrendum hanc reservationem non sufficit, ex negligentia, aut temeritate incendio causam præbuisse. Neque incendium ab alio malitiosè positum extinguere nolle, etsi id possis: aut etiam ponendum non impedire. Quia etsi tales graviter peccent, non sunt tamen propriè incendiarii. Videntur tamen hanc reservationem incurrere, qui incendium efficaciter mandant, aut ad hoc alios adhibent: quia hoc est verè incendium voluntariè procurare. An verò idem sit de illis qui consilio, vel auxilio remotè concurrerunt, non satis colligatur ex illis verbis, incendium deliberatâ voluntate procuratum, cum plerumque ubi tales comprehendendi sunt, addi soleat: qui etiam consilium vel auxilium impenderint. Cæterum excommunicatio & reservatio Pontificia in *Cap. Tua nos, de sent. excom. in sexto*, dicitur lata in Incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Quam publicationem non existimo hic ad reservationem Episcopalem requiri.

Simonia, est quælibet studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, aut spirituali annexum: &c. Ut hæc censeatur reservata, debet voluntas illa prodire in actum externum, & simoniam complere. Signum Simoniæ completæ inter alia est contractus utrimque initus. Videtur omnis simonia externa & completa hic reservari. Cum autem in tali simonia non detur levitas materiæ: tantum

 contin-

contingit illam non reservari ex actus imperfectione, aut ex ignorantia. Simonia realis in beneficio Ecclesiastico est etiam Pontifici reservata. Quibus verò in casibus peccatum simoniæ in particulari committatur, reperies deductum infra de præceptis cap. 12.

Sodomia, est congressus contra naturam, & strictius sumpta, est congressus duorum ejusdem sexus, ut maris cum mare, vel fæminæ cum fæmina. Non incurrit hunc Casum servatum qui in se procurat pollutionem, etiam adhibitâ operâ alterius cujuscunque sexus per solos contactus manuum, aut aliorum membrorum sine congressu carnali. Incurritur autem certò si duo ejusdem sexus inter se commisceantur, masculus cum masculo, aut fæmina cum fæmina, qui est modus admodum turpis & præposterus, & ad generationem non ordinatus. Sunt qui existimant, per Casum Sodomiæ non reservari copulam præposteram viri cum muliere, ut si maritus cum uxore extra vas debitum commisceatur, quia tunc non est diversitas sexus, quam ad Sodomiam propriè dictam requirunt, quæ majorem habet deformitatem. Verius tamen videtur Casum illum pro vera Sodomia reputandum esse, & sic eam appellat Cajetanus *in summa ver. Sodomia*, item Eman. Sà *ver. Luxuria.* Lessius *lib. 4. cap. 3. dub.* 13. Covar. *de sponsal. p. 2. cap. 7.* Certum & hunc Casum reservatum incurri per peccatum bestialitatis, quâ homo cum quacunque bestia commiscetur: etiam ex hoc capite, quod hoc peccatum sit gravius, quam Sodomia quæ cum homine committitur: item per concubitum cum dæmone in corpore assumpto. Certum denique est, hunc casum non incurri inter conjuges si modus congrediendi sit præposterus,

sterus, sed non extra vas in homine ad copulam ordinatum. Inter alias pœnas Sodomitæ, si fuerit Clericus, omni privilegio clericali, officio, beneficio, dignitate privatus degradatur, & brachio sæculari traditur, apud Navarrum *cap. 27. num. 249.*

Hæresis, est error intellectus Fidei Catholicæ contrarius, ab eo qui Christum profitetur, cum pertinacia assertus. Ex hac definitione patet, illum non incurrere casum reservatum hæresis, qui est Judæus aut Paganus, qui in Christum non crediderunt: quia illi non dicuntur hæretici, sed infideles. Censetur ille *cum pertinacia* errorem asserere, qui sciens illum esse contra fidem Ecclesiæ Catholicæ, nihilominus illi assentitur, eumque asserit.

Incidunt igitur in hunc Casum omnes illi, qui hæresim, quam in corde latentem habent, aliquo signo exterius sufficienter manifestant, sive verbo, sive scripto, etiam nutu. Idem est de illis qui hæreticis tantum implicitè adhærent, credendo pertinaciter vera esse quæ illi docent, quamvis in specie nesciant quid illi teneant. Incidunt etiam qui in aliquo articulo fidei positivè dubitant, sic ut parati non sint dubium deponere si melius instruantur; quia tales non habent, nec habere volunt illum assensum firmum, quem fides ex sua ratione formali requirit. Non incidunt tamen qui dubitant ex ignorantia, vel ex infirmitate, ex eo quod dubitationem subortam ab imaginatione sua expellere nequeant, etsi non desit voluntas per meliorem instructionem eam repellendi.

Non censentur hac reservatione comprehendi, qui solum, spe lucri, aut alia passione victi, aliquid exterius fecerunt in fidei præjudicium, ut

ut imagines Sanctorum deponere, aut eas male tractare. Quia quamvis graviter peccaverint, non deposuerunt tamen fidem internam, nec habuerunt errorem intellectus, qui ad hæresim requiritur, uti patet supra ex illius definitione. Neque comprehenduntur qui interius in animò adhæserunt aliquibus erroribus v.g. Lutheri, aut Calvini, si errores illos nullo planè signo exteriori manifestarunt. Tum quia hæresis illa in omne ad reservationem non censetur completa: tum quia Ecclesia actus merè internos judicare & punire non solet, uti passim docent tam Theologi, quam Canonistæ. Idem judicandum est de illis qui hæreticorum conciones audiverunt, modò in animo fidem sat firmam retinuerunt. Quia etsi graviter peccaverint, si se hæresis periculo exposuerint, per hoc tamen hæretici non fuerunt.

Per hunc Casum non reservatur Episcopo lectio librorum hæreticorum: reservatur tamen Pontifici tam hæresis, quam librorum hæreticorum lectio, retentio, impressio, *in Bulla Canæ art.1.* De quibus plura, & alia ad hæresim pertinentia reperies infra, *part.3. tract.6. quæst. 12.* Item, praxim Hæretico Ecclesiæ reconciliandi, *part.3. tract.3. cap.8.*

Apostasia, est defectio à fide, à religione, vel ab ordine. De apostasia à Fide quomodo reservetur jam diximus: nam hæc ab Hæresi tantùm ferè differt in eo, quod illa sit totalis defectio à Christo, hæresis verò ab aliquo, vel aliquibus punctis fidei. Apostasia à Religione dicitur, quando professus quovis modo, Religionem approbatam deserit sine licentia cum intentione non redeundi ad illam, vel aliam, sed ducendi vitam laicalem, vel clericalem in sæculo. Dixi,

pro-

professus quovis modo, quia ad apostasiam non requiritur in omnibus professio solennis. Apostasia ab Ordine dicitur, per quam Clericus in sacris constitutus deserit habitum clericalem ut more laici vivat: vel tali animo constitutus in Minoribus, cum beneficio, non defert insignia clericatus. Dixi, ut more laici vivat, quia Clericus etiam in sacris constitutus, si habitum dimittat sine causa, etsi graviter peccet, imo ipso facto beneficio excidat, ex *Constit. Sixti V.* non censetur tamen apostata, quamdiu habet animum habitum clericalem resumendi. Non incurrit etiam hanc reservationem Clericus qui cum beneficio gerit quidem habitum & tonsuram, sed cum animo dimittendi, & more laico vivendi, cum beneficio. Quia quamvis interius sit apostata, non ponit actum externum qui ad reservationem requiri solet. Extat etiam pœna excommunicationis contra eum qui Apostatam recipit, occultat, aut defendit.

Incestus, cum consanguineis, aut Sanctimonialibus: quamvis incestus genericè sit carnalis commixtio cum consanguinea, aut affine usque ad quartum gradum, hic tamen reservatur tantum incestus ille qui committitur cum consanguineis, non verò cum affine, quod bene notandum. Porrò ad incestum propriè dictum requiritur à Theologis ut sit commixtio perfecta, sive, in vase à natura ad copulam ordinato. Hinc reservatio hæc non incurritur, si quis habuerit cum consanguinea tactus impudicos, aut effusionem seminis extra vas naturale, quia quamvis per hæc valdè graviter peccetur, non sunt tamen incestus, ut patet ex definitione supra. Ob eandem rationem, non subjacet huic reservationi attentatio, & conatus copulam

consummandi cum consanguinea, si in re copula non sit secuta, ut inter impuberes, aut alios qui per ætatem seminare nequeant.

Ut incestus cum Sanctimoniali censeatur completus & reservatus, requiruntur eadem quæ diximus de consanguinea. Per Sanctimonialem intellige quamlibet in Ordine aliquo approbato professam: quod si hic incestus admittatur intra septa Monasterii, incurritur etiam excommunicatio Pontifici reservata per Gregorium XIII. anno 1575.

Injectio manuum violenta, deliberato proposito, cum læsione in parentes. Hæc itaque reservatio non incurritur ubi non concurrunt hæc tria, violentia, animus deliberatus, & corporalis læsio parentis. Per *Parentes* hic non tantum intelligitur pater & mater, sed etiam avus, & avia, & superiores ascendentes, uti satis patet ex *l. appellatione parentum*, *ff. de verborum signif.* Verius autem existimo non comprehendi respectu viri, patrem & matrem, avum & aviam suæ uxoris: uti nec nomine patris vitricum, aut nomine matris novercam, nisi Reservans declaraverit se velle nomen Parentum ad illos etiam extendere: quia constat reservationem strictè interpretandam esse; & in dubio, de illa facta non præsumi. Per injectionem manuum intelligitur etiam ea læsio quæ fit per pedes, brachia, & alias corporis partes; nam nomen manuum non exprimitur ut alia membra excludantur, sed quia manus sunt ordinarium instrumentum percussionis, & læsionis. Neque requiritur ut læsio fiat per manum aut pedem immediatè, sed sufficit fieri mediatè per baculum, lapidem, sclopum, aliudve instrumentum. Neque necessarium videtur ut læsio sit gravis, quia læsio

etiam

etiam levis facta cum deliberatione & violentia, respectu parentum censetur gravis injuria, & reservatione digna. Ab hac etiam non excusat quod parentes male agendo læsionem illam meriti fuerint. Quia ad filium aut filiam minimè pertinet parentes etiam meritos punire.

Excusatur tamen ab hac reservatione, qui parentem læsit in se immodico furore sævientem, aut mortem intentantem, si tantùm fecit quod necessarium erat ad sui defensionem, & periculum fugâ, aut alio modo vitare non potuit. Item qui ex subita iracundia posuit actionem qua parentem lædendum minimè putavit: aut qui lædere quidem voluit, non tamen actu læsit. Hunc casum non reperio inter Pontificios, sed soli Episcopo reservatum.

Sortilegium, est superstitiosa quædam divinatio, quæ fit per sortes ad aliquid futurum, vel occultum cognoscendum: ut si quis ex jactu & dispositione aleæ velit divinare de alicujus vita longa, aut brevi, de successu itineris, aut alterius negotij. In his gravis malitia est, & meritò reservata, quando sic fiunt ut sortibus illis vis aliqua divina inesse credatur ad revelandum occultos rerum eventus. Sortes illæ aliquando dicuntur consultoriæ, ex quibus quasi consulitur quid in hac, vel illa re ambigua agendam sit, ut an eligendus hic aut ille status, an ineundus hic aut ille contractus, & si sic de aliis actionibus suis, aut alienis. Possunt tamen aliquando sortes illæ sine peccato, adeoque sine reservatione adhiberi, quando non ob virtutem quasi adjunctam sortibus, sed mere usurpantur ad tollendam dubium, quod video alio modo non auferendum: ut si ad aliquod iter, vel expeditionem profecturus, nesciam quos ex multis

mihi

mihi socios adjungam, ne cogar continuò dubius hærere decernam illos eligere, qui ex urna calculos tantum albos extrahent, seposito in aliis ex hoc electionis modo scandali periculo. Sortes etiam aliæ sunt divisoriæ, in quibus si non collocetur virtus aliqua quasi divina, vel commercium cum dæmone, usurpari possunt sine peccato, sive ad hæriditatis divisionem, sive ad litis compositionem, cum partium consensu. Quia nihil creditur illis inesse virtutis, nisi liberam determinationem sive contractum illorum qui ad rem illam ius habent, ut sit illius in quem sors ceciderit. Aliæ sunt species superstitionis, veneficium, maleficium, incantatio &c. quæ in nomine sortilegij non comprehenduntur, de quibus agitur infra part. 3.tract.5.cap.1.

Adulterium notorium. Hic non comprehenditur quodlibet adulterium, etiamsi sit completum, & perfectum. Hinc à quovis adulterio occulto potest per se absoluere Parochus, aut alius ad hoc Confessarius legitimus. Tantum igitur per hunc casum reservatur Episcopo adulterium, quod ad aliorum notitiam devenit, etsi non sit omnino publicum, aut in judicio probatum. Unde hoc peccatum, cum in se completum, & exterius notorium esse debeat, facile à quovis adulterio occulto discerni potest. Hic addo, quod de his in *Synodo Antverpiensi tit.5. de Sacram. Pænit.cap.7.* decernitur, ut à casibus Episcopo reservatis, quando crimina notoria non sunt, absoluere possint omnes Pastores, & Superiores Ordinum qui externorum Confessiones audire solent.

Complex, est hic quæ in actu carnali cum Confessario peccavit; quam proinde per hanc reservationem, idem Confessarius non potest

validè

validè ab isto peccato absoluere. Potest tamen absoluere eandem personam, aut aliam, pro eo tempore quo tantum cum alio suo Confessario carnaliter peccavit. Peccatum hoc complicis, prout verba sonant, ut censeatur reservatum, non requirit ut copula intervenerit, sed tantum ut fuerit peccatum carnale, quale essent tactus graviter impudici, aut alij actus externi mortaliter peccaminosi in genere luxuriæ. Tam detestabile, & noxium est hoc peccatum, ut meritò vocetur incestus sacrilegus, utpote inter patrem, & filiam spiritualem: ideòque secundum antiquos canones pro pæna talis copulæ decreta fuit peregrinatio 22. annorum, ex præscripto Cælestini Papæ, ut habetur tom.1.Concil.fol.157.

Ex præmissa Expositione Casuum Episcopalium, facilius etiam discernes, quomodò procedendum sit circa Casus sequentes Pontifici reservatos, dum circa illos actiones particulares occurrunt. Porrò, quando à casibus Pontifici reservatis possint etiam Episcopi absoluere, reperies infra *Cap.*4. in fine.

CAPUT IV.

Casus & Excommunicationes Pontifici reservatæ.

§. 1. *Reservata in Bulla Cænæ Domini.*

PRima est, excommunicatio in Hæreticos cujuscunque Sectæ: eorumdem fautores, libros ipsorum legentes, tenentes, aut imprimentes; atque in schismaticos.

Secunda in appellantes ad futurum Concilium, ac eorum fautores.

Tertia,

Tertia, in Piratas, & eorum receptatores, atque fautores.

Quarta, in eos, qui naufragorum Christianorum cujuscunque generis bona etiam in littoribus inventa surripiunt.

Quinta, in imponentes nova pedagia & gabellas, vel augentes.

Sexta, in falsificantes litteras Apostolicas, aut Supplicationes à quocumque authoritatem habente signatas, aut falsò fabricantes litteras Apostolicas.

Septima, in deferentes arma, aut alia usui bellico idonea ad Turcas, aut alios Christiani nominis inimicos: vel ad Christianæ reipub. statum pertinentia iisdem in damnum Christianorum annuntiantes.

Octava, in impedientes eos, qui victualia, & alia necessaria ad Romanam Curiam convehunt.

Nona, in eos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel ab ea recedentes, suâ, vel aliorum operâ, & sine jurisdictione vexant in Curia commorantes.

Decima, in eos, qui lædunt Romipetas ac Peregrinos in urbe morantes, vel abeuntes.

Vndecima, in offendentes S. R. E. Cardinales & alios Prælatos.

Duodecima, in lædentos eos, qui per se, vel per alios recurrunt ad Romanam Curiam pro suis negotiis.

Decimatertia, in eos, qui à gravamine, vel futurâ executione literarum Apostolicarum appellant ad potestatem laicam.

Decimaquarta, in eos, qui impediunt & prohibent expeditiones literarum Apostolicarum, aut aliarum expeditionum ad gratias impetrandas.

Decima-

Decimaquinta, in Judices sæculares, qui Ecclesiasticam libertatem tollunt, aut in aliquo perturbant.

Decimasexta, in eos, qui imdediunt Prælatos, ne suâ jurisdictione utantur, quique illorum, vel Delegatorum judicia eludentes ad Curiam sæcularem recurrunt, aut contra illos decernunt, atque in his præstantes auxilium.

Decimaseptima, in usurpantes Sedis Apostolicæ, & quarumcumque Ecclesiarum jurisdictiones, vel etiam fructus sequestrantes.

Decimaoctava, in imponentes decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesiis, Monasteriis, aut eorum fructibus.

Decimanona, in Judices sæculares, qui se interponunt in causis capitalibus, seu criminalibus contra Ecclesiasticas personas.

Vigesima, in occupantes terras Ecclesiæ Romanæ, & illius jurisdictionem usurpantes.

§. 2. *In Decreto & Decretalibus Papæ reservatæ.*

PRima est excommunicatio, in percussorem Clerici, vel Monachi, lata in Cap. Si quis suadente diabolo 17. quæst.4.

Secunda est, lata à Delegato Papæ in eum, qui rei judicatæ parere contemnit: illa enim post annum transactum manet reservata Papæ, Cap.Quærenti, de officio Delegati.

Tertia est, excommunicatio promulgata ab Episcopo in eos, qui literas Apostolicas falsas habentes, non destruunt eas, aut non resignant intra viginti dies; postquàm enim contracta fuerit, recurrendum est ad Summum Pontificem pro Absolutione: Cap.Dura.de crimine falsi §. Adiicientes.

Quarta

Quarta est, lata in sacrilegos, qui violenter Ecclesiam confregerint, eamque spoliare non dubitaverint: Cap. Conquesti, de sentent. excommunic.

Quinta est, quâ Papa excommunicat Clericos, qui cum excommunicatis à se, communicant in divinis, illorumque Absolutionem sibi reservat: Cap.Significavit, de sentent. excommunic.

Sexta est, lata in incendiarios, qui postquam sunt per Ecclesiæ sententiam publicati, pro Absolutionis beneficio ad Sedem Apostolicam sunt mittendi. Cap. Tua nos, de sentent. excomm. in sexto.

Septima est, lata in eos, qui in personis, aut bonis suis gravant illos, qui sententiam excommunicationis, suspensionis, aut interdicti in aliquem tulerit: ab ea enim per Sedem tantùm Apostolicam tales absolvi posse, si in ea sententia spatio duorum mensium perseveraverint, habetur ex Cap.Quicunque eodem tit. & libro.

Octava est, lata ibidem Cap. *Eos qui*, in illos qui post Absolutionem à priore excommunicatione reservata à Papa obtentam sub conditione comparendi coram ipso Papa, vel satisfaciendi parti læsæ, talem conditionem negligunt implere tempore debito.

Nonam omitto, contra inferentes violentiam S. R.E. Cardinalibus item Episcopis in Clement. *Si quis*, de pæn. Quia continentur etiam in Bulla cœnæ.

§. 3. *In*

§. 3. *In Clementinis & Extravagantibus Excommunicationes reservatæ.*

PRima habetur in Clementina I. de Hæreticis, §. *Verum*, contra Inquisitores, vel eos, qui ipsorum vices gerunt, seu loco ipsorum, ad illud officium gerendum deputantur; si in usu ejusdem officij ita deliquerint, ut odij, & cæterorum ibi positorum obtentu, contra justitiam & conscientiam suam, omiserint contra aliquem procedere, ubi fuerit procedendum super hujuscemodi pravitate; aut obtentu eodem, pravitatem ipsam, aut impedimentum officij imponendo, eum super hoc præsumpserint quoquo modo vexare.

Secunda est, in Clementina, *Religiosi*, de Privilegiis: lata contra Religiosos, qui præsumpserint Sacramenta Extremæ Unctionis, aut Eucharistiæ ministrare, vel matrimonia solennizare, sine parochialis Presbyteri licentia speciali; vel excommunicatos à Canone prætérquam in casibus, ipsis à Pontifice concessis, absolvunt &c.

Tertia est, lata in Clement. Cupientes, §. sanè, de pœnis, in Religiosos ac in Clericos sæculares violantes Constitutionem Bonifacij, Cap. 1. de sepulturis, in sexto, ne aliquis Clericus sæcularis, aut Religiosus inducat quempiam ad vovendum, jurandum, vel fide interposita, seu aliàs promittendum, ut apud eorum Ecclesias sepulturam eligat, vel jam electam ulteriùs non mutet.

Quarta habetur in Clement. Gravis, de sentent. excom. lata in violantes interdictum per unam ex quatuor actionibus ibi positis.

Quinta

Quinta excommunicatio est in Extravag. Prima inter communes, de sepulturis, lata in lacerantes & exenterantes corpora defunctorum hominum, ut conserventur, vel ut decoquantur, ut ossa possint in alia loca transferri.

Sexta, in Extravag. 1. Commun. de Simonia, contra eos lata; qui dant vel recipiunt aliquid ob ingressum Religionis per modum pacti & conventionis.

Septima, in Extravag. 1. de Regularibus, in qua Martinus IV. prohibebat, ne Religiosi mendicantes ad aliam Religionem transeant, excepta Carthusiensi, absque Sedis Apostolicæ licentia speciali.

Octava, lata in Extravag. commun. de simonia, quam ij incurrunt, qui simoniæ peccatum committunt; intellige autem de simonia reali consummata, id est, in qua de facto datum & acceptum est temporale pro spiritali.

Nona est in Extravag. communi, Grave nimis, de Reliquiis & venerat. Sanct. lata à Sixto IV. in præsumentes affirmare, illos qui credunt, aut tenent, beatissimam Virginem, ab originali peccato fuisse præservatam propterea alicujus hæresis labe pollutos fore, vel mortaliter peccare, vel etiam eos, qui Conceptionis officium celebrant; vel Conciones audiunt eorum qui ipsam sine macula peccati conceptam esse prædicant, vel libros talem doctrinam continentes pro veris legunt, tenent, vel habent; vel alicujus peccati reatum incurrere. Ubi idem similiter excommunicat eos, qui affirmant hæresim esse, vel peccare mortaliter eum, qui docuerit, aut asseruerit beatam Virginem in peccato originali conceptam esse.

§. IV.

§. IV. *Aliæ Excom.reservatæ, extra Corpus Iuris & Bullam Cœnæ.*

PRima est, à Leone X. in Concilio Lateranensi lata in Prædicatores, qui contravenerint iis, quæ ibidem prohibentur; quorum primum est, ut Evangelicam veritatem & sacram Scripturam, juxta Doctorum Ecclesiæ declarationem pertractent; nihilque adiiciant contrarium, aut dissonum sacræ Scripturæ: Secundum est, ut tempus præfixum futurorum malorum, vel adventus Antichristi, aut certum judicij diem prædicere non præsumant. Tertium, ne illa futura quasi specialiter revelata dicant, aut alienas inanesque divinationes asseverent. Quartum, ut à Prælatorum, aliorumque Superiorum detractione abstineant.

Secunda excommunicatio habetur ex quodam proprio motu Pij V. qui incipit, Regularium personarum, lata in feminas, quæ ingrediuntur in Monasteria Carthusiensium, & aliorum virorum vitam regularem agentium.

Tertia, ex ejusdem Pontificis Constitutione, quæ incipit, *Intolerabilis*, lata in eos, qui committunt crimen Simoniæ, confidentiæ beneficialis; ut censentur tum alij, quorum ibidem mentio est, tum ij, qui beneficium recipiunt ab aliquo, sub confidentia, quod illud posteà eidem restituent, vel alteri dabunt, vel fructus ejus, aut eorum partem aut pensionem eidem, vel alteri solvent.

Quarta est, quam Concilium Tridentinum Sess. 22. cap. 11. de Reform. fert in quoscumque, sive Clericos, sive laicos, qui præsumunt usurpare quâcumque arte, aut modo, bona, res, jura, fructus,

fructus, reditus, aut jurisdictiones alicujus Ecclesiæ, vel beneficij sæcularis, montium pietatis, vel aliorum piorum locorum; vel impedientes, ne percipiantur ab eis, ad quos jure pertinent. Has omnes, earumque explicationem fusius tradit *Suarez Tomo 5. in 3. part. disp. 21. & 22. Bonac. d. 2. q. 5. p. 3. Layman l. 3. tr. 5. p. 2. c. 5.*

Sunt & aliæ Censuræ in posteriorum Pontificum Bullis reservatæ, ut in Bulla Urbani VIII. contra eos, qui de Gratia & libero arbitrio sine speciali Sedis Apostolicæ licentia tractatus edunt. Et in Bulla Alexandri VII. contra eos, qui quovis modo contra piam sententiam de Immaculata B.V. Conceptione, ejusque Festum seu cultum aliquid publice vel privatim, voce vel scripto loqui, tractare, disputare ausi fuerint, vel argumenta contra illa adferre & insoluta relinquere. Et quædam his similes censuræ, quæ in aliis controversiis emanârunt. Ut sunt variæ excommunicationes recentiores Pontifici reservatæ, contra docentes, aut defendentes certas Propositiones sive damnatas in Bullis dogmaticis, sive prohibitas in particularibus Decretis: nec non contra legentes, imprimentes &c. certos libros ac libellos â Sede Apostolica prohibitos. Prædictis casibus Pontificiis multùm accommodari poterit Expositio supra tradita de singulis casibus Episcopalibus.

Annotatio, de potestate Episcoporum circa prædicta.

AD levandum necessitatem recurrendi ad Pontificem in quovis casu circa tot delicta per adjunctam excommuuicationem ipsi reservata, statutum & in Conc. Tridentino ut Episcopi à casibus Pontificiis saltem occultis possint absoluere,

absoluere, juxta tenorem verborum ipsius Concilij quæ sic habent Sessione 24. de reform. cap. 6. *Liceat Episcopis in irregularitatibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouenientibus (exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contensiosum) dispensare, & in quibuscunque casibus occultis, etiam Apostolicæ Sedi reservatis, delinquentes quoscunq; subditos in Diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absoluere. Idem & in Hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, & non eorum Vicariis sit permissum.*

Ex his summatim facile colliges, à quibus, qualiter, & per quos in casibus Pontificiis possit Episcopus in foro conscientiæ absoluere, aut dispensare. Per casum vel delictum occultum non debet casus ille tantum intelligi qui ad nullius notitiam exterius pervenit, sed ille qui à paucis scitur, & facile possit tergiversando celari: ex illis enim minus timeri potest scandalum, aut publica incommoda: uti etiam videtur intelligere Navarrus *cap. 27. num. 255.*

Conceditur etiam in casibus prædictis peculiaris potestas Episcopis, quando non datur recursus ad Sedem Apostolicam, ut si impediat periculum mortis, aut gravis morbi, si sit pauper, aut mulier, aut puer, aut alteri serviens, aut itineris laboribus impar.

CA-

CAPUT V.

Pro Facultate absolvendi à reservatis, censuris, aliisque casibus, ad quos possit Confessarius recurrere?

AMpliorem cæteris in hoc genere facultatem, quantum est ex vi officij, habent Episcopi in sua Diœcesi, sed quia multa sunt ad quæ facultas eorum ordinaria se non extendit, Privilegia sibi ampliora à Sede Apostolica aliquando procurant.

Idem dicendum est de Vicariis generalibus. Idem de variorum Ordinum Prælatis, & aliis personis, quibus Sedes Apostolica particulares facultates concessit.

At sciendum est, facultates omnes Ordinis non necessariò cuivis ejus membro competere, sed tantùm eas obtinere, quas eorum Prælati singulis respectivè permittunt aut communicant: quâ in te graviter offendent subditi, si suas facultates aut ignorent, aut excedant.

Cavendum insuper, ne Sacerdos aut laicus sine ulteriori examine, statim existimet subsistere quaslibet facultates, aut privilegia, quæ in quovis authore aut libro notata, aut olim concessa reperiuntur. Sicut enim quibusdam aliqua dantur de novo privilegia, ita etiam quædam antiqua in posteriorum Pontificum Decretis non rarò revocantur aut restringuntur: quorum singula non nisi à viris prudentiâ & doctrinâ probè instructis satis discerni valent: ideoque in sequentibus pro communi usu ac scientia viam recurrendi commodissimam ac tutissimam aperiemus.

Ut

Ut igitur Confessarij, præsertim in Missionibus, cognoscant Facultates in iis concedi solitas, & sciant pro quibus casibus, & indultis, & ad quos recurrere possint, hic subiiciam seriem variarum Facultatum, & indultorum, quæ Sedes Apostolica quibusdam personis in variis regnis, ac provinciis elargiri solet: prout inveniuntur à sacra Congregatione de propaganda fide ex Regulis à sua Sanctitate approbatis digesta, & apud probatos Authores recensita, ut quædam fusius apud Vericelli in *qu. mor.* Non quod asseram singulas quas recenseo Facultates talibus personis, aut officiis semper aut necessariò annexas esse, sed quod illis potissimùm ab Apostolica Sede pro rerum exigentia liberè concedi aut annecti soleant.

§. I.

Facultates Missionum.

Pro Episcopis in Hibernia & alibi concedi solitæ, & quibusdam aliis infra exponendis.

PRimò. Absolvendi ab hæresi & apostasia à Fide, & à schismate, quoscumque etiam Ecclesiasticos, tam Sæculares, quàm Regulares. Non tamen eos, qui ex locis Missionum, in quibus impunè grassantur hæreses, deliquerint, nec illos qui judicialiter abjuraverint, nisi isti nati sint, ubi impunè grassantur hæreses, & post judicialem abjurationem illuc reversi, in hæresim fuerint relapsi, & hos in foro conscientiæ tantùm.

Secundò. Tenendi, & legendi libros prohibitos Hæreticorum, ad effectum eos impug-

nandi, & alios quomodolibet prohibitos, præter opera Caroli Molinei, Micolai Macchiavelli, & libros de Astrologia judiciaria principaliter, aut incidenter, vel aliter quovis modo de ea tractantes, ita tamen ut libri ex ipsis Provinciis non efferantur.

Tertiò. Dispensandi in tertio, & quarto simplici, & mixto in contrahendis, in contractis verò cum hæreticis conversis, etiam in secundo simplici, & mixto, & in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

Quartò. Dispensandi super impedimento publicæ honestatis ex sponsalibus proveniente.

Quintò. Dispensandi super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, & restituendi jus petendi debitum amissum.

Sextò Dispensandi in impedimentis cognationis spiritualis, præterquam inter levantem & levatum.

Septimò. Hæ verò dispensationes matrimoniales, videlicet, tertia, quarta, quinta & sexta, non concedantur, nisi cum clausula, dummodò mulier rapta non fuerit, &, si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; & in dispensationibus tenor hujusmodi facultatem inseratur, cum expressione temporis ad quod fuerint concessæ.

Octavò. Dispensandi in irregularitatibus ex delicto occulto tantùm provenientibus, exceptâ eâ, quæ ex homicidio voluntario contrahitur.

Nonò. Dispensandi, & commutandi vota simplicia in alia pia opera, exceptis votis castitatis & Religionis.

Decimò. Absolvendi, & dispensandi in quacumque simonia, & in reali dimissis benefi-

ciis,

ciis, & super fructibus malè perceptis, injunctâ alquâ eleëmosynâ, vel pænitentiâ salutari, arbitrio dispensantis, vel etiam retentis beneficiis, si fuerint Parochialia, & non sint, qui Parochiis præfici possint.

Undecimò. Absolvendi ab omnibus casibus reservatis, etiam in Bulla Cœnæ.

Duodecimò. Dispensandi cum Catholicis super fructibus bonorum Ecclesiasticorum malè perceptis.

Decimotertiò. Dispensandi cum eisdem Catholicis, ut possint retinere bona Ecclesiastica, & fructus ex illis percipere, acceptâ ab illis promissione, de stando judicio Ecclesię circa eorum restitutionem cùm fieri poterit, illis interim admonitis, ut de dictis fructibus faciant eleëmosynam, judicio Confessarij in usum Religionis, cujus ante hæresim, & schisma erant bona, si adsit illa Religio, sin ibi minùs in pauperes Catholicos, & memores sint, bona illa esse reverâ Ecclesiæ.

Decimoquartò. Dispensandi quando expedire videbitur super usu carnium, ovorum, & lacticiniorum tempore Quadragesimæ.

Decimoquintò. Celebrandi Missam quocùmque loco decenti, etiam sub dio, sub terra, unâ horâ ante Auroram, & aliâ post meridiem, bis in die, si necessitas urgeat, si tamen in prima Missa non sumpserit ablutionem, & super Altari portatili, etiam fracto, aut læso, & sine Sanctorum Reliquiis, & præsentibus hæreticis, aliisque excommunicatis, si aliter celebrari non possit, & non sit periculum sacrilegij, dummodò inserviens Missæ non sit hæreticus, vel excommunicatus.

Decimosextò. Concedendi Indulgentiam Ple-

nariam primò conversis ab hæresi, atque etiam fidelibus quibuscumque in articulo mortis saltem contritis, si confiteri non poterunt.

Decimoseptimò. Concedendi Indulgentiam Plenariam in Oratione Quadraginta Horarum ter in anno indicenda, diebus benevisis, contritis, & confessis, ac sacrâ Communione refectis, si tamen ex concursu populi, & expositione sanctissimi Sacramenti nulla probabilis suspicio sit sacrilegij ab hæreticis, & infidelibus, aut Magistratum offensum iri.

Decimo-octavò. Concedendi singulis Dominicis, & aliis diebus festis decem Annorum Indulgentiam iis, qui præviâ Sacramentali peccatorum suorum Confessione Eucharistiam sacram sument, in Festis Natalis Domini, Paschatis, & Assumptionis Beatissimæ Virginis.

Decimo-nonò. Lucrandi sibi easdem Indulgentias.

Vigesimò. Singulis secundis feriis, non impeditis Officio novem Lectionum, vel eis impeditis die immediatè sequenti, celebrando Missam de Requiem, in quocumque Altari etiam portatili, liberandi animam secundùm eorum intentionem à Purgatorij pænis per modum suffragij.

Vigesimo-primò. Deferendi sanctissimum Sacramentum occultè ad infirmos, sine lumine, illudque sine eodem retinendi pro eisdem infirmis, in loco tamen decenti, si ab hæreticis, aut infidelibus in periculum sacrilegij.

Vigesimo-secundò. Induendi vestibus sæcularibus; si aliter vel trânsire ad loca eorum curæ commissa, vel in eis permanere non poterunt.

Vigesimo-tertiò. Recitandi Rosarium, vel alias preces, si Breviarium secum deferre non poterunt,

terunt, vel divinum Officium ob aliquod legitimum impedimentum recitare non valeant.

Vigesimo-quartò. Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus tantùm in qualibet civitate, & oppido insigni, vel Conventu Regularium Theologis tantùm, aut in aliquo Collegio benè instructis, & præsertim tempore sui obitus, ut Sede vacante, sint, qui possint supplere, donec Sedes Apostolica certior facta, quod quam primum per delegatos, aut unum ex eis fieri debebit, alio modo provideat.

Vigesimo-quintò. Delegandi simplicibus Sacerdotibus potestatem benedicendi paramenta, & alia utensilia ad Sacrificium Missæ necessaria, ubi non intervenit Unctio, & reconciliandi Ecclesias pollutas aquâ ab Episcopo benedictâ, & in casu necessitatis, etiam aquâ non benedictâ ab Episcopo.

Vigesimo-sextò. Conferendi Ordines extra tempora, & non servatis interstitiis, usque ad Sacerdotium inclusivè.

Vigesimo-septimò. Dispensandi super defectu ætatis unius Anni ob operariorum penuriam, ut promoveri possint ad Sacerdotium, si aliàs idonei fuerint.

Vigesimo-octavò. Consecrandi Olea cum quinque saltem Sacerdotibus, non tamen extra diem Cœnæ Domini, nisi necessitas aliud urgeat.

Vigesimo-nonò. Et prædictæ facultates gratis, & sine ulla mercede exerceantur, & pro eorum Diœcesibus tantùm concessæ intelligantur ad septennium. Sic etiam habent variæ Formulæ sæpius pro Pontificis arbitrio concessæ, & à probatis Authoribus relatæ, uti & sequentes.

§. 2. Pro Vicariis Apostolicis Hiberniæ.

ACcommodari his solent à Sede Apostolica eædem facultates & gratiæ, quæ Episcopis in prædicta formula attribuuntur, pro locorum consuetudine, omissâ facultate 25. 26. 27. 28. uti habet praxis libera Congreg. de propag. fide.

§. 3. Pro Superioribus Regularium ibidem.

COncedi postulantibus solent etiam Facultates supradictæ: sed omissâ 14. item 25. 26. 27. 28. & 24. ex parte mutata, hoc modo: Communicandi prædictas facultates duobus Sacerdotibus suæ Religionis in quolibet Conventu, aut Monasterio existente in Civitate aut oppido insigni, Theologis tamen, aut in aliquo Collegio benè instructis &c.

§. 4. Pro aliis quibusdam Missionariis.

EXtant & aliæ facultates his minores quas aliquando idonei quidam Missionarij à sacra Congregatione, aut Apostolico Nuncio impetrare solent. Tales sunt ex facultatibus suprà recensitis 1. 2. 5. in foro tantùm interno, & 10. absolvendi & dispensandi in simonia, sed cum varia restrictione. Item 16. 17. 19. 20. 21. 22. 23. Quibus additur potestas dispensandi, cum pauperibus tantùm, in 3. & 4. gradu consanguinitatis, & affinitatis simplici & mixto, & in 2. 3. & 4. mixtis, non tamen in 2. solo quoad matrimonia futura. Item in impedimento publicæ honestatis, & cognationis spiritualis, præter levantem, & levatum; & modò in prædictis mulier

non

non fuerit rapta, aut ſaltem in poteſtate raptoris non exiſtat. Inſuper benedicendi paramenta, & alia utenſilia ad Sacrificium Miſſæ, ubi non intervenit Unctio: quibus & alia ſubindè adduntur.

§. 5. *Pro Regno Angliæ.*

CUm in eo regno non ſint Epiſcopi, aliis Prælatis, & idoneis quibuſdam Miſſionariis concedi ſolent omnes facultates, quas ſuprà recenſuimus pro Superioribus Regularium, & pro quibuſdam Miſſionariis in Hibernia: immutato nonnihil articulo de communicatione facultatum, & ablatâ reſtrictione ad art. 19. hoc modo: Adminiſtrandi omnia Sacramenta etiam parochialia, Ordine & Confirmatione exceptis. Sic enim ea facultas pro Anglia à S. Congr. exprimi ſolet.

§. 6. *Pro Provinciis Hollandiæ, & confœderatis.*

EX Ordinatione ſacræ Congregationis pro Epiſcopis titularibus Hollandiæ eaſdem facultates conceſſas reperio quas ſuprà adduxi in formula pro Epiſcopis Hiberniæ. Niſi quod tertia facultas in illis Provinciis, ad pauperes reſtringatur: & decima ex parte mutetur, & in 24. poteſtas communicandi has facultates relinquatur huic Epiſcopo exercenda in Sacerdotes idoneos, ſine reſtrictione, prout ſecundùm conſcientiam opus eſſe judicaverit.

Alij in Hollandia Miſſionarij impetrare ſolent facultates ſimiles iis, quas Miſſionariis quibuſdam Angliæ, & Hiberniæ concedi declaravimus.

NOTA.

PRo Missionariis Regularium quædam singularia Pontificum Diplomata ex quibus ampliora in hoc genere Privilegia depromuntur,

Innocentius IV. in Bulla 20. quæ incipit, *Cum horâ undecimâ*, Missionariis Regularibus per universum mundum majora quædam Privilegia adiecit. Quæ etiam Nicolaus III. in Bulla sua 2. confirmavit, excipiens dispensationem aut commutationem in Votis ultramarinis, continentiæ, & castitatis, quæ Innocentius saltem expressè non excepit.

Sixtus IV. in Bulla quæ incipit, *Apostolicæ servitutis*: Et Pius II. in Bulla, *Dum levamus*, pro Missionariis Ordinis Prædicatorum varia privilegia concedit.

Leo X. in Bulla 3. *Alias fœlicis*, prædictis adjecit Facultates Innocentij IV. aliasque, restringendo Confirmationis administrationem ad Episcopos, si in Provincia reperiri commodè possint.

Adrianus VI. in Bulla, *Exponi nobis*; Missionariis Ordinis Minorum ad instantiam Caroli V. varias facultates indulsit.

Paulus III. in Bulla, *Licet debitum*, & in aliis, varia elargitur pro Missionariis Societatis Jesu.

Clemens VIII. in Bulla. *Dominici gregis* anno 1604. Missionariis Ordinis Carmelitarum Facultates admodum amplas concessit.

Hæc diplomata integrè recensita reperiuntur in Bullario, & apud Rodericium de privilegiis Regularium, & citantur in Compendio Privilegiorum variorum Ordinum.

Ubi

Ubi adverte, propter Communicationem Privilegiorum inter Ordines Religiosos, posse Missionarios unius Ordinis ex alterius Facultatibus juvari, prout traditur in Mari magno Minorum Sixti V. & in B. Aurea, & in B. *Dudum* Leonis X. ac recentius in Bulla 19. Clementis VIII. In quibus omnibus quid pro singulis valeat, & vigeat, ipsis notum esse solet.

§. 7. *Facultates Ordinariæ quæ quibusdam Regularibus aliquando conceduntur, etiam extra missiones breviter explicatæ.*

1. A*bsoluendi quoslibet, à quibusvis peccatis etiam Sedi Apostolicæ reservatis.* Intellige quoslibet, non prohibitos per sua Privilegia confiteri extra suum Ordinem, absque suorum superiorum facultate. Intellige etiam ex parte Absoluentis approbationem Ordinarij & cetera requisita; nisi quando peregrinatur, veniam concedente Ordinario, si adsit, & Curato non repugnante in sua Ecclesia.

2. *Et specialiter, absoluendi ab omnibus casibus, peccatis, & censuris etiam reservatis in Bulla Cœnæ Domini.* Hanc habes integrè expressam supra cap. 4. §. 1. Quando censura fertur in eos qui, præsumunt, aliquod facere vel attentare, non comprehendi eos qui ex metu, & absque notitia sat libera id fecerunt, docent passim Theologi. 2. Si excommunicatio late sit in patrantes, docent etiam non extendi ad mandantes, nisi id alio modo exprimatur. De his & seq. pluribus agit Lezana, verbo, Bulla Cœnæ, & ex parte Diana, & recentius Chassaing.

3. *Dispensandi super Irregularitatibus Casus dictæ Bullæ consequentes, modò pœniteat, & de cetero velit abstinere.*

stinere. Exceptis tamen Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constitutione Sixti V. de promoventibus, & simoniacè promotis ad Ordines.

4. *Absoluendi Relapsos qui communiter habentur Catholici quoties in hæresim inciderint: Nisi essent notorij, & communiter pro talibus haberentur, & agnoscerentur; pro quibus tantum semel absoluendis privilegium concedi solet.*

Nota, Hæc omnia tantum valere in foro conscientiæ, & monendos esse pænitentes, hanc absolutionem ipsis non prodesse in foro externo. Hinc caveri solet, ubi censura est publica, ut Confessarius non absoluat nisi consulto suo superiore.

5. *Concedendi usum Librorum prohibitorum, qui tamen non sunt editi ad stabilienda dogmata hæreticorum.* Hoc est, qui ex professo id non agunt ut hæresim aliquam probent vel introducant, quales censentur libri Erasmi, exceptis aliquibus ejus Colloquiis, item Ludovici Vives, Bodini, & Wesenbecij. Quales porro, & sub quibus pænis libri prohibeantur tradimus infra tract. 5. quæst. 12.

6. *Dispensandi cum illis qui contraxerunt cum impedimento Criminis &c. Et cum adultero conjuge ad petendum debitum, qui consanguineam carnaliter cognovit.* Ubi notat Castropalao, illum qui sic cognovisset consanguineam conjugis, sed cum ignorantia juris, aut pænæ, hoc est, non sciens id ab Ecclesia ita specialiter prohibitum esse, aut sub pæna tam gravi, eam pænam non incurrere, & posse sine dispensatione debitum petere. Scienter verò sic delinquentem, statim incurrere hanc pænam privationis nullâ expectatâ juris sententiâ, aut declaratione criminis, docet hic Sanchez, aliique communiter.

7. *Com-*

7. *Commutandi omnia vota, etiam jurata in alia pia opera, dum adest causa rationabilis, sine qua commutatio nulla esset.* Debet hæc commutatio fieri in aliquid æquale, vel quasi æquale, nam si fieret in aliquid notabiliter minus, esset ex ea parte dispensatio, non commutatio. Exempla operum in quæ aptè fieri possit votorum commutatio, habet varia Sanchez, Medina, Leander *devotis* infra aliique.

Excipiuntur tamen vota ultramarina, Sanctorum Petri & Pauli in Vrbe, S. Iacobi in Compostella, perpetuæ Castitatis, & Religionis.

Dixi, *perpetuæ*, quia communis sententia docet votum Castitatis temporale non esse reservatum: nec votum de non nubendo, de non polluendo, vel de statu Ecclesiastico assumendo. Quia hoc ultimum non est votum castitatis promissæ, sed postea promittendæ in isto statu: reliqua autem non sunt Vota castitatis perfectæ & completæ, qualia debent stricte intelligi nomine voti in reservatione. Inter hæc quinque vota reservata, non censentur comprehendi vota conditionalia, vel pænalia; exempli gratia votum castitatis, aut religionis sub hac conditione, si ab hoc morbo convaluero; aut in pænam, si fornicatus fuero: adeoque talia vota, etiam post impletam conditionem possunt commutari, quia neque absolutè, neque ex virtute religionis sunt emissa, uti docet Toletus, Sanchez, & passim alij. Reservatum non esse votum fæminæ assumendi habitum sive vitam earum quas vocant Devotas aut Beatas, quia non est status religionis aut castitatis perpetuæ, disertè docet Sanchez, Henriquez, Fagundez, & alij apud Leandrum de voto *tract.* 1. *disp.* 7. §. 3. *quæst.* 47.

In his cavetur, *ne commutatio voti fiat in præjudicium tertij*. Quod si promissio non sit illi tertio specialiter facta, & ab eo acceptata, non censetur illi jus acquisitum, adeoque tale votum potest commutari. Plura de voti commutatione fusius tractat Layman de voto cap. 8. Suar. de Rel. aliique. Hæc de facultate magis ordinaria, nec omnia pro instituta brevitate hic proferenda.

Sunt etiam nonnunquam Regulares, & alii qui ex privilegio Pontificio magis speciali possunt ex causa in votis dispensare, non injungendo aliud opus, ut fit in commutatione. Absoluere etiam eos qui ignorantes perpetratâ simoniâ, beneficia Ecclesiastica possident: & dispensare in fructibus male perceptis, modò illa beneficia relinquant. Ac dispensare cum iis in foro conscientiæ, qui post simplex votum castitatis matrimonium contraxerunt, quoad petendum debitum, monito tamen pænitente, ut si conjugi supervivat, votum servet. Sunt & alia altioris potestatis privilegia. Verùm hæc ad communem usum recensere sufficiat, ut qui pro hujusmodi casibus remedium quærunt, facilius sciant ad quos possint pro auxilio recurrere.

Porrò, Modum in his procedendi, & absoluendi, & Pænitentiam idoneam injungendi colliges ex praxi Litterarum Pænitentiariæ Romanæ quarum normam integram damus & explicamus infra tract. 4. §. 5. in fine.

§. 8. Sum-

§. 8. *Summula Casuum aliquorum à quibus etiam Privilegiati absolvere nequeunt.*

CUm sit admodum difficile retinere omnes Casus Pontifici reservatos & discernere concessos à non concessis: hic conor brevi compendio colligere Casus per privilegia ordinaria non concessos, qui longè pauciores sunt; ideòque multò facilius memoriâ retineri possunt, ne in illos impingatur.

Privilegiatus etiam approbatus non potest absolvere à mortalibus subditos aliorum Ordinum, nec eorum Apostatas nec Moniales illis Ordinibus subjectas sine licentia legitimi Superioris cui subsunt.

Neque potest absolvere, & dispensare in Censuris & Irregularitatibus quæ continentur in Constit. Sixti V. de promoventibus, & Simoniacè promotis ad Ordinem sacrum.

Neque Hæreticos illos absolvere qui post hæresim semel publicè abjuratam, rursus in eam relapsi sunt; neque qui sunt hæretici notorii, & pro talibus communiter habiti.

Neque concedere usum Librorum prohibitorum qui ad stabilienda dogmata hæreticorum editi sunt: nec alios prohibitos, nisi forte suis ex privilegio particulari.

Neque dispensare, aut commutare vota quæ dicuntur ultramarina, aut ad limina Apostolorum in urbe, aut ad S. Jacobum in Compostella, neque Religionis, aut castitatis perpetuæ. Neque alia vota quorum commutatio cedit in præjudicium tertii.

Qui privilegium sive facultatem accipit ab Episcopo circa Casus ipsi reservatos, per hoc non intelli-

intelligitur illi concessa facultas circa Casus Pontificios in quibus Episcopi absoluunt per accidens ratione necessitatis, & difficultatis recurrendi ad Sedem Apostolicam.

Non possunt Privilegiati concedere sæcularibus in jejunio v. g. in quadragesima, usum carnium, ovorum, aut lacticiniorum: de privilegiis particularibus Missionum hic non ago.

Quando habent illi privilegium rehabilitandi in irregularitatibus, non intelligitur ea quæ incurritur per homicidium, bigamiam, mutilationem, & defectum natalium, aut, ut dixi, ratione Ordinum Simoniacè collatorum, aut susceptorum.

Nequeunt absoluere nominatim excommunicatum; aut notorium percussorem Clerici; aut alia reservata, quæ adducta sunt ad forum contentiosum.

Absolutio Privilegiati non est pro foro externo, sed tantum pro foro conscientiæ: nec absolutis illa proderit ut eximantur siquando in foro externo accusandi aut puniendi sunt, de quo etiam absoluentem illos monere convenit. Denique in his omnibus non agimus de privilegiis particularibus, aut extraordinariis quæ Pontifex; aut ad hoc legitimus Superior aliquibus personis concedere, aut adimere potest pro suo beneplacito. Hæc saltem sub unum aspectum studiosè exposita multùm meminisse juvabit, quamvis difficile sit singula sat distinctè exprimere, quænam insuper alia sint à quibus absolvere non possint singuli ex suis privilegiis facile cognoscent.

§. 9. *Casus*

§. 9. *Casus quos Regularium Superiores sibi reservare possint.*

QUoniam reservatio Casuum debet esset prudens & moderata; & deceat eam maximè versari circa peccata externa, graviora, & opere consummata: hinc Clemens VII. statuit à Regularibus reservari posse Casus qui hic sequuntur.

1. Apostasia à Religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna, ac furtiva à monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum falsum in judicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fætus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscumque personæ. 10. Falsificatio manus vel sigilli officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio litterarum à Superioribus ad inferiores, vel contra.

Plures Casus non vult reservari sine consensu Capituli generalis pro tota Religione: vel Capituli pronuncialis pro provincia. Priores undecim Casus nos, & Ordines plerique actu reservant, & memoriæ causâ ad hos versiculos aptè rediguntur.

Sortilegus, Proprius, Nocturnus, Apostata, Furtum,
Luxurians, Lædens, Falsarius, Impediensque
Scribentem ad partem monachum, Perjurus, Abortus.

TRAC-

TRACTATUS TERTIUS DE CONFESSIONE, ET SATISFACTIONE SACRAMENTALI.

Cum Indulgentiis, etiam Missionum, & praxi Hæreticos reconciliandi.

CAPUT PRIMUM.

De Præcepto Confessionis.

1. Onfessio Sacramentalis, est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis, coram Sacerdote proprio, ut ab eo Christi nomine absolvatur.

2. Quæstio hic est, An Confessio Sacramentalis præcepta sit jure divino, an Ecclesiastico, quinam, & quo tempore ad eam obligentur.

3. Dico primò, Confessio peccatorum præcepta est jure divino. Probatur ex verbis Christi *Ioan.20. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt*: ex quibus con-

confitendi præceptum colligit Trident. ſeſſ. 14. Can. 5.

Dices, verba Chriſti tantùm conferunt poteſtatem abſolvendi, nullam verò memorant aut imponunt obligationem confitendi. Reſpondeo, hoc ipſo quò tribuunt Sacerdoti tanquam judici in foro conſcientiæ poteſtatem non tantùm abſolvendi, ſed etiam retinendi peccata, imponere ſimul præceptum Confeſſionis, ſine qua ea poteſtas exerceri non poſſit, cùm nequeat judex ferre ſententiam ſine cauſæ cognitione.

4. Hoc Præceptum non obligat lapſum in mortale ut primâ oportunitate confiteatur. Ratio, quia præceptum confitendi eſt affirmativum, quod pro omni tempore non obligat, uti fit in præcepto negativo.

5. Incumbit tamen peccatori præceptum divinum Confeſſionis Sacramentalis in articulo mortis: imò in gravi ejus periculo v. g. in difficili partu, in perículoſo morbo, prælio, &c. Ratio eſt, quia peccator in tali caſu exponeret ſe probabili periculo nunquam explendi præceptum confitendi, quod lapſis in peccatum mortale à Chriſto impoſitum eſt.

6. Dico ſecundò, Ex præcepto Eccleſiæ omnes Chriſti fideles poſtquam ad annos diſcretionis pervenerunt, tenentur omnia mortalia ſaltem ſemel in anno confiteri. Probatur ex Concil. Lateranenſi ſub Innoc. III. ubi diſertè præcipitur annua Confeſſio, quam Chriſtus per ſe ad certum temporis ſpatium non determinaverat.

Ab hoc præcepto non excuſantur impuberes, id eſt, qui ſeptimum annum nondum attigerunt, ſi verè advertant ſe mortale peccatum ad-

admisisse: nam illa adversio per se satis indicat ipsos ad annos discretionis pervenisse. Hujus rei exemplum extat apud S. Gregorium de puero quinquenni, qui in blasphemiis mortuus, ac propterea damnatus fuit.

7. Quod si Confessarius advertat puerum nondum satis assecutum esse usum rationis ad discernendam peccati malitiam, datâ tantùm Crucis benedictione eum dimittat. Si tamen de ejus capacitate dubitet, poterit eum sub conditione absolvere; imò id facere debet, si eum in articulo mortis constitutum inveniat. *Diana. Laym. Lugo d.15. sect.7.* quia tunc pro salute æterna irreparabili viam tutiorem eligere oportet in administratione Sacramenti.

8. Dico tertiò, Tempus annuæ Confessionis instituendæ computari solet ordinariè à Paschate ad proximum Pascha, propter Communionem paschalem tunc occurrentem: ita ut lapsus in mortale post paschalem Confessionem non teneatur saltem ex præcepto Ecclesiæ ante sequens Pascha confiteri. Constat hoc ex praxi Ecclesiæ, quæ non solet à fidelibus amplius exigere, apud *Suar. Vasq. Coninc. d.5. du.6.*

9. Verùm, qui intra annum v. g. in ultimo Paschate confessus non fuit, tenetur posteà proximâ oportunitate confiteri, uti probabilius docet *Suar. Vasq. Lugo. Contrn. Sylv. Laym. Dian.* Ratio, quia tempus paschale non constituitur tanquam terminus ad obligationem finiendam, sed ad eam magis urgendam, uti fit in termino statuto pro solutione debiti, aut censûs annui.

10. Hinc qui prævidet sibi in proximo Paschate impedimentum confitendi obventurum, tenetur Confessionem anticipare; cùm præceptum illud extra Pascha absolutè possit impleri.

Laym.

Laym. Busen. Lugo disp. 15. s. 6. n. 182.

11. Si is, qui tantùm post Pascha confitetur, sola venialia exposuerit, & posteà in decursu anni incidat in mortale, ad aliam Confessionem ex præcepto obligabitur. Quia Ecclesia præcipit ut fideles quolibet anno peccata mortalia semel confiteantur, si in ea inciderint, quod in dicto casu sine nova Confessione factum non fuisset.

Unde etiam patet hoc Confessionis annuæ præcepto non comprehendi eum, qui toto anno sola venialia admisit: uti agnoscit cum aliis *Scotus* apud *P. Terillum* de consc. prob. *quæst. 22. pag. 360.* Cùm tamen is præceptum Communionis paschalis explere teneatur, consultum est ut ante illam se Sacerdoti de more sistat.

12. Non satisfacit huic præcepto, qui novit se invalidè absque debita dispositione Confessionem instituisse. Ecclesia enim præcipit susceptionem Sacramenti Pænitentiæ, talis autem Confessio & Absolutio cùm sit invalida, non est Sacramentum. *Suar. Laym. Lugo.* Contrarium tamen probabile putat *Fagund. Diana p. 3. t. 4. res. 120.* quod tamen admittendum non est, quia non consistit cum Decreto Alex. VII. contra prop. 13. *Qui facit confessionem voluntariè nullam satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

QUÆRITUR *Primò*, pro Missionariis inter hæreticos, An illi qui ab hæresi convertuntur, in prima Confessione exprimere debeant, quod non expleverint præceptum annuæ Confessionis paschalis? Certum enim est hæreticos, cùm sint baptizati, Ecclesiæ præceptis subjacere.

Respondeo negativè. Quia dum confitentur se, eo usque vixisse in hæresi, sufficienter exponunt se illa Ecclesiæ præcepta tanto tempore

pore non obſervaſſe. Sicut qui confitetur ſe v. g. duobus annis vixiſſe in continua fornicatione, non debet exprimere tactus venereos, & alia, quæ ſolent communiter fornicationem comitari.

Sed *Quæritur ſecundò*, quid ſi ſingulari contemptu, & ludibrio hæc Sacramenta, aut Eccleſiæ præcepta inſectati fuerint, & alios ab iis explendis abſtraxerint?

Reſpondeo, hæc peccata diſtinctè confitenda, quantùm fieri poteſt. Quia illa non ſunt omnibus hæreticis communia, adeoque in hæreſi ut ſic non ita involvuntur, ut hâc expoſitâ, illa etiam intelligantur in Confeſſione explicari.

CAPUT II.

De Integritate Confeſſionis.

§. 1. *Qualis, & quando requiratur?*

1. INtegritatem Confeſſionis requirit, & deſcribit Trid. *Seſſ.* 14. *cap.* 5. ſitam in eo, ut „poſtquam diligenter te excuſſeris, & conſcien„tiæ tuæ ſinus & latebras exploraveris, confi„tearis omnia mortalia memoriæ occurrentia, „nondum confeſſa, eorumque numerum, & cir„cumſtantias ſaltem quæ ſpeciem mutant. Ratio additur, quia ſine diſtincta peccatorum cognitione non poteſt Confeſſarius judicium Sacramentale debitè exercere, neque pro menſura delictorum pœnitentiam idoneam imponere.

2. Integritas Confeſſionis alia eſt *Materialis*, quando pœnitens omnia mortalia ſecundum numerum & ſpeciem confitetur: & hæc inte-

gritas

gritas non est ita necessaria, quin pœnitens aliquo casu ab ea possit excusari. Integritas alia est, *Formalis*, quando pœnitens omnia mortalia quantum hic, & nunc potest ac tenetur, in confessione exponit, etsi contingat aliqua esse omissa: & ab hac integritate formali pœnitens nunquam excusatur.

3. Qui ob justum impedimentum aut oblivionem peccatum aliquod in confessione prætermisit, tenetur cessante impedimento illud explicare. Quia hujus Sacramenti institutio requirit ut in eo omnia mortalia semel *directè* clavibus subjiciantur.

4. Qui aliquo casu, vel morbo linguæ usu destituitur, absolvi debet si nutu, aliove signo absolutionem postulavit, aut dolorem de peccatis ostendit. Quia tale signum est confessio peccatorum saltem in genere, à præcepto autem confessionis integræ ac distinctæ necessitas excusat. Quod etiam verum est, etiamsi signum illud absente Sacerdote editum fuisset, & postea præsenti ab aliis renunciatum.

5. Sed quid si moribundus, superveniente confessario, nullum signum dederit, aut dare possit? Respondeo, etsi communior opinio asserat absolvi non posse; probabilem tamen, adeoque hic in praxi sequendam esse sententiam, quæ docet talem sub conditione absolvendum esse, dummodò solitus fuerit alias Christiano more vivere & Sacramenta frequentare. Ratio est, quia per tales actus vitæ Christianæ sufficienter indicat se etiam in mortis articulo pœnitentiæ Sacramentum postulare, hæc autem postulatio, externa quædam confessio est: Et hanc tenet sententiam *Homob. Molfesius Tambur. Phill. Servius*, & modò plurimi passim Theologi recentiores.

6. Di-

6. Diligens conſcientiæ examen ante Confeſſionem requiritur: diligentiæ autem quantitas moraliter æſtimanda eſt pro variis circumſtantiis. Unde minorem adhibere poteſt ille, qui frequenter confitetur, quam qui rariùs. Si quis verò poſt talem diligentiam adhibitam, memoriam non habet commiſſi peccati mortalis, ritè confitetur, modo ſcienter nullum ex reliquis reticeat.

7. Qui non in ſpeciè, ſed ſolum in genere recordatur, ſe mortaliter peccaſſe, hoc ipſum in confeſſione explicare debet, cùm hæc ſit ſufficiens, imò neceſſaria materia Sacramenti.

Sed *Quæſtio* eſt, An qui ſic tantum in genere confeſſus eſt, teneatur poſtea, ſi recordetur, declarare diſtinctum numerum & ſpeciem peccatorum mortalium, quam in aliis confeſſionibus determinatè non expreſſit, ſed tantum confusè & genericè: Reſpondet Leander *part.* 1. de Sacramentis *pag.* 148. probabiliter pænitentem illum ad hoc non teneri, & in eandem ſententiam adducit Card. de Lugo de pænit. *diſp.* 16. *num.* 577. & ante illum Fabium in ſuo Scrutinio Sacerd. *tract.* 4. *pag.* 499. Ruſtici, inquit, qui bonâ fide confeſſi ſunt Curato non debitè interroganti, ſatisfecerunt præcepto confeſſionis, nec tenentur iterum confiteri ipſa peccata. Ratio eorum eſt, quia peccata illi jam prius, ſaltem confusè, fuerunt directè ſubjecta clavibus, adeoque directà remiſſa, ergo non eſt obligatio ea poſtea magis diſtinctè confitendi. Sed contrarium videtur tenendum cum Navarro & communi aliorum ſententia; quia etſi peccata illa directè remiſſa fuêre, nondum tamen expletum eſt præceptum exponendi diſtinctè ſpeciem & numerum cognitum peccatorum mortalium:

talium: quod Navarrus ait ſcriptum eſſe non ſolum lege humanâ in Cap. *Omnis de pænit. & remiſſ.* ſed etiam divinâ & evangelicâ, confirmatâ à S. Thoma & aliis, & declarata in Conc. Tridentino *Seſſ. 14. de pænit. can. 7.*

8. Extra mortis periculum nunquam abſolvi debet qui de nullo peccato in ſpecie ſe accuſat: ſi quis autem tam ſit rudis, ut ab eo Confeſſarius ne veniale quidem in ſpecie extorquere poſſit, dimittendus eſt ſine abſolutione donec inſtruatur juxta praxim bonorum Confeſſariorum.

9. Si pœnitens inchoatam Confeſſionem coram Sacerdote perficere poſſit, interdum abſolvi debet, V. C. ſi propter ignotum idioma non omnia poſſit explicare, aut ſi in phrenêſim incidat. Tenetur tamen poſtea ſi poſſit omiſſa mortalia exponere.

10. Tempore peſtis, naufragii, periculoſi prælii &c. ſi Confeſſarius multorum integras confeſſiones excipere non poſſit, licitum eſt omnes ſimul voce, vel ſigno confitentes audire, & abſolvere.

11. Non tenetur aliquis peccatum confiteri, cum gravi periculo animæ, famæ, corporis &c. Ratio, quia tunc poſitiva lex de confeſſionis integritate meritò cedit juri naturali charitatis propriæ. Intellige, ſi alius Confeſſarius adiri non poſſit, vel confeſſio ſine gravi incommodo differri.

12. Si fama Complicis graviter lædenda ſit apud Confeſſarium, nec facile poſſit alius accedi, reticeri debet peccatum, vel ſaltem circumſtantia, aut executio peccati, quatenus neceſsè eſt, ut complicis peccatum tegatur, cum onere alteri poſtea confitendi quod omiſſum eſt. Quia præ-

præceptum naturale non infamandi alium prævalet præcepto positivo integræ confessionis. Ita *Valent. Banez. Præp. Navar. c.7.* quamvis contrariam sententiam sequi liceat, quæ communior est cum *Suar. Vasq. Lugo* &c.

13. Qui duos Confessarios habet, quorum uni priùs mortalia, alteri postea solùm venialia confitetur, non peccat contra debitam Confessionis integritatem. Imò quandoque id rectè fit, quo pœnitens majori libertate uti possit, si ordinario Confessario, apud quem hactenus bonam opinionem servavit, confiteri nimiâ verecundiâ impediatur. Ita *Navarrus in Man.c.21. Bonac. Leander &c.*

Per accidens tamen fieri potest, ut talis etiam mortaliter peccet, si ea ratione exponat se periculo facile labendi in mortalia, & ea nunquam efficaciter emendandi: quod ejusmodi hominibus accidere solet, qui de industria Confessarios imperitos, vel quibus ignoti sunt, adire solent, & alios à quibus juvari possint tantum cum levioribus accedunt.

14. Mentiri ex proposito circa materiam mortalem, & confessioni necessariam, est peccatum mortale: Ratio, quia vel negas te peccatum mortale commisisse, quod hic & nunc fateri deberes, & tunc Confessio non integra est, sed sacrilega: vel affirmas, te mortale peccatum fecisse, quod non fecisti, & tunc graviter decipis Confessarium, non sine gravi irreverentia Sacramenti.

Quod si mentiatur circa peccatum veniale, vel aliam materiam quam hic & nunc confiteri non tenetur, peccat solùm venialiter.

§. 2. *Quo-*

§. 2. *Quomodo Species & Circumstantiæ exponendæ?*

15. QUoad peccatorum distinctionem, Illa censentur esse *specie diversa*; adeoque necessariò distinctè exponenda, quæ sunt contra distinctas virtutes, v. g. fornicatio quæ peccatum est contra castitatem, differt specie ab adulterio, quia hoc est etiam contra justitiam, propter jus, quod maritus habet in corpus uxoris, ac proinde pœnitens debet dicere habui copulam cum persona conjugata: & si ipse sit conjugatus, id exponere tenetur. Item, si peccavit cum persona religiosa, aut habente votum castitatis, aut ipse sit Sacerdos, aut religiosus id exponere debet: quia peccatum hoc habet distinctam specie malitiam contra virtutem castitatis, & religionis.

Eodem modò si furatus est rem sacram aut alium occidit in templo, singula distinctè exponenda sunt: quia præter peccatum injustitiæ, involvunt malitiam sacrilegii specie distinctam.

Et eâdem ratione aliorum peccatorum diversa specie malitia distinguenda, & exponenda erit.

16. Circumstantias non mutantes speciem, sed tantùm peccatum *notabiliter aggravantes* intra eandem speciem, non esse plerumque necessariò confitendas, satis probabilis & tuta sententia est apud *Sylvest. Navar. Vasq. Reginal. Bonac. Lugo de pœn. Disp.16. Sect.3.* Leandrum de Sacram. pœn. disp.8. q.4. adducentem cum D. Thoma supra 50. Authores, & pro opposita sententia Authores 40. Ratio colligitur ex Trid. Sess.14. c. 5. ubi declarans necessitatem confi-

tendi omnia mortalia, *& eorum circumstantias*, expressè addit, *quæ speciem mutant*; ergò satis insinuat circumstantias non esse confitendas quæ speciem non mutant. Imò hoc ipso quo dubitatur, an Christus talem confitendi legem voluerit inducere, pœnitens deobligatur; ex illo principio, lex in dubio legis latæ non obligat, ut ostendimus supra part. 3. princ. 5.

Hinc qui furatus est simul centum florenos satisfacit dicendo commisi furtum mortale: qui simul pluribus detraxit, commisi gravem detractionem, &c. Quia furtum v. g. decem, aut centum florenorum manet intra eandem speciem furti mortalis, etsi unum sit multò graviùs altero. Si tamen Confessarius interroget de quantitate peccati, pœnitens debet eam explicare; imo consultius est, ut id semper sponte suâ faciat: & hoc necessarium videtur si circumstantia talis invehat censuram, vel reservationem, vel peccatum supra modum ordinarium sic augeat, ut ejus declaratio faciat ad necessariam pœnitentis directionem, restitutionem &c.

§. 3. *Quomodo distingui debeat Numerus peccatorum?*

17. PRo distinguendo peccatorum *Numero* dicendum Actiones peccaminosas per se consummatas, & completas debere in Confessione distinctè enumerari: ut si quis cum eâdem plures copulas consequenter habuit, vel si Sacerdos in statu peccati mortalis continenter plures Confessiones audivit, debet earum actionum numerus exponi. Secùs, si actiones non sint per se consummatæ, sed tantùm referantur

tanquam

tanquam pars, aut dispositio ad aliud peccatum consummandum. Hinc verba inhonesta, oscula, & tactus libidinosi qui præcedunt fornicationem, & ad eam complendam referuntur, non debent seorsim exprimi. Idem dicendum de pluribus vulneribus quæ alicui infliguntur antequam occidatur.

18. Actus peccaminosi *merè interni* censentur numero distingui quoties fuerunt moraliter interrupti, id est, notabili tempore cessarunt, vel retractati sunt, & iterum inchoari cœperunt. Exempli gratiâ: Si quis per unam vel duas horas inhæsit turpi cogitationi sine interruptione, est tantum unum numero peccatum; si autem durante illo tempore v.g. tertiò cessavit integrè ab illa cogitatione, & iterum tertiò resumpsit, censetur tria peccata commisisse in confessione distinctè explicanda. Item, si quis habuit toto die voluntatem rem notabilem furandi, quam vesperi retractavit, & iterum eodem die vel sequenti eandem voluntatem resumpsit, tenetur se accusare, quod bis voluerit furari.

19. Quando contingit de mortalium certo numero non constare, exprimendus est ille, quem judicas probabiliorem, addendo v.g. te peccasse decies plus minus. Quod si postea deprehendas numerum fuisse majorem non teneris iterum confiteri, nisi numerum à te expositum notabiliter excesseris. *Fagundez, Hurt. Sanchez.*

Quod si nec probabilem numerum assequi valeas, exponenda est duratio consuetudinis peccandi, & frequentia lapsuum per diem, septimanam, mensem, aut annum, quantum potes probabili conjecturâ eam in mentem revocare. *Diana, Filliuc. Hurt. Lugo &c.*

Quæritur ulteriùs primò.

AN in confessione necessariò exponenda sint peccata commissa, de quibus pœnitens positivè dubitat an sint mortalia?

Respondeo affirmativè, exponendo dubia tanquam dubia, hoc modo, dubito an plenè consenserim delectationi morosæ: dubito an comedendo semel violaverim jejunium &c. Est hæc communis Theologorum sententia, contra paucos qui passim rejiciuntur. Et probatur ex Trid. sess. 14. c. 5. docente confitenda esse peccata omnia quorum conscientiam habemus; de peccatis autem dubiis conscientiam dubiam habemus, ergo ut dubia sunt confitenda: estque hæc quædam quasi traditio & praxis communis fidelium.

Eodem modo si quis sciat se quidem mortale peccatum admisisse, sed tamen dubitet an illud confessus fuerit, remanet obligatio peccatum illud in confessione manifestandi. Quia cùm constet de lege confitendi mortalia, & tantùm dubitetur an illi satisfactum fuerit, penes legem manet possessio; juxta princ. 9 initio 3. partis explicatum. Sed magis disputatur, an eadem sit obligatio confitendi, quando peccata sunt tantum negativè dubia, quam à pluribus negari fusius ostendimus inter Controversias particulares *part. 3, tract. 1. quæst. 19.*

Sed *quæres*: quid si aliquis habeat *probabile judicium* se non peccasse mortaliter, aut peccatum admissum à se in confessione manifestatum fuisse, etiamsi de opposito formidinem aliquam experiatur?

Respondeo, in tali casu nullam esse confitendi

tendi obligationem. Quia cùm judicium probabile nitatur motivis uon levibus, poteſt illi illi prudenter acquieſcere, juxta princ. 15. tr. 1. traditum. Si enim talis à Confeſſario interrogaretur, an tale peccatum admiſerit, rectè reſponderet, ſe illud non commiſiſsè, etiamſi de eo formidaret: nam de iis quæ homines prudenter affirmant rarò judicium certum habere poſſunt.

Hinc ſi quis habeat prudens & probabile judicium, ſe de more ante confeſſionem conſcientiam diligenter examinaſſe, etiamſi poſtea oriatur formidò de aliquo peccato prætermiſſo, poteſt probabiliter judicare ſe peccatum illud cum cæteris expoſuiſſe, ac proinde ad illius confeſſionem non amplius obligabitur.

Quæritur Secundò.

AN in Miſſionibus ubi eſt unicus confeſſarius, & maximus populi concurſus in die ſolemni v. g. Paſchatis, liceat audito uno vel altero peccato pœnitentem abſolvere, uti fit in naufragio, ſi alias nequeat populo ſatisfacere?

Reſp. Negativè, etiamſi foret in die Jubilæi, aut Indulgentiæ Plenariæ. Quia in dicto caſu non eſt ſufficiens neceſſitas dimidiandæ confeſſionis, & maximi inde abuſus ſequerentur.

Quæritur Tertiò.

AN qui ob metum Hæreticorum non poteſt ad Confeſſarium accedere, vel qui in carcere & cuſtodia clauſus detinetur, poſſit ſaltem per litteras, vel fidum internuntium Sacer-

doti absenti peccata sua Sacramentaliter confiteri, & ab eodem absente absolutionem obtinère?

Respondeo Negativè, quamvis aliqui Theologi id rectè fieri aliquando docuerint. Nam Clemens VIII. eam doctrinam ad minus falsam, temerariam, & scandalosam damnavit, & sub pœna excommunicationis eam doceri, aut in praxim deduci vetuit anno 1602. Neque juvat si dicas illum tantum declarasse id fieri illicitè, non autem invalidè: non enim rectè prohiberetur talis absolutio tanquam omni casu etiam in morte illicita, si foret probabile illam aliquo casu validam esse.

Eodem modo invalida esset absolutio etiamsi confessarius præsentis confessionem audivisset, & postea absentem per litteras absolveret.

Sed, *quæres*, quid si aliquis per litteras, vel nuntium Sacerdoti absenti confessus fuisset, & postea ad illum in periculo mortis Sacerdos accurreret, & præsentem obsolveret.

Respondeo validè absolvi. Non enim simpliciter absentis confessionem, sed simul ejusdem absolutionem Pontifex damnavit. Quod confirmatur ex eo quod si alii testentur, absente Sacerdote, aliquem moribundum dedisse signa contritionis, aut confessionem petiisse, possit Sacerdos superveniens illum jam sensibus destitutum absolvere. Quamvis autem hoc ipsum aliqui negent, non repugnare tamen cum decreto Clementis rectè docent *Lugo*, *Aversa* & plures alii. Idem habemus ex testimonio Petri Lombardi olim Primatis Hiberniæ, qui tradit consultum à se de hoc casu Clementem VIII. respondisse, sibi propositum non fuisse damnare seu prohibere ne incidente simili casu

Sacra-

Sacramentalis absolutio impendatur. Et hoc Lombardi testimonium ejus manu subscriptum & Sigillo munitum in nostro Archivio Lovanii servatur.

Quæritur denique, An valida, & licita esset confessio illius, qui, ob verecundiam valdè magnam, in scripto traderet suam confessionem Sacerdoti præsenti tacitè legendam, & antea, aut postquam legatur cum debito dolore diceret, Accuso me de peccatis ibi descriptis? Communis sententia admittit validam, sed negant aliqui licitam esse. Docet tamen *Leander* de Pænit. tract. 5. pag. 156. citans *Benzonium*, aliosque, probabilius isto casu confessionem talem & validam, & licitam esse. Quia pænitens sic implet præceptum confessionis etiam vocalis, siquidem ore, & voce fatetur peccata ibi integrè & distinctè scripta esse sua, & de illis cum dolore & proposito emendationis se accusat, quod ad confessionis integritatem solum requiritur. Probat etiam id Benzonius q. 5. ex facto D. Basilii, & D. Joannis Eleëmosynarii, qui, inquit, mulieribus, de peccato verbo manifestando valdè erubescentibus, mandarunt peccata scribi in charta, quâ lectâ remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt.

Hanc doctrinam accuratè examinat, & confirmat Matthæus de *Moya* in Selectarum quæstionum parte altera, edita anno 1678. pro ea insuper adducens Scotum *in 4. dist. 17. q. unica ad finem* Sotum, Suarem, Vasquez, Conick, Cardinalem de Lugo *de pænit. disp* 15. *sect.* 5. *n.* 77. & plures alios, qui non dubitant id ex causa, etiam talis verecundiæ, licitè fieri posse.

CAPUT III.

De Confessione invalida, & quomodò iteranda.

1. CONfessio invalida est ob defectum confitentis, Primò, si requisito dolore careat. 2. Si inter confitendum peccet; puta, quia temerè, vel per crassam ignorantiam omittit peccatum mortale, aut de quo rationabiliter dubitat, num sit mortale, nisi in hoc casu bonâ fide arbitretur se à confitendi obligatione immunem esse. 3. Si exiguam valdè conscientiæ discussionem instituens, conjiciat se in probabile periculum omittendi mortale. Undè cùm talis Confessio formaliter integra non sit, tota est repetenda.

2. Contritio, sive attritio ex supernaturali motivo, quæ requiritur in Sacramento ad justificationem, debet se extendere ad omnia mortalia, saltem virtualiter. Nisi enim hoc dicatur, consequens erit nihil repugnare, quominùs vera contritio, aut attritio consistat cum actuali affectu ad peccatum mortale; quod ne probabiliter quidem dici potest.

3. Qui ob ignorantiam non mortaliter culpabilem, peccatum confiteri omisit, non tenetur posteà integram Confessionem repetere, sed tantùm exponere mortalia omissa: totam verò repetere tenetur, si ignorantia fuit mortalis. Ratio prioris est, quia in Confessione illa fuit validè absolutus. In posteriori autem à nullo peccato absolutus fuit, quia Confessio erat invalida.

4. Confessio fit invalida, ideòque repetenda, ob defectum aliquem Confessarii: Primò,

si jurisdictione omninò caruit, vel impeditam habuit per suspensionem ab officio, excommunicationem denuntiatam, aut contractam ob Clerici notoriam percussionem. Secundò, si verba absolutionis substantialiter vitiavit. Tertiò, si absolvendi intentionem, nec actualem, nec virtualem habuerit.

5. Si Confessarius ob surditatem, distractionem, vel somnum, aliquod peccatum mortale non intellexit, videtur nihilominùs valida esse absolutio: dummodò pænitens bonâ fide egerit, & culpa in solo Confessario resederit. *Henriq. Laym. Diana &c. contra Navar. Sylvest.* Ratio: quia essentia & effectus hujus Sacramenti consistere potest sine integra & specifica peccatorum explicatione, si ea sine culpa pœnitentis intermittatur. Nihilominùs si pænitens id posteà resciat, debet iterùm peccatum illud clavibus subjicere; quia semper manet obligatio omnia mortalia Sacerdoti indicandi secundùm speciem, & numerum, ut in omnia directè absolutio feratur.

6. Addo contra scrupulos, tametsi contingat absolutionem Sacerdotis, ob aliquem ejus occultum defectum invalidam esse, raro id graviter obfuturum pænitenti inculpatè defectum ignoranti; in proxima enim confessione ab illis peccatis indirectè absolvetur.

7. Pro faciliori praxi Confessionis repetendæ: Si Confessio, quæ ob defectum pænitentis, vel Confessarii invalida fuit, denuò instituatur apud eumdem Sacerdotem: non est necessarium, peccata omnia secundùm speciem & numerum repetere, modò Confessarius statum pænitentis adhuc recordetur, saltem confusè, ut convenientem illi pænitentiam impo-

nere possit. *Vasq. Sa. Laym. Dian. p. 3. t. 4.* Probatur ex praxi; si enim Sacerdos auditâ confessione advertat, pænitentem non satis dispositum esse, & attritum, interdum differt absolutionem in alterum diem: si eum contingat intereà speciei peccatorum oblivisci, non ideò exigere solet; ut confessio tota repetatur, sed tantùm ut de peccatis verus dolor cum emendationis proposito eliciatur. Ratio, quia anteà præcepto divino de integritate Confessionis satisfecit, ideòque solum defectum v. g. contritionis supplere tenetur.

8. Denique, tametsi Confessarius nec statum peccatoris generatim recordetur, sed id tantùm, quod sibi confessus fuerit, eumque jam rectè dispositum absolvat, peccat quidem Confessarius, cum non rectè munere suo fungi possit in imponenda congrua pænitentia &c. nihilominùs absolutio erit valida, & pænitenti fructuosa.

9. *Quæstio* est, quid agendum cum pænitente, qui confitetur omnia peccata; sed non vult deserere occasionem proximam peccandi v. g. dimittere suam ancillam cum qua experitur se continuò relabi in peccata carnis: 2. cum eo, qui pergit præbere publica scandala: 3. cum eo, qui non intendit restituere bona aut jura iniquè possessa.

Respondeo, neminem horum posse absolvi, nisi hortatu Confessarii eo adducatur ut seriò proponat, ac fideliter promittat se satisfacturum suæ obligationi.

Quod si pænitens non possit implere suas obligationes v. g. restituere pecuniam, aut resarcire alterius famam, aut inire gratiam cum inimico, nisi post aliquot menses, aut forte post unum

unum annum, non ideo tam diu differenda est absolutio, si pænitens omnino spondeat quantum est ex parte sua se satisfacturum obligationi quam primum id erit in ipsius potestate. Quia cum talis pænitens sit ritè dispositus ad absolutionem, jus habet ut ea tamdiu non differatur, in tanta incertudine vitæ humanæ, & damnationis æternæ periculo: Ut cum *Suare* disp. 32. sect. 2. fusius ostendit *Reimakers*, & *Franciscus Iacops* in sua Defensione contra aliquos modernos.

An ergo semper illicitum est differre absolutionem pænitentis sufficienter dispositi?

Respondeo, Sæpe licitum esse eam differre, imo aliquando expedire saltem ad tempus non diuturnum, quando Confessarius prudenter judicat illam dilationem præ ceteris remediis multum pænitenti profuturam. Ut si videatur non satis perfecte se examinasse pro Confessione plurium annorum, in quibus gravia peccata, & varias satisfaciendi obligationes contraxit. Vel si teneatur deserere occasiones peccandi, restituere rem alienam, aut inimico reconciliari, & Confessarius probabilius credat pænitentem acceptâ absolutione promissa non præstiturum, maximè si prius eadem promisit, nec tamen explevit. Vel si semper reincidat in eadem mortalia sine ulla emendatione post priores confessiones secutâ. Denique si ipse pænitens, etsi rite dispositus, pro suo profectu spirituali prudenter petat, aut consentiat ut absolutio ad breve tempus differatur. Ita in his habet praxis peritorum Confessariorum, estque ea conformis Rituali Romano, quam etiam fusius tradit *Dicastilio* tom. 2. de Sacramentis, & alii communiter.

De cetero, quo modo non sit differenda passim

sim absolutio, Relapsis, Consuetudinariis, & quibusdam aliis, contra novam quorundam doctrinam, ostendi supra *part. 2. de controversiis modernis §. 7. puncto 6.*

Quæritur porrò, quid agendum cum Rudibus quando in magno confitentium concursu deprehenduntur ignorare mysteria fidei, ut eorum confessio non sit invalida?

Respondeo, si ignorent necessaria necessitate *medii*, puta, Deum esse unum in natura, trinum in personis, hominum Creatorem, Remuneratorem, & Redemptorem; de his, & absolutionis Sacramentalis virtute breviter instrui debent, antequam absolvantur. Si verò ignorent tantùm ea quæ sunt necessaria necessitate *præcepti*, ut sunt reliqua, quæ in Symbolo Apostolorum continentur, modò de sua negligentia doleant, & proponant emendationem, poterit Confessarius eos absolvere, sed obligando ut posteà sedulam curam adhibeant, ut in necessariis fidei mysteriis instruantur.

Quæritur secundò, quando ex defectu mortaliter culpabili peccatum aliquod lethale, vel numerus mortalium, vel alia circumstantia ad valorem necessaria in Confessione prætermissa fuit, an præter illam Confessionem, reperi debeant aliæ etiam Confessiones intermediæ, quæ postea bonâ fide institutæ fuerunt, sed sine mentione prioris defectus?

Respondeo Negativè. Quia cùm ex naturali & inculpabili oblivione defectus ille in Confessionibus sequentibus expositus non fuerit, manent semper validæ, & peccata in illis declarata legitimè remissa fuerunt. *Navar. Sylvest. Vasq.*

Re-

Reginal. Io. Sancius apud Dianam p. 3. tr. 4. resol. 108. qui innuit hanc resolutionem à Confessariis benè notandam, quia multis molestiis eos liberat.

CAPUT IV.

De Sigillo Confeßionis.

Sigillum Sacramentale est obligatio juris divini ad servandum secretum quovis casu in iis omnibus, quæ in ordine ad absolutionem Sacramentalem exponuntur.

Quæritur hic primò, quæ, & quanta sit obligatio hujus secreti; Secundò, ad quos se extendat. Tertiò, quandò, & quomodò singulos obstringat.

1. Dico primò, secretum hujus sigilli graviter obligat ex jure naturali, divino, & humano: habetque malitiam injustitiæ, & sacrilegij.

Probatur primum: quia jure naturali tenemur præstare fidelitatem, tueri famam proximi, & alteri non facere, quod nobis fieri nolumus. Probatur secundum: quia Confessio est juris divini, ergò & secretum Confessionis sine quo hæc redderetur odiosa & inutilis: qui enim præcipit finem, censetur præcipere media sine quibus finis obtineri, & conservari nequit. Tertium patet ex cap. *Omnis utriusque*, ubi de hoc secreto perpetuum in Ecclesia fuisse præceptum declaratur, & ejus transgressori pæna perpetuæ inclusionis decernitur. Gravitas præcepti patet ex eo, quod in ejus violatione dari parvitatem materiæ cum plerisque neget *Malderus, Baldellus, Diana part. 5. tr. 5. resol.* 8.

Dices, Peccatum veniale est materia levis: ergò

ergò ejus revelatio non potest esse grave peccatum, cùm non possit ea pœnitenti graviter nocere.

Resp. neg. consequentiam. Quia etsi non multùm lædat pœnitentem, nocet tamen graviter Sacramento, cujus usus redderetur odiosus, si universim liceret levia etiam delicta ex Confessione manifestare.

2. Dico secundò, Confessarius non obstante Confessione, potest eâ notitiâ uti, quam habet aliundè, dummodò hanc altera non adjuvet, & scandalum absit. Exempli causâ si Confessarius ob indicia extra Confessionem habita, potuerit Caium furti accusare, & Caius furtum posteà illi confiteatur, potest nihilominùs illum accusare. Ratio est, quia sic non utitur cognitione Sacramentali, sed tantùm indiciis antè, vel post Confessionem aliundè acceptis.

3. Hinc, etiamsi aliquis extra Confessionem dicat, hoc tibi committo sub sigillo Confessionis, & Confessarius acceptet, non oritur hinc obligatio sigilli Sacramentalis, sed tantùm secreti naturalis, quod ad avertendum gravius malum aliquando revelari potest.

4. Dico tertiò, sub sigillum non tantùm cadunt peccata Confitentis, sed etiam complicis; item circumstantiæ peccati, quas taceri pœnitentis interest: E. C. si quis dicat, se illegitimè natum, sacros Ordines malè suscepisse &c. Ratio, quia etiam per hujusmodi notitiam pœnitentibus odiosa redderetur Confessio.

5. Confessarius violat sigillum Confessionis, si generatim dicat, Titium sibi confessum esse peccatum mortale, casum reservatum, aut peccatum aliquod veniale in specie. Sin verò in genere dicat, Titium sibi confessum esse venialia, aut

benè

benè confeſſum eſſe,non reſerat ſecretum ſigilli Sacramentalis.

6. Violati ſigilli reus eſt Parochus, qui ſine conſenſu pœnitentis, litteras ei dedit deferendas ad Vicarium Epiſcopi, vel alium privilegiatum, quibus ſignificet ſe latorem harum à peccato reſervato abſolvere non potuiſſe.

7. Si pœnitens ob indiſpoſitionem non abſolutus,cum alijs petat ſchedulam in teſtimonium factæ Confeſſionis, tenetur Confeſſarius eam illi tradere. Nam alijs concedendo, & huic negando indirectè revelaret eum fuiſſe indiſpoſitum ad abſolutionem.

8. Si quis merè fictè ad Confeſſionem accedat, quia v.g. aliàs pænam, aut infamiam incurret, certumque illi ſit ad Sacram Communionem accedere, illi neganda eſt à Confeſſario ſchedula, ne ejus ſimulationi ad Communionem ſacrilegam cooperetur.

9. Licitum non eſt cum ipſo pœnitente extra Confeſsionem loqui de peccatis ſolùm in Confeſsione auditis. Quia res illa pudorem inijcit, & exprobationem continere ſolet: niſi tamen ipſe pænitens licentiam tribuit, quam tribuere cenſendus eſt, ſi ipſe prior de peccatis illis ſermonem inducat.

10. Si quæras,quomodò ergò Confeſſarius de peccato interrogatus reſpondere debeat?

Reſpondeo, Confeſſarium interrogatum, an ſciat vel audierit peccatum pænitentis, non debere tergiverſari, ſic ut pænitentem reddat ſuſpectum: ſed reſpondere debet, etiam cum juramento ſi opus ſit,ſe nihil ſcire de peccato illo; ſcilicet, ut hominem privatum, cui id revelare liceat. Quia id circumſtantiæ Confeſſarij conſignificant,& verba eum interrogantis cum tali cir-

circumstantia, & sensu accipi debent.

11. Si contingat Confessarium proprium peccatum confiteri non posse, nisi revelet alterius peccatum in Confessione auditum, suum reticêre tenetur. Quia præceptum sigilli Sacramentalis strictius obligat, quàm præceptum confitendi omnia mortalia; hoc enim solùm est affirmativum.

12. Cessat obligatio sigilli Sacramentalis, si pænitens veniam dederit loquendi alteri de peccato extra Confessionem: per hoc enim Confessio non redditur odiosa. Debet tamen licentia illa esse expressè declarata, neque sufficit venia præsumpta; talis enim præsumptio pænitenti periculosa, & odiosa esse posset.

13. Si gravis error in foro Pænitentiæ admissus fuerit à Confessario, qui posteà corrigendus est, debet Pænitens facere ei potestatem agendi secum de peccato; si eam facere detrectet, probabile est posse Confessarium eâ non obtentâ de peccato loqui, & sic errorem corrigere. Quia tunc propriè non loquitur extra Confessionem, sed perficit eam, quæ priùs inchoata & imperfecta erat, ut loquitur *Suarez. Laym. aliíque, contra Sanchez, Regin. Bonac.*

14. Præter Confessarium etiam aliæ personæ obligantur sigillo, ad quas vel immediatè, vel mediatè peccati cognitio ex Sacramento pervenit: ut Laicus, qui adstans confitentis peccatum audivit, vel Interpres, vel alij quibus Confessarius malitiosè peccatum revelavit.

15. Si Confessarius cum licentia pænitentis alteri peccatum revelârit, non videtur hic teneri sigillo Sacramentali: nisi tamen peccatum reveletur ob causam spectantem ad absolutionem Sacramentalem, ut docet *Vasq. Hurt. Laym.*

de

*de Conf.c.*14.*n.*18.*contra plures* : quia hujus scientia non oritur ex Confessione , sed ex licentia ab ipso pœnitente facta.

16. Pœnitens non tenetur sigillo Sacramenti ; teneri tamen potest interdum lege secreti naturalis , ne quid ex Confessione manifestet , quo vel suæ, sine causa , vel Confessarij rectæ famæ detrahat.

17. Si plures conspirârunt in necem Confessarij , & Titius unus ex conspiratoribus propositum hoc confiteatur, licitum est Confessario sibi consulere declinando insidias , licet sciat socios conspirationis indè suspicaturos , Titium peccatum suum confessum esse. Ratio est apud *Laym. hic n.* 21. quia fuga hæc per se nullum peccatum manifestat, sed solam peccati Cofessionem, peccatum enim socij illi anteà cognitum habuerunt: ita contra aliquos Sylvester. *Henricq.Laym. Conin.D.*9.*dub.*4. quibus addit *Moya* infra citandas Sotum, Candidum , Thoman Sanchez , Fagandez , Th. Hurtado , Leandrum à SS. Sacramento *tom.*1.*tr.*5.*disp.*10.*q.*68. & 69. exprimentes etiam casum quo scivit Confessarius vino à se Consecrando aliquos miscuisse venenum posse à celebrando abstinere : strictior tamen pluribus est *Moya* qui addit , nisi aliunde ipsi pœnitenti periculum mortis immineret.

18. Confessarius nullo modo violat sigillum, si hominem ob publica , & manifesta latrocinia supplicio affectum commendet , quod de commissis peccatis ritè confessus fuerit. Quia , inquit *Laym.* peccatum non revelat , quod supponitur omnibus esse notissimum , sed solam confessionem peccati.

19. Confessarius nititiâ , quam habet ex sola Confessione , uti non potest in externa gubernatione,

natione, administratione Sacramentorum &c. v. g. Parochus Sacramentum Eucharistiæ, Extremæ Unctionis, Matrimonij assistentiam, iis negare non potest, quorum impedimentum anteà ex sola Confessione intellexerat. Quia sigillum hoc obligat, ne ipsi etiam Pænitenti peccatum à Sacerdote extra Confessionem exprobretur, aut in memoriam revocetur. *Coninc. Diana &c.* An unquam in suffragio occulto & gratuito liceat eâ notitiâ uti, vide supra *tract.* 1. *quæst.* 16. Et partem negativam plures pro ea citatis, recenter confirmat P. Mat. de *Moya* in select. quæstionum parte altera *d.* 3. *ad tract.* 3. *de pænit. quæst.* 3 *in appendice.*

20. Si Confessarius non ex Confessione complicis, sed extra Confessionem ex fideli relatione peccatum Pænitentis intellexerit, non tantùm illum speciatim examinare potest, sed etiam debet; si tamen peccatum neget, absolvere eum tenetur. Cogitare enim debet, eum alteri confessum esse; vel ob periculum jam confiteri non posse, vel alios mentitos fuisse: siquidem *in Pænitentiæ foro credendum est confitenti, sicuti contra se, ita & pro se.*

21. Quòd si Confessarius extra Confessionem certissimè cognoverit, Pænitentem alicujus criminis reum, quod nondum expiavit, puta, quia oculis suis vidit furantem, audivit blasphemantem, adeòque ex omnibus circumstantijs colligat, eum ritè dispositum non esse, absolutionem illi negare debet, ob honorem Sacramenti. *Laym. aliique.*

22. Posset etiam Confessarius violare sigillum Confessionis, exponendo pænitentiam alteri impositam, v. g. Coronam D. Virginis, vel aliam, quæ solet pro peccato mortali imponi. *Diana p.*

5. *Tr.*

5. *Tr.* 11. *R.* 13. Sic enim indirectè revelat peccatum.

23. Notandum denique est, posse casum intervenire, in quo Confessarius possit, & debeat obligare pænitentem ad manifestandum complicem extra Confessionem, si ob grave damnum pænitens ad hoc aliundè obligetur. *Lugo D.* 16. *n.* 420.

Quæres porrò, Quid agendum, si quis confiteretur peccatum occultæ conspirationis in grave damnum & injuriam alicujus personæ, aut reipublicæ, etiam hæreticæ? Respondeo, negandam illi esse absolutionem, nisi præstet promissionem firmissimam ab illa conspiratione penitùs abstinendi, eamque pro viribus impediendi. Undè patet Confessionem Sacramentalem non tantùm reipub. non esse noxiam, ut aliqui calumniantur, sed etiam maximè utilem ac salutarem. Plurima notatu dignissima de rigida obligatione Sigilli Sacramentalis nuper deduxit vir doctissimus D. Nicolaus du Bois in gemino tractatu de ea materia conscripto.

CAPUT V.

De Satisfactione.

SAtisfactio Sacramentalis, est aliqua compensatio injuriæ Deo illatæ, à Confessario injuncta. Ut autem hujus satisfactionis essentia & necessitas intelligatur.

1. Dico primò, Satisfactio hæc est pars Pænitentiæ, quæ ad eam requiritur, non necessitate Sacramenti, sed tantùm præcepti. Probatur, quia Trident. *sess.* 14. *cap.* . docet, Contritionem,

nem, Confessionem, & Satisfactionem esse quasi materiam hujus Sacramenti. Et quamvis satisfactio sit pars tantùm integralis, non potest ad Sacramenti complementum sine peccato omitti.

Dices, Antequam ponatur satisfactio sive impleatur pænitentia totum pænitentiæ Sacramentum existit; ergo satisfactio non est pars Sacramenti pænitentiæ.

Resp. neg. consequentiam, quia indè tantùm sequitur non esse partem essentialem, sicut est anima aut corpus respectu hominis, cum quo consistit esse partem Sacramenti integralem, sicut est pes, aut brachium, sine quibus tota hominis essentia subsistere potest.

2. Dico secundò; Ad satisfactionem necessaria est in satisfaciente, post remissionem culpæ, opus aliquo modo pænale, & actus liber ac supernaturalis: quamvis *Vasquez* pænalitatem non requirat.

Probatur autem prima pars, quia Trid. *sess.* 14. *cap.* 8. docet nos satisfaciendo pati pro peccatis, & ipsas satisfactiones vocat, pænas satisfactorias. Probatur secunda, quia satisfactio debet moraliter procedere à satisfaciente, quod solùm fit per actum voluntatis liberum, aliàs non distingueretur à satispassione, quam merè aliundè inflictam sustinemus.

3. Peccat Confessarius mortaliter, si absque causa pro peccato mortali pænitentiam nullam injungat, *Suar. Regin. Tom.* 1. *l.* 7. *n.* 12. Venialiter tantùm, si ob peccata venialia levis pænitentia esset injungenda, *Lugo, Diana p.* 5. *Tr.* 6. *r.* 44.

4. Sacerdos, quatenùs commodè fieri potest, debet pro qualitate peccatorum convenientes satisfactiones imponere: tepidis orationem, injustis eleëmosynam, intemperantibus jejunium, aliamve

aliamve corporis afflictationem.

5. Pænitens non potest non admittere pænitentiam si justa sit. Sacerdotes enim vi clavium non solùm absolvere, verùm etiam ligare possunt. Quare, cùm Sacerdos habeat potestatem obligandi pænitentem, ut opus pænitentiæ impleat, pænitens illi obedire tenetur. Contrarium sensit *Cajet. Navar. & alij*, si velit v. g. in Purgatorio satisfacere.

6. Obligatio implendi pænitentiam ex genere suo gravis est: à gravi peccato excusat materiæ levitas; ut si quis exiguam pænitentiam, aut pænitentiæ partem sine contemptu non impleat. Addit *Suarez*, eum qui pænitentiam gravem ob sola venialia peccata impositam omittit, non peccare nisi leviter; durum enim, obligationem satisfaciendi pro culpa levi posse per se gravem fieri, & pænæ æternæ reatum inducere.

7. Quamvis in Tridentino moneantur Confessarij, ut pænitentiam peccatis proportionatam injungant: casus tamen aliqui sunt, in quibus leviorem, quàm peccata merentur, imponere possint. 1. Infirma pænitentis dispositio, vel corporis, vel animi; ob quam timetur eum impleturum non esse majorem pænitentiam. 2. Magnitudo contritionis. 3. Tempus Jubilæi, vel alterius Indulgentiæ Plenariæ. Cùm enim per illam pænitens satisfaciat pænæ debitæ, non restat alia obligatio, quàm ut acceptet pænitentiam leviorem, quæ se habeat per modum medicinæ contra reliquias peccatorum.

8. Plus valet modica pænitentia à Sacerdote imposita, quàm magna spontè suscepta. Quia illa, non hæc, vim habet Sacramentalem.

9. Satisfacit præcepto Confessarij pænitens, etsi

etsi opus pænitentiæ impleat in statu peccati mortalis : fructum tamen satisfactionis non consequitur, quam diu priorem statum non dimittit. Deus enim ejus pænitentiam ad satisfactionem non acceptat : Obice tamen remoto acceptari docet *Navar. Suar. Tol. Dian. P.* 3. *Tr.* 3. *R.* 85.

10. Si pænitens oblitus sit, qualis pænitentia sibi imposita fuerit, non obligatur ullam implere : confitendum tamen erit, si moralis negligentia intervenerit. Quòd si fiat impotens implendi pænitentiam injunctam v. g. jejunium ob supervenientem infirmitatem, non tenetur ejus loco aliam persolvere.

11. Non potest Pænitens suam pænitentiam commutare in aliud opus etiam evidenter melius, uti docet *Sanch. Con. Lugo*, qui contrariam opinionem, quam *Diana* dicit probabilem, judicat esse temerariam.

12. Pœnitentia imperata, & acceptata, ob causam mutari potest ab eodem Confessario, vel ab altero auditâ eâdem Confessione, modò peccata non fuerint reservata : Ratio est, quia omnes Sacerdotes, uti Vicarii Christi, in ordine ad eas personas, & peccata, in quæ jurisdisdictionem habent, æqualiter judicant, ac proinde pœnitens potest utriuslibet judicium ac sententiam amplecti. Imò probabile est, apud plurimos id fieri posse, tametsi priora peccata non repetantur in Confessione quæ alteri de novo instituitur, juxta *Navarr, & Dianam,* qui pro ea opinione 14. Doctores adducit. Spectatâ tamen ratione, in hoc casu peccata repetenda existimo, cùm Confessarius incognitâ causâ & statu pœnitentis, in commutanda pœnitentia idoneus judex esse nequeat.

Quares

Quæres primò: quanta pænitentia videatur esse proportionata pro uno mortali ordinario? Respondeo justam satis pænitentiam esse v. g. coronam 5. decadum, vel aliam huic æquivalentem: vel quæ adæquet unam ex parvis horis Canonicis v. g. tertiam, sextam, aut nonam, ut est communis opinio. Non debet tamen hæc quantitas pænitentiæ crescere æqualiter crescente numero peccatorum, quasi necessè foret injungere pro 10. mortalibus 10. coronas, sed hoc relinquitur determinandum judicio prudentis Confessarii.

Quæres secundò: quomodò possit hæc proportio servari cum Hæretico recenter converso, vel maximo peccatore, qui totâ vitâ gravissima peccata accumularunt? Respondeo optimam esse praxim, ut illis prospiciatur de Indulgentia Plenaria, qualem plerique Missionarii Hæreticis primò conversis ex privilegio possunt elargiri. Secundò, in partem pœnitentiæ injungendo illis opera aliàs præcepta v. g. sacra quæ audire tenentur diebus Dominicis & Festis, ac quædam jejunia quæ in Ecclesia occurrunt: hæc enim aliquando in pœnitentiam posse injungi docet *Suar. Vasq. & 4. alii cum Laym. l.5. t.6. cap. 15.*

CAPUT VI.

De Indulgentiis.

INdulgentia est remissio pœnæ temporalis extra Sacramentum per applicationem satisfactionis Christi & Sanctorum. Alia est plenaria, alia partialis tantum, ut est unius anni, carena, aut quadragena. Dum autem conceditur indulgen-

dulgentia v.g. unius anni, aut septem annorum, sensus est, tantam remitti pœnam peccatorum, quanta deleretur per pœnitentiam unius aut septem annorum secundum Canones pro peccatis olim imponi solitam, v. g. per jejunium pro certo tempore in pane & aqua.

Pro fundamento sequentium resolutionum: Quæritur primò, in quo sita sit vis Indulgentiarum: Secundò, quis habeat potestatem eas concedendi, & quid ad earum valorem, & fructum requiratur &c.

1. Dico primò: Extat in Ecclesia Thesaurus infinitus satisfactionum ex passionibus Christi & Sanctorum, qui potest per Indulgentias fidelibus applicari. Probatur ex Clem.VI. Extravag. *Vnigenitus*, ubi id disertè declaratur. Ratio hujus petitur ex infinito pretio & valore Passionis Christi quæ nunquam potest exhauriri, ergo semper restat nova satisfactio quæ possit per Indulgentias Christi nomine concessas in homines dispensari.

Dices, Si Passio Christi infiniti valoris possit ad Indulgentias per se sufficere, ergo irrogatur illi injuria addendo satisfactiones Sanctorum.

Respondeo, volenti non fieri injuriam, Christo autem gloriosum est passiones superfluas Martyrum aliorumque Sanctorum suâ causâ toleratas ad pœnæ remissionem aliis prodesse, cum etiam illæ ex virtute Pasſionis Christi suum valorem derivent.

2. Dico secundò, Habet Ecclesia Christi potestatem ex Thesauro Indulgentias fidelibus elargiendi ad tollendum reatum, non culpæ, sed pænæ temporalis.

Probatur hæc potestas ex promisſione generali Christi Matth. 16. v. 19. *Quodcumque solveris super*

super terram, *erit solutum & in cœlis*. Atqui unum ex vinculis quæ possunt remorari hominem à consecutione gloriæ cælestis est reatus pœnæ temporalis in hac, vel in altera vitâ persolvendæ etiam post suscepta Sacramenta, uti fusius ostendi supra in Cont. par. 2. de purgatorio. Ergo Ecclesia potest per Indulgentias illa pœnæ temporalis vincula relaxare.

Dices, Verba Christi ad summum concedunt potestatem remittendi illam pœnam viventibus *super terram*. Ergò Ecclesia excedit suam potestatem concedendo Indulgentias pro defunctis in purgatorio.

Resp. neg. antecedens: quia illis verbis non significatur eum qui absolvitur debere esse *super terram*, sed tantum illum qui actu absolvit, qualis est Christi in terris Vicarius, & alij quibus ille in concedendis Indulgentijs facultatem aliquam communicat.

3. Ad Indulgentiæ valorem requiritur causa rationabilis, & proportionata quantitati Indulgentiæ, juxta prudentem concedentis æstimationem, quæ peti non debet ex sola operis difficultate, sed etiam ex bonitate finis, qui per opus illud intenditur. *ita Suar. Con. Fil. Bonac. D. 6. q. 1. p. 1.* Ratio est, quia Pontifex hujus thesauri non est Dominus, sed Dispensator.

4. Cùm Indulgentiæ sint gratiæ, non expirant morte concedentis: nec ante notitiam revocationis, ut notat *Sà*: & si concedantur sine temporis limitatione, censendæ sunt esse perpetuæ.

5. Possunt moribundi plures Indulgentias Plenarias ob plures titulos concessas simul lucrari, v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces &c. quibus sunt applicatæ; vel titulo Re-

ligionis, Confraternitatis &c. modò non requirant, ut certa opera pro speciali necessitate applicentur. Idque fieri etiamsi aliquarum non recordentur docet *Lugo.Diana,& alij* contra *Rodriq. Trull. &c.*

6. Si quis sæpiùs repetat opera præcepta v. g. eodem die sæpiùs legat Rosarium, vel visitet Ecclesiam, probabile est toties lucrali Indulgentias concessas pro isto opere; nisi addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi, ita *Henriq. & Rodriq.* sed probabilius docet *Lugo*, non posse rectè præsumi illam esse concedentis voluntatem.

7. Potest quis plures Indulgentias ad diversos fines concessas, uno & eodem opere lucrari, si opus sit æquè utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec intra idem tempus possit iterari v. g. hodiernum jejunium, vel Communio. Ita *Præp. Laym.*

8. Non lucratur Indulgentiam, qui omittit aliquid, quod secundùm probabilem sententiam non est necessarium ad eam obtinendam, si à parte rei id quod omittitur ad valorem sit necessarium. Ratio, quia bona fides aut communis error non supplet hic defectum, aut valorem. *Suar. Sanch. Bonacina* alijque: quamvis contrarium velit esse probabile *Diana* part. 10. tr. 11. res. 34.

9. Non impeditur effectus Indulgentiæ primò, si modicum tantùm omittas v. g. ex oratione, eleëmosyna, aut jejunio requisito. 2. Etsi in opere præstito defuerit intentio lucrandi Indulgentias, uti probabiliter docet *Bonac. Sales, alijque* contra *Suarem.* 3. Etsi opera, quæ persolvisti v. g. jejunium, aut sacrum fuerint aliundè ex Ecclesiæ præcepto debita, uti docet *Laym.* Sed in

in his quando potes, tutiùs sequeris oppositum, ne fortè Indulgentiæ valor impediatur, quamvis aliàs non parvi momenti sit spem habere probabilem obtinendæ Indulgentiæ.

10. Quando conceduntur indulgentiæ v.g. centum aut mille dierum, aut annorum, per hoc non designatur totidem dies aut annos auferri ex pœnis Purgatorij, sed æquivalet totidem diebus aut annis pœnitentiæ peragendæ ex præscripto sacrorum Canonum, qualis erat pœnitentia 40. dierum in pane & aqua pro eo qui perjurium sciens admiserat, ut patet ex cap. *Quicumque* 6. q.1. Indulgentia igitur v. g. 40. dierum tantum tollit durationis Purgatorij quantam talis pœnitentia 40. dierum in pane & aqua; quanta verò sit illa duratio nulli, nec Pontifici notum est.

11. Episcopi ex jure communi concedere possunt unius anni Indulgentias pro die anniversario Dedicationis templi, & alio tempore ob justas causas 40. dierum, possuntque hanc potestatem alteri delegare.

12. Non possunt tamen pro defunctis Indulgentias concedere. Quia eorum potestas in hoc restricta est ad suos subditos. *C. Quod autem de pænit. & remis.* ita *Laym. de Indulg. c. 4.*

13. Hic denique bene notandum, Authores non paucos docere, illum qui ignorat indulgentiam, nihilominus eam lucrari, si opus pro quo concessa est exequatur. Ita Card. de Lugo *de pæn. disp.* 27. *n.* 8. Sanctarellus, Villalobos, Molina, Layman, Salas, quos refert & sequitur Diana. 4. *part. tract.* 4. *resol.* 24. *& alibi* Leander à SS. Sacramento *tom.* 1. *tract.* 5. *de Sacram. disp.* 14. *q.* 37. Quod etiam probat *Moya* in tomo postrèmo selectarum quæstionum, *disp.* 4. *quæst.* §.2. Quia Pontifex annectens indulgentiam certo operi,

N 2 non

non solet communiter exprimere quod intentionem tanquam conditionem requirat: nec ad remissionem pœnæ per se necessaria est notitia & acceptatio, ut patet, inquiunt, ex indulgentia Cruciatæ pro articulo mortis, & in animabus Purgatorij, quibus Indulgentia applicatur sine earum notitia. Sed quamvis hęc illorum doctrina possit esse incitamento ut bona opera frequenter exerceantur, non potest tamen de Indulgentia reddere securum si alia sit mens concedentis: nam probabilitas sententiæ non potest indulgentiæ valorem supplere.

Quæres, An Indulgentiæ datæ alicui Templo expirent, si fabrica sit diruta: aut si templo ab Hæreticis occupato aliud Sacellum sub eodem titulo alibi erigatur, vel assumatur?

Respondeo ad primum, Indulgentias non expirare, si in loco fabricæ dirutæ aliud templum ædificetur. Quia moraliter censetur eadem Ecclesia, ita *Suar. Bonac. Laym. hic l. 5. tr. 7. c. 3. n. 5.* Quòd si templo Superioris authoritate destructo, alio loco novum ædificetur sub eodem titulo ac patrono, probabile etiam est Indulgentias pariter cum templo alio transferri, nisi præcisè ratione loci Indulgentiæ ab initio concessæ fuissent, ita *Suar. Bonac. Laym. supra, S. Antoninus 1. p. tit. 19. c. 1. apud Dicastilium de purg. num. 118.*

Respondeo ad secundum, quando loco templi ab hæreticis occupati Sacellum alibi sub eodem titulo assumitur, probabile esse Indulgentias templo concessas in Sacello perseverare. Eadem enim videtur esse ratio de Sacello vicariè assumpto, & templo alibi ædificato. Quia tamen res hæc dependet ab eo, an intentio Pontificis fuerit Indulgentias illas uni loco alligare, vel etiam ad alium locum extendere, consul-
tissimum

tissimum est à sua Sanctitate pro novo loco novas Indulgentias postulare.

De Iubilæo.

QUæ de Jubilæo dubia sunt breviter resolvam juxta probabiliorē Theologorum sententiam. Habet autem Jubilæum, ultra quamlibet Indulgentiam Plenariam, annexas multas facultates quoad absolutionem à Censuris, casibus reservatis, commutandi vota, item effectum certiorem, ob causam magis universalem, longiorem durationem ad duas saltem septimanas &c.

Probabilius videtur idem Jubilæum posse bis obtineri, si quis opera præscripta bis perficiat, ut semel in prima, & semel in secunda septimana qua durat Jubilæum, ut docet Lezana, Reginaldus, Diana, & novissimè Gobat de Jubilæo cap. 15. contra Card. Lugo & Layman.

Non potest aliquis authoritate propriâ unum ex operibus pro Jubilæo præscriptis commutare in aliud apertè melius: id potest Confessarius tantum quando adest impedimentum impotentiæ ut carcer, morbus, iter, navigatio &c: nam Bullæ communiter dicunt, *Qui nequeunt*.

Quæstio singularis est: Quando aliquis neglexit omnia opera pro Jubilæo præscripta primâ, & secundâ hebdomadâ, sed tandem ipso ultimo die novâ pietate & pænitudine ductus accedit ad Confessionem & Communionem pro lucrando Jubilæo; an possit tunc Confessarius omnia opera quorum jam tempus effluxit v. g. jejunia commutare in alias pias actiones, eumque reddere participem Jubilæi & omnium eò pertinentium. Respondeo probabile esse id posse fieri,

fieri, ut docet Filliucius tract. 8. n. 268. Sanctarellus c. 7. dub. 1. Diana part. 5. tr. 12. resol. 26. & post illos Gobat tr. 3. cap. 17. quia ille sic constitutus habet veram impotentiam intra illud tempus opera præscripta peragendi.

Hinc etiam probabiliter resolues, pro eo qui omnibus peractis, ultimâ Dominicâ Jubilæi non potest communicare, quia manè inadvertenter soluit jejunium naturale, posse per confessarium communionem in aliud opus commutari: quamvis id neget Lugo hic num. 119.

Jejunium quod pro tribus diebus requiritur ad Jubilæum, debet observari intra eandem septimanam, sic ut probabilius sit non sufficere primâ septimanâ semel, & secundâ bis jejunare: imo nec intra eandem septimanam v. g. pro die Mercurij jejunare die Jovis sine necessitate & authoritate Confessarij. Nam Bullæ expressis verbis requirunt *Feriam quartam, sextam, & Sabbathum alterius ex duabus hebdomadis*. Contrariam opinionem quam tenet Bonacina, Naldus, Palaus apud Dianam. vocat falsam Lugo hic disp. 22. num. 205.

Qui nullam potest dare eleëmosynam, non tenetur ejus loco aliud peragere. Sufficit eleëmosyna etiam valdè modica, juxta Bullas recentiores, quæ sic habent, *Qui eleëmosynas pro arbitrio suo fecerint*. Qui exercet gratis aliquod opus misericordiæ corporalis, ut visitare & solari ægros aut captivos, videtur satisfacere conditionî eleëmosynæ erogandæ: nam illa opera esse propriè eleëmosynam docet S. Thomas 2. 2. quæst. 32. art. 3. Videtur etiam perinde esse quo tempore intra duas septimanas detur eleëmosyna; & quamvis plerumque in Bulla Jubilæi eleëmosyna ponatur ultimo loco, ille ordo non est curandus,

dus, ut docet hic Gobat cap. 30. in fine.

Per Bullas Jubilæi ordinarias, primò, datur facultas eligendi quemlibet Confessarium: sed debet is esse approbatus ab Ordinario loci: & liber à Censura Ecclesiastica. 2. Tali Confessario datur potestas absoluendi à quibuscunque censuris: sed tantum pro foro interno. Et hæc absolutio probabiliter potest dari à Sacerdote approbato cui non confiteris. Potest etiam conferri post elapsum tempus Jubilæi, quando intra Jubilæum alia opera perfecisti, sed ex oblivione, vel ex justa causa eo tempore non petijsti obsolutionem à censuris: vel quando ipsa absolutio ex justa causa debuit differri. Et idem valet de absolutione à casu reservato post tempus Jubilæi elapsum. Ita Filliucius, Palaus, Card. Lugo de Pœnit. disp. 20. num. 99.

Tertiò, datur facultas absoluendi à Casibus Reservatis, etiam in Bulla Cœnæ: nec excipitur hæresis nisi id exprimatur. Quartò, potestas commutandi omnia vota in alia pia opera, votis Castitatis, & Religionis duntaxat exceptis; sic enim verba Bullæ sonare solent. Non præbent potestatem in votis dispensandi. Nec tamen potestatem commutandi vota in præjudicium alicujus tertij, quando jam sunt acceptata, *Suarez, alijque.* Per votum castitatis supra exceptum, intelligitur votum absolutum castitatis perpetuæ & perfectæ, juxta ea quæ dixi supra p. 3. tract. 1. in fine de facultatibus ordinarijs quorundam Regularium.

Qui omisit lucrari Jubilæum in sua diœcesi aut patria durante tempore in ea constituto, potest illud lucrari alio loco, in quo tempus præscriptum nondum effluxit: imo probabiliter in sua Patria, si ante ignoravit Jubilæum ibi publicatum

blicatum fuisse, uti tradit cum alijs Diana part. 3. tr. 4. resol. 151.

Quando durante Romæ Jubilæo Anni Sancti singulis 25. annis, suspendi solent extra Urbem aliæ Indulgentiæ Plenariæ, non intelligitur illa suspensio de constitutis in mortis articulo quo minus possint lucrari alias Indulgentias plenarias: ita contra Layman & alios, docet cum alijs Lezana & Bonacina ex Declaratione Urbani VIII. anno 1625. Neque suspenduntur Indulgentiæ aliæ pro defunctis, etiam in Communione generali, ut docet Card. Lugo alijque. Neque Indulgentiæ concessæ particularibus personis v. g. personæ Regis, aut alicujus Reliosi, ut habet Sanchez, Filliucius, Diana, Bonacina & Lugo adducens declarationem Urbani VIII. Neque concessæ ab Episcopo, aut alio quàm à Pontifice, Sanchez, Diana, Bonacina, Lugo disp. 20. sect. 8. Neque cessant aliæ Indulgentiæ non plenariæ, ut docet Navarrus apud Zerolam, pro qua sententia refert Pellizarius declarationem Urbani VIII. Quia, inquiunt, etsi postremæ Bullæ dicant, *Durante Iubilæo omnes & singulas indulgentias suspendimus*, alij tamen Pontifices ante Clementem VIII. addiderunt, *plenarias*, & sequentes dicunt se procedere, *exemplo Prædecessorum.*

Propter similem causam disputatum est, an per postremum Jubilæum Anni Sancti concessa fuerit potestas, aut suspensa ea quæ datur Regularibus privilegiatis, absoluendi à casibus Pontifici reservatis, Quam quæstionem ex professo recenter tractat P. Georgius Gobat de Jubilæo cap. 48. qui omnes particulares indulgentias, earumque vim, aut revocationem, præ ceteris accuratissimè prosequitur.

C A-

CAPUT VII.

Indulgentiæ quædam Missionibus propriæ.

NOta, Ut aliquis gaudeat privilegijs Missionarij, requiritur ut à legitimo Superiori Missionis titulo destinetur ad terras infidelium vel hæreticorum: non sufficit autem ut quovis modo in terris illis Pastoris aut Sacerdotis munus exerceat. Hic praxis habet ut Sacerdotes idonei, qui è Belgio v.g. in Hiberniam transeunt, pro quibusdam Missionariorum facultatibus ad Internuntium recurrant.

Primò itaque Missionarij Regulares profecturi non tantùm ad infideles, sed etiam ad partes hæreticorum v. g. in Hiberniam, Angliam, aut Hollandiam, lucrantur Plenariam omnium peccatorum Indulgentiam quando per celebrationem Missæ, aut sacram Synaxim itineri primò se accingunt: & iterùm quando ad Missionis suæ locum pervenerunt. Concessit Paulus V. in Bulla edita anno 1606. §. 12.

2. Possunt ijdem Missionarij post Concionem suis auditoribus concedere Indulgentias 18. annorum & dierum 221. Item per Quadragesimam feriâ 2. 4. & 6. largiri Indulgentias 156. annorum; uti patet ex Bullis Gregor. IX. Alexandri IV. Nicolai IV. quæ citantur in Comp. Minorum de Indulg. f. 242.

3. Habent etiam plurimi Indulgentiam Altaris privilegiati, id est, ut quoties legunt Missam pro defunctis, toties liberent unam animam è purgatorio: uti concessit Urban. VIII. & pro suis sæpius obtinuit, & nunc ob-

tinet Præpositus Generalis Societatis.

4. Possunt concedere singulis quos ad fidem converterunt præmissâ Sacramentali confessione Indulgentiam plenariam. Idem Urb. VIII.

5. Regulares in Missionibus possunt fidelibus communicare, & publicare easdem Indulgentias quas habent in partibus Catholicorum. Ita expressè declaravit Urban. VIII. in Bulla, *Salvatoris*, data pro Clero & Religiosis Missionarijs in fœderatis Belgij provincijs die 5. Maij 1626. Et posteà confirmata ab Alexand. VII. per suum Breve 20. Sept. 1656. ubi sic habetur §. 17. *Quoad publicationem Indulgentiarum, poterunt Regulares & Patres Societatis illas publicare quas Ordines & Societas habet, & hactenus habuit ubique terrarum &c.*

6. Possunt etiam concedere Indulgentias Confraternitatum, & easdem in Missionibus instituere; uti in eadem Bulla declaratur §. 18. his verbis: *Quoad institutionem Confraternitatum & Sodalitatum permittet. Vicarius Regularibus, & Patribus Societatis, illas quæ à Sede Apostolica approbata, & ab Ordinibus assignatæ sunt: ita tamen ut nemo astringatur & teneatur ad particulares Confessarios, vel ad Sacramenta ab illo Ordine solùm percipienda.*

7. Refertur concessio Urb. VIII. an. 1626. facta Missionarijs Ordinis Minorum, ut possint per Hiberniam concedere omnibus existentibus in gratia plenariam Indulgentiam in omnibus Festis primæ,& secundæ Classis, & in mortis articulo, modò semel in anno plenariam vitæ suæ confessionem instituant: Hanc si durat participant Patres Prædicatores & alij. quibus competit privilegiorum communicatio, nisi specialis restrictio accesserit.

8. Concessum est insuper Missionarijs Socie-

tatis

tatis in Anglia, Hibernia, & Scotia anno 1580.3. Aprilis, ut omnes Catholici pro prima vice quâ ſacram Euchariſtiam de eorum manibus acceperint, lucrentur Indulgentiam plenariam.

Item, ſemel ſingulis menſibus in Templo, aut Sacello Patrum Societatis die Dominicâ ab ipſis deſignandâ communicando, omnibus Chriſti fidelibus conceduntur Indulgentiæ plenariæ pro vivis, aut defunctis, ſic ut poſſint animam à purgatorio liberare, vel ſibi plenariam Indulgentiam lucrari. Et hæc Indulgentia ſingulis ſeptennijs à Sede Apoſtol. renovari ſolet. Quando Societas habet duas Eccleſias intra eandem Urbem poſſe hanc Indulgentiam utrobique obtineri, cum *Hautino*, & *Quintanaduenna*, exiſtimat *Gobat* cap.27.num.198. allegans etiam pro hac re declarationem P.N.Mutij Vitelleſci.

9. Omnes Chriſti fideles verè pœnitentes, & confeſſi, aut propoſitum habentes confitendi temporibus à Jure conſtitutis, qui viſitaverint Eccleſias, & alia pia loca Societatis in diebus Nativitatis, Circumciſionis, Epiphaniæ, Corporis Chriſti, nec non diebus Veneris & Dominicis totius anni, ac Quadrageſimalibus uſque ad octavam Paſchæ, & inibi ſemel Pater & Ave recitaverint, & Verbum Dei, ſi in illis prædicetur, devotè audierint, ſeptem annos & totidem quadragenas de injunctis eis pœnitentijs conſequentur. Paul.III. in comp. privil. Soc. §. 24.

In Feſto autem Circumciſionis quemcumque locum ad hoc deſignatum, ubi aliqui Societatis habitaverint, viſitantibus, & quinquies Pater & Ave recitantibus pro Eccleſiæ exaltatione &c. conceditur Indulgentia plenaria in forma Jubilæi à Gregor. XIII, ibid. pag.188. & à Paulo III. p. 47.

Gregorius XV. in Bulla quæ incipit, *Pietatis*, concedit Societati ubivis locorum pro docentibus, discentibus, & promoventibus in Catechismis doctrinam Christianam, Plenariam Indulgentiam semel in anno die festo ab Ordinario designando, in loco ubi doctrina Christiana traditur, ritè confessis & S. Eucharistiâ refectis. Item Indulgentiam plenariam in mortis articulo, corde contrito saltem nomen Iesu invocando. Item sumentibus SS. Eucharistiam singulis mensibus Indulgentiam 7. annorum & totidem quadragenas. Qui verò curabunt ut alij pueri, famuli &c. ad Catechesim accedant, ducentos dies Indulg. lucrantur. Et qui in diebus stationum Urbis Catechesim docuerint, aut discent, lucrantur Indulgentias stationum; quibus & aliæ in citata Bulla adijciuntur.

Paucas pro notitia Fidelium Indulgentias, easque ex certioribus recensui, quas tamen omnes decretis Apostolicis conformari cupio. De cetero Curatores animarum tam sæculares, quàm Regulares in Missionibus plures habent Indulgentias suo vel Ordini, vel Ecclesiæ attributas prout eas à Sede Apostolica obtinuerunt.

Nota.

Ut securius & majori cum notitia tam in prædictis, quam in reliquo Indulgentiarum omnium usu procedatur, commodum sanè singulare me facturum arbitror, hic inserendo ex Romano exemplari postremum Sacræ Congregationis Decretum à Romano Pontificè moderno probatum, & mandatum inviolatè servari anno 1678. ex quo authenticè, & in particulari colligi poterit, quænam Indulgentiæ sint abrogatæ, aut reprobatæ, & inde veræ, & prorogatæ

batæ facilius discerni; in quo passim plurimi dubiis maximis implicantur.

DECRETUM.

Delatæ sæpius fuêre ad Sacram Congregationem, Indulgentiis, Sacrisq; Reliquiis præpositam, Indulgentiæ quædã confictæ, & omnino falsæ, quæ per diversas orbis Christiani partes circumferuntur; aliæ verò examinandæ, quæ adhibito studio inventæ sunt vel Apocryphæ, vel à Romanis Pontificibus revocatæ, vel nullæ, quod datum iis tempus præteriisset: quarum quidẽ plurimæ, cum non facilem cognitionem habeant Christi fideles, harum rerum minus peritos fallunt, qui sp: Indulgentiæ, Remissionisque peccatorũ suorum consequendæ frustrantur. Quam ob rem eadem Sacra Congregatio vehemẽter cupiens huic malo magis indies serpenti occurrere, Animarum profectui & Indulgentiarum dignitati consulere, plures illarum singulari diligentia colligi, & in Indicem referri curavit.

TAles inprimis sunt illæ, ut asserunt, concessæ à Joanne II. & Sixto IV. recitantibus Orationem charitatis Jesu Christi Domini nostri, Precor te, piissime Domine &c. Ab Urbano II. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ ut vulgo dici solet, Compagnolæ, & Sanctæ Victoriæ, ab Eugenio III. Revelationi de plaga in humero Jesu Christi factæ S. Bernardo, ab Innocentio III. Archi-Confraternitati, & Ordini Redemptionis, à Bonifacio IX. visitantibus Capellam Sancti Nicolai de Tolentino in cujus Festo, à Joanne XXII. osculantibus mensuram plantæ pedis Beatæ Mariæ Virginis, ab Alexandro VI. imagini Beatæ Mariæ, vulgo dictæ Laghetti, à Leone X. gestantibus Funiculum Sancti Francisci, primum in Urbe impressæ, deinde Mediolani anno 1663. suas tamen habent (& veras Confratres Archi-Confraternitatis Cordigerorum

rorum Sancti Francisci) recitantibus salutationem Angelicam ad pulsum horologii, & imagini conceptionis Mariæ Virginis Immaculatæ in circulo depictæ cujus pedibus luna subjecta est, à Pio IV. vel Pio V. Principi Senarum, à Clemente VIII. dicentibus Orationem, ô Magnum Mysterium, & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, quam vocant, Montis Serrati, Avennione impressæ, tum aliæ pro Animabus Christi Fidelium defunctorum impressæ Matriti 20. Julii 1606. à Paulo V. cantantibus hymnum, te Matrem Dei laudamus, te Mariam Virg. confitemur &c. Vel si die Sabbati intererint, cum idem canitur & Coronis, Rosariis, imaginibus & numismatibus, quæ Medallias appellant, ab eo benedictis, Federico Cardinali Borromæo supplicante Anno 1611. dum Ecclesia Romæ in honorem Sancti Caroli ædificaretur, & ab eodem Paulo & Gregorio XV. dicentibus, si lodato il Sanctissimo Sacramento, Laus Sanctissimo Sacramento, ab Urbano VIII. in honorem ejusdem Sacramenti, precibus Cardinalis Magalotti & Sacerdotibus, celebratâ Missâ, dicentibus, Ave Filia Dei Patris, Ave Mater, Dei Filii &c. à Clemente X. recitantibus mane, meridie, ac vespere consuetam Antiphonam, Angelus Domini &c. & in fine, Deo gratias & Mariæ, ac demum aliæ à nonnullis Romanis Pontificibus tributæ, ut ajunt, Coronæ Mysteriorum Passionis Domini nostri Jesu Christi prece Magni Ducis Etruriæ.

Talis Indulgentia Sodalitatis Sancti Nicolai, quâ repetitâ quinquies Oratione Dominicâ, & Salutatione Angelicâ, unam liberari animam quolibet die à Purgatorii pœnis affirmant. Tales aliæ Perusii Confraternitatis Sanctorum Sebastiani,

baſtiani, & Rochi, & Romæ Societatis Sancti Bernardi ad columnam Trajani, tales Demum aliæ Crucesignatorum Sancti Euſtorgi Mediolani, Arimini, & Bononiæ.

Ejus generis ſunt & illæ conceſſæ, ut ajunt, Cappellæ Roſarii in Eccleſia Sancti Antonii de Rovigo, ſeu Rodigii, vel Eccleſiæ Sanctiſſimæ Trinitatis Bergomi aut Sancti Petri Montis Todoni in die Inventionis Sanctiſſimæ Crucis, vel geſtantibus funiculum Sancti Franciſci de Paula, vel celebrantibus Miſſas Sancti Auguſtini, aut alias quinque in honorem quinque feſtivitatum Beatæ Virginis, vel recitantibus Officium Sanctæ Franciſcæ Romanæ, aut Antiphonam, ô Paſſio magna &c. in memoriam Paſſionis Jeſu, aut Roſarium S. Annæ (quod congregatio Sacrorum Rituum non probat) aut orationem, quæ impreſſa cum imagine S. Annæ Circumferri ſolet, Ave Gratia plena &c. (quæ Oratio prohibetur) aut Officium Conceptionis Beatæ Virginis Immaculatæ, quod afferunt à Paulo V. probatum fuiſſe, aut orationem, Deus, qui nobis in Sancta Syndone &c. (excipitur Indulgentia centum dierum anno 1671. conceſſa precibus Duciſſiæ Sabaudiæ ad annos 25. cunctis in illius ditione degentibus) aut aliam Ave Filia Dei &c. poſt communionem recitandam, vel aliquo conſpicuo ſigno venerantibus SS. Euchariſtiæ Sacramenti Nomen; Indulgentiæ rurſus 80000. annorum veteri de Tabula exſcriptæ, quam in Baſilica Lateranenſi aſſervari affirmant, pro dicentibus Orationem illam verè piam. Deus qui pro Redemptione mundi &c. Tum quæ impreſſæ fuerunt Papiæ anno 1670. ſub hoc titulo, ſommario delle Indulgenze conceſſe della Santita di noſtro Sig. Papa Leone

ne X. all' Imagine della concezzione della gloriosa Virgine Maria, vel Pisauri sub nomine B. Joannæ, anno 1608. evulgatæ, vel Barlettæ, seu Baruli à recitantibus quasdam, non sane malas Orationes, lucrandæ, vel Parmæ à visitantibus per quadragesimæ dies Ecclesias Tertii Ordinis S. Francisci, vel Pistorii, & Rastallæ à recitantibus Orationem, Ave Sanctissima Maria, Mater Dei Regina Cœli &c. Et aliæ in peculiari libro impresso descriptæ, quibus frui dicunt devotos Seraphicos, & Benefactores.

His annumerandæ sunt, quæ Crucibus Caravacensibus tributæ dicuntur, vel Coronæ seu Stellario Conceptionis Virginis Immaculatæ, quod ex duodecim globulis precariis constat, vel granis, crucibus, & Coronis Aloysiæ ab Ascensione Hispanæ Monialis Ordinis S. Claræ, vel mensuræ altitudinis Jesu Christi Domini nostri, vel imagini, aut mensuræ vulneris lateri ejus inflicti; vel orationi, ut ajunt, in sepulchro Domini nostri repertæ, & Indulgentiæ, ut ajunt, innixæ relevationi factæ Sanctis Brigittæ, Mectildi, & Elisabeth, vel B. Joannæ de Cruce, & concessæ, ut asserunt, granis, quæ aliquod ex tribus granis tetigerint extantibus penes Romanum Pontificem, Hispaniarum Regem, & Ministrum Generalem Fratrum Minorum Observantiæ S. Francisci.

Omnes vero, & singulas jam dictas Indulgentias Sacra Congregatio partim esse confictas, & plane falsas declarat, partim apocryphas, vel ex alio capite nullas, quæ nemini suffragari possunt; easque in futurum nullo loco, ut veras publicari, & lucrandas Christi fidelibus proponi vetat; foliaque, & libros, ubi sic proponuntur, seu asseruntur, omnino præcipit aboleri, nisi prædictæ Indulgentiæ fuerint diligenter expunctæ; nec

ideo

ideo tamen vult alias, quas hoc decretum non continet, pro veris, & legitimis, tacitèque probatis haberi.

Ac demum omnes Indulgentias concessas ante Decretum Clementis VIII. latum die 9. Januarii 1597. Coronis, granis, seu calculis, crucibus, & imaginibus Sacris, vel ante breve Pauli V. quod incipit Romanus Pontifex &c. editum 23. Maij 1606. personis regularibus quarumcumque Religionum, & Ordinum, etiam Mendicantium, vel ante constitutionem 115. Clementis VIII. cujus initium, quæcumque &c. & 68. Pauli V. incipientem, quæ salubriter &c. habitas per aggregationem, vel aliam communicationem ab Archi-Confraternitate ulla, Ordine, Congregatione, Societate etiam Jesu, Capitulo, vel Cætu quocumque, vel ab eorum Officialibus, Superioribus, aliisque personis, vel persona etiamsi eorum, vel ejus mentio specialis & individua facienda esset, nisi fuerint deinde Romani Pontificis authoritate innovatæ, aut confirmatæ, nullius esse roboris, & momenti pariter declarat.

Porro Summa Indulgentiarum pro Congregationibus Doctrinæ Christianæ, Confraternitatibus Sanctissimæ Trinitatis, & Redemptionis captivorum, nominis Dei, Rosarii B. Mariæ de mercede captivorum, B. Mariæ de Monte Carmelo, Cincturæ S. Augustini & S. Monicæ, nisi ab eadem Congregatione recognita non permittuntur.

Indulgentias vero Stationum urbis, quæ à Romanis Pontificibus singulari quodam beneficio vel communicatæ sunt, vel communicabuntur interdum aliquibus locis, ordinibus, aut personis, diebus tantum stationum, in Missali Romano descriptis suffragari posse declarat: semel

ſemel autem dumtaxat in die Plenariam Indulg. in certos dies Eccleſiam viſitantibus conceſſam, vel aliud pium opus peragentibus lucrifieri.

De quibus relatione facta per Secretarium ad Sanctiſſ. cuncta Sanctitas ſua probavit, & inviolatè ſervari juſſit. Datum Romæ 7. Martii 1678. Aloyſius Card. Homodeus. Loco ✝ Sigilli, Michael Angelus Riccius Secret.

Die 12. menſis Martii 1678. ſupradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Curiæ in acie campi floræ, ac aliis locis ſolitis, & conſuetis Vrbis per me Rochum de Stephanis SS. Domini noſtri Papæ Curſ. Laurentius Segnus Magiſter Curſorum.

Nota.

Hic accuratè obſervandum, primò, cujus Temporis, Loci, aut Perſonarum, Indulgentiæ ſint obrogatæ, ne aliæ quę apparere poſſint illis ſimiles, pro revocatis accipiantur. Secundò, obſervandæ ſunt clauſulæ exceptivæ, quæ circa finem adduntur: *Niſi fuerint deinde Pontificis Romani authoritate innovatæ, aut confirmatæ*: item: *Niſi ab eadem Congregatione recognitæ non permittuntur.* Poſſent enim ex illis quædam à ſancta Sede denuò confirmatæ, aut ritè recognitæ, ſuum valorem, & robur obtinuiſſe.

Edita eſt pridem Bulla à Sixto V. *anno* 1606. revocans Indulgentias Regularibus pro ipſis conceſſas, & novas earum loco ſubſtituens, quas accuratè refert, & explicat P. Matthæus de *Moya* in ſelectarum quæſtionum parte altera recentiori, *diſp.* 4. *quæſt.* 8. Plura ſi quis ſcire velit de hoc Authore virtute & doctrinâ celebri, & adhuc Sereniſſimæ Hiſpaniarum Reginæ Mariæ-Annæ à ſacris Confeſſionibus, conſulere

po-

poterit recentem Tractatum à Daniele Campfordo diligenter elaboratum.

CAPUT VIII.

Praxis & forma Hæretico Ecclesiæ Catholicæ reconciliandi.

PRimò, Si hæreticus, qui cupit reconciliari Ecclesiæ habeat justam causam dubitandi, an fuerit inter hæreticos validè baptizatus, debet ante omnia Baptismus illi sub conditione conferri, cum hac forma, Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine Patris &c.

Secundò, Si Sacerdos, qui hæreticum reducit, non habeat facultatem extraordinariam, quæ requiritur ad absolvendum ab hæresi, debet eum remittere ad Episcopum, vel alium qui tale privilegium habet, ut ab hæresi, & excommunicatione illi adjuncta absolvatur.

Tertiò, Debet instrui in punctis fidei, præsertim contentis in Symbolo Apostolorum, & in præcipuis articulis, in quibus anteà dissidebat ab Ecclesia Romana: quos invenies explicatos suprà in parte 2. controversiarum fidei.

Quartò, Ante Confessionem Sacramentalem debet ab eo exigi Hæresis abjuratio, nuncupando professionem Catholicæ fidei juxta formulam in Tridentino præscriptam, quam pro Confessarii commodo in hujus cap. fine subjiciemus.

Si is, qui reconciliatur, fuerit tantùm occultè hæreticus, sufficit dictam fidei professionem aut æquivalentem occultè præstare, cum vera contritione de sua hæresi, & firmo proposito non

non relabendi, ita Thom. à Jesu de convers. gent. l.8. p.2. Quòd si fuerit publicè hæreticus requiritur abjuratio publica, v.g. præsente aliquo populi cœtu in Sacro, aut Concione: nisi tamen gravis damni periculum à publica abjuratione excuset.

Quintò, Debet instrui de modo examinandi conscientiam in ordine ad Confessionem generalem suorum peccatorum, quod commodè fiet proponendo ipsi præcepta Decalogi, ut à nobis inferiùs explicata, aut in alia forma breviori. Ut verò exponat admissa contra præcepta Ecclesiæ, ut est omissio Sacri, jejunii &c. sufficit explicare spatium temporis, quo in hæresi versatus fuit, ex hoc enim illa satis intelliguntur. Hæc autem Confessio fieri debet, & pœnitentia idonea injungi, antequam ad sacram Communionem admittatur.

Sextò, Priùs absolvi debet à vinculo excommunicationis, quam per Hæresim incurrit, quàm ipsi conferatur absolutio peccatorum. Excommunicatio enim impedimentum est absolutionis Sacramentalis ab hæresi, & cæteris peccatis.

Postremò, Post absolutionem ab excommunicatione, hæresi, & peccatis, admonendus est (nisi prudentia aliud dictet) manere irregularitatem, & incapacem esse ad Ordines sacros, & beneficia Ecclesiastica, nisi accedat dispensatio Pontificis, vel alterius cui ille dispensandi potestatem commisit.

Potest denique Confessarius, si habeat Missionarii privilegium, hæretico sic converso in prima Communione pro majori animæ solatio Plenariam peccatorum Indulgentiam largiri.

Forma

Forma Professionis Fidei ex Trid. & Bulla Pii IV.

EGo N. N. firmâ Fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo Fidei, quo Sancta Romana Ecclesia utitur, videlicet.

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem &c. Apostolicas, & Ecclesiasticos traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram Scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cujus est judicare de vero sensu, & interpretatione sacrarum Scripturarum, admitto: nec eam unquam nisi juxta unanimem consensum Patrum accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè, & propriè Sacramenta novæ Legis à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam Uunctionem, Ordinem, & Matrimonium, illaque granem tiam conferre, & ex his Baptismum, Confirmationem, & Ordinem sine sacrilegio reiterari non posse. Receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ Catholicæ ritus in supradictorum omnium Sacramentum administratione recipio, & admitto. Omnia, & singula, quæ de peccato originali, & de justificatione in sacrosancta Tridentina Synodo definita, & declarata fuerunt, amplector, & recipio. Profiteor pariter in Missa offerri Deo verum, proprium, & propitiatorium Sacrificium pro vivis, & defunctis

functis: atque in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento esse verè, realiter, & substantialiter Corpus, & Sanguinem unà cum anima, & divinitate Domini nostri Jesu Christi, fierique conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in Sanguinem: quam conversionem Catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantùm specie totum, atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi. Constanter teneo Purgatorium esse, animasque ibi detentas fidelium suffragiis juvari: Similiter & Sanctos unà cum Christo regnantes venerandos, atque invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre; atque eorum reliquias esse venerandas: Firmissimè assero imagines Christi, ac Deiparæ semper Virginis, nec non aliorum Sanctorum habendas, & retinendas esse, atque eis debitum honorem, ac venerationem impertiendam. Indulgentiarum etiam potestatem à Christo in Ecclesia relictam fuisse, illarumque usum Christiano populo maximè salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam, & Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem, & Magistram agnosco: Romanoque Pontifici B. Petri Apostolorum Principis Successori, ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo, ac juro: cætera item à sacris Canonibus, & Oecumenicis Conciliis, ac præcipuè à sacrosancta Tridentina Synodo tradita, definita, & declarata, indubitanter recipio, atque profiteor, simulque contraria omnia, atque hæreses quascumque ab Ecclesia damnatas, & rejectas, & anathematizatas, ego pariter damno, rejicio, & anathematizo. Hanc veram Catholicam Fidem, extra quam ne-

mo

mo salvus esse potest, quam in præsenti sponte profiteor, & veraciter teneo eandem integram, & inviolatam usque ad extremum vitæ spiritum constantissimè (Deo adjuvante) retinere, & confiteri, atque à meis subditis, vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit, teneri, doceri, & prædicari, quantùm in me erit, curaturum, Ego idem N. N. spondeo, voveo, ac juro. Sic me Deus adjuvet, & hæc Sancta Dei Evangelia.

Praxis disponendi ad actus in Contritione perfecta requisitos.

1. CONsidera N. seriò, & cum intimo animi sensu, Te graviter offendisse, & toties offendisse infinitam Dei majestatem, tuum Creatorem, Redemptorem, & Judicem supremum, qui eodem momento quo peccabas poterat Te detrudere ad æterna inferorum supplicia, in quibus hac ipsa hora, & per infinita annorum millia sine spe veniæ ardere debuisses, ut alii innumeri. *Anima quæ peccaverit ipsa morietur.*

1. Ex altera parte expende, Paternam Dei Misericordiam, Bonitatem, & Benignitatem infinitam, qui Te tanquam Filium prodigum, expansis in Cruce brachiis, ad pænitentiam adducit, & inclinato Capite ad osculum æternæ pacis & amoris admittit, dicens, *Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur* & vivat. Quis Rex aut Princeps subditum & mancipium suum Læsæ majestatis reum tam benignè absolveret, & ad suam aulam & gratiam admitteret? O Pater misericordiarum! O Deus totius consolationis meæ.

Actus

Actus brevis Contritionis perfectæ cum spe veniæ, proposito emendationis &c.

DOmine Jesu Christe, Creator & Salvator meus, 1. Doleo medullitus ex toto corde, & ex tota anima mea, quod ego ingratus toties offenderim, & tam graviter offenderim infinitam majestatem, & amabilissimam bonitatem tuam; & ideo doleo vel maximè, quia Tibi Deus meus peccando displicui, quem propter teipsum & tuam infinitam bonitatem & excellentiam super omnia diligo & amo, & amplius amare desidero in æternum. 2. Proinde firmiter statuo ac propono me non amplius Te offensurum, sed omnes peccandi occasiones pro viribus devitaturum: me insuper de noxis meis ritè confessurum, & pænitentiam, quæcunque injuncta fuerit, expleturum. 3. Ut verò nunc animo contrito & humili peccatorum meorum veniam suppliciter efflagito, ita firmiter spero ac confido, ab infinita bonitate tua per merita sanctissimæ Passionis, Sanguinis, ac mortis tuæ, ea mihi remittenda: præstandam etiam gratiam quâ vitam meam emendem, & in sanctissimo servitio tuo usque in finem perseverem. Amen.

Forma integra Absolutionis, ut est in Rituali Romano expressa.

MIsereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducat te ad vitam æternam, Amen. *Deinde elevatâ manu pergit*, Indulgentiam, absolutionem, & remissionem pec-

peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus, Amen.

Dominus noster Jesus Christus te absolvat, & Ego authoritate ipsius Te absoluo ab omni vinculo, excommunicationis, suspensionis, *hæc vox circa laicos omittitur*, & interdicti, in quantum possum, & tu indiges: Deinde ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Passio Domini nostri Jesu Christi, merita B. Virginis, & omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, & mali sustinueris; sit tibi in remedium peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium æternæ vitæ, Amen.

Nota; *In absolutione Hæretici in foro interno addi solet*: Ab omni vinculo excommunicationis, quam per Hæresim incurristi, & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Communioni Fidelium.

Remedia & Documenta, à Confessario Pænitenti suggerenda contra singulas Peccatorum species, traduntur infra Tractatu 6. in fine.

TRACTATUS QUARTUS DE SACRAMENTIS

Reliquis in genere & specie.

CAPUT PRIMUM.

De pertinentibus ad Sacramentum in communi.

Acramentum in genere est signum sensibile gratiæ justificantis, à Deo institutum, ut Sanctitatem causet. Numerum Sacramentorum esse septenarium &c. probavimus suprà in controver. part.1. tr.2. cap.6. 11.

Ad essentiam Sacramenti pertinet materia, & forma, & debita utrisque coëxistentia. Essentialis etiam est institutio Christi, & intentio Ministri, & in adultis plerumque intentio quædam, & dispositio suscipientis. Quæ omnia cum aliis huc pertinentibus per paucas assertiones elucidanda erunt.

§. 1. *Quæ, & qualis esse debeat materia & forma Sacramentorum.*

DIco primò, Sacramenta novæ Legis (quæ in usu consistunt) constant rebus ut materiâ, verbis ut formâ: præter Matrimonium, quod

quod perfici potest nutu, scripto, aut aliis signis quæ verbis æquivalent.

Ratio est, quia materia Sacramenti v. g. ablutio infantis in Baptismo, est res ex se indeterminata ut sit signum, & causa gratiæ sanctificantis: ergò debet ea in ratione talis signi determinari per verba, quæ ex sua institutione vim habent aliquid determinatè significandi; & quæ à Christo assumpta sunt ut simul cum certa materia intrinsecè constituant signum causativum gratiæ sanctificantis. Dixi, hoc intelligendum de Sacramentis, *quæ in usu consistunt*, propter Eucharistiam, quæ post Consecrationem servatur, & permanet Sacramentum, etsi verba Consecrationis pridem desierint.

Contra hanc assertionem objicit *Scotus in* 4. *dist.*16. *quæst.*1. In Sacramento Pænitentiæ sola absolutio Sacerdotis significat gratiam, & remissionem peccatorum, non autem pænitentis Confessio; ergò Confessio non est pars hujus Sacramenti, sed tantùm conditio extrinseca ad absolutionem prærequisita.

Respondeo negando antecedens: quia voluit Christus ad constituendum Sacramentum Pœnitentiæ assumere totam formam externam in Judicio requisitam, ad hanc autem formam non tantùm spectat sententia Judicis, sed etiam declaratio delicti, quæ sita est in Confessione pœnitentis. Idque probatur ex Tridentino sess.14. cap.3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramenti, ipsius pœnitentis actus, qui quatenùs in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex divina institutione requiruntur, hac ratione pœnitentiæ partes dicuntur.*

Dico secundò: Materiæ & formæ conjunctio, & coëxistentia physica non est necessaria ad va-

lorem Sacramenti, ſed tantùm moralis, ita ſcilicet ut communi judicio cenſeatur forma cadere ſupra materiam. Hinc validus eſt Baptiſmus, etſi paulò ante vel poſt abſolutionem infantis pronuncietur forma, ego te baptizo. Valet etiam abſolutio, etſi uno vel altero die poſt Confeſſionem proferatur. Forma autem Conſecrationis requirit ut hoſtia ſit præſens, & ſenſu perceptibilis à Sacerdote pro eo tempore, quo proferuntur verba Conſecrationis. Ratio hujus diverſitatis petitur ex eo, quod in uno Sacramento præ alio faciliùs, in majori temporis aut loci diſtantia, intelligatur forma materiam determinare, & cum ea conſtituere unum ſignum ſacramentale, quod ex diverſa ſigni natura, & morali æſtimatione judicari debet.

Dico tertiò: Sacramentorum omnium materia, & forma à Chriſto determinata eſt, quæ ſalvo Sacramenti valore, quoad ſubſtantiam mutari nequeunt.

Probatur concluſio ex Trident. ſeſſ.21.cap.2. ubi dum declarat in Eccleſia fuiſſe perpetuò poteſtatem, ut in Sacramentorum diſpoſitione ea ſtatueret & mutaret, quæ magis expedire judicaret, expreſsè addit, *ſalvâ eorum ſubſtantiâ*: Ergò non habet Eccleſia poteſtatem aliquid immutandi in materia & forma, cùm hæc ad Sacramentorum ſubſtantiam pertineant, undè colligitur ipſius Chriſti poteſtate ſublimiori ea conſtitui debuiſſe.

Contrà objicies: Ante Tridentinum materia Matrimonii erat conſenſus contrahentium ſignis utrimque expreſſus, abſque Parochi, & teſtium præſentia: Atqui poſt Tridentinum talis conſenſus ſine præſentia Parochi non eſt materia ſufficiens in Sacramento Matrimonii: ergò

ergò Ecclesia potuit alicujus Sacramenti materiam immutare.

Respondeo, admisso ant. negando consequentiam. Ecclesia enim isto casu non immutavit formaliter materiam in Sacramento Matrimonii à Christo institutam, quæ fuit traditio potestatis in mutua corpora per contractum validum, & legitimum: Ecclesia autem tantùm statuit, ut traditio illa clandestina non esset ampliùs valida in ratione contractus, atque ita deesset conditio requisita, ut comprehenderetur sub materia à Christo instituta, qui pro materia matrimonii non quemlibet contractum, sed omnino validum sufficere voluit.

Porrò quanta materiæ aut formæ mutatio Sacramentum invalidet, de singulis infrà dicetur.

Hâc thesi sic constitutâ, corruit gemina hæresis, unà Lutheri negantis certam verborum formam à Christo in Baptismo, aliisve Sacramentis constitutam: altera Calvini asserentis verbum in Sacramentis debere esse non consecratorium, sed concionatorium, sic nempè prolatum, ut possit fidem in audientibus excitare; cujus unius actu, & exercitio vult omnes etiam baptizatos justitiam adipisci. At Calvinum erroris hic arguent ipsi infantes baptizandi, quibus necesse erit Calvinistam per septem annos Baptismi verba inclamare, antequam iis, rationis usu carentibus, unum fidei actum extundat.

§. 2. *De Intentione Ministri, ac suscipientis, & qualis ad valorem Sacramenti requiratur.*

Dico primò: Intentio Ministri essentiam Sacramenti necessariò ingreditur.

Probatur ex principio generali. Illud est de rei essentia quo sublato, cæteris permanentibus, tollitur rei essentia. Sed sublatâ Ministri intentione, manentibus rebus & verbis, perit essentia Sacramenti; ergò illa Sacramenti essentiam ingreditur. Minor patet ex Trid. sess. 14. cap. 6. ubi de Sacramento Pœnitentiæ docet, etsi reliqua adsint, nihil fieri, si Sacerdoti desit animus verè absolvendi. Hinc etiamsi Sacerdos super hostiam aut calicem formam Consecrationis debitè pronunciet, si careat intentione consecrandi, nihil efficiet: & sic de cæteris.

Objicies primò: Nihil intrinsecè requiritur ad constituendum quodvis compositum præter materiam, formam, & unionem, quâ inter se copulantur. Ergò nec ad Sacramentum aliud desideratur quàm materia, & forma, & debita utriusque coëxistentia.

Respondeo, Intentionem Ministri se tenere ex parte formæ, nam ad formam Sacramenti non instituit Christus verba quocumque modo prolata; sed simul cum debita intentione conficiendi Sacramentum.

Objicies secundò: Intentio Ministri aliquando est peccaminosa: ergò non potest esse pars Sacramenti, quæ gratiam causare debet.

Respondeo neg. consequentiam: quia Sacramentum non causat gratiam aut Deum mo-

vet, ut est actio Ministri, sed ut est actio à Christo instituta, etsi per malum Ministrum malè exerceatur. Sicut Deus inclinatur ad præstandam gratiam propter eleëmosynam jussu Domini concessam, etsi famulus ex mala intentione illam distribuat.

Objicies tertiò: Ergò valor Sacramenti erit incertus, si pendeat ab intentione in Ministri pectore recondita, & hominibus ignota.

Respondeo negando sequelam: Habebit enim certitudinem moralem, quam Christus voluit sufficere in Sacramentis, non ab Angelis, sed ab hominibus humano more administrandis, quibus nihil est faciliùs quàm actioni externæ intentionem internam adjungere, nisi eam ex sacrilego animi decreto ultrò cohibeant, quod vix de aliquo, nisi bipedum nequissimo, præsumi potest.

Dico secundò, intentio suscipientis est etiam de intrinseca essentia Sacramenti, quod confertur adulto, præter Eucharistiam, ita *Lugo hic disp.2. n.141.* cum communi Doctorum sententia. Hujus ratio fundatur in argumento quo superiorem thesim stabilivimus.

Dixi, *Sacramenti quod confertur adulto*; quia in parvulis, cùm sint rationis expertes, intentio nulla requiritur. Addidi, *præter Eucharistiam*, quia ad ejus essentiam, & valorem sola requiritur intentio Ministri conficientis Sacramentum, non verò suscipientis.

Sed hic ulteriùs quæritur, qualis debeat esse illa intentio Ministri ad Sacramenti valorem requisita? Pro resolutione.

Dico tertiò: Requitur in Ministro intentio saltem faciendi id quod facit Ecclesia, id est, ut intendat saltem confusè actionem externam Sa-

Sacramenti ponere ob illum finem aut effectum, quem Christiani communiter per eam actionem obtineri volunt.

Probatur ex Trid. sess. 7. Can. 11. requirente in terminis intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, contra Lutherum, Calvinum, aliosque Sectarios, qui volunt solâ actione externa perfici Sacramentum, etsi Minister ostendat se tantùm joco verba proferre. Verum qui sic operatur non agit more Ecclesiæ, quæ effectum Sacramenti seriò intendit, sed more Lutheri aut Calvini, quibus per tales jocos gratia tantum jocosa debetur.

Quia verò inter Theologos considerari solet triplex intentio; Primò, *actualis*, quæ actu existit quando conficitur Sacramentum: Secundò, *habitualis*, quæ est voluntas præterita, & nondum retractata: Tertiò, *virtualis*, quæ est quidem præterita, sed persistens in aliquo effectu à se posito: Quæritur; Utra harum ad conficiendum validè Sacramentum sufficiat?

Dico quartò: Non sufficit in Ministro intentio habitualis, sed requiritur saltem virtualis.

Prima pars probatur: Ideò requiritur aliqua intentio, ut actio Sacramentalis sit voluntaria, & humano modo à Ministro exerceatur: Sed intentio habitualis, quæ neque in se, neque in suo effectu ampliùs existit, non potest actionem præsentem reddere voluntariam, cùm nequeat ullo modo eam causare, & efficere ut à voluntate dependeat. Ergò nullo modo sufficit ad Sacramentum.

Hinc, etsi heri volueris infantem baptizare, & hodie contingat te inadvertenter aquam illi in-

inspergere, & formam pronunciare, nullo modo validum erit Sacramentum.

Dices, Sufficit in Sacerdote intentio habitualis ut alteri applicetur fructus sacrificii: ergò eadem sufficiens erit ut conficiatur Sacramentum.

Respondeo neg. consequentiam: quia intentio habitualis, quæ nullo modo amplius existit, potest esse causa objectiva movens Deum ut alteri applicet fructum sacrificii, sed non potest esse causa physica, à qua in præsenti profluat actio Sacramentalis.

Secunda pars pro intentione virtuali sic probatur. Quia per intentionem virtualem actio Sacramentalis dependet à voluntate Ministri, hæc enim est causa cur actio illa exerceatur.

Si quæras, quomodò possit intentio virtualis causare actionem præsentem, cum ipsa actu præterierit?

Respondeo, non omninò præteriisse, vel enim relinquit aliquem effectum ex quo præsens actio procedit, vel certè (quod verius puto) post illam perseverat volitio quædam actualis tam tenuis ac remissa, ut agens per actum reflexum non possit illam in se percipere, mentis præsertim acie in res alias distractâ. Neque enim necesse est, ut actus omnes quos elicimus reflexè advertamus: alioquin & ipsos actus reflexos percipere oporteret, & in hos iterùm per alios actus intendere, continuâ serie in infinitum progrediendo, quod dici nequit. Hujus inadvertentiæ experimentum habemus in illis, qui ex arte fides pulsant, aut qui aliquid describunt, aut legunt, quibus existimo inesse actum voluntatis tenuem, ac remissum, quo in singulos fidium tactus, & scriptionis apices

apices actu feruntur, etſi ad ſingulos quos eliciunt actus ipſi non reflectant. Conſtat enim illas actiones à voluntate dependere, cùm poſſint pro ejus arbitrio cohiberi, aut continuari.

Simili igitur modo dicetur Sacerdos habere intentionem virtualem conſecrandi hoſtiam, qui cum voluntate celebrandi perrexit ad templum, acceſſit ad altare, & Sacrum legit, etſi neque in his actionibus, neque dum actu conſecraret ullam adverterit ſe conſecrandi intentionem habere.

Dico quintò: In ſuſcipiente ſufficit intentio habitualis declarata ad valorem Sacramenti. Dixi, *ad valorem*, quia hic non agitur de diſpoſitione requiſita ad fructum Sacramenti percipiendum, de illa in ſingulis Sacramentis agetur.

Colligitur aſſertio ex Cap. Majores, & ex Conc. Arauſicano 1. Can. 11. ubi dicitur: *Obmuteſcens baptizari, aut pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis præteritæ teſtimonium aliorum verbis habet.* Atqui in eo, qui ſic obmutuit, ſola eſt intentio habitualis, quia tantùm eſt voluntas præterita non retractata, ergò &c.

Ratio hujus eſt, quod intentio ſuſcipientis non debeat activè cauſare actionem Sacramentalem, ſed ſola intentio Miniſtri; ſuſcipiens autem ad confectionem Sacramenti tantùm paſſivè ſe habere ſolet. Hinc, ſi aliquis delirans, anteà petiit v. g. Baptiſmum, aut Euchariſtiam, debet ei in vitæ periculo conferri, quamvis in iſto ſtatu nullam videatur habere ſuſcipiendi Sacramenti intentionem actualem, aut virtualem.

Quæres, An fides, & probitas Miniſtri requira-

quiratur ad valorem aut fructum Sacramenti?

Respondeo negativè: Ac proindè validum, & fructuosum est Sacramentum collatum à Sacerdote impio, aut etiam in hæresim prolapso, si suscipiens ex parte sua sit ritè dispositus.

Probatur ex Trid. sess. 7 c. 6. & 7. ubi declarat Sacramenta semper conferre gratiam non ponentibus obicem. Collata autem ab hæreticis Sacramenta esse valida, & non iteranda definivit Ecclesia contrà S. Cyprianum, qui olim contrarium errorem tuebatur.

Neque refert quod hæretici non sint vera Membra Ecclesiæ: quia administrando Sacramenta non agunt tanquàm membra, sed tanquàm instrumenta externa, quorum ministerium placuit Ecclesiæ usurpare, ut subveniret fidelium necessitati.

§. 3. *De Effectibus Sacramentorum, & modo quo causantur.*

Dico primò: Omnia Sacramenta novæ legis causant gratiam ex opere operato. Dicitur gratia, aut alius effectus, causari ex *opere operato*, quando confertur ex vi operis externi procedentis ab alio quàm à suscipiente Sacramentum, sicut fit in Baptismo infantium. Dicitur autem gratia causari ex *opere operantis*, quando datur ex vi actus interni meritorii qui elicitur ab ipso operante.

Thesis hæc asseritur à Trid. sess. 7. Can. 8. Et patet ex eo, quod Sacramenta agant non tantùm ut opus Ministri, sed multò magis ut opus Christi, qui voluit suo nomine per Ministros Sacramenta conferri, ut ex suis meritis actu positis operentur. Undè sicut eleëmosyna collata à

famulo dicitur opus operatum Domini, sic Sacramentum rectè nuncupatur opus Christi volentis illud suo nomine administrari.

Ubi adverte, præter gratiam sanctificantem annexas esse singulis Sacramentis gratias actuales ordinatas ad finem Sacramenti suo tempore obtinendum, v. g. Baptismus præstat auxilia ad alia Sacramenta posteà dignè suscipienda; Confirmatio ad constantem fidei Professionem, & sic de cæteris.

Dico secundò, Sacramenta conferunt æqualem gratiam æqualiter dispositis, & majorem pro majori suscipientis dispositione.

Probatur ex Trid. sess. 6. Can. 7. ubi cùm dixisset Baptismum esse causam instrumentalem justicationis, adjungit, quod justitiam accipimus unusquisque secundùm propriam cujusque dispositionem.

Dices, Ex illa assertione sequeretur illum, qui in susceptione Sacramenti omittit majorem dispositionem graviter peccare; quia liberè opponit obicem majori augmento gratiæ.

Respondeo negando sequelam: quia suscipienti non est præceptum, ut ad illud majoris gratiæ incrementum se disponat, cum Trid. ad susceptionem Eucharistiæ statum gratiæ tantùm requirat. Est tamen hæc res consilii, & magno hominibus solatio, quod pro mensura devotionis cum qua ad hos gratiæ fontes accesserint, certò sciant se uberiorem meritorum copiam relaturos.

Quæstio celebris est; An Sacramenta gratiam causent physicè, an tantùm moraliter? Pro causalitate physica stat firmiter Schola Thomistica, *Suares*, *aliique*. Partem his oppositam sustinet *Vasquez*, *Lugo*, ac plerique recentiores, pro brevi resolutione.

Dico

Dico tertiò, Sacramenta causare gratiam tantùm moraliter, id est, movendo tantùm objectivè Deum ut ipse in anima gratiam operetur.

Et probatur primò, Quia nihil cogit asserere gratiam in Sacramentis aliter produci quam extra Sacramenta: At extra Sacramenta producitur gratia physicè à solo Deo; ergò etiam in Sacramentis: gratiæ enim natura, & excellentia exigere videtur, ut á solo Deo physicè procedat.

Probatur secundò: Quando contingit sublato obice Sacramentum præteritum reviviscere, tum demùm animæ gratia infunditur: atqui illa gratia non potest à Sacramento physicè produci, cùm amplius non existat dum in animam gratia recipitur: ergo uti in illo Sacramentum ad efficientiam gratiæ moraliter tantùm concurrit, ita in cæteris fieri meritò concludes.

Objicies cum Thomistis: Perfectior est modus causandi physicus quàm moralis; ergo dignitas Sacramentorum illum sibi vindicare debet.

Respondeo neg. consequentiam: Eximia enim perfectio est, quod Sacramento exhibito, tanquam Christi syngrapho, debeat Deus per se gratiam causare; sicut quantumvis magna sit excellentia Matris Dei, illa tamen non requirebat ut Deipara Christi animam per se crearet, uti omnes admittunt.

Instabis cum *Suare*, Patres frequenter dicunt Sacramenta operari, producere, efficere in nobis gratiam, quod propriè dici nequit de causa morali.

Respondeo Patres eodem loquendi modo asserere Passionem, & Sanguinem Christi in nobis

gratiam

gratiam operari, ad quam constat, ea tantùm moraliter concurrere, movendo Deum, ut suam nobis gratiam largiatur.

§. 4. *Quid sit Character sacramentalis?*

RESpondeo, Characterem sacramentalem esse signum quoddam spirituale, in anima indelebile, & ab alijs distinctivum, quod in eadem persona non iteratur. Tria sunt Sacramenta, quæ Characterem sacramentalem imprimunt, Baptismus, Confirmatio, & Ordo.

Constant hæc ex Conc. Florentino, & Tridentino sess. 7. Can. 9. contra Wicleffum, & Calvinum. Et de hoc Charactere videtur esse illud Augustini, *tract. 5. & 6. in Joannem*; Si „baptizatus Charitatem non habet, Characte„rem quidem impositum habet, sed desertor va„gatur.

Ratio cur illa Sacramenta Characterem imprimant, est tantùm voluntas Christi: cujus motivum fuisse videtur, tradere signum perpetuò distinctivum personæ ad certum statum à se cooptatæ. Per Baptismum enim assumitur homo in Christi familiam, per Confirmationem in militiam, per Ordinem in ministerum: quod in alijs Sacramentis locum non habet, quæ ad succurrendum necessitatibus in vita occurrentibus instituta sunt, ideoque possunt sæpiùs iterari. Illa autem tria cùm significent statum aut potestatem permanentem, nequeunt iterari, aut eorum Character in hac vita deleri. Imò, ex communi Theologorum sententia, manet etiam post mortem Character ille in Beatis ad Christi gloriam, & in damnatis ad eorum confusionem sempiternam.

Oppo-

Opponunt quidam Novatorum, Characterem hunc præsertim in Ordine ac Confirmatione superfluum & fictitium esse, ex eo quod illius antiqui Patres non meminerint.

Sed ut paucis respondeam, Etsi illius mentio apud Patres non extaret (quod minimè admitto) satis tamen constat eam doctrinam tam ex Concilijs, quam ex communi Theologorum consensu recipiendam esse. Neque enim omnia illico repudianda sunt, quæ disertè in Patrum Scriptis non exhibentur.

Annotatio de Sanctis Patribus, & Theol. modernis.

ATque hic in ordine ad alias hoc tempore quæstiones obiter notandum. Inanem esse hodie strepitum quorundam Scriptorum, ac si actum esset de *Sanctorum Patrum* authoritate, si quis asserat, Aliqua magis esse Theologis recentioribus, quàm priscis Patribus cognita, & explorata. Quæro ego, An non potuit D. Thomas, longo post Patres sæculorum intervallo, legere & intelligere easdem Scripturas, eadem Concilia, aliaque veterum monumenta, ex quibus, exempli gratiâ S. Augustinus aut S. Ambrosius suam scientiam hauserunt? An non potuit idem exhaurire ipsius Augustini volumina, & alia plurima quæ postea per sex septemuè integra sæcula illis accessere. Non potuit tamen è converso S. Augustinus, aut ullus Patrum novisse omnia quæ post suum obitũ per decem & amplius sæcula hactenus in lucem prodierunt: qualia sunt quæ sancita fuere in Concilio Florentino, & in Lateranensi, & in Tridentino circa varias quæstiones tot sæculis exortas, circa reservationes, concessiones, ritus, facultates, reformationes,

nes, novarum legum institutiones, & antiquarum declarationes: præter innumera Pontificum Diplomata, & decreta tanto temporum interuallo constituta. Neque enim vasti tot Conciliorum Tomi qui nunc extant, neque integra Bullarum Apostolicarum volumina, neque totum Corpus Juris Canonici ac Civilis, neque amplissima Scholasticorum Operum Bibliotheca, Doctoris etiam Angelici, Subtilis, Seraphici studio, totque sæculorum præclaris elucubrationibus locupletata, ad S. Augustini, aut primorum Patrum conspectum unquam pervenerunt. Hæc tamen haud dubiè universa Theologis modernis ad varias Resulutiones subsidium præbent amplissimum. Cur ergo piaculum erit tam grande, tamque invidiosum si quis dicat, Recentiores Theologos ex his aliqua posse certius deducere, quam ex Antiquorum scriptis resolui possint? Ac si post elucubrata veterum Scriptorum volumina omnes scientiarum fontes exaruissent. Hoccine est, *Hæreticorum more Patres aspernari? aut modernos Scriptores ipsis præferre?* Fuerunt sanè sine controversia antiqui Patres, & S. Augustinus imprimis, prima & suprema Ecclesiæ luminaria, sic tamen secuturis sæculis suam lucem communicarunt, ut propriam illis non abstulerint. Horum Patrum splendori si quis detraheret, meritò ipse obscurus, & nullo nomine dignus reputandus esset. Verùm longè aliud est S. Augustino aliquid detrahere, aliud illis modernis non assentiri qui conantur omnibus ejus Scriptis authoritatem definitivam vindicare, aut ea Pontificum decretis opponere, aut in damnatæ ab illis doctrinæ patrocinium adsciscere. Hisce conatibus si quis obsistat, illum quilibet æquus judex, & ipse S. Augustinus suæ authoritatis & doctri-

doctrinæ ſincerum aſſeclam & defenſorem meritò agnoſcet.

Quantum verò commodum habeant in Repub. Chriſtiana ſinguli, in foro tam interno, quàm externo, ex varijs Theologorum etiam Recentiorum Scriptis in omni quæſtione ſtudioſè elaboratis, vel hinc facilius æſtimabis: quod nemo prudens non maximi faciat in promptu habere plurimos doctos & ſinceros Conſiliarios, quos in qualibet ſua difficultate & quæſtione convocare, & conſulere poſſit; illoſque fidos, & nulli contendentium parti addictos. Nonne etiam ipſi paſſim Principes Eccleſiæ, Theologos adhuc ſpirantes adeoque Recentes in unum congregare, & ſingulorum opiniones exquirere gaudent pro graviſſimarum Cauſarum deciſione? Hoc tanti momenti privilegium ſingulis etiam privatis per Theologorum recentium diuturnas in omni genere elucubrationes & Scripta communicari, non leve certè orbi Chriſtiano commodum & beneficium reputari debet.

CAPUT II.

De Sacramento Baptiſmi.

§. 1. *De eius materia, forma, & unitate.*

1 BAptiſmus definitur in Catechiſmo Tridentini par. 2. c. 2. Sacramentum regenerationis per aquam in verbo. Proprium enim Baptiſmi eſt homini primam gratiam, & vitam ſpiritalem conferre, ut qui naſcitur filius iræ & mortis per peccatum originale, incipiat per Baptiſmi gratiam renaſci in ſortem, & adoptionem filio-

filiorum Dei, juxta illam Chriſti ſententiam Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Præceptum tamen Baptiſmi ſuſcipiendi omnibus commune non niſi poſt reſurrectionem ſuam evulgavit Matth. ult. *Euntes docere omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*: ita cum communi D. Thom. quæſt. 66. art. 2.

2. Ex his colligit Eccleſia materiam Baptiſmi remotam à Chriſto conſtitutam eſſe aquam elementarem, prout uſibus humanis inſervire ſolet: materiam verò proximam eſſe ablutionem corporis, quæ per aquam exercetur. Quod ſi contingat aliquid horum deficere, ut vel aqua non ſit naturalis, vel non idonea ad corporis ablutionem, Baptiſmus erit invalidus, defectu materiæ à Chriſto requiſitæ, quam ſupra cap. 1. §. 1. oſtendimus pertinere ad eſſentiam Sacramenti, & à nullo poſſe immutari.

3. Hinc in ordine ad praxim, Dicendum primò, Aquam per mixtionem alterius corporis deſinere eſſe materiam Baptiſmi, quando in toto mixto plus extraneæ ſubſtantiæ quam aquæ continetur; quod colligi debet ex odore, ſapore, denſitate, alijſque accidentibus, quæ ſenſuum experimento percipiuntur, uti habet ſententia communis cum D. Thoma quæſt. 66. art. 4. Et probatur ex eo, quod inter homines tale mixtum non ſoleat pro aqua uſuali haberi aut uſurpari, quando autem mixtio non eſt adeò notabilis, non deſinit aquæ nomen, & uſum retinere.

Undè inferes primò, etſi non ſufficit lutum, validè tamen per aquam lutoſam Baptiſmum conferri: Secundò, non ſufficere aquam artificialem, qualis eſt aqua roſacea, aut alia, quæ ex floribus aut herbis diſtillatur, quia magis habet floris,

ris,quàm aquæ ſubſtantiam : tertiò idem dicendum de ſale reſoluto, de ſaliva, ſudore , aut lachrymis : non autem de tenui cereviſia quam probabilius eſt aquæ naturam non amittere. Nihil proindè horum adhibendum eſt, niſi infantis ſine Baptiſmo morientis neceſſitas cogat.

4. Dicendum ſecundò, Aquam accidentaliter tranſmutatam non eſſe materiam Baptiſmi quamdiu non eſt idonea ad abluendum , ſecùs quando poteſt ablutioni ſervire. Hinc aqua in glaciem , aut nivem concreta tunc tantùm poteſt eſſe idonea materia Baptiſmi,quando aliqua ex parte reſoluta corpus humectare , & abluere poteſt. Quod autem aqua ſit calida , colorata , aut turbida, nihil obſtat valori hujus Sacramenti, quamdiu manet vera aqua , & corpori abluendo accommodata.

5. Dicendum tertiò , Quoad partem corporis abluendam , Baptiſmum certò validum eſſe , ſi caput, pectus, vel ſcapulæ abluantur , cùm hæ ſint præcipuæ partes corporis. Verùm ſi tantùm manus aut pes abluatur,dubius eſt Baptiſmus,ac proptereà extra neceſſitatem illicitè ſic confertur. Quod ſi collatus ſit,poſteà debet ſub conditione repeti. Idem ſentiendum de infante pelle adhuc ſecundinâ circumdato ; vel ſi ſoli capilli abluantur , ita ut corporis pars non tangatur. *Coninc. Laym. Diana p. 5. tr. 3. reſol. 1. 2. 3.*

6. Sed quæſtio eſt , quæ quantitas aquæ poſſit ad Baptiſmi valorem ſufficere. Reſpondeo,quamlibet ſufficere quæ ſerviat ad ablutionem ſenſu humano perceptibilem, ut docet hic *Hurtado diſput. 1. diffic. 6.* contra *Suarem, Valenc. &c.*

Dices , Qui manè ſi aſperſit aquâ benedictâ verè dicit ſe hodie non laviſſe ; ergo ad moralem ablutionem non ſufficit quævis aquæ ſenſibilis aſperſio aut ablutio. Reſpon-

Respondeo neg. consequentiam : quia affirmans in casu se non lavisse, id non intelligit de quavis morali ablutione, sed de illa in qua solent homines aquâ liberaliùs affusâ manus ac faciem abluere, uti ipsæ circumstantiæ significant.

7. Forma Baptismi in occidentalibus Ecclesijs hæc usurpatur : *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.* Sumitur ex Matt. 28. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Ratio hujus institutionis est : quod cùm Baptismus sit introitus in Ecclesiam Christi, oporteat in ejus susceptione expressam fidei Christianæ professionem facere per Dei unius & trini invocationem.

8. Debet in forma Baptismi persona altera à baptizante exprimi, ut appareat distinctio personarum baptizantis, & baptizandi ; cùm nemo à seipso baptizari possit. c. *debitum*, de Baptismo. Obesset etiam valori omissio vocum, *In nomine Patris &c.* Ratio hujus, est Christi institutio.

9. Accidentales mutationes formæ Baptismi, etsi valorem non impediant, administrationem illicitam reddunt, excepto necessitatis casu, v. g. si omittas, *ego*, aut transpositio fiat, *te ego baptizo.* Item, si aliqua persona transponatur, v. g. nominando Filium ante Patrem : si modica verborum interruptio fiat, aut si superflua addantur, v. g. Ego Ioannes te baptizo in nomine Patris omnipotentis, & Filij, & Spiritus Sancti.

10. Si dubium rationabile sit de valore collati Baptismi, repeti debet sùb conditione, hâc formâ, *Si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine &c.* Idque locum habet, tàm in dubio *juris*, v. g. si Doctores discrepent, an valeat Baptismus tali

modo

modo collatus; quàm in dubio *facti*, si absolutè incertum sit, utrùm fuerit collatus Baptismus, v.g. si infans expositus sit nullâ ipsi adjectâ schedulâ, aut signo quo Baptismus ei collatus fuerit: imò si signum illud non sit satis certum praxis hic habet ut talis sub conditione baptizetur.

11. Faciliùs sub conditione repetitur Baptismus in infante quàm adulto, eo quod adultus per fidem, & actum contritionis salvari possit, etiamsi Sacramentum Baptismi non acceperit.

QUÆRES *primò*. An moderni hæretici dum convertuntur, debeant sub conditione baptizari?

Respondeo negativè regulariter. Si tamen dubium sit, v.g. an adhibita fuerit aqua rosacea, vel an alius aquam applicuerit, alius formam protulerit, sub conditione baptizari debent.

QUÆRES *secundò*: An licitum sit Sacerdoti occultè baptizare filium hæretici de vita periclitantem, si dubitet an validè baptizatus fuerit, vel ad Baptismum posteà suscipiendum supervicturus?

Respondeo affirmativè, imò rectè faciet, si sub specie alicujus solatij aut medicinæ præbendæ ad tale ministerium sibi aditum procuret, quantumvis parentes invitos esse cognoscat.

Quod si talis puer vel adolescens sit filius Anabaptistæ, absolutè baptizandus erit, cùm illa Secta non soleat suos ante annum ætatis trigesimum baptizare; nisi aliundè constet puerum aliâ viâ ad Baptismum pervenisse.

In Baptismo per obstetricem collato, quid agendum sit ex præscripto Pastoralis Mechliniensis vide hic infra §. 3. num. 7.

De Baptismo in partibus Hæreticorum plures quæstiones resoluuntur infra *tract. 6. quæst. 28.*

§. 2. De

§. 2. *De dispositione suscipientis Baptismum.*

1. AD valorem baptismi non requiritur fides, aut alia bona dispositio suscipientis, sed sufficit libera voluntas, quamvis habita ob perversum finem. Quia conveniens fuit Sacramentum hoc ita à Christo institui, ut quantum moraliter fieri posset, sciretur utrùm homo suscepisset Sacramentum, quod non fieret, si multùm dependeret ab interna dispositione.

2. Ad obtinendam tamen gratiam sanctificantem in Baptismo requiritur bona suscipientis adulti dispositio, conveniens sanctitati Sacramenti quod suscipitur, quia Sancta Sanctè tractari debent. Et quidem ad Baptismum in adultis requiritur fides supernaturalis, tanquam fundamentum justitiæ Christianæ: deindè pœnitentia, ut colligitur Act. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum.* Et Marc. ultimo: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.*

3. Verumtamen opus non est ut contritio hominis baptizandi perfecta sit, sed sufficit attritio ex supernaturali motivo concepta. Est enim hoc Sacramentum per se institutum ut hominem justificet.

4. Peccata ante Baptismum commissa non sunt materia absolutionis post Baptismum conferendæ. Quia potestas clavium non extendit se nisi ad subjectos jurisdictioni Ecclesiasticæ, & respectu eorum actuum, qui tempore jurisdictionis committuntur: soli autem baptizati sunt subditi Ecclesiæ. Ac proindè ab adulto baptizando nulla peccatorum Confessio Sacramentalis exigi debet

5. Extra casum necessitatis non debet Baptismus

mus sine solemnitatibus conferri, etiamsi per unum aut alterum mensem expectandum sit, v.g. dum Patrini adveniant: habenda interim est cura, ne infans sine Baptismo decedat. Quòd si infans, ob periculum mortis, sine solemnitatibus & cæremonijs baptizatus fuerit, solent illæ postea suppleri.

§. 3. De Ministro Baptismi.

1. Quivis homo ratione prædituis validè baptizat. Nititur hæc assertio institutione Christi, quam usus Ecclesiæ, & traditio ostendit. Ratio verò institutionis est summa Baptismi necessitas.

2. Peccat graviter extra necessitatem baptizans, cui id de jure & ex officio non competit. Peccat itidem ille, cui jure & ex officio competit baptizare, si extra necessitatem non solemniter baptizet, nam Canones ob honorem Sacramenti severè præcipiunt, ut Sacerdos selemniter in Ecclesia baptizet; nisi tamen obstet alicujus personæ infamia, aut damnum notabile inde secuturum.

3. Parentes graviter peccant, qui offerunt prolem baptizandam alieno Parocho, sine licentia proprij. Quia Ecclesiæ ordinationi cum violatione alieni juris adversantur. Nisi constet speciale privilegium intervenire.

4. In casu necessitatis hic ordo observandus est; ut præsente Sacerdote aut Episcopo non baptizet Diaconus: præsente Diacono non baptizet Clericus inferior; præsente Clerico non Laicus; præsente viro non fœmina, denique præsente fideli non hæreticus aut infidelis. Etsi hic ordo pervertatur, ita ut præsente Sacerdote alius

alius seu Clericus, seu Laicus baptizare præsumat, erit peccatum sacrilegij mortale, similiter si infidelis baptizet præsente fideli. Circa Clericos verò Sacerdote inferiores, marem item & fæminam, non videtur esse culpa plusquam venialis · imò nulla erit, si causa subsit.

5. Minister Baptismi debet esse unicus; quare si alius materiam apponat, alius formam proferat, nihil efficitur, Quia tali casu forma, ego te baptizo est falsa, cùm illam proferens non baptizet aquam applicando. Quod si simul plures Ministri materiam & formam super uno homine baptizando absolutâ intentione simul absolvant, singuli vere conficiunt Sacramentum tanquam causæ totales. Ratio est, quia unius actio alterius actionem non impedit, & uterque verè baptizat.

6. Requiritur etiam in Ministro intentio baptizandi saltem confusa more Ecclesiæ, ut c. 1. §. 2. probatum est.

Si contingat Ministrum baptizare marem quem putat esse fæmellam, nihil oberit valori Baptismi. Quia intendit baptizare infantem sibi præsentem. *Bonac. p. 4. n. 26. &c.*

7. In homine apud hæreticos baptizato possunt suppleri cæremoniæ; sed non est moris, ne fortaßè rudis populus existimet nos hæreticorum baptisma debitâ formâ collatum tanquam minùs validum improbare.

Quæres *primò*: An Parochus baptizare debeat infantem quem obstetrix affirmat se, apparente mortis periculo, ritè baptizasse? Negat *Sotus, Victoria, de Castro & plures alij*; asserentes solummodò supplendas esse cæremonias, quæ solent in publico Baptismo adhiberi.

Respondeo tamen, in tali casu infantem iterùm

rùm à Parocho ſub conditione baptizandum eſſe, ſi præter obſtetricis teſtimonium aliam certitudinem non habeat de baptiſmo validè adminiſtrato. Confirmatur hæc reſponſio authoritate Paſtoralis Mechlinienſis, in quo univerſaliter id fieri præſcribitur, his verbis : *Conditionalis baptizatio facienda eſt circa infantes, qui ab obſtetricibus baptizati eſſe referuntur.* Idemque diſertè docet *Molanus, & Sylvius in 3. part. q. 66. art. 9. dub. 2.*

Et favet ratio : quia etſi obſtetrix poſteâ interrogata, oſtendat ſe callere formam, & ritum baptizandi, poteſt tamen prudenter dubitari, an ex acceleratione , aut turbatione animi inter ſtrepitus, & clamores parentum, & domeſticorum, in ipſo baptizandi actu errorem aliquem admiſerit, quales aliquando interveniſſe hiſtoriæ non paucæ teſtantur.

Et idem ordinariè dicendum videtur, quando infantes ab aliis laicis , ſive viris, ſive fæminis in ſimili caſu domi baptizantur ; cùm res tanti momenti magnam exigat cautelam ac ſecuritatem. Dixi , *ordinariè*, quia non aſſentior illis qui id univerſaliter requirunt. Inveniuntur enim viri Laici in hoc non minus docti ac periti, quàm ſint aliqui Clerici, & Sacerdotes.

QUÆRES *ſecundò* : An infans, qui ante partum videtur moriturus , poſſit in matris utero ab obſtetrice, vel alio quopiam baptizari ?

Reſpondeo affirmativè, ſi v. g. obſtetrix adeò perita ſit, ut manu in matris uterum inſertâ infantis corpus aliquâ ex parte aquâ perfundere poſſit , adjectâ verborum formâ conſuetâ : ita docet *Suar. & 6. alij apud Dianam par. 1. tr. 15.*

Idem dicendum eſt, quando matre prægnante ſubitò extinctâ , poſſit in ejus corpore aditus

aperiri, & per illum in prolem adhuc viventem aqua infundi.

§. 4. De Patrinis.

1. AD munus patrini tria requiruntur: 1. usus rationis (non certa ætas) 2. ut Patrinus in baptismo sit ipse baptizatus, & Patrinus in Confirmatione sit confirmatus, alioqui invalidè suscipiet munus Patrini, & non contrahet cognationem spiritualem. 3. Requiritur intentio formalis gerendi munus spiritualis Patris secundùm consuetudinem Ecclesiæ, nec sufficit infantem materialiter tantùm tenere.

2. Religiosi Patrini esse non debent; ne ob spiritualem cognationem nimia familiaritas cum sæcularibus, præsertim fæminis, contrahatur. Excipe tamen, si Religiosus sit Episcopus, aut si contraria consuetudo Prælatis non contradicentibus id alicubi permitteret.

3. Parens non debet propriam prolem suscipere, ne contractâ cognatione spirituali cum conjuge debitum petere non possit. Nec decet ut duo conjuges alienam prolem suscipiant, potest tamen consuetudine honestari. Unde *Coninck* monet duos conjuges suspientes alienam prolem non contrahere cognationem spiritualem, alioquin talis susceptio ipsis graviter prohibita esset.

4. Patrinus unus esse debet, sive mas, sive mulier, vel ad summum duo, mas, & fæmina. Constat ex Trid. sess. 24. cap. 4. de reform. Ubi Parochus obligatur ut nomen baptizati, ac patrinorum in librum diligenter referat, eosque moneat de cognatione spirituali contracta inter ipsos, & baptizatum, & illius patrem, ac matrem: nec

nec non inter baptizantem ac baptizatum, & hujus patrem ac matrem tantùm.

5. In privato baptismo non est opus patrino; non enim videtur Ecclesia parentes voluisse ad hoc obligare, cùm in necessitate vix idoneus eligi possit. Si tamen adhibeatur, contrahet cognationem spiritualem, eo quod patrinus non adhibeatur tantùm ob majorem solemnitatem, sed etiam propter obligationem instruendi puerum.

Alij tamen negant à patrinis in privato baptismo cognationem spiritualem contrahi, *Sotus*, *Sanchez*, *Meratius* &c.

6. Solent in quibusdam Germaniæ locis Catholici esse patrini filiis hæreticorum baptizante illos ministro hæretico in debita forma, in nomine SS. Trinitatis. Neque consuetudo videtur improbanda, quia patrini officium est ut externâ susceptione profiteatur, quod hominem modò spiritualiter genitum suscipiat in curam suam tanquam spiritualis ejus nutritius & Pædagogus, id autem præstare potest Catholicus etiamsi infans ab hæretico baptizetur.

Quæres: An etiam ad baptismum infantis Catholici apud Sacerdotem Catholicum liceat admittere patrinum hæreticum?

Respondeo negativè, cum communi Doctorum. Si tamen timeretur gravis indignatio amicorum, etiam hæreticorum, aut aliud gravius incommodum, probabile est talem patrinum sine crimine posse admitti; qui etiam contrahet congnationem spiritualem, ita docet *Castrap. Laym. l.5.tr.2.c.9. Diana p.9.tr.7.resol.31.*

CAPUT III.

De Sacramento Confirmationis.

Confirmationem verum esse Sacramentum, à Christo institutum, & in primitiva Ecclesia usurpatum, probatum est suprà in controv. par. 1. cap. ult.

1. Materia remota Sacramenti Confirmationis est Chrisma ex oleo, & balsamo confectum, atque ab Episcopo benedictum. Colligitur ex Conc. Florent. in Decreto Eugenij, ex perpetuo Ecclesiæ usu, & traditione, quæ testatur Chrismatis confectionem semper Episcopo reservatam fuisse.

2. Forma hujus Sacramenti est: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.*

3. Effectus Confirmationis est augmentum gratiæ sanctificantis: insuper actualis gratiæ auxilium ac robur tempore opportuno conferendum, ad fidem constanter profitendam.

4. Convenit ut adulti peccati mortalis sibi conscij, ante Confirmationis susceptionem sacramentaliter confiteantur. Licet enim nullum præceptum extet, adeòque contritio sufficiat, tutiùs est tamen confiteri ad removendum obicem gratiæ quæ à Sacramento confertur.

5. Subjectum capax hujus Sacramenti est omnis, & solus homo baptizatus. Ratio congrua est, quia sicut natura quos generavit conatur perficere, ita Deus & Ecclesia, quos generavit per baptismum, ad perfectiorem gratiæ statum adducit per Confirmationis Sacramentum.

6. Olim

6. Olim infantibus statim post baptismum Confirmationis Sacramentum conferebatur. Verùm hodie in plerisque Ecclesiis consuetudo est ut non nisi rationis compotes confirmentur. Partim ut Sacramentum majori cum utilitate suscipiatur, utpote concurrente actuali fide & reliquâ dispositione suscipientis, partim ut absit periculum repetendi.

7. Perpetuò amentes, uti & infantes in mortis periculo utiliter & rectè confirmantur, ubi id est in usu. Quia hujusmodi cum fructu spirituali, & sine irreverentia Sacramentum Confirmationis suscipiunt, sicut & baptismum. Est enim tantùm per accidens quod nunquam sint spiritualiter militaturi.

8. Hodie non exstat præceptum suscipiendi Sacramentum Confirmationis, secluso contemptu. Est tamen peccatum veniale satis grave sine causa aliquem ordinare qui confirmatus non est, cùm Ecclesiarum consuetudo repugnet.

9. Minister ordinarius hujus Sacramenti solus Episcopus est. Colligitur ex Act. 8. & 10. & traditur in Conc. Florent. Potest tamen Pontifex ex plenitudine potestatis suæ committere simplici Sacerdoti potestatem ministrandi hoc Sacramentum.

Quæstionem hinc movet Card. Lugo respon. moral. lib. 1. dub. 7. An Abbas cui conceduntur functiones Episcopales, exceptâ duntaxat collatione Ordinum, consecratione Ecclesiæ, & Altarium, possit conferre Sacramentum Confirmationis? quod aliquando in Sacra Congregat. controversum fuit.

Respondet, auditâ sententiâ sacræ Congregationis Gregorium XIII. die 13. Martij anno 1574. respondisse, non comprehendi in ea concessione

cessione collationem hujus Sacramenti: Quia in generali concessione non intelliguntur ea quæ sunt specialiter reservata, & de quibus facienda est specialis mentio: non solet autem concedi hæc facultas soli Sacerdoti sine causa urgenti, uti colligitur ex *Cap. pervenit. dist. 95.* & ex decreto Eugenij in Conc. Florentino, & fusius ostendit. *Suar. p. 3. tom. 3. disp. 36. sect. 2.*

10. Ad cæremonias pertinet, 1. Benedictio Chrismatis. 2. Adesse debet patrinus ex præcepto obligante sub mortali, nisi adsit gravis causa: debet is esse diversus à patrino Baptismi nisi necessitas aliud postulet. 3. Recitantur orationes cum impositione manus super caput. 4. Frons Chrismate uncta vittâ ligatur, quæ circumfertur donec Unctio sit siccata: ubi non est consuetudo, præsertim inter hæreticos, statim post collatum Sacramentum frontem abluendi (si fieri possit) in fonte Baptismatis: postquam frons lota & vitta deposita est, ea comburi solet, saltem non debet ad profanum usum adhiberi. 5. Episcopus confirmato levem alapam infligit. 6. in c. *ut jejuni dist. 5.* de consec. monentur Episcopi ut jejuni hoc Sacramentum ministrent, & non nisi jejunis. Ex rationabili tamen causa aliter fieri posse monent D.D. communiter.

Quæres, Quanta sit obligatio Episcoporum ut conferant suis subditis Sacramentum Confirmationis?

Respondeo, gravem illis incumbere obligationem ut ex parte sua præbeant subditis opportunitatem ut hoc Sacramentum suscipiatur, uti docet *Suar. in 3. p. q. 72. disp. 38. Sect. 2. Sylvester v. Confirmatio &c.* Quia cùm sint Pastores, tenentur gregem suum pascere, non tantùm in rebus ad salutem absolutè necessariis, sed etiam in iis, quæ

quæ conducunt ad singularem ejus utilitatem, maximè inter hæreticos, ubi necesse est ad constantem fidei confessionem hoc Sacramento roborari. Hinc etiam Parochis incumbit pueros in catechesi de hujus Sacramenti virtute edocere, & suo tempore Episcopis confirmandos offerre.

CAPUT IV.

De Sacramento Eucharistiæ.

REalem Christi præsentiam in Sacramento Eucharistiæ, transmutationem panis & vini, communionem laicorum sub unica specie &c. contra Sectarios accuratè probata invenies supra in Controv. part. 2. cap. 3. 4. & 5.

Porrò ad quæstiones alias, & principia hic præmittenda.

Dico breviter primò; In Consecratione ex vi verborum sub speciebus panis constituitur Corpus Christi, & per concomitantiam etiam Sanguis, anima, divinitas, aliaque ipsis unita: uti & in Calice constituitur solus Sanguis ex vi verborum, & reliqua per concomitantiam. Constat ex Trid. sess. 13. cap. 3.

Dico secundò: Christus existit totus in tota, & totus in singulis partibus hostiæ consecratæ: sic nempe ut nulla pars sensibilis hostiæ sive divisæ, sive conjunctæ sit tam exigua quin totum Christum contineat. Probatur ex Trident. sess. 13. cap. 3. ubi id negantibus de partibus divisis anathema dicit Can. 3.

Dico tertiò: Statuitur Christus sub speciebus Eucharisticis non per novam productionem, ut aliqui Theologi volunt, sed per adductionem, id

est, per novam tantùm præsentiam quâ corpus ejus existens in cælo simul in altari sub speciebus sacramentalibus collocatur. Nihil enim aliud ad hoc videtur esse necessarium.

Dico quartò; Accidentia sive species panis & vini remanent in Eucharistia extra subjectum, sicut color, & sapor & alia, quæ in hoc Sacramento sensu percipimus, in Corpus Christi tanquam subjectum non recipiantur. Ita colligitur ex Concilio Constantiensi sess. 8. contra Wicleffum id negantem. Non enim sunt illa in substantia panis jam destructa, neque in Corpore Christi, quod in Eucharistia est gloriosum, & passionis expers. Probabilius etiam est, contra Thomistas, reliqua accidentia non recipi in quantitatem, quæ fortè à substantia non distinguitur.

Dico quintò: Desinit Christus esse sub speciebus consecratis, quando species sic immutantur ut desineret forma panis & vini, si illic loco Christi adessent. Hinc in stomacho speciebus Eucharisticis per calorem naturalem destructis præsentia Christi evanescit. His ita constitutis ad resolutiones practicas propriùs accedamus.

§. 1. *De Materia & forma Sacram. Eucharistiæ.*

1. MAteria hujus Sacramenti est panis, & vinum: uti patet ex institutione Christi *Matt.* 26. *& Marci* 14. Panis ille necessitate Sacramenti debet esse triticeus, ex praxi, & sensu Ecclesiæ, & Conc. Florentino, quod eodem modo panem triticeum assignat, quo vinum pro calice quod constat requiri ad valorem Sacramenti. Huic tamen non officit immixta fuisse tritico pauca grana alterius frumenti, quia per hoc

hoc non desinit esse panis triticeus usualis, ita *D. Thom. aliјque.*

2. Oriza, avena, milium, hordeum, non sunt materia hujus Sacramenti; cum ex ijs non soleat panis confici pro hominis victu nisi ob defectum tritici, quare nec simpliciter panis vocabulum meretur.

3. Ut panis azymus sit, non est de necessitate Sacramenti, quamvis id congruentius sit, cùm etiam Christus in azymo consecraverit. Observanda tamen est consuetudo utriusque Ecclesiæ, ita ut non solùm Latinus peccet, si in fermentato consecret, sed etiam Græcus si in azymo, quamdiu intra terminos Ecclesiæ suæ commorantur: quod etiam observandum est in casu necessitatis, etiamsi ægrotus absque viatico decedere deberet. Ratio est, quod Ecclesiæ utilitatem, majestatem, tantique mysterij reverentiam valdè intersit, universales in eo ritus observari. Quare cum Sacramentum hoc non sit absolutæ necessitatis, meritò ratio publica privato commodo spirituali præfertur.

4. Acetum non est materia Consecrationis, cùm sit vinum corruptum, potest tamen validè Sacramentum confici ex vino acido vel acescente, sicut ex pane mucido nondum corrupto, sed ad curruptionem disposito. Denique neque agresta validè consecrari potest, cùm agresta ex uvis immaturis expressa, nondum ad naturam vini pervenerit.

5. Admixtio aquæ ad vinum non est de essentia Sacramenti, sed præcepti tantùm Ecclesiastici sub peccato mortali obligantis. Non est tamen improbabilis opinio Alphonsi à Castro, ex Christi præcepto ab Apostolis nobis tradito vinum aquâ miscendum esse.

6. Ad essentiam formæ pertinent tantùm hæc verba, *Hoc est Corpus meum. Hic est Calix Sanguinis mei.* Reliqua tamen verba, *Novi & Æterni Testamenti* &c. sine gravi peccato omitti non possunt.

7. Ad valorem Consecrationis requiritur ut Sacerdos materiam consecrandam determinatè cognoscat & intendat. Quia omnis actio transiens versatur circa singularia determinata, idque in casu nostro ad veritatem demonstravi *Hoc*, & *Hic* necessariò requiritur.

8. Sacerdos censetur habere intentionem Ecclesiasticæ consuetudini conformem, nisi eam contrario actu excludat. Unde etsi existimet quinque tantùm hostias adesse, cum sint sex, omnes consecrat. Quia speculativus ille error non obstat practicæ intentioni consecrandi omnes hostias ante se constitutas, *Suar. Sylv. Henriq.*

9. Si quis inscio seu non advertente Sacerdote hostias minores in altari ponat, non consecrabuntur. Quia nec actualis nec virtualis intentio in illas fertur. Si verò Sacerdos antequam egrediatur sacristiâ de consecrandis hostijs in altari positis, vel ponendis admonitus eas consecrare proponat, etiamsi postea obliviscatur, censeri debent consecratæ. Quia in tali casu adest intentio virtualis, hoc est, prior intentio continuatur in actibus qui postea sequuntur in ordine ad consecrationem, ita *Reginal. Laym. l. 5. t. 4. c. 2. Bonac. t. 1. d. 4. q. 2. p. 2.* & alij qui judicant id in praxi tutum esse.

10. Si formulæ, id est, parvæ hostiæ adferantur Sacerdoti paulò post oblationem, vel (ut addit Aversa q. 11. §. 12.) ante inceptam præfationem, licitè eas consecrat, oblationem solâ mente supplendo, ita *Possevin. Gavantus, Tambur. Diana p. 2. tr. 14. resol. 71.*

§. 2.

§. 2. *De Ministro Eucharistiæ.*

1. EUcharistiam ministrare solus potest ex officio Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, aut sibi delegatam : peccat proindè graviter, qui sine omni jurisdictione Eucharistiam dispensare præsumeret. Et si sit inferior Sacerdote v.g. Diaconus irregularitatem incurrit.

2. Si tamen Sacerdos carens jurisdictione præsumat ob rationabilem causam, factum suum à Parocho approbandum, licitè Eucharistiam administrat, *Bonnac.Regin.hic n.19.alijque.*

3. Si periculum sit ne infirmus sine sacro viatico moriatur, & proprius Pastor sit absens, vel impeditus, vel malignè neget, poterit viaticum conferre quivis Sacerdos tam sæcularis quàm regularis, & in horum defectu etiam Diaconus. Quia in hoc casu censetur ea potestas collata ab Episcopo aut Pontifice, ita *Suar.Bonac.Lugo, Laym.l.5 tr.4.c.7.*

4. Etsi Regulares ex suis privilegiis possint in propriis templis communicare quoscumque fideles, sive per se, sive per alios Sacerdotes : illa tamen potestas, lege ordinariâ, non extendit se ad communionem præbendam ratione viatici in articulo mortis, aut in festo Paschatis, per quam scilicet satisfiat præcepto annuæ communionis, cui si communicans alio tempore satisfaciat, illa communio ei libera manet, uti docet *Sa, Filliuc. & usus communis.*

5. Non licet tamen Religiosis ad quamvis communionem, sine facultate Episcopi, aut Parochi, Eucharistiam publicè per plateas deferre, nisi fortè ad milites, aut alios apud quos ipsi Pastoris munus obeunt. Quia id juri Parochorum per

consuetudinem obtento derogaret. Proindè quando de licentia Ordinarij ægris communionem præbent, id debet privatim fieri.

6. In Missionibus autem, ubi in privatorum domibus passim celebratur, facultas in sacro præbendi communionem cuivis legitimè accedenti concessa censetur cuivis Sacerdoti, nisi hoc alicui peculiari præcepto esset inhibitum.

Quando Sacerdos non conficit, sed solum administrat alijs Eucharistiam in statu peccati, probabile est illum non peccare mortaliter, quamvis non desint graves authores, qui communiùs docent oppositum, ideòque curandum, ut Sanctum non nisi sanctè tractetur.

7. Quamvis teneatur Minister Eucharistiam manu porrigere: non est tamen improbabile ex gravi causa licere mediante instrumento idoneo eam communicantis ori inserere, apud *Dianam p. 4. t. 4. res.* 114. Quod confirmatur ex eo, quod in magna oris siccitate licitum esse hostiæ particulam in cochleari cum vino traiicere doceat *Præp. Escob. Diana p. 4. tr. 4. r.* 104.

8. Graviter peccat Minister præbens Eucharistiam sub utraque specie, secluso Pontificis indulto.

9. A mortali Ministrum excusari qui solas species vini daret ægro impotenti hostiam deglutire sentit *Amicus apud Dian. p. 8. t. 1. r. 24.*

Quærit Card. Lugo in resp. moral. l. 1. dub. 11. An licet Eucharistiam deferre infirmo adorandam aut deosculandam, quando eam sumere non valet?

Respondet autem negativè, quia si sic adhiberetur instar reliquiarum, minueretur reverentia debita tantæ majestati, & alia sequerentur incommoda: propter quæ ea praxis à Pontifice pro-

prohibita est, uti refertur in declar. Concilii Tridentini in sess. 13. Can. 7. apud *Lugo* loco citato.

10. Tenetur Sacerdos negare Communionem personis ad illam indispositis, v. g. publico peccatori, usurario, meretrici, concubinario. Quia illis ministrando eorum peccato cooperaretur, & Sacramentum gravi irreverentiâ afficeret.

11. Si occultè tantùm constet suscipientem esse indispositum, illi occultè petenti negari debet, non tamen petenti publicè, ne per hoc infamiam incurrat. Quòd si indispositio occulta solùm ex Confessione cognita fuerit, ne quidem licebit eam negare occultè postulanti. Quia illa esset quædam peccati admonitio, quæ Confessionis sigillo adversatur. *Bonac. Laym. Lugo, &c.*

QUÆSTIO est, An si Reus confugiat ad Sacerdotem Eucharistiam publicè portantem gaudeat immunitate, sicut confugiens ad Ecclesiam?

Respondetur affirmativè cum *Navarro cap. 4. num.* 18. qui hanc sententiam dicit communem cum Hostiensi, Angelo, Claro &c.

Sed *Quæritur ulteriùs*, An idem dicendum sit, si Reus qui v. g. ducitur ad supplicium confugiat ad complexum Sacerdotis, qui Eucharistiam in pyxide occultè portat?

Respondet ad hunc casum affirmativè *Quintanadvennas tract. 4. sing. ult.* qui testatur illum casum actu contigisse. Quia ratio cur Eucharistia publicè portata, & templa gaudeant hoc privilegio, est reverentia & veneratio hujus Sacramenti, quæ non minùs exhibenda est dum occultè defertur. Si enim liberatur reus, teste

Bartolo,

Bartolo, *Claro*, *Baldo*, aliisque, qui ductus ad supplicium occurrit Cardinali, si hic suum pileum purpureum istius capiti imponat aut imponi faciat, quanto magis in casu præsenti. ibid. n.5.

§. 3. *Dispositio requisita in suscipiente Eucharistiam.*

1. QUoad animæ dispositionem: Certum est, illum, qui est in statu peccati mortalis, gravi præcepto obligari ad confitendum ante sumptionem Eucharistiæ; nisi adsit necessitas celebrandi, aut communicandi, & desit copia Confessarii, *ex Trid. sess.* 13. *c.*7.

2. Idem dicendum est de eo, qui dubitat, an admiserit peccatum mortale, aut an fuerit illud ritè confessus, *Suar. Sanch. Bonac. d.*4. *q.* 6. *cap.*7,

3. Si autem gravis urgeat celebrandi, aut communicandi necessitas, tenetur præmittere actum contritionis: & si fuerit Sacerdos, præcipit Tridentinum, ut non differat posteà *quàm primùm* confiteri. Quia aliàs omittendo contritionem poneret obicem gratiæ, & gravem committeret irreverentiam, & sacrilegium.

Notandum verò est, quid circa illud, *quàm primùm*, nimis laxè sumptum decernat Alexander VII. per propositionem 38. inter prohibitas: *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confiteri* quàm primùm; *est consilium, non præceptum.* Et propos. 39. *Illa particula*, quàm primùm *intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.*

4. Necessitas autem gravis excusans à Confessione est primò: Periculum mortis. 2. Hostia

ſtia pro moribundi viatico conſecranda. *Suar. Con. Lugo.* 3. Si ſacrificium vel Communio non poſſit omitti abſque gravi infamia, vel ſcandalo. 4. Si Parochus, ex officio celebrare debeat, ut populus audiat ſacrum; ob quam cauſam etiam alteri, qui non eſt Parochus, id licere ſentit *Diana cum aliis* 11. *P.9. t.3. R.9.* 5. Si quis in ſcamno communicantium recordetur peccati mortalis, quod oblitus eſt confiteri, nec ſine nota, aut ſcandalo gravi recedere poſſit.

5. Cenſetur autem deeſſe copia Confeſſarii, quando ſine magna moleſtia non potes abſentem adire, aut præſenti ſine gravi incommodo Confeſſioni extrinſeco, ſive tuo, ſive alieno, peccatum aperire.

6. Quoad diſpoſitionem corporis: Communicandi, aut celebrandi impedimentum per ſe non eſt pollutio involuntaria, aut etiam voluntaria per pœnitentiam expiata, niſi mentem relinquat turpi recordatione infeſtatam. Idem dicendum eſt de actu conjugali, etſi conſilii ſit, nocte Communionem antecedente abſtinere, præſertim ſi ſint conjuges, qui rarò communicant. *Sanch. Filluc. Eſcob. &c.*

7. Ex præcepto Eccleſiæ regulariter non licet cuiquam communicare, niſi jejuno; jejunio naturali, id eſt, ut à medio noctis nihil omninò aut per modum cibi, aut potus, aut medicinæ ſumpſerit. Ita communiter Doctores.

8. Non cenſetur hoc jejunium violari per aliquid, quod per modum ſalivæ, aut reſpirationis in ſtomachum trajicitur, *Fagundet, aliique.* Idem eſt de fumo tabaci, aut folio ore tantùm maſticato: quamvis hæc, niſi valetudinis ratio excuſet, videri poſſint aliquam habere indecentiam.

tiam. *Præp. Lugo , Gran.*

9. Si dubium sit , an aliquid deglutiveris , aut sumpseris post duodecimam noctis , non impediri à Communione , aut à Missæ celebratione , probabiliter docet *Laym. l.1. tr.1. cap.1.* apud *Dian.* hic *Resol.29.*

10. Non est per se peccatum statim à Communione cibum sumere , etsi consultum sit abstinere , donec species sint consumptæ : illas autem in Laico intra medium quadrantem , in Sacerdote intra quadrantem consumi in stomacho rectè disposito , ut certum censet *Car. Lugo* ex judicio Medicorum à se consultorum , *Disp. 12. Sect.3. n.54.*

11. Casus autem sunt in quibus non jejunus possit communicare : Primò , quoties est mortis periculum : & quidem à non jejuno posse repeti viaticum , quoties recurrit idem periculum etiam in eodem morbo post intervallum unius , aut alterius diei , si magna ægri urgeat devotio , aut utilitas , docet probabiliter *Laym. l.5. t.4. c.6. aliique ,* in quo spectandam esse loci consuetudinem monet *Card. Lugo de Euch. d.15. Sect. 3.*

Non videtur tamen multis licitum Sacerdoti non jejuno consecrare ad dandum alteri viaticum. Quia præceptum viatici non obligat , quando ritè haberi non potest , *Suar. Vasq. Hurt. aliique.* Contrarium tamen non est improbabile , præsertim in casu , quo aliud Sacramentum haberi non potest , uti docet *Laym.l.5. t.4. c.6. n.21. Filluc. Lugo , Fernand. Major.*

2. Potest Sacerdos celebrare non jejunus , si aquam pro vino calici infusam hauserit , tunc enim ad servandam Sacrificii integritatem debet denuò vinum offerre , consecrare , & statim sumere

ſumere ſine novæ hoſtiæ Conſecratione , *ita Doctores communiter.*

3. Quando poſt hauſtam ablutionem videt in patena vel corporali reliquias hoſtiæ conſecratæ , poteſt eas abſumere. *Henriq. & 5. alii.*

4. Quando poſt Conſecrationem Sacerdos ex deliquio , morte, aut languore non poteſt Sacrificium perficere , debet alius Sacerdos , etiam non jejunus in defectum jejuni , ſuccedere & Sacrum abſolvere. *Con. & 3. alii.*

5. Quando Sacerdos poſt Conſecrationem recordatur, ſe non eſſe jejunum , poteſt nihilominùs ſpecies conſecratas ſumere. *Vaſq. & 3. alii.* Quòd ſi ante Conſecrationem id recordaretur , recedere tenetur ab Altari , ſi tamen ſine gravi nota,& incommodo id fieri poſſit. *Præpoſit. & Diana.*

Idem probabiliter in praxi dicendum , ſi finito ſacro in Sacriſtia Sacerdos inveniat in patena , Calice , aut corporali fragmentum aliquod hoſtiæ conſecratæ , ſi nullus poſt eum Sacerdos ibi celebraturus ſit , nec adſit pixis , in qua Euchariſta aſſervatur. *Suar. Diana & 5. alii.*

Imò addit non improbabiliter *Suar. & Diana, &c.* poſſe Sacerdotem poſt diſtributam populo Communionem vaſa ſacra purificare, & particulas in eadem vel etiam in alia Miſſa conſecratas abſumere , ſi nequeant decenter ſervari : quia illa eſt tantùm unica, ſaltem in priori caſu , conſummatio ejuſdem Sacrificii.

QUÆRES *primò*, An in Miſſione , dum ingruit periculum ab irruentibus Hæreticis , qui putantur ſacram hoſtiam malè tractaturi , poſſit Euchariſtia ſumi à non jejunis etiam laicis , ſi alius deſit ? Item , an poſſit Sacerdos hoſtiam laico tradere , ut cum ea aufugiat ?

Reſpon-

Respondeo ad utrumque casum affirmativè. Quia præcepto divino de cavenda irreverentia Christo inferenda cedere videtur præceptum Ecclesiæ de prævio jejunio, & Eucharistia à Laicis non tractanda, & consentire videtur, *Suar. & Lugo hic num.* 87.

QUÆRES *secundò*, An si Laicus in articulo mortis alium Ministrum non habeat, possit Eucharistiam sibi ministrare, aut eam ab alio Laico suscipere?

Respondeo affirmativè, idemque docet *Suar. Con. & alii* 12. cujus exemplum habemus in Maria Stuarta Scotiæ Regina, dum ab hæreticis castro inclusa teneretur: etsi sint qui existiment, eam ad hoc à Pontifice Privilegium accepisse.

§. 4. *Præceptum sumendi Eucharistiam.*

1. CErtum est, dari præceptum divinum graviter obligans fideles adultos ad sumendum Eucharistiam tam in articulo mortis, quàm aliquoties in vitæ decursu: ita ex Scripturis, & praxi Ecclesiæ declarat. *Trid. sess.* 13. *cap.* 6.

2. Per articulum mortis, hic intelligitur gravis morbus, periculosus conflictus, difficile puerperium, quale solet esse primum &c. *Suar. Vasq. aliique*, nisi quis paucis ante illud periculum diebus communicasset.

3. Non esse tamen mortale, in tali mortis periculo Communionem omittere, dummodò in Paschate eam sumpserit, docet *Sylvester, Sà, Fumus, Cajet. v. Communio.* Sed tenendam censeo sententiam his contrariam, quam docet Suarez de Euchar. *disp.* 69. *sect.* 3. Henriquez *lib.* 8. *cap.* 4. Zambrius de Euch. *cap.* 3. *dub.* 1. Layman de Euch. *in lib.* 5. *tr.* 4. *cap.* 5. cum Paludano *in*

4. *dist.* 9.

4. *dist. 9. q. 1. a. 1.* qui conatur tempus aliquod certum determinare hoc modo: si infirmus paulo ante v. g. octo vel decem diebus sanus communicavit, non tenetur iterum communicare in morbum periculosum lapsus; si verò longius tempus v. g. unius mensis à communione in sanitate sumpta elapsum est, debet iterum communicare si incidat in præsens mortis periculum. Si etiam æger cum periculosis tentationibus conflictetur sine alio remedio, per accidens fieri potest, ut teneatur infra brevius tempus communionem sumere.

4. Probabilius est, in mortis articulo dandam esse Communionem Pueris, quando sciunt Eucharistiam ab alio cibo distinguere, *Layman, Suar. Lugo, D. 13. S. 4. n. 38.* Damnatis ad mortem non licet judici sine gravi causa tempus ad communicandum denegare, *Suar. Bonac. aliique communiter.*

5. Etsi Christus tempus Communionis, extra periculum mortis, non præscripserit, Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis inclusivè: Aliquibus tamen locis totam Quadragesimam comprehendit, & aliter extendi potest ex legitima loci consuetudine vel indulto: potestque Confessarius ex justa causa tempus prorogare, ut docet *Sa & alii* de quo fusius *Bonac. D. 4. q. 7. p. 2.*

6. Huic præcepto non satisfit per indignam sive sacrilegam Eucharistiæ sumptionem: imo duplex peccatum admittitur, unum contra reverentiam Sacramenti, alterum contra præceptum Ecclesiæ requirentis communionem quæ non cedat in spiritualem ruinam suscipientis,

aut

aut in Sacramenti contemptum.

7. Probabilius est eum, qui non communicavit in Paschate, teneri postea supplere. *Suar. Bonac. Con. Lugo.* Non tenetur tamen prævenire, qui prævidet se tempore Paschali impediendum, ut probabiliter docet *Suar. Azor. &c.*

8. Tenetur quis Communionem Paschalem sumere in Parochia à Pastore suo, nisi hujus licentiâ, privilegio, aut consuetudine eximatur. *Navar. & Suar. hic D. 72. Sect. 2.*

9. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit præcepto communionis paschalis, *Bonac. D. 4. q. 7. p. 2.*

10. Eximuntur peregrini & vagi qui parochiam non habent, aut ab ea absunt.

11. Privilegium, quod aliqui allegant pro Communione Paschali datum Mendicantibus, alii communius negant apud Dianam *p. 2. t. 14. r. 73.* neque consultum videtur cum Pastorum offensione illud in praxim reducere, quibus proprium est illo præsertim tempore pecoris sui vultum cognoscere, neque in ordine ad satisfaciendum præcepto consistit cum responso Congreg. Cardinalium die 31. Januarii 1682.

Praxim disponendi ægrum, aut moribundum ad viaticum devotè suspiciendum vide infra in fine hujus operis. tom. 3.

§. 5. *De Sacrificio Missæ.*

CHristum in ultima Cæna non tantùm Eucharistiæ Sacramentum instituisse, sed etiam Sacrificium Missæ ordinasse per Sacerdotes in Ecclesia perpetuò offerendum probatum est supra in Controv. p. 1. tr. 2. cap. 5. Hic resolutiones ad praxim spectantes breviter trademus.

1. Te-

1. Tenetur quivis Sacerdos legitimè non impeditus saltem bis terve in festis solemnioribus per annum celebrare, ut docet *Suar. cum communi* contra *Lugo*, *Tamb. Dianam.* Imò ubi receptum est Tridentinum, inquit *Busen.* graviter obligantur mandante Episcopo celebrare singulis Dominicis & Festis.

Non posse tamen Episcopos Laicis præcipere, ut diebus Dominicis aut Festis Sacrum, aut concionem in sua Parochia audiant, ubi possunt id alibi præstare; docet ex declaratione Clementis VIII. anno 1592. die 2. Decemb. Diana p.10. tr.12. Res. 25. de quo fusius supra p.2. q.23.

2. Sacerdos, qui habet Facultatem bis de die celebrandi, v. g. ob duplicem Parochiam, poterit hoc facere diebus feriatis, si valdè frequens sit populus, ut in concursu peregrinantium. *Suar. & 8. alii.* In prima tamen Missa non potest sumere ablutionem, ut maneat jejunus. Potest autem necessitas permittere ut etiam sæpius à jejuno celebretur. *Suar. Dian. p.10. tr.16. r.13.* Displicere dicta est hæc doctrina cuidam Prælato, quem ego plurimum veneror. Et in illius gratiam adduco insuper pro hac resolutione Thomam Hurtadum in Resol. moral. tract.2. cap.7. num.430. Quia, inquit, in cap. *Consuluisti*, & cap. *sufficit.* Pontifices Alex. & Innoc. III. concedunt Privilegium, & declarant, *ex justa causa, & suadente necessitate* Sacerdotem posse celebrare plusquam semel de die: ergo, inquit, cum hoc privilegium non concedatur cum limitatione, aut uni Sacerdoti in particulari, sed in communi, manet in suo vigore quando causa est legitima, & urget necessitas, ut si ob angustias loci die solemni magna populi multitudo non possit nisi ad unum angu-

stum

ſtum locum ſucceſſivè convenire. Et huic ſententiæ noviſſimè ſubſcribit etiam Leander de Sacramentis part.2.tract.8.de ſacrif. Miſſæ diſp.6. quæſt.41. quam judicat eſſe longè probabiliorem, & pro ea inſuper citat Card. Lugo, P. Hurtado, Petrum de Ledeſma, Marcum de los Huertos, Naldum, & Philiarchum. Quia, inquit, in jure non determinatur pluralitas Miſſarum: nec in textu citato eſt ſermo de duplici aut triplici, aut multiplici Miſſa celebranda, ut advertit Cardinalis Lugo num.41. ita ille. Cui ego addo, hæc locum habere, ubi non obſtat Superioris prohibitio, aut conſuetudo contraria, de qua ſpectat ad Prælatum in ſua diœceſi judicare.

3. Sacerdos ob infirmam valetudinem non poteſt celebrare operto capite etiam extra Canonem ſine licentia Pontificis. Id enim expreſsè ſtatuit Urbanus VIII. & pridem declaravit S. Congr. Rituum 13. Julii 1626. *apud Gavantum.* Ubi verò ad Pontificem non datur recurſus diſpenſare poteſt Epiſcopus, aut Prælatus pro ſuis Regularibus, *Henriq. aliique.* Et in Polonia eam licentiam pro tempore hyemali conſuetudo obtinuit. Qui autem id faceret abſque diſpenſatione in gravi neceſſitate celebrandi, ſecluſo ſcandalo & contemptu, non peccare docet *Ledeſma. Diana &c.*

4. In caſu neceſſitatis licitum eſt celebrare cum ſtola, manipulo, aut cingulo non benedictis, aut etiam ſine aliquo ex iis. *Suarez & 4. alii.* Imò etſi aliquis citra neceſſitatem ſine aliquo horum celebraret, non peccaret mortaliter, ob levitatem materiæ, *Suarez, Henriq. cum 6. aliis.*

5. In gravi neceſſitate ſine Miniſtro licet celebra-

lebrare, v. g. ad dandum viaticum infirmo. *Lessius & 7.* vel ne populus aut ipse Sacerdos Missâ careat die festo *Præp. &c.* Non licet tamen in casu fœminam ad ministrandum admittere: nisi fortè, ut ex loco remoto respondeat, sed non ut accedat ad altare urceolos ministrando, qui possunt in cornu altaris collocari. *Lugo, & 3. alii.*

6. Non est mortale, si in Missa defunctorum omittantur sequentia. Dies iræ &c. *Bordonus & alii.* Imo in anniversario, & Missis quotidianis defunctorum legitur id tantum pro arbitrio Sacerdotis.

Sacerdos Regularis, si in Canone pro nomine Episcopi ponat nomen sui Generalis, peccat mortaliter, quia Missale est ad unguem observandum, ex Declarat. Cardinalium.

7. Sacerdos non potest hostiam à se consecratam deponere in sacrarium, & sumere aliquam ex hostiis anteà consecratis: quia ad integritatem Sacrificii spectat sumptio hostiæ tunc consecratæ, *Lugo & 5.* Posset tamen ex justa causa celebrare cum hostia minori, qualis solet dari Laicis, quando non posset haberi major, *Marchant. Diana.*

Quærit hic *Bosco disp. 4. Sect. 12. concl. 9.* An Sacerdos Laico communicare volenti possit ex causa præbere partem hostiæ quâ ipse celebrat?

Et rectè respondet affirmativè, quia id non obest integritati Sacrificii, nec peculiarem involuit indecentiam: docetque sufficientem causam esse magnam petentis devotionem, aut moram expectationis donec in Sacro sequenti minor hostia consecretur, si prudenti judicio mora censeatur incommoda, idemque resolvit *Dicastilio d. 11. num. 117.*

Quæ-

Quæres porrò: An Sacerdos possit ex suo Calice communem ablutionem dare Laico communicanti?

Respondeo, etsi id per se non sit illicitum occurrente ratione peculiari, v. g. personæ valdè honoratæ, non licet tamen illum morem frequenter usurpare: quia induceret in populo rudiori suspicionem Communionis Laico datæ sub utraque specie, quam Ecclesiæ consuetudo non permittit.

8. Altare pro Sacrificio insterni debet mappâ triplici: non requiri ut mappæ sint benedictæ docet *Suar. cum pluribus.*

Si quis mappam unam adhiberet præter corporale, non esset mortale: sicut esset, si nullam poneret. In necessitate autem celebrandi, v. g. die festo, &c. nullum erit peccatum, si una sit cum corporali. *Leand. & 3.* Sicut etiam posse tunc adhiberi mappam non benedictam, v. g. sudarium, si mundum est, & posteà rursùs applicare ad usus consuetos docet *Fagund. & 11. alii.*

9. Sine lumine sacrificare nunquam licet, adeò ut si extingueretur ante Consecrationem, nec aliud haberi posset, pergere Sacerdoti non liceret, etiamsi aliàs moribundus sine viatico esset moriturus, *Fagund. Lugo &c.*

10. Ut viaticum moribundo detur, licet etiam à mediâ nocte Sacrum facere. *Lugo & alii 7.* vel etiam horâ tertiâ post meridiem, *Hurtado & Leand.* Neque ad hæc opus est licentiâ Episcopi, *Præposit. aliique.* Imò hæc Regularibus permittuntur per Privilegium Eugenii IV. saltem ex justa causa, v. g. itineris faciendi, *Dicastillo, & alii* apud Tambur. & Lugo hic *sect. 1. num. 41.* De lege autem communi licitum est cuivis

cuivis Sacerdoti inchoare Sacrum duabus horis ante ortum Solis: & mediâ horâ post meridiem, *Laym.* Aut etiam integrâ horâ, si v. g. concursus populi, Principis viri expectatio, aut necessarium iter Sacerdotis id requirat.

Ad quem autem Missionarius, aut Parochus, qui Privilegium non habet, possit recurrere pro dispensatione quoad horam, locum, aut facultatem celebrandi sæpiùs de die, aut coram ex communicatis, deferendi Eucharistiam sine lumine, videre est suprà in part. 2. cap. 5. §. 1. de facult. missionum.

Quæres primò: An Sacerdos teneatur sumere Calicem consecratum si in eum incidat araneus, aut aliud venenatum; & quid eo casu agere debeat?

Respondeo, Sumendum non esse: sed speciebus in alio loco decenter repositis, aliud vinum cum aqua Calici infundendum, quod statim consecrari, & in eodem Sacrificio sumi debet. Species autem vini infectæ servari possunt donec exhalentur, aut corrumpantur, & residuum in piscinam mittatur. Vel certè, quod commodius est, efficiatur ut intincto panno lineo imbibantur, quo siccato, & posteà combusto cineres piscinæ committantur, ita *Lessius de Sacram. quæst. 83. art. 2. num. 70.*

QUÆRES *secundò*, An licitum sit Sacerdoti, si sciat hæreticum adesse, Missæ Sacrificium inchoare, aut inchoatum perficere?

Respondeo affirmativè, secluso scandalo aliove abusu, uti contra *Pontium* docet *Card. Lugo*, qui refert se vidisse ita fieri pluribus Cardinalium assistentibus, & scientibus simul hæreticos interesse.

§. 6. *De stipendio pro celebratione Missæ.*

1. ADverte, licitum non esse stipendium ullum accipere pro ipso Missæ Sacrificio: quia cùm sit res sacra peccatum simoniæ committeret, qui pro eo pretium admitteret. Sacerdos igitur solùm intendere debet suam in celebrando operam, ac prævium studium pro pretio concedere, justum enim est eum, qui servit altari de altari vivere.

2. Si is, qui Missam procurat, non præbet justum stipendium ab Episcopo, vel consuetudine taxatum, non ideò potest Sacerdos accipere à diversis plura modica, quæ justo stipendio æquivaleant, & pro illius unicam missam celebrare. Nam etsi *Suar. aliique* id aliquando docuerint, post decretum Congregationis Cardinalium nunc omninò prohibitum est.

3. De iis qui justum Missarum numerum procurant, sed parte eleëmosynæ sibi retenta, authoritate Urbani VIII. sic statuit eadem Congregatio §. 4. *Omne damnabile lucrum ab Ecclesia removere volens, prohibet Sacerdoti, qui Missam suscepit celebrandam cum certa eleëmosyna, ne eamdem Missam alteri, parte ejusdem eleëmosynæ sibi retenta, celebrandam committat.*

Circa hoc Decretum proposita est Congregationi dubitatio, si detur eleëmosyna solitâ major, an satis non sit dare saltem stipendium justum, & consuetum? Respondet, Congregatio claris terminis, debere absolutè integram eleëmosynam tribuere Sacerdoti celebranti, nec ullam illius partem sibi retinere posse, uti videre est *Bullarii p. 4. fol. 319.*

4. Qui tamen ab amico pro Missa stipendium solito

solito majus accepit, idque intuitu solius amicitiæ, potest per alium dato illi tantùm justo stipendio satisfacere. Quia solam amici gratiam, nihil de stipendio sibi reservat.

5. Sed quid si Sacerdos jure suo ad majus stipendium ultrò cedat? Respondeo, id non posse rectè præsumi, plerumque enim id facit ex metu, ne sibi Sacra alio tempore subtrahantur, non autem ex liberali & expressâ donatione, uti hic *C. Lugo* rectè advertit.

6. Probabile est, Sacerdotem, qui tenetur in aliqua Ecclesia celebrare, v. g. pro populi commoditate absque obligatione applicandi Sacrificium, posse pro illius applicatione aliud stipendium accipere. Huic enim resolutioni non obstare Congregationem Cardinalium apud Gavantum & alios docet *Card. Lugo, & alii 8. hic apud Dianam.*

7. Sacerdos, qui pro hodierna Missa nullum accipit stipendium, non potest illam applicare pro eo, qui daturus est illi proximum stipendium, quamvis id affirmet *Henriq. cum aliis 6.* Sed contra communem Ecclesiæ consuetudinem, & decretum Cardinalium ex mandato Clementis VIII. Missas tamen hebdomadarias alicujus Capellæ potest Sacerdos ex causa anticipare.

8. Sacerdos, qui absolutè omittit Sacra, pro quibus accepit stipendium, quod constituit materiam gravem in genere justitiæ, tenetur sub mortali stipendium restituere, nisi Sacra per alium velit procurare. Quia ex contractu, saltem implicito, illud officium pro istiusmodi beneficio debetur.

9. Peccat etiam graviter, qui differt ad tempus absolutè longum celebrationem Missarum,

pro quibus ſtipendium accepit. Non cenſetur dilatio abſolutè longa, ſi Sacerdos ſimul accipiat 50. vel 60. Sacra per totidem dies à ſe ſolo legenda. Differre etiam ad tres menſes non eſſe tempus abſolutè longum ex mente Sacræ Congregationis probabiliter exiſtimat *Villalobos & 3. alii apud Dianam p. 2. tr. 14. reſol. 25.*

An, aut qualiter ſtipendium pro Miſſa aut aliis miniſteriis admiſſum, repugnet voto paupertatis in Societate, diſcutit accuratè *Moya* in ſelect. quæſt. parte poſtrema *pag. 336.*

Quæres, An magis proſint, & plus valoris habeant Sacra quæ dato ſtipendio celebrantur à Sacerdote piæ, ac probatæ vitæ, quam ab alio qui eſt minus pius, probus, aut devotus.

Reſpondeo affirmativè ordinariè loquendo. Quia etſi ex opere operato valor Sacrificii ſit æqualis, ex opere tamen operantis, celebrantis probitas, pietas, & actualis devotio, uti Deo eſt acceptior & gratior, ita majorem vim habet impetrandi pro aliis novas gratias ac beneficia, & ſatisfaciendi pro reatu pænæ debitæ. Adde quod talis meritò præſumatur magis fidelis in numero Sacrorum integrè, & tempeſtivè perſoluendo. Poterit vel inde Sacerdotibus magis diſſolutis ſtimulus accedere, ut ſanctius vivant, ac devotius celebrent, niſi velint aliis meritò poſtponi.

AP-

APPENDIX
De Horis Canonicis.

1. Clericus incipit obligari ad Horas Canonicas à puncto temporis, quo Subdiaconatum suscepit, non ante, & quidem ad Horas respondentes illi horæ, quâ ordinatur, ex consuetudine, & præcepto Ecclesiæ. Qui autem habet beneficium Ecclesiasticum obligatur etiam titulo justitiæ, adeò ut ad restitutionem teneatur juxta proportionem Officii prætermissi, & in Confessione explicare, se beneficium habere, si id Confessarius ignoret. Patet ista obligatio ex Concil. Lateran. sub Leone X. & Bulla Pii V. *apud Dianam*.

2. Ad Horas non tenentur Novitii, Conversi, Religiosi aliqui ad Chorum non destinati, ut sunt Militares, Hospitalarii &c. Moniales verò obligantur; has tamen, si officium tantùm semel iterumque omittant, mortalis peccati damnare non audet *Cajet. Armilla, Medina, Lessius in Posthumis, Diana de Horis Can. tr. 12. r. 17.*

Idem etiam dicendum de Religiosis professis qui nondum sacris sunt initiati, docent non pauci, & aliqui, eos ad Horas ex præcepto non obligari, quos adducit *Moya* in parte postrema, ad tractatum de Religione *disp. 1. quæst. 6.* Sed ipse in hoc multò rigidior, contrariam sententiam sustinet, & multis argumentis fusè probat.

3. Habentes onus Horarum peccant mortaliter, si notabilem earum partem sine justa causa omit-

omittant. Non censetur pars notabilis, aut gravè peccatum, si quis omittat unum Psalmum, lectionem, aut aliam partem his æquivalentem, v. g. tertiam partem parvæ horæ Docet autem *Palao l.* 1. *p.* 5. partem notabilem esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ Horæ. Sanchez in sum, *Tom.* 1. *lib.* 1. *c.* 18. *num.* 8. censet tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio, esse materiam parvam, id est, non sufficientem ad peccatum mortale.

4. Causa per se excusans à recitatione Horarũ est infirmitas gravis, v. g. dolor capitis aut oculorum, languor virium notabilis, aut quælibet febris, si sit assidua: nam tertianam, aut quartanam non excusare pro illis diebus, in quibus hominem omninò liberum, & viribus non multum debilitatis relinquit, putat *Bonac. d.* 1. *q.* 6. *n.* 1. *Navar. Laym. &c.*

5. Excusat etiam carentia Breviarii, nisi tamen scias totum officium, vel aliquas horas integras de memoria recitare. Dixi, integras; quia etsi scias varios officii Psalmos probabile est ad hos recitandos non obligari. Quia psalmi, non sunt horæ, aut officium Canonicum: *Escob. Mald. Io. Sancius, Garsias &c. hic apud Dianam.*

6. Inter hæreticos justum aliquando impedimentum est metus proditionis; Item, gravis aut repentina occupatio, vel opera Charitatis majoris momenti, quam horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possunt. Quo modo etsi Concionatores, vel Confessarii aliquando excusari possint, idque ex benigna Ecclesiæ intentione, ut docet *Sylvester*, & *Laym.* teneri tamen anticipare, si possint, v. g. si mane prævideant se totâ die Confessionibus occupandos, quæ differri non possint,

sint, hic in fine magis patebit.

7. Denique excusat dispensatio, quam solus Pontifex potest concedere sine causa, cum causa sufficienti id potest pro suis Episcopus.

8. Unum officium pro alio recitare, extra solemniora Festa per annum, non est mortale, nisi illud quod omittis valdè multum excedat, vel nisi communiter dictâ mutatione utaris. Quod si contingat in aliquibus horis te errasse legendo v. g. de feria, quando erat de festo, vel contra, non teneris lectas repetere, neque debes in eodem officio pergere, sed in horis eo die currentibus procedendum est. Præstat enim in parte, quam in toto officio errare. *Lessius, Lugo & alii.*

9. De substantia præcepti est pronuntiatio vocalis exterior: ad quam requirit *Suar. & Reginal.* ut saltem quis seipsum audire possit, cùm solus legit: sed probabile est pronuntiationem tam expressam non requiri, cum Ecclesia eam nuspiam præcipiat, uti docet *Azor, Bonac. Diana &c.*

10. Continuatio lectionis Horarum ita requiritur, ut interruptio unius horæ notabili tempore sine causa facta sit veniale: cum justa causa nullum est peccatum. Singuli enim Psalmi sensum habent perfectum & completum, *Lessius, Layman, &c.* Nocturnum unum ab alio per duas horas separare quavis ex causa licitum videtur, imò antiquitus dividi solebant, *Bonac. Escob. Fil. &c.* Matutinum à laudibus integrâ nocte dividere, nullum omninò peccatum est. *Escob. Fil. Sanch. Diana p. 5. tr. 14. r. 48.*

11. Tempus à jure, aut consuetudine præfixum non obtinuit, ut Matutinum & Laudes diei sequentis vesperi horâ quartâ, aut etiam

tertiâ licitè recitentur. *Bonac. & plures alii.* Et hyeme mediâ horâ ante solis occasum dici posse citra privilegium extra dubium esse docet *Fillincius*, *aliique.*

12. Veniale est Matutinum sine ulla causa ad vesperum differre, vel ante prandium Vesperas, & Completorium absolvere. Quia hæc est aliqua inordinata officii inversio. Quod si Missionarium iter, aut alios alia urgeat occasio, licitum erit mane omnes horas absolvere usque ad vesperas inclusivè.

13. Requiritur etiam devotio, sive attentio interna, saltem virtualis & confusa, sive ad sola verba, quam sufficere docet *Cajetanus*, & consentit *Lessius*, modo adsit animus orandi, & vacandi Deo. Nimis autem laxa videtur opinio *Navarri*, & *Sylvestri*, quibus sufficit sine ulla attentione interna excludi omnem actionem aliam cum qua attentio nequeat consistere, ut scriptionem, studium, aut lectionem.

14. Qui voluntariè distractus in magna officii parte nullam omninò attentionem adhibuit, mortaliter peccavit, & tenetur ex sententia communi Horas sic lectas repetere, & fructus illi officio respondentes non facit suos. Ratio, quia qui tenetur ad officium ex præcepto, ad orationem obligatur, lectio autem sine omni attentione interna non est oratio. *Ita Navar. Suar. Regin. Bonac. aliique communiter.*

15. Si quis ob evagationem mentis dubitet, an aliquid in officio omiserit, modo habeat probabilem conjecturam, se id recitasse, quia v. g. cœpit ab initio cum attentione legere, præsumere potest, se satisfecisse. *Laiman. Binsfeld. &c.*

Quæres, An Beneficiarii teneantur semper ratione

ratione Beneficii Horas Canonicas recitare?

Respondeo, aliquando non teneri: Primò, non tenentur ante acceptam, possessionem beneficii: vel quando sine sua culpa nullos fructus percipiunt, nec postea percipient. Quia tales non habet beneficium completè, & quoad omnes illius effectus. Et ita cum aliis docet *Laymann hic lib. 4. tract. 2. cap. 8. num. 3.* Secundò, Probabile est idem dicendum de eo qui habet quidem possessionem beneficii, sed ex licentia aut dispensatione non residet, & interea fructus non percipit. Quia obligatio illa est propter sustentationem, quæ hic non est conjuncta cum beneficio, ita docet hic *Sanc. Trull. l. 1. c. 7. aliique.*

Tenentur tamen probabilius illi qui primo, aut etiam secundo anno fructus non percipiunt ex eo tantum titulo quod fructus assignentur fabricæ aut prædecessori defuncto pro funere &c. quia illi per hoc satisfaciunt fabricæ pro reliqua vita qua fructus accipient: & post mortem fruentur eodem privilegio pro expensis funeris quod prædecessoribus præstiterunt; *Suarez, Reginaldus Bonacina, Layman hic cap. 5.* Negat tamen cum quibusdam *Cajetanus, & Lessius*, quia tales possint vel mori, vel resignare beneficium, & sic prædicto privilegio carere.

Quando in Missionibus periculosum videtur Breviarium circumferre, aut aliud impedimentum occurrit, à quibus peti possit dispensatio officium in Rosarium, aut alias preces commutandi, invenies supra p. 2. in facult. mission. num. 23.

Quando autem aliquis habens simplex beneficium propter omissionem Horarum tenetur ad restitutionem fructuum quos non fecit suos, datur praxis obtinendi condonationem recur-

rendo ad Pænitentiariam Apostolicam, juxta normam quam tradit Marcus Leone in praxi Litter. Pænit. *pag.* 522.

Quæres postremò, An, & quando teneatur prævenire Horas Canonicas, qui prævidet impedimentum superventurum?

Negant ad præveniendum teneri communiter Authores plurimi, qui citantur apud *Dianam*, & *Moyam* in select. quæst. parte postrema *ad tract. 3. de pænit. disp.* 1. *quæst.* 7. inter quos est Canus, Ledesma, P. Henriquez dicens esse communem, Thomas Sanchez, Lessius Vericelli, Candidus, Turrecremata &c. Sed accuratius hoc restringit *Moya*, qui cum distinctione sic respondet: si impedimentum superventum sit à morbo, neminem teneri Horas prævenire, quod declarat ex communi praxi etiam timoratorum, & mente Ecclesiæ circa infirmos. Infirmitatem autem illam quæ excusat, determinat esse quæ impedit quo minùs attentè fiat oratio; uti & Sanchez quem citat in consil. *lib. 7. cap. 2. dub.* 27. Additque tam quoad totum, tam quoad partē non esse cum infirmo utendū tali rigore: unde, inquit, rarò infirmi tenebuntur aliquid recitare. Si autem impedimentum superventurum sit, non à morbo, sed à natura, vel ex eo quod legitimo aliquo negatio erit aliquis impeditus tempore ad Horam designato, tenetur illam anvertere, seu postponere: ita *Moya* loco citato.

CAPUT V.

De Sacramento Pœnitentiæ.

DE hoc Sacramento pleraque tradidimus supra tract. 1. & 3. ubi actum est de Ab-

Absolutione, & Confessione Sacramentali. Nunc de virtute Pœnitentiæ prout se habet tam extra, quam intra Sacramentum.

Dico primò: Pœnitentia est animi dolor, ac detestatio, de peccato commisso, cum spe veniæ, & proposito non peccandi de cætero. Colligitur ex Trid. Sess. 14. cap. 4. & est contra Lutherum & plerosque hujus temporis Sectarios, qui pœnitentiam nolunt consistere in dolore de peccatis præteritis, sed in solo amore justitiæ, ac vitæ novæ, usque adeo omne quod dolorem sonat à se procul amovere nituntur: parùm memores Ninivitas in cilicio & cinere Pænitentiam egisse *Matth.* 11. præter alia quæ in Scripturis memorantur asperioris pœnitentiæ exempla.

Pœnitentia sive detestatio peccati, alia est charitate perfecta, quæ scilicet ex Dei amore procedit, & contritio vocatur; alia est imperfecta, sive attritio, quæ concipitur ex inferiori motivo, v. g. ex timore gehennæ, aut alterius pænæ propter peccatum à Deo infigendæ.

Dico secundò: Dolor sive contritio de peccatis ex motivo amoris Dei super omnia peccatorem justificat etiam extra Sacramentum. Probatur primò ex Prover. cap. 8. v. 17. *Ego diligentes me diligo* 2. ex Trid *sess.* 14. *cap.* 4. ubi asserit, Contritionem aliquando Charitate perfectam esse, hominemque Deo reconciliare. Ubi *aliquando* non ad reconciliationem, sed ad Charitatis perfectionem refertur. Favet denique praxis fidelium, per quam peccator contritus omnia Sacramenta vivorum, præter Eucharistiam, accipere potest. Et inter Bajanas reprobata est prop. 32. *Charitas illa quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.*

 Dico

Dico tertiò: Ut illa Contritio extra Sacramentum justificet, debet tendere in Deum propter se, sive ut est in se amabilis, non propter bonum nostrum: & illum appretiare super omnia mortalia non remissa.

Prima pars probatur; quia ad justificationem extra Sacramentum requiritur perfecta aversio hominis à creaturis, & perfecta conversio ad Deum, sic ut illum *ex toto corde* quæramus, uti passim loquitur Scriptura: homo autem non habet perfectam conversionem à creaturis ad Deum nisi per affectum quo Deus propter se diligitur. Nam per actum Spei homo se ipsum amat, quia sibi optat & sperat aliquod bonum aut beatitudinem: per actus aliarum virtutum amat tantùm honestatem aliquam creatam illis virtutibus propriam, aut fugit inhonestatem, aut turpitudinem, aut pœnam peccati; ergo per tales actus sine benevolo Dei amore extra Sacramentum non justificatur.

Declaratur secunda pars, quod debeat Deum appretiare super omnia &c. Quia si cum illo amore consistat affectus ad aliquod mortale, homo non est adhuc perfectè sive ex toto corde ad Deum conversus, cùm autem alia mortalia quæ detestatur non possint sine isto peccato remitti, peccator ex vi amoris tam imperfecti ad Dei gratiam & amicitiam non admittitur.

Ut autem illa Contritio censeatur se extendere ad omnia mortalia necesse non est singula in ea distinctè recogitari, sed sufficit cognosci confusè; & peccatorem sic esse animo comparatum, ut ad destruendum peccata commissa nullum velit medium recusare, etsi media ad hec necessaria distinctè non revolvat.

Et quamvis in assertione dixerim, hominem non

non justificari per amorem quo diligimus Deum *propter bonum nostrum*, sive quia nobis bonus & beneficus est, si in eo solùm motivo sistatur; multùm nihilominùs confert divinorum in nos beneficiorum consideratio, ut per illa tanquam per gradus ascendamus ad amorem perfectum bonitatis divinæ in se, ex qua tanquam perenni fonte tanta in homines beneficia promanant.

Dico quartò: Ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ sufficit Attritio efficax & supernaturalis, qualis concipitur ex timore pœnæ sive gehennæ, à Deo justo Judice infligendæ. Patet ex Tridentino sess. 14. cap. 4. ubi agens de Attritione sic loquitur: *Et quamvis sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen eum ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ, impetrandam disponit &c.* Hæc quidem doctrina multis nuper argumentis impetita est, sed quibus hæc Attritio nihil attrita est, quin potiùs à frequenti argumentorum collisione visa est clariùs scintillare; accedente etiam Alexandri VII. Decreto graviter inhibente hanc doctrinam ullâ censurâ Theologicâ notari. Sed hanc Controversiam latius deduximus supra part. 3. tract. 1. quæst. 21.

Non sufficit tamen Attritio existimata, nisi eam verè habeas. Quia verus, & formalis dolor est pars essentialis hujus Sacramenti. Undè peccat graviter, qui etiam sola peccata levia sine omni dolore formali confitetur. *Lugo, Diana p. 3. tr. 4. resol. 116.*

Non est autem necesse, ut dolor ille ad omnia venialia, quorum Pœnitens est conscius, sese extendat: debet tamen ad omnia, quæ confitetur mortalia extendi, *Suar. Laym. Lugo, &c.*

Non absolvitur, qui dolet tantum propter in-

famiam,

famiam, damna, aliasve pœnas temporales in illis præcisè sistendo, etsi contingeret id fieri ex inculpabili ignorantia. Quia non est dolor supernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides potest hic supplere defectum essentialem. *Bonac. alijque communiter.*

Non habet sufficientem dolorem & propositum emendandi, qui non vult occasiones proximas peccandi amovere, quando potest sine damno gravissimo & proportionato, vel recusat alteri ex animo ignoscere, vel satisfacere ijs quibus ex justitia obstrictus est. Quia non potest esse verum propositum, cum quo stat adhuc voluntas peccandi, quæ censetur remanere dum liberè omittit tollere causam ex qua videt peccatum secuturum.

Qui nihil cogitans de Confessione, attritionem elicuit, non referens eam ad Sacramentum, invalidè ad illud sine novo dolore accedit: quia pars debet referri ad compartem, ut unum Sacramentum constituant. *Suar. Bonac.* Contrarium videtur docere *C. Lugo d. 13. sect.* 4. quod non est improbabile. In praxi probabile est illum qui paulò ante confessus est cum dolore universali, v. g. moribundum, si iterùm confiteatur novo dolore non indigere. *Lugo, Diana p. 9. t. 3. r. 5.*

Redire sæpè cum eodem peccato etiam mortali, non est certum signum abesse verum dolorem, si in pœnitente aliundè appareat præsens detestatio, & media à Confessario præscripta adhibere desideret. Qua in re cavendum est, ne Pœnitens nimiâ severitate avertatur, aut ex alia parte nimiâ lenitate in peccandi consuetudine foveatur. *Suar. in 3. p. d. 32. sect. 2. Sanchez, Lugo, &c.*

Quamvis igitur tali pœnitenti pro remedio possit aliquando differri absolutio, præsertim cum

cum ipsius consensu, nullum tamen est præceptum aut obligatio sic differendi, quando adest talis detestatio, & propositum emendationis. Quia nec Christus, nec Ecclesia illam dilationem præscribit: nec apparet ratio cur pœnitens post frequentes lapsus non possit esse verè contritus, & rite dispositus.

Nec audiendi sunt, cum Montaltio *Epist.* 10. aliqui Recentiores, qui obiiciunt authoritatem S. Caroli Boromæi, S. Xaverij, & quorumdam ut aiunt, Conciliorum.

Respondeo enim, illos non asserere dilationem illam esse præcepti, sed aliquando esse rem consilij: aut quando peccata sunt enormia cum publico scandalo conjuncta, quod prius tolli debeat.

Obijciunt secundò, Pravos peccandi habitus tantum expelli per actus contrarios: Ergo anteaquam peccator absolvatur debet in contrarijs actibus exerceri.

Respondeo inanem esse consequentiam, possunt enim habitus vitiosi consistere cum sincera detestatione actualis peccati, imo esse in homine Iusto & Sancto, cum statu gratiæ. Quod si ante absolutionem deberent esse expulsi habitus vitiosi, sæpè nec absolvi posset moribundus de peccatis maximè contritus: nec pœnitens qui sæpius confitetur sola venialia, qui nondum præcedentium peccatorum habitus expellerre potuit, quod quivis absonum judicabit.

Objiciunt tertiò, Priusquam peccator absolvatur debet Deum sibi conciliare & placare: Ergo debet emendationem absolutioni præmittere.

Respondeo distinguendo antecedens: Peccator debet prius Deum sibi conciliare per actualem

lem vitæ emendationem, nego, ut probat instantia quam jam adduxi de moribundo contrito: debet prius Deum sibi conciliare per emendationem in voto, sive efficaci emendationis proposito, concedo, hoc autem propositum omnes requirimus.

Obijciunt quartò, Nec maritus ignosceret uxori sæpius adulteranti; nec Princeps militi proditionem sæpius molienti, etiamsi seriò dolerent. Ergo nec Deus peccatori sæpius relabenti.

Respondeo neg. consequentiam, quæ quantum claudicet patet ex eo, quod illi plerumque ne quidem primâ vice adulteræ, aut proditori ignoscerêt, quorum animum inspicere non possunt: an idem de Deo, aut Christo affirmabis? qui dixit Petro Matthæi 18. *Non dico septies, sed usque septuagies septies.*

Ex hactenus dictis patet, materiam Sacramenti pænitentiæ esse dolorem debitum de peccatis, Confessionem, & Satisfactionem, de his suprà tract.3. actum est.

Forma autem Sacramenti pœnitentiæ sunt verba Absolutionis: *Ego te absolvo à peccatis tuis*: in quibus probabile est ad valorem sufficere, *Absolvo te*. Est tamen gravis obligatio addendi cætera verba, præsertim in articulo mortis, cùm non satis constet sine illis subsistere valorem Sacramenti.

Orationes prævie & subsequentes formam, ut, *Misereatur &c.* & *Passio Domini &c.* quæ secundùm Tridentinum laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis; & ex rationabili causa omitti possunt, v. g. si breves sint Confessiones, vel multi confitentes: tunc enim sufficit dicere, *Absolvo te à peccatis tuis in nomine Patris &c.* vel si timeatur ne Pœnitens habeat censuram, dicen-

dum

dum est, *Absolvo te ab omni vinculo excommunicationis.*

Forma integra Clementis VIII.in Rituali Romano expressa ut eâ omnes utantur, tradita est supra par.3.tract.3.in fine.

Nota etiam motiva valdè idonea ad concipiendum dolorem, & formam variam eliciendi actum Contritionis pro hoc Sacramento reperiri infrà de praxi assistendi moribundis in fine hujus Operis: Item Remedia & documenta contra singulas species peccatorum, traduntur infra tract.6.in fine.

CAPUT VI.

De Extrema Vnctione.

DEfinitur, Sacramentum novæ Legis constans Unctione Olei sacri, & Sacerdotis deprecatione, ordinatum ad salutem moribundi, quoad animam & corpus. Institutum videtur unà cum Pœnitentia à Christo post Resurrectionem. Promulgatum est apertè Jacobi 5. ubi dicitur: *Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, ut orent super eum, ungentes illum Oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & allevabit eum Dominus, & si in peccatis sit remittentur ei.* Quibus verbis indicatur Minister, subjectum, materia, forma, & effectus, qui est etiam remissio peccatorum, hæc autem remissio non fit sine infusione gratiæ, quæ sunt omnia ad verum novæ Legis Sacramentum necessaria.

1. Hinc dicendum primò, materiam remotam hujus Sacramenti esse Oleum benedictum: quod renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri

veteri exusto: si tamen novum haberi non possit, licet uti antiquo; & si hoc non sufficiat, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum (in minore tamen quantitate quam vetus est) addi potest. Non esse tamen alienum à praxi Ecclesiæ, ut paulatim & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè major quantitas addatur, quam ab Episcopo fuerit consecrata. *Diana*, *Bonac. Lessius, & alij.*

2. Materia proxima est unctio certarum partium corporis, saltem quinque sensuum, vel si mutilati sunt, vicinarum partium, facta à Sacerdote: non necessariò id fit contactu immediato manus: nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ Oleo tinctâ, quam posteà comburat, *Sylv. Chapeavill. Diana.*

3. Sunt, qui putent, unam tantùm Unctionem esse de essentia Sacramenti, adeòque in periculo pestis, & simili necessitate sufficere inungere unum tantùm organum maximè obvium, vel potiùs caput, quod in eo sensus maximè vigeant, dicendo: Per istam sanctam Unctionem, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, gestum, odoratum, tactum &c. Verùm cùm alij Doctores communiter repugnent, tutiùs erit (quod suadet *Laym. & Dian.*) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sine crucis forma ungere, dicendo unicam formam complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes, aut renes inungere non esse essentiale: imò quoad renes non est decens, præsertim in fæminis, & viris religiosis ideòque, in illis omitti solet. *Henriq. Sà, Tol. Suar. Bellarm. hic cap* 10. *in fine.*

4. Hoc

4. Hoc Sacramentum tantùm dandum eſt in mortis periculo ex morbo, vulnere, partu, vel ſenecture: quia hi ſoli ſunt infirmi. Iterari poteſt quoties occurrit novum periculum moraliter diverſum vel in eodem, vel in alio morbo: neque expectare licet, donec uſu ſenſuum careant, vel omninò ſint deſperati. In dubio vero de vita, dandum erit ſub conditione. *Laym.Sylv. Suar.*

5. Ordinariè, niſi obſtet cauſa rationabilis, præmittenda eſt Confeſſio & Communio, ob Eccleſiæ conſuetudinem, *Bonac.* Licet per ſe loquendo Confeſſio non neceſſariò præmittatur, cùm ungendus diſponi poſſit per Contritionem; per accidens tamen prærequiri poteſt, v. g. ſi poſt viaticum peccaſſat mortaliter, & timeretur poſt Unctionem non futurum tempus Confeſſioni, Sacramenta enim magis neceſſaria tali caſu pro ſecuritate priùs ſuſcipi debent *Fill.Barb.Diana p.5.tr.3.r.92.*

6. Pueris rationis uſu præditis ſufficienter ad peccandum, etſi ſacram Euchariſtiam nondum receperint, malè negatur Extrema Unctio. Quia nonnumquam illorum ſalus ex robore indè ad extremam luctam acquirendo poſſit dependere, *Suar.Angl.apud Laym.l.5.t.8.c.4.* ſi dubitetur an puer habeat uſum rationis, ungendum eſſe ſub conditione docet *Lugo, Sanch.Dian.*

7. Paſtor ex officio tenetur ſub mortali dare petentibus Extremam Unctionem, niſi obſtet cauſa rationabilis; etiam tempore peſtis, ſi abſit periculum vitæ, cùm enim non ſit Sacramentum abſolutè neceſſarium, cum tali periculo non teneri docet *Tanner. Dian. &c.* Quod ſi peſte infecti ſint confeſſi, poſſe ſine peccato omitti, abſolutè docent *Dian.Villalo.Tann.Suar. & alij plurimi.*

8. Sacer-

8. Sacerdos alius, si absente Parocho facilè & licitè possit, tenetur ex Charitate ministrare, tantùm sub veniali, nisi tamen ægrotus valdè indigeret, ut si esset sine omni Sacramento moriturus; tunc enim quidam graviorem obligationem agnoscunt apud *Dian.Laym.l.5.tr.2.c.3.*

9. Etsi perpetuò amentes non sint capaces Extremæ Unctionis, delirantibus tamen administrari debet, si videantur eam petituri si cogitarent, aut doloris signum aliquod præbeant. *Laym. Sylv. Henriq.* Quod maximè dicendum est de phræneticis, quando aliud Sacramentum suscipere nequeunt. *Barbosa, Dian.p.5.tr.3.resol.84.*

10. Muti, surdi, & cœci, debent etiam inungi prope organa sensuum quibus carent. Quia licet per illos sensus exterius peccare non potuerint, delinquere tamen poterant per potentias internas illis respondentes, vel desiderium actus. *Præpositus, Possen. Nald. Diana p. 5. t. 6. resol.11.*

11. Nolle hoc Sacramentum suscipere, aut alteri procurare, secluso contemptu, aut scandalo, aut salutis periculo, non est peccatum mortale, uti docet *Suarez, Laym. Tanner. &c.* Veniale tamen esse id spontè negligere plerique admittunt.

CAPUT VII.

De Sacramento Ordinis.

§. 1. Materia, forma, & conditiones variæ ad sacros Ordines requisitæ.

ORdo est Sacramentum, quo confertur potestas ad functiones sacras, præcipuè ad Eucha-

Euchariſtiam ritè adminiſtrandam. Verum eſſe Sacramentum à Chriſto inſtitutum, ex Scriptura, Patribus, & Primitiva Eccleſia probatur ſuprà in Controv. part. 1. cap. ult.

1. Prima tonſura non eſt Ordo, ſed tantùm diſpoſitio ad Ordines ſuſcipiendos, per quam redditur homo capax Privilegiorum Clericalium.

2. Septem autem numerantur Ordines, nempe Ordo Acolyti, Lectoris, Exorciſtæ, Oſtiarij, qui dicuntur Minores; Subdiaconatus, Diaconatus, & Sacerdotium dicuntur Ordines majores, ob annexam illis obligationem perpetuæ caſtitatis: probabile tamen eſt Ordinatum per gravem metum, minas, blanditias, & importunitatem Parentum illam obligationem non incurrere, niſi poſtea eam ultrò ratam habuerit. *Sanch. d. 29. Azor. Con. Fil. Bonac.*

3. Hujus Sacramenti materia remota eſt certum inſtrumentum quod tradi ſolet Ordinandis: proxima eſt ejuſdem traditio & acceptio. Probabilius eſt iſtius inſtrumenti contactum phyſicum & immediatum, requiri ad valorem, ut unâ ſaltem manu tangatur: ex præcepto autem ad ſecuritatem requiritur ut utrâque manu attingantur ſingula, v. g. Calix cum patena, & hoſtia impoſita, : idque eo tempore quo forma ab Epiſcopo profertur; *Laym. Fil. Bonac. Diana p. 8. tr. 1. reſol. 40.* Additur huic alia forma cum impoſitione manuum Epiſcopi, quâ confertur poteſtas peccata remittendi.

Quærit *Card. Lugo reſpon. moral. l. 1. dub. 33.* An Sacerdos qui non tetigit Calicem & patenam dum forma proferebatur, ſed immediatè poſt, debeat vel poſſit iterùm ſub conditione ordinari? Et reſolvit dictum Sacerdotem poſſe in prima

ma Ordinatione acquiescere: non peccaturum tamen si ad majorem animi sui quietem iterùm sub conditione ordinetur, quod etiam Episcopus licitè poterit in ejus gratiam præstare. Quia quamvis probabile sit isto casu nullam esse obligationem iterandi, probabile tamen videtur, saltem per principia extrinseca, posse iterùm sub conditione ordinari, propter authores aliquos antiquiores qui primæ Ordinationis valorem negârunt.

4. Episcopus extra suam Dioecesim potest subditis suis conferre primam tonsuram: quia hæc non est Ordo. *Bonac. Dian. & 4. alij.*

5. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia, iterari potest & debet, sub conditione. Quando verò sunt rationes utrimque probabiles pro nullitate, & validitate, ait *Diana p. 5. t. 3. r. 47. ex Gran.* posse iterari sub conditione, imò debere, si sit Ordo Episcopalis vel sacerdotalis; v.g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum in cujus porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam. Rectè autem notat *Diana*, etiamsi quis timeat ne invalidè ordinatus sit, aut non recordetur se tetigisse vasa sacra aut non tetigisse imaginetur, non illicò iterandum esse Ordinem; cùm sola oblivio vel timor non sufficiat ad prudens vel rationabile dubium.

6. Qui in una Dioecesi est natus, in altera habet domicilium, in tertia beneficium, à quovis trium istorum Episcoporum potest Ordines, vel dimissorias accipere, uti docet *Præp. q. 1. d. 14. Laym. l. 5. t. 9. c. 9. Dian. p. 8. t. 2. r. 8. & 9.* ubi cum *Aversa & alijs 3.* contra *Barbos*: dicit, etsi ab uno eorum

eorum acceperit Ordinem unum, posse alterum ab alio accipere.

7. Studiosi qui in Universitate habitant (etiam ultra decennium) animo redeundi in Patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt.

8. Ut Ordinatio sit valida, sufficere potest ut sit Mas, qui ordinatur, & fuerit baptizatus, S. *Thomas 3.p.q.34.ar.2. alijque.*

Hinc puer baptizatus, cui fuisset Ordo collatus ante usum rationis (quamvis illicitè) verè tamen & validè esset ordinatus. Nam uti Baptismus ita Ordo & alia Sacramenta, quæ pro materia aut forma non habent actum suscipientis, sicut habet Pœnitentia & Matrimonium, validè conferuntur etsi absit in suscipiente usus rationis, uti cum alijs tradit *Lessius hic cap. 6. dub.* 2 Qui tamen sic esset ordinatus, postquam pervenisset ad usum rationis non teneretur ad votum castitatis: quam si servare nolit suspendendus est ab Ordinum executione. In adulto ut validè ordinetur &c. consensus aliquis requiritur, qualem exposuimus supra cap.1.§. 2. asser. 2. & 4.

9. Ut autem Ordo licitè & secundùm Ecclesiæ jura ritè accipiatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente præter statum gratiæ. 1. Ut non sit Neophytus vel infamis, vel hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. Animus clericandi. *Trid. sess. 23. c. 4.* sine quo si primam tonsuram vel Ordines minores accipiat, videtur peccare saltem venialiter (nisi justa causa excuset) quia fraus est levis. Similiter venialis inconstantia videtur, sine justa causa statum illum clericalem deserere. 3. Ut sit confirmatus, *Trident. sess. 23. c. 4.* Et hoc obligat secun-

secundùm *Bonac.d.8.p.5.num.*10. sub mortali, secundùm *Sotum, & Con.* sub veniali. 4. Si ab alieno Episcopo Ordines suscipiat requiruntur litteræ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprij, originis, sive beneficij, sive domicilij. *Diana alijque p.3.t.4.resol.*194.

10. Requiritur etiam ut Ordo ritè conferatur *titulus* sustentationis, aut patrimonij, vel beneficij, vel paupertatis in Regularibus, *Trid. sess.* 21. *c.*2. *Ordo debitus* temporis observandus est in susceptione unius Ordinis post alium: hinc Diaconatum suscipere ante Subdiaconatum mortale peccatum est: Susceptio autem Episcopatus ante Sacerdotium invalida erit.

11. Requiritur etiam *tempus* certum & *interstitia*, sine quibus Ordines illicitè conferuntur absque dispensatione, aut privilegio.

12. Denique *Ætas*, in qua *ordinariè* Episcopus non potest dispensare; & sic pro prima tonsura, & minoribus requiritur saltem septennium completum: licet *Quitan.tract.6.sing.*21. contra *Sanch. &c.* putet sufficere inchoatum. Pro Acolytho annus 12. completus, *Fill.tr.9.c.4.num.*28. Pro Subdiaconatu vigesimus secundus. Pro Diaconatu 23. Pro Sacerdotio 25. omnes incepti. Pro Episcopatu 30. completus. *Vid.Bon.d.8.q.1. Fill.tr.9.cap.4.Laym.l.5.tr.9.cap.6. & 7.Dian.p.3.tr.4.R.*192. Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habeat, v.g. pro Sacerdotio, an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest, *Sanch.Laym.Bardi.d.6.c.11.p.6.§.2.* Peccat autem tam ordinans quàm ordinatus, si desint qualitates & conditiones suprà requisitæ.

Quæres, An aliquis ordinari possit Sacerdos, extra missionem, sine alio titulo quàm deputationis ad certam missionem? Respondeo id fieri posse

posse ex designatione eorum, qui facultatem acceperunt illum titulum quibusdam personis applicandi, qualem facultatem per Bullam Pontificiam plerumque habent pro suis alumnis qui præsunt Seminariis missionum.

Quin & ab Episcopo Vicario missionis Hollandiæ ordinari posse aliquem sibi nullo modo subditum, solo titulo deputationis ad eam missionem, docet *Veriuys tr. 12. art. 1.* Quia talis deputatio habet rationem beneficij, non tantùm simplicis, sed etiam pastoralis, cùm Missionarij soleant habere facultates pastorales.

Pro Missionibus quomodò, & cujus facultate conferri possint Ordines extra tempora, & non servatis interstitijs, & dispensari in ætate jure communi requisita, vide suprà in mission. fac. 26. & 27.

§. 2. *Singulorum Ordinum scientia, ritus, officia, privilegia, &c.*

UT sciant *Neomistæ* quo modo debeant se ad sacros Ordines præparare, & in ijs actu suscipiendis se gerere, commodum erit si diligenter advertant sequentia.

1. Quoad Scientiam, constat ex Canonibus illitteratos non posse promoveri ad Ordines etiam minores. Per *Illitteratos* autem intelligendos esse linguæ latinæ ignaros, declaratur ex Tridentino sess. 23. c. 11. ubi statuit, ut, *Minores Ordines ijs, qui saltem latinam linguam intelligunt, conferantur.* Quo in genere gravis est sententia Concil. Lateran. Can. 29. *Si* (Prælati) *ignaros & rudes ordinare præsumpserint, & Ordinatores & Ordinatos gravi decernimus subiacere ultioni.*

In illis tamen qui primos Ordines suscipiunt minorem hujus linguæ & doctrinæ peritiam

quam in progressu requiri colligitur ex ipso Trident. eâdem sess.cap.11. *Atque ita de gradu in gradum ascendant, ut in eis cum ætate vitæ meritum & doctrina magis crescat.*

Sed *quæstio* est, quantam doctrinæ mensuram debeant Episcopi aut Examinatores exigere ab eis, qui ad majores Ordines promoventur? Respondetur; eam mensuram optimè determinari ab ipso Trident. Sess. 25. cap. 12. *Subdiaconi & Diaconi ordinentur habentes bonum testimonium, & in minoribus Ordinibus jam probati, ac litteris, & ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi.* Ubi cùm Concilium tantùm requirat scientiam necessariam ad exercitium Ordinis quem actu suscipiunt, non decet ad alia divagari: nam si velint per Confessiones aliaque ministeria saluti animarum ulteriùs vacare, de scientia ad Pænitentiæ tribunal requisita aliud examen in ordine ad Approbationem instituitur, uti fusiùs advertit *Gasper Hurtado de Ordin.dis.12.alijque.*

2. Nulli licet ad suscipiendos Ordines accedere, qui sit filius naturalis vel illegitimus sine prævia dispensatione, aliàs fieret irregularis c.1. de fil.presb. Ad minores autem Ordines dispensat Episcopus, ad Majores solus Pontifex lege ordinariâ: cum intrante Religionem jus commune ad omnes Ordines dispensat. De hac, & Irregularitatibus ceteris sacros Ordines impedientibus fusius in §. *sequenti.*

3. Nullus admittitur ad sacros Ordines qui sit notatus aliquo crimine notorio depositione digno ante obtentam dispensationem. Peccata autem notoria depositione digna habentur in jure Adulterium, perjurium, homicidium, falsum testimonium, quando ita sunt publi-

publica, ut nullâ possint tergiversatione celari.

4. Peccat mortaliter, qui ad Ordines accedit cum conscientia cujuscunque peccati mortalis. Moris proindè est ut præmissâ Confessione Ordines suscepturi de manu Episcopi sacram Communionem devotè accipiant. Vide alias conditiones §. sup. expressas. Quoad ritus & officia singulorum Ordinum.

5. Suscipitur *Subdiaconatus* hoc modo. Primò amictus capiti ordinandi ab Episcopo imponitur, & manipulus in brachio, & dalmaticâ induitur. Posteà datur illi ab Episcopo liber Epistolarum, dicendo: Accipe librum Epistolarum & habe potestatem eas legendi in Ecclesia sancta Dei tam pro vivis quàm pro defunctis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Huic etiam ab Episcopo datur Calix vacuus, cum patena, & urceolis cum aqua: & bacile cum manutergio ab Archidiacono dicente: Vide cujus ministerium vobis traditur &c.

Officium Subdiaconi est, Calicem & panem ad altare portare, vinum celebranti ministrare, Evangelium non è pulpito prædicare, ordinandos & baptizandos offerre.

6. Pro *Diaconatu*, Postquam Episcopus dixit, Accipe Spiritum sanctum ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini: & postquam dedit stolam super humerum sinistrum, porrigendo librum Evangeliorum ait, Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei tam pro vivis quàm pro defunctis in nomine Domini. Amen. Item Episcopus ponit manum super caput ejus dicens, Emitte in eum quæsumus Domine Spiritum Sanctum &c. & præbet ei stolam. Cum traditione Evangelij

 sentit

sentit D. Thomas imprimi Characterem.

Officium Diaconi est pauperum curam gerere, Episcopis & Presbyteris ministrare, Evangelium prædicare, non tamen è loco superiori, item ordinandos & baptizandos offerre.

7. Pro forma *Presbyteratus*. Postquam Episcopus reflexit stolam ab humero sinistro in dexterum in modum crucis dicendo, Accipe jugum Domini, jugum enim suave est, & onus ejus leve. Et postquam dedit vestem sacerdotalem, & consecravit manus dicendo, Consecrare & sanctificare digneris Domine manus istas per istam Unctionem, & nostram benedictionem, porrigendo Calicem cum vino & aqua, & patenam cum hostia superposita, dicit, Accipe potestatem offerendi Sacrificium Deo, Missasque celebrandi tam pro vivis quàm pro defunctis in nomine Domini. Deindè imponendo ambas manus super caput illius dicit, Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata remittuntur eis, & quorum retinueris retenta sunt. Imprimitur character in traditione Calicis & patenæ.

Officium Sacerdotis est docere seu prædicare, solvere & ligare, consecrare & Sacramenta administrare.

8. *Episcopus* consecratur cum assistentia trium Episcoporum, vel etiam unius Episcopi cum Pontificis dispensatione, assistentibus duobus sacerdotibus. Et constat hanc dispensationem varijs fuisse concessam; sic enim Gregorius XIII. concessit Patriarchæ Æthiopiæ, qui erat Societatis Iesu, ut solus sine aliis Episcopis illic Episcopos ordinaret, ut testatur Henriquez *lib.* 10. *Summæ cap.* 24. Et in Belgio ex concessione Innocentij X. anno 1647 Fabius Chisius tunc Nuncius Apostolicus ordinavit Iacobum de la Torre

in

in Archiepiſcopum Epheſinum, aſſiſtentibus loco Epiſcoporum duabus perſonis in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis.

Quæres, An valida eſſet talis ordinatio ſi contingeret illicitè vel ignoranter fieri abſque Pontificis diſpenſatione ? Validam fore probabile putat Scildere *de princip Conſcien. tract. 2. num. 118.* & Herinx *de Sacram. Ord. diſp. 10. num. 53.* cum D. Antonino, Sylveſtro, Averſa, Turrecremata. & aliis, qui cenſent unum Epiſcopum principaliter totam conſecrationem perficere, & alios eſſe quaſi coadiutores. Sed quia plurimi contrarium docent, & in hac materia pro valore Ordinis via tutior ſequenda eſt, Epiſcopus ſic ordinatus deberet ſub conditione ritè reordinari, ut cenſet ipſe Herinx, Scildere, & Averſa.

Porro in ritu conſecrandi Epiſcopum, ille Epiſcopus qui Conſecrator eſt, poſt varios ritus inungit Chriſmate ambas Electi manus ſimul junctas primò in modum Crucis, & mox palmas integras, dicens, Ungantur manus iſtæ de Oleo ſanctificato, & Chriſmate ſanctificationis &c. Poſteà benedicit & tradit ei baculum paſtoralem cum oratione, Accipe baculum &c. Deindè Annulum benedictum inſerit digito annulari manus dexteræ, dicens, Accipe Annulum fidei ſcilicet ſignaculum, quatenùs Sponſam Dei ſanctam videlicet Eccleſiam intemeratâ fide ornatus illibatè cuſtodias, Amen. Poſtremò, tradito ei Evangelio clauſo recipit Conſecratum ad Oſculum pacis.

Munus peculiare Epiſcopi ſupra Sacerdotem eſt, quod poſſit Clericos ordinare, Virgines benedicere, Eccleſias dedicare, Clericos deponere, Synodos celebrare, Chriſma conficere, veſtes & vaſa conſecrare, Chriſmate ungere, excommunicare,

nicare, interdicere, & suspendere à Sacris. Has enim actiones requirit Ordo & gubernatio Ecclesiasticæ Hierarchiæ : quibus dignitas Archiepiscopi & Primatis aliquas prærogativas superaddit, ut est gestatio Pallij diebus quibusdam solennibus in Missarum celebratione, quod plenitudinem potestatis significat : prælatio Crucis in locis exemptis suæ Provinciæ : cæteris Episcopis suæ Provinciæ præsidere : cognoscere de eorum criminibus, & pænam imponere, licet non possit procedere ad eorum depositionem, hoc enim Papæ reservatur, ut in cap. de translat. Prælat. &c.

9. Status Clericalis habet etiam quædam privilegia in jure Canonico sibi annexa, ut quod Clericus sub pæna excommunicationis non possit percuti, aut in rebus suæ personæ adhærentibus violari. Habet etiam privilegium fori, quod non possit capi & incarcerari à Judice sæculari, nec possit judicari aut puniri nisi à Judice Ecclesiastico, nisi hic ultrò potestati civili illum tradat puniendum. Clerici etiam gaudent immunitate à solutione gabellarum aut vectigalium. Quæ tamen non extenduntur ad constitutum in minoribus tantùm, nisi sit in via ad Ordines majores, post *Trid. sess. 23. cap. 6.* Quæ omnia, aliaque plura ubi viget potestas Ecclesiæ sub gravi censura observanda sunt. Advertat tamen Clericus, per dimissionem habitus, & enormia flagitia posse amitti privilegium clericale, ex multorum sententia.

10. Clericis etiam Canones interdicunt quædam officia, artes, & actiones quæ eorum statum dedecent : ut exercere officium medici, aut chirurgi ubi opus est incisione vel adustione : 2. Officium Judicis in causa sanguinis, aut Advocati,

cati, Patroni, Tabellionis in placitis sæcularibus: 3. Portare arma nisi in itinere; 4 Tabernas frequentare: 5. Venationi clamosæ vacare: 6. Exercere mercaturam aut negotiationem per seipsum lucri causâ: 7. Ludere aleis nisi recreationis causâ, illis autem ludere pro magna quantitate ob lucrum, *Navarrus* mortale existimat. Ordines enim Sacri, ut hominem soli Deo consecrant, ita vitam requirunt irreprehensibilem, & à sæculi moribus longissimè segregatam.

§. 3. *Enumerantur & explicantur Irregularitates quæ Ordinationem impediunt.*

IRregularitas est impedimentum Canonicum, susceptionem Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Alia oritur ex delicto, alia ex defectu. Ex illis aliquæ irregularitates impediunt ab omni ordine suscipiendo, & suscepti exercitio v.g homicidium, aut bigamia: aliquæ non privant omni Ordinis ministeriò, sed tantum ab aliquo, vel à solo ascensu ad Ordinem superiorem v.g. Diaconus carens oculo sinistro inhabilis est ad sacerdotium, exercere tamen ea quæ spectant ad Ordinem Diaconi non prohibetur. Dixi, irregularitatem *impedire* aut inhabilitare ad Ordines sacros suscipiendos, etiam primam tonsuram, & ad susceptorum exercitium: non enim actus illos reddit invalidos, sed illicitos, ut si absoluat Sacerdos irregularis, illicitè id facit & punitur, non tamen facit invalidè, & sic de alijs.

Ut incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus, & mortalis, & consummatus: quia pœna annexa est gravis, ut docet communis. Non potest Confessarius in ullis irregulari-

ritatibus dispensare, nisi ad hoc legitimum privilegium habeat.

Irregularitas ex *Delicto*, prima est quæ incurritur propter Baptismum seriò, & scienter iteratum, idque tam respectu rebaptizantis, quàm rebaptizati: quamvis in rebaptizante tantum impediat ne Clericus ad altiorem ordinem possit ascendere, nec incurratur si rebaptizatio tantum occulta fuerit, uti cum communi docet Bonacina, Toletus, Covar. Layman *lib.1.tract.5.p.5. cap.2.*

Secunda oritur ex *violatione censuræ*; ut si aliquis excommunicatus, vel suspensus actum aliquem ordinis solemniter exerceat, nisi ignorantia invincibilis excuset, incurrit irregularitatem, quâ fit inhabilis ad istius ordinis exercitium.

Tertia incurritur, ob peccatum quo Clericus seriò & scienter solemniter *exercet actum alicujus Ordinis*, quem nondum habet.

Quarta contrahitur, ob delictum quo aliquis *ordines male suscepit*, ut si ordinatus fuerit in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, ut si fiat Sacerdos non suscepto diaconatu &c. saltem si ministret in ordine sic per saltum suscepto: vel si ordinatus fuerit ante legitimam ætatem, vel sine litteris dimissorialibus, vel non examinatus, vel furtivè, scilicet ab Episcopo nec sciente, nec approbante.

Quinta, Propter *crimina enormia*, si sint *notoria*, & publica, qualia sunt quæ à jure annexam habent infamiam, ut incestus, adulterium, raptus, & alia recensita §. superiori. num. 3.

Sexta irregularitas incurritur, ex injusta *membri mutilatione*, vel *homicidio* etiam indirectè tantum

tum voluntario : & comprehendit omnes qui ad alterutrum iniquè concurrunt sive in bello injusto, sive extra illud, etiam mandando , aut consulendo. Intelligitur autem hic fieri mutilatio quando à corpore separatur membrum aliquod principale , sive cui competit in corpore officium aliquod per se distinctum , ut manus, pes, auris, oculus &c. non autem digitus, dens, labium , aut sola auris cartilago , aut alia quæ tantum ad corporis ornatum deserviunt. Nec incurrit qui alterum mutilat vel occidit ad necessariam , & justam sui defensionem. Quia irregularitas ex delicto non potest contrahi ubi culpa non intervenit.

Hanc autem irregularitatem contrahit qui procurat in fœmina abortum fætus animati: quia verum homicidium committit. *C. majores* 32. *q.* 2.

Irregularitas *ex Defectu*, incurri potest sine ulla culpa, aut peccato : & ideò non est pæna, sed aliqua inhabilitas ad susceptionem , vel exercitium Ordinum, propter certos defectus sive animi, sive corporis, etiam naturales & extrinsecos.

Prima hujusmodi irregularitas oritur, ex *Defectu Animæ*, qualem habent sequentes. 1. Amentes, Phrenetici , Arreptitij , & Epileptici : Si tamen hi antea ordinati sunt , & per annum eo morbo non laborarunt, permittitur illis ordinum exercitium ; quia præsumuntur jam liberati : si autem laborent rarò sine clamore , & notabili indecentia, permittuntur celebrare cum adjutore assistente qui sacrificium suppleat si illi deficiant. 2. *c. illud.* 7. *q.* 1. *Illilitterati* irregulares sunt, qui scilicet carent doctrinâ ad talem ordinem requisitâ. 3. *Neophyti*, sive recenter conversi, donec sint sufficienter instructi ex Episcopi judicio.

Secunda est , ex *defectu Corporis* , qui reddit in-

eptum ad Ordinis exercitium ; ut si sit cæcus, surdus, aut claudus, sic ut nequeat sine baculo ad altare accedere. 2. Si etiam careat pollice, indice, aut oculo sinistro, aut vi ejus visiua, opus est dispensatione ut ordinetur : quamvis si oculo dextero possit sine indecentia Canonem legere, id neget *Sayrus*, *Henriquez*, *Valentia* &c. 3 Si adsit Deformitas corporis tanta, ut quis nequeat exercere ordinem sine aliorum horrore, offensione, aut scandalo, ut si careat naso, vel auribus, vel sit notabiliter gibbosus, leprosus, aut paraliticus, vel membra aliqua habeat superflua. In dubio an deformitas sit sufficiens, ad Episcopum pertinet judicare : quamvis quoad Regulares censeat Diana *part. 4. tr. 2. resol. 75.* citans Suarem & alios 5. id spectare ad eorum Prælatum ; quamvis admittant Episcopum ex causa posse Prælati judicium non admittere.

Tertia ex *defectu Natalium*: hic irregulares sunt omnes Illegitimi, eo quod ratione originis nimis viles reputentur in ordines ad functiones tam sacras. Legitimam possunt tales jure communi, 1. Per matrimonium subsequens inter eorum parentes, si saltem tempore conceptionis potuerint hi validè contrahere. 2. Per professionem in ordine religioso : quamvis etiã in hoc ut ad dignitates promoveantur indigeant dispensatione. 3. Per dispensationem Pontificis. Principes autem sæculares tantum possunt legitimare in ordine ad officia sæcularia, & hæreditates legitimè obtinendas.

Quarta ex *defectu Ætatis* : quænam ætas ad singulos ordines requiratur, vide supra §. 1. in fine.

Quinta oritur ex *Bigamia* : quia bigamus carnem suam divisit in plures uxores, ideoque non repræ-

repræsentat unionem Christi cum Ecclesia. Non sufficit autem matrimonium ratum cum pluribus, sed debet esse verum & consummatum, vel certè præsumptum, quale censetur esse etsi secundum matrimonium fuisset invalidum. Hanc irregularitatem etiam incurrit, qui viduam non virginem ducit, & cognoscit. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & eam cognoscit: non tamen qui ducit à se prius corruptam. Qui etiam cognoscit propriam uxorem, postquam ab alio per adulterium cognita fuit. Qui matrimonium contrahit & consummat etiam cum virgine post solenne votum castitatis: quia quamvis invalidè contrahat, censetur tamen ex interpretatione juris duo matrimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere ita jura, & DD. communiter.

Sexta est ex *Infamia*, sive juris, sive facti, modò crimen publicum sit: quamvis si sit homicidium, vel censuræ violatio etiam occultum sufficiat: imo censent nonnulli cum *Suare*, & *Sylvestro* sufficere crimen esse occultum, quando infamiam ipso jure annexam habet. Infamia de qua hic potest etiam oriri ex delicto parentum, & inde ex vilitate personæ, quam à sacris tractandis arceri decuit.

Septima ex *defectu Libertatis*. Hinc irregulares sunt primò, omnes Servi propriè dicti, non ij qui nunc passim alijs deserviunt. 2. Conjugati hic censentur non liberi, nisi uxores consentiant, & ipsæ castitatem voveant. 3. Curiales, ut sunt judices, advocati, & similes, non censentur liberi, dum talia officia sæcularia actu habent, nisi fiat cum speciali dispensatione Pontificis, quæ in causis criminalibus non conceditur:

vel ex consuetudine à Pontifice permissa. 4. Idem est de Militibus, Thesaurarijs, Depositarijs publicis, & qui Rempub. administrant. Item de Apparitoribus, & alijs qui crudelia officia exercuerunt, vel in causa sanguinis administri fuerunt, quos jura ad sacros ordines inhabiles declarant.

Octava oritur ex defectu *Lenitatis*, etsi sit inculpabilis, ut ex homicidio in bello justo, vel in judicio, vel ex hominis mutilatione etiam justa. Quia Sacerdos, qui gerit personam Christi, debet ipsi in lenitudine non esse difformis. Non sit tamen irregularis qui occidit vel mutilat in defensione inculpata, quia jura loquuntur de bello justo, vel judicio. Et in judicio quidem justo irregularis fit Iudex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, & alij qui ad mortem vel mutilationem cooperantur activè, efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad ea ordinatam. Talis non censetur actio Confessarij, qui interrogatus de Reo, an mortem mereatur, responderet, Iudici non habendum respectum personarum, sed circa illum suo munere fungi debere: quia hoc non potest præbere causam mortis nisi valdè remotam. Irregularis autem esset Confessarius, qui lictorem urgeret ad mortem reo accelerandam: vel qui ipsum reum impelleret ut scalas ascenderet, vel caput securi præberet, ex sententia communi; ac proinde hic cautelâ opus est. Quamvis non desint Authores qui censeant, neminem ex homicidio fieri irregularem, nisi ad illud concurrat tanquam publicus justitiæ minister, vel ad causæ probationem, vel ad executionē, vel tanquam privatus injustè, & cum delicto: ita Suarez, Reginaldus Layman, alijque, contra Vasquez,

quez, Hurtadum, Turrianum, &c. quam sententiam, probabilem indicat Diana *part. 3. tr. 4. resol. 70. & alibi.*

Dispensare in Irregularitatibus sive ad Ordines, sive ad alia, ad Pontificem præcipuè pertinet: in quibusdam etiam dispensare potest Episcopus, præsertim in illis quæ proveniunt ex delicto occulto, præterquam ex homicidio voluntario, & aliis deductis ad forum contentiosum. Dispensare idem potest quando non datur recursus ad sacram Sedem, juxta statuta Ecclesiæ, & præsertim Tridentini *sessione 24. de reform. cap. 6.* cujus verba citavi supra *part. 3. tract. 2. cap. 4. §. 4. in fine.* Prædictæ irregularitates quia multiplices sunt, memoriæ causâ valdè commodè ad hos versiculos reducuntur: quid in iis singula verba denotent, ex priori singularum irregularitatum expositione colligitur: ubi *infirmus* denotat morbos corporis irregularitati obnoxios: *demens*, amentiam, phrenesim, & defectus animæ: *vitiatus*, vitium membrorum: *novus*, neophytum sive recenter conversum: *ignarus*, illitteratum, *obstrictus*, defectum libertatis in obstrictis officio sæculari: reliqua facile patent ut sequuntur.

Infirmus, Demens, Vitiatus, Fæmina, Servus,
Infamis, Novus, Ignarus, Baptismate peccans,
Ordineve, Occidens, Mutilans, Bigamusq; Nothusque,
Hæresis, Obstrictus, Pauper, Puer, exulat aris.

CA-

CAPUT VIII.

De Matrimonio.

§. 1. *De Sponſalibus.*

1. SPonſalia ſunt, promiſſio deliberata, & mutua, ſigno ſenſibili expreſſa, futuri Matrimonii, inter perſonas jure habiles. Hinc ad ſponſalia non ſufficit dicere, *Volo te accipere in uxorem*, quia non eſt promiſſio, ſed propoſitum. Neque valida ſunt contracta ante ſeptennium, quia non præſumitur promiſſio illa deliberata eſſe. Quod ſi major ſeptennio contrahat cum parte, quæ eſt infra ſeptennium, tenetur ille quidem, non jure ſponſalium, ſed promiſſionis.

2. Neque ſubſiſtunt ſponſalia inita per vim, dolum, errorem, vel ignorantiam circa ſubſtantiam, aut conditionem ſubſtantialem ſi ſit notabilis, uti de voto, & aliis contractibus dici ſolet.

3. Ad ſponſalia requiritur utriuſque partis promiſſio, ſic ut non coaleſcant etiamſi una pars promittat, & altera acceptet, niſi hæc ſimul promittat, aut ſe obligare intendat. Quia requiritur promiſſio mutua & reciproca, nam ſine hac promiſſione reciproca, contractus ſponſalium in jure dicitur claudicare.

4. Si Pater, vel Mater pro filio aut filia, aut Curator pro eo cujus curam habet *præſente* vel non contradicente (dummodò metus abſit) ſponſalia contrahat, valida erunt. Quia in hoc caſu jus accipit taciturnitatem pro expreſ-

ſione

ſione conſenſus. *Sanch. l.* 1. *d.* 22. *Dian. p.* 3. *tract.* 4. *R.* 270. Imò etiamſi contrahat pro *abſente*, ſi is reſciens id expreſsè vel tacitè ſigno aliquo ſufficienti ratificet. *Sanch. Pont. Dian. p.* 3. *tr.* 4. *R.* 271.

5. Quando verba vel ſigna ſunt dubia, in foro conſcientiæ ſtandum eſt intentioni contrahentium, ſi de illa conſtet: in externo autem communi intelligentiæ, & ſenſui verborum; ita tamen, ut potiùs inclinetur in favorem Matrimonii. *Dian. p.* 3. *tr.* 4. *R.* 205. *Bonac. q.* 1. *p.* 1. *aliique*.

6. Etſi utraque pars dicat, *non ducam aliam quam te*, non fiunt ſponſalia. Quia illa verba ſunt vera etiamſi pars maneret in cœlibatu.

7. Denique per munera reciprocè miſſa non cenſentur contrahi ſponſalia. Si tamen Titius miſit Caiæ annulum cum promiſſione Matrimonii, & illa promiſſionem hanc intelligens dixit, *recipio*, valida ſunt ſponſalia. Quia illa ſigna externa mutuum conſenſum, & promiſſionem ſufficienter indicant. *Fil. Laym. l.* 5. *tr.* 20. *cap.* 2.

8. Ex ſponſalibus validè contractis reſultant hæ obligationes. 1. Tenetur ſub peccato mortali una pars inire Matrimonium, quando ab altera requiretur, niſi certus terminus præfixus fuerit: hoc enim omni contractui commune eſt. *Sanch. Con. Diana p.* 3. *c.* 4. *R.* 245. Secundò, qui poſt ſponſalia recuſat promiſſum Matrimonium contrahere, cogi poteſt à Judice, etiam per cenſuras. Notant autem plurimi quod illa coactio rarò feliciter ſuccedat.

9. Si quis promiſit animo ſimulato alteram ducere, per ſe loquendo ad nuptias non obligatur, damnum tamen inde exortum compen-
ſare

stare debet. Si autem datâ promissione puellam ad copulam induxerit, eam ducere tenetur. Nisi tamen illa esset longè inferioris conditionis, v. g. vir esset nobilis, illa agricolæ filia, tunc enim illam dotando satisfaciet. Quòd si illa conscia suæ disparitatis in copulam consenserit, etiam ad dotem jus amisit: quia censetur ipsa ultrò decipi voluisse. *Vasq. Sanch. Bonac. Lessius, Laym. hic cap.1. num.10.*

10. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida, *Sanch. & Villalob.* Contrarium tenet *Pontius, Coninck cum Diana p.3. t.4. R.210.* Matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licet injustum. *Bonac. p.5. & 7. Laym. c.1. n.5.*

11. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in Matrimonium per quævis signa externa maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Ubi verò Trid. receptum est, hæc signa non tenent si sint clandestina sine parocho & testibus.

12. Dissolvuntur autem sponsalia, 1. per Matrimonium validum cum altera initum, ut suprà diximus.

2. Per mutuam remissionem prioris promissionis.

3. Per impedimentum dirimens Matrimonium posteà superveniens.

4. Per enorme crimen unius partis solvuntur sponsalia ex parte innocentis. Tale crimen est hæresis, homicidium, furtum grave, fornicatio, & hæc quidem ante sponsalia ex parte Sponsæ commissa, si fuerit à Sponso ignorata. Imò si Sponsa liberè patiatur ab altero tactus impudicos, oscula & amplexus, potest Sponsus

sus resilire: non potest tamen Sponsa resilire etsi eadem Sponsus exerceat, nisi fiat in istis valdè enormiter notorius. Quia actus illi in Sponso non ita redundant in dedecus Sponsæ, sicut vice versâ redundare solent.

5. Si superveniat notabilis mutatio, quæ ab initio cognita à contrahendis Sponsalibus deterruisset, v. g. odium grave inter Sponsos, insignis morum asperitas, periculum valdè probabile ex Matrimonio oritura scandala, aut gravia odia inter parentes, aut alios amicos. *Bonac. Laym. &c.*

6 Si alteruter incidat in morbum qui solet esse perpetuus aut valdè diuturnus, ut morbus caducus, lepra &c. aut Sponsa mutiletur aut enormiter deformetur, aut Sponsus amissione officii aut alio modo reddatur ineptus ad rei familiaris sustentationem. *Sanch. Con. Bonac. Diana. Laym. &c.*

7. Si magna alterius partis debita detegantur, aut Sponsa promissam dotem præstare nequeat, vel Sponsus cum magno Sponsæ incommodo incipiat vagari, aut sine ejus licentia ad longinquas terras proficiscatur: quia tunc meritò censetur suo juri renuntiare.

8. Dissolvuntur quoque Sponsalia etiam jurata per ingressum alterius in Religionem, aut votum ingrediendi, aut Ordinis sacri susceptionem, *Bonac. Laym. &c.*

9. Quando prædictæ causæ sunt manifestæ non requiritur authoritas judicis ad dissolvenda Sponsalia, alioqui requiritur. Quod si Sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit Sponsam, censetur tacitè juri suo renuntiasse, & Sponsalia ratificasse. *Laym. c. 2. n. 20. &c.*

10. Si

10. Si contingat Sponso supervenire novam hæreditatem, ita ut illi Sponsa jam sit inæqualis, non habet ideò jus resiliendi, quia non est deceptus in conditione Sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de Sponsa si ipsi hæreditas nova superveniat. *Sanch. Con. Regin. Dian. p. 3. t. 4. t. 268.*

QUÆSTIO est, An virgo quæ contraxit Sponsalia, possit validè & licitè se solvere ab obligatione Sponsalium de futuro, emittendo votum simplex castitatis in sæculo.

Respondetur affirmativè apud *Lessium in Auctar. pag. 280.* ubi in hanc sententiam adducit *Angelum, Sylvest. Richardum, Domin. Sotum in 4. dist. 27. q. 2. ar. 5.* qui rem resolvit his verbis. "Utrum per votum castitatis dirimantur Sponsalia, disputari solet: attamen in dubium vocari non debet quo minùs tale votum sit licitum, atque adeò Sponsalia dirimens, cùm sit melioris frugis: quæ exceptio semper in Sponsalibus implicatur.

§. 2. *De Matrimonii valore, Ministro, usu &c.*

1. MAtrimonium est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier legitimè invicem tradunt jus in mutua corpora, in ordine ad perpetuam vitæ societatem, & prolis susceptionem.

2. Hujus Sacramenti materia proxima est mutuus consensus utrimque signo externo expressus, in quantum est prædicti juris traditio. Forma autem est idem consensus quatenùs habet rationem acceptationis, ut docet *Suar. Vasq. &c.*

3. Minister Matrimonii non est Sacerdos, sed ipsi

ipsi conjuges, qui contrahendo ponunt consensum conjugalem, in quo consistit materia, & forma hujus Sacramenti. Verba quæ hunc consensum declarant, debent esse de præsenti, v.g. *Ego te duco*, non autem, *ego te ducam*.

4. Matrimonium dicitur *ratum*, in quo nondum secuta est copula conjugalis. *Consummatum* verò quando copula accessit. Probabile est Pontificem posse in Matrimonio rato dispensare. Certum autem est post Matrimonium ratum & nondum consummatum conjuges posse religionem intrare, aut si unus tantùm intraverit, post ejus Professionem alterum cum quo voluerit posse contrahere. Jura cogitantibus de Religionis ingressu concedunt ab inito Matrimonio bimestre ad deliberandum ante consummationem.

5. Ad valorem Matrimonii requiritur præsentia Parochi proprii, vel alterius Sacerdotis ex ipsius aut Episcopi licentia, ac duorum saltem testium, post Tridentinum sess. 24. Cap. de reformat.

Sufficiunt quicumque testes, modò intelligant quid fiat; & sufficit Parochus viri, vel fœminæ etiam in aliena Diœcesi, & etiamsi non sit ipse Sacerdos, & etiamsi præsens contradicat, aut vi detineatur, modo Parochus præsens cum testibus intelligat quid fiat, scilicet videndo, aut audiendo.

6. Denuntiationes, si esset periculum in mora, posset Parochus postponere ex præsumpta Episcopi voluntate, & quadam tacitâ commissione. Possunt etiam eæ omitti volente Episcopo ex causa. *Sa, Perez, aliique ex Trid. sess. 24. cap. 1.* quod præcipit ut illæ fiant in parochia utriusque contrahentis, ex declar. Cardin. &

3. diebus

5. diebus festivis continuis, non tamen immediatis, de quibus *Bonac. q. 2. p. 6. &c.*

7. Benedictionem omittere, aut ante eam consummare Matrimonium per se non est mortale: quod si fiant hæc sine causa est veniale, *Sa, Sanch. Bonac. p. 4. q. 6. n. 2.*

8. Ætas ad valorem Matrimonii requisita in fæmina sunt anni duodecim completi, in viro quatuordecim, & ante si sint potentes ad copulam simul: sufficit verò dicta ætas etiamsi adhuc non possint coire: expectandum verò deindè usque ad annum decimum octavum, ut judicetur an sit perpetuum impedimentum, nec validatur illud Matrimonium per copulam posteà sequentem, nisi ad minimum tacitus utriusque partis consensus accedat. *V. Sa, & Laym. hic cap. 12. n. 1.*

9. In dubio an sit legitimum Matrimonium primò initum, non est dissolvendum, sed secundò contractum irritandum. Nec uni soli juranti esse impedimentum, post contractum credendum; semper enim in dubio præsumendum pro Matrimonio. *Sa, Menoch. Sanch. l. 2. d. 45. n. 14.*

10. Non potest conjux cum altero contrahere nisi habeat certitudinem de morte conjugis. In dubio autem an talis certitudo habeatur Judicis Ecclesiastici arbitrio judicandum relinquitur. *Sanch. Sa, Navar. c. 22. n. 56.*

11. Bonâ fide conjugati, non sunt admonendi impedimenti à Parocho, vel Confessario, quando probabiliter timeri potest magnum damnum. *Sa, Sanch. Navar.*

12. Tenetur uxor virum migrantem sequi, nisi aliud esset inter eos conventum, & ipse non cogeretur aliquâ necessitate migrare, aut nisi

nisi insciens vagabundum duxisset, aut si ipse vellet inhonestè vagari, aut cum periculo animæ vel corporis, vel post Matrimonium factus esset vagabundus. *Covar. Navar. c. 14. n. 20. aliique.*

13. Uxor graviter peccat si marito non obediat in re honesta, & magni momenti. Quòd si vir bona familiæ deposcat ut ea prodigè expendat, potest uxor licitè ea negare, aut abscondere.

14. Qui certò scit Matrimonium suum esse invalidum, non potest debitum conjugale petere, aut reddere. Si sit dubius, etsi possit reddere, petere tamen non potest antequam veritatem debitè inquirat, posteà si nihil certiùs deprehendat, potest petere, & dubium deponere.

15. Si quis ad uxorem situ præpostero accedat sed in vase naturali, sine periculo effusionis seminis, probabiliter aliqui censent esse tantùm veniale, alii docent esse mortale. Si autem congrua ratio subsit, v. g. quod conjux sit gravida, quod sic major sit spes concipiendi, nullum omninò est peccatum.

16. Gravis est obligatio inter conjuges reddendi debitum conjugale, quando rectè & moderatè petitur. Si tamen uxor innocens sciat virum mæchatum esse, aut contrà, habet jus negandi si velit. Item, si indè metuat sibi grave damnum prolis, aut sanitatis, aut maritum insigniter ebrium advertat.

17. Non licet conjugibus in usu Matrimonii aliquid facere ex quo conceptio prolis directè impediatur, etiamsi periculum in partu, aut paupertas ex multa prole timeretur. Quia sic agerent contra finem principalem Matrimonii, quod est à Deo ordinatum ad prolis generationem.

nem. Possunt tamen propter tale periculum aut paupertatem cum mutuo consensu abstinere.

Quæstio est, An Matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam legitimè contractum fuit coram Sacerdote?

Respondet ad hunc casum negativè *Lessius in Auctar. cas. 24.* quia apparet esse professio quædam religionis aut ritus hæretici, eo quod Minister videatur in hoc actu instar personæ sacræ adhiberi. Testatur tamen *Ioan. Verjuys Ord. Prædicatorum in suo Pastorali tr. 13. art. 7.* illam esse praxim communem in quibusdam partibus Hollandiæ, & confæd. Provinciarum, sine ulla Catholicorum contradictione; quia aliàs matrimonia illa non haberentur apud hæreticos legitima, cum magno Catholicorum incommodo, qui hinc non colligunt ullam ritus hæretici professionem, & Ministri apprecantis verba habent tantùm pro civili aut politica gratulatione, eòque magis quod hæretici non admittant Matrimonium verum esse Sacramentum.

§. 3. *De impedimentis Matrimonii.*

Impedimenta dicuntur alia *impedientia* tantùm, quæ Matrimonium reddunt illicitum, sed non invalidum: alia sunt *dirimentia*, quæ & illicitum & invalidum constituunt. Prioris generis impedimenta sequenti versu exprimuntur.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque Catechismus, crimen, sponsalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

1. *Ecclesiæ vetitum*, est prohibitio Episcopi vel Parochi, quæ fieri potest propter dubium de aliquo

liquo impedimento, aut inhabilitate inter Sponsos volentes contrahere.

2. *Tempus*, scilicet ab Adventu usque ad Epiphaniam inclusivè, & à die Cinerum usque ad octavam Paschæ: quo tempore non est licita benedictio nuptialis, nec convivium, nec Sponsæ ad domum traductio. At sine his illo etiam tempore Matrimonium contrahere licet, & consummare: etsi quidam consummare negant licere, nisi cùm ritè est benedictum.

3. *Sponsalia* cum altera persona quamdiu non sunt ritè dirempta, Matrimonium cum alia impediunt.

4. *Affinitas* contracta per Catechismum inter respondentem & catechizatum: sed sublatum est hoc impedimentum per Concilium Tridentinum.

5. *Votum*, scilicet simplex castitatis, vel religionis, sive non nubendi. *Sanch. &c.*

6. *Criminis* impedimentum est varium, primò uxoricidium, nisi esset in adulterio deprehensa, ut aliqui addunt.

2. Incestus cum uxoris viventis consanguineis intra secundum gradum, nisi sit occultus.

3. Vi accipere alienam Sponsam.

4. Convictum esse in judicio Sacerdotem occidisse.

5. Solennem agere pœnitentiam, dum illa durat.

6. Fieri patrinum filii, ne possit uxor petere debitum. Verum hæc criminis impedimenta per non usum sublata esse, docet *Navar. Sanch. Con. Laym. hic cap. 25.* Potest in cæteris prædictis Episcopus dispensare, cùm est periculum incontinentiæ. Non debet autem, nisi urgente causâ, concedere tempore prohibito nuptiarum

rum celebrationem, nec tunc etiam cum populi frequentia.

Impedimenta dirimentia memoriæ causâ hoc metro comprehenduntur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affinis, si clandestinus, & impos,
Raptave sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

1. *Error*, scilicet cùm creditur esse persona quæ non est, (secus si erretur in personæ qualitate ut divitiis, aut nobilitate) aut à libero credatur esse liber qui servus est. Quòd si error qualitatis ad errorem personæ pertineret, dirimeret; ut si intendebat cum primogenito & hærede nobilis familiæ contrahere, cùm talis non sit, sed secundus, aut tertius filius.

2. *Conditio* irritat, si sit contra substantiam contractus, ut contra perpetuitatem Matrimonii, aut fidem conjugalem, & uterque consentiat, v. g. contraho tecum eâ lege ut adulterio victum quæras, vel ut non simul vivamus, vel ut debitum non reddas; aut ut ego non reddam, vel ut conceptio impediatur, vel ut proles non educetur. Quod si talis conditio apponatur jam contracto Matrimonio, non irritat.

3. *Votum*, scilicet solenne religionis, vel per susceptionem Ordinis sacri. Votum autem simplex castitatis, tantùm impedit, non dirimit Matrimonium, præter vota simplicia quæ statim à tyrocinio emittuntur in Societate Jesu.

4. *Cognatio*, quæ dicitur *carnalis*, est vinculum personarum ab eodem stipite proximo descendentium, dirimitque Matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum gradum fortassis dirimit jure

jure naturæ; quoad reliquos tres solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his justa de causa dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ probabile est omnes jure naturæ esse prohibitos. Porrò pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulæ.

Prima, In linea recta tam ascendentium quàm descendentium, quot sunt personæ tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu, nepos & avus in secundo &c.

Secunda, In linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Undè frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patrueles & consobrini in secundo; filii eorundem in tertio.

Tertia, In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Undè patruus & nepos, filius & soror patris sunt consanguinei in secundo gradu.

Altera est cognatio *spiritualis*, quæ oritur ratione Baptismi,& Confirmationis,ac Matrimonium dirimit inter baptizantem, & hujus patrem & matrem,item inter suscipientem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia est cognatio *legalis*, quæ est propinquitas personarum orta ex perfecta adoptione in filium aut nepotem, ut succedat ex intestato tamquam necessarius hæres in quartam partem bonorum, vel tamquam filius in totum. Illa dirimit Matrimonium usque ad quartum gradum inter adoptantem & adoptatum ejusque

descendentes. Probabile tamen esse post Tridentinum dirimere tantùm usque ad secundum gradum inclusivè, sicut cognatio spiritualis, notat *Diana p.9. t.6. R.54.*

7. *Crimen*, quod Matrimonium dirimit, primum est homicidium conjugis ab altero conjuge & alio tertio, sive physicè, v.g. gladio vel veneno, sive moraliter, ut imperio vel suasione perfectum, eo consilio ut posteà inter se Matrimonium contrahant.

Secundum, est adulterium, quando nimirùm duo carnaliter se cognoscunt, vivente alterius conjuge, & vel Matrimonium ineunt de præsenti, vel saltem dant fidem de ineundo post mortem conjugis.

Tertiùm, est raptus, per quem persona cum violentia abducitur libidinis exercendæ, vel Matrimonii ineundi causâ, *S. Thom. Molin. hic d.105.* Durat autem hoc impedimentum secundum Trid. quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Rapta tamen non censetur fæmina quæ volens, & sine vi aliis illata abducitur.

8. *Cultus disparitas*, id est, diversitas religionis inter baptizatum & non baptizatum. Unde Matrimonia cum hæreticis, etsi plerumque illicita, sunt tamen valida. Existimo tamen Matrimonium Catholici cum Anabaptista nullum esse, si pars hæc nondum Baptismum susceperit.

9. *Vis, metus*, violentia irritat Matrimonium, sive fuerit à Sponso, sive ab aliquo tertio illata in ordine ad extorquendum Matrimonium cum metu cadente in constantem virum, nec firmatur consensu, aut juramento, aut copulâ durante metu.

Talis verò est metus carceris, vel flagello-
rum,

rum, aut magni damni: non est autem talis, qui à Superiore justè incutitur, aut si quis contrahat, ut evadat legitimam pœnam mortis, aut ducat filiam medici nolentis alioqui mederi. Aut si cymbâ casu vel tempestate eversâ virgo metu mortis contrahat per verba de præsenti cum alio nauta, ut in ejus cymbam recipiatur; & de facto, hoc casu in litem adducto, virgo opulenta nauræ adjudicata fuit.

10. *Ordo*, scilicet sacer, sive major (non autem minores) invalidat Matrimonium contrahendum. Quòd si quis jam conjugatus ordinetur, sine consensu uxoris, nec poterit uti ordine, nec debitum petere, nec ad superiorem ordinem ascendere, nisi religionem professus. Non potest autem profiteri, si Matrimonium erat consummatum, nisi uxore consentiente & castitatem vovente; juxta *cap. cùm sis. de convers. conjug.*

11. *Ligamen*, Scilicet prioris conjugii, quo durante invalidè contrahit cum alio: contingit tamen licitè fieri, si de morte prioris conjugis certitudo habeatur: quòd si is posteà compareat tenetur altera compars dimisso posteriore conjuge, ad priorem redire. *Bonac. aliique.*

12. *Honestas*, significat impedimentum publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius cum qua contraxit Sponsalia, vel Matrimonium ratum; & quidem ante Tridentinum & jure antiquo hoc impedimentum dirimit Matrimonium inter Sponsum & consanguineos Sponsæ usque ad quartum gradum, oriturque ex Sponsalibus quibuscumque etiam invalidis, præterquam ex defectu consensus: jure novo Tridentini non oritur, si Sponsalia sint invalida, & irritat tantùm

tùm usque ad primum gradum, si oriatur ex Sponsalibus; ad quartum verò, si ex Matrimonio rato sequatur. *Bonac. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. tr. 10. p. 2. cap. 6.* Differt hæc honestas ab impedimento affinitatis specialiter in eo, quod hoc supponat intervenisse copulam, non autem publicæ honestatis.

13. *Ætas* quæ requiritur ad valorem Matrimonii est in viro annus 14. in fæmina 12. completus, nisi malitia suppleat ætatem, id est maturitas judicii, & potentia ad copulam. *Cap. de illis &c.*

14. *Affinitas*, est propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita, sive illicita: utraque jure saltem Ecclesiastico dirimit Matrimonium, illa usque ad 4. gradum inclusivè; hæc verò jure novo usque ad secundum tantùm, siquidem copula antecedat Matrimonium: nam si superveniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cognatam in secundo gradu, non dirimit, licet is, qui peccavit non possit petere debitum, sed tantùm reddere. Porrò gradus & lineæ affinitatis accipiuntur sicut in consanguinitate.

15. *Si clandestinus*: Matrimonium clandestinum dicitur, quod contrahitur sine Parocho, & duobus ut minimùm testibus, qui possunt esse fæminæ, aut quivis usum rationis habentes, quod irritum est ubicumque Tridentinum est receptum, de quo suprà *§. 2. num. 5.*

16. *Impos*, indicat impotentiam ad copulam conjugalem, sive ex parte unius, sive utriusque, quæ ut Matrimonium dirimat debet esse perpetua, & Matrimonium præcessisse, non enim sufficit posteà supervenisse: si dubium sit an præcessit, probabilius est dirimendum esse.

Cen-

Censetur absoluta impotentia, quæ non potest tolli sine miraculo, aut peccato, aut vitæ periculo; secùs si possit auferri orationibus, aut exorcismis, aut adhiberi remedium per ætatem, aut artem, sine gravi periculo. In maleficio, & impotentia, quæ speratur posse tolli, datur triennium ad explorandum an possint copulari; quod si non sit sperandum, statim separari debent. Quæ sine periculo vitæ potest concipere, etiamsi sine eo non possit parere, non censetur impotens, uti docet *Bonac. q. 3. p. 13. Busen. ex Henriq. Fill. Con. aliique.*

QUÆSTIO est primò, apud *Card. Lugo respon. mor. l. 1. dub. 45.* An Episcopus propter abusus, v. g. contrahentium quidem in præsentia Parochi & testium, sed occultè, potuerit suâ lege irritare talia Matrimonia, & quæ contrahentur sine Denunciationibus præmissis, auferendo Parochis jus & potestatem in tali actu assistendi.

Respondet autem *Lugo*, etsi possit alias pænas statuere, non potuisse Matrimonia ista irritare. Quia Episcopus non habet potestatem inducendi impedimentum irritans Matrimonium ultra illa, quæ jure communi inducta sunt, hoc enim soli competit Summo Pontifici, ut cum aliis docet *Pontius, & Sanch. l. 7. de Matrim. d. 1. n. 9.* Undè Prælatus qui hoc attentavit, à S. Congreg. Concilii monitus fuit ut edictum revocaret.

QUÆSTIO est secundò ibid. An possit à Pontifice concedi dispensatio ad contrahendum Matrimonium in secundo gradu consanguinitatis, simul cum primo gradu affinitatis, v. g. ut aliquis possit ducere uxorem relictam sui fratris defuncti, sibi etiam con-

junctam in secundo gradu consanguinitatis.

Respondet *Lugo*, post longam deliberationem, propter causas gravis momenti, & publico bono conducentes, talem dispensationem actu concessam esse ab Urbano VIII. anno circiter 1643.

§. 4. *De Matrimonio revalidando, aut contrahendo in partibus hæreticorum.*

QUæritur primò, An Matrimonium invalidè contractum possit aliquo modo revalidari.

Resp. affirmativè. Primò si invalidum fuerit Matrimonium ex una tantùm parte, defectu consensus seriò aut liberè præstiti, curandum est ut illa novum consensum externis signis alteri parti exhibeat: nec opus est ut hæc sciat consensum illum ad revalidandum Matrimonium præstari. *Sanch. Bonac. Con. aliique*: neque necessarium est tunc adesse Parochum. *Henriq. Bonac. Regin. hic num.* 133. Quòd si consensus ex utraque parte defuerit, debet prædicto modo consensus ex utraque parte præstari.

Secundò, Si defectus valoris ortus fuerit ex occulto impedimento dirimente, v. g. consanguinitatis, debet primò obtineri dispensatio, & posteà novus, & absolutus utriusque consensus privatim præstari. Et si una pars sit ignara impedimenti, prudenter inducenda est ad novum consensum absolutè præstandum, vel saltem conditionatè, scilicet, *consentio de novo, si aliquo ex capite Matrimonium nostrum sit nullum*: si non timeatur periculum repulsæ. Hoc autem si meritò timeatur aut aliæ graves molestiæ,

pro-

probabile est sufficere ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet & alteri declaret, ita enim docet *Sanch. Con. Lessius, Fill. & plures cum Diana p.4. tr.4. resol.49.*

Quæritur secundò, quid dicendum de Matrimoniis, quæ in partibus Hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur?

Resp ex Congreg. Cardinalium: Primò si in Parochia ubi initur Matrimonium, v. g. in Anglia, decretum Tridentini de præsentia Parochi nondum est publicatum, validum erit Matrimonium, absque Parocho & testibus contractum. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tamquam decretum Concilii fuit observatum.

2. Hæreticos in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia &c. teneri formam præscriptam servare. Undè consequenter ipsorum Matrimonia absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu contracta, videntur esse nulla. Quamvis ea in re *Laym. l.5. t.50. p.2. cap.4.* dubitet de mente summorum Pontificum, propter gravissima incommoda indè secutura.

3. Si contingat in partibus hæreticorum ubi decretum Tridentini est publicatum, v. g. in aliqua parte Hollandiæ, nullum residere Parochum, aut Episcopum, vel alium, qui eorum vices suppleat, tali casu Matrimonia ibi contracta valida erunt absque præsentia Parochi, adhibitis saltem duobus testibus.

4. Si extet quidem Parochus & Episcopus, sed nullo constituto Vicario uterque metu hæreticorum lateat ita ut verè ignoretur ubinam sit, vel eodem metu à Diœcesi absit, nec ad

alterutrum ſit tutus acceſſus, validum eſt Matrimonium contractum abſque forma Tridentini, adhibitis tamen (ut dictum eſt) duobus teſtibus. Ita reſponſum eſt à Congreg. Cardin. Interpretum Tridentini ad inſtantiam Archiepiſcopi Philippenſis anno 1603. & eaſdem declarationes refert Zypæus in jure Pontificio libr. 4. num. 16.

Quæritur tertiò, An liceat Catholicis intereſſe nuptiis hæreticorum, & eas aliquo munere honorare? Ratio dubitandi eſt quia ſic Catholicus videtur approbare & honorare ritus hæreticorum, aut ſaltem nuptias illicito modo contractas ſine Parocho & forma Eccleſiæ, ad quam etiam hæretici obſtringuntur.

Reſpondeo tamen Catholicis illicitum non eſſe tales nuptias ſuâ præſentiâ & munere honorare. Quia illa aſſiſtentia Catholici eſt actio indifferens, neque præbentur illa munera ad approbandum tale Matrimonium, ſed ad conſervandam amicitiam inter vicinos aut conſanguineos. Poteſt enim ex aliis motivis illud Matrimonium Catholico diſplicere, etſi ob alias cauſas honoret amicos qui illis nuptiis copulantur. Alias Reſolutiones varias de Matrimonio in partibus Hæreticorum vide infra tract. 6. quæſt. 22. & ſequentibus. A quibus porrò præter Pontificem in impedimentis Matrimonii, præſertim in Miſſionibus, petenda ſit Diſpenſatio, colligi poteſt partim ex facultatibus ſupra traditis *part. 3. c. 5.* partim ex Praxi ſequenti recurrendi ad Curiam Romanam.

Quia verò pauci ritè norunt praxim & ſtylum Curiæ, aut Pænitentiariæ Romanæ, hic formam procedendi in hujuſmodi diſpenſationibus

nibus, aliisque gratiis obtinendis, facili methodo subjiciemus.

§. 5. *Praxis & forma quâ Dispensationes pro Matrimonio, aliisque Casibus ex Romana Pænitentiaria peti & concedi solent.*

SCiendum primò, Officio sacræ Pænitentiariæ præesse aliquem S. R. E. Cardinalem, cui Pontifex suo nomine amplam absolvendi, & dispensandi potestatem concedit. Ut sunt Dispensationes super impedimentis occultis ad contrahendum, sive recontrahendum Matrimonium: Nec non dispensationes in Irregularitatibus: Convalidationes titulorum: Rehabilitationes ad Beneficia, nec non ad officia, & dignitates, & similia: Dispensationes cum Regularibus transire volentibus ad strictiorem vel laxiorem Religionem: Condonationes & Remissiones fructuum malè exactorum ac perceptorum, quando de præjudicio certi domini non agitur; Dilationes & commutationes votorum simplicium: & Absolutiones à reservatis, & simplici obligatione legendi horas Canonicas.

2. Hæ gratiæ per Pænitentiariam conceduntur in foro conscientiæ, sive pro foro non contentioso; forum enim contentiosum spectat ad Judices causarum, cognitionem civilem, aut criminalem habentes. Mittuntur autem Diplomata, quibus gratiæ continentur, absentibus plerumque clausa, & à majori Pænitentiario gratis tribui solent.

Qui petit Dispensationem super impedimento Matrimonii, debet totum impedimentum explicare, ut si impedimentum sit in gradu inæquali,

 æquali,

æquali, debet inæqualitatem exprimere. Idem dicendum si consanguinitas vel affinitas ex duplici capite contracta fuit, ut si fornicatus fuerit cum duabus sororibus ejus fæminæ cum qua matrimonium contrahere cupit, debet duplicem impedimenti causam exponere, quamvis Henriquez in hoc casu contrarium sentiat. Causas etiam ad obtinendam dispensationem non debet allegare falsas, aut dissimulare veras, præsertim ad rei substantiam pertinentes, sine quibus præsumi possit Superiorem non dispensaturum, aliàs dispensatio esset subreptitia, & invalida. Aliud esset si qualitas, aut causa dissimulata, aut allegata in postulatione, tantùm extrinsecè se haberet ad rem postulatam, sine qua habentur aliæ causæ sufficientes, non ideo dispensatio sic obtenta censetur subreptitia, sed potest suum effectum sortiri.

3. Itaque in praxi ut scribatur pro dispensatione, ut dixi, Romæ obtinenda. Primò, debet formari Supplicatio per modum Libelli supplicis, qui inscribitur Majori Pænitentiario S. R. E. Cardinali, & ferè inchoatur hoc modo: *Exponitur humillimè ex parte N.N.* si opus sit in casu occulto non nominando personas, & explicando distinctè impedimentum Matrimonii, vel alium Casum pro quo requiritur dispensatio. Secundò loco, debent fideliter exponi Causæ propter quas necessarium sit Dispensationem concedi, quales sunt quæ allegantur in ipsa forma aliquarum Dispensationum, quarum Diploma infra distinctè exhibeo. Tertio loco, sequitur humilis Supplicatio, ut pro opportuno remedio dispensatio illa benignè concedatur.

Ut

Ut verò aptè formetur ipsa Suppllicatio mittenda ad Pænitentiariam, juvat hic annectere quædam ex recenti ipsius Pænitentiariæ Instructione Parochorum & aliorum Confessariorum edita anno 1680.

Inscriptio litterarum sit. *Eminentissimo & Reverendissimo D. Cardinali Majori Pænitentiario*. Sic autem in ipsis litteris casus proponetur. Eminentissime & Reverendissime Domine. N. Sacerdos contraxit Irregularitatem ex Homicidio occulto ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato vel procurato in persona hominis laici. Ab eo tempore non abstinuit ab exercitio ordinum, vitandi scandali causâ, vel ne se proderet; sive, abstinuit, sed cum diu sine scandalo abstinere non possit, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Contraxit Matrimonium cum muliere, cujus matrem antea carnaliter cognoverat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare cum absque scandalo separari non possint, humillimè supplicat pro remedio.

N. N. Mulier emisit votum Castitatis perpetuæ, sed cum adsit, vel futurum esse prævideat periculum incontinentiæ, humillimè supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi.

Sed cum innumeri sint casus, in quibus supplicari debet Eminentissimo Cardinali Ma. Pænitentiario, innumera quoque sunt Supplicationum Exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat. Id denique observando, quod in Casibus occultis sufficiat per simplex N. N. procedere, tacito nomine & cognomine pænitentis: & casus sic inscriptus mittendus est per communem Tabellarium Romam, ut supra. Sed addendum, quâ viâ Responsum mittendum sit,

aut per Tabellarium communem: Terminando litteras in hunc fere modum: Dignetur Eminentia vestra rescribere N. N. in civitate N. pro tali Oppido N. Quod si in tali Oppido non sit Confessarius graduatus, vel si difficile sit illi aperire conscientiam, cum jam aperuerit alteri Confessario non graduato, hoc ipsum in litteris missis significetur.

Formam autem quâ ad Supplicationem remitti solet Responsum Romanum, pront habetur apud de Leone, aliosque hic commodè subjicio, ex qua totus procedendi modus facile comprehendetur.

Forma Litterarum Romanarum Pro eo qui Matrimonium in facie Ecclesiæ contraxit cum Muliere cujus Sororem prius carnaliter cognoverat, hac formâ conceditur Dispensatio à Majori Pænitentiario Apostolico.

N. N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis. Discreto viro Confessori Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario, per Latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo, salutem in Domino.

Ex parte Latoris præsentium nobis oblata petitio continebat: Quod ipse aliàs in facie Ecclesiæ Matrimonium contraxit, & successivè consummavit cum muliere, cujus Sororem prius carnaliter cognoverat. Cum autem, & sicut eadem petitio subjungebat, dictus Lator propter impedimentum ex præmissis proveniens, nequeat in dicto Matrimonio remanere absque Sedis Apostolicæ dispensatione, & separatio inter ipsum & dictam mulierem fieri non potest absque scandalo; ad id vitandum, ac pro sua conscientiæ quiete cupit Lator à præ-

missis,

missis, quæ occulta sunt, & de quibus plurimum dolet, per sacræ Pænitentiariæ officium absolvi, secumque desuper dispensari. Quare supplicari nobis fecit humiliter, ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur, qui Pænitentiariæ Domini Papæ curam gerimus, supplicationibus hujusmodi inclinati, authoritate Apostolicâ nobis specialiter concessâ discretioni tuæ committimus: Quatenus si est ita, dictum Latorem, auditâ prius ejus sacramentali confessione, à quibusvis sententijs, censuris, & pœnis Ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrit ab incestu, & excessibus hujusmodi absolvas hac vice in forma Ecclesiæ consueta: injunctâ inde ei pro tam enormis libidinis excessu, gravi pænitentiâ salutari, ac sacramentali confessione peccatorum suorum, singulis scilicet mensibus, ut minimum semel & quoties animæ suæ saluti expedire judicaveris: & alijs quæ fuerint de jure injungenda. Demum, dummodò impedimentum ex præmissis proveniens sit occultum, & separatio inter Latorem & dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione verò, de incontinentia probabiliter timendum esse, tibi visum fuerit, & aliud canonicum non obstet; cum eodem Latore, ut dicta muliere de nullitate priori consensus certiorata, sed ita cautè ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eâdem & uterque inter se de novo, secretè ad evitanda scandala, præmissis non obstantibus contrahere, & in eo postmodum remanere licitè valeant, misericorditer dispenses, prolem susceptam, si qua sit, & suscipiendam exinde, legitimam decernendo in foro conscientiæ, & in actu Sacramentalis confessionis tantum & non aliter. Ita quod hujusmodi absolutio & dispensatio in foro judiciario nullatenus suffragentur: nullis super his adhibitis testibus aut litteris datis, seu processibus confectis, sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum illarum exemplum exstet, neque eas Latori restituas; quod

si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur. Datum Romæ apud S. Petrum, sub sigillo officij Pœnitentiariæ, 4. Septembris, Pontificatus Sanctissimi Domini Nostri anno....

Pro eo cujus Votum simplex Religionis commutatur ad effectum contrahendi matrimonium.

N.N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyter Cardinalis. Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia, vel Decretorum Doctori, ex approbatis ab Ordinario per Latorem præsentium ad infra scripta specialiter eligendo, salutem in Domino. Ex parte Latoris præsentium nobis oblata petitio continebat, quod ipse aliàs vovit Religionem ingredi S. Francisci. Cum autem sicut eadem petitio subjungebat, lator præfatus ob stimulos carnis, quos patitur, continenter vivere posse diffidat: pro suæ conscientiæ quiete cupit sibi votum hujusmodi in alia pœnitentiæ opera ad effectum contrahendi matrimonium per Sedem Apostolicam commutari. Quare supplicari fecit nobis humiliter ut sibi super his de opportuno remedio providere dignaremur. Nos igitur qui pœnitentiariæ Domini Papæ curam gerimus, hujusmodi supplicationibus inclinati, authoritate Apostolica specialiter nobis concesso discretioni tuæ committimus, quatenus si est ita, ac Latorem, audita prius ejus Sacramentali Confessione, stimulis carnis adeo agitatum, ut maximè dubitet continere posse, & propterea de ejus incontinentia probabiliter timendum esse, per diligentem Latoris examinationem, ac post monita, & consilia opportuna illi præstita inveneris: eundem latorem à mutatione propositi (quatenus tibi videatur) absolvas hâc vice in forma Ecclesiæ consueta, iniuncta ei pœnitentia salutari, sibique votum præfatum ad hoc ut matrimonium contrahere licitè possit, in frequentiam Sacramentalis confessionis peccatorum suorum sibi singulis scilicet mensibus, ut minimum semel, vel

quoties tibi videbitur, & in alia pœnitentiæ opera perpetua per te injungenda, inter quæ sint etiam aliqua Religionis, quam vovit; quæ quotidie teneatur facere ad eum finem, ut ea adimplens meminisse semper possit obligationis, qua hujusmodi voto adstringebatur, prout secundum Deum ipsius animæ saluti expedire judicaveris, dispensando commutes in foro conscientiæ, & in ipso actu Sacramentalis confessionis tantum, & non aliter, neque ullo alio modo. Datum Romæ apud S. Mariam majorem, & cetera ut supra.

Pro harum ac similium litterarum executione.

Nota primò, Quando dicuntur litteræ illæ dirigi ad Oratorem sive latorem, intellige, ad ipsum qui dispensationem petit sive per se, sive per alium, qui non debet eas aperire, sed eligere Confessarium Magistrum in Theologia, aut alium qualis initio litterarum scribitur, qui ea sibi ab Oratore traditas resignet, legat, & postea cum Oratore sive Latore dispenset, juxta commissionem in litteris expressam. Dum autem requitur ut Confessor ille sit Magister, aut Doctor, non sufficit quod sit Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatus. Ex privilegio autem Confessariis Societatis Jesu concesso à Gregorio XIII. possunt etiam eligi alij Mendicantes, modò ad hoc à suis Superioribus facultatem habeant, ut docet Paulus Leon, & Diana *part. 4. tract. 4. resol. 41.*

2. Debet Confessor electus dispensare in ipsa confessione, vel immediatè post illam peractam; præmissâ prius diligenti causæ cognitione, nisi eam satis perspectam habeat: non est tamen necessarium exigere testes, aut juramentum, nisi aliunde sciret rem, aut causam pro dispensatione allegatam non subsistere, tunc enim dispensare non potest.

3. Opera

3. Opera in Litteris præſcripta poteſt ex juſta cauſa moderari, non poteſt tamen ea condonare.

4. In abſolvendo debet ſervare formam in Rituali Romano probatam, adeoque poſtquam dixit.

Abſolvo te à peccatis tuis, debet addere: *Et eâdem authoritate declaro te in dicto Matrimonio manere, & debitum conjugale reddere poſſe & debere; nec non diſpenſo tecum ut idem debitum etiam exigere licitè valeas, in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen.*

Si ſit abſolvendus ab Excommunicatione, illius formam habes ſupra in tract. de abſolutione.

Denique debet omnibus peractis Litteras ipſas lacerare, ac præcipuè ſigillum, ne poſſint in foro externo ſervire. Nihilque pro diſpenſatione, nequidem compenſationis titulo accipiendum, ſub pæna Excommunicationis majoris ipſo facto incurrendæ. Adeò Curia Romana cupit ſuos Miniſtros ab omni labe ſimoniæ longiſſimè abeſſe.

TRACTATUS QUINTUS DE PRÆCEPTIS ET PECCATIS.

Principia quædam præmittenda.

PRæceptum & Peccatum sunt inter se correlativa: omne enim peccatum opponitur alicui præcepto, aut juris naturæ, aut juris divini, aut juris humani. Ut transgressio alicujus præcepi censeatur esse peccatum Theologicum, aut dignum pænâ ignis æterni debet peccanti inesse aliqua Dei notitia: quia sine hac non contrahitur malitia illa infinita, quæ oritur ex eo, quod violatio legis sit contra Legislatorem, qui cognoscitur esse dignitatis infinitæ. De modo quo lex aut præceptum directè, aut indirectè violatur; & quando peccata censeantur inter se specie, aut numero distincta, dictum est supra p 3. tract. 1. princ. 15. & tract. 3. cap. 2. Ut verò reliqua breviter explicentur.

Dico primò; Præceptum in genere est recta agendorum aut omittendorum ratio. Habet enim se Præceptum per modum regulæ rectæ, à qua dum actiones humanæ per excessum aut

defectum declinant, peccatum admittitur.

Dividitur primò in *Affirmativum*, quod bonum præcipit, & *Negativum*, quod malum prohibet. Differentia utriusque notanda est, quod præceptum affirmativum obliget quidem semper, sed non pro quovis tempore, v. g. Honorandos esse parentes, semper quidem, sed suo tempore quando res requirit. Negativum verò obliget semper, & pro omni tempore, v. g. non esse furandum, non mœchandum, non occidendum, &c.

Dividitur secundò in præceptum naturale, & positivum. Præceptum *naturale* est dictamen nostræ rationis quo per lumen ab authore naturæ nobis inditum statuimus quid agendum, quid vitandum sit: Quale est, Deum esse colendum: Quod tibi non vis fieri, alteri non esse faciendum: & talia sunt omnia præcepta Decalogi, si diei Sabbathi cultum excipias.

Præceptum juris *positivi* est, quod liberâ Dei, aut hominum voluntate & authoritate constitutum est, ut præceptum Baptismi à Christo, aut jejunij ab Ecclesia indicti.

Quomodo præceptum aut lex obliget conscientiam concurrente aliquâ ignorantiâ, metu, dubio, opinione probabili &c. supra part. 3. tract. 1. princ. 13. sub initium tradidimus.

Dico secundò; Peccati malitia formalis in voluntaria præcepti trasgressione consistit. Quia malitia formalis peccati sita est in eo, quod voluntas humana Deo subdita liberè recedat à recta norma voluntatis divinæ sibi præcipientis aliquid agendum vel omittendum. Ad hanc autem libertatem præter actum voluntatis, requiritur advertentia intellectus, quâ homo cognoscat deformitatem moralem, quæ consistit in recessu

suæ

suæ actionis aut omissionis à recta agendi lege & norma à Deo sibi constituta, quando poterat actionem ponere vel omittere.

Hinc profluit prima peccati divisio, in Commissionem & Omissionem. Peccatum *commissionis* rectè definit S. Aug. lib. 22. contra Faust. c. 27. Dictum; factum, vel concupitum contra legem æternam: quo indicatur secunda divisio, in peccata cordis, oris, & operis; peccata *cordis* dicuntur quæ solâ voluntate complentur, ut odium Dei, invidia &c. oris & operis, sunt ea, quæ etiam in actum externum prodeunt. Peccatum *omissionis* est, quo voluntas prætermittit actum præceptum in sua potestate constitutum, sive actus sit internus, ut est omissio fidei aut dilectionis erga Deum, sive externus, ut omissio libera Sacri aut orationis præceptæ.

Tertiò dividitur peccatum in *mortale* quod amicitiam cum Deo dissolvit, & peccatorem constituit reum pænæ æternæ: & *veniale* quo nec Deus inimicus redditur, neque supplicij æterni reatus incurritur: quia etsi peccatum veniale sit offensa Dei, non est tamen contra ipsius legem graviter præcipientem, & sub interminatione amicitiæ dissolvendæ.

Ut in violatione præcepti mortale à veniali discernatur, consideranda est primò materia, quæ præcipitur aut prohibetur, quæ censetur gravis, si sit necessaria ad charitatem Dei, aut proximi conservandam. Secundò, positâ gravitate materiæ ad mortale requiritur perfecta deliberatio & plenus voluntatis consensus, quorum defectu fieri potest, ut circa materiam gravem peccatum leve admittatur. Quæ fusius explicantur supra tract. 1. ad Princ. 15. Tertiò, notanda sunt quædam, quæ ex genere suo sunt mor-

mortalia, qualia sunt plerunque quæ contra virtutes Theologicas, Fidem, Spem, & Charitatem directè committuntur. Hinc infidelitas, desperatio, odium Dei, semper sunt mortalia, si adsit plena rationis advertentia.

Postremò, hic addo oportunè pro salute animarum, Principium nunquam satis notandum, traditum à Doctore Angelico D. Thoma, Quodlibeto 9. art. 15. *Omnis quæstio in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.* Si enim quis vel in uno casu tali supra præceptum obliget, periculum est ne centenas animas contra agentes, sine causa in interitum adducat, ut consideranti manifestum est.

CAPUT PRIMUM.

De spectantibus ad primum Decalogi Præceptum, Ego sum Dominus Deus tuus &c.

§. I.

De præcepto Charitatis Dei, & Proximi.

DUo dari præcepta Charitatis, Dei, & proximi, patet ex Deuter. cap. 6. & apud Matthæum cap. 22. & Luc. c. 10. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis: proximum autem sicut teipsum.*

Itaque præceptum charitatis requirit, ut Deum diligamus super omnia, id est, magis quam omnes res creatas. Sed hoc intelligi debet, secundum majorem æstimationem, sive appretiatio-nem

nem Dei, divinæque amicitiæ : non ſecundum majorem amoris intenſionem. Quamvis enim deceat, & ad majorem Charitatis perfectionem ſpectet, ut ſummum bonum intenſius & vehementius amemus, quàm alia bona creata, id tamen in præcepto dilectionis Dei non continetur : uti cum communi docet *Gabriel, Navarrus, Toletus, Valentia, Sanchez 2.moral.cap.35.Suarez p.3. tr.4.diſp.4.ſect.4. n. 7.* Atque ita fieri poteſt ſine culpa, ut aliquis tenerius atque intenſius amet liberos, uxorem, vel amicum, quàm Creatorem, ſic tamen ut animo paratus ſit, creaturam illam potius deſerere, ejuſque amicitiam diſſoluere, quàm ut cum Deo amicitiam infringat.

Contra legem Charitatis delinquit qui Deum diligit propter mercedem vitæ æternæ tanquam finem abſolutè principalem, & cauſam propriè finalem. Nam hic amor inordinatus eſt, qui ſtatuit amorem Dei, qui eſt finis ultimus & principalis, tanquam medium ut merces acquiratur, quæ finis poſitivè ultimus eſſe non poteſt. Licitum tamen & ordinatum eſt diligere Deum propter mercedem vitæ æternæ, tanquam finem minus principalem, & cauſam ad Dei amorem impellentem : Sicut dicitur in pſalmo 118. *Inclinavi cor meum ad faciendum juſtificationes tuas in æternum, propter retributionem.*

Etſi verum ſit cum S. Auguſtino *lib. de perfect. juſtitiæ, reſp. ad* 16. Præceptum de diligendo Deo ex toto corde &c. ſecundum perfectionem ſimpliciter dictam, non poſſe in hac vita impleri : poteſt tamen ita perfectè impleri ſicut ad viatorem pertinet. Ratio prioris partis eſt, quia diligendi perfectio ſimpliciter dicta conſiſtit in continua actuali unione voluntatis cum Deo, & omnium actionum in ipſum relatione; talis autem

tem dilectio in impedimentis hujus vitæ mortalis haberi non potest, sed tantum in statu beato vitæ futuræ. Patet secunda pars, epist. 1. S. Joannis c. 2. *Qui servat verbum ejus, verè in hoc Charitas Dei perfecta est.* In hoc enim consistit perfecta Charitas hujus vitæ, ut homo viator finem suum cognoscat, eumque rebus omnibus appretiativè anteponat: & impedimenta salutis, quæ sunt peccata, à se removerè studeat: & in dies ad Charitatis perfectionem pervenire conetur.

Quamvis agnoscendum non videatur præceptum de singulis actionibus deliberatis ex motivo Charitatis in Deum referendis, uti ostensum est supra *part. 3. tract. 1. quæst. 21. §. 2. in fine.* Satis tamen recepta est sententia quæ docet, nullum opus hominis justi meritorium esse gloriæ æternæ, aut augmenti justitiæ, nisi aliquo modo vel eliciatur à Charitate, vel ab eadem imperetur, sive ad fiat per præsentem Charitatis actum, sive per præteritum, quod est, opus virtute in Deum referri. Ut si proposuisti pecuniam pauperibus propter Deum erogare, etsi postea, nihil de eo cogitans, vi istius propositi pecuniam pauperi largiaris. Quia hic motus liberæ voluntatis in supremum & ultimum finem est maximè proportionatus gloriæ æternæ, & illius incremento: uti docet D. Thomas 1. 2. *q.* 114. *a.* 4. quem sequitur cum alijs Durandus, Bonaventura, Paladanus Bellarminus *lib. 5. de justific. cap* 15. ubi hanc sententiam alijs præfert. Alia est opinio Soti *lib.* 3. *de nat. & gratia cap* 4. Valentiæ, Barth. Medinæ &c. qui docent, quod primus actus Charitatis quo homo se, & sua opera consequentia refert in Deum ut summum bonum, & ultimum suum finem supernaturalem, sufficiat ut sequentibus operibus in gratia Dei factis vim merendi tribuat,

buat, quamvis ab eo actu nec elicitivè nec imperativè procedant. Censent denique alij hominem justum quibuscunque bonis operibus mereri gratiæ, & gloriæ augmentum, modò procedant ex motivo aliquo supernaturali, ut fidei, aut Spei theologicæ, etsi nullus præcesserit actus Charitatis. Hanc sententiam tradit Suarez de Fide *disp.6.c.7.n.16.* alijq; qui eã omnino probabilem judicant, quamvis prima sit securior & perfectior: adeoq; ad illam omnino connitendũ, cum probabilitas, sive bona fides in hac materia non possit sufficere ad meritũ, si forte Deus jam decreverit ad illud talem Charitatem requirere.

Sed quæstio difficilis est. Quonam tempore obliget præceptum affiamativum de Deo ex toto corde, sive super omnia diligendo? Respondeo, Primò obligare, quando homo usum rationis adeptus, Deum tanquam ultimam finem supernaturalem per lumen Fidei sufficienter cognovit, ut longo tempore non differat Deum voluntate complecti, & omnia sua opera in eum referre. Tempus autem illud moraliter æstimandum est, ut non sit mora notabilis quæ possit negligentiam arguere, postquam hoc dilectionis præceptum homini occurrit, aut propositum fuit. De quo parentes, & alij animarum curatores debent suos pueros, ac rudes admonere. Ratio præcepti pro hoc tempore est, Quia ad officium hominis viatoris pertinet ut non multum differat hoc quasi tributum persolvere suo Creaturi, ad illum tanquam finem suum ultimum se convertendo, eumque rebus omnibus creatis præferendo: præsertim cum impletio hujus præcepti prærequiratur etiam tanquam necessarium principium, ut serventur leges naturæ in Decalogo contentæ; neque sine illa dis-

positio ne

positione justitia in Baptismo accepta possit longo tempore conservari : neque per bona opera justitiæ augmentum , & gloria obtineri. Et in hoc consentit D. Thomas 1. 2. *q.* 89.*a.*6. Sotus, Bannez Valencia hic *disp.*3.*q.*19.*p.*1.&c.

2. Obligat hoc præceptum in reliquo decursu vitæ quoties tenemur justificari, neque suppetit Sacramentum aut alia via quâ possimus justitiam adipisci. Patet , quia cum supponatur casus quo tenemur justificari , clarum est nos obligari ad medium illud unicum quo possimus justificationis præceptum adimplere.

3. Ad Charitatis actum obligamur , quoties ingruente gravi tentatione advertimus periculum impendêre, ne v. g. in odium Dei labamur, nisi contrarium divini amoris actum eliciamus. Quia sicut tenemur velle evadere illud periculum, tenemur etiam adhibere medium sine quo nos lapsuros judicamus.

4. Tenemur etiam in articulo , sive præsenti periculo mortis conari ad eliciendum actum perfectæ Charitatis sive contritionis in qua illa involuitur. Quia cum ab illo articulo dependeat summi momenti salus æterna , debemus quærere omnem securitatem nobis moraliter possibilem, cum ad justificationem per Sacramenta, & alia media aliquid forte obicis subesse potuerit, ut plures docent.

Sed , an hæc tempora ad implendam Charitatis præceptum omnibus sufficiant , in vita præsertim plurium annorum , in quibus prædictæ occasiones præcepti adimplendi non occurrerunt ? Respondeo, Tali casu tempora illa non sufficere : quamvis fatear admodum difficile esse hic certum tempus determinare , cum viri doctissimi in eo designando parùm conveniant.

5. Dico

5. Dico igitur ulterius, Valdè consentaneum videri, ut teneatur homo adultus saltem singulis annis actum Charitatis elicere ex vi hujus primi præcepti. Dixi, saltem singulis annis: nolo enim determinare an sæpius teneatur. Ratio congrua quæ hoc suadeat videtur esse, primò, quod appareat à ratione alienum, ut creatura rationalis quæ toto anno fruitur tantis Dei beneficijs tam naturalibus, quàm supernaturalibus, cum spe hæreditatis æternæ, tanto tempore negligat Deo persoluere hoc annuum Charitatis tributum, quod novit illi præ omnibus actibus esse acceptissimum, & ab eo primariò præceptum, & toties inculcatum, etsi persolvendi tempus non expresserit. Sicut rationi maximè dissonum judicamus, si filius per integrum annum negligat optimo & benefico parenti efficacem interni amoris & obsequij affectum exhibere: multòque magis si parens præciperet ut id aliquando præstaret. 2. Quia cum hic Amor debeat esse præcipua Regula, & principium necessarium nostrarum actionum quibus ad finem ultimum dirigamur, satis docemur illum ultra anni decursum non esse differendum, ne hoc principio tam potenti, tam diuturno tempore destituti assiduis corruptæ naturæ insultibus succumbamus. 3. Quia Deus per Ecclesiam plerumque præcepta ad dictum finem constituta ultra anni spatium differre non solet; uti patet in præcepto sumendi Eucharistiam, & confitendi mortalia, quæ singulis annis alligari voluit.

Cæterum de tempore hujus præcepti explendi quædam nunc habemus salubriter declarata in Decreto Innocentij XI. proscribente propositionem 5. 6. 7. hoc tenore: *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei, semel tantum in vita eliceret,*

condemnare non audemus. Probabile est, ne singulis quidem rigorose quinquennijs per se obligare preceptum Charitatis erga Deum. Tunc solum obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, qua justificari possumus.

Secundum Charitatis præceptum, *Diliges proximum tuum sicut teipsum*, non importat æqualitatem amoris, sed similitudinem, ut sicut nobis cupimus bona tam spiritualia, quam corporalia, ita & proximo ea velimus, quamvis non æquali mensurâ. Per *proximum* autem intelligitur omnis creatura rationalis, etiam animæ in Purgatorio, non autem dæmones, aut homines damnati

Ordo Charitatis servandus erga proximos hic præscribitur: primò, qui melior est, sive Deo gratior, magis diligendus & honorandus est, quàm qui minus bonus, aut Deo gratus. Et hoc modo magis diligi debet vir Sanctus, quam parens improbus. Quia ille redditur dignior amore propter majorem conjunctionem cum primario objecto Charitatis, quod est Deus. Magis etiam ob conjunctionem nobiscum diligendi sunt parentes, quàm filij, vel conjux; & magis benefactores, quàm alij quibus benefecimus.

In bonis pertinentibus ad vitam corporalem, succurrendum est ante cæteros, primò uxori, quia hæc cum viro caro una reputatur. 2. Filijs. 3. Parentibus, & patri ante matrem. 3. Fratribus, sororibus, & deinde propinquis, domesticis, & familiaribus. Excipe, quod in extrema necessitate parentes sint præferendi etiã uxori, & liberis, quia parentibus vitæ nostræ originem debemus.

Quoad dilectionem inimici, quilibet homo privatus ex præcepto tenetur proximo etiam inimico communia Charitatis signa, & beneficia exhibere: specialia verò tantum ex consilio, nisi

nisi forte ratio obligationis aliunde accederet, v. g. ex scandalo quod timeretur in aliquibus circumstantijs, si inimico particularia ista signa non exhiberentur. Ratio est, quia communia ista signa inimico præ cæteris denegare, vindicta est quædam injuriæ, quam non licet privato per se exercere. Unde etiam cum D. Thoma plures censent mortale esse ex genere suo (seclusis alijs circumstantijs) si quis assuetus vicinos omnes, aut domesticos obvios salutare, solum inimicum, quia talis est, sponte insalutatum prætermitteret.

In quali necessitate, & ex quibus bonis teneatur aliquis proximo subvenire, deduxi supra *part.3.tract.1.quæst.6.*

Sed quæstio ulterior est, An præter actus externos, teneamur etiam proximos actu amoris interno diligere? Respondeo affirmativè: amorem proximi internum requiri docet Guil. Herinx *par.3.disp.11.n.61. his verbis*: Primum est, non malè velle, nec malè facere proximo: Secundum, *benè velle ei*, & bene facere, ubi necessitas, & circumstantiarum ratio id requirit &c. Et ex Societate Castropalaus *p.1.tr.6.de char. dist.1.p.5.* citans D. Thomam, Suarez, Loream, Koninck; quibus adde Toletum, Turrianum, Molinam, Becanum, Ariagam, Tannerum, & plures alios. Quamvis aliqui non requisierint semper amorem illum internum & formalem, quem vocant specialem, sive ex motivo distincto à quavis alia virtute, scilicet dilectionis Dei propter quem proximus amatur, & ab eo amore formali qui elicitur quando amor internus proximi necessarius est ad aliqua opera debita exhibenda. Ratio autem cur amor proximi internus & formalis requiratur hæc esse potest. 1. Quia

primo præcepto satisfieri debet per amorem Dei formalem. Atqui Scriptura dicit, huic simile esse secundũ præceptũ de dilectione proximi. Ergo etiã ut huic satisfiat requiritur amor proximi internus & formalis. 2. Obsequia externa quæ debent proximo ex præcepto exhiberi sunt plurima, & sæpe admodum ardua, ut quæ fiunt inimico, & aliquando cum periculo vitæ conjuncta, ut in Baptismo pueri peste infecti. Ut autem illa debitè & constanter præstari valeant, necessarius est ille internus animi affectus, quo homo impellatur ad difficultates illas superandas: obsequia enim quæ sine amore exercentur vix diuturna, & satis efficacia esse solent. Amor enim istius est naturæ, ut etiam maximè ardua facilitet, ut argutè S. Augustinus: Ubi amatur, vel non laboratur, vel labor ipse amatur. His accedit Decretum Innocentij XI. necessitatem illius amoris magis declarans, dum prohibet hanc propositionem 10.& 11. *Non tenemur proximũ diligere actu interno & formali. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.*

§. 2.

Peccata quæ primo Decalogi præcepto prohibentur.

1. PRohibetur hoc Præcepto omnis *Superstitio*, quæ est vitium inclinans ad indebitum Dei cultum: nempe quando alicui creaturæ præstatur cultus, qui non debetur, vel ipsi Deo alio quàm deceat modo exhibetur.

2. Quatuor sunt species superstitionis. Primò, Idololatria, quando alteri quàm Deo divinus cultus tribuitur. Secundò, Divinatio, quæ est rerum occultarum aut futurarum cognitio, quæ viâ

viâ humanâ haberi nequit, ſed dæmonis auxilio inquiritur : cujus variæ ſunt ſpecies pro varijs modis quibus illa notitia comparatur, per certas figuras, ſomnia, aquam, aſtra, inſpectiones avium, ſortilegia, &c. Tertiò, Indebitus Dei cultus, ut ſi quis jam vellet offerre ſacrificia veteris legis. Quartò, Vana obſervantia, ut ſi quis velit ex certo præcisè numero verborum, vel ex herba in terram defoſſa, vel ex nodo cinguli aliquod vulnus, aut morbum curare. Cùm enim hujuſmodi cauſæ ex ſua natura nullam habeant virtutem ad procurandum tales effectus, ſignum eſt illos cauſari operâ dæmonis, qui ex tacito pacto talibus ſignis in opem advocatur.

3. Ex quibus patet graviter illos peccare, qui contra vulnera aut morbos circumferunt quoſdam ſchedulas, linum, aut lanam, aut pilos animalium, aut alia hujuſmodi, in quibus conſtat nullam eſſe naturalem virtutem contra iſtiuſmodi effectus. Multò magis qui ponunt talia ſigna ut alijs noceant, ut ſolent venefici. Non peccant autem quando adhibent aliquas herbas, aut res alias, in quibus viri prudentes judicant, poſſe ſubeſſe aliquam virtutem naturalem ad procurandum illos effectus, pro quibus aſſumuntur.

4. Peccatum quoque grave incurrunt qui ex Aſtris, aut tempore quo quis natus eſt, aut lineamentis manus aut faciei, futuros eventus qui ab hominum libertate pendent certâ ſcientiâ ſe cognoſcere profitentur, ut eſt ſtatus vitæ futurus, Matrimonium fortunatum vel infauſtum, mors violenta, ſuſpendium, & alia hujuſmodi. Si tamen ex influxu aſtrorum unâ cum hominis indole, ingenio, moribus, aliquis per ſolam conjecturam affirmet talem fore v. g. militem, aut

Clericum, aut Episcopum, poterit ea divinatio omni culpâ vacare. Quia Astra & indoles hominis potest habere vim inclinandi voluntatem humanam ad certum statum, aut eventum, non tamen illi necessitatem inferendi.

5. Superstitio est, observare quosdam dies faustos, & alios quasi infaustos. Exempla hujus sunt, nolle opus incipere die Martis, credendo id esse infortunatum: nolle die Veneris ungues præscindere, aut die Sabbathi nere: servare ova exclusa die Parasceves ad extinguendum incendium: in festo S. Antonij jumenta per ejus templum novies circumducere. Superstitione quoque non caret orationes etiam sacras certo tantùm verborum numero recitare, aut Scriptas gestare, quæ credantur habere in se vim præservandi à vulnere aut alia violentia.

Item, in lusu mutare situm corporis, aut pedes complicare ad avertendum in ludendo infortunium: aut ex certa gallinæ crocitatione more galli, credere malum aliquod imminere. Hæc enim & similia, quæ nullam habent cum tali effectu connexionem, si quis certò credat, eam virtutem habere, & illis ad vitæ directionem frequenter utatur, graviorem noxam admittit: quia periculo se exponit ne à dæmone decipiatur, qui se talibus signis vanis & inutilibus frequenter immiscet. Quod si quis ea tantùm leviter, aut semel, iterumve observet, veniale tantùm peccatum admittere docet *Sanch. in præc. l. 1. c. 40. n. 20. Tambur. l. 2. c. 6. §. 1. n. 27.*

6. Sed quæritur, An judicandus sit superstitionem admittere, qui adhibet aliquam causam ad effectum de quo, re examinatâ, dubitat an possit naturaliter à tali causa procedere, v. g. adhibet oleum aut herbam ad ferrum aut aliud corpus

præ-

præsens, quâ experitur hominis absentis vulnus aut ægritudinem in aliqua distantia curari?

7. Respondent aliqui generaliter: Quoties istiusmodi causa non cognoscitur habere vires ad talem effectum, semper esse superstitiosum, illum à tali causa expectare. Non videtur tamen hæc regula pro certâ habenda. Multa enim sunt in rebus naturalibus quorum virtus nobis latet ignota, ut quo modo vi magneticâ ferrum trahatur, aut acus nautica magnete attacta ad stellam polarem sese convertat. Et sanè S. August. lib. 14. de Civit. c. 24. varia recenset, quæ aliquis virtutis causarum naturalium ignarus facilè dæmoni adscriberet: inter hæc adducit hominem nomine *Restitutum*, qui, quando volebat, ita alienabatur à sensibus, ut etiam ignem sibi admotum non sentiret: & alium, qui sudare solitus erat, quoties ipsi placebat, solâ voluntate sudorem provocare; & plures, qui pro libitu poterant ubertim lachrymas profundere. Novi & ego virum religiosum facundè eruditum, qui affirmavit se posse solo voluntatis imperio ita retrahere spiritus celebrandæ visioni necessarios, ut apertis oculis non videret.

8. Potior itaque apparet resolutio *Sanch. hic cap. 6. num.* 44. in tali dubio, cæteris paribus, præsumendum esse potiùs pro natura, quàm pro dæmone, quoties non occurrunt aliqua signa immixtæ superstitionis, ut sunt verba quædam incognita, aut vanus aliquis numerus rerum, quæ ad talem effectum non possunt pertinere: cùm enim ipsa natura sit in possessione operandi res mirabiles, in dubio videtur illi effectus potiùs attribuendus. Aliud est quando à viris prudentibus judicatur absoluta esse improportio inter causam & istiusmodi effectum; qualis videtur

esse in oleo, aut herba respectu ægri aut vulnerati magno loci intervallo distantis.

9. Quæstio gravis est, An, quando constat jam positum esse maleficium, licitum sit illud tollere per aliud maleficium? Ut, si puer maleficio infectus sit, possit parens accedere maleficum pro remedio maleficij?

Respondetur cum distinctione. Primò, licitum est tollere maleficium per destructionem signorum, quæ alicubi posita sunt ut dæmon alicui noceat, modò ad hæc destruenda novum maleficium non adhibeatur. *Navar. ac plures alij.*

Secundò, Si maleficus possit aliquo modo licito maleficium tollere, non est peccatum eum prece, aut etiam pretio inducere, ut maleficium auferat, etiamsi credatur ex sua malitia per novum maleficium id facturus. Quia, cum supponatur posse viâ legitimâ id præstare, habeo gravem & justam causam id postulandi; ipsius autem malitiæ imputandum est, si modo illicito maleficium auferat: sicut licitum est petere mutuum ab usurario, etsi sciam illum usuras illicitè exacturum, cùm potuerit mutuum licito modo concedere. *Lugo, Dian. Less. Sanch. l. 7. de Matri. d. 95. n. 11.*

Tertiò, Nunquam licitum est efficere, ut maleficium novo maleficio tollatur. Quia hoc esset directè inducere in peccatum, & actum intrinsecè malum: Scripturâ etiam apertè prohibente Levit. 19. *Non declinetis ad magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini.*

10. Debet autem Confessarius, antequam hujusmodi maleficos, sacrilegos, aut magos absolvat, eos monere & inducere, primò, ut pactum sive expressum sive implicitum, quod habent cum dæmone, seriò abjurent. Secundò, ut suas sche-

ſchedulas, ligaturas, libros, aliaque impiæ artis inſtrumenta comburant. Si autem chirographum aliquod dæmoni tradiderint, non eſt abſolutè neceſſarium, ut recipiatur, quia pactum illud per pœnitentiam diſſolvitur. Tertiò, ut promittant efficaciter quantùm poterunt damna alijs illata reſarcire.

CAPUT II.

De pertinentibus ad ſecundum Præceptum. Non aſſumes nomen Domini &c.

§. 1. *De Blaſphemia.*

1. Blaſphemia eſt maledictio ſive contumelia in Deum: ut ſi quis Deum vocet tyrannum, aut injuſtum, aut dicat ſe aliquid Deo invito facturum. Blaſphemia non admittit parvitatem materiæ, ſed ſemper eſt peccatum mortale, quoties liberè profertur.

2. Peccatum blaſphemiæ eſt etiam in Sanctos, aut res ſacras contumeliam dicere, ſi proferatur in Sanctos, ut Sancti ſunt. Non enim eſſet grave peccatum dicere de aliquo Sancto, quod fuerit ignobilis, ſutor, indoctus, &c.

3. Si quis in iracundia, indignando non Deo, ſed homini, nominet Sacramenta, vulnera Chriſti, & ſimilia ſine aliorum ſcandalo, non erit illa blaſphemia, ſed vana uſurpatio ſacri Nominis, & facilè poteſt eſſe tantùm veniale, ut docet *Cajet. Sanch. &c.*

4. Maledicere vento & pluviæ, quâ affligimur: aut diei & loco, in quo nati ſumus: aut equis & jumentis, ut faciunt ruſtici aut aurigæ, ſi

sistat maledictio in sola creatura sic ut tantùm ipsi malum imprecemur, non est per se lethale peccatum: si autem indignatio tendat contra Deum, aut contra creaturas illas, quatenùs sunt instrumenta Dei, committitur grave peccatum: quòd si optemus creaturas destrui cum gravi damno proximi, peccatũ est contra charitatem.

5. Verba quæ tantùm dubiè videntur sonare aliquem contumeliam contra Deum, & possunt facilè in alio sensu accipi, non debent censeri verba blasphema, si absit prava intentio. Quia verba in dubio non sunt accipienda, ut sonent delictum, non enim præsumitur delictum, nisi de eo constet *Bonac. Castrop. Tambur. lib. 2. c. 6. §. 4. n. 19.* Decet tamen à talibus verbis tanquam periculosis studiosè cavere.

6. Sed quæres primò. Quid censendum de parentibus aut alijs, qui sæpè suis liberis & amicis dæmonem, & damnationem imprecantur?

Respondeo, non esse blasphemiam, sed diram imprecationem, quæ plerumque ob subitam iram & inadvertentiam, ac defectum seriæ voluntatis veniale peccatum non excedit, nam plerique, si interrogentur, dicent se nullo modo voluisse, ut malum illud alteri eveniret. *Bonac. Navar. Tol. Regin. Baldel. d. 25. n. 10.*

7. Quæres 2. Quid judicandum de illis, qui frequenter ex prava consuetudine verba blasphema inadvertenter proferunt? Quidam censent singulis vicibus mortaliter peccare. Alij tamen docent illos tantùm peccasse in causa, dum consuetudinem illam cum advertentia contraherent, & nunc tantùm peccare omissione diligentiæ ad extirpandam consuetudinem vitiosè contractam, de qua à Confessario seriò monendi sunt, etiam aliquando cum dilatione

absolu-

absolutionis, si aliter non appareat emendatio. Ita Diana *part.* 3.*tract.* 5.*resol.*65. *& part.* 10.*tract.* 14.*resol.*13. citans Suarez, & sex alios. Item Leander de juramento *disp.* 5. *quaest.* 18 cum alijs, quibus non apparet quomodò verba illa, sine ulla advertentia malitiæ prolata, possint esse per se formalia peccata, magis quam eadem verba in somno, aut ebrietate prolata, cum hic & nunc dum proferuntur absit omnis notitia & advertentia malitiæ, adeòque desit tunc libertas illa quam ad merendum & demerendum omnes requirere debemus.

8. Pro blasphemia, in Confessione gravem injungendam esse pænitentiam disertè statuit Conc. Lateran. & Trid. *Sess.*14.*cap.*8.

Olim in Iure Canonico *Cap. sancimus, de maledicis,* statutum est, ut si quis contra Deum, aut Sanctos publicè blasphemaret, per Episcopum suum his pænis subijceretur; ut septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesiæ palam, dum aguntur Missarum solennia, existat, & ultimo die pallium & calceamenta non habeat, & sextis quibusque ferijs intra illud tempus in pane & aqua jejunet, &c. Nunc verò quoad praxim spectandæ sunt constitutiones, & consuetudo pro puniendis blasphemis in varijs locis recepta, ut cum alijs advertit *Azor*, & *Castropalaus* disp. 2. punct. 2. §. 5 Viget autem in Hispania hæc consuetudo, ut si homo ignobilis proferat blasphemias hæreticales, producatur in publicum cum galero papyraceo, collum ligatus fune, linguâ ligatâ palo, sine pallio, nudis pedibus, & flagellatus tandem mittitur in exilium. Ex quibus patet blasphemum non debere mirari, si saltem à suo Confessario nonnihil severè tractetur.

§. 2. *De Iuramento.*

1. IUramentum eſt invocatio divini nominis in alicujus teſtimonium. Ac proindè juramentum ſanctè ſuſceptum eſt actus latriæ : undè fit ut ſolùm per Deum verum jurare liceat, qui ſolus eſt rerum omnium conſcius, & infallibile teſtimonium perhibere poteſt.

2. Iuramentum aliud eſt *Aſſertorium*, quo confirmatur dictum de præſenti vel præterito: aliud *Promiſſorium*, quo confirmatur promiſſum de opere futuro. In juramento promiſſorio includitur etiam aſſertorium de voluntate rei faciendæ.

3. Iuramentum non eſt dicere : In mea fide, in mea conſcientia, in fide Chriſtiani, in fide Religioſi : æquivalent enim tantummodò his ; ita eſt, verum eſt : neque Deus ut teſtis invocatur. Niſi per ea verba quis intendat jurare, nam & juramentum ex intentione dependet.

Nec jurare per creaturam, juramentum propriè eſt, v. g. per animam, per dexteram, &c modò ad Deum non referas, ſed tantum per eam, quantùm poteſt, veritatem confirmare intendas, etſi tali teſtimonio abutens à peccato aliquo non excuſetur.

De habentibus conſuetudinem jurandi idem ferè dicendum quod ſuprà de blaſphemia, *n.* 7.

5. Mortale incurrit, qui jurat ſe facturum, quod credit ſe facere non poſſe. Item qui jurat falſum etiam ſine animo jurandi : tum etiam qui jurat aliquid promittendo, ſine animo promittendi. Quia ipſa forma juramenti falsò ſuſcepta eſt gravis in Deum irreverentia. *S. Thom.* 2 2. *q.* 97. *a.* 7. *Leſſ. Bonac. &c.* Peccat etiam graviter

ter qui jurat rem dubiam tanquam certam. *Suar. Angel. Navarrus c.12. n.7.*

6. Qui jurat facturum se aliquod opus leviter malum, peccat plerumque tantùm venialiter; si verò id jurat sine animo faciendi, peccat mortaliter. *Bonac. &c.* Ratio prioris est, 1. quia sic jurans nullo modo Deum adducit in testem falsi: Supponitur enim habere animum committendi illud veniale, quamvis exequi non teneatur, sed potius omittere. 2. Juramentum illud non continet gravem irreverentiam: quia etsi non sit apta juramenti materia, non est tamen graviter inepta, quod patet, nam jurare se facturum rem merè indifferentem est tantum veniale, eo quod sit materia leviter non apta, uti satis constat: atqui materia venialis non excedit indifferentem nisi excessu veniali: ergo illius ineptitudo sive irreverentia in ordine ad juramentum est tantum venialis. Quis facile censebit reum fieri ignis æterni, qui jurat se velle socio auriculam vellere, aut dicturum illi verbulum injuriosum, aut ereptum obulum non redditurum, quod novit venialiter malum. Sic etiam censet Cajetanus in summa *de juramento*, Sylvester, Sotus, Navarrus, Covar. Valentia, Suarez, Sayrus, Fagundez, Bassæus, Azor, Leander plures citans, & hoc longè probabilius affirmans, *de juramento disp.7. quæst. 37.* Addidi tamen, *plerumque*, quia possint in aliquo singulari casu intervenire tam notabiles circumstantiæ, ut irreverentiam gravem, vel etiam scandalum arguere possint.

7. Rem levem in juramento promissam non præstare, mortale non esse, v. g. servum aut prolem non castigare, uti probabilius docet, *Sanch.*

Sanch. Laym. Sylvester, Antoninus, Navarrus, Sotus, Contra Cajetanum in *summa ver. perjurium*, Toletum, Gabrielem, Tabienam *ver. juramentum*, Fumum, Valenciam, & Lessium *de just. lib. 2. cap. 42. dub. 5.* cujus ratio mihi magis solida videtur: quia ejusdem rationis est falsum reddere id quod Deus antea testatus est per juramentum promissorium, & facere ut Deus in præsenti falsum testetur uti fit in juramento assertorio, quod semper est grave. Nam quod veritas juramenti promissorii tantum sit futura pendens ab ipso jurante, non facit quo minus æquè teneatur efficere ut verum sit quod juravit se facturum: quamdiu saltem res promissa non remittitur, aut honesta manet, de quo infra. Certum verò hoc est, ut levissimum sit, quod vel negando, vel affirmando scienter juras falsò, esse mortale.

8. Si quis se juret facturum, quod postmodùm non decet, non tenetur. Nec si juravit alterius causâ, qui fieri non vult quod promissum est. Nisi simul ad honorem Dei jurasset: tunc enim videtur voti locum tenere. Etsi hic etiam, ut volunt quidam, non teneatur, si ille cujus fieri interest, obligationem remittat; ut si quis ad Dei gloriam jurasset, se pauperculam certam in uxorem ducturum, eaque relaxet promissum.

9. Fraude inductus ad jurandum, quam si novisset non jurasset, non tenetur. At extortum vi juramentum de re non illicita obligat, nisi vel relaxetur, vel sit de Matrimonio ex metu, qui cadat in constantem virum, ad id obtinendum incusso.

10. Juramentum de re imprudenti, indifferenti, aut melioris boni impeditiva, non obligat:

ligat : quod postremum merito sic intelligunt nonnulli, nisi juratum sit in alterius favorem, v. g. ducere aliquam : non enim potes id posteà omittere ob solum continentiæ desiderium.

11. Jurans facere certo tempore, si non potest, tenetur posteà, nisi ad solùm illud tempus juramentum alligare voluerit.

12. Jurans non obligatur ad ea, de quibus si cogitasset, ea non intendisset in aliis quæ promittebat includere, sed exclusisset : nec etiam obligatur, si id accidat, quod si fuisset juramenti tempore, pro temerario haberetur.

13. Si procurator ex speciali mandato tuo pro te juravit, teneris ejus juramento, *Leander*, *Sa*, *aliique.*

14. Juramentum de celando secreto, intelligitur, nisi alteri magis noceat secretum non aperiri.

15. Juramentum servandi omnia statuta, intelligitur si sint licita, & nisi abrogentur.

16. Civitatis juramentum, si pars major non servet, nec reliqui servare tenentur. Non enim pro tali casu præsumuntur cives se obligasse.

17. Juramentum impuberis, patre contradicente irritatur. Potest etiam pater irritare tale juramentum filii, etsi speciem voti habeat, ut potest ipsa vota : sic & quisque indirectè juramenta subditi, de rebus sibi subjectis, si velit, irrita reddit.

18. Juramentum à se factum ad Dei gloriam potest quisque commutare, in rem apertè meliorem, non si factum sit homini. *Tolet. Sanch. aliique.*

19. Qui juravit non petere dispensationem voti,

voti, vel juramenti, vel eâ non uti, poterit rem Superiori indicare, si sic ratio postulet, & si is dispensationem dederit, eam liberè acceptare. *Sylvester v. juramentum.*

20. Qui ex privilegio possunt dispensare in votis, vel ea commutare, non propterea idem possunt in juramentis. *Navar. cap.* 27.

21. Etsi Episcopus possit dispensare in juramentis Pontifici non reservatis, causa tamen proportionata requiritur, ut dispensatio sit valida. Non requiritur tamen illa in juramenti irritatione, ut hæc fiat validè, sed tantùm ut fiat licitè.

Quæstio sat difficilis est, An qui juravit redire ad carcerem, quo injustè detinetur, obligetur ad reditum, si subsit probabile periculum mortis injustæ postea infligendæ? Resp. Sententiam ab authoritate esse utrimque valdè probabilem. Teneri ad reditum docet *Suarez, Lessius, Laymam*, aliique quos citat & sequitur *Sanchez lib.* 3. *in Decal. cap.* 11. *n.* 32. Admittit tamen Suarez & Sanchez cum aliis quos citat ibidem n. 35. Episcopum posse illud juramentum relaxare, & sic obligationem redeundi tollere, quia jus vitæ præbet justam causam relaxandi. Negat verò absolutè tali casu ad reditum teneri, *Vasquez* 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *Navarrus, Fabiena, Sylvester*, & plures Juristæ, nec non *Diana, Tamburinus, Reginaldus, Fagundez lib.* 2. *in decal. cap.* 13. *n.* 10. aliique quos citat *Leander tract.* 1. *de juram. disp.* 10. *q.* 21. Quia, inquiunt, juramentum de tali re esset temerarium, quod non obligat, esset enim vinculum iniquitatis, in ordine ad mortem injustè inferendam.

Excipe tamen tale juramentum, quod fieret

ab eo qui ob Religionem captivus detineretur, vel etiam apud Turcas, vel in alio casu quo ex omisso ad carcerem reditu nasceretur magnum scandalum, aut contemptus Religionis: idque admittit *Navarrus*, *Diana*, *Tamburinus*, *Leander loco citato*, & plures etiam secundæ sententiæ Authores.

Quæres, quænam personæ ad juramentum suscipiendum in judicio admittantur?

Respondeo, Non admitti, jure saltem communi, pueros, aut puellas ante annos pubertatis, qui sunt in pueris 14. in puellis 12. In causis autem criminalibus non admittuntur minores viginti annis, ut constat ex lege *inviti ff. de testibus*. Repellitur etiam qui antea fuit perjurus *Cap. parvuli 22. q. 5.* Et Apostata *Cap. alieni 3. q. 4.* Et inimicus, aut malevolus, *Cap. cum oporteat, de accus.* Excluditur etiam communiter qui est socius criminis, aut infamis, aut consanguinei, & affines usque ad quartum gradum illius pro quo est testimonium dandum, ex *Cap. similiter, de testibus &c.* Et specialiter Sacerdotibus interdictum est in judicio ex levi causa juramentum præstare, ex *Cap. si quis presbyter 2, q. 4.* Quia causa non gravi sola testificatio sacerdotis debet esse fide digna sine juramento. Possunt tamen in judicio juramentum præstare in causa magni momenti; in quo sufficit Sacerdoti proprium pectus tangere, extra aliquos casus qui excipiuntur *Cap. si quis presbyter. supra.*

§. 3. *De voto.*

1. Votum est promissio deliberatè Deo facta de bono meliori. Ea deliberatio requiri-

quiritur ad obligationem voti, quæ requiri solet ut quis peccet mortaliter.

Sed quid si post emissum votum dubitetur an vovens habuerit sufficientem deliberationem, & usum rationis? Si vovit ante septimum ætatis annum, in tali dubio non obligatur? quia possessio stat pro libertate, nec præsumitur in illa ætate habuisse sufficientem deliberationem. Si verò post septennium vovit; non obstante tali dubio manet voto obligatus: quia possessio stat pro voto, & præsumitur usus rationis, nisi satis constet oppositum: ita *Sanchez, Diana*, & Doctores communiter.

2. Non obligat votum de re vana, aut impeditiva majoris boni, neque de re indifferenti, nisi bono fine cohonestetur. Quia Deus talia vota tanquam vana non acceptat, ut docet *Navarrus cap. 12. aliique.*

3. Tenetur voto qui intendit vovere, etiamsi non intendat implere: qui verò se non intendit obligare, non videtur intendere vovere; hoc eipso, nim quo quis vovet se obligat; uti qui promittit, obligat se hoc ipso quo promittit. Peccat tamen, & secundùm quosdam mortaliter, vovens sine animo se obligandi.

Quæstio est, An validum sit votum, aut juramentum nunquam peccandi venialiter? Resp. negativè, quia est de re moraliter impossibili, spectatâ communi hominum imbecillitate. Sed quid si sit votum de certo veniali, v. g. nunquam mentiendi? Resp. votum illud validum, & sæpè laudabile esse: quia per insignem diligentiam est moraliter possibile cum ordinaria Dei gratia ab omni mendacio abstinere, ut admittit etiam *Lessius, Sanchez, Suar. de voto cap. 3.*

Sed

Sed quæres, an idem sit de voto vitandi omne prorsus verbum otiosum, aut omnem distractionem in oratione? Affirmat esse validum Cajetanus 2. 2. q.88. act.8. & quidam alii, Respondeo tamen, multò probabilius, esse invalidum: quia lingua est tam lubrica, & phantasia tam instabilis, ut moraliter impossibile sit in illis cohibendis omnem negligentiam semper evadere. Constat quidem S. Teresiam emisisse votum semper faciendi quod judicaret Deo acceptissimum: sed ad hoc opus erat gratiâ prorsus rarissimâ, & ad cooperandum gratiæ, rara avis in terris erat Teresia.

4. Quoad votum ex metu, probabilius est Votum factum metu gravi, ad id non justè incusso non valere, nisi firmetur juramento: secùs est si metus justè incutiatur.

5. Votum puellæ ob metum Patris reverentialem non valere quidam probabiliter asserunt, si præsertim timet ne ab eo alioqui durè tractetur. *Navar. c.25. n.51. &c.*

6. Qui vovit solùm ingredi Religionem, si in Novitiatu ea non placet, potest exire, etiamsi vovisset animo perseverandi: sic enim institutus est, & intelligitur ingressus Religionis.

7. Violare votum de re levi, aut de vitando aliquo veniali, est solùm veniale peccatum. *Navar. n.40. Layman cum communi*, quod confirmatur in levi violatione paupertatis, aut obedientiæ religiosæ: contrarium de juramento plures docent.

8. Non est plerumque in potestate voventis se obligare sub mortali, aut veniali peccato; obligatio enim pro qualitate materiæ quam vovet gravis, aut levis incurritur.

Vota

Vota emiſſa ex errore non obligant, ſi error fuerit circa ſubſtantiam rei promiſſæ, vel circa conditionem ſubſtantialem, vel circa finem ſive motivum vovendi. Hinc error circa ſubſtantiam facit ut non teneatur qui vovit dare calicem quem putavit eſſe argenteum, cum tamen ſit aureus. Error circa finem invalidat votum offerendi Deo ſacrificium in gratiarum actionem pro recuperata ſanitate amici, qui tamen eſt mortuus, aut non laboravit. Ita *Leſſius, Filiucius, aliique communiter.*

9. Non ideò votum non obligat, quia accidit aliquid quod ſi prævidiſſes, non voviſſes; ſed quia accidit id quod ſi fuiſſet ab initio tempore voti, obligationem voto abſtuliſſet; ut ſi fiat res impoſſibilis, aut illicita, aut indifferens, quæ per ſe ſub votum non cadunt.

10. Votum Sacerdotii, aut votum non nubendi, non eſt votum caſtitatis, poteſtque ab Epiſcopo diſpenſari.

11. Votum de impoſſibili non obligat, etſi res poſteà fiat poſſibilis.

12. Illi poſſunt irritare ſuorum vota, quos diximus poſſe irritare juramenta, ſupra §. 2. n. 17. Qui tamen ſine cauſa irritat alterius votum in quod conſenſerat, peccat quidem, ſed valida eſt irritatio.

13. Etſi Epiſcopus poſſit diſpenſare in ſuorum ſubditorum votis Papæ non reſervatis, diſpenſare tamen non poteſt Parochus. Quia in hoc non habet juriſdictionem fori externi, *Suarez & alii communiter.*

14. Votum omne ex juris authoritate, commutari poteſt in votum religionis, quia hoc eſt maximè arduum & diuturnum.

15. Poteſt quis non ſervare votum, cùm obſerva-

ſervatio vergit in periculum magnum, & non poteſt pro diſpenſatione adiri ſuperior. Excipe tamen votum continentiæ, quæ melior ipsâ vitâ exiſtimatur.

16. Cauſa diſpenſandi eſſe poteſt facilitas nimia, ſive defectus maturæ deliberationis in vovendo, infirmitas ad implendum, neceſſitas vel utilitas, quæ item cauſæ ad votum commutandum idoneæ eſſe ſolent.

17. Papam poſſe in voto ſolemni caſtitatis diſpenſare quidam negant, aliqui rectiùs affirmant, utrumque ſat probabile Authores admittunt.

18. Qui poteſt ex privilegio diſpenſare, poteſt & commutare, non contra. Diſpenſatio autem in voto ſine juſta cauſa invalida eſt, ut paſſim admittunt Theologi.

19. Diſpenſatio aut commutatio voti & juramenti invalida & injuſta eſt, quando ea cedit in præjudicium tertii, cui per votum aliquod jus acquiſitum eſt. Sed benè notandum, jus illud acquiſitum non eſſe, niſi promiſſio fuerit acceptata, ideoque poſſe adhuc votum relaxari aut commutari, ita *Rodric. tom. 2. c. 131. n. 4. &c.*

Quinam autem poſſint in votis & juramentis diſpenſare, aut ea commutare, reperies ſuprà in ſerie Facultatum, *par. 3. cap. 5.* §. 1. *num. 9.*

Quæres, quænam vota ſint ſoli Pontifici reſervata, ſic ut nequeant ab alio, ſine eius facultate relaxari, aut commutari?

Reſpondeo, quinque eſſe vota ſic Pontifici reſervata: Votum Caſtitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, peregrinationis ad limina Apoſtolorum, & ad S. Jacobum Compoſtel-

lam,

lam; & ad Terram Sanctam. In necessitate quando non datur recursus ad Pontificem, potest in illis Episcopus cum suis subditis dispensare, ita *Doctores* ex Juris concessione.

Quod si prædicta vota fuerit pænalia, ut, si fornicatus fuero, voveo in pænam servare perpetuam castitatem: vel si fuerint conditionalia, ut, voveo peregrinationem Compostellanam, si ab hoc morbo convaluero: talia vota non censentur reservata etiam post impletam conditionem. Quia non sunt emissa ex virtute Religionis, sed vel pænæ explendæ, vel sanitatis obtinendæ gratiâ: reservatio autem cum sit odiosa rigidè interpretanda est. Poterunt itaque talia vota relaxari ab iis qui facultatem habent dispensandi aut commutandi alia vota, ut docet Cajetanus verbo, *Votum* n.6. Medina, Lopius, Aragonius, Palacius, & plures Theologi recentiores.

Quæstio est inter aliquos Recentiores, An si obstrictus voto castitatis sine delectatione propria, alium suo contactu ad pollutionem impellat, teneatur in confessione circumstantiam sui voti explicare?

Non desunt authores qui sustinent partem negativam; eo quod talis in seipso nullam ponat actionem veneream castitati suæ contrariam. Respondeo tamen illum esse voti transgressorem, & teneri obligationem talis voti in confessione exponere. Quia vovit abstinere ab omni actu venereo, ac proinde dum actionem illam in alio procurat, contra voti religionem operatur.

Nec videtur contraria opinio tutò sustineri, cum ea jussu supremi Tribunalis Fidei expuncta fuerit ex summa Hieronymi de Lamas anno 1640.

CA-

CAPUT III.

De tertio Præcepto, Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

§. I.

De Festorum observatione.

1. OBservatio Festi incipit à medio noctis usque ad medium noctis sequentis. Violatur Sanctitas Diei festi exercendo opera servilia, hoc est, quæ versantur circa materiam externam, & pro Mechanicis haberi solent, ut fabricare, aut suere, aut similia, quæ requirunt laborem corporis, qualis ab operariis exerceri solet.

2. Illicitum non est diebus festis instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, vel curru: quia hæc non sunt servilia. Imò licita sunt reliqua ad res ejusmodi necessaria, v. g. currum fractum die festo reparare ad iter istius diei. *Navar. Tol. Suar.*

3. Licet etiam diebus festis docere, scribere, etiam accepto pretio aliquid non multùm operarum transcribere. Imò licitum esse pingere docet *Medina*, *Lopez*, *Armilla*, & probabile putat *Layman*: de rudibus verò lineamentis die festo formandis id plerique concedunt.

4. Servile non videtur ad vitandum otium venari, aucupari, piscari, saltem in fluminibus recreationis causâ, ita censent *Gran. Laym. Bonac.* Idem de puellis ad otium vitandum non opero-

operosè acu pingentibus, cum *Diana p. 6. cap. 5. r. 25.* docet *Azor. Arm. Sa.*

5. Non licet emere aut vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, permutationis, locationis: nisi ex consuetudine, vel aliis justis de causis excusentur: quia ista intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus est, *Cap. 1. de feriis*, ut docet *Suar. Bonac. Filiucius.*

6. Quæritur hic, quæ causæ excusent ab observatione Festorum?

Respondeo, 1. Dispensatio Episcopi, vel potestatem Episcopalem habentis, vel saltem quasi Episcopalem, uti habent Superiores Religiosorum, imò & Parochi quando non datur facilis accessus ad loci Ordinarium.

2. Loci consuetudo: hinc licitæ sunt Nundinæ in festis passim haberi solitæ, & præparationes ciborum etiam non necessariorum, ut placentarum, & similium. Licitæ etiam quibusdam locis sunt emptiones & venditiones rerum, quæ parvo pretio emuntur. *Laym. Bonac. aliique.*

3. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animi: quando nimirum sine gravi incommodo aliquid omitti non potest. Sic excusantur servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: si tamen id sæpè contingat, eos deserere debent. Item Pistores, Laniones, Coci, Sartores in operibus necessariis, ut in funeribus, nuptiis &c. si aliter fieri non potest ut satisfaciant. Item Agricolæ, si ob imminentem pluviam fœnum, vel segetes colligere debeant.

Denique excusat parvitas operis, vel temporis, undè grave non videtur unâ horâ laborare,

rare, ita *Suares*, maximè, ut notat *Layman*, si labor non sit servilis nimiùm, qui brevi etiam tempore corpus fatigat.

7. Peccat qui post usum rationis die Festo non audit Missam, peccat quidem venialiter, si pars parva spontè omittatur: mortaliter verò, si pars sit notabilis, v. g. media, vel tertia pars Missæ. *Layman* tamen & alii quidam non audent mortalis damnare eum, qui tantùm ab Offertorio usque ad finem adfuisset.

8. Qui à duobus Sacerdotibus successivè duas Missas audit tantùm dimidias, peccat ad minimum venialiter: certè in eo peccatum admittit *Navar. Sa, Sotus, Henriq. Diana.* Quia talis non audit integram Missam, sicuti præscripta est ab Ecclesia, & sicuti communiter à fidelibus intelligitur, cùm illæ potiùs sint partes diversarum Missarum, non constituentes unam in ratione Sacrificii vel actionis sacræ.

9. Multò minùs satisfaciat, qui duas partes Missæ simul à duobus Celebrantibus audit. Nam hic præthereà valde irreverenter tractat Sacrificium adeò tremendum, dum tempus pro eo ritè peragendo necessarium aut consuetum, non vult impendere etiam ipso die, quem totum Deo consecrare tenetur.

10. Non satisfacit etiam, qui sub Sacro dormit, pingit, docet; vel qui post murum, aut tali loco est, undè nihil audiri, videri, vel notari possit quod in Missa fiat.

11. Satisfacit tamen surdus, cœcus, & qui post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel extra eam ita est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatâ loci naturâ; etsi ipse per accidens nullam Sacerdotis actionem videat vel au-

diat, modò per moralem conjunctionem sit pars ejus multitudinis, quæ Missæ præsens dicitur: ita *Bonac. aliique.*

Quæres, An qui tempore *Præfationis* accessit ad Sacrum audiendum, quod unicum eo die celebratur, teneatur audire saltem aliam partem sequentem? Negat Ledesma in summa *p. 1. cap. 27. concil. 5.* Joannes Sanchez, &c. apud Dianam *in miscel. resol. 60.* Quia, inquiunt, per reliquam partem istius Missæ non potest implere præceptum, quod requirit Missam sufficienter integram.

Sed verius affirmat *Moya* part. postrema select. quæstionum, citans suarem, Et Sanchez. Quod solidè probat: quia à consecratione usque ad communionem inclusivè continetur essentia Sacrificii, cui reliquæ partes sunt tantum accessoriæ, & integrantes: cum ergo principale non sequatur accessorium, sed contra, planè deducitur illum teneri audire istius Missæ partem reliquam, quæ est omnino principalis.

12. Qui ex impotentiâ saltem morali impeditur exire, aut magnâ difficultate, aut ex notabili incommodo proprio, vel proximi, vel bonorum, vel honoris; non tenetur curare celebrari privatim in Altari portatili cum privilegio, aut preces interim alias loco Missæ recitare, quamvis id consultum sit. Quia non est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris aliàs impeditum ad ista obligare: ita *Bonac. Navar. Fill. Suar.*

Hinc excusantur illi, quibus si exeant ad Missam audiendam periculum est gravis offensionis mariti, parentum, vel dominorum. *Henriq. Suar. Filliucius.* Si tamen id ferè semper aut frequen-

quenter fieret, de alio medio laborandum esset.

13. Item, quibus gravis est difficultas eundi ad Ecclesiam, ob distantiam, v.g. unius vel alterius milliaris Germanici, vel etiam minoris spatii, maximè, si via sit molesta, cælum pluvium &c. ubi habenda est ratio personarum, sexus, loci, temporis, & consuetudinis. *Bonacina, Suar. Fill. Marchant &c.*

14. Denique si ex consuetudine fœminæ egredi non soleant tempore luctus, vel etiam post partum, excusantur, *Sylv. Cajet.* Aut si quis non habeat vestes statui suo convenientes. *Navar. Henriq. Sa. Azor. Bonac.*

15. Excusantur à Missa audienda infirmi, quando prudenter timent, si Ecclesiam adeant, aliquod damnum considerabile in valetudine, aut moram in convalescentia. Ita omnes docere tradit Leander de auditione Missæ *tract.2. disp.2. q.13.* citans Cajetanum, Navarrum, Sotum, Suarem, Bonacinam, Henriquez, Hurtadum, Toletum & plures alios. Excusantur etiam convalescentes, quando timent quod exeundo domo ad Missam incurrent periculum majoris morbi, ut supra citati. Quando verò de hoc dubitant, consulendus, vel Pastor, vel Medicus, vel Superior, vel alius vir prudens, nisi ipsemet talis sit, ut in hoc ferre etiam judicium possit. Manente autem dubio, rectè posse, illo practicè deposito, non exire domo ad Missam ne se exponat periculo majoris morbi, docet ibidem Leander cum Bonacina, Trullenck, Dicastillo, Gesualdo, ibi etiam citatis.

Alia de sacrificio Missæ diximus supra *p.3. tr. 4. cap.4. §.5. &c.*

Quæres 1. Quid si inter hæreticos mulcta pe-

cuniaria imponatur Catholicis in Sacrificio Missæ deprehensis, uti sæpiùs factum in Anglia, Hibernia &c.

Respondeo illam non excusare, nisi aliquis adeò sit pauper, ut mulcta illa sit personæ aut familiæ valdè graviter nocitura.

Quæres 2. An in diebus festis Ecclesiæ liceat Catholico inter hæreticos eorum more officinam suam aperire, & merces vendere?

Respondeo affirmativè, si hoc tantùm faciat ad damna evitanda, & servandam uniformitatem cum aliis civibus. Quia non est mens Ecclesiæ fideles suos ad claudendum obligare cum tanto incommodo & perturbatione, quæ possit indè frequenter oriri. Si tamen alicubi consuetudo obtinuisset, ut maxima pars Catholicorum officinas clauderet, tenerentur alii se illis conformare. Ita etiam resolvit *Lessius in Op. posthumo v. Festa, casu* 8.

Quæres 3. An idem dicendum sit de claudendis officinis Catholicorum quibusdam diebus, quæ apud hæreticos publicæ orationi dedicantur?

Respondeo, Etiam Catholicos illis diebus posse officinas claudere more hæreticorum, quod etiam admittit *Lessius suprà.* Quia hoc non est signum professionis falsæ religionis, aut cöoperatio aliqua cum ritu hæretico, sed est tantùm signum obedientiæ & conformitatis politicæ per actionem ex se indifferentem.

Quæres 4. An si Herus quispiam habens tres servos, injungat eis laborem in die festo, assignando singulis unicam horam successivè, peccet mortaliter.

Fateor difficile esse ex vi hujus præcepti de opere servili ostendere, ex quâ ratione ille mortaliter

taliter peccet. Primò, non ex eo quod opus servile exerceat, nam supponitur ipse ab opere totus vacare. 2. Non ex eo quod adhibeat alios quorum singuli laborando venialiter peccant: quia inde tantum sequitur illum tot peccatorum venialium causam esse: præbere autem causam pluribus venialibus jussu, consilio, aut consensu, non solet mortale reputari. 3. Nec quia illa opera servilia à tribus exercita dici possint inter se cöalescere; cum sint opera diversarum personarum habentium distinctas obligationes personales, & à se mutuo independentes in ordine ad præcepti observationem. 4. Neque ex eo quod ipsis laborantibus, censeatur ille qui conduxit serviliter laborare; qui potuit toto die in templo rebus sacris vacasse. Sic qui aliis author est ut singuli violent jejunium leviter per modicas comestiones successivas, quæ ab uno sumptæ constituerent materiam gravem, ille quidem peccat, pro qualitate mali quod procuravit, contra charitatem proximi, nemo tamen dixerit illum frangere legem jejunii ecclesiastici. Negat proinde in casu proposito talem herum peccare mortaliter, Bonacina *disp. 5. punct. 3. num. 4. &, disp. 2. de peccatis, q. 3. puncto 5.* Oviedus, Trullench, Sanchez, Diana, nec non Pasqualigus *decis.* 301. quos & sequitur Leander à SS. Sacramento *de præc. Eccles. tr. 1. disp. 6. quæst. 9.* quorum opinio, uti patet, meritò probabilis censetur.

Respondeo tamen, potius in praxi dicendum esse, talem herum graviter peccare. Quia praxis illa obnoxia esset gravibus incommodis, & sæpè scandalo non levi, si in populo, lucri semper avido, illa invalesceret. Deinde, id quod quis efficaciter mandat, aut suadet fieri per

 alium,

alium, hoc ipsum plerumque censetur ipse facere in morali æstimatione, cum sine illius mandato aut consilio res non ageretur: hic autem herus moraliter applicat singulorum manus tanquam suum instrumentum ad totam continuationem illius operis. Et Superior prohibens actionem successivam, non tam illius modum, quam substantiam durationis continuatæ spectare solet: & in hoc præcepto peculiare est, quod signanter cadat supra *diem* festum, quod indicat ipsum *tempus* in opere continuatum. Videtur denique praxis illa tendere in fraudem legis de observatione festorum, quæ tali artificio facile eludi & enervari posset: atque ita inducere inter fideles gravem deordinationem, quæ inde facile sequeretur, si ea praxis pro levi noxa haberetur: nam quædam actiones ex hoc solo capite gravis consequentiæ, & periculi, non rarò gravem malitiam contrahere censentur: rationes aliæ magis patescent ex brevi responsione ad sequentia.

Dices igitur primò, isti servi non peccant nisi venialiter, ergo neque herus aliter peccabit. Respondeo, herum posse peccare, ex dictis, etiamsi illi quorum ministerio utitur, nullo modo peccent, v. g. si utatur operâ servorum infidelium præcepto Ecclesiæ non obligatorum; vel etiam fidelium sed inculpatè non reflectentium ad diem festum. Sed & concesso antecedente, negatur sequela. Disparitas est, quòd singuli famulorum tantùm parvo tempore laborent, neque unus cooperetur (quemadmodum suppono) labori alterius: Dominus autem injungendo cuivis opus unius horæ, causa est universi operis, cedentis in notabilem prophanationem Diei festi.

Dices secundò, labor ille successivus & divisivus, moraliter non est unus, ergo mandans non peccat mortaliter, sicuti non peccat qui fieri jubet plura mendacia.

Respondeo negando assumptum: nam labor iste fit per plures servos eodem modo, quo fieret per unum, & quidem de mandato ejusdem heri. Ad illationem dico, disparitatem esse: quod peccata venialia non coalescant, eò quòd per ea secundùm se non inferatur grave nocumentum proximo, neque gravis injuria Deo; Sanctitas autem Diei festi plurimum violatur per opus servile pro notabili tempore, ut suprà ostensum.

Dices tertiò, herus non peccaret mortaliter, si famulos juberet laborare simul per unam horam: ergo neque peccabit graviter, si eos jubeat laborare successivè singulos per unam horam.

Respondeo negando sequelam: Disparitas est, quòd in antecedente non laboretur notabili tempore, adeòque non graviter violetur Sanctitas Diei festi, prout sit in consequente: nam spatium trium horarum notabile est respectu unius Diei.

Dices quartò, in hoc casu nec herus, nec famuli propterea multùm retrahuntur à debito cultu Creatori tum exhibendo: neque enim per totum diem operibus cælestibus vacare quis tenetur: ergo &c.

Respondeo, negando sequelam. Et ratio est, quia cùm Deus certis diebus velit à nobis specialiter coli, prohibet consequenter ipse & Ecclesia omne opus servile non necessarium pro eisdem diebus, quò nempe expeditiores eatenus simus ad cultum illum debitè præstandum:

 quini-

quinimò ex objectione illa sequeretur, herum non graviter peccaturum etsi ipse per tres horas consequenter laboraret, si tempus reliquum diei festi totum in templo rebus divinis impenderet, quod nemo admittet.

Huic resolutioni à fortiori favet noster *Toletus* lib. 4. summæ cap. 25. n. 2. & *Fagundez* de præc. Eccles. citans etiam nostrum *Azorium* tom. 2. lib. 1. cap. 28. q. 5. qui docent à mortali non excusari qui pluribus diebus festis pro modico tempore in singulis laboraret, quod nimis rigidum existimo, uti & cum aliis *Bassæus*, & *Leander* supra citatus; qui etiam liberalius docent excusandum à mortali qui eodem die festo duas integras horas labori impenderet, ubi & hic nostrum *Palaum* ait non sine temeritate asserere nullum Doctorem classicum id docere: hos pluresque, etiam in aliis, adire si cui placeat, in his quàm in istis multò plus Benignitatis inveniet.

§. 2. *De Iejunio Ecclesiastico.*

1. JEjunium Ecclesiasticum quoad substantiam consistit in unica per diem comestione, cum abstinentia à carnibus, ovis, & lacticiniis. Præceptum jejunii non tantum à Deo latum, sed etiam ab Ecclesia impositum, obligare sub gravi peccato satis patet ex eo, quod Ecclesia tanquam Christi vicaria debeat habere potestatem ferendi leges ad fidelium directionem, quâ jam inde à temporibus Apostolorum in certis jejuniis ac festis sub gravi obligatione indicendis semper usa fuit.

2. Ad substantiam jejunii non videtur spectare certa hora diurnæ refectionis, quæ est circa

circa meridiem : hanc proinde horam ſine juſta cauſa notabiliter prævenire, veniale tantùm peccatum rectius cenſet *Toletus*, *Filliucius &c.* contra *Navarrum*, & quoſdam alios, qui id judicant eſſe mortale. Illud verò tempus ad mediam circiter horam antevertere ex juſta cauſa, v. g. ſi cum hoſpitibus comedendum, ſi iter accelerandum &c. nullum omninò peccatum cenſeri debet.

Neque violatur ſubſtantia jejunii præcepta ſi quis debeat prandium dividere, eo quod è menſa evocetur, vel quod tantum per intervalla poſſit accipere quod ad juſtam refectionem ſufficiat; uti pauperibus contingere ſolet. Idem dicendum, ſi quid ante prandium ſumatur per modum medicinæ, vel propter debilitatem, vel quia d bet aliis in menſa miniſtrare, vel ob aliam cauſam debeat ultra conſuetam horam prandium expectare. Quia hæc moraliter in unicam tantum refectionem cöaleſcunt.

3. Non ſolvitur jejunium per crebriorem potum, etiamſi contingat in eo committi exceſſum quo contra temperantiam peccatur. Hoc enim jejunii præceptum ex mente Eccleſiæ non circa potum, ſed circa cibum ejuſque qualitatem verſatur, uti agnovit ſemper communis Doctorum conſenſus. Licitum eſt quoties bibitur modicum cibi interponere, ne potus noceat, v. g. quinque vel 6. amygdala, modo id non fiat in fraudem jejunii, prout fieret, ſi quis ſæpiùs id faceret ad tollendum jejunii incommodum. Admittit hoc *Reginaldus*, *Diana p. 1. tr. 9. r. 24. Buſen. aliique.*

4. Collationis veſpertinæ quantitas & qualitas multum pendet à conſuetudine Regionis apud viros timoratos. Licitum eſſe ubique ſu-

mere quantitatem 6. aut 8. unciarum docet hic *Suarez*, & 12. alii probati authores: verùm illud solummodò intelligendum de illis, qui ampliori nutrimento indigent: nam aliis ordinariè sufficiunt unciæ pauciores, uti etiam habet praxis timoratorum. Hinc quartam partem quantitatis sufficientis ad refectionem ordinariam minùs rectè admittit *Reginaldus*, & duo alii: quod tamen admiserim, quando quarta pars ordinariæ refectionis 8. uncias non excedit, & hæ videntur necessariæ pro collatione, ex more à timoratis recepto pro varietate regionum, quæ hîc optima omnium regula est.

Ubi adverte, cæteris paribus, locorum variorum consuetudinem plus permittere viris nobilibus, quàm plebæis, Ecclesiasticis, aut religiosis: item in regionibus frigidis, quàm in calidioribus; quia satis constat in illis frigidioribus vim esse digerendi majorem, adeoque largiori alimento indigere, huic proinde sententiæ cum pluribus ex scriptoribus Germanis subscribit *Layman hic l. 4. tr. 8. cap. 1.*

5. Quoad qualitatem collationis, prohibetur cibus solidus, qualis propriè ad cænam adhiberi solet, ut sunt pisces & ova, aut ex his confecta: ac proinde admittenda non est sententia quorundam cum *Bonacina* asserentium, in collatione non tam qualitatem quam quantitatem spectandam esse. Quod si contingeret aliquem sine reflexione jejunii per diem aliquid cibi sumpsisse, non ideo debet à collatione abstinere, nisi paulò ante collationem ita sumpsisset, ut spectato tempore & quantitate possit pro collatione reputari.

Permittuntur in collatione fructus & legumina, aliave ex Saccharo & melle confecta: &

& pro more regionis modicum butyri & casei; uti in Germania, & Belgio, non verò in Anglia aut Hibernia, usus obtinuit. Probabile autem est quantitatem in collatione permissam posse sic permisceri ut ex ea fiat jusculum, aut simile compositum, dummodò nihil cibi vetiti, sed tantum aqua aut vinum, panis, sal, oleum, aut fructus ingrediantur. Ita cum *Azor*, *& 6. aliis*, *Diana p.1. tr.9. resol.34.* Absque causa collationem sumere manè, & vesperi cænare, veniale peccatum est. Fieri id potest absque ullo peccato si adsit causa idonea, ut est confectio itineris, venatio, piscatio, ambulatio, etiamsi tantum ad animi relaxationem suscipiantur, ut admittit *Diana* & *Castrop.* cum pluribus.

6. In violatione jejunii potest parvitas materiæ excusare à peccato mortali: qualis est ea quantitas carnis quam coquus ex necessitate gustare permittitur: in aliis verò cibis duæ unciæ, sive quarta pars collationis vespertinæ, etsi quis postea prandium, aut collationem sumeret. Si quis autem sæpius in die modicum sumendo animadverteret se ad quantitatem notabilem pervenire, is mortaliter peccaret: quia partes illæ sic sumptæ in quantitatem gravem coalescunt.

7. Si quis dubitet die Jovis an sit audita hora noctis duodecima, potest carnes comedere, quia in tali dubio libertas est adhuc in possessione edendi nisi sit duodecima. Secus dicendum si cænans die Sabbathi dubitaret an sit hora 12. noctis, quia in die Sabbathi præceptum est in possessione ne comedas nisi sit duodecima.

8. *Quæritur*, quænam causæ à jejunio excusent?

Respondeo, causas excusantes à jejunio, primò

mò esse impotentiam, qualem habere censentur qui sine notabili damno jejunare nequeunt: hac ratione eximuntur à jejunio juniores qui sunt infra annum 21. completum; quibus etiam carnes ministrari possunt usque ad annum septimum, non ultra: Excusantur etiam infirmi, convalescentes, prægnantes, lactantes, & alii, qui ad necessarias vires indigent ampliori alimento. Inter hos numerantur etiam senes sexagenarii, saltem quando non constat evidenter posse sine damno jejunare: si de hoc damno dubitetur non tenentur jejunando se periculo exponere; fragiles enim sunt senum vires, nec restaurari possunt quando semel defecerunt. Quinimò plurium probabilis omnino sententia est, omnes absolutè sexagenarios quamvis validos à jejunio excusari, ob rationem jam assignatam: adduntque probabiliter sufficere ut annus sexagesimus sit inchoatus. Ita de anno sexagesimo generatim docet *Diana p. 1. tr. 9. resol. 20.* & fusè *Leander in præc. de jejunio tract. 5. disp. 8. q. 17.* ubi adducit supra viginti Authores, & inter hos Lamas 3. part. Method. cap 5. asserentem Pium V. de hoc interrogatum ita vivâ voce respondisse anno 1570.

Propter impotentiam etiam excusantur à jejunio pauperes, qui pro sufficienti refectione non habent alium cibum præter prohibitum v. g. carnes, ova, lardum, intestina animalium, aut his similia: non enim intendit benigna mater Ecclesia totâ die ad panem, aquam & pauca legumina illos adstringere, aut alimentum viribus sustentandis necessarium subtrahere: *Sanchez, Diana &c.*

Ob eandem causam non immeritò idem *Sanchez, Navarrus, Gabriel,* à jejunio quoad geminam

nam refectionem excusat eos qui laborant tertianâ, vel quartanâ : vel qui ex stomachi vacuitate patiuntur capitis dolorem aut vertiginem ; vel qui de nocte dormire aut celefieri nequeunt. Quod ultimum tamen videtur limitandum, si nempe huic incommodo obviare non possint sumendo in prandio collationem, juxta dicta p. 3. t. 1. q. 10. in fine. Et ex peritis Confessariis sæpius audivi fæminas dum jeiunant huic capitis infirmitati multum obnoxias esse, de qua dum queruntur, non debet prudens Confessarius se difficilem præbere.

9. Altera causa excusans à jejunio est, labor, aut officium cum quo abstinentia ciborum consistere non solet, qualis est labor agricolarum, & plerorumque opificum, non tamen sartorum, tonsorum, pictorum, aut aliorum quorum labor æquè levis censetur, uti docent cum *Lessio* plerique. Non desunt intereà authores qui existimant Eugenium IV. sinè discrimine omnes artifices à jeiunio excusare, quod *Du Bois* non admittit ad 45. propos. damn. ab Alexandro VII. n. 585. ubi ostendit dictum Eugenium, quatenus operarios liberat, intelligendum esse de illis quorum labor est incompatibilis cum jeiunio,

At ne hic laboris prætextus extra suos limites extenderetur, providè Alexander VII. inter aliàs reprobavit propositionem 30. *Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunij, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.*

Excusantur etiam qui pedibus iter conficiunt per magnam diei partem, ita *Sanchez Fillincius* &c. quod in Belgio invaluit de iis qui quatuor leucas confecerunt, etsi tantum causâ recreationis iter illud susceptum fuisset : non ita tamen ordi-

ordinariè qui per unum diem equitarunt, sed bene si per plures dies vires equitando debilitandæ erant, ita *Fillincius t. 37.c.6.&c.* Et universim nemo tenetur ob præceptum jeiunij omittere opus ad quod incumbit aliqua obligatio, saltem notabilis, ut rectè notat *Cajetanus.*

10. Excusant quoque opera Pietatis quæ cum jejunio nequeant exerceri, etiam quando ob mercedem fiunt. Hinc ad jeiunium non obligantur Concionatores, Præceptores ordinarij, Confessarij assidui, Cantores,& alij,quando per jeiunium in peragendo officio multum impediuntur : hanc enim limitationem intelligunt, & plerumque apponunt authores, *Navarrus*, *Sylvester, Fagundez, Filliucius, Azor p. 1. l. c. 28.* Atque in particulari absolutè docet *Diana part. 1. tr. 9. resol. 9.* excusari Concionatores qui dicunt per totam quadragesimam, non verò qui Dominicis tantùm diebus concionantur. At *Sanchez in consil.p.2.l.5.cap.1.d.13.*judicat à jeiunio quadragesimæ eos regulariter eximendos quibus ter vel quater in hebdomade cum fervore concionandum est. De Lectoribus censet *Fagundez,& Diana supra*, illos tantum excusandos quorum labor adeo magnus est ut nequeant alias officio satisfacere. *Sanchez supra* magis in particulari determinat Lectores illos qui habent assiduè quatuor lectiones v.g. Præceptores Grammaticæ in Societate satisfacere, si mediâ tantum quadragesimâ, sive ter in hebdomade jeiunent : quia labor sic continuatus vires paulatim exhaurit. Sed notat ibidem *Sanchez* ad tollendos scrupulos expedire, ut Superiores cum talibus quantum necesse est in jeiunio dispensent, cum hic nihil aliud certò constet, quàm præceptum Ecclesiæ cum

magna

magna difficultate non obligare, quanta verò in singulis officijs & personis sit difficultas definire nequit.

Quando in persona infirma, dubia est obligatio jeiunij, non potest Medicus dispensare, sed tantum declarare talem esse statum infirmi, ut cum jeiunio difficulter consistat, quo posito per se desinit eius obligatio. Quod si status ille permaneat dubius, à Superiore petenda est dispensatio. Quamvis, dum dubium est de gravi damno ex jeiunio, opus non esse dispensatione doceat *Ioan. Sancius* cum *Caramuele*.

Quæstio apud aliquos difficilis est, An ille peccet, aut à jeiunio excusetur, qui v. g. lusu pilæ, aut 4. leucarum ambulatione ea intentione vires insigniter fatigavit aut exhausit, ut sic à jeiunandi obligatione eximatur? Docent aliqui Authores, infra citandi, probabile esse hunc non peccare, aut ad jeiunium obligari, modò simul intendat aliquam recreationem quæ ex lusu aut ambulatione provenire solet. Quia Ecclesia non præcipit abstinere ludo propter jeiunium, magis quam ab itinere ob lucrum non necessarium, aut ab alijs laboribus excusantibus à jeiunio. Potest igitur intendere istam in ludendo aut itinerando fatigationem tanquam medium non illicitum, quo posito novit jeiunij præceptum cessare: tantum enim intendit se ponere in statu qui est extra obligationem jeiunij. Ita docet *Ledesma in summa tom. 2. tr. 27. cap. 2. pag. 699.* & *Diana p. 1. tr. 9. res. 40* Quod confirmant ex eo quod ad evitandum jeiunium, aut obligationem cessandi ab opere servili, possis transire ad alium locum ubi jeiunium non obligat, aut festum non cele-

celebratur, uti cum aliis docet *Suar. Sanch. Diana, Fagundez in præc. l.1. cap.7. n.7.* Sed de simili fatigatione in ordine ad jeiunium quando opus est illicitum diximus supra p.3.tr.1.q.10. Ad quæstionem de esu carnium imminente periculo inter hæreticos, resoluitur infra tract. 6. quæst.7.

Quæres porro, An ille qui ad jeiunium tenetur, licitè possit post duas refectiones à se uno die jeiunij sumptas, sumere eodem die ulteriores?

Respondeo, partem negativam nobis videri veriorem, quam docet *Sylvius in 22. q.147. a. 6.* & apud ipsum *Ioannes Medina, Covarruvias, Molanus &c.* contra *Durandum* in 4. dub.15. q.11. *Paludanum* ibidem q.4. art. 5. *Cajetanum, Navarram, Dianam*, & alios non paucos, quorum opinio valde probabilis est. Ratio nostra est, quia in die jeiunij Ecclesia solùm permittit unicuique, legitimè non impedito, unam comestionem: ideò enim præscribitur jeiunium, ut mortificetur caro; atqui ad hoc necessarium seu planè conveniens est, ut tantùm una per diem comestio sumatur: ergo præter secundam refectionem vetatur quoque alia ulterior. Sequela patet, quia tam hæc quàm illa refectio notabiliter repugnat mortificationi carnis. Alioqui lex de jeiunando, si tantùm inhiberet secundam refectionem, imperfecta valdè foret, & non sufficiens ad finem suum proximum obtinendum.

Dices, positâ secundâ comestione, non potest amplius observari jeiunium, uti ab Ecclesia præscribitur; ergo tunc non obligat.

Respondeo, non potest observari eatenus perfectè, concedo: imperfectè sive ex parte, nego. Ecclesia namque præcipiens jeiunium, non solùm, juxta dicta, prohibet secundam refectio-

nem

nem, sed etiam tertiam & quartam. Sufficit autem ad obligationem, quòd lex, si non integrè saltem ut cumque servari queat; uti patet in alijs legibus tam divinis quàm humanis. Et ratio est, quia Superior, ut prudenter procedat, debet velle observari suam legem omni meliori modo, ad urgendum bonum commune quod inde consequitur.

Instabis, per abstinentiam à tertia refectione non videtur mortificari seu macerari corpus. Resp. negando assumptum. Carentia illius quod nutrit, mortificat corpus: tertia autem refectio etiam nutrit corpus, præsertim si secunda sumpta sit circa meridiem.

Nec refert, quod quorumdam corpora, etiam servatâ unicâ comestione, nihil aut parum macerantur. Superior enim in condendis legibus attendit quid ordinariè contingat, non quid extraordinariè: ordinariè autem corpora notabiliter macerantur per unicam comestionem. Denique parum credibile est Ecclesiam voluisse favere, sive laxare licentiam transgressoribus, qui per secundam comestionem jam ausi sunt jeiunij legem violare.

Quinam possint dispensare tempore Quadragesimæ in carnibus, ovis, aut lacticinijs, indicavi supra part.3.cap.5.§.1.n.14.

CAPUT IV.

De quarto Præcepto. Honora Patrem &c.

§. 1. *De obligatione Liberorum erga Parentes.*

1. EX Præcepto divino obligantur liberi Parentibus, & alijs Superioribus, ad præstandum amorem, reverentiam, & obedientiam, adeò ut, si in aliquo horum graviter deficiant, peccent mortaliter.

2. Hinc graviter peccat filius contra *amorem* Parentibus debitum, si signa odij illis ostendat, eosque durius habeat. 2. Si necessitate, vel spirituali, vel corporali urgente, eis non subveniat. 3. Si passim torvo oculo eos aspiciendo, asperèque loquendo ita se gerat, ac si eos odisset. 4. Si hæres cùm sit, eorum legata & testamenta non impleat. 5. Si mortem aut aliud infortunium grave illis optet. Ita *Navar. Regin. Fil. &c.*

3. Contra *reverentiam* peccat etiam graviter: si deliberatè eos ad iracundiam gravem irritet, verbis contumeliosis, aliisve quibus sciat graviter offendendos. 2. Si eos percutiat, quamvis leviter, quin ut *Reginaldus* censet, si vel manum ad pecutiendum deliberatè attollat. 3. Si pauperes agnoscere nolit ac despiciat; si tamen justa ex causa nolit eos apud se habere, atque exterius tantùm se nosse dissimulet, modo de necessarijs ijs prospiciat, à gravi delicto excusatur: eo quod parentes tali casu rationabiliter non sint inviti. *Bonacina alijque.*

4. Contra *obedientiam* graviter peccat, si in ijs, quæ ad bonos mores, gubernationem domus, vel animæ salutem spectant, ubi res gravis est, sit

ſit inobediens. *Fill. q. 10. n. 20.* 2. Si uxorem ducat ſe planè indignam contra expreſſam parentis voluntatem. 3. Si ſine juſta cauſa uxorem eam recuſet ducere, quam juſſerit parens, præſertim ſi parentum id ſuadeat neceſſitas; juſta verò cauſa videbitur recuſandi, ſi vel ſit immorigera, vel deformis, vel infamis, vel denique animus ab ea multùm averſus ſentiatur. 4. Si nupſerit parentibus inconſultis, ut vult *Sanches*: nihil tamen prohibet contrahere cum ſe dignâ, ſi ubi conſuluit parentes, id ipſi denegent. Nam quiſque in electione ſtatus, ſui juris eſſe cenſetur. *Sanch. l. 4. c. 15 &c.*

5. Proles ad alendos parentes inopes obligatur, adeò ut ſi juvari aliter non poſſint, & urgeat neceſſitas gravis, teneatur manere in ſæculo, & ſi quidem religionem ingreſſa ſit, egredi, & juvare parentes. Poſt profeſſionem, tantùm tenetur ſi neceſſitas ſit extrema: eoque caſu pergit adhuc obligari ad ſervandum ſubſtantialia ſuæ Religionis. *Leſſius l. 2. cap. 41. dub. 3.*

Quæres primò, An filijs fas ſit aliquando parentes criminis reos accuſare, vel ad Iudices dferre?

Reſpondeo, Filiis id illicitum eſſe, propter naturalem reverentiam parentibus debitam: præterquam in duabus potiſſimum cauſis; primò, quando parens eſſet hoſtis aut proditor patriæ: ſecundò, quando in Principis necem vel interitum conſpiraret. Quia ratio docet communem Reip. ſalutem, privatæ præferendam eſſe: eſtque hæc communis opinio apud *Angelum*, *Sylveſt.* *Azor.* *Navarrum in Manuali cap. 14. n. 12.* qui docet cum *Azor* aliiſque filium eo caſu non tantum poſſe, ſed etiam teneri parentem accuſare, ſi deſit alius qui patrem ſceleris authorem commodè poſſit Judici indicare;

ad

ad hoc enim obligat lex ordinatæ charitatis.

Quæres secundò, Quid si parens sit occultè hereticus, an filius teneatur eum denunciare?

Respondeo, filium ad hoc saltem teneri, quando parens falsâ doctrinâ alios corrumpit, aut à vera religione singulari conatu avertere studet. Quia hæresis nisi impediatur, ut cancer serpit, & pestiferum virus occultè infundit. Et ita docet cum aliis *Alexander Asten. Azor. Cajetanus in cap.* 13. *Deuteronomij* : ubi statuitur ut pater prodat filium impium : ergo eadem ratione filius patrem Deo impium, & hæreticum deferre debet, ut ipsius aliorumque saluti prospiciatur.

Quomodo filio, aut filiæ possit permitti matrimonium cum hæreticis vide *tract. 6. quæst.* 23. *&c.*

§. 2. *De obligatione Parentum erga liberos.*

1. CErtum est parentes, avum, aliosque majores jure naturali graviter obligari ad procurandam educationem, & conservationem liberorum.

2. Mater secundùm jura tenetur prolem alere ad annum usque tertium finitum: quæ sequitur educatio usque ad emancipationem ad Patrem spectat. Excipe, nisi hic esset pauper, & mater haberet media sustentationi prolis idonea. *Laym. l.5.t.10.c.3. &c.*

3. Pater obligatur non tantùm proli legitimæ, sed etiam spuriæ, ex jure Canonico, alimenta procurare, & honestas artes, & dotem filiæ, juxta suum statum, si indigeant. Peccat proindè omittendo saltem mediocrem diligentiam, ut in hunc finem media acquirat, aut si bona ad hoc necessaria dilapidet. Neque potest dotem filiæ,

aut

aut patrimonium filio denegare, ex eo quod hic Ordines sacros suscipiat, aut filia invitis parentibus alicui nupserit. *Bonac. Azor, Reginaldus.*

4. In necessariis ad salutem ut liberi instruantur curare debent parentes. Hinc graviter peccant, primò si quantùm in ipsis est non curent, ut bonis moribus imbuantur, vitent prava consortia, mandata Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequentent, Christianam doctrinam seu rudimenta fidei addiscant. Si vel exemplo, vel consilio eos depravent: denique si dissolutos moderatè non puniant aut objurgent. *Sylv. Sot. Bonacina.*

5. Sunt tamen aliqui casus in quibus Pater filium possit exhæredare: si novercam seu Patris uxorem cognovit carnaliter, si cùm gravi dispendio parentum bona dilapidârit, si testamentum à parente condi impedierit, si Patri detentum in carcere succurrere detrectaverit fidejubendo. Denique si proles ante annum vigesimum quintum vitam elegerit luxuriosam.

6. Atque hæ quidem causæ valent, quando filijs aliundè superest undè vivant, ut fiat exhæredatio juxta normam juris Canonici, quod requirit ut causæ in testamento exprimantur. Verùm quandò, & ubi fieri possit, sæpè etiam pendet à jure civili, & municipali variorum locorum.

Quæres primò, An Pater teneatur dotare filiam volentem ingredi Monasterium?

Respondeo teneri, eo casu quo teneretur illam dotare volentem matrimonio temporali se copulare. Quia coniugium spirituale favorabilius est in ordine ad obligationem dotis quam conjugium carnale, cum sit in se multo præstantius, & leges soleant causis piis præ ceteris fave-

re.

re. Sic disertè docet & probat Sanchez de matrim.l.4.disp.26.num.7. citans Felinum, Bald. Greg. Lopez, Menochium, Bonacinam, quibus recenter accedit cum aliis Leander hic tract. 1. disp.12.quæst 15.

Quæres secundò. An, & qualiter peccent parentes qui filiam invitam cogunt ut Monasterium ingrediatur?

Resp. graviter peccare: quia violant ius quod habet filia ut sibi statum vitæ liberè eligat, quæ est gravis injuria, utpote in re maximi momenti. Imo parentes, & alij ad hoc cooperantes, inciderent in excommunicationem latam à Tridentino sess. 24. cap. 18. de Regular. ubi hoc ipsum disertè statuitur. Præterquam *in casibus à jure expressis*: ut si constet fæminam fecisse votum Religionis: vel si sponsa post bimestre ob inito matrimonio, de Religione adhuc deliberans, non permittat matrimonium consummari: vel si fæmina ob crimen damnata v. g. ad perpetuum carcerem, conditionem Religionis ingrediendæ acceptet, &c. in his enim casibus cogi potest, cum ipsa se obligaverit, ut tradit etiam Henriquez, Portel & Leander infra.

Notandum tamen, 1. Quod si parentes non filiam, sed filium cogerent ad Religionis ingressum, etsi graviter peccarent, excommunicationem illam probabilius non incurrerent. Quia cum Concilium de fæminis tantum mentionem faciat, non debere ad filios extendi docet Leander in hoc præceptum *tract.* 1. *disp.* 6. *q.* 19. Palacius, &c. 2. Non incurri si parentes ad hoc efficiendum metum tantum levem filiæ incusserint, quia hoc non est *cogere* ut loquitur Concilium, censet Bonacina, Suarez, Sanchez, Leander, *supra*.

Quæ-

Quæres tertiò, An, è converſo, parens vel alius ſine cauſa impediens filiam ab ingreſſu Religionis ſimilem reatum, & cenſuram incurrant?

Reſp. affirmativè, ex eodem Tridentino ſupra *cap.* 18. ubi ſic decernit: *Simili quoque anathemati ſubijcit eos qui ſanctarum virginum, vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo ſine juſta cauſa impedierint*: ita etiam Bonacina, Sanchez, Pellizarius, Suarez *Tom.* 5. *in* 3. *p. diſp.* 23. *ſect.* 5. Cauſa autem juſta impediendi poſſit eſſe, ſi quis prudenter judicet filiam aut filium ad Religionem verè ineptum eſſe: vel illum Religioni noxiam fore; vel quia in Religione quam ingredi intendit perversè, aut diſſolutè vivitur: ut annotat Suarez *de Relig. tom.* 3. *lib.* 5. *cap.* 9. *n.* 9. Molina, Decaſtillo, Bordonus, alijque.

Quæres quartò, An peccent mortaliter parentes, qui ſine juſta cauſa, ſed abſque fraude, aut violentia, importunis precibus Filium retrahunt à Religionis ingreſſu. Reſpondent omnino affirmativè, Sotus, & Navarrus *cap.* 12. *num.* 44. *&c.* 14. *tr.* 17. quia id cedit in filij grave præjudiciũ, citans etiam D. Antoninum, Paludanum, Angelum, Sylveſtrum, Tabienam: nec non Sayrus in Clavi regia lib. 7. & lib. 11. & apud ipſum Ledeſma Pet. Navarra, Aragon, Salonius & Greg. de Valentia: accedit Miranda, Bordonus, Molina, Dicaſtillo, Fagundez, Leander, aliique: quamvis hoc ex parte reſtringat Suarez *tom.* 3. *de Relig. lib.* 5. *cap.* 9.

CAPUT V.

De quinto Præcepto. Non occides.

De Homicidio, Mutilatione &c.

1. HOmicidium est injusta hominis occisio. Contingit enim homini justè vitam auferri, vel ex Dei jussione, qui est supremus Dominus vitæ & mortis, vel ex authoritate legitima reip. uti fit in suspendio malefactorum, vel ex gravi causa aliquid faciendo vel omittendo, ex quo mors hominis præter intentionem indirectè sequatur. Non enim tenemur nostram vel alterius vitam in quavis circumstantia, & quovis incommodo conservare, cum ad conservandam hominis vitam præcepto tantùm affirmativo obligemur, quod cum incommodo valdè gravi obligare non solet.

2. Hinc licitum est occidere aggressorem vitæ suæ, vel alterius: hæc enim justa defensio, non directa occisio est.

3. Idem dicendum est in defensione bonorum, honoris, castitatis, aut alterius virtutis, si id fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, id est, si aliâ ratione defendere nequeas: nisi tamen res sit momenti exigui, aut etiam magni, modò viâ juris recuperari possit.

4. Non intelligitur modus inculpatæ tutelæ, si quis majori vi utatur, quàm defensio postulet, aut si quis invaditur, dum potest, non vult fugere, nisi sit persona nobilis cui fuga pro ingenti dedecore reputanda esset, *Mald. Dian. Laym. l. 3. t. 3.*

5. Præ-

5. Prævenire non licet, & occidere insidiantem vitæ tuæ privatâ authoritate, sed ad publicam recurrendum est, quamdiu nihil in te attentavit.

6. Tam qui occidit, quàm qui mandat occidere homicida est. Hic tamen si re integrâ & fide bonâ mandatum revocaverit, extra noxam est patrati homicidij: non ita qui consuluit alteri homicidium, nam etsi effectu nondum secuto consilium revocârit, homicida, & irregularis esse non desinit, si non desierit occisor illius consilio moveri. *Sylv. cum communiori.*

7. Filiam vel uxorem in adulterio deprehensam, itemque adulterum, in foro conscientiæ occidere non licet: & leges civiles id iniquè permittentes à jure Canonico correctæ sunt.

8. Mortale est procurare abortum etiam ante animationem fœtus, licèt fiat ad servandam famam, salutem, aut vitam Matris: simile peccatum est, aliquid quacumque demum ex causa præbere fœminæ, vel ab ea agi directè, ne prolem concipiat.

9. Ad duellum, sive pugnam inter duos condicto loco & tempore, ullo casu expresse provocare aut illud acceptare mortale peccatum est: aliud est si publicâ authoritate duo pro toto exercitu decernant, uti factum est in Davide & Goliatho. Vel si aliquis quovis loco invasus ferrum stringat, & pugnando seipsum defendat.

Pugnantes in duello, item consulentes, suadentes, spectantes excommunicantur, in *Concil. Trid. sess. 25. c. 15.* & plura extant in Bulla à Clemente VIII. ea de re edita. Duellum acceptare non censetur, qui provocatus respondet, se ob provocantem à consueta via non recessurum, aut si aggrediatur se defensurum. *Navar. c. 15.*

Layman, *Hurt. Less. Filliucius*, &c.

Alterum mutilare, membrum aliquod amputando, aut vulnus infligendo sine justa causa peccatum est contra justitiam: quod verum est etiamsi id fieret cum consensu illius qui mutilatur: aut aliquis seipsum sine causa mutilaret, aut vulneraret. Ratio est, quia sicut nullus habet Dominium suæ vitæ corporalis, quod Deus sibi reservatum voluit, sic nemo retinet Dominium suorum membrorum, ut possit de illis quovis modo pro arbitrio disponere.

Quæres, quid pro hominis vita, aut vulnere, aut membri amputatione restitui debeat?

Respondeo ex communiori Doctorum sententia æstimandas esse imprimis expensas factas in curatione vulneris: item lucrum quod cessavit, & damnum quod emersit ex alterius morte, vulnere, aut mutilatione.

Sed *Quæres*, An pro ipso membro amputato, aut vita, aut cicatrice ex vulnere relicta, aliqua compensatio ex justitia debeatur?

Respondeo, etsi aliqui id affirment, probabiliorem tamen videri sententiam *Navarri* aliorumque, qui negant ullam compensationem ex justitia deberi. Quia membrum & vita hominis est bonum altioris ordinis quàm ut pecunia, aut alio pretio æstimari, aut æquari debeat. Quamvis autem præcisè pro ipsa cicatrice nihil sit restituendum, si tamen ex ea damnum sequatur, v.g. in fœmina quæ ob deformitatem ex cicatrice contractam non potest pari nubere, debet ea jactura juxta prudentis æstimationem compensari.

CAPUT VI.

De sexto Præcepto. Non mœchaberis.

De Luxuria.

1. LUxuria est inordinatus appetitus, vel usus sensus venerei, qui fit in corpore cum commotione spirituum generationi servientium.

2. Actus luxuriæ, alij sunt perfecti & consummati cum seminis decisione, alij imperfecti, qui sistunt in interno desiderio & oblectatione morosa. Speciem sumunt hi actus à diversis objectis circa quæ versantur, ideoque ea in Confessione sunt explicanda; vel etiam à modo, quo exercentur naturali, vel contra naturam: diversitas illa magis patebit ex sequentibus.

3. Fornicatio, est concubitus soluti cum soluta, quæ nempe libera est à voto, Matrimonio, Religione, cum mutuo consensu habitus.

4. Incestus, dicitur concubitus cum cognatis, etiam spiritualibus, per Baptismum videlicet aut Confirmationem, & affinibus. Cognati hi sunt usque ad quartum gradum; uti & affines, quando affinitas illa oritur ex copula conjugali: ex copula autem non conjugali, solum extenditur usque ad secundum. Cum iis qui religionem profitentur, aut sacris initiati sunt, aut in loco sacro, potiùs sacrilegium videtur quàm incestus. Cùm filia autem Confessionis, etsi cognatio spiritualis propriè non sit, dignum tamen est flagitium Confessarij depositione, & carcere, & ob similitudinem venit etiam nomine incestus.

5. Stuprum est copula quæ cum virgine exercetur,

ercetur, sive vir fuerit virgo sive non.

6. Sodomia est, cùm sexus eiusdem duo commiscentur, etiam fæminæ, vel cum femina vir præposterè extra vas naturale. Quidam verò putant variari speciem sodomiæ, si fiat cum cognato, aut affine, aut cum habente votum castitatis, &c. Sed hoc parùm ad praxim juvat, quia equidem in Confessione explicandum est se sodomiam commisisse cum habente votum castitatis, affine, cognato &c.

7. Ad bestialitatem reducitur etiam coitus qui fieret cum dæmone. Sunt autem bestialitates reliquæ speciei eiusdem.

8. Sodomia, bestialitas, mollities non sunt eiusdem speciei infimæ, ac proindè in his non sufficit in Confessione dicere, se procurasse pollutionem, sed exprimenda est particularis species bestialitatis aut sodomiæ, ita Alex. 7. supra.

9. Mollities sive pollutio grave est peccatum, quoties spontè procuratur, aut voluntas in eam plenè consentit. Pollutio involuntaria non est peccatum; nec opus honestum undè sequitur, v.g. Confessionem rerum turpium, relinquere oportet, nisi sit periculum consentiendi.

10. Defectu pleni judicij & consensus in semiexperrecto pollutio non est mortalis. *Sotus, Toletus cum communi.* Dum ea provenire advertitur, pro securiori praxi docent optimi Authores, expedire tunc se munire signo crucis, & sine alio attactu Deum ferventer rogare, ut se ab omni in eam delectationem lapsu conservet. Non enim, inquit S. Bernar. nocet sensus ubi non est consensus, ita *Sanchez, Busen. Trul. &c.*

11. Oscula & tactus verè libidinosi inter non conjugatos mortalia sunt peccata, non autem inter conjugatos, si absit periculum pollutionis.

12. Inter

12. Inter Sponsos amplexus & oscula licita sunt in signum sinceri affectus & benevolentiæ, non autem tactus impudici, qui proximè ad copulam disponunt. *Sanch. Dian. p. 2. tr. 17. r. 6. &c.*

13. Quæ ab aliquo opprimitur non tenetur ad defensionem sui illum lædere, at verò tenetur clamare & resistere quantùm potest sine periculo vitæ aut famæ.

14. Si in cogitationibus venereis voluntas se habeat negativè, id est, non consentiat neque dissentiat motibus luxuriæ, probabile est non peccare mortaliter, nisi adsit periculum consensus aut pollutionis. *Sanch. & 9. alij.* probati Authores.

15. Probabile est simplicem delectationem, quæ fertur in personam conjugatam aut affinem, non habere malitiam distinctam ab ea, quæ fertur in solutam, aut non affinem, ideòque non esse necessarium hanc circumstantiam in Confessione explicare. *Diana, Vasq. & 7. alij quos illi citant.*

16. Si oscula fiant ex urbanitate, & ex more patriæ, non sunt illicita, si non accedat pravus affectus. Viros Ecclesiasticos & maximè Religiosos decet illum Patriæ morem, quantùm sine offensione fieri potest, meliori urbanitate declinare.

Quæres, An, & quomodo universim censeatur aliquis peccare contra castitatem indirectè, ponendo causam rei venereæ proximam, aut remotam?

Respondeo primò, Quando aliquis facturus rem necessariam, aut ex se licitam prævidet inde secuturos motus venereos, aut etiam pollutionem, quam nullo modo vult, aut directè intendit, tunc non tenetur abstinere à tali actione,

ne, si non existimet adesse periculum ne consentiat in istam delectationem. Quia ad actionem illam aliunde necessariam, aut ex se licitam sequitur ille motus aut pollutio tantum per accidens; homini autem prosequenti suum ius non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem secutus, alioqui sæpe deberet abstinere ab actionibus bonis & honestis. Hinc 1. colligitur, non obstante periculo talis effectus, licitum esse audire confessiones mulierum, etiam quando exponunt res lubricas & venereas: 2. studere casibus qui circa tales versantur: 3. aspicere, & alloqui personas alterius sexus: 4. seipsum, aut alium medendi causâ, aut ex alia honesta ratione contingere. Si tamen aliquis expertus esset se ex simili occasione sæpius ulterius in expressum delectationis consensum mortaliter prolapsum esse, teneretur à causa illa etiam ex se licita abstinere, ut docet *Navarrus hic cap. 10. Sanchez, Filliucius, Layman num. 16.* ubi notat, illos qui in actionibus utilibus, aut ex se honestis tales effectus experiuntur facilius liberari, si animo obfirmato eos effectus contemnant, quam si nimio timore imaginationem moveant, & sic movendo magis ad cogitandum solicitent.

Secundo, Si causa, ex qua talis motus aut pollutio sequitur, sit proxima, sive, ex natura sua ad venerem ordinata, ut est tactus, aspectus, lectio, aut locutio ex se luxuriosa, quæ otiosè, & sine debita causa exercentur, mortale peccatum est ab illis non abstinere. Quia qui consentit in talem causam proximam, censetur moraliter in effectum consentire. Si verò sit causa tantum remotè, & per accidens ad pollutionem concurrens, ut nimius potus, aut cibus, aut equitatio, aut confabulatio, etsi absque causa & utilitate

exer-

exerceantur, motus, aut pollutio ex illis secuta censetur tantum venialis, dummodo ea non intendatur, & absit periculum consensus venerei. Quia effectus ille in talibus causis tantum remotè, & imperfectè continetur, & potius proveniunt ex imbecillitate complexionis & naturæ, quàm ex intentione illius qui talem causam aut actionem ponit, Ita etiam docet *Sanchez*, *Filliucius*, *Lessius*, *Diana* alios citans *part. 5. tract. 13. resol. 4.* Itaque generatim ut sciatur quando tales effectus censeantur esse intenti indirectè, sive in sua causa, aliqui breviter hanc Regulam statuunt: Si causa in genere luxuriæ sit peccatum mortale, pollutionem ex ea secutam esse mortalem: Si causa sit venialis, illum effectum esse venialem: Si verò causa nullum sit peccatum, effectum quoque nullum fore peccatum, secluso semper periculo directi consensus in ipsam pollutionem ex tali causa provenientem.

Remedia contra luxuriam, quæ decet Confessarium in promptu habere, breviter assignat *Peyrinus t. 1. q. 3. c. 2. aliíque.*

1. Humilitas & oratio, ut agnoscentes nostram fragilitatem ad Dei auxilium recurramus. 2. Sobrietas in victu, & carnis mortificatio. 3. Custodia sensuum, & vitatio familiaritatis cum mulieribus. 4. Fuga otij. 5. Piorum librorum lectio. 6. Mortis & æternarum pœnarum viva meditatio. 7. Frequens Communio, & Confessio apud unum prudentem & stabilem Confessarium. 8. Occurrente tentatione, cogitare Deum adesse præsentem, severum peccati vindicem: ac frequenter animo revolvere hanc sententiam: *Momentaneum est quod delectat, æternum quod cruciat.*

CAPUT VII.

De Præcepto VII. VIII. IX. Non furtum facies &c.

De Furto, Rapina, &c.

1. FUrtum est occulta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino: si fiat cum aperta violentia, dicitur rapina, quæ à furto specie distinguitur.

2. Furtum non est, in extrema vel gravissima necessitate propriâ vel alienâ accipere ex re alterius, quantum hic & nunc necessarium est ad subveniendum necessitati, neque obligatio est posteâ restituendi. Aliter sentiendum de necessitate gravi, juxta dicta part.3.tract. 1.quæst.9.

3. Quantitas requisita ad furtum mortale, æstimanda est ex prudentum judicio consideratâ pecuniæ raritate, & personâ furto læsâ. Non malè rem determinare videretur, qui statueret quantitatem censeri gravem, quæ æquaret stipendium diurnum honesti artificis; solent enim homines laborem illum, ejusque pretium pro re notabili æstimare. Ita etiam docuit hic *Lud. Scilders*, & in suis dictatis plures alij Lovanij eruditi Professores.

Laxior est *Sotus, Corona, Navarrus de furto, n. 3.* qui docent mortale non esse lautas divitias possidenti auferre tres argenteos. Respectu hominis quantumvis ditissimi unum vel alterum aureum materiam gravem conficere censet *Bonacina aliique.*

4. Potest etiam in re modica aliquando grave peccatum admitti, si indè grave damnum eveniat,

niat, ut si quis sartori acum, quam unicam habet, suffuretur.

Quando domestici furta non admodum damnosa sine magna difficultate restituere nequeunt, prudenter & licitè aget Confessarius, si illis injungat, ut obsequiis extraordinariis damnum compensare studeant.

5. Uxor à viro, filius à patre, si quid non magni pretij accipiat, non furatur: si tamen notabile quiddam fuerit, omninò est restituendum.

6. Si quid contractu oneroso, ut emptione, à fure acceptum sit, sufficiet id ei, aut cui ille voluerit restituere, etsi quidam domino proprio id malint restituendum esse.

7. Qui pauca furatur per vices, ubi summam notabilem explevit, obligatur sub mortali ad totius summæ restitutionem; modò illa pauca sic accepta sint, ut in morali æstimatione, una summa totalis, aut notabilis damnificatio censeri possint: quia tunc in idem recidit, sive quis ab altero auferat summam notabilem paulatim, sive simul, cùm in utroque eventu damnum æquè magnum sustineat proximus. Deinde hæc praxis, utendi v.g. parvis ulnis, aut mensuris, esset graviter perniciosa commercio humano; ut proinde Innocentius XI. rectè prohibuerit propositionem 38. huic doctrinæ oppositam. Fusius hæc deducta invenies supra *part. 3. tract. 1. quæst. 9.*

8. Sine furti crimine potest uxor succurrere necessitati sui patris, aut matris, aut prolis ex alio Matrimonio, etiam nolente marito, ex bonis propriis, aut communibus, dummodò post mortem viri ea quæ largitur in sua portione computet. Quia illa jure naturæ tenetur eos alere,

alere, & maritus debet in hoc conſentire, *Navar. Leſſ. Diana p. 5. t. 8. r. 34.* Quod aliqui ad uxoris fratres, & ſorores probabiliter extendunt,

9. Non furatur etiam v.g. famulus, qui moderatè utitur tacitâ compenſatione, ſi ſtipendium ſuum (quod ſupponitur illi promiſſum, & certò debitum) non poſſit aliter obtinere. Uti plures docent apud *Laym. & Tolet. l. 5. cap. 15.* contra alios paucos. Et hæc illorum ſic limitata doctrina, eſt omnino aliena à prop. 37. reprobata ab Innocentio XI. *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occultè heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſolario, quod recipiunt.* Quia hic compenſatio illa non relinquitur judicio famuli, ſed requiritur expreſsè ut ſalarium illud totum ſit illis promiſſum, & certò debitum, & ut aliter obtineri non poſſit. Nihil autem horum trium propoſitio prædicta requirit: & ideò illa periculo injuſti exceſſus, & abuſus viam pandere videtur.

Quæres, An liceat clàm, aut etiam per vim propriâ authoritate rem meam recuperare ab alio iniuſtè detentam.

Reſpondeo cum diſtinctione: Si res tua in ſpecie extet apud injuſtum detentorem, nec poſſis facile aliter recuperare, licitum eſſe non tantum clam auferre, ſed etiam vim adhibere. Quia perinde agis ac ſi vim inferres furi volenti rem tuam rapere, aut raptam retinere, quod licitum eſſe admittit communis ſententia.

Quod ſi res tua apud alium non extet in ſpecie, ſed tantum in debito quo alius tibi adſtrictus tenetur, quod non facile potes recuperare; tunc dico licitum non eſſe vi rem æquivalentem eripere, aut debitorem violentâ coâctione ad debiti ſolutionem adigere. Quia debitum ut legiti-

mè

mè recuperetur exigit cognitionem causæ, cognitio vero causæ requirit officium judicis, nemo autem in sua causa judex esse potest.

Quæres præterea, An ille qui alteri damnum attulit ignoranter, aut non liberè, teneatur ad illud reparandum?

Respondo negativè. Quia damnum non posuit, damnificato rationabiliter invito. Assumptum probatur: nemo potest velle, ut quis sibi non inferat noxam, licèt de ea inferenda inculpatè non cogitet, aut licèt necessariò eam inferat, cùm non possit velle id quod impossibile est. Confirmantur hæc ex Decret. Greg. *lib. 5. tit. 36.* de injuriis & damno dato cap. ult. necnon *l. 3. §. ad legem*: quibus consonant Theologi possim omnes unà cum D. Thoma.

Dices primò, quivis licitè alterum arcet, etiam non liberè agentem, ne se lædat: ergo læsus in casu rationabiliter est invitus.

Respondeo, concedo antecedens, quià alioqui jus se suaque defendendi inutile pro magna parte foret; sed nego consequens, eò quòd dispendium illud nec ab illo (uti suppono) nec ab alio inferente evitari potuerit.

Instabis, saltem poterit absolutè velle, ut quando jam jactura sibi eatenus fuerit illata, restauretur ab inferente: hoc enim videtur requirere plena sui defensio.

Respondeo, negando assumptum: defensio ut sit licita, debet fieri modo competenti; qualis non est, si quis vellet obstringere alterum sub reatu pænæ æternæ vel temporalis ad resarciendum cum æquali detrimento aliquid, cujus ipse causam non magis moraliter præbuit, quàm si bestia aut res aliqua inanimata effecisset. Aliud est, dum amentem v.g. aut furiosum, volentem

mihi nocere, simpliciter impedio : tunc enim non volo fieri aut omitti sponte ab illo aliquid, quod facere aut omittere sic nequit ; sed tantùm conatui ejus resisto, sicuti resisterem furori alicujus bruti vel elementi , quod utique permissum est.

Dices secundò, ille qui posuit causam damnificativam bonâ fide, tenetur eam re cognitâ removere : ergo etiam tenetur reparare noxam , qui illam intulit eâdem fide.

Respondeo, ille de quo in antecedenti, tenetur ad hoc ex Charitate, concedo : ex justitia, nego; Cùm enim illa actio ab eo processerit more non humano , in æstimatione morali tantumdem est, acsi ab eo non processisset. Proinde non tenetur etiam alter resarcire damnum à se bonâ fide allatum, nequidem ex Charitate : quia non potest resarcire absque damno secundum se gravi aut æquali, prout facere potest prior causam removendo.

Instabis, cùm alteruter in casu incommodum subire debeat , satiùs videtur, ut is ultimatè subeat, qui illud à parte rei intulit.

Respondeo, negando assumptum : etenim rationi consentaneum haud est (ut ex prædictis liquet) obligari creaturam rationalem ad restaurandam jacturam, quam posuit absque ulla culpa. Proinde offensus cogitare potiùs debet sibi illud non tam per hominem, quàm per infortunium obtigisse. Si tamen prudenter dubitaret , num afferens aut permittens damnum, aliquam culpam seu negligentiam commisisset, tunc licitè posset eum ad reparationem urgere per magistratum , qui juxta leges Civiles in similibus favet damnificato. Ex his patet tutam esse hanc resolutionem , quæ in praxi magni sæpe momenti

menti

menti est, & passim magis supponitur quàm stabilitur.

De aliis injuriis & peccatis, quæ præcepto 8. 9. & 10. adversantur, ex sequentibus constare debet.

CAPUT VIII.

De Contractu in genere.

Contractus est consensus externus duorum, quo liberè & legitimè utraque pars, vel saltem una alteri acceptanti, se obligat. In qua definitione, pleræque conditiones ad contractum requisitæ implicitè continentur.

1. Ex qua sequitur primò, non perfici contractum, aut obligationem, si alteri promisisti sic, ut solus ipse sis conscius: imò etsi signum externum accesserit, si non acceptaverit alter, contractus nullus est, ac nulla proindè obligatio.

2. Qui ad contrahendum sunt inhabiles, aut quibus jus positivum resistit, nihil agunt contrahendo, v. g. pupilli, fatui &c.

3. Nihil item agitur, si materia contractus sit illicita, vel illegitima, uti est res aliena vendita à fure.

4. Eadem est ratio, si circa rei substantiam vis, dolus, error versatus sit, quod accidit, v. g. ubi acetum væniit pro vino, vitrum pro gemma.

5. Si tamen, circa qualitatem tantùm, aut circumstantiam ejusmodi accidentalem, error dolusve intercesserit, non idcircò contractus continuò est invalidus: Poterit is nihilominus interdùm ob injuriam rescindi.

6. Imò

6. Imò nec si ex metu gravi etiam injustè incusso celebretur contractus, idcircò invalidus dicendus erit, sive onerosus is fuerit sive gratuitus: est enim adhuc liber simpliciter, & voluntarius; licet à judice rescindi possit ex arbitrio illius, qui metum passus fuerit. *Sanch. Laym. Lugo hic, d. 22.*

7. Excipitur jure positivo contractus Matrimonii, professio religiosa, & alia quæcumque vota, quæ tali metu extorta non obligant; item contractus dotis, qui in hoc contractum Matrimonii sequitur, promissio vel traditio in rebus Ecclesiæ, authoritas tutoris per metum extorta. *leg. 1. §. ult. ff. de author. tutor.*

8. Illegitimè contrahunt, quibus bonorum suorum administratio non conceditur, ejusmodi sunt furiosi, prodigi, filii familias, uxores, Religiosi, Pupilli, minores. Excipe casus aliquos quos habet *Less. l. 2. cap. 17. dist. 4.* & qui infrà occurrent.

CAPUT IX.

De Donatione & Promissione.

1. DOnatio alia est verbalis, per quam res donata non traditur, & parit tantùm actionem personalem, in eum, qui donavit: Alia est donatio realis, in qua res donata etiam traditur, & statim transit in rem accipientis.

2. Donatio, etiam adhibitâ scripturâ & testibus, potest ante acceptationem revocari. Ad donationem validam requiritur, ut absenti eam indicet ipse qui donat, nec satis est id fieri ab alio, sine ejus mandato: quod si is cui

res donatur, præsens taceat, censebitur acceptare. Quia in favorabilibus qui tacet consentire censetur.

3. Donatum pro absente acceptare potest Notarius, & pro causa pia homo quilibet.

4. Bonorum omnium donatio non semper est invalida, si donans præsentia tantùm bona intelligat, nec adjungat etiam futura; si quidem pietatis, aut dotis, aut mortis causâ donatio facta sit, aut si ea juramento aut morte firmetur. *v. Molin. d.280.*

5. Qui certam summam donando excedere prohibetur, titulo tamen remunerationis, gratitudinis, eleëmosynæ donare poterit; etiam sic imminutâ portione legitimâ filiorum: ita *Navar. &c.*

6. Quod datum est per modum dispositionis ad aliquid, v. g. ad religionem, aliumve statum, retineri potest, etsi posteà status ille non sequatur.

7. Rex potest revocare donationem tam suam, quàm prædecessoris sui, si illa regnum enormiter lædat. *Bart. Lugo, Diana p. 8. t. 6. r. 18. &c.*

8. Modus adjectus donationi turpis, vel impossibilis, censetur non adjectus. *Molina d. 208. col. 5.*

9. Donatio inter vivos, etsi res jam tradita sit, revocari potest in certis casibus, nisi illa fuerit remuneratoria, aut facta Ecclesiæ, aut Monasterio.

Primus casus est, si donatarius probetur esse enormiter ingratus, v. g. si donanti graves injurias inferat, aut inopiâ laborantem non sustentet, quod notandum est ingratis filiis, quibus

bus parentes omnia donarunt *Less. Sylv. Trul. Bonacina.*

2. Si donans caruerit liberis, & posteà ei proles nascatur: hæc enim conditio inest donationi, ex dispositione juris, uti notat *Diana, Sa &c.*

3. Si donatio fuit talis ut filii omninò priventur legitimâ portione, possunt eam, etiam ipsi filii revocare. *Navar. Less. Diana.*

10. Simplicem promissionem rei notabilis, etiamsi à promissario acceptatam, per se non obligare sub mortali docet *Cajet. & quidam alii.* Probabilior tamen videtur contraria opinio quam tenet *Malder. Vasq. Fil. &c.* si quis veram promissionem seriò expresserit, & non solùm propositum aliquid præstandi.

11. In foro tamen externo ut judicetur seria & valida promissio, ultra acceptationem requiritur ut exprimatur causa propter quam facta fuerit promissio, ut tradit *Covar. Villa. Trul. l. 7. c. 16. d. 6.*

Plura de promissione & donatione colliguntur ex dictis suprà de devoto, & infra de testamento.

CAPUT X.

De commodato, deposito, mutuo.

1. Commodatum est contractus, quo res aliqua quoad solum usum, pro certo tempore, & gratuitò conceditur.

2. Depositum, est quod traditur custodiendum, ut integrum restituatur.

3. Mutuum ab utroque differt in eo, quod transferatur in alium dominium illius rei quæ

mutuo datur, non item in illis quæ dantur per modum depositi vel commodati.

4. Ante tempus definitum commodator rem commodatam repetere non potest sine injustitia. Si tamen ex eo, quod re suâ careat, illi damnum impendeat, potest eam ante tempus repetere, quamvis indè damnum æquè magnum impenderet commodatario. Quia (ut ait *Navar.*) in commodatione hæc tacita involvitur conditio: nisi intereà contingat rem esse necessariam commodanti.

5. Re depositâ licitum est uti, quando depositarius bonâ fide existimat depositori id non displiciturum, aliàs absque usu servari debet.

6. Si res commodata, vel deposita perierit, probabile est depositarium teneri tantùm in casu quo dolus, aut culpa crassa dolo æquivalens intervenerit: *Less. Layman.*

Excipe tamen sartores, molitores, aliosque artifices, quibus res traditur expolienda, uti etiam nautas & aurigas, qui ex levi culpa obligantur. Quia etiam in eorum commodum res alienæ illis traduntur. *Sylv. Less. &c.*

7. Si depositarius aut commodatarius dubitet, an commodatum sive depositum perierit suâ culpâ, non tenetur, in foro saltem interno, ad restitutionem. Quia in dubio non præsumitur delictum, ita *Sanch. de Matrim. l. 2. d. 41. num. 18. &c.*

8. Dolus tamen præsumitur in foro externo, nisi depositum casu sic periisse probetur, ut simul cum rebus depositarii servari non potuerit, quod fieri potest. v. g. imminente naufragio aut incendio, quo casu depositarius non teneretur rem alienam præ sua servare.

9. Si quis depositum domino reposcenti remiserit

miſerit per hominem, qui vulgò fidus audiebat, iſque ſibi retinuerit, vel perdiderit, rem domino periiſſe cenſet *Molina apud Eſcobar, &c.*

10. Mutuans ad damnum ſarciendum obligatur in conſcientia, ſi de rei vitio mutuatarium non monuerit.

Item niſi par neceſſitas urgeat, rem mutuatam ante tempus repetere non poteſt.

11. Tenetur mutuatarius præſtare caſum fortuitum mutuo evenientem, cùm penes eum rei dominium ſit, & in eadem qualitate, & quantitate eam ſuo tempore reddere debeat.

Non licet in vero mutuo, ullum lucrum accipere, quia eſſet uſura, ut cap. ſeq. magis patebit.

12. Mutuum diſtinguitur à pignore, hypotheca, & locato, quod in his dominium rei in alterum non transferatur cui ea oppignoratur, ſed tantùm uſus, uti diximus de commodato & depoſito, in mutuo autem cum uſu dominium transfertur. *Bonac. d.*3. *q.*3. *p.*1. *&c.*

CAPUT XI.

De Vſura.

1. USura eſt lucrum ex mutuo: tale lucrum eſt quidlibet pretio æſtimabile, quod ſupra ſummam capitalem præcisè ratione mutui exigitur. Hoc autem iniquum eſt, exigere lucrum pro re mutuata, quæ non eſt amplius tua, ſed aliena; quia rei mutuatæ dominium transfertur in eum, qui mutuum accepit.

2. Uſura non eſt, ſi nihil ut pretium mutuans intendat, ſed ex gratitudine tantùm aliquid ſperet, & eâ intentione illi aliquid done-

tur,

tur, etsi illud ut finem principalem intendat. *Mol. To. 2. d. 305. n. 6. C. Lugo d. 25. &c.*

3. Usura tamen incurritur dum ultra sortem signatè aliquid exigitur tanquam ex benevolentia aut gratitudine debitum. Aliud enim est aliquid ex gratitudine sperare, aliud ut debitum exigere; hoc enim aliquam mutuam transactionem præsupponere videtur.

4. Si des mutum, ut te in alterius amicitiam insinues, usura non erit; imò nec si indè speres aliquod officium. Quia amicitia pretio æstimatur.

5. Usurarium tamen est & illicitum pactum de officio aliquo obtinendo à mutuatario, vel de ejus opera pro te impendenda: ita communiter Doctores cum *Molin. Less. Salas. C. Lugo.*

6. Usura non est poscere aliquid ratione difficultatum vel expensarum, quæ erunt, vel timentur in recuperanda sorte quæ mutuò dantur: item ratione periculi in eâdem recuperanda. Quia pretio æstimari potest quod quis se in talem difficultatem periculumve conjiciat.

7. Nec est usura pacisci & accipere aliquid ratione emergentis damni, cujus mutuum verè causa sit, aut cessantis lucri, vel cessaturi, modò de hoc ipso mutuatarius præmoneatur: ut si cum pecunia tua quam alteri mutuaris poteras & volebas negotiando quæstum facere.

8. Usura est, mutuare frumentum vetus cum obligatione ut restituatur novum certo tempore, si quidem qui dat mutuum sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylv. Navar. Trul. d. 15. n. 11.*

9. Ex sententia communi usura est, si mutuum des ut posteà ex debito civili obligetur mutuatarius, tibi mutuari vicissim, aut vendere,

re, aut merces apud te emere, aut operas suas tibi locare. Ejusmodi enim obligatio pretio æstimabilis est, quæ mutuatarium privat potestate emendi alibi &c. *Lessius l. 1. c. 20. d. 8. C. Lugo, Layman. l. 3. tr. 4. cap. 16. num. 3.*

Item si frumentum quod alibi habes mutuum des, cum obligatione, ut reddatur vel hic vel alibi, ubi plus valet, cum sumptu vel labore majori. Nisi fortè alius titulus æquivalens accedat, lucri cessantis, periculi, &c.

10. Si mutuo des, v. g. decem modios tritici, & interim per accidens crescat tritici pretium, potes eandem mensuram repetere. Quia sic non petitur frumentum mutuum propter ejus pretium, sed propter ipsam substantiam frumenti, cui eadem mensura est æqualis. *Laym. Bonac.* Aliud est de moneta dum ejus valor accrevit, quia in ea æqualitas valoris non substantiæ spectatur, *Laym. Bonac. &c.*

Præter obligationem restitutionis, usurarius est obnoxius pœnis à jure constitutis *cap. quamquam, de usu. in 6.* ut si sit publicus sive notorius, non debeat admitti ad communionem altaris, aut absolvi donec usuras actu restituat vel cautionem pro iis præbeat, neque sepeliri in loco sacro, & qui sepelit ipso facto est excommunicatus. *Bonac. Lessius, Trul. Laym. &c.*

CAPUT XII.

De Emptione, & Venditione.

1. EMptio, est contractus quo pretium pro merce solvitur: venditio, quo pretium pro merce accipitur. Uterque contractus mercis traditione completur, & utriusque justitia in

in æquali valore mercis & pretii consistit.

2. Etsi contingat venditorem necessitate ductum res suas vilius vendere, emptio tamen erit justa. Quia à nullo deceptus est venditor, & venditio illi manet libera. *Cajet. Bonac. &c.*

3. Emptor potest emere minoris ex eo quod multa simul emat. Quia tum venditorem expeditum facit ad alia coëmenda, & liberat eum curis res illas servandi & vendendi.

4. Venditor communiter vendere debet eo pretio, quod vel à lege, vel à Magistratu constitutum est, &, si nullum sit statutum, illud æquum censebitur, quod à communi hominum æstimatione imponitur. Non consistit tamen illud pretium in indivisibili, sed dividitur in medium, infimum, & summum, sive in pium, moderatum, & rigorosum, ita ut venditio justa sit intra hanc latitudinem, ut videlicet modò infimo, modo summo pretio merces possint divendi.

5. Debet in æqualitate mercis cum pretio computari labor, impensa, industria adhibita in merce comparanda, conservanda &c. Undè ex hac ratione excusari possunt qui res minutas, aut fœnum, aut avenam in hospitiis charius vendunt, quàm passim alii in quantitate majori.

6. Illud genus monopolii injustum est, quo mercatores aliqui inter se propriâ authoritate conveniunt, ut coëmendo merces certi generis, v. g. frumentum, salem, vinum, illas pro suo arbitratu charius divendant, dum ipsi efficiunt ut vix alibi inveniri possint.

7. Venditor debet emptorem præmonere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest, v. g. de

de ovibus si sint morbidæ, de domo si sit ruinosa, de equo si sit furiosus, de panno si sit adustus: alioqui ad resarciendam fraudem & damnum secutum obligabitur.

8. Si occultè noveris debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur pretio ordinario debitum illud vendere iis, qui id nesciunt: tam quia dolus est, quàm quia non revelatur maximum vitium debito intrinsecum, quod est impotentia solvendi.

9. Licet rem vendere pretio currente, & nihil dicere emptori, etsi venditor sciat pretium mercis mox esse minuendum. Quia pretium currens, simpliciter adhuc justum est. Seclusis tamen mendaciis, dolo, fraudibus, quibus emptorem ad emendum allicere nequaquam licet. *Bonac. q. 2. p. 5. n. 12. cum Azor. Fill. Lessio &c.*

10. Si duobus in solidum res sit vendita, dominium acquirit is, cui tradita est, modò pretium solverit: si verò neutri tradita sit, debetur ei qui priùs tempore emit, alteri verò relinquitur actio in venditorem. Dominium tamen, ante traditionem, Ecclesiis, aliisque piis locis acquiritur. *Less. C. Lugo &c.*

11. Si res empta pereat ante traditionem, & sit in individuo determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, hic modius frumenti, illa perit emptori, nisi venditoris culpa perierit, aut aliter expressè conventum fuerit: si autem empta fuerit res indeterminata periculum spectat ad venditorem. Ita *C. Lugo, Less. Bonac. Layman l. 3. t. 4. c. 17.*

12. Si post traditionem res vendita pereat, aut fiat deterior, cedit in damnum emptoris, etsi necdum persolutum sit pretium: quia res quæ-

quælibet Domino suo perit. *Layman, Bonac. &c.*

13. Usura est, minoris emere credita certa anticipatâ solutione; secluso lucro cessante & damno emergente. Sic enim implicitè mutuat pecuniam minorem pro exigenda majori *Molin. Less. Fill. Tol. Bon. d. 3. q. 3. p. 10.* Aliud est, si credita sint incerta, litigiosa, aut cum difficultate exigenda: tunc enim jure coëmuntur minoris pro ratione incertitudinis ac difficultatis ab emente sustinendæ in re obtinenda, ita *Bon. Trul. &c.*

14. Regula universalis dignoscendi, an in aliis contractibus, in quibus est rerum quæ permutantur inæqualitas, interveniat aliqua injustitia, plerumque erit: animadvertere an insuper ex una parte accedat lucrum cessans, damnum emergens, aut periculum sortis, nam ex horum titulorum justâ consideratione, aliquid ultra sortem accipi potest. Uti fusiùs deducit *Molina, Less. Laym.* aliique Theologi & Juristæ. Varia insuper pro contractibus privatis, singulorum locorum propriis juribus constituta sunt, quæ nequeunt ad certa principia reduci, & ad Judicem potiùs, quàm ad Confessarium pertinent.

Quæstio in praxi singularis est: An vendentes licitè possint vino aquam miscere, aut optimo tritico grana viliora, si per hoc vinum aut triticum non reddatur deterius, quàm id quod passim pro eodem pretio ab aliis venditur?

Respondeo id non esse illicitum, si mixtio illa cum cautela, & sine immodico excessu adhibeatur, uti plures docent cum Lessio de just. lib. 2. cap. 21. dub. 11. Bonacina tom. 2. disp. 3. de contract. q. 2. pun. 6. n. 17. Diana part. 1.

tract. 8. resol. 51. Contra Rebellium Busenb. Laymam tom. 1. sect. 5. de just. tract. 4. cap. 17. §. 2. Mendo in statera dissert. 6. quæst. 4.

Probatur nostra responsio: quia in casu nullum damnum aut injuria infertur emptori: non enim tenetur venditor illi tradere merces majoris perfectionis quàm sint illæ, quæ pro eodem pretio ab aliis passim venduntur, & quæ eandem utilitatem habent ad usus humanos, uti hic fieri supponimus. Ergo venditor per hanc commixtionem non delinquit contra justitiam, neque ad restitutionem obligari debet. Idque confirmatur ex eo quod plures Authores probati tradant, licitum esse venditori imminuere rei mensuram, quando aliâ ratione obtinere nequit legitimum illius pretium, cum per hoc nullam inferat injuriam emptori, cui tradit merces pretio accepto æquivalentes.

Dixi in responsione, *si cautela sine immodico excessu adhibeatur*. Quia propter excessus periculum hæc praxis, quamvis in se legitima, prudentibus tantum & timoratis indulgeri debet, ne aliàs homines laxioris conscientiæ facile sibi persuadeant suarum mercium præstantiam cæteras longè antecellere, atque ita vinum largâ manu lymphatum, largiori conscientiâ, pro communi melioris vini pretio divendant.

De Simoniaca emptione aut venditione.

S*imonia* est studiosa voluntas emendi, aut vendendi aliquid spirituale, aut spirituali annexum, pro pretio temporali. Nomen accepit à *Simone* Mago qui Actorum 8. hoc crimen admisit.

1. Requiritur ad Simoniam ut sit deliberata vo-

voluntas *emendi aut vendendi*, sive contractus onerosus, aut pactio tacita, vel expressa, & obligatio ex ea resultans. Non sufficit enim aliqua naturalis obligatio v. g. gratitudinis, quando quis sperat, vel tantum intendit aliquam remunerationem, si nulla intercedat obligatio, qualis solet esse in contractu oneroso. Per, *pretium temporale*, intelligitur etiam id quod pretio æquivalet, ut est obsequium, patrocinium, famulatus &c.

2. Nomine, *rei spiritualis*, non tantum importatur res formaliter supernaturalis, & ad salutem nostram per se ordinata, ut est gratia, aut dona Dei interna, sed etiam res quæ causat gratiam, aut donum aliquod supernaturale, ut sunt Sacramenta, concio, preces, aut alia Sacramentalia: item effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio, absolutio, benedictio, dispensatio, excommunicatio, electio ad beneficium, præsentatio, confirmatio, collatio, & alii actus ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinentes, qui omnes sine peccato Simoniæ emi aut vendi non possunt.

3. Denique ad Simoniam sufficit quod ematur aut vendatur aliquid *rei spirituali annexum*, ut sunt reditus beneficiorum, qui propter officium spirituale conceduntur.

Malitia igitur Simoniæ consistit in eo quod res sacra sive spiritualis irreverenter tractetur, dum instar rei temporalis pretio commutatur, ac si hæc esset illi æquiparanda.

Hoc peccatum est mortale ex genere suo, nec veniale fieri potest ex materiæ levitate: quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia, tum ipsius doni, tum etiam Dei qui singulari & superna-

turali modo illius doni author existit. Potest tamen esse peccatum veniale ob actus indeliberationem, & imperfectam cognitionem malitiæ. Ita *Suarez tom. 3. de Rel. lib. 4. c. 36. Less. hic c. 35. d. 1. Azor, Layman, aliique.*

Simonia alia est *juris divini*, quæ nempe est prohibita propter malitiam suam v. g. hostiam consecratam vendere. Alia est *juris humani*, quæ est mala tantum propter prohibitionem. Hoc modo ab Ecclesia prohibetur, ideoque simoniam juris humani contrahit, primò, venditio beneficiorum, etiam secundum id quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantum ordinatorum ad res sacras, v. g. sacristæ, advocati Ecclesiæ, aut thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ cum obligatione alicui facta, ut suadeat alteri sibi conferre beneficium. 4. Contractum inire de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Absque authoritate superioris permutatio, & resignatio beneficiorum: vel etiam reservatio pensionis ex beneficio resignato: hæc tamen possunt licitè fieri accedente facultate superioris qui jus illud constituit. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblati, pro examine ad Parochiam ex *Trident. sess. 24. c. 18.* pro collatione ordinum, pro tonsura, vel litteris dimissoris, *Trident. sess. 2. cap. 1.* excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo id permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad religionem, quamvis non detur pro statu religioso, qui cum sit spiritualis jure divino vendi non potest, sed pro onere sustentationis istius personæ, nisi forte excuset monasterii tenuitas, vel consuetudo con-

contraria: ita *Layman*, *Lessius*, *Bonacina d.1. q.1. Azor.3.p.1. 12.c.14.* Idem est si pro Concione aut Missa pretium accipiatur, nisi ratione laboris extrinseci, aut alterius incommodi pretio æstimabilis, ut docet supra *Layman*, *Bonacina aliique*.

Item Simonia est, dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, aut censuris, pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate; cum hæc sit jurisdictio spiritualis. Quamvis possit in his aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ, ut in quibusdam casibus fieri solet.

Non est autem Simonia, dare aliquid ad redimendam iniquam vexam, v. g. neganti Sacramenta in necessitate; aut impedienti legitimam beneficii possessionem, *Suar. Less. Laym.* vel iniquè impedienti electionem, vel possessionem ad quod jus in re jam obtinetur; quod si tale jus nondum habes, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantum potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Quia in primo casu non datur tamquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur.

Neque Simonia est dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, aut concionibus; aut de eo pactum inire: quia non datur tamquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ, quod illi ex justitia debetur. *Suar. Laym. l.4. tr.20.*

Non est Simonia saltem juris divini, quamvis possit esse quandoque juris humani, spirituale cum spirituali permutare, v. g. beneficium pro beneficio, reliquias cum reliquiis; vel

vel dare temporale pro temporali, ut si calicem, vel agnos Dei præcise ratione materiæ vendas: vel dare temporale, pro spirituali per modum doni gratuiti, etsi adsit spes vel intentio alium excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contra. Quia titulus gratitudinis non respicit pretium, sed beneficium; nec solvit aliquid ex debita compensatione, modò ultra hos limites non rapiat habendi dira cupido, quam coërcet Innoc. XI. Proposf. 45. declarans non evitari omnem Simoniam, quando datur temporale pro spirituali, etsi temporale sit solum gratuita compensatio pro spirituali, aut è contra.

Variæ sunt pœnæ Simoniacis constitutæ, quarum hic aliquas recenseo.

Primò, ob Simoniacam collationem, & susceptionem Sacrorum Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio papalis ab exercitio ordinum susceptorum.

Secundò, ob Simoniam realem in beneficio Ecclesiastico, incurritur 1. excommunicatio Papalis. 2. irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio; unde talis non facit fructus suos. Et hoc ita se habet, licet aliquis à tertia persona tali modo provisus vitium illud ignoraverit: nisi tamen, dum rescivit, contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis; vel nisi bonâ fide possederit beneficium per triennium. Ita *Layman tr. 10. cap. ultimo, Lessius lib. 2. cap. 35. d. 31. Bonacina d. 1. q. 7. p. 2. n. 20,* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: quamvis aliis beneficiis jure ipso non privatur, nec ad nova

ob-

obtinenda, ante sententiam judicis, redditur inhabilis.

Quoad pretium Simoniacè acceptum pro beneficio, aut alia re spirituali; si non est secuta rei collatio, jure naturæ restituendum est illi à quo est acceptum. Si verò secuta est collatio, & Simonia utrimque completa, probabilius est restitutionem faciendam esse Ecclesiæ, & non illi qui pretium contulit, quia Ecclesia hac ratione tam dantem quam accipientem punire intendit.

Quæres primò, quid dicendum de casu subtili, quo certo contra collatorem v. g. Episcopum pro mille florenis, quod beneficium non sit mihi, sed alteri, collaturus, ut nempe mihi conferendo, collator mille florenos ex sponsione lucretur? Respondeo, illam sponsionem esse Simoniam palliatam, & illicitam; non enim tam est sponsio, quam tacita emptio beneficii.

Quæres secundò, quid si quis procedat per contractum innominatum hoc modo: Conferam tuo nepoti hoc beneficium, si tu simile conferas meo nepoti, cognato, vel amico? Respondeo, collationem illam esse Simoniacam, si de re præstanda non simplex insinuatio, sed verum pactum intercedat, quod ex *cap. finali, de pactis*, satis colligi potest.

Quæres tertiò, quid judicandum de eo qui pecuniam præbet alicui tertio ut intercedat apud alterum, ut hic intercedat apud Collatorem beneficii, ut conferatur illi qui dictam pecuniam præbuit?

Respondeo, illum casum apud aliquos Authores ut licitum admitti: quia, inquiunt, pretium illud datur pro re merè temporali, nempe pro

pro gratia sivè intercessione amici apud collatorem: hanc sententiam ut probabilem habet *Vasquez & Sanchez in Opusculor. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 3. & aliqui Recentiores apud *Dianam part.* 4. *tract.* 4. *resol.* 151. & iterum *part.* 10. *tract.* 15. *resol.* 5. Sed ipse *Vasquez & Sanchez* censet contrariam sententiam esse probabiliorem: quod omnino verum judico tam ab authoritate, quàm à ratione; quia illud pretium saltem mediatè pro ipso beneficio conferri videtur: & hac viâ facile foret passim palliare Simoniam in oculis hominum, sed prava animi intentio fugere non potest oculos Dei, ut etiam rectè hic notat *Stephanus à S. Paulo pag.* 422.

Quæres quartò, An liceat absque Simonia pro beneficio aut alia re spirituali accipere aliquid temporale titulo gratitudinis, sic ut de illo ex gratitudine præstando pactum intercedat? Licitum id esse, videtur admittere *Diana* citans *Valentiam*, quia non est pactum inducens obligationem justitiæ. Verùm etsi non inducat obligationem justitiæ, adfert tamen novam obligationem, & pretio æstimabilem, supra simplicem gratitudinem, quæ per se libera est, nec obligat determinatè ad hoc vel illud donum conferendum, quod tamen fit ex vi istius contractus, qui proinde onerosus censeri potest.

CAPUT XIII.

De Testamento.

1. TEstamentum est justæ voluntatis dispositio de rebus post mortem præstandis, cum hæredis institutione. Et per hoc ultimum, differt

differt testamentum à *legato*, sive fidei commisso partiali, quod tantùm est donatio particularis alicui à defuncto relicta. *Codicillus* autem est quasi imperfectum testamentum, sine hæredis institutione, ad constituenda aliqua legata, vel ad aliquid in testamento explicandum, mutandum, addendum, vel demendum. De quibus *Laym. l. 3. t. 5. c. 1. Bonac. Tanner. aliique.*

2. Ad testamentum solemne, sive clausum, requiruntur à jure variæ solemnitates: nempe ut testator illud suâ vel alicujus manu scriptum offerat septem testibus idoneis, non defectuosis, non cœcis, surdis, mutis, nec furiosis, & prodigis, infamibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt; (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus potestate sunt) sed masculis puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram profitendo id esse suum testamentum: tum si possit manu suâ subscribit, alioqui id præstat octavus pro eo testis, dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos; proprioque, vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant, *Laym. Bonac. d. 3. q. 17. p. 1. &c.*

3. Si testamentum careat debitâ solemnitate, & dubitetur an testátor intenderit conficere testamentum *clausum*, an verò apertum, habebit saltem vim testamenti *nuncupativi*, quod tantùm requirit ut septem prædicti testes audiant & intelligant testatoris voluntatem etiam solâ voce expressam. Quia præsumitur testatorem hoc saltem voluisse potiùs quam actum suum esse irritum. *Sanch. Lugo &c.* Consultum est in conficiendo testamento etiam adhibere Notarium qui particularium lo-

eorum jura nosse solet, ut valori testamenti in foro externo tutiùs consulatur.

4. Notat quoque *Diana p.6. tr.5. resol.30.* invaluisse consuetudinem ut minor numerus testium quam septem sufficiat ad valorem. Certè hominibus rusticanis quinque testes sufficere, si difficulter plures habentur, absque subscriptione, si non sint litterati, tradit *Laym. & Bonac.*

Item tempore pestis necesse non est testes simul congregari, sed tantùm ut singuli seorsim adhibeantur: imò absolutè loquendo tunc duos vel tres sufficere ex jure gentium docet *Diana p.7. tr.6. cum Sa, Laym. &c.* Neque minus militibus, dum in castris sunt, concedunt jura privilegium.

5. Si testamentum factum sit ad *pias* causas, etiam in foro externo juris solennitates non requiruntur, sed tantùm quæ jure gentium sufficiunt, nempe duo testes, inter quos fœmina esse potest. *Covar. & alii* 12. Item Parochus, aut Confessarius etiamsi legata essent pro Ecclesia propria, *Less. Lugo &c.* Et quamvis morte interveniente contingeret testamentum non esse absolutum, validum tamen est quoad legata pia *Diana &c.* In foro autem conscientiæ etiam sine ullo teste sufficit scriptura, nutus, vel aliud signum, quo voluntas Testatoris sufficienter indicatur. *Molina, Lugo, Diana.*

6. Si autem testamentum factum fuerit ad causas *non pias*, & careat solennitatibus jure requisitis, probabilius est illud *saltem in foro conscientiæ* esse omninò validum: adeoque licitè retineri quod ex tali testamento possidetur. Quia illæ solennitates tantùm requiruntur in foro externo ad fidem in judicio faciendam, & ex-

excludendam omnem deceptionem. Ita *Lessius de jur. l.2. c.19. d.3. Barbosa. Wiggers, p.9. tr.7. resol.49. contra Molin. Dian. &c.*

Hinc hæres ab intestato non videtur excusari in foro conscientiæ à persolvendis legatis in testamento non solenni relictis, si satis ipsi constet de voluntate Testatoris. De qua si dubius sit tenetur cum aliis pro ratione dubii componere. Quia in hoc dubio neutri parti favet possessio.

7. Testari non potest Religiosus professus, nec filius familias de bonis adventitiis sine patris consensu, nisi tamen sit Clericus, etiam primæ tonsuræ: nec cœcus sine testibus, nec pupillus, nisi sit doli capax, & juramento confirmaverit. Nec in bello justo captus, nec obses apud infideles. Nec manifestus usurarius, nisi præstitâ cautione: valebunt tamen hujus legata ad causas pias si pænitens obierit. Nec uxor nisi ad pias causas; sicubi legitimè statutum sit, ut non possit testari sine consensu mariti, uti refert *Sa, & plures alii.*

8. Patris testamentum inter liberos ab eo solo scriptum, aut subscriptum validum est, etiam ad pia legata, *Sa, Diana, &c.*

9. Potest Pater ob justam causam inæqualiter filiis bona relinquere, ubi non obstat lex particularis: sed non potest legitimâ portione privare.

10. Etsi spurium à testamento excludat jus civile, ex jure tamen Canonico potest illi Pater alimenta relinquere, & filiæ dotem si eâ indigeat.

11. In dubio testamenti judicandum est testatorem, id voluisse, quod si adesset dicturus crederetur.

 12. Qui

12. Qui juravit non revocare testamentum, si revocet certum est validè revocare, imò à perjurio si causa subsit probabiliter excusatur. *Sa*, *&c.*

13. Conditio hæc testamento apposita, *si filia non nupserit*, in ea quæ nunquam nupsit, item, *si non intrabit Religionem*, pro non apposita habetur.

14. Testator nullo jure positivo prohibetur, omissis consanguineis collateralibus, v. g. fratre, quemvis extraneum hæredem constituere. *Bonac. & alii 5. apud Diana p. 1. tr. 8. resp. 83.*

15. Professio religiosa testamentum priùs factum non irritat, cum tunc fuerit sui juris, ut Theologi passim admittunt.

16. *Executor* testamenti potest esse, qui excedit annum 17. ætatis, unus vel plures, mas vel fæmina, Clericus, aut Religiosus, sed cum licentia sui Prælati, & quidem Generalis, si sit Societatis: sed Franciscanis id omninò jure prohibitum. Si tamen hos executorem agere contingat, acta non erunt invalida, sed tantùm illicita, *Laym. Bonac. Dian. p. 8. t. 8. r. 9.*

17. Si à Testatore nullus nominetur Executor testamenti, executio ad hæredem pertinebit, etiam ad pia legata: potest tamen tali casu Episcopus eam ad se pertrahere jure communi. *Laym. &c.*

1. Quando voluntas Testatoris honestè impleri potest, non possunt legata ad pias causas commutari etiam in opus manifestè meliùs; nisi ex dispensatione Pontificis, & justa de causa: *Vasquez* id etiam Episcopo concedit. Communis opinio Doctorum admittit ad Episcopum, hæredem, & executores pertinere per epikiam in-

interpretari, non esse à defuncti voluntate alienum si aliqua mutatio fiat: v.g. si pecuniam reliquerit ad calices emendos pro Ecclesia, quæ calicibus non eget, poterunt eam applicare ad comparandas casulas, aut alia ornamenta, quæ magis ad Templi usum conducunt. *Vasq. Molin. Barbosa &c.*

18. Si executores intra annum suâ culpâ negligunt exequi testamentum, jus executionis ad Episcopum devolvitur. *Molin. Dian. & 8. alii.*

19. Imò in legatis piis tenentur ad executionem intra sex menses, idque etiamsi nondum inita sit hæreditas. *Molin. Vasq. Diana p. 8. t. 6. resol. 25.*

20. Si bona defuncti non sufficiant ad legata omnia persolvenda, distribuenda sunt omnibus pro singulorum rata æqualiter, quia eo in casu jus ad solutionem est in omnibus æquale. *Diana Sylv. Sanch. Bonacina.*

Formula autem Testamenti talis esse solet. *In nomine Dei omnipotentis, Amen. Ego N. N. nunc libere, & integris sensibus commendo Corpus terræ sanctæ, & Animam meam Deo creatori, sub protectione B. Virginis &c. Hæredem meum constituo N. N.* exprimendo bona relinquenda, debita solvenda, legata pia, aut alia pro particularibus personis prout cupit de rebus suis disponere. Postea nominat Executores sui testamenti, & exprimit obligationes, si quas illis imponit. Postremò annotat locum, diem, & annum; & infra Nomen suum, ac Sigillum apponit. Subscribunt etiam testes singuli.

Et quoniam in quibusdam varia sunt aliquando variorum locorum jura, expedit in con-

conficiendo testamento Notarium loci publicum adhibere, aut alium peritum & fidelem, ut in singulis securius procedatur.

CAPUT XIV.

De Restitutione.

§. 1. *Quinam teneantur ad Restitutionem.*

1. Restitutio, est actus justitiæ quo reparatur damnum per injuriam alteri illatum. Injuria autem est læsio juris alieni in re quam possidet, vel ad quam possidendam jus habet. Hinc si læsio sit contra solam charitatem aut aliam virtutem, non est sufficiens fundamentum restitutionis. Injuria hæc aliquando est materialis, quando quis bonâ fide causa fuit damni illati, aliquando formalis, quando malâ fide, id est, sciens, vel scire negligens alteri damnum intulit.

2. Non solus ille qui proximè damnificat ad restitutionem obligatur, sed etiam illi qui ad damnum alteri inferendum cooperantur. De his ut Confessarius promptè possit judicare, sequenti versu aptè comprehenduntur.

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus,
Participans, mutus, non obstans, non manifestans.

3. *Jussio* indicat eum, qui jubet vel mandat damnum inferri, ad illius restitutionem teneri, sive mandet expressè sive tacitè tantùm, v. g. quando famulus ex verbo vel signo colligit gratum fore suo domino si damnum inferat, dominus ad restitutionem obligatur.

Non obligatur tamen qui absque ullo mandato

dato ratum habet opus suo nomine factum. Quia ratihabitio præsens non est causa damni jam præteriti.

Neque mandans qui ante executionem mandatum suum revocavit, si id mandatario tempestivè innotuit. Quia tunc damnum non est illatum ex vi mandati, utpotè retractati. *Molin. Fil.Less.l.2.c.13.*

4. *Consilij* nomine intelligitur is qui suadendo, rogando, aut hortando causa efficax fuit damni illati, ac proindè in defectum exequentis ad restitutionem obligatur. Illi autem, qui pravum ejus consilium secutus fuit, consulens ad nihil tenetur, nisi dolosè ignorantem suadendo circumvenerit, juxta reg. jur. 62. in 6. *Nullus ex consilio nisi fraudulentum sit obligatur.*

Si consulens ante rei executionem consilium suum seriò revocaverit, & conatus fuerit factum impedire, probabile est excusari à damni illati restitutione: quia tunc damnificans præsumitur potiùs propriâ malitiâ quam alieno consilio moveri, uti videre est apud *Bonac.Sa,Tanner. Dian.tra.2.Miscel.18. & tract.5.resol.83.* Quamvis plures sint, qui contrarium tenent, præsertim quando eum cui damnum parabatur non monuit, ut sibi præcaveret.

5. *Consentiens, fautor, receptor*, sive *recursum* præbens, si cooperando efficax causa damni extiterit, illud pro sua parte resarcire tenetur. Talis est v. g. qui suo calculo vel suffragio verè causa fuit ut eligeretur indignus, vel ut aliquis dignus jure aut spe suâ excidat: item qui sciens furem recipit & fovet, vel res furtivas coëmit. De his enim l. 3. dicitur, *Receptatores non minùs delinquunt quam aggressores.*

6. *Palpo* dicitur, qui laudando, & adulando, vel

vel etiam ignaviam exprobrando, aliquem animat ad damnum inferendum, qui ad restitutionem tenetur si efficaciter ad damnum cooperatus est.

7. *Participans* est, qui partem prædæ recipit, aut cooperatur, v.g. agendo pro fure excubias, advehens instrumenta quibus res aliena auferatur. Excusantur tamen illi si metu gravioris mali adacti ponunt istiusmodi causam ex se indifferentem, v.g. scalam fenestræ admoveant ex qua per accidens alterius damnum consequitur. Quia non sunt causa moralis talis damni, juxta principium 15. quod supra tract. 1. tradidimus.

8. Qui concurrunt ad damnum *privativè*, ut *mutus* sive silens, *non obstans*, *non manifestans*, tenentur ad restitutionem quando ratione pacti, aut officij ex justitia damnum impedire debent, ut docet *S. Thom. 22. q. 62. a. 7.* Tales sunt Principes, aut Magistratus, qui possunt, & negligunt impedire, latrones, milites, aut alios grassatores, qui subditis damna inferunt. Item tutores, & administratores bonorum non impedientes damna pupillorum, aut aliorum quorum curam susceperunt. Denique famuli, qui negligunt arcere furem extraneum domini sui horreum, domum, aut cubiculum ingredientem.

9. Prædicti omnes non obligantur ad restitutionem, si non sit moraliter certum eorum mandatum, consilium, aut cooperationem in damnum efficaciter influxisse, sic ut sine illis non fuisset illatum. Quia in materia justitiæ vel maximè, melior est conditio possidentis, uti ostendimus *p. 1. princ. 3.* & ita docet *Bonac. Tanner. Diana, Lessius de just. hic c. 13. d. 4.*

10. Probabile est Parochum aut alium Confessarium, qui ex negligentia vel ignorantia,

cùm

cùm debuit, omisit pœnitentem de restitutione facienda monere, non obligari in pœnitentis defectum ad restitutionem faciendam. Quamvis enim non admonendo graviter peccaverit contra officium Confessarij non instruendo pœnitentem, non tamen contra justitiam & ius alicujus tertij: nisi tamen ex malitia restitutionem positivè dissuaderet, aut impediret. Ita *Bonac. Less. Laym. l. 3. tr. 4. c. 7. contra Navar. Angel. &c.*

11. Si plures concurrant ad damnum sine mutuo consensu, sed quisque seorsim, non plus tenentur singuli restituere, quam sit damnum quod per se intulerunt. Si autem cum mutuo consensu & auxilio id fecerunt, singuli tenentur in solidum totum damnum resarcire. Quia singuli sunt causa totius damni, quod non fuisset illatum nisi ex confidentia in mutuo auxilio. *Vasquez, Molin. Fil. Bonac. hic d. 1. q. 2. p. 11.*

12. Quando actio injuriosa fuit *lucrativa*, primo loco tenetur rem ablatam restituere is apud quem exstat, aut qui malâ fide rem absumpsit: illo autem non restituente reliqui qui adjuverunt obligantur. Quando autem actio non fuit lucrativa, uti fit in mutilatione, incendio, detractione, tunc primò obnoxius est restitutioni qui fuit causa primaria damni, uti mandans, vel executor. Quod si illi non velint, vel non possint restituere, tenentur reliqui cooperatores. *Cajet. Laym. Bonac. Navar. c. 17. &c.*

13. Quando damnum passus, causæ principali condonavit, liberantur etiam minùs principales, non contra, uti cum alijs docet *Laym. l. 3. t. 2. c. 6.*

14. Qui alium impedivit ab aliqua re obtinenda, quæ non erat illi debita ex justitia, v. g. ab officio vel beneficio, absque vi vel fraude, nou tenetur ad restitutionem, quamvis si ex odio fecerit

fecerit graviter peccaverit. *Vasquez, Sa, Bonac. &c.*

15. Si autem id fecerit per vim, fraudem calumniam, mendacium, tenetur compensare damnum juxta spem & probabilitatem quam alter habuit illud bonum obtinendi, secundùm judicium & arbitrium prudentis viri. Quia quilibet habet ius, ne per media illicita à sua spe, aut petitione justa deiiciatur. *Lessius, Bonac. Molin. tom. 1. d. 135.*

16. Qando bona restituenda, aut debita sunt incerti Domini, vel ad eum non potes accedere, si ea teneas absque delicto, post adhibitum frustra conatum restituendi vero Domino, probabile est quod possis ea tibi retinere; idque tutum in praxi affirmat *Diana p. 2. t. 3. misc. r. 5.* quamvis cum *D. Thoma* plures sentiant danda esse pauperibus.

17. Quod si conscius es te ea habere ex delicto, v.g. furto vel usura, teneris absolutè illa in pauperes, aut alia opera pia erogare. Quia tunc optimo quo potest modo, fieri debet restitutio, ut cùm nequeat corpori, saltem animæ veri Domini sit proficua, uti docet communis sententia apud *Laym. aliosque.*

§. 2. *Quid restitui debeat à Possessore, aut damnificatore bonæ, aut malæ fidei?*

1. SI Possessor bonæ fidei posteà intelligat rem esse alienam, tantum tenetur eam restituere unà cum fructibus ex ea perceptis si extent; vel quantùm ex ijs factus est locupletior, si consumpserit. Ratio, quia possessor bonæ fidei non tenetur ratione injustæ acceptionis, sed tantùm ratione rei acceptæ, & possessæ, ergo non tenetur plus restituere quàm ex ea possideat. Exempli

pli gratiâ, vestem à fure tibi *donatam* bonâ fide accepisti, & attrivisti, Dominus posteà comparet, tantùm illi teneris restituere vestem attritam, & tantum insuper quantùm tuo vestimento pepercisti, etiamsi vestis attrita serica, & valdè pretiosa fuisset. Quod si vestem illam non dono accepisti, sed pretio *emisti*, nihil præter vestem attritam est restituendum. Si autem sine tua culpa *perdita* aut ablata est, ad nihil omninò teneris. Ratio horum, quia nihilo factus es ditior: quæ doctrina alijs materijs facilè potest applicari. Ita *Bonac. Laym. l. 3. tr. 2. c. 3.* alijque passim Doctores.

2. Qui bonâ fide fecit contractum quem posteà deprehendit esse *usurarium*, tantùm tenetur restituere alteri id in quo ipse indè factus est ditior: *Laym. supra. &c.* Eâdem ratione, si quis bonâ fide *vendidit* rem alienam, dono sibi datam, v. g. vestem de qua suprà, debet acceptum pretium restituere; nisi tamen ipsa vestis apud alterum reperiatur; hæc enim Domino restitui debet, non pretium. *Molin. Vasq. Lessius l. 2. c. 14. d. 1.* Quod si rem tibi donatam alteri gratis *donasti*, aliam non donaturus, ad nihil teneris, nisi fortè ex charitate Domino indicare ubi res extet. *Bonac. Trul. &c.* Quia indè non es factus ditior, cùm nihil habeas in rebus tuis quod alias non haberes.

Simili modo, si rem ipse bonâ fide *emisti* & posteà *vendidisti* absque lucro, nihil teneris restituere, sed solus ille apud quem res extat, *Molin. Less.* contra *Vasq. &c.*

3. Notandum hic est, *fructus* qui ex aliena re possunt provenire, alios esse fructus naturales ipsius rei, ut fœtus animalium, fructus arborum &c. & hi unà cum re Domino cedunt, censen-

tur

tur enim esse pars aliqua rei fructiferæ: alij autem sunt fructus meræ industriæ quos res ex se non parit, sed tantùm ad illos acquirendos adhibetur per modum instrumenti, v.g. frumentum alienum alio deportatum cum lucro vendidisti, vel pecuniam alienam ad negotiationem adhibuisti, non teneris hunc fructum, sive lucrum restituere. Quia non est fructus alienæ, sed tuæ industriæ.

Prædicta pænè omnia fundantur in lege naturæ, quæ declaratur regulâ juris 46. in 6. *Locupletari alius non debet cum alterius jactura.* Et l. non hoc. ff. de condict.ind. *Naturâ æquum est neminem cum alterius detrimento fieri locupletiorem.* Ex quibus in praxi alij casus deducuntur.

4. Quoad possessorem, sive damnificatorem *malæ fidei*, debet universaliter ita restituere ut ponat æqualitatem cum jure alterius, & ipse ex delicto suo & mala fide lucrum non faciat. Est autem malæ fidei possessor qui rem injustè possidet, sciens, aut per crassam seu mortalem ignorantiam scire negligens, jus sibi non competere.

5. Si res apud malæ fidei possessorem casu fortuito perijt, etiam peritura etiamsi apud Dominũ mansisset, in foro conscientiæ nihil restituere tenetur. Ratio, quia non tenetur ratione rei acceptæ, cùm ex ea nihil possideat, neque ratione injustæ damnificationis, cùm ipse istius damni fortuiti causa non fuerit, uti hic supponitur.

6. Si tamen eam dolo absumpsit, aut per negligentiam crassam sive mortalem perdidit, etiamsi aliàs apud Dominum peritura fuisset, tenetur illius æstimationem Domino præstare. Ratio, quia in hoc casu obligatur titulo injustæ damnificationis *Less. Laym.&c.*

7. Ple-

7. Plerumque injustus malæ fidei possessor, aut damnificator, non tantùm tenetur restituere rem ablatam, & fructus perceptos, detractis suis expensis, sed etiam compensare Domino damnum emergens, aut lucrum cessans ex rei carentia. Quia per injustam ejus detentionem est vera causa talis damni, etsi ipse parum aut nihil ex ea percepisset. *Laym. l. 3. tr. 2. c. 4. n. 7. &c.*

8. Si rei alienæ dum malâ fide detinetur pretium augeatur, Domino augetur, ac proindè illud etiam augmentum debet Domino restitui, *Laym. supra.*

9. Probabile est eum qui in extrema necessitate consumpsit rem alienam, non tantùm sibi commodatam, sed etiam ante eam necessitatem furto acceptam, non teneri posteà, etsi possit eam compensare. Quia furtum non ademit illi ius quod quivis habet ad consumendam rem alienam in extrema necessitate. *Hurt. Con. Palaus, Diana*, contra *Vasq. Lessium &c.*

Quæritur ex his primò: Quid dicendum de eo, qui cùm vidisset domum agricolæ à militibus iniquè spoliari, abstulit ipse duas vestes valentes 15. florenis, hac ratione ductus, si ego non auferam alij certò rapient.

Resp. Si accepit animo restituendi Domino, rectè fecisse; quod si contingat posteà Domino restitui non posse, neque tenebitur etiam pauperibus restituere, ut docet *Layman* ex probabili multorum sententia. Si autem abstulit sine animo restituendi peccavit, & à restitutione non excusatur. Quia uti milites, ita ipse invito Domino rem alienam occupavit.

Quæritur 2. Quid judicandum de eo qui in navi frumentum, aut annonam alienam furto absumpsit, quando posterâ die in navi omnia ex-

ceptis

ceptis hominibus submerguntur, aut diripiuntur. Resp. teneri ad restitutionem. Quia cùm semel ratione rei injustè acceptæ fuerit obligatus, per eventum fortuitum posteà subsequentem non absolvitur.

§. 3. *Qualiter restituendum pro homicidio, stupro, adulterio, fama &c.*

1. QUi alium injustè occidit, aut læsit, tenetur restituere omnia damna pecuniaria, quæ læsus, ejusque hæredes, uxor, aut parentes patiuntur ratione injustæ occisionis, aut mutilationis. Quia horum omnium causa injusta fuit. Tales sunt primò impensæ in medicos, medicamenta, famulos, & alia ægro necessaria, detractis ijs quæ sanus fuisset consumpturus. Secundò lucrum cessans ex opificio, aut officio quod læsus nequit exercere, quantum scilicet prudentis arbitrio spes lucri valebat, detractis expensis, quæ in suam sustentationem consumere solebat. Mortuo autem occisore hæc omnia hæredes præstare tenentur. Non tamen probabiliter solvere debita occisi: Quia occisor illorum causa non fuit. *Laym. hic, alijque.*

2. Si læsus interfectori omnia remisit ante obitum, ille hæredibus, uxori, & cæteris ad nihil tenebitur. Quia ius quod hi, tantùm ratione occisi, acquirunt, jam remissum est.

3. Qui ab alio fuit provocatus ad pugnam, non tenetur ad restitutionem. Quia alter provocando liberè fecit illi potestatem ut pro viribus agat ad vitam sibi auferendam. Adeoque obligationem illam ultrò ipsi tunc remisit. Idem dic de eo qui injustum invasorem occidit, etiamsi per levem contumeliam, aliquam ei invadendi occasionem præbuisset.

4. Pro

4 Pro ipsa vita, membro, cicatrice, nihil in rigore restituendum, sed venia tantùm petenda. Quia sunt bona ordinis superioris, quæ pecuniâ æstimari nequeunt, ita *Less. Laym. &c.* contra *Sotum, Sylvest. &c.* Consultum est ut Confessarius occisori imponat missas & eleëmosynas pro anima occisi.

5. Quoad *stuprum*, qui virginem invitam defloravit, tenetur vel eam ducere, vel compensare damnum indè secutum, arbitrio viri prudentis; pro ipsa præcisè virginitate nihil est restituendum. Hinc si stuprum mansit occultum, aut Matrimonium æquè opulentum non impedivit, aut cum virginis consensu absque vi, vel fraude, vel Matrimonij promissione, patratum fuit, stupratori nulla restitutio incumbit. Quia in hoc casu volenti non est facta injuria; neque in priori casu damnum illatum est. *Less. Bonac. Trul. &c.*

Idem est de eo, qui virginem solis blanditiis & precibus in consensum inflexit: nisi tamen preces fuerint conjunctæ cum minis, aut metu reverentiali, qualis solet esse ancillæ erga Dominum *Trul. &c.*

6. *Adulter* & *Adultera* tenentur resarcire damnum quod legitimæ proli ex adulterio nascitur. Non tenetur tamen ordinariè adultera declarare quod proles sit spuria, cum sua infamia, & domestica cum viro discordia. Quia bona fortunæ quibus privatur legitima proles debent cedere bono famæ, quo mater privaretur, cùm hoc sit altioris ordinis. Nec proles tenetur matri affirmanti se spurium esse, fidem adhibere.

Conari tamen debet mater quantùm potest aliâ viâ damnum compensare, v.g. in utilitatem legitimæ prolis familiam diligentiùs administrando,

do, de bonis propriis plus illi quam spurio distribuendo, denique, si idoneus sit, spurium inducendo ut relictâ hæreditate fiat Ecclesiasticus, vel Religiosus. *Laym. l. 3. tr. 3. p. 1. c. 14. Fil. Trul. &c.*

7. Eadem cum proportione dicenda sunt de adultero, quem contingit facilius à restitutione excusari, sive quia damnum ab adultera compensandum credit, sive quia raro potest certò scire spurium à se, non ab alio, procreatum esse. *Bonac. Trul. Less. l. 2. c. 10. d. 6.*

8. Pro læsione *famæ*, æqualis fama restituenda est. Quando ea reddi non potest, non teneris per pecuniam aut alia bona inferioris ordinis illam compensare; & idem est de alijs bonis spiritualibus. Potes tamen per sententiam judicis ad talem restitutionem obstringi

9. Si ex detractione famæ sequantur alia damna fortunæ, v.g. impediendo ab officio, beneficio, lucro &c. detractor obligatur ad æstimationem damni secuti ex morali prudentum judicio, uti patet ex dictis §. 1.

10. Revelare alterius crimen quod notorium est, jure, famâ, vel facto, etiam in alio loco ubi ignoratur, non est contra justitiam. Secùs est de crimine in privata domo coram paucis commisso. Quia qui hoc admisit, nondum ad famam suam alio loco jus amisit.

11. Illicita est compensatio famæ talis, ut si aliquis tuam famam læserit, tu possis vicissim illum infamare. Quia illa esset manifesta vindicta, quam nemo privatâ authoritate exercere potest. Si tamen nequeas injustam infamiam aliâ viâ avertere, licitum est aliquem alterius defectum occultum propalare, v.g. quod anteà fuerit deprehensus in mendacio, aut perjurio. Quia hoc

tantùm

tantùm est cum modaramine inculpatæ tutelæ famam suam defendere.

12. Si quis suadendo aliâve ratione Religiosum ad apostasiam induxit, tenetur ex justitia illi reditum suadere, & Monasterio aut Collegio compensare commoda, quæ ex illius bonis, aut industriâ proventura videbantur.

Qui conscius obligationis potest in vita restituere, non vult tamen id præstare nisi in articulo mortis, aut post mortem per hæredes, absolvi non potest. Quia habet actualem voluntatem perseverandi in statu peccati. *Bonac. Salas. Laym. Trul. c. 14. d. 11.*

§. 4. *Quænam excusent à restitutione?*

Ex parte *Creditoris* regula generalis est, primò; Quandocumque creditor rationabiliter contentus esse debet ut restitutio differatur, potest ea differri, licet creditor ille sit invitus. Quando autem contentus esse debeat, colliges ex dicendis. Ita cum communi *Scotus, Navarrus, &c.*

2. Si creditor cui facienda est restitutio, ostenderit saltem implicitè se obligationem illam remittere, v.g. reddendo vel lacerando chirographum, per hoc remissa esse censetur, modò id fecerit liberè, non verò vi, metu, aut fraude inductus.

3. Si solutio æquivalens præstita sit alteri, cui creditor erat obligatus, excusat debitorem in foro conscientiæ, modò cautela adhibeatur ne creditor cogatur denuò solvere, *Bonac. &c.*

4. Si creditori facta est compensatio per operam, aut expensas in procuratione officij, aut beneficij æquivalentis.

5. Omitti potest restitutio quamdiu constat

quod creditor sit pecuniâ, v.g. mutuo datâ, abusurus ad grave peccatum, nisi ex omissione illa gravius malum timeatur.

Ex parte *Debitoris*, primò excusatur in foro conscientiæ à compensatione damni, qui illud intulit sine gravi culpa Theologica, id est, sine peccato mortali, nisi aliud pactus sit, vel indè factus fuerit ditior. Hinc excusantur à restitutione damni, qui in subita ira alium occidit sine advertentia sufficienti ad peccatum mortale &c.

Qui autem advertens ex sua actione periculum damni secuturi, omittit in eo præcavendo diligentiam, quam homines similis conditionis adhibere solent, tenetur compensare damna, quæ indè actu sequuntur. In foro autem externo tantùm habetur ratio culpæ juridicæ, quæ dividitur in latam, levem, & levissimam, neque requirit offensam mortalem ut cogat ad restitutionem.

2. Excusatur qui ad restituendum est impotens servatâ status sui justâ decentiâ, v. g. vir nobilis non tenetur vendere suos equos, & dimittere famulos: nec civis primarius abiicere se ad artem mechanicam: nec mechanicus artis suæ instrumenta divendere; sed sufficit per partes tantum solvere quantùm supra statum lucrari potest. Nisi tamen illi suâ culpâ, & per vitam prodigam ad illam status sui amissionem devenerint. *Bonac. Laym. &c.*

Adde, nisi ipse Creditor ex dilatione solutionis æquale damnum subire cogatur. Debet enim debitor potiùs illud incommodum sustinere quam creditor, cùm res debita ad illum jure pertineat. Et idem dicendum est, si status debitoris conflatur, non ex rebus propriis, sed à creditore acceptis. Has enim restituendo, tantùm

censetur debitor ad statum proprium & suis mediis convenientem redire.

3. Excusatur debitor si nequeat restituere absque periculo animæ suæ, vel suorum, v.g. prostituendo filias quæstui meretricio, filios latrocinijs, seipsum desperationi &c.

4. Si non possit restituere absque periculo vitæ, aut notabili jacturâ suæ famæ. Quia non tenetur plus damni sustinere solvendo, quam alteri inferat omittendo.

5. Si restituendo debeat creditor subire damnum notabiliter gravius quam sit ipsum debitum, etiamsi fuisset contractum ex delicto.

6. Quando rem teneris restituere pauperibus, potes illam tibi applicare; si juxta tuum statum sis pauper. Quia ipse debitor non debet esse deterioris conditionis quam alij pauperes. *Laym. &c.*

7. Excusat juxta leges *Cessio bonorum*: Jure enim constitutum est, ut qui tam multa contraxit debita ut nequaet satisfacere, possit bona sua relinquere in manibus creditorum, & sic manere liber, etiam in foro interno, retentis tantùm artis suæ instrumentis, & rebus ad sustentationem necessariis. Si tamen posteà redeat ad pinguiorem fortunam ad restitutionem obligatur. Ex lege, *cùm & filij qui boni. Navar. Less. Bonac. &c.*

8. Denique à restitutione famæ *insuper* excusaris, si ab eo quem infamasti pari modo sis infamatus. Si fama aliter sit recuperata. Si infamia jam abiit in oblivionem. Si crimen occultum quod propalasti posteà aliâ viâ factum sit publicum. Aut si illius, cujus crimen aperuisti, alia ejusmodi crimina sint satis publica; tunc enim illius fama parum aut nihil censetur imminuta.

Quæres. An pro debito quod non restituitur aut soluitur, licita sit compensatio, quando debitum non est certum, sed probabile tantum? Negat meritò sententia communis. Quia una ex conditionibus requisitis ad justam compensationem dicitur esse, quod debitum sit liquidum, id est, de illo certò constet, vel saltem judex declaraverit ad illum pertinere: & ita docet Vasquez, Molina, Suarez, Thomas Sanchez, Lessius *lib. 2. de justitia cap. 12. num,* 58. & plures alijs quos refert Diana *part.7.tract.10.resol.* 16. Circa hanc resolutionem notari possunt considerationes quas movet Card.de Lugo *de just. disp.* 16.*sect.*5.*n.* 97. ubi sic concludit: Quotiescunque ergo probabilitas versatur circa ipsam compensationem, possum licitè compensare occultè debitum sequendo aliquam opinionem probabilem, quæ dicat, non solum rem esse meam, sed me posse licitè uti compensatione: & quoad hoc, inquit, omnes debemus convenire.

Strictior esse videtur opinio Matthæi de *Moya* in select. quæstionum parte altera ad Tract. 6. *disp.*4.*quæst.*1.*pag.* 326. ubi sic ait: Quando ex utraque parte militat opinio probabilis, alia debitori, alia creditori favens, circa ius, vel circa factum ex cujus probationibus resultat opinio probabilis docens judicem posse rem actori applicare, non obstantibus probationibus pro reo factis, tunc, opinio media mihi placet, Nimirum, quoties opinio utrique parti fuerit probabilis, vel sua cuique probabilior, ut frequenter evenit, licitam esse compensationem, non in toto, sed in medietate. Ratio est, quia quando jus duorum ad eandem rem est æquale, debet æquale esse utriusque emolumentum: in hoc enim nulli fit injuria, nullusque rationabiliter invitus

esse

esse potest, cum eadem sit utriusque sors, & unusquisque exponatur eidem periculo amittendi partem re verâ sibi competentem, vel fortunæ lucrandi, quæ ad alium etiam pertinebat. Ergo justitia, quæ æqualitatem amat, rem inter utrumdividendam dictat. Hæc ulterius *Moya* pluribus confirmat, quæ loco citato expendi possunt.

Quomodò possit Catholicus excusari à restitutione bonorum Ecclesiasticorum, eorumque fructibus male perceptis, vide supra part. 3. tract. 2. cap. 5. Et quis possit dispensare, & sub qua conditione ut Laicus talia bona retineat, *ibid.* Denique, an & cui restituendum pretium simoniacè acceptum, vide tract. 5. cap. 12. de simonia.

Quomodo per compositionem cum Pontifice possit aliquis liberari à restitutione, quando bona sunt incerti Domini, aut quando hic propter hæresim, aut aliud grave delictum, meretur in pœnam isto debito privari, videri potest, si res exigat, apud Lessium de just. lib. 2. cap. 16. dubit. 11.

APPENDIX

Quando teneatur ad restitutionem Iudex, Advocatus, & Testis: & de forma in Iure procedendi.

1. IUdex qui condemnat reum vel ex privata scientia, vel ex cognitione per injuriam extorta, tenetur ad restitutionem sive hæredibus, sive alijs quibus per hoc damnum intulit. Ita Navarrus *cap.* 18. *n.* 59. Sotus de secreto, *membro* 3. *q.* 1. *concl.* 5. Lessius de Iure *lib.* 2. *cap.* 29. *dubit.* 18.

Quia damnando ex privata scientia facit injuriam reo, cum sic non procedat ut competens Iudex, nec ex vi officij talis potestas sit illi concessa. Quando etiam per injuriam extorquet crimen, ponit injustè causam damni inde secuti, ideoque tenetur illud reparare.

Censetur autem injustè crimen extorquere, 1. Si per seipsum criminis inquisitionem incipiat, nullâ præcedente infamiâ, aut denunciatione juridicâ, quæ inquisitioni viam aperiat. 2. Si tormentis, vel metu propinquò tormentorum Confessionem elicuit, cum non adessent indicia idonea ad torquendum. 3. Si dolo induxit ad confitendum, ut promittendo illi impunitatem si crimen agnosceret, &c.

Sed in his observandum: Si Iudici suppetebant aliæ rationes ex quibus reum juridicè damnare poterat, tunc non teneri ad restitutionem. Quia procedendo ex scientia privata, vel extorta, tantum injuria commissa est in modo inferendi damni, non in illius substantia, cum idem damnum ex alia ratione justè inferre potuerit.

2. De *Advocati* obligatione dicendum, Quando ex ipsius negligentia, aut imperitia, cliens justam causam amisit, tenetur huic resarcire damnum quod ipsi inde accessit. Quia lex justitiæ requirit ut pro suo cliente diligentiam debitam adhibeat pro conditione causæ sibi commissæ; ut si sit difficilis, aut magni momenti, plus studij, & curæ applicare teneatur, quàm si sit facilis, aut momenti minoris. Præterea ratione officij tenetur esse instructus peritiâ convenienti in illo jure, & munere quod exercet, cum pro idoneo Advocato se exponat, & pro qualitate personæ sic instructæ stipendia reipiat: in quo si desit, pro ratione damni inde secuti ad restitutionem obligatur.

Quan-

Quando Advocatus defendit causam quam satis advertit esse injustam, tenetur ad restitutionem omnium damnorum quæ parti obveniunt ratione patrocinij ab illo suscepti, ut sunt expensæ in lite factæ, & alia quæ per litem amisit: & si clientem cum bona fide procedentem non monuit de causæ injustitia, tenetur illi de damno inde consecuto. Quia horum omnium se veram causam præbuit sive committendo, sive omittendo contra debitum sui officij, ad quod præstandum se tacitè obligavit.

Quod si cliens monitus de causæ injustitia noluit à lite desistere, tenetur adhuc Advocatus causæ prosecutionem deserere. Neque tunc licet illi inducere partem ad transactionem cum illius damno conjunctam. Quia transactio sive compositio tantum habet locum in causa dubia, uti docet D. Thomas *quæst. 7. art. 3. ad 2.* Sylvester *v. Advocatus num.* 16. Navarrus *cap. 25. num.* 28. Ex quo etiam patet, graviter peccare sive Consiliarios, sive Advocatos; qui in decursu litis advertentes partem alteram, cui forte favent, tueri causam iniquam, inducunt alteram ad compositionem, recedendo ex parte à suo jure, cum tamen illis constet jus hujus dubium non esse.

Advocatum nulli facere injuriam defendendo etiam causam minus probabilem, modò verè probabilem, diximus supra tract. 1. in principijs practicis de opinione probabili: & ut recte hic notat *Lessius*, sæpe id quod apparet minus probabile, à parte rei verius est.

3. De *Teste* in judicio dicendum, Si vel ex certa scientia, vel ex crassa ignorantia protulit falsum testimonium, & ratione istius alter injustè damnum sustinuit; tenetur in solidum ad totius damni restitutionem. Quia testis ille per injuriam fuit

fuit causa efficax totius damnificationis quæ ex illius testimonio provenit.

Si tamen *Reus* jam erat per alios testes convictus, & tuum testimonium illis accedens nihil effecit, sic ut propter illud nec pœna sit aucta, nec Judex redditus sit firmior ad eam infligendam, tunc ad restitutionem non obligaris. Quia etsi falsum illud testificando injuriam intuleris, non fuisti tamen causa efficax damni secuti, cum illatum sit ex prioribus testimonijs, & tua testificatio superveniens in illud non influxerit: ita Lessius cum alijs, supra *cap. 13. dub. 2. & cap. 30. dubit. 7.*

Qui falsum testimonium dixit ratione cujus mors vel mutilatio inferenda est, tenetur sua dicta revocare, si id profuturum sit, quamvis ipsi periculum similis pœnæ immineret; ita Doctores communiter. Quia, in pari damno melior censeri debet conditio innocentis, *ex Regula Iuris.* Idem dicendum, si quis alios ad falsum testimonium dicendum induxerit. Quod etiam in restitutione famæ, pecuniæ, & honoris in pari detrimento locum habet.

Si quis falsum testificatus est ex ignorantia, vel inadvertentia non damnabili, vel ex oblivione saltem non mortifera, ratione cujus contingit aliquem damnari, non obligari ad restitutionem docent passim Theologi, cum Petro Navarra, Lessio, Cajetano *quæst. 70. art. 4.* alijsque. Neque teneri cum vitæ periculo suum testimonium revocare, ut ibidem Cajetanus. Quia nec tenetur ratione rei acceptæ, cum nihil acceperit; neque ratione injustæ damnificationis, cum supponatur non peccasse, saltem mortaliter: ut magis probatur supra *part. 3. tract. 5. cap. 7. in fine.*

Testis non tenetur ad restitutionem ex eo quod in

in alterius periculo se non obtulerit ad testificandum; ut docet Navarrus *c.* 15 .*n.* 17. &c. Quia non tenetur ex justitia se ad hoc offerre; quamvis aliquando teneatur ex charitate, ut si videat suum testimonium esse necessarium ad innocentem liberandum. Neque ad restituendum tenetur, si nolit testari, quando inde grave damnum illi immineret. Quia in hoc casu neque per se obligationem habet ut grave damnum sibi procuret, neque Superior potest ad hoc eum obligare, nisi in casu quo ratio boni publici ad postularet.

Sed quid si nullum damni periculum immineat, & à Iudice citetur, vel jubeatur citari ad testificandum? Docent non pauci, si hoc casu fugiat, vel se occultet, vel aliqua arte Iudicis interrogationem eludat, ad restitutionem obligari. Ita Navarrus *cap.* 25 .*num.* 41. Sotus *lib.* 5. *de just. quæst.* 7 .*art.* 1. Mich. Salonius *quæst.* 70. *art.* 1. *dub.* 3. *aliique*. Quia, inquiunt, hoc ipso quo citatus est per publicum nuncium, tenetur ex justitia testimonium proferre: sicut tenetur is cui munus tutoris impositum est.

Respondet tamen *Lessius* supra, adducens Petrum Soto, Salonium & Ioannem à Penna, primò verius omnino videri, eum qui se occultat, vel fugit anteaquam Iudicis præceptum, aut citatio illi legitimè denuncietur, non teneri ad restitutionem damni secuti ex defectu testificationis: quamvis potuerit graviter peccasse contra charitatem proximi. Ratio est, quia nemo tenetur præcepto Superioris, priusquam ei debito modo imponatur, ut si aliquis, etiam non rectè, vitet conspectum Superioris, ne illi mandatum aliquod imponat, tali mandato nondum denunciato non obligatur.

Secundò, Non videri etiam improbabile, ad resti-

restitutionem damni non teneri, si postquam citatio Iudicis per ministrum publicum illi insinuata est, fugâ, vel fraude aliqua testificandi actum declinaverit; ut si reum sibi inimicum esse prætendat. Ita Lessius supra, citans Sylvestrum id apertè docentem *ver. Testis num.* 8. Molinam, & alios; Quia etsi in tali casu admittant peccatum contra obedientiam & charitatem proximi, non tamen contra justitiam, quæ obligationem restituendi fundare solet. Quod confirmatur ex eo, quod nemo possit alteri dare ius ad functiones liberas alterius, nisi qui illarum est dominus: cum ergo nemo præter me sit dominus mearum functionum, qualis est testificatio, nemo etiam absque meo consensu potest alteri ad illas jus concedere: intelligendo ut supra, nisi ratio boni publici id postulet.

Dicendum est denique cum communi, Testem teneri restituere quod accepit, ut verum testimonium proferret. Quamvis enim non semper ex justitia teneatur testari, si tamen testari velit, tenetur ex justitia testari veritatem: nam pro actione vel omissione aliunde debita, nihil potest exigi ab eo cui illa debetur. Excipe hic, nisi ipsa veritatis testificatio cederet in detrimentum testificantis, vel labor, aut sumptus ab illo impendendus esset.

Pro pleniori notitia & commodo, hic opportunè subiicio Propositiones recenter prohibitas ad hanc materiam pertinentes:

Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Damnavit Alexander VII. propos. 26.

Licet

Licet interficere falsum Accusationem, falsos Testes, ac etiam Iudicem à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare. Idem Alex. VII. Prop. 18.

Quoad forum conscientiæ, Reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessart Censuræ. Idem Proposit. 44.

Probabiliter existimo, Iudicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. Damnavit Innocentius XI. Prop. 2.

Quidni non nisi veniale sit Detrahentis authoritatem magnam, sibi noxiam, falsò crimine elidere. Idem Innoc. XI. Propos. 43.

De Regulis & notitia Iuris utriusque, & alijs ad forum Iudiciale pertinentibus, accedit infra huic Operi Tractatus septimus in fine hujus Tomi secundi.

TRACTATUS SEXTUS RESOLUTIONES SINGULARES AD HÆRESIM ET PARTES HÆRETICORUM AC CURATORES ANIMARUM

Vbique Pertinentes.

QUÆSTIO PRIMA

De homine in Fide dubio.

N pro Hæretico habendus ſit, qui deprehenditur in aliquo puncto fidei dubitare?

Reſp. cum diſtinctione. Si dubium illud conjunctum ſit cum animi pertinacia, per quam re debitè examinatâ, vult adhuc ſcienter in ſuo dubio permanere, & illum fidei articulum v.g. Purgatorium, tantùm pro dubio habere, judicare debet Confeſſarius illum verè hæreticum eſſe, neque poteſt durante eo ſtatu illi abſolutionem impertiri: idque colligitur ex jure, *cap. 1. de hæreticis.* Si autem talis dubitatio procedat tantùm ex ſcrupulo conſcientiæ, orto ex cogitationibus

tionibus indeliberatis, quibus dubitans non consentit, sed paratus est instructionem admittere, & Ecclesiæ judicio se conformare, talis censeri non debet hæreticus, & à peccatis suis absolvi potest. Signum autem moraliter certum est dubitationem non esse hæreticam, si ipse ex tali dubio, & conflictu magnam animi molestiam & displicentiam percipiat, & colligitur ex cap. *& pensandum est. d. 6.* & ex *Reginaldo part. 2. q. 2.*

Excusandus tamen ab hæresi non esset Catholicus non rudis, qui ob authoritatem hæretici Prædicantis, aut sui parentis, de aliquo puncto fidei dubitare pergeret, nullum requirens, aut admittens suæ dubitationis remedium. Quia motivum illud non potest præbere fundamentum in dubio liberè persistendi tali homini non ignoranti communem Ecclesiæ authoritatem & consensum oppositum. Quædam huc pertinentia vide supra *part. 1. art. 4*

QUÆSTIO II. *De relapsis in hæresim.*

AN Missionarij ex potestate ordinaria possint absolvere relapsos in hæresim?

REsp. ex ordinaria non posse, maximè si hæresim anteà judicialiter abjuraverint: remittendi ergò sunt illi ad suos Episcopos, aut alios, qui ad hoc peculiarem potestatem à Sede Apostolica acceperunt.

QUÆSTIO III. *Professio fidei externa.*

AN teneantur aliquando Catholici fidem suam exteriùs profiteri?

REspondeo, Jure divino & naturali dari præceptum fidem aliquando exteriùs profitendi:

di : Primò, quando aliàs magnus honor Deo subtraheretur, vel magna injuria illi inferretur, v. g. si hæreticus conculcaret imagines, & spes esset id impediendi, si Catholicus declararet illam injuriam suo animo, & fidei adversari. Secundò, tenetur fidem suam profiteri, quando indè penderet magna utilitas proximi, v. g. multorum conversio; vel ex silentio perversio aliorum, aut grave scandalum: nisi contingeret in particulari casu periculum gravioris mali ab externa fidei Confessione excusare. Patet hoc præceptum ex verbis Ap. ad Rom. 10. *Corde creditur ad justitiam, ore autem Confessio fit ad salutem.* Ut enim aliquis sit in Ecclesia Christi, quæ est visibilis, necesse est ut aliquando per externam, & visibilem Professionem se illius Ecclesiæ membrum agnoscat.

Absit igitur à Catholico pectore pestifera illa Politicorum persuasio, quâ existimant sufficere suam fidem soli Deo cognitam esse: de cætero liberum manere servire tempori, velificari fortunæ, in externa religionis specie Principum placitis obsecundare.

At non advertunt illi Deo notam esse non tantùm internam fidem, sed etiam hanc externam perfidiam, quâ se veræ Ecclesiæ membrum profiteri recusant. Hoc perfidiæ genus si lex Christiana permisisset, insurgentibus persecutionum procellis, nulli olim in Ecclesia Christi fidei athletæ, nulli Confessores, nulli Matyres extitissent, qui tamen non dubitarunt sibi ad salutem necessarium, potius bonorum jacturam, & carceres, & tormenta & mortem ipsam sustinere, quàm in simulata illa fidei professione se Principum placitis accommodare. Quisquis hoc tempore novam illam simulandi normam sectatur,

tur, novum quoque cælum quærat necesse est.

QUÆSTIO IV. *Interrogati de fide silentium.*

AN interrogatus de sua fide in odium religionis, authoritate sive privatâ, sive publicâ, possit aliquando silere, aut tergiversari, dicendo se non velle, aut non teneri ad talia respondere?

REsp. de publica negative, juxta illud Christi Lucæ Cap. 19. *Qui me erubuerit, & meos sermones: hunc Filius hominis erubescet &c.* Nec refert quod Tyrannus aut judex non habeat jus eum de sua fide interrogandi: quia obligatio respondendi in tali casu non fundatur in potestate judicis, sed in jure, quod Deus habet, ne fides vel divinus honor detrimentum patiatur, aut proximi scandalisentur &c. Neque excusat gravis metus, tum ob prædicta, tum quia inutile plerumque est eo casu declinare responsum: coguntur enim interrogati palam edicere quid sentiant, & tergiversatio facilè parit scandalum, & fidei contemptum. Quia tamen quando interrogatio fit ab homine privato, taciturnitas aut elusio responsionis (dicendo v. g. quid tua refert) est quidam interrogantis contemptus, ideo censent plures interrogatum tacere posse, vel interrogantem eludere, si tamen nullum inde sequatur detrimentum honoris divini, vel scandalum proximi.

QUÆS-

QUÆSTIO V. *Restrictio, æquivocatio in fide.*

AN Catholicus de fide interrogatus possit uti restrictione saltem non purè mentali, quæ oritur ex circumstantiis extrinsecis, aut verbis æquivocis, aut amphibologicis, per quæ præsentes fidei negationem intelligant, etsi loquenti aliud significent?

RESp. negativè. Quia ex tali responso eadem mala sequuntur in animis audientium, idemque fidei contemptus, qui sequeretur ex simplici fidei negatione: ergò ejusmodi responsa in materia fidei debent esse graviter prohibita, propter damna gravissima indè consequentia. Hinc graviter peccaret, qui interrogatus authoritate sive publicâ, sive privatâ, diceret se esse Puritanum, etsi per hoc in animo intelligeret, se esse amatorem puritatis. Item, qui negaret se esse Papistam, intelligendo, se non esse de familia Papæ: Aut negaret se esse Catholicum Romanum, intelligendo, natum Romæ: aut qui diceret Sanctos non esse conlendos, scil. cultu divino: aut se damnare cultum imaginem, etsi per hoc, imagines dæmonum, solâ mente subandiret.

QUÆSTIO VI. *Interrogatus de Sacerdotio.*

AN Presbyter, ut evadat periculum, possit salvâ fide negare se esse Sacerdotem aut Religiosum?

RESp. affirmativè: quia per hoc nullo modo negat se esse Catholicum: potest enim

esse Catholicus absque ordine sacerdotali, aut statu religioso.

QUÆSTIO VII. *Usus carnium inter hæreticos.*

AN licitum sit Catholico, imminente gravi periculo, vesci carnibus inter hæreticos tempore ab Ecclesia prohibito, ne ab iis pro Catholico habeatur.

REsp. affirmativè, si incommodum aliàs incurrendum sit notabile, non sola irrisio, aut levis contemptus. Quia præceptum Ecclesiæ non solet obligare quando ejus observatio cum gravi incommodo conjuncta est. Neque potest illa comestio prudenter haberi pro negatione fidei. Satis enim constat Catholicos multis de causis uti cibis aliàs prohibitis, v. g. ratione valetudinis, aut dispensationis.

Sed quid si hæreticus expressis verbis invitet Catholicum ad esum carnium tempore prohibito, ut hoc signo probet an verè sit Catholicus, vel carnes illi apponat expresse in contemptum præcepti Ecclesiastici?

Resp. illicitum esse tali casu vesci carnibus, etsi grave incommodum instaret: nisi Catholicus expresse potestetur, se cibis illis uti salvâ suâ fide, ob valetudinem, aut alias legitimas causas sibi cognitas. Quia alias in illis circumstantiis comestio cibi interdicti determinatur ad significandum defectionem à fide, & obedientiâ Ecclesiæ; quæ defectio ex nullo fine aut ratione potest honestari. Utramque responsionem confirmat resolutio Apostoli in casu non dissimili, 1. *ad Cor.* 10. ubi interrogatus an

liceret

liceret idolothyta, id est, cibos idolis oblatos „manducare; sic ait, Si quis vocat vos infide- „lium & vultis ire, omne quod vobis apponi- „tur manducate, nihil interrogantes propter „conscientiam: si quis autem dixerit, hoc im- „molatum est idolis, nolite manducare, prop- „ter illum qui indicavit, & propter conscien- „tiam.

QUÆSTIO VIII. *Templa, Conciones, Preces Hæreticorum.*

AN licitum sit Catholicis in Anglia, aut Hibernia, ullo prætextu templa Hæreticorum adire, & eorum concionibus, psalmodiis, aut precibus interesse?

RESP. negativè. Sic enim post diuturnam disceptationem censuerunt in præcipuis Europæ Universitatibus viri doctissimi. Idque demum expressè declaravit Pius V. in Bulla ea de re missa ad Catholicos Angliæ, 10. Kal. Octobris an. 1606. ubi sic loquitur: *Cogimur monere vos atque obtestari, ut nullo pacto ad hæreticorum templa accedatis, aut eorum Conciones audiatis, aut cum illis in ritibus communicetis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultus, & vestræ salutis &c.* Fundamentum hujus declarationis est, quod per Regum edicta, & communem populi acceptionem, talis frequentatio cæperit in illis partibus haberi pro signo defectionis ab Ecclesia Romana, & obedientiæ Regi in sacris exhibitæ, tanquam supremo capiti Ecclesiæ Anglicanæ, adeò ut ipsi hæretici non dubitarent tales, tanquam Ecclesiæ Romanæ desertores, suæ Sectæ annumerare. Pro negotiis

tamen

tamen purè politicis licitum est Catholicis unà cum hæreticis ad templa convenire, v. g. ut de rebus regni, aut civitatis consultatio habeatur.

In Hollandia tamen aut Germania, per se illicitum non est Catholicis hæreticorum concionibus aliquando justa de causa interesse v. g. ut eorum doctrina meliùs refutetur. Quia talis frequentatio in Hollandia non est recepta pro externa hæresis professione, uti in Anglia factum est. Dixi, *per se*, quia rudibus, & in fide infirmioribus, etiam in Hollandia illicitum est hæreticorum conciones audire, quando timetur inde morale periculum perversionis.

QUÆSTIO IX. *Officia in templis hæreticorum.*

AN liceat Catholico in templo hæreticorum agere æditum, aut organistam, aut pulsare campanas, quibus illi ad templum convocantur?

RΕspondeo negativè: quia exercendo illas functiones directè cooperatur ritibus hæreticorum, quod est per se malum, adeoque nullâ spe lucri potest reddi licitum aut honestum. Et ita resolvit *Lessius opusc. posthumo v. hæretic. casu* 11. Quòd si quis pulset organa aut campanas in templo hæreticorum eo tantùm tempore, quo ibi congregantur cives aut mercatores, ut tractent de commerciis aut negotiis civilibus, uti sæpè in Hollandia, & alibi contingit, non censetur per hoc cooperari ad promovendum ritus, sed civiles tantùm functiones hæreticorum, quod per se illicitum non est.

QUÆS-

QUÆSTIO X. *Bona ab Hæreticis possessa.*

AN Catholici possint emere bona aliorum Catholicorum injusto Bello ab Hæreticis occupata?

REspondeo, Id fieri posse variis modis. Primò, universim quando censeri potest illa esse dominorum voluntas. 2. Quando ad bonum Commune id Ecclesia, aut Pontifex decernit: Et hoc conforme est Resolutioni Sacræ Congregationis Inquisit: quæ ad quintum casum Francisci Longobardi Ordinis Minimorum missionarii Tuneti in Africa, Respondit, Bona Christianorum à piratis capta posse fideles absque noxa mortali, & onere restitutionis, emptione, donatione, venditione, aut alio quocumque legitimo titulo sibi accipere, ac in proprios usus convertere, non obstante quod sint in bello injusto capta. Quæ Resolutio approbata fuit ab Urbano VIII. anno 1630. 25. Julii, ut exstat apud Peyrinum, & apud Veriuys Tract. 4. Art. 13. Meritò tamen aliqui in Congregatione addebant, requiri animum restituendi sic empta, recepto pretio dato, si rerum emptarum Dominus compareat. 3. Quando Principes sæculares Catholici & Hæretici per pacta aut concordata pacis statuerunt, ut Hæretici possint illa bona habere, & de iis disponere. Et in Praxi constat sic fieri in Germania, & Hollandiâ, & quandoque in Anglia, nullo Theologo rerum perito ipsis scrupulum movente. Censeri autem possunt illi sic emendo subire onus restituendi, si fieret illa rerum revolutio in qua ipse venditor Hæreticus restituere cogeretur. Et sanè plures ob causas multò

multò conducibilius videtur, bona illa tali emptione in manus Catholicorum devolui, qui tantò potentius possunt negotium Fidei protegere ac propagare, quàm si ea penes Hæreticos perpetuò permanerent. Et huic Resolutioni mecum subscripserunt præstantes in Belgio Theologi *P. Iacobus van Caloen* studiorum altiorum Præfectus, & *P. Ioannes Pollenter* S. Theol. Professor Lovanii, & plures alii.

Quod si nec censeatur adesse Dominorum voluntas, nec Reipublicæ, aut Principum legitimus consensus, qualem supra casus requirit, haud dubiè improbanda esset praxis illorum qui nullâ habitâ propriorum Dominorum ratione, illos in talium bonorum emptione prævenire, aut excludere conarentur: quales alibi reperiri aliquos post recentem Cromvelli invasionem, adeoque non excusandos, meritò censet *F. Bonaventura Keon* S. Theol. Lector Jubilatus, & *F. Antonius Rothus* S. Theol. Prof. & Præsentatus, viri doctissimi, natione Hiberni, & in illis partibus rerum periti.

QUÆSTIO XI. *Beneficium à Patrono hæretico.*

AN Catholicus validè, & licitè accipiat Beneficium Ecclesiasticum à Patrono hæretico.

RESpondeo affirmativè cum *Lessio supra cas. 6. & Sanch. de Matrim. l. 3. disp. 22. n. 31.* si nempè sit hæreticus toleratus, non verò publicè denunciatus. Quia censent illi hæreticum toleratum non perdere jus patronatus post Extravagan. *Ad evitanda scandala*, per quam Ecclesia

clesia permittit Catholicis cum tali hæretico communicationem propter bonum commune, & ne alias ex tali collatione, si esset invalida, plurima dubia, & turbationes orirentur, in Catholicorum potiùs quàm hæreticorum detrimentum. Debet tamen peti approbatio legitimi Ordinarii, hæc enim requiritur, etsi patronus conferens Beneficium esset Catholicus.

Sed quæres porrò. Utrùm licitum sit Catholico dare pretium patrono hæretico, qui aliàs beneficium alteri hæretico collaturus est.

Respondeo affirmativè. Si pretium illud non detur titulo emptionis beneficii Ecclesiastici, illa enim esset Simonia, sed tantùm ex intentione sic redimendi sive impediendi vexationem Ecclesiæ, quam injustè patitur per hoc quod beneficium hæretico aut alteri indigno conferatur, etsi per hoc indirectè procuret ut beneficium ad se deveniat. Ita etiam resolvit. *Verjuys tr.4. ar.12.* citans *Sotum, Pontium, Castrop. Vericelli &c.*

Libri Hæreticorum.

QUÆSTIO XII. *Quomodo prohibiti.*

AN, & quomodò hæreticorum Libri Catholicis prohibeantur?

REsp. Graviter prohiberi, tam in Bulla Cœnæ, quàm in Indice librorum prohibitorum edito à Pio IV. qui habetur in fine Tridentini.

Vi Bullæ Cœnæ incurrunt excommunicationem Pontifici reservatam, quicumque libros hæreticorum hæresim continentes, vel de religione tractantes, sine authoritate Sedis Apo-

stolicæ, scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocumque defendunt. Sic enim sonant verba Bullæ, quæ quatuor actiones expresse prohibet, lectionem, retentionem, impressionem, & defensionem.

Nomine, libri hæretici, in ordine ad hanc censuram, non comprehenditur brevis epistola, aut concio hæretici, ut docet hic *Lugo disp.* 21. *num.* 33. prohibentur tamen illa per Bullam Pii IV.

Neque illâ censurâ continetur liber authoris Catholici, quamvis hæreses aliquas contineat. Neque liber Catholicus, cui hæreticus notas apposuit, modò notæ illæ sint libro minores, sic ut totum opus moraliter dici possit liber authoris Catholici potiùs quàm hæretici: ita *Suar. & Lugo supra n.* 47. Tales tamen libri prohibentur per Bullam Indicis Pii IV. quamvis non sub pœna excommunicationis Pontifici reservatæ.

Peccat *retentione*, qui etiam apud alium librum hæreticum deponit, vel qui ab alio depositum apud se servat: tenetur autem talem librum in Episcopi manus consignare.

Peccant *defensione*, qui dogmata talis libri positivè laudant, aut librum ipsum divulgant, aut impediunt ne ab aliis ad Episcopum deferatur.

Excusat *legentem* à morali, & consequenter à censura, parvitas materiæ. Talis est juxta *Castropalaum* lectio decem linearum, juxta *Sanchez* lectio unius paginæ ex libro in folio majori, *Lugo* ad mediam circiter paginam restringit.

Si quis autem sciens, & volens audiat alium, librum hæreticum sibi prælegentem, peccat quidem ordinariè graviter ob periculum perversionis, & aliquando ob scandalum aliorum, non

non tamen incurrit censuram, ac proindè potest talis à quovis Confessario absolvi. Ratio autem horum est, quod Bulla utatur terminis tantùm prohibentibus *lectionem libri hæretici*, adeòque ubi non est *lectio*, & *liber*, & *author* propriè *hæreticus*, censura per Bullam lata non incurritur. Verba enim legis, quæ pœnam important, in proprio, & rigido sensu sunt interpretanda.

Idem dicendum est, quando Confessarius aut Parochus deprehendit aliquem retinuisse quidem, aut legisse malâ conscientiâ librum hæreticum, ignorasse tamen excommunicationem illi rei annexam fuisse, talem enim poterit Confessarius quilibet absolvere, & monere de censura, & de libro quam primum in manus Episcopi tradendo. Si autem sint libri hæreticorum, qui tantùm tractant v. g. historiam, aut medicinam, sed aliquas tamen hæreses hinc indè admixtas habent, curandum est ut hæreses obliterentur, vel legendi facultas ab Ordinario obtineatur.

QUÆSTIO XIII. *Particularia de libris hæreticis, & prohibitis.*

§. I.

QUæritur ulterius primò. An qui se sentit in fide firmum, & à periculo lapsus securum, qualis est aliquis Prælatus aut Episcopus, teneatur ille à libri hæretici lectione abstinere?

REspondeo affirmativè, si legendi facultatem non obtinuit; ita Card. Lugo *de fide disp. 21. sect. 2. §. 2.* Quia etsi quis in præsenti

statu

statu eam firmitatem sentiat, fieri tamen potest ut pedetentim liberiori lectione ab ea firmitate recedat. Qnis enim sapientior, & in divina lege instructior fuit Salomone? blando tamen commercio cum uxoribus, & ritibus gentilium ad idola defecit. Hæreticorum libri sub eleganti stylo, tanquam in calice aureo, errorum venena propinant, & ubi leviora quædam fidei suæ dogmata sub verosimili quadam specie proposuerunt, lectoris animum ita paulatim expugnant, ut incipiat etiam circa graviora fidei fundamenta vacillare, uti in firmioribus Ecclesiæ columnis aliquando experientia comprobavit. Et quanquam in persona quadam particulari contingeret hujusmodi lectionem parùm aut nihil esse periculosam, si tamen omnibus, qui de se idem persuaderent, lectio illa permissa foret, facile sequeretur grave fidei detrimentum; ac proinde prudenter hæc lex omnibus absque personarum exceptione ab Ecclesia præscribitur. Adde, lectionem hanc interdici, non ob solum periculum damni lectoribus secuturi, sed etiam in pænam authoris libri hæretici, qui non leviter sentire solet alios à sui operis lectione arceri.

§. 2.

QUæritur secundò. An famulo Catholico licitum sit Domino id imperanti librum hæreticum prælegere?

Respondeo cum distinctione. Si id jubeatur expressè in contemptum fidei, nullo modo potest famulus parere. Si autem imperetur ad alium finem indifferentem v. g. quia Domino id commodum, aut jucundum est, & famulus

ad legendum gravi metu adigatur, per lectionem illam non incurret lethale peccatum. Ratio est, quia imprimis non peccabit contra præceptum divinum, cum lectio illa, abstrahendo à præcepto humano, per se non sit prohibita, neque ut suppono ipsi famulo periculosa: à præcepto autem Ecclesiæ propter gravis incommodi metum excusabitur. Idem sentit Sanchez tom. 1. lib. 2. cap. 10. n. 49. & Lugo de fide disp. 21. sect. 2. §. 3. n. 79.

§. 3.

QUæritur tertiò. Si liber hæretici complectatur plures partes, aut volumina, an qui unum legit in quo de hæresi aut religione non tractatur, incurret excommunicationem contra legentem libros hæreticorum?

Respondeo negativè. Quia pars illa per se unus liber esse videtur, qui cum hæresim non contineat, non videtur præbere materiam huic excommunicationi. Idque confirmat Lugo *disp. 21. de fide sect. 2. §. 1. n. 56.* ubi ait negari non posse aliquando eundem authorem idem argumentum pluribus Tomis ita prosequi, ut sint tomi & libri inter se diversi, sic ut prohibito uno alii non prohibeantur. Et hoc, inquit, videmus in usu sacræ Congregationis Indicis, quæ aliquando solum unum Tomum alicujus authoris interdicit, non verò cæteros ejusdem, licet sint de eodem argumento conscripti. Consentit Sanch. *in præc. tom. 1. lib. 2. cap. 10.*

§. 4.

§. 4.

QUæritur quartò. An licitum sit filio Catholico typographi hæretici, qui libros hæreticos imprimit, in officina domestica typos ordinare, torcularia premere, aut chartas apponere?

Respondeo cum Layman *lib.* 2. *tract.* 3. *c.* 13. *n.* 5. hæc ei non licere, nisi gravis omnino causa excuset. Quia istæ actiones verè comprehenduntur sub nomine *impressionis* libri hæretici, quæ sub pæna excommunicationis interdicta est. Si tamen ejusmodi filius ad fidem conversus, non possit sine gravissimo incommodo patrem deserere, poterit ad breve tempus istas actiones exercere. Siquidem hæreticum scriptum typis ordinare, sicut & illud transcribere, per se malum non est, si malus finis non intendatur; neque lex Ecclesiastica id prohibens censetur in tam gravi necessitate obligare.

§. 5.

QUæritur quintò. An liceat Catholico compingere libros hæreticorum?

Respondet Lessius, ea de re consultus, *in posth. verbo, hæret. libri. casu* 8. spectando jus naturæ, inquit, non damnarem juvenem illum librorum hæreticorum compactorem, præsertim si aliâ ratione victum quærere non potest: inter alios enim libros per accidens etiam compingere libros hæreticorum per se malum non est, & abstinendo non impediet eorum lectionem, quia non deerunt alii qui compingant, & non compacti adhuc legi poterunt.

Bulla tamen Cænæ excommunicat etiam *habentes* tales libros, & ex hac parte possit aliquando esse illicitum, nam consuetudo contraria non videtur adhuc legitimè præscripta, ita Lessius.

§. 6.

QUæritur sextò. Utrum in Belgii Provinciis confœderatis, licitum sit apud se habere libros hæreticos?

Respondet Lessius *supra casu* 14. se vix dubitare quin olim Bulla Cænæ id prohibens fuerit in istis Provinciis recepta, sicut in reliquo Belgio, saltem quoad illum articulum de hæreticis, & libris hæreticorum: & quamvis ibidem secuta sit religionis mutatio, tamen apud Catholicorum cætum Bullæ admissionem non desiisse.

Quod si opponas, Catholicos forte cæpisse uti moribus contrariis, & jam elapsos esse 40. annos necessarios ut contra legem canonicam legitimè compleatur præscriptio, uti communiter Doctores tradunt, & colligitur ex Cap. *Fiant*, de consuetud. Respondeo, non satis constare consuetudinem illam bonâ fide, & apud viros timoratos illic passim receptam, adeòque probandum non videri, ut tales libri à Catholicis sine facultate retineantur.

§. 7.

QUæritur septimò. An hæreticus ad fidem conversus, in partibus hæresi infectis possit vendere libros hæreticos, quos antea habuit? Item, an possit divendere libros hæreticos,

cos, quos hæreditate à parentibus accepit?

Ad primum dico, posse divendere illis qui facultatem habent legendi libros hæreticorum. Ut verò aliis divendat non facile permittendum, propter Ecclesiæ prohibitionem.

Si tamen inde grave damnum passurus esset, permittendum videtur ut vendantur bibliopolis hæreticis, qui talium librorum copiam habere solent. Quia per hoc causam Catholicam non reddet deteriorem, neque ex illo actu alicui præbebit periculum perversionis, cum in illis partibus facile supperat talium librorum copia. Et confirmatur, ex eo quod in isto casu censeri possit Ecclesia non velle talibus grave damnum creare, sed potius favorem impendere, ut facilius ad veram fidem alliciantur: ita Lessius *in posth. ver. hæreticus cas.* 21.

Ad secundum dico, cum eodem, in partibus hæreticorum videri tolerandum ut ejusmodi hæres bibliothecæ paternæ, damni vitandi causâ, libros hæreticos commutet cum libris Catholicorum, illos tradendo bibliopolis etiam hæreticis: præsertim quando in particulari non existimat inde proventuram occasionem hæresis stabiliendæ. Ratio petitur tum ex iis quæ ad quæst. priorem dicta sunt: tum quia hæres per illam venditionem non censetur moraliter cooperari ad doctrinæ falsæ propagationem, sed tantum id peragere, quod per se malum non est, ut damnum evitet. Si tamen res patiatur, expedit hujusmodi Catholicos hortari, ut potius zelo fidei libros hæreticos flammis absumant, & ad fiduciam erigere in divina providentia, quæ in prosperis aliarum rerum successibus, damnum ex librorum jactura proventurum facile compensabit.

§. 8. *Libelli Famosi.*

QUæritur octavò. Quid dicendum de aliis libellis famosis, & non hæreticis?

Dico primò. Pro libellis famosis habendi sunt libri qui continent alicujus infamiam, nondum antea publicam, ut sic in aliorum publicam notitiam deveniat, etsi postea ex illis infamia non sequatur. *Ita Sylvester verb. libellus, Molina, Filiucius, Finellus &c.* Pro libello famoso etiam habetur signum aliquod publicum v. g. pictura qua alter infamatur, ut si quis depingat aut apponat cornua ad alterius fores, ut divulget aliquem habere conjugem adulteram; uti consentit *Molina disp.* 35. *Iulius Clarius &c.*

Dico secundò. Conficiens libellum famosum jure communi excommunicandus est, & tenetur ad famæ restitutionem; Patet ex *Can. qui in alterius* 5. *quæst.*11. Ad restitutionem autem famæ ob injuriam illatam graviter obligatur; excommunicatio enim supponit grave delictum. Tulit quoque Alexander IV. in constitut. quæ incipit *Ex alto*, excommunicationem Papæ reservatam in eos qui libellos famosos conficiunt contra statum Ordinis Prædicatorum, vel Minorum; quod privilegium extenditur ad alios Ordines quibus eorum privilegia sunt communicata, uti testatur Sayrus, Salonius, Graffius, Molina, Filiucius *hic tract.*15. *c.*5. *q.*11. *n.*126.

Dico tertiò. Nulli licet imprimere, vel imprimi curare, quosuis libros de rebus sacris sine nomine Authoris, neque illos vendere, aut apud se retinere, nisi prius ab Ordinario probati fuerint, idque sub pæna anathematis, &c.

Patet

Patet ex Concil. Trident. *sess.* 4. *Decreto de edit. librorum.*

Sed quid de iis qui legunt ejusmodi libros sine Authoris nomine editos. Respondeo, Si constet scriptos esse ut aliorum famam graviter lædant, aut eos de rebus sacris tractare, eorum lectionem prohibitam esse sub peccato mortali, & judicio Episcoporum severè puniendos esse, juxta Regulam X. Indicis librorum prohib. §. ult. in fine Concilii Tridentini.

Sub simili reatu & pæna prohibetur lectio librorum qui continent Astrologiam judiciariam, sive sortilegia, veneficia, auguria, aurispicia, incantationes artis magicæ. Permittuntur verò indicia, & observationes naturales, quæ navigationis, sive medicæ artis juvandæ gratiâ conscribuntur: uti patet ex Indice supra citato Regulâ IX.

QUÆSTIO XIV. *Absolutio in negatione externa fidei,*

§. I.

AN probabile sit, illum qui ex vi, metu, aut dolo, aliove modo inter infideles aut hæreticos fidem exterius negavit, corde tamen illam retinuit, postea inter Catholicos absolui posse à quovis Confessario ordinario & approbato, etsi specialem facultatem non habeat absolvendi à reservatis.

REspondeo, spectatâ Doctorum authoritate, id probabile videri. Quia etiamsi talis gravissimè peccet contra externam fidei professionem, censent tamen non esse hæreticum com-

comprehensum in Bulla Cænæ, quia errorem internum in intellectu non admittit: hæresis autem externa, inquiunt, absque errore interno, cum non sit formalis & completa, non subjacet excommunicationi. Quamvis talis ab Inquisitoribus in foro externo puniri possit, quia præsumunt illum contra fidem dissensum internum habuisse. Ita docet Fagundez in præcept. 2. l. 8. c. 8. num. 39. Toletus in Summa l. 4. c. 4. n. 6. Suarez tom. 5. in 3. part. disp. 4. sect. 2. n. 22. Sanchez in Summa tom. 1. l. 2. c. 7. n. 8. in fine Filliucius tom. 2. tract. 22. c. 6. n. 164. Sylvius in 2. 2. quæst. 11. art. 3. concl. 2. qui sic ait: *Ex his sequitur quod qui propositiones hæreticas effuderunt, qui Sanctorum imaginibus illuserunt, qui comederunt carnes tempore prohibito, qui Mahometo cultum & reverentiam exhibuerunt, si ea fecerint aut metu compulsi, aut spe lucri adducti, aut irâ, vel aliâ quacumque passione commoti, nullum in animo errorem, at pristinam fidem rectam tenentes, neque hæretici sunt, neque excommunicatione in hæreticos latâ innodati.* Ita Sylvius, & alii qui sic hanc quæstionem resoluunt, an per omnia recte, alii judicent.

§. 2.

Quid facere possit hæreticus occultus, qui per Confessarium ab Episcopo, vel alio potestatem habente, absolutionem obtinere non potuit, quando posuit omnia ex parte sua requisita.

Respondet Diana *part. 1. tract. 5. resol. 4.* in tali casu potest hæreticus occultus ratione infamiæ vel scandali, si timeantur, dum Sacerdos est celebrare, si autem laicus Euchari-

stiam

ſtiam ſumere, eliciendo prius actum contritionis, &, ſi non exiſtimat ſe contritionem perfectam habere, confiteatur, & à Confeſſario abſoluatur, ex doctrina probabili quam docet Reginaldus in Praxi tom. 1. l. 8. c. 7. n. 87. & alii quos citat Sancius in Selectis diſp. 22. n. 11. quidquid alii cum ipſo Sancio contradicant. Ita loquitur Diana, qui hanc ſententiam in praxi probabilem judicat.

QUÆSTIO XV. *Bona Eccleſiæ.*

QUid conſulendum Catholico qui bona Eccleſiaſtica ab hæreticis coemit?

REſpondeo cum Leſſio in poſthum. caſ. 6. n. 14. Ubi nulla intervenit diſpoſitio Eccleſiæ permittentis bona illa ab emptoribus legitimè poſſideri, optimum in hoc negotio conſilium eſt, ut legitimè procedatur, convenire cum Pontifice, aut Generali Ordinis cui illa bona jure debentur, præſtitâ ſatisfactione quæ rationi conſona judicabitur.

Sed *Quæſtio* ulterior eſt, quomodo ſe gerere debeant hæredes, ad quos de facto bona Eccleſiaſtica ab hæreticis empta à majoribus devoluta fuerunt?

Reſpondeo, Si veris Dominis ſatisfactum non fuerit, illicitè ea poſſideri, niſi adſit dicta diſpoſitio Eccleſiæ, aut animus ea bona cum fructibus reſtituendi ſuo tempore Eccleſiæ, aut perſonis quibus ea injuſtè erepta fuerunt. Quare ut legitimè retineantur cum illis tranſigendum erit. Ut autem huic difficultati provideatur, ſolet Pontifex, cum hujuſmodi hæredibus diſpenſandi, in partibus hæreticorum facultatem impertiri Epiſcopis, & qui-

busdam aliis, juxta normam supra assignatam pro Episcopis Hiberniæ &c. *part. 3. tract. 2. cap. 5. in Facultate 13.*

QUÆSTIO XVI. *Cibi ab Ecclesia prohibiti.*

§. 1.

AN Catholicus hæretico sibi amico, aut viro honorato ad se divertenti possit amicitiæ aut humanitatis causâ in die jejunii cibos prohibitos apponere?

RЕspondeo, Si facile sine incommodo possit Catholicus ejusmodi cibos omittere, teneri ad illam jejunii violationem non coöperari. Si verò nequeat illos cibos prætermittere sine magno detrimento, quia nimirum occasionem præbebit contra se gravi obmurmurationi, & gravibus querelis, tanquam contra hominem rusticum aut inurbanum; non videtur cum tanto incommodo ab ejusmodi ferculis apponendis obligari consideratâ personæ qualitate: & ita resoluit Lugo de Fide *disp. 14. sect. 5. n. 167.*

§. 2.

QUærit *ibidem* Lugo, An Catholicus, qui ob infirmam valetudinem vescitur carnibus in die jejunii, teneatur abesse à communi mensa, si adsit periculum ne famuli hæretici, aut alii domestici reliquiis carnium cum jejunii violatione utantur?

Respondetur autem negativè, si hoc sit illi valdè incommodum, aut videat cum famæ

suæ

suæ gravi detrimento id potius avaritiæ, quam observantiæ attribuendum. Unde regulariter sufficiet, si ostendat illum abusum sibi graviter displicere, aut æconomum moneat ut reliquias illas seorsim reponat, & in aliorum manus pervenire non permittat.

§. 3.

QUæritur tertiò: An leporarius, vel auceps Catholicus degens inter hæreticos, possit in Quadragesima prædam captam hæreticis divendere?

Respondeo cum Lessio *in Posth. v. hæret. conv. cas.* 14. id posse fieri, si absit aliorum scandalum. Quia opus illud per se non est prohibitum, & ad violationem præcepti Ecclesiastici valdè remotè cooperatur: nam quibusdam locis in quadragesima caro venalis exponitur pro iis qui facultatem habent eâ utendi, quod ementium conscientiæ relinquitur.

Permittunt etiam Authores, ut hospites adventantibus hæreticis carnes apponant, si aliàs nollent illic diversari cum gravi hospitis incommodo; ita Lessius *ibidem*.

Idem probabiliter fieri posse admittit Adamus Bugelaer *centur*. 1. *cas*. 28. quando opifex Catholicus famulos habet hæreticos valdè peritos, qui nolunt apud eum in quadragesima permanere nisi carnes apponantur, quos tamen absque gravi rei familiaris jactura dimittere nequit; dummodo non adsit periculum scandali, aut gravioris incommodi. Quia hoc non est formaliter cooperari peccato, sed solum illud permittere: & pluribus locis ubi Catholici hæreticis permixti vivunt, id usu receptum est.

§. 4.

QUæritur quartò: An & quando uxor Catholica hæretico nupta à jejunio excusari possit?

Respondeo cum Fagundez *in 4. præc. Eccles. cap. 9. n. 16.* illam excusari quando conjux hæreticus illi permittit omnes ritus Catholicos observare, præter legem jejunii, quam non vult solui ob contemptum fidei, Ecclesiæ, aut Religionis, sed quia prætendit jejunia uxoris sibi, & familiæ suæ detrimento esse. Tali enim casu uxor à jejunio excusata censetur, ut discordias cum viro, & domus perturbationem evitet. Et sanè grave onus esset imbecillo sexui, simul cibis abstinere, simul impotentis viri injurias & convitia devorare.

§. 5.

SEd quæres ulterius: An eâdem ratione, ob uxoris hæreticæ rixas & molestias possit conjux Catholicus à jejunio excusari?

Respondeo non excusari, saltem à paritate rationis. Conjugis enim est uxori & familiæ suæ imperare, quia vir caput est mulieris, ut loquitur Apostolus, ac proinde permittendum non est ut vir succumbat, & mulier imperitando viri partes agat. Si tamen contingeret uxorem ab impotenti indole, & à longe dispari generis nobilitate adeo imperiosam esse, ut non possit maritus ejus importunitati obsistere sine gravi molestia, & magna familiæ perturbatione, sunt qui omnino existimant hunc quoq; durante eo rerum statu, ad jejunium non ob-

stringi,

stringi, ex mente Ecclesiæ, quæ non intendit cum incommodo tam gravi suam legem obligare.

QUÆSTIO XVII. *Communicatio cum Hæreticis.*

IN partibus hæreticorum (ut resoluit Valentia *de fide disp.* 1. *quæst.* 1. *pun.* 5.) non est illicita communicatio cum notoriis hæreticis: quia ut notat Navar. *Manual. cap.* 27. *num.* 35. multitudo hæreticorum, & necessitas, in hujusmodi locis excusat. Sed frequenter dubitari potest quantum illa communicatio, saluo jure divino aut humano, se extendat, quod paucis resoluemus.

§. 1.

AN licitum sit Catholicis liberos suos cum Dominis hæreticis collocare?

Respondeo cum Lugo *de fide disp.* 14. *sect.* 5. *n.* 166. quamvis difficulter, posse tamen id aliquando permitti, si necessitas esset gravissima, licet non extrema, & filius esset pubes, & talis, ut probabiliter speretur eum in fide perseveraturum, vel adhuc duret tanta filii cum parentibus communicatio, ut nondum censeatur paterna curâ aut consilio destitui. Verùm absque hac cura ac cautela, filium impuberem hæretico Domino tradere, quid aliud esset quam agnum lupo committere?

§. 2.

AN licitum sit parentibus Catholicis infantes nutricibus hæreticis tradere, quos aliquando ad templa hæreticorum secum perducturæ videntur?

Respondeo, id illicitum non esse, modò ante rationis usum ad domum paternam reducantur: quia ante illam ætatem non prohibentur, etiam in Anglia, adire templa hæreticorum, cum non sit communicatio in ritibus sacrilegis, quæ tantum exerceri potest per actionem humanam, cujus pueri ante usum rationis non sunt capaces: ac proinde traditio illa non est illicita, dummodò aliud inde incommodum non timeatur; uti censet etiam Lugo *de fide d. 14. sect. 5. §. 5.*

§. 3.

AN in diebus festis liceat Catholico uti operâ hæreticorum, quos equidem novit alibi laboraturos?

Respondeo negativè. Quia etiam hæretici obligantur præceptis Ecclesiæ non minus quam Catholici; atqui non licet sine gravi incommodo ab altero postulare quod ipse sine peccato præstare non potest, uti hic hæreticis contingit. Neque refert quod hæreticus ille sua sponte in die festo sit alibi operaturus, quia id facturus non est sine peccato, ad quod ego ex parte mea non possum illum inducere.

Illicitum tamen non est, opus aliquod præbere sive hæretico, sive Catholico liberè faciendum, quamvis existimetur etiam die festo

vel

vel Dominico in illo opere occupandus ; modo ad festi violationem nullo modo inducatur, & aliàs eo die fuerit aliquid operaturus. Quia qui sic opus præbet, merè passivè se habet ad illam festi violationem : modò non fuerit operantis Dominus aut superior, cujus est procurare ut à subdito festa observentur : ita Lessius in posth. *ver. hæret.cas.* 6.

QUÆSTIO XVIII. *Fidelitas in pactis cum hæreticis.*

AN doceant Catholici, pacta merè politica à Pontifice Romano posse irritari : aut datam hæreticis fidem non esse servandam ?

Respondeo, Doctores Catholicos ab illa doctrina prorsus abhorrere, quam quidam hæretici per summam calumniam ipsis affingere conantur. Homines scilicet perfidi omnes de perfidia suspectos habent, ut Sedem Romanam, quam nequeunt veris argumentis impetere, fabricatis in suo cerebro calumnijs apud imperitum populum in odium & invidiam vocent. Ex adverso communem Ecclesiæ Romanæ doctrinam in hoc puncto apertè depromit Molanus *de fide &c. cap.* 14. Ubi disertè pronunciat Romani Pontificis authoritatem nullam esse ad destructionem sed ad ædificationem, quia autem absque magna destructione non posset dispensare ut fides publica à Concilio, aut Principe violetur, ideo dispensationis ejus authoritas & potestas eo'se non extendit ; neque ullum hactenus extitit hujus rei exemplum. Eundem Ecclesiæ sensum tradit Tannerus *de fide disp.*1*.quæst.*9*.dub.*4.

Quam verò sanctè inviolatèque promissa, etiam hæreticis, in Ecclesia Romana serventur, pro-

probat locupletissimum exemplum duorum Imperatorum erga ipsum Lutherum hæresiarcham, qui litteris salvi conductus à Maximiliano Imperatore communitus, Augustæ coram Cajetano Cardinale illæsus comparuit, & recessit; quamvis ipse de non disseminanda hæresi datam fidem violaverit: iterumque Wormatiæ, ob præstitum à Carolo Cæsare promissum, quamvis pænæ reus, ab omni noxa immunis permansit.

QUÆSTIO XIX. *Disputatio cum hæreticis, & ejus norma.*

QUo modo, & quibus licitum est cum hæreticis disputare?

Respondeo cum Tannero *de fide disp.* 2. *q.* 9. *dub.* 5. opus esse cautelâ & discretione ut cum hæreticis licitè & fructuosè disputatio instituatur, tam ex parte disputantis, quam audientium, & modi quo disputatur.

Nam quoad personam Disputantis, *Cap. Quicunque. §. Inhibemus, de hæret. in 6.* Laicis sub excommunicatione ferendæ, non latæ, sententiæ, prohibetur de fide disputare: quod intelligendum est non materialiter, sed formaliter, & ex professo de fide disputationem instituere, juxta Cajetanum *hic art.* 7. Quin imo Valencia *de fide disp.* 1. *q.* 1. *punc.* 4. legem illam non immeritò existimat per contrariam consuetudinem, præsertim in Germania, aliisque similibus locis, abrogatam esse. Et sanè si vir doctus, etiam laicus ubi magna apparet utilitas, cum hæretico congrediatur, ab omnibus judicatur à legis transgressione immunis.

At si quis rudis & imperitus cum hæretico for-

malem

malem disputationem instituerer, graviter peccaret, si per hoc causam fidei periculo exponeret, aut occasionem præberet, ne ipse aut alij in fide vacillarent. Quamvis negari non possit ex peculiari Dei instinctu quandoque viros sanctos, potius quam doctos, non tam humanæ sapientiæ verbis, quam virtute spiritus, magno fructu cum hæreticis dimicasse, uti notat S. Athanasius, & S. Hieronymus in vita S. Antonij.

Ex parte verò Audientium, cavendum est ne temerè coram simplicibus & indoctis de articulis fidei argumentis in utramq; partem vibratis disputetur. Quia simplicium fides eo solet esse firmior, quo minus aliquid ei quod credunt oppositum audierunt, ac facilius plerumque argumenta veritati contraria, quam eorum solutiones percipiunt; nisi quis singulari polleat facultate, ea ad eorum captum clarè dissoluendi, quod in multis non contingit. Excipe tamen rudiores illos, qui ab hæreticis ad defectionem sollicitantur, coram his enim quandoque necessarium est de fide disputare, ut argumenta quibus labefactari possint dissoluantur.

In modo disputandi cum hæreticis peccatur, quando modestiæ limites exceduntur, utendo convitijs, & verbis mordacibus, quibus dum adversarij se læsos sentiunt, ut canes rabidi in clamores assurgunt, & contra fidem nostram magis irritantur. Hinc magna opus est moderatione, ut appareat nos non victoriæ, sed veritatis cupiditate in certamen descendere. Qui verò eruditionis laudem, aut plausum populi disputando, aut scribendo sectantur, vix ullum operæ suæ fructum referre solent: *Quia dilexerunt gloriam hominum, magis quam gloriam Dei*. Ioan. 12. v. 43.

Per-

Pertinaces autem hæretici, non numero, sed pondere argumentorum premi debent, illos adstringendo ad brevem syllogismi formam, ne aliàs more suo extra chorum saltent, & ad pererga digrediantur, qui instar callidæ feræ prius disputantem fatigant; quam se retibus includi sinant. In hanc rem syllogismos & dilemmata ad quæ hæretici adigantur in præcipuis fidei controversijs, superius formavimus in *part.* 1. *cap.* 10. à pagina 107.

QUÆSTIO XX. *Educatio Liberorum.*

AN licita sint in conjugijs pacta educandi liberos, partim in hæresi, partim in Catholica religione?

REspondeo, cum Tannero de matrim. *disp.* 8. *q.* 4. *dub.* 5. *n.* 91. tale pactum per se impium & irritum esse. Quia jure divino tenentur parentes filios suos ad veram Religionem, informare, cui obligationi nullo pacto renunciare queunt. Potest tamen casus obvenire, quo matrimoninm cum persona hæretica licitum, multumque momenti habiturum videatur ad publicum bonum promovendum, neque tamen à conjuge, v.g. marito, ullo modo obtineri possit, ut tota proles in Catholica tantùm religione educetur: tunc licitum erit hac ratione pactum instituere, ut scilicet aliqua pars prolis, marito non impediente ad Catholicam religionem informetur; nihil interim quoad cæteros liberos præjudicando juri Catholicæ matris, quò minus operam suam adhibeat ut Catholica fide imbuantur. Probatur hæc resolutio, quia si nullum hujusmodi pactnm aut cautio adhibeatur, moraliter certum est omnes liberos ex eo matrimo-

nio

nio suscipiendos, ex prævalente patris arbitrio, in hæresi educandos fore; ergo si aliqua suppetat via per se non illicita, quâ saltem aliqui liberi conserventur, ea adhibenda est: talis autem via per hujusmodi pactum obtinetur: quia cum juri materno quoad cæteros liberos non præjudicet, sed solum patris violentiam ex parte coerceat, non est cur tale pactum per se & intrinsecè malum existimetur. Imo quia in tali casu per se malum non apparet, omnino licitè ac prudenter adhibendum erit. Si, ut dixi, connubium illud, & aliquorum liberorum periculum longè majori bono compensetur: quamvis hunc casum vix hactenus Theologi attigerint.

Quæritur secundò, An parens Catholicus filium aut filiam in Hæresi persistentem alere teneatur?

Respondeo, Si filius aut filia hæretica egeat alimentis ad vitam simpliciter necessarijs, ea debere à parente subministrari; hoc enim jure ob hæresim non privantur. Si verò de alimentis ad vitam necessarijs aliunde eis prospectum est, eo quod ex proprio labore, aut industria, aut ab alijs amicis ea possint obtinere juxta decentiam sui status, non tenetur parens per se illis alimenta præbere quamdiu in hæresi persistunt, uti docet *Azor instit.moral.part.2.l.2.cap.4. quæst.10.*

Quæritur tertiò, An parens possit exhæredare filium qui à Catholica Religione defecit?

Respondeo affirmativè, lege communi. Caussam enim hanc exhæredandi disertè adstruit Iustinianus in Authentica, *ut cum*, in his verbis: Si quis de prædictis parentibus orthodoxis constitutus, senserit suum filium vel liberos non esse Catholicæ fidei... licentiam habeant pro hac maximè causa ingratos eos, & exhæredes inscribere

bere testamento. Consentiunt passim Doctores, ac fusè *Molina* de justitia, alijque.

QUÆSTIO XXI. *Usus Styli veteris.*

AN in partibus hæreticorum liceat Catholicis transferre Pascha, & alia Festa mobilia, eo quod hæretici usum styli veteris observari velint?

Ad hanc quæstionem solum reperio Lessium respondere in posth. ver. hæreticus cas. 7. qui resoluit ubi Calendarium Romanum Greg. XIII. receptum est, & usu annorum comprobatum, non posse Catholicos pascha, & alia mobilia festa transferre, eo quod hæretici antiquum Calendarium velint servari: quia scil. hæretici non possunt legem aliam de celebrandis festis talibus temporibus abrogare, sicut nec Natalitia Domini transferre, nisi gravi periculo urgeantur.

Sed non possum huic resolutioni cum Lessio acquiescere: statuamus enim ab hæreticis occupari Bredam, aut aliam urbem, vel Provinciam, ubi Calendarium Gregorij XIII. cum stylo novo annorum usu receptum fuit; jamque ea in urbe publico ritu ex norma styli veteris omnia tam sacra quam profana peragi ac computari: nullâ sanè ratione poterit solidè probari civem Catholicum teneri, in observatione festi paschalis, aut jejunii quadragesimalis, à publico istius loci computu ac stylo recedere, etsi absque magno familiæ suæ detrimento id præstare possit: quinimo in partibus hæretico Domino subjectis ubi longè prævalet numerus Catholicorum, uti in regno Hiberniæ & quibusdam locis Hollandiæ ritu styli veteris pascha aliaque festa celebrantur, Pontifice sciente, & illum usum nunquam hactenus improbante.

QUÆS-

QUÆSTIO VII. *Valor sponsalium inter Catholicum & hæreticam*

AN valida sint sponsalia inter Catholicum, & hæreticam, & è converso?

REspondet Sanchez Negativè *lib. 7. de matr. disp. 72. n.* 3. Quia, inquit, promissio illa est de re illicita, ac proinde nullam sponsalium obligationem inducit

Respondeo tamen, cum Becano *de Sacram. cap. 43. quæst. 36. n. 4.* potius admittendum sponsalia valida esse in Germania, & alijs partibus, ubi Catholici hæreticis admixti degunt. Primò, quia probabile est apud plurimos authores, matrimonium ordinario modo in illis locis cum hæreticis contractum esse licitum: & ut hoc dubium foret, in favorem matrimonij in re dubia judicandum esset. Ergo non probatur sponsalia cum hæretica ex illa parte irrita esse, adeoque concidit præcipua ratio à Sanchez in oppositum allata.

Secundò, quia tametsi matrimonium illud non esset licitum in ratione Sacramenti, possunt tamen sponsalia esse valida, quia non continent promissionem Sacramenti, sed tantum contractus civilis, qui potest esse licitus, & honestus. Sicut in veteri testamento, sponsalia dicebant ordinem ad solum contractum civilem, illa autem per se videntur fuisse ejusdem naturæ cum illis sponsalibus quæ modò celebrantur. Ergo sponsalia cum hæretica inita pro validis haberi debent: Quando autem censenda sint licita, judicari id debet ex conditione matrimonij secuturi, de quo, quando licitum sit, jam ulterius inquirimus.

QUÆSTIO XXIII. *Matrimonium cum hæretico ut licitum.*

AN matrimonium inter Catholicum, ac hæreticam, & contra, licitè contrahatur?

Satis constat primò, Matrimonia Catholicorum cum hæreticis, si aliud non desit, posse per se valida esse, quia modò ab Ecclesia Catholica non irritantur.

Constat tamen secundò, ejusmodi matrimonia in pluribus Ecclesiæ Conciliis ac decretis sub gravi peccato prohibita fuisse, propter periculum fidei, quod à conjuge Catholico, & à prole incurritur, uti constat ex Concilio gener. Calcedonensi Can. 13. Et Concilio partic. Eliberitano, Laodicensi, Carthaginensi 3. can. 12. & aliis à Pontifice approbatis, apud Sanch. *de matrim. disp.* 72. *n.* 4. Quæstio igitur proposita tantum potest locum habere de illis partibus ubi Catholici hoc tempore vivunt hæreticis permixti: & in hac quæstione decidenda maximè variant inter se Doctorum sententiæ.

RΕspondeo ad quæstionem cum Sanchez *de matr. lib.* 7. *disp.* 72. *n.* 5. Tirino in Epist. 1. ad Cor. *c.* 7. *v.* 39. & præcipuè cum Lessio in Posth. ver. Hæret. *casu* 23. In partibus illis matrimonia Catholicorum cum hæreticis non videri illicita, quando hæ conditiones concurrunt: Primò, ut absit periculum perversionis, & persona Catholica permittatur liberè vivere in sua religione. Secundò, ut non impediatur ritu Catholico prolem educare. Tertio, ut non sit facile Catholico in sua religione invenire conjugem sibi parem, & idoneam. Quartò, ut hæreticus non sit denunciatus, aut notorius Clerici percussor.

cussor. Quintò ut eo loco passim sit consuetudo sic contrahendi absque ullo scandalo. Ratio est, quia tres primæ conditiones efficiunt ut connubia illa non impediantur jure divino, & consuetudo tollit jus humanum, quo illa prohibentur: præsertim cum summus Pontifex in multis regnis sciat, & tamen permittat illam consuetudinem vigere. Addit tamen Lessius, non facile suadendum, quantum commodè fieri potest, ut ejusmodi connubia cum hæreticis contrahantur. Nisi (inquit Tanner. *hic d. 8. q. 4. dub. 5. n. 88.*) spes sit moraliter certa de conversione conjugis hæretici aut judicio prudentium aliud bonum majoris momenti expectetur.

An urgentibus hæreticis matrimonium licitè contrahatur coram Ministro hæretico, postquam contractum fuit coram Sacerdote, resoluitur supra *tr. 4. de matrim. c. 8. §. 2.*

QUÆSTIO XXIV.

AN si hæreticus promittat conversionem, possit etiam absque dispensatione matrimonium contrahi?

Partem negativam docet Sanchez *hic disp. 72. n. 4. in fine.* Cum Pontio &c.

RESpondeo tamen affirmativè cum Lugo *de fide disp. 22. sect. 2. n. 17.* Em. Sa *v. Matrimonium.* Hurtado *hic disp. 76. §. 229.* Et probatur, quia exceptio hæc invenitur in ipsis Decretis quibus matrimonia cum hæreticis prohibentur. Nam in Conc. Calcedonensi *Can. 14.* adduntur hæc verba: *Nisi forte spoponderit se venire ad orthodoxam fidem.* Et in Cap. *Non oportet. 28.* quæst. 1. disertè dicitur, *filias hæreticas posse accipi, si spondeant se professuras orthodoxam fidem.* Ergo inhærendo termi-

terminis juris, positâ tali promissione, non videtur ea dispensatio necessaria. Nisi forte alicubi consuetudo obtineret, ut eo etiam casu dispensatio petatur, nam ex tali consuetudine censeretur prohibitio matrimonij cum parte hæretica ad hunc etiam casum ampliata.

Existimo tamen cum Lugo, contra Hurt. supra, requiri dispensationem, quando spes conversionis conjugis hæretici non oritur ex *promissione*, sed tantum ex bona ejus indole, aut animo non obstinato, etsi Catholicæ conjugi, & proli libertatem fidei relinquat. Quia lex supra citata solum excipit casum, quo coniux hæreticus conversionem ad fidem expressè promittit.

QUÆSTIO XXV.

QUid si hæreticus non promittat conversionem, & adsit aliquod periculum perversionis conjugis Catholicæ, an tale matrimonium aliquando possit esse licitum? &, an eo casu sit necessaria dispensatio?

REspondeo ad primum, in utroque casu posse aliquando contingere aliunde concurrere commoda maximi momenti, quæ compensent incommoda & pericula in casu allata, & reddant illud matrimonium ad publicum religionis bonum conducibile: Ut si eâ occasione concedatur libertas profitendi religionem Catholicam ubi antea erat negata: si filij sperentur Catholicè educandi, aut alia his æquivalentia. Non enim est illicitum aliquando se exponere periculo peccandi propter aliquod bonum maximi momenti, cum proposito tamen cum Dei gratia tentationi & peccato resistendi: cuius exemplum est in connubio Estheris cum Assue-

ro

ro infideli: & confirmatur in facto Juditthæ, quæ ut populum suum salvaret se suamque castitatem periculo exposuit, ut fatentur plures Interpretes cum S. Ambrosio lib. 3. de offic. cap. 12. *Non exponit* (inquit) *mortis periculum, sed nec pudoris, quod est gravius bonis fœminis.* Ita etiam sentit Lugo de fide d. 22. s. 2. n. 22. Diana p. 3. tr. 4. res. 269.

Respondeo ad secundum. In casu prædictæ resolutionis petendam esse dispensationem, ut tollatur prohibitio legis Ecclesiasticæ. Ubi notat Pontius cum Lugo, & Salas disp. 20. de leg. s. 7. n. 74. aliquando ex tali connubio posse tot & tanta bona provenire, ut non solum possit, sed etiam debeat dispensatio concedi.

QUÆSTIO XXVI.

AN Parochus absque peccato possit assistere matrimonio, quod sine iusta causa contrahitur cum persona hæretica?

Negat Serrarius de matrim. cum hæret. *cap.* 3. *n.* 121. id fieri posse absque peccato, nisi persona hæretica conversionem promittat. Quia existimat Parochum per hoc cooperari matrimonio illicito Catholici cum hæretico, ex eo quod eius præsentia reddat habiles ad contrahendum, qui sine ea post Tridentinum habiles non essent, ac proinde cum peccent contrahentes, assistere eorum matrimonio aliud non esse quam eorum peccato cooperari.

RESpondeo tamen, Parochum ex causa posse absq; peccato eiusmodi assistentiam præbere. Et probo, contra Serrarium, Parochũ per hoc contrahentium peccato non cooperari. Quia ille non assistit matrimonio tanquam minister, sed tan-

tanquam testis qualificatus ut contractus ille debitè ineatur: sicut ergo (ut admittit Serrar.) alij testes absque peccato tali matrimonio assistunt, idem de Parocho admittendum est: tam enim Parochus quam testes reddunt contrahentes habiles ad matrimonium; quia neque Parochus sine testibus, neque testes sine Parocho sufficerent.

Probatur secundò: Quia Parochus in hoc casu non assistit actui de se malo, sed quem contrahentes, si vellet una pars converti, possint licitè & honestè exercere: atqui, ex principio passim recepto, dum peto actum, vel assisto actui alterius, quem posset rite præstare, & ex sua culpa exercet illicitè, non dicor ego eius peccato cooperari, &, si adsit causa petendi illum actum, debeo judicari à culpa immunis; uti omnes admittunt dum urgente causâ petitur mutuum ab usurario, aut Sacramentum ab excommunicato, aut domus meretrici elocatur. Ergo idem de assistentia Parochi ad nuptias, culpâ contrahentium illicitè initas, judicandum erit. Et ita, cum aliis quos citat, docet Basil. Pontius in append. *cap. 9. §. 1. n. 3.* Addo tamen, nisi talis assistentia aliunde, v. g. ex superiorum decreto, alicubi prohibeatur.

QUÆSTIO XXVII. *Proclamationes in Templo hæretico.*

AN Proclamationes, quæ matrimonio præmitti debent, fieri possint in templo hæreticorum?

REspondeò affirmativè, si nullum inde Catholicis scandalum oriatur: & ita resoluit Lessius in Auctar *v. hæret. cas. 24.* Quia per has procla-

proclamationes tantum declaratur contractus matrimonii futuri inter certas personas; ut sine ullius injuria, & legitimè celebrentur: sicut ergo hujusmodi proclamationes pro aliis contractibus in templis hæreticorum legitimè adhibentur, nihil obstare videtur quo minus ibidem sine crimine proclamationes matrimonii etiam inter Catholicos futuri præmittantur.

Benedictiones Nuptiales.

AN si matrimonium hæretici sit clandestinè contractum validè cum persona Catholica ubi non obligat Tridentinum, & conjux Catholicus nolit consummare ante benedictiones nuptiales, tum liceat Parocho nuptias illas benedicere in favorem conjugis Catholici?

Resoluit Lugo, de fide disp. 14. sect. 5. §. 5. n. 158. contra Sanch. de matr. l. 7. d. 3. n. 13. non apparere rationem sufficientem, cur Sacerdos in dicto casu non possit preces & orationes consuetas ad illos benedicendos adhibere, & coram illis, atque etiam pro illis Missæ Sacrificium offerre; secluso tamen omni scandalo, & aliis præceptis, vel extrinsecis incommodis, quæ facile ex tali actione oriri possint. Quia probabile est quod pro excommunicato tolerato possimus offerre Ecclesiasticas & publicas preces, & ipsum Missæ Sacrificium, ut etiam docet Hurt. de fide disp. 76. §. 16.

QUÆSTIO XXVIII. *Infantium Baptismus apud hæreticos.*

AN infans qui ad januam Ecclesiæ apud hæreticos, aut alios expositus invenitur, pos-

ſit, aut debeat, ſaltem ſub conditione, Baptizari?

RESpondeo affirmativè, contra Henriquez, & quoſdam alios, niſi apud infantem certum aliquod collati baptiſmi teſtimonium inveniatur: quod verum exiſtimo ſive infans in urbe hæretica, ſive Catholica exponatur. Ratio eſt, quia facile contingit mulierem quæ partum occultè effudit, tantum ſolicitam eſſe de crimine tegendo, & puero à ſe quam primum amovendo, de pueri autem ſpiritali ſalute eo tempore parum laborare. Cum ergo in re tanti momenti debeat haberi moralis certitudo, infans ſic expoſitus ſub conditione batizandus erit: idque olim in Concil. Eboracenſi ſtatutum fuiſſe refert Baronius in Annal. tom.12. Et ita docet Vaſquez hic *diſp.126.n.22.* & Tannerus de bapt. *diſp.4. quæſt.6. dub.4. n.112.*

QUÆSTIO XXIX.

AN infans quem alter parentum vult tradere Miniſtro hæretico poſt aliquot tantum menſes baptizandum, poſſit interea à Catholico Sacerdote baptizari?

RESpondeo affirmativè, cum Leſſio *in Auctar. v. Baptiſmus. caſ.2.* Quia alter patens jus habet ut curet prolem ſuam conſueto tempore ritè Baptizari, ne intereà abſque Baptiſmo fortè moriatur. Neque refert quod ſciat juſſu alterius poſt aliquot menſes iterum baptizandum, quia ad Baptiſmum poſtea ſecuturum cenſetur tantum ſe permiſſivè habere, propter rationem jam dictam.

QUÆSTIO XXX.

AN si paulo post Baptismum Catholicè susceptum, contingat infantem deferri ad ministrum hæreticum publicè baptizandum, liceat parentibus id permittere, & de baptismo prius collato silere?

REspondeo, non licere parentibus positivè filium offerre ut rebaptizetur, vel ad hoc ullo modo cooperari: potest tamen fieri ut illicitum non sit eo casu se tantum passivè habere, non impediendo alios qui prolem deferunt baptizandum, quando id sine gravissimo damno impediri non potest: Neque ad hoc necesse est priorem baptismum manifestare, sed sufficit indicare sibi nullo modo placere quod à Ministro illo baptizetur. Et ita resoluit Lugo de fide *disp.*14. *sect.*5. §.5. *n.*164. Ubi addit, quando casus ille prævidetur eventurus, procurandum potius ut infans prius à sacerdote Catholico non baptizetur. Quia minus malum videtur baptismum suscipere à solo hæretico, quam rebaptizari: ex duobus autem malis minus est permittendum, quando utrumque impediri non potest.

QUÆSTIO XXXI.

AN à Sacerdote Catholico licitè baptizentur hæreticorum liberi, quando post baptismum parentibus restitui debent, cum probabili periculo futuræ perversionis?

Negat Suarez *hic disp.*25. §.5. Coninc *quæst.* 68. *art.*10. *n.*81. Quia eadem ratio videtur esse in filiis hæreticorum & infidelium, quos Do-

Doctores passim negant baptizandos esse, quando cum tali perversionis periculo restitui debent.

RESpondeo nihilominus, liberos hæreticorum in prædicto casu baptizari posse: & eam praxim in Germania à viris doctis & piis sæpius observatam fuisse docet Layman *lib.5. tract 2. cap.6. n.12.* Ratio est, quia illud periculum perversionis non est certum, aut propinquum, cum facile fieri possit ut infantes illi ante usum rationis moriantur, & per baptismum salventur: observant enim nonnulli tertiam partem hominum ante completam septennii ætatem ex hac vita discedere.

Ad rationem pro opposita sententia supra allatam, dico disparem esse rationem de liberis modernorum hæreticorum, ac aliorum infidelium. Quia hæretici Christi nomen, cultumque non detestantur, & plerumque spes non exigua est fore ut aliquando in fide Catholica instituantur, quam facilius recipiunt si postea intelligant se à sacerdote Catholico Baptizatos fuisse.

QUÆSTIO XXXII.

AN liceat Catholico adire Parochum hæreticum, ut infantem jam baptizatum esse declaret, ejusque nomen indicet, ne iterum ab hæretico ad baptismum quæratur?

REspondeo cum Lugo de fide *disp.14. sect.5. §.5. n.163.* hoc ita posse fieri ut maneat actio merè politica, dum fit eo tantùm fine, ut constet de baptismo, & nomine infantis. Si tamen interveniat aliqua agnitio potestatis, aut ministerii spiritualis in Ministro hæretico, aut aliquod

aliquod scandalum generet, in illis circumstantiis actio illa erit Catholico illicita.

De cetero, Quid dicendum de Nuptiis quæ in partibus hæreticorum sine Parocho & testibus contrahuntur, resoluitur supra part. 3. tract. 4. cap. 8. §. 4. de Matrimonio, in fine.

QUÆSTIO XXXIII.

QUas Pænas juxta Leges incurrant Hæretici?

Respondeo, Quoad pænas Temporales, primò, decernitur illis pæna mortis legibus Imperatorum, lege, *Quicumque*, & *Vbicumque*, Cod. de Hæreticis. Quod confirmatur jure Canonico Cap. *Ad abolendam*, cap. *Excommunicamus* 1. de hæreticis. 2. Eo ipso quo exterius hæresim produnt, amittunt dominium bonorum suorum cap. *cum Secundum leges*, eodem tit. in 6. Retinent tamen possessionem, & quasi usum fructum, Quare etsi non possint ea alienare, non tenentur tamen sponte ea ad fiscum deferre. Contractus tamen cum iis initos in hisce Regionibus validos reddit Principum benigna permissio, 3. Fiunt incapaces publici officii obtinendi, cap. *quicumque §. hæretici*, tit. eodem in 6. 4. Dicuntur privari jurisdictione temporali, cap. *absoluto*, eodem tit. subditi absoluti à debito fidelitatis &c. scil. per istam legem.

Quoad pænas Spirituales, primò, excommunicantur Cap. *ad abolendam*, & in Bullâ cænæ, quâ etiam comprehenduntur eorum receptatores, & fautores, scilicet in negotio hæresis, ut si quis eos defendat, vel abdat, dum propter hæresim quæruntur ab Inquisitoribus, etsi non ideo receperint quia sunt hæretici, ut

notat Toletus. Aliàs licitum est iis favere, quia v. g. sunt consanguinei. Eâdem Bullâ ligantur credentes hæreticorum, quales sunt qui dicunt se credere quod credit alius apertè hæreticus, licet nullum fidei articulum determinatè discredant. 2. Fiunt Irregulares, Cap. *Saluberrimum*, causa 1. q. 7. Cap. *quicumque*. Cap. *statutum*. 2. eodem titulo in 6. ubi declarantur Irregulares etiam filii, & nepotes usque ad secundum gradum in linea paterna, in linea verò materna tantum filii; quod tamen intelligendum est de filiis natis post hæresim, & quorum Parentes in hæresi decesserint. 3. Privantur Ecclesiasticâ sepulturâ cap. illo, *quicumque*. uti & eorum credentes, fautores &c. Quare duplici causâ non licet hæreticos sic sepelire, & quia sunt hæretici, & quia excommunicati. 4. Nullos actus ordinis licitè excercent, quia excommunicati. Dixi, licitè, quia possunt validè in quibus non est opus jurisdictione, quare validè conferunt Sacramenta, & Episcopus hæreticus validè ordinat, sicut & retinet Characterem. Addidi, in quibus non est opus jurisdictione, quia hoc ipso quo fiunt hæretici, desinunt esse Ecclesiæ membra & capita, ac consequenter amittunt Capitum, seu Pastorum jurisdictivam potestatem; quamdiu tamen retinent titulum coloratum, eorum defectum supplet Ecclesia, ut alibi diximus. 5. Sunt inhabiles ad omnia beneficia, cap. illo, *quicumque*. 6. Privantur dignitatibus, honoribus, beneficiis, & officiis, cap. *ut commissi*, eodem titulo. Probabile tamen est hanc pænam non esse sententiæ latæ, sed ferendæ, ut indicatur cap. *ut commissi*. 7. Fiunt infames, cap. *Excommunicamus*. 1. §. Atque hæc tria valent quoque

de

de eorum fautoribus, credentibus &c. Ultimò adde, easdem pænas infligi Apostatis, à fide scilicet, qui simpliciter dicuntur Apostatæ, non ab Ordine, aut Religione. Idem dicendum de deorum fautoribus &c. cap. *contra Christianos*, Eodem titulo in 6. & cap. *ad abolendam* citato, & Bullâ Cænæ.

Nota tamen primò, cum communiori sententia contra Cajetanum, has pænas non incurri ab eo qui cum gravi peccato hæresim exterius simulat, nisi etiam interius in animo, & intellectu hæresi assentiatur. Quia talis propriè & simpliciter non est hæreticus, adeoque legibus pænam infligentibus comprehendi non videtur, quia illæ sunt strictè interpretandæ; quamvis ille in foro externo hæreticus esse præsumeretur.

Nota secundò, Non sufficere hæresim merè internam, ut pænæ illæ incurrantur, nisi hæresis interna aliquo signo externo prodatur. Est hæc communior sententia Theologorum: quia censent Ecclesiam saltem jam non intendere pænas illas tanto rigore ad illos extendere qui formalis hæresis sufficiens signum non ediderunt, nec pertinaciam suam exterius aliis manifestarunt.

Multò minus formaliter hæretici sunt, & pænis dictis obnoxii, qui ab infantia in erroribus adolescunt, & vix tenuem percipiunt veræ Ecclesiæ notitiam, quæ possit illis scrupulum injicere; quales de facto plurimos reperiri, & pænas hæreticorum non incurrere, probat solidè *P. Ant. Terillus*, contra *Celladeum*, part. 2. pag. 243. Hujus Authoris Opus, communi judicio sanè accuratissimum, nimis iniquè tractat recens Scriptor *Iacobus à S. Dominico* pag. 159. asserens

rens in toto Terilli Tractatu de Conscientia, præter falsas suppositiones, vel ejus novas adinventiones, vix quidquam reperiri, quod vel in speciem verum dici possit. Sed hæc verba sunt, non argumenta, quæ majori studio depromenda fuerunt, si voluit ille dictis suis fidem facere, & *Terilli* doctrinam vel in speciem labefactare.

Pro Missione Castrensi, & Navali.

QUÆSTIO PRIMA.

AN in militia Tribuni, Capitanei, aut Commissarii, ratione stipendii dimidiati, aut male sibi persoluti, possint in militum lustratione tot ficta nomina conscribere & inducere, quot sufficiunt ad supplendum stipendium quod ipsis à Rege debetur?

Visa est aliquibus praxis illa non illicita: Primò, quia quando constat aliquid justè deberi, & non posse viâ justitiæ obtineri, licitum videtur debitum illud alio modo compensare. Secundò, Illi qui patriam gubernant satis norunt has artes per ficta nomina exerceri, neque tamen videntur requirere ut illis remedia apponantur, censendi igitur sunt conniuère, & hanc praxim permittere: & hoc videtur insinuare Lessius in Posthumis v. *Bellum* pag. 150.

Respondeo tamen, ob alias rationes praxim illam non esse æquitati consentaneam. Primò, Quia isto modo nequit poni compensatio sine fallacia & falsitate, majorem numerum militum pro minori exhibendo, & affirmando illum actu sub signis lustrari. Secundò, Ille modus compensationis stipendii adjuncta habet

maxima Reip. detrimenta, ex quibus possit patria periclitari, dum falsò supponitur in exercitu, aut præsidiis versari multò majorem militum numerum, & qui possit sufficere ad justam defensionem. Tertiò, Qui illa officia amplectuntur, satis norunt sibi sperandam non esse integram stipendii solutionem, nec tamen dubitant eandem cum ceteris conditionem sponte subire. Quartò, Illi officiales accipiunt Patentes in quibus continetur stipendium ipsis tribuendum *quomodo & quando* ceteris de exercitu persolvitur, nequeunt igitur illud sibi tali modo de jure vindicare, & cum tanto rei communis detrimento.

Ex his patet responsio ad primam rationem contrariæ sententiæ supra allatam. Negatur enim licitam esse rei debitæ compensationem mediante fraude & falsitate: & per actionem Reipublicæ adeo perniciosam: & contra fidelitatem quam illi promittunt Regi in sui officii administratione. Adde, etiam in casu quo licitum esset sua debita occultè recuperare, incumbere obligationem judicandi debitori sibi jam satisfactum esse, si forte solutio denuò postulanda esset. Tantum verò abest ut hoc præstent illi Officiales, ut potius oblatâ occasione pro se, aut post mortem pro suis viduis, exigant iterum pendi residua stipendia, aut sibi conferri promotionem aliquam stipendiis æquivalentem.

Ad secundam rationem: Verum non est Gubernatores patriæ connivère: & hanc praxim ultrò permittere. Quia tales Officiales ad eos delati punirentur, & aliqui puniti fuerunt, & in ordinem gregatiorum redacti. Quod autem non curent in eos adeò severè inquiri, fit ex

eo, quod nolint forte offensionem præbere viris fortibus & necessariis, qui à militia deficerent.

Nota tamen primò, P. Lessium, loco supra citato, testari, Principem Parmensem Patribus nostris aliquando respondisse, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob 4. aut 5. placas muertas, ut vocant. Sed an eadem sit mens & indulgentia modernis Gubernatoribus, non nisi ex ipsis constare potest.

Nota 2. Usu in militia recepto Capitaneis concedi locum mortuum pro duobus aut tribus famulis, et unum pro signifero, etsi famulos actu non habeant.

QUÆSTIO II.

QUando milites post lustrum moriuntur aut fugiunt, an jus ad stipendium, quod ipsis remanet debitum, devoluatur ad eorum ducem, an verò ad hæredes?

Respondeo, Communi jure devolui ad hæredes ab intestato, sicut aliæ actiones et credita defunctorum: nec apparet ratio quæ ducibus jus ad stipendium alienum concedat. Si tamen Capitaneus dederit militi pecunias mutuas, potest ex stipendiis illi à morte aut fuga debitis, tantum sibi reservare quantum ille concessit. Quia cum onera defunctorum transeant etiam ad hæredes, debent hi contenti esse ut creditor sibi hac ratione satisfaciat.

QUÆSTIO III.

QUando Rex transcribit summam pecuniæ in stipendia militaria, an hoc quod superest post lustrum et stipendia soluta, possint sibi retinere capitanei aut tribuni, quando sciunt Commissarios sibi retenturos si illis reddatur.

Respondeo

Respondeo negativè, si alium detinendi titulum non habeant. Hoc enim tantundem foret ac si quis pecuniam alienam sibi occuparet, eâ tantum ratione, quod si illam non accipiat, ab alio fure sit præripienda.

QUÆSTIO IV.

AN licitum sit militare in Bello de cujus justitia miles habet opinionem tantum probabilem?

Respondeo affirmativè, &, quando aliæ non suppetunt rationes, dico sufficere quod judicet Principem qui bellum indicit, vel sustinet, esse virum prudentem & bonæ conscientiæ, nec seduci à pravis consiliariis; & è contra adversarium non adeò pium, ac prudentem esse. Prudenter enim agit miles se conformando authoritati aliorum, quamdiu nihil habet certi quo authoritas illa elidatur. Ita docet Diana cum pluribus part. 11. tr. 5. resol. 28. & Scildere de principiis conscien. tract. 2. p. 164.

Quæres, Quid dicendum, quando miles de justitia belli positivè dubitat?

Respondeo, non licere eo casu militare, si non possit dubium illud vincere, ut docet supra Scildere, Diana, & Ariaga disp. 16. sect. 5. n. 36. In bello tamen defensivo dubitans de jure Regis qui bello impetitur, & qui bonâ fide regnum possidet, militare potest, & dubium deponere, ex principio generali, quod in dubio melior sit conditio bonâ fide possidentis. Et plerumque excusari possunt milites à formali peccato, quod persuasi ab aliis, per ignorantiam invincibilem rationum partis adversæ, ad bellum trahantur, ut notat cum aliis Diana part. 4. tr. 4. resol. 32. qui addit illos posse militare utrilibet parti, etiam

quando rationes probabiles pro justitia belli utrimque habentur.

QUÆSTIO V.

AN in Castris possit Confessarius absoluere milites in prælio moribundos, etsi non dent aliud signum vitæ Christianæ, quàm quod militent in exercitu Catholico, in quo tamen aliqui hæretici sunt admixti?

Respondeo, tales posse absolui sub hac conditione, si sis capax absolutionis. Ita etiam resoluit Scildere de principiis conscientiæ tr. 6. p. 724. ubi adducit citatum à Caramuel P. Saillarts in litteris ab ipso datis Romę 3. Novembris 1645. Ratio est, quia milites illi per professionem fidei Catholicæ satis indicarunt se velle in morte absolui, & illa voluntas sufficienter indicata est Confessario per eos qui significarunt hunc exercitum in quo militant esse Catholicum. Nec refert quod aliqui in illo exercitu sint hæretici. Quia si in exercitu aliquo plerique forent Catechumeni, & pauci fideles sive baptizati, qui non possint discerni à Catechumenis, omnes sub conditione baptizari deberent, ut idem Scildere supra admittit.

Sed quid si exercitus sit hæreticus, in quo tamen pauci aliqui sunt Catholici, an omnes moribundi sub conditione absolui debeant?

Resoluit ibidem Scildere negativè. Quia obstat reverentia Sacramenti ne sub conditione conferatur tam multis, quorum pars maxima absolutè non vult absolutionem sibi conferri, quam credunt homini nihil prodesse: sic licet in Civitate aliqua dubium esset de paucis indeterminatis an fuerint validè baptizati, non ideo omnes urbis incolæ sub conditione rebaptizandi forent.

QUÆS.

QUÆSTIO VI.

AN licitum sit Commissariis aliquos pagos capitaneis ac militibus onerare, ut ab aliis pagis, qui se redimunt, pecuniam accipiant?

Respondeo negativè, Nullus enim assignari potest titulus honestus quo possint Commissarii cum aliorum gravamine non legitimo illas pecunias extorquere. Tenentur enim illi ex officio servare justitiam distributivam, ut quantum fieri potest pagi in quos milites sunt distribuendi æqualiter graventur: quando autem pagos aliquos acceptâ pecuniâ oneri communi subducunt, necesse est reliquos majori militum numero gravari: quod omnino iniquum est, nisi pecuniam illam in ipsorum onere levando insumant.

QUÆSTIO VII.

AN, & quomodo militibus, & aliis castra justa sequentibus, licita sit pabulatio in terra non hostili.

Respondeo, & dico primò, licitam non esse pabulationem in terris amicorum, aut subditorum Regis, si satis pabuli ad castra advehatur, vel possit pretio comparari. Quia non videtur miles plus juris habere ad aliena pascua, quã ad alienum gregem, panem, aut frumentum, quæ nequit in hoc casu sibi justè usurpare: & ita docet Lessius in posthumis v. Bellum p. 150.

Dico secundò, Si pabulum sufficiens non advehatur, nec possit per inopiam pretio comparari, tunc locum habet doctrina de extrema necessitate, in qua censeri debent pabula esse communia: sic tamen ut illi qui præ ceteris passus fuisset enorme damnum facienda sit compensatio, sicut fieri solet in rebus aliis magni pre-

tii

tii in extrema necessitate acceptis.

Sunt tamen qui existimant ex consuetudine communi receptam esse militum in Castris liberam pabulationem, tanquam onus commune prædiorum, quando pro utilitate Provinciæ bellum geritur: Et æquum esse ut divites quorum sunt prædia hoc onus sustineant, cum ex prædiis suis magna emolumenta aliis temporibus percipiant; Sicut rhedis, sericis vestibus, & aliis quæ in usu divitum potissimum versantur, justa aliquando vectigalia imponuntur, quæ ipsi præ aliis facile possunt sustinere.

Propter hanc rationem & consuetudinem, si verè subsit, non audet Lessius supra, condemnare liberam illam pabulandi facultatem, si à Principe positivè permittatur, & pauperibus, si inde grave damnum passi fuerint, compensatio præstetur. Nam horum aliquos præ aliis enormiter gravare nec ipsi principi licitum, cum in oneribus imponendis teneatur servare justitiam distributivam. An autem Principes talem potestatem pabulandi fecerint, facti quæstio est. Præsumptio aliqua in oppositum esse potest, quod permittant Magistratibus contra hujusmodi pabulatores potestatem ordinariam exercere: nec audeant viri magis probi præsente Domino absque aliqua compensatione hanc libertatem sibi vindicare.

QUÆSTIO VIII.

AN Missionario Navali licitum sit aliquando in ipsa navi celebrare, etiam dum actu navigatur?

Negant passim plurimi quos refert, & sequitur *Vasquez disp. 232. cap. 3. num. 4. Suarez disp. 81. sect. 2. Bonacina disp. 4. quæst. ult. puncto 9. Gavantus*

tus in Rubric. Missal. part. 1. tit. 20. aliique.

Respondeo tamen cum multis & probatis Theologis, id in utroque casu proposito licitum esse, quando non adest morale periculum, ne Calix navis agitatione effundatur, quale periculum in navibus præsertim grandioribus sæpius abesse multorum experientia testatur. Cum igitur talis celebratio nullo speciali jure prohibeatur, nulla adfertur sufficiens ratio cur occurrente causâ idoneâ omitti debeat. Causas autem idoneas recenset *Leander de Sacrif. Missæ tract. 8. disp. 7. q. 18.* præceptum in Dominicis & Festis audiendi Missam: communicandi in Paschate: accipiendi Viaticum in mortis articulo. Possunt & aliæ causæ occurrere, nec video cur non possit aliquando sufficere singulare desiderium, & solatium vectorum, præsertim in diuturna navigatione. Hanc sententiam fusè defendit *Card. Luge disp. 20. sect. 4. & Granadus tract. 14. disp. 13. nu. 2. Fagandez præc. 1. lib. 3. cap. 10. Hurtadus disp. 4. diffic. 6. Layman de Sacrif. Mis. cap. 5. n. 6. & plures alii.*

Quæritur 2. An liceat in navigiis aut triremibus sacram Eucharistiam permanenter servare? Negant id licere plerique Anthores qui nolunt licitum esse in navibus celebrare, ut *Henriquez lib. 9. cap. 27.*

Sed respondeo cum pluribus, id omnino permitti, ubi in navigio reperitur locus decens, & à turba nautica satis separatus in quo S. Hostia servari possit. Quia id minus habet difficultatis quàm Missæ celebratio, quam ostendimus à probatis Authoribus admitti, & potest aliquando peculiaris usus, & necessitas ægrorum id postulare. Et quidem olim navigantes sacram Eucharistiam secum deferre consuevisse refert D. Ambrosius & Metaphastes, ut admittit *Henriquez* supra

pra citatus, nec hodie extat præceptum id prohibens, modò indecentia & irreverentia caveatur: idque disertè tradit *Leander à SS. Sacramento de Sacrif. Missæ tract.8. disp.7. q.19. & Granadus supra num.7. aliique.*

Quæritur 3. An licitum sit etiam in littore aram erigere, & Missam celebrare pro nautis & navigantibus, & in Castris pro militibus?

Respondeo, id licere dummodò habeatur altare portatile, & reliqua ad celebrationem requisita. Posse autem dictis locis celebrari, ut die festo Missa audiatur, docet *Henriquez, Sà, Hurtado, Lugo aliique,* apud *Leandrum supra quæst.16.*

Quæritur 4. An si contingat ibi, aut etiam alibi, post inceptum Sacrum lumen extingui, nec aliud commodè inveniri, possit Sacerdos sine lumine Sacrum continuare & perficere? Negat *Fagundez cap.22. num.19.* nisi extinctum fuerit lumen post consecrationem.

Respondeo, probabilius videri posse Missam continuari in prædicto casu, etiamsi lumen extinctum fuerit post Offertorium ante Consecrationem, quia jam oblata sunt ea, quæ postea erunt consecranda, nec potest tunc sine aliorum incommodo consecratio, & Sacrum omitti. Ita *Leander* supra, citans pro hac sententia *Card. Lugo hic disp.20. num.77.*

PRAXIS

PRAXIS VARIA

Ad brevem facilemque Directionem Confessarij, & Dispositionem Pænitentis.

§. I. *Observanda Confessario in principio, & decursu Confessionis.*

PRimò, Impertit pænitenti hanc benedictionem: *Dominus sit in corde tuo, & in labijs tuis, ut dignè, & contritè confitearis peccata tua in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti, Amen.*- Postea, si Pænitens hæreat, animet illum benignè, ut incipiat fidenter soli Deo, & suo Patri spirituali proferre omnia peccata quæ memoriæ occurrunt; & incipientem, sine causa non facile interrumpat.

Si advertat Pænitentem non satis posse se explicare, interroget illum cautè ex præceptis decalogi, vel de aliquibus peccatis quæ ipsius personam maximè concernunt. Quando etiam pænitens non satis exprimit circumstantias mutantes speciem v. g. quod persona quam carnaliter cognovit fuerit conjugata: vel quando non exponit numerum graviorum peccatorum, tenetur Confessarius de his pænitentem interrogare. Quod si ob diuturnitatem temporis, & lapsuum frequentiam nequeat pænitens certum peccatorum numerum determinare, ut sæpe contingit in delectatione morosa, pravis desiderijs, consuetudine jurandi, interrogari poterit, à

quanto

quanto tempore est confessus, & ab illo tempore quoties singulis septimanis, aut singulis diebus solitus fuerit labi in illud peccatum, & ex his quantũ fert memoria expositis, poterit Confessarius conjecturam sufficientem facere de frequentia & numero lapsuum à postrema confessione.

2. Dum pænitens narrat superflua, aut suas querelas, aut negotia domestica, aut res alienas ad propria peccata non pertinentes, Confessarius peritè sermonem divertat, v. g. dicendo, satis intellexi, quid meministi circa peccatum detractionis, verba contumeliosa, aut aliud peccatum pro qualitate personæ.

3. Si interrogandus sit in materia luxuriæ, utendum verbis honestis ac pudicis, paulatim à cogitationibus ad verba, à verbis ad actus progrediendo, ne Pænitentes ex Confessario ea peccata discant, quæ antea ignorarunt.

4. Quando aliquid occurrit grave & reprehensione dignum, confitentem non statim arguat, nec signum præbeat admirationis, antequam confessio absoluatur, ne Pænitens turbatus, aut territus reliqua peccata sileat.

5. Si Pænitens absque necessitate attingat graviora aliorum peccata, disertè illum moneat, ut ista sileat, & sua tantum peccata exponat.

6. Si quis confitendo ostendat se habere notitiam alicujus peccati, ex quo imminet grave damnum alicui communitati, caveat confitentem absoluere, nisi statuat congruo modo efficere, ut res ea reveletur superioribus, quibus incumbit communitatis periculo prospicere: quærendus tamen est modus quo sic fiat, ut non cedat in perniciem pænitentis.

7. Quando narratur peccatum quod constat

esse reservatum, à quo Confessarius per se nequit absoluere, monendus est pænitens ut ibi sistat, donec vel pænitens, vel potius ipse Confessarius ad superiorem pro facultate recurrat, tacito tamen pænitentis nomine, nisi malit alteri habenti potestatem iterum confiteri.

8. Quando, ob stupiditatem pænitentis, non potest ab eo extorquere idoneam materiam absolutionis per interrogationes ordinarias de mendacio, detractione, ira inordinata, distractione voluntaria, verbis otiosis &c. Interrogari ulterius potest, an saltem voluerit aliquid horum committere, etsi peccatum externum non posuerit. An egerit aliquid contra remorsum conscientiæ, putando, aut dubitando, aliquid esse peccatum, quod verè non fuit. An saltem sine causa exposuerit se periculo committendi certum aliquod peccatum. Vel, an fuerit causa cur alij rem prohibitam fecerint; aut aliquid omiserint ad quod tenebantur, quod facile in parentibus locum habet, non monendo sui officij filios, famulos, ant alios suæ curæ commissos. Quod si de nullo etiam horum se accusent, jubendi sunt ut aliquod saltem peccatum exponant quod meminerunt aliquando in totius vitæ decursu à se commissum: ac demum monendi, ut qnantum fieri potest in futurum melius instructi ad confessionem accedant.

§. 2. *Observanda à Confessario post Confessionem.*

1. POstquam pænitentis confessionem integram patienter audivit, injungat salutarem pænitentiam ante absolutionem, quamvis etiam ob aliquam causam, aut oblivionem, post absolutionem injungi possit. Forma autem integra

tegra Absolutionis superius exprimitur in *part. 3. tract. 3. cap. 9.* ubi traditur Forma Hæreticos reconciliandi.

2. Quamvis pro satisfactione peccatorum quævis opera bona sint idonea : illa tamen ad tria potissimum capita reducuntur. Nempe ad Jejunium, Orationem, & Eleemosynam. Ad *Iejunium* spectat quævis carnis afflictatio, per cilicia, flagella, vigilias, cubationem in terra, peregrinationem, tolerationem liberam injuriæ, aut contumeliæ, &c. *Orationis* nomine non solum intelligitur vocalis recitatio, sed etiam mentalis meditatio, lectio spiritualis, frequentatio Missæ, psalmodiæ, concionis, aut Sacramenti alicujus perceptio. *Eleemosyna* comprehendit omnia opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritualia, ut curare infirmos, visitare hospitalia, excipere peregrinos, docere ignorantes, corrigere errantes aut peccantes, & id genus alia. Ex his eliget Confessarius, pænitentiam pro gravitate peccati, quæ simul sit medicinalis, ad curandum animæ morbos, & præcavendum lapsum in futura peccata, verbi gratia, jejunium lubricis, eleëmosynam auaris imponendo, habitâ ratione virium, sexus, ætatis, & oportunitatis sui pænitentis. In his imponendis, uti cavendum est à nimio rigore quæ à confessione deterreat, ita ex altera parte videndum ne declinet ad nimiam lenitatem, aut laxitatem, levia quædam opera pro gravissimis delictis imponendo, ut monet Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 8. *de Scram. Pænit.* Quænam censeatur pænitentia peccato mortali proportionata, diximus supra de satisfactione Sacramentali *part. 3. tr, 3. cap. 5. in fine.*

3. Expedit aliquando injungere opera quædam leviora, quæ gravioribus æquivalent quan-

do

do sunt diuturna, ut quotidie dum surgit attentè cogitare de morte necessariò ventura, aut de æternitate pænarum pro unico mortali, aut terram aliquoties osculari, aut nudis genibus, aut extensis brachijs assiduò vesperi recitare orationem Dominicam, aut aliquem psalmum, aut alias preces, quæ incutiant horrorem illius peccati cui pænitens est obnoxius.

4. Si pænitens recuset pænitentiam idoneam, aut suæ emendationi necessariam, neganda est ipsi absolutio, quia per hoc ostendit se ad illam nondum esse satis dispositum.

5. Nunquam absoluat à peccatis, sub aliqua conditione de futuro, ut, si dederis talem eleëmosynam, si petieris ab alio veniam, quia talis absolutio nec licita, nec valida est. Quando verò dubitaret confessarius, an aliquis puer, aut etiam adultus in articulo mortis habeat in præsenti usum rationis, aut dispositionem requisitam, potest illum absoluere, retentâ saltem in mente, hac conditione, si es capax, ego te absolvo &c.

6. Potest etiam aliquando utiliter absolutio ad tempus suspendi, præsertim cum recidivis, cum tepidis, cum remanentibus in occasione proxima peccati, cum retinentibus adhuc bona aliena: imo debet illis differri absolutio, si post emendationem, aut restitutionem bis, terue promissam, confessarium fefellerint: nisi contingat jam longè aliud, & planè extraordinarium emendationis signum ac propositum adferri, juxta ea quæ supra tradidimus de absolutione Sacramentali *part. 3. tract. 2. cap. 3. & alibi.*

7. Consuetudinarius, sive qui sæpius assuevit in idem peccatum labi, si jam primum tibi confiteatur, & sincerè afferat se esse contritum, & propo-

proponere emendationem, absolui poterit, neque necesse est ipsius absolutionem in futurum differri donec constet secutam esse consuetudinis emendationem. Nec audienda est contra hanc praxim Methodus nova paucorum, falso fundamento innixa, quod nempe sincera peccatoris conversio non soleat esse repentina; quibus refragatur frequens experientia, de qua alibi.

8. Etsi talem pænitentem absolverit, expedit aliquando ipsi suadere, ut pro ea vice ad sacram synaxim non accedat, ut augeat in eo reverentiam erga illud Sacramentum, & horrorem sui peccati, & majorem præparationem in sequentem confessionem.

9. Valdè consultum est, ut sigillum confessionis securius servetur, de pænitentis vitijs, aut etiam virtutibus, nunquam apud alios mentionem facere, ne dum unum laudat, videatur alium vituperate.

Si debeat de peccato in confessione audito consilium ab alio petere, expedit tantùm generatim proponere, quid agendum foret si talis casus accideret.

10. Si advertat se pænitentem malè absolutum dimisisse sive defectu potestatis absolvendi à certo peccato, sive quia malum consilium dedit, sive quia non obligavit ad restitutionem in præjudicium tertij, non debet illum postea monere, nisi forte prius postulet & obtineat à pænitente facultatem aliquid sibi de præterita confessione jndicandi. De his plura superius in tract. 3.cap.4. de sigillo Sacramentali.

§. 3. Mo-

§. 3. Modus iuvandi Rudes, & pueros.

PRimò, Interrogando explorabit, an sciant mysteria fidei necessaria, & præcepta Decalogi, ac Ecclesiæ. Si ignorent, quantum potest doceat, vel ad alium instructorem dirigat.

2. Dum hærent quasi muti, & nulla peccata exponunt, interroget primò, quæ sunt communia ex præceptis decalogi, aut de mendacio, maledictis, & detractione, & alijs supra in praxi agendorum in ipsa confessione n. 8.

3. Doceat eos breviter quomodo debeant orare mane ac vesperi, & conscientiam examinare de cogittionibus, verbis, & operibus.

4. Moneat peccata quæ occurrunr non esse reticenda ex pudore, & Confessarium non posse de illis loqui, & confessionem non profuturam si sponte peccata occultentur.

5. Conetur pueris imprimere horrorem peccati, quia nempe reddit animam turpem & deformem instar dæmonis, gratia vero reddit speciosam instar angeli: 2. Incutiat illis timorem Dei, instar solis ubique præsentis, & malas cogitationes videntis, & igne æterno punientis. Sed qui è contra pios, ac probos instar parentis amat, & stolâ gloriæ, & dulcedine æternâ in cælesti paradiso perfundit,

6. Denique doceat eos, ubi inobedientes parentibus, aut Magistris fuerunt, veniam ab illis postulare. Quia talia remedia pueris altius inhærent.

Motivo

Motiva Varia.

Disponentia ad summam Peccati Detestationem, Contritionem, & vitæ Emendationem.

COnsidera Dei Majestatem, potentiam, bonitatem, ac dignitatem infinitam, per Peccatum læsam, spretam, & contemptam, Et tamen summâ benignitate ad nos clamat, *Nolo mortem Peccatoris, sed magis ut convertatur, & vivat.* Quis Rex aut Princeps subditum rebellem, & læsæ Majestatis reum tam benignè ad veniã admitteret?

Peccatum quippe mortiferum, est aversio à Deo summo, æterno, & infinitè Bono, simulque conversio ad Creaturam in se vilem, & infinitè à Deo distantem, adeoque peccatum summum est malorum quod homini potest accidere.

Peccatum est animæ nostræ lethale Venenum, quod dæmon propinat in pateris aureis, ne illius malitia, & damna ex eo secutura nobis appareant.

Peccatum est horrenda Catena, & compedes, quibus anima constricta in barathri profundum pertrahitur.

Peccatum est nefaria Proditio, quam homo rebellis machinatur adversus legitimum suum Regem ac Dominum, quasi claves civitatis, id est, animæ suæ possessionem tradens dæmoni hosti capitalissimo.

Peccatum est grave Pondus, quod nec cælum retinere, nec terra potest, sed infra terram ad abyssum tartari cum peccatore descendit.

Peccatum constituit nos desertores Dei, ac Salvatoris nostri, cui datam in Baptismo fidem, & obedientiam per peccatum violamus.

Imo

Imo peccatum, teste Apostolo, Filium Dei conculcat, & Sanguinem testamenti pollutum ducit, & Spiritui gratiæ contumeliam facit.

Peccatum tristissimo nos Exilio in perpetuum mulctat, dum à patriis paradisi sedibus in profundissima inferorũ relegat, amissâ namque Dei gratâ, simul perijt hæreditarium ius regni cælestis.

Peccatum est fœdissima animæ Lepra : nam quemadmodum morbus lepræ corporibus adimit omnem speciem, robur, & vigorem; ita peccatum omni pulchritudine animam privat, & omne virtutum robur elidit.

Peccatum omnia bonorum operum Merita destruit ac dissipat, quantumvis vita sanctissimè acta, & omni virtutum genere cumulata fuerit: Efficit quoque ut nihil eorum quæ agis in statu peccati per se conducat ad præmium vitæ æternæ : Ad hæc, privat nos Communione bonorum operum quæ in Commune fiunt ab Ecclesia Catholica dum in illo statu versamur.

Quid plura animi & corporis damna proponam ? Peccatum si inveteratum fuerit, præcipitat animam tanta vi in miseriarum omnium pelagum, ut jam tradatur in reprobum sensum, qui cumulus est omnium malorum.

Peccatum sæpe corpora sana, & robusta deijcit, ut tarda fiant, segnia, deformia, & inepta honestis exercitationibus, ut vitam trahant brutis simillimam.

Peccatum potentissimos quosq; magnitudine et honoribus sępius exuit; æquissimũ quippe est, ut qui divinis honoribus tantum derogarunt, ipsi quoq; vicissim jacturã similem faciant; quod Saülis, & tot Regum exemplis Scriptura confirmat.

Peccatum aufert lætitiam cordis, quæ est vita hominis, inquit sapiens : inserit autem angores, ac

ac tristitiam quæ exsiccat ossa, itàque vitam insuavem, ac mortis instar facit.

Peccatum sæpe justo Dei judicio mortem accelerat, & in visceribus nostris, nobis insciis, colligit tabem ac perniciem. Ex quo factum est, ut plures, malefactis ad extremum id exigentibus, morte repentinâ sint extincti, atque ultricibus inferorum flammis addicti.

Tanta sunt peccati damna, & tanta malitia contra divinam bonitatem, ut justissimũ sit illud dictum S. Anselmi Archiep. Cantuar. Si hinc Peccati horrorem sine pæna, & inde Inferni dolorem sine culpa, mihi propositum cernerem, necessitas autem imponeretur alterutrum deligendi: mallem, inquit, purus à peccato & innocens gehennam intrare, quàm peccati sorde pollutus Cælorum regna tenere, *lib. de beatitudine c.* 190. Idem constat de S. Edmundo Archiepisc itidem Cantuariensi, cujus ea vox erat; Mallem insilire in rogum ardentissimum, quam peccatum ullum sciens admittere in Deum meum. S. Ludovicus Rex Gallorum, ab ineunte ætate hoc sibi meritò semper persuasum habebat, Potius mori, quam peccare.

Cum peccatum sit tot rationibus supra quam dici, aut credi possit detestandum, ac reformidandum, extremæ sanè dementiæ est, vel momento temporis, in statu tam periculoso permanere, hoc est, in separatione à Deo, in faucibus Dæmonis, inportis Inferni, in medijs malorum immensorum agminibus, inter mille discrimina damnationis æternæ.

Hinc ulterius patet, quam ingens sit utilitas Confessionis, & seriæ Pænitentiæ. 1. Quia hęc adfert Remissionem omnium peccatorum, etiam gravissimorum. 2 Aufert reatum & debitũ pænarum

narum æternarum, & sæpe pænarum temporalium, quas Deus peccatoribus in hac vita infligit, 3. Causat Reviviscentiã omnium bonorum operum, & meritorum, quæ prius in statu gratiæ facta, per secutum peccatũ mortale sine pænitentia in perpetuum extincta fuissent. 4. Restituit conscientię pacẽ & serenitatẽ per peccata ablatam, cum magna, & sæpe valdè sensibili animi consolatione. Denique reparat omnia peccati damna superius memorata, & restituit statum gratiæ, quod quia summum est, & nunquam satis æstimabile hominis bonum, illius utilitatẽ ac dignitatem paucis punctis exponam, ut clarius appareat quanti momenti sit statum illum per Pænitentiam acquirere, & acquisitum inviolabiliter retinere.

Quam ingentis momenti sit Status Gratiæ.

STatus gratię est Pignus vitę beatę & immortalis; quinimo initium ac radix cęlestis glorię.

Gratia illa est Thesaurus electorum, & fons omnium cælestium bonorum.

Gratia est magnæ Reginæ vestitus deauratus, et prima stola gloriæ ab ipso Spiritu Sancto elaborata per quam anima tam formosa, tamque gratiosa ante oculos Dei statuitur, ut eam in filiam adoptet.

Gratia tantum bonum est, tantus honor, tanta dignitas, ut omnia id genus bona hujus vitæ infinitè superet: adeò ut omnis boni ac felicitatis seminarium censeri debeat.

Gratia namque arctissimè hominem Deo devincit, astringit, et unit, ut quasi unus cum Deo efficiatur, ut loquitur Apostolus.

Gratia animam constituit Christi sponsam, Patris

Patris æterni filiam amantissimam, et templum augustissimum Spiritus Sancti.

Gratia regni æterni participem facit, et (quod consequens est) socium, contubernalem, ac fratrē dulcissimum omnium Sanctorum, et Angelorū.

Gratia sanctificans liberat animam à culpis quas contraxit, eamque penitus reconciliat Deo.

Gratia Deum homini demeretur, operibusque nostris vitam æternā promerendi vim tribuit; ac demū merita omnia peccatis deperdita restituit.

Gratia erigit animū ut cuncta caduca despiciat, neque extollatur fortuitis, neque frangatur adversis, et ut illi vera sit voluptas, mundi voluptates contemnere.

Gratia virtutes omnes ac dona Spiritus Sancti menti inserit, et inserta custodit, humilitatem nimirum, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, castitatem, aliosque habitus bonos, tanquam pretiosissimum animi thesaurum tueri solet.

Denique, quod caput est, gratia Deum ipsum in homine hospitio recipit, ac conservat, quam suâ præsentiâ consolatur, quā defendit, quam gubernat, quā dirigit ad cęlestē patriam, in qua cum dilecto Sponso pascitur, in qua triumphat, inqua beatè conquiescit per omnē ęternitatē.

Remedia & Documenta contra singula Peccata in particulari: Actus varij; & Motiva Contritionis perfectæ: Praxis assistendi ægris et moribundis; item cuivis Proximo in quovis Statu, traduntur infra Tomo Tertio circa medium, et finem.

TRACTATUS ULTIMUS IDÆA SCIENTIFICA THEOLOGIÆ UNIVERSÆ, ET SCIENTIARUM ILLI ANNEXARUM.

Complectens juris Canonici, juris Civilis, scientiæ Philosophicæ, Rationalis, & Naturalis cum annexis, Principia, Regulas, Axiomata, Authores, Originem, Progressum, ac Partium singularum Ordinem, & Materiam, ac Fori Ecclesiastici normam multiplicem: singula brevi methodo exposita.

Um hæc Principia, Regulæ, Authores &c. præsertim Theologiæ, juris Canonici, & Civilis cum scientiis illis ancillantibus, maximi sint momenti ad Resolutiones Theologicas in omni genere ritè formandas: atque insuper plurimum conducat Scientiarum altiorum Studiosum in quavis alia occasione horum singulorum notitiam in promptu habere, ac frequenter recolere. Hinc in illius commodum sanè singu-

singulare, Tractatum sequentem non modico studio elaborandum existimavi, ne etiam in hoc genere aliquid desit ad hujus Operis complementum.

Primò igitur, declarantur juris Canonici Partes omnes, ordo, materia, ac modus singulas partes citandi, & in libris citatas, in corpore juris facile reperiendi, in quo pauci satis peritiæ habent. 2. Sequuntur Regulæ juris Canonici breviter explicatæ, quæ sunt lucida dictamina, & quasi medulla universi juris, formula brevi comprehensa, & facile retinenda, ac proferenda. 3. Adducuntur Authores varii qui juris Canonici materias tractarunt, ut horum notitia & delectus ad manum habeatur. 4. Simili modo proceditur in declaratione Partium, citationum, materiarum juris Civilis: Cujus & Regulæ deducuntur: & demum Authores varii proferunturr qui in jus Civile scripserunt. 5. Scientiæ Philosophicæ, uti & Mathematicæ, origo, progressus, partes omnes ac materiæ ob oculos ponuntur. Illius principia, & Axiomata in Scholis recepta exponuntur. Denique annotantur accuratè Authores varii qui in omni genere Philosophiam tam antiquam, quam novam recenter tractarunt. 6. Deducuntur Theologiæ universæ Partes, ordo, materiæ, earumque distributio juxta Methodum D. Thomæ passim in Scholis receptam. Subduntur Authores omnis generis, Operumque notitia, quæ etiam in Theologiæ Controversiis recentioribus prodierunt. 7. Exponitur norma & praxis Fori Ecclesiastici præsertim Romani. Horum singula haud dubiè magno subsidio erunt illis Missionariis, & aliis librorum copiâ carentibus, quibus ego potissimum

sub-

subvenire studeo. His sanè, & passim aliis, multò facilius est has scientiarum Regulas, quàm tot earum Volumina evoluere, vel ex multis hic notatis Authorem sibi idoneum deligere, quàm Bibliothecas comparare: quorum singula in decursu magis elucescent.

CAPUT PRIMUM.

De Notitia totius juris Canonici, ejus Partibus, Ordine, Materia, & variis citandi modis.

JUs Canonicum originem duxit à primis Ecclesiæ Conciliis & Decretis: progressum habuit ex aliis Patrum, Pontificum, ac variorum Conciliorum placitis, ac statutis in Corpus juris redactis, & approbatis. Canonicum dicitur à Canonibus, id est, Regulis Ecclesiasticis, quibus constat. Continet quinque partes, quæ sunt, Decretum, Decretales, sextus decretalium, Clementinæ, Extravagantes.

1. *Decretum*, seu liber Decretorum continet summam juris antiqui à Gratiano Monacho Benedictino, ex diversis Conciliis, & Sanctorum Patrum placitis collectam; unde passim dicitur Decretum Gratiani. Illud approbavit Eugenius III. circa annum Christi 1150. Subdividitur in tres partes, quarum prima continet Distinctiones 101. subdivisas in capitula seu canones. 2. Continet 36. Causas subdivisas in Quæstiones, varia Capitula continentes. 3. Continet tractatum de Consecratione divisum in quinque distinctiones, quæ etiam in-

in varia capitula subdividuntur.

Porrò Decretum juxta tres illas Partes diversimodè citatur. Prima pars citatur per initium & numerum distinctionis v. g. Capitulo *Clericorum* distinctione 5. Secunda pars citatur sic: capitulo *Nemo* 11. quæst. 3. ubi per ly 11. sub intelligitur Causa. Tertia pars similiter citatur per capitula, & numerum distinctionis adjecto *ly, de consecratione*, v. g. capitulo *Episcopus*; de consec. distinc. 4. Huic tertiæ parti subnectuntur canones Pœnitentiales 47. & canones Apostolorum 84.

Nota, Secundæ parti Decreti causa 33. quæst. 3. inseri tractatum de Pœnitentia, divisum in 7. distinctiones, subdivisas in canones seu capitula, quæ proinde ita citantur: capit. *Lacryma*, de Pœnitentia Distinc. 1. Hunc tractatum nonnulli cum Wibaldo referunt ad 3. partem: sed ex communi, tertia pars Decreti solum continet tractatum de Consecratione.

2. *Decretales* continent litteras Pontificum, ad quæstiones, tum in Conciliis, tum extra sibi factas, decretoriè respondentium. Eas in unum tomum redegit & in 5. libros digessit ac confirmavit Gregorius IX. sub annum Christi 1230. Singuli libri dividuntur in titulos, & tituli in capitula, quæ sic citantur: capitulo *Pastoralis*, de rescriptis. Porro ad facilius inveniendum titulum de quo est quæstio, præfixus est index titulorum ordine alphabetico, nec non index capitulorum etiam ordine alphabetico subjecto ex verbis initialibus cujusque capituli.

3. *Sextus Decretalium* sic dictus, quia quinque prioribus postmodum additus fuit à Bonifacio VIII. sub annum Christi 1298. Dividitur

in 5. libros sub iisdem titulis ut supra, & eodem modo citatur; nempe per initium capituli & titulum adjecto ly, *in sexto*. v. g. Capitulo *Alma mater*, de sententia excommunicat. in 6.

4. *Clementinæ*, sic dictæ, quod contineant constitutiones Clementis V. variis occasionibus editas, publicatas tamen à Joanne XXII. sub annum Christi 1317. Dividitur in 5. libros, quorum singuli suos habent titulos & capitula ut supra: citantur sic: Clementina *dudum*, de sepulturis.

5. *Extravagantes*, sic dictæ, quia sunt extra priores partes, ex quibus unum corpus juris canonici antea fuerat conflatum. Dividuntur in duas partes, quarum prima continet 20. constitutiones Joannis XXII. quæ citantur hoc modo: extravagante *cum ad sacrosanctæ* de sententia Excommu. Joannis XXII. Secunda pars continet alias Extravagantes in 5. libros digestas, quæ dicuntur communes, quia à diversis Pontificibus sunt editæ. Citantur hoc modo, Extravagante *super gentes*, de consuetudine.

Nota, cum liber sextus Decretalium, Clementinæ & Extravagantes omnes sint decreta Pontificum æque ac quinque illi libri qui ad secundam partem pertinent, & simpliciter dicuntur Decretales, ideo à quibusdam totum jus Canonicum dividi in duas partes, nempe in Decretum & Decretales, supradicta omnia comprehendendo sub Decretalibus, sed hoc quoad rem in idem redit.

Ad extremum, ut Citationes juris Canonici, & Civilis melius inter se discernantur, notandum est, quod in jure Civili citentur instituta, Codices, Digesta, sive Pandectæ, & hæc per græcum. P. Vel duplex ff. item Novellæ, Authen-

ticæ, & Leges Imperatoriæ. Juris autem Canonici loca citantur his nominibus, Decretum, Decretales, sextus decretalium, Clementinæ, Extravagantes, quæ dividuntur per Capita & Distinctiones, & harum Capitula, addito Capituli verbo primo, ad illius à ceteris distinctionem, uti in prædictis, & infra sequentibus de jure civili observari poterit.

CAPUT II.

Regulæ juris Canonici, earumque brevis Expositio, quæ ad Resolutiones particulares in omni pænè materia deserviunt.

OMnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur. *Cap.* 1. *Omnis.* Quia sublatâ causâ tollitur effectus, qui ab illa conservatur. Sic nudi consensus obligatio, contrario consensu tollitur. Ex decretalibus *in lib.* 5. *cap.* 1. Et est regula conformis juri Civili *l. nihil. ff. eodem.* Non habet tamen hoc locum in matrimonio, & quando cederet hoc in præjudicium tertii: ista enim lex particularis excipit, uti in aliis regulis aliquando contingit.

Dubia in meliorem partem interpretari debemus. *Ex cap.* 2. *estote.* Quia melius est de misericordia argui, quam de severitate; c. alligant 26. q. 7. Et magis expedit falli per bonam opinionem de alio, quam per malam. *D. Thomas.*

Propter scandalum evitandum, veritas non est omittenda. Scilicet ubi dici debet. *Cap.* 3. *Qui scandalizaverit.*

Prop-

Propter necessitatem, illicitum efficitur licitum. *Illicitum* scilicet ex aliqua lege positiva, non ex natura sua. *Cap.4. quod non est.*

Illicitè factum, obligationem non inducit. *Cap.5. quod latenter.* Quia facta contra legem ipso jure non valent, regulariter loquendo.

Tormenta, indiciis non præcedentibus, inferenda non sunt. *Cap.6. cum in contemplatione.* Sed nec præjudicat confessio in tortura, nisi extra locum torturæ ratificata fuerit, *l.1. ff. de quæstion,*

Sacrilegus est offendens rem, vel personam Ecclesiasticam. *Cap.7. quæ multoties.* Nam & res, sive bona Ecclesiæ oblata, sacrata censentur.

Qui facit aliter quam debet, facere non dicitur. *Cap.8. qui extimore.* Quia sic factum non est lege ratum, sed nullum.

Ignorantia non excusat Prælatum in peccatis subditorum. *Cap.10. quamvis.* Scilicet, culpabilis, quia Pastoris est ovibus cavere. *C. sit Rector. dist.43.*

Pro spiritualibus homagium non præstatur. i. juramentum fidelitatis. *Cap.11. indignum.* Tale non est juramentum obedientiæ quod præstatur Prælatis post adeptum beneficium. *C. antiqua de privil.*

Beneficium Ecclesiasticum illicitè, sine institutione Canonica obtinetur. *In sexto. Cap.1. Beneficium.* Quia in Ecclesiam non datur ingressus nisi per ostium, id est, illius prælatum.

Possessor malæ fidei nullo tempore præscribit. *Cap.2. Possessor.* Quia in quo quis peccat præmium non meretur. *C. vigilanti extrav. de præscrip.*

Sine possessione præscriptio non procedit. *Cap.3. sine poss.* Quia præscriptio in possessione

ne fundatur. Hinc laicus decimas, & jura spiritualia nunquam præscribit, quia laici possessionis illorum sunt jure incapaces.

Non dimittitur peccatum nisi restituatur ablatum. *Cap.4. peccatum.* Quia sine voluntate restituendi Pœnitentia non agitur, sed simulatur.

Nemo potest ad impossibile obligari. *Cap.6. Nemo.* Quia natura docet non imputandum homini quod non est in ejus potestate.

Privilegium personale personam sequitur, & extinguitur cum persona. *Cap.7. privilegium.* Hinc ad hæredes non transit: imo quandoque extinguitur ante personam, cum quis abutitur privilegio, Ex cap. *accedentibus.* Extra. de privileg.

Semel malus, semper præsumitur esse malus. *Cap.8. semel.* Scilicet nisi probetur mutatus, ut in textu. Sicut semel bonus præsumitur in posterum bonus, nisi mutatio probetur. *C. unica. extra. de scrut.*

Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum. *Cap.9. Ratum.* Quia ex jure duæ fictiones non cadunt circa idem.

Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius quam actori. *Cap.11. cum sunt.* Quia actor impetit, reus se defendit, quod est favorabilius. *Inst. de interdict. §. commodum.* Item, Nemo præsumitur ligatus, sive obnoxius, nisi probetur, cum omnes homines sint naturâ liberi. *Authentica quibus modis §. nunc. coll.7.* Unde & sequitur illos habere possessionem suæ libertatis, & jus ne ea gravetur, nisi ex causa sat probata. Regula dicta locum non habet in causis quibusdam ex jure favorabilibus, ut si jura sint obscura in causa matrimonii, liber-

tatis, testamenti vel dotis, in horum favorem potius judicatur. *C. fin. extra. de re judicata.*

In judiciis non est acceptio personarum habenda. *Cap. 12. in judiciis.* Quia judicium requirit æqualitatem, quæ repugnat acceptioni personæ unius præ alia. *S. Thom. 2. 2. q. 63. art. 4.* In pœnis tamen imponendis deferendum est dignitati, & personæ, *cap. fin. extra. de trans.*

Ignorantia facti, non juris excusat. *Cap. 13. ignorantia.* Quia quilibet præsumitur scire jura per se, vel per alios in foro externo: cum Princeps velit ut lex non obliget ante promulgationem, *cap. in istis, dist. 4.*

Cum quis in jus succedit alterius, justam ignorantiæ causam censetur habere. *Cap. 14. cum quis.* Scilicet in defensione, non in alterius provocatione. Quia in defensione non præsumitur cognosci factum alienum.

Odia restringi, favores convenit ampliari: *cap. 15. odia.* Si Deus benignus, ut quid Sacerdos ejus austerus vult apparere, *cap. alligant. 26. q. 7.*

Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum: *cap. 16. decet.* Quia beneficiis nos adjuvari oportet, non decipi, *cap. unica. extr. de commod.* Regula intelligitur de beneficiis realibus, non de personalibus, *ut supra cap. Privilegium.*

Indultum à jure beneficium, non est alicui auferendum: *cap. 17. indultum.* Intellige ab homine, & sine causæ cognitione, nam alio jure interdum tollitur alterius juris beneficium.

Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non subsistit: *cap. 18. non firmatur.* Quia solum tempus non est modus inducendæ, vel tollendæ obligationis, *l. oblig. ff. de act. & oblig.*

Quod

Quod semel placuit, amplius displicere non potest: *cap.21. quod semel.* Scilicet, si non sit debitè improbatum, si scienter, & non sola mente, sed signo externo indicavit placere, & si alterius intersit quod placuit, *ita glossa hoc loco.*

Non debet aliquis alterius odio prægravari: *cap.22. non debet.* Quamvis in quibusdam casibus delictum unius possit causare defectum, sive inhabilitatem in alio, ut in eo qui est illegitimè natus.

Mora sua cuilibet nociva est: *cap.25. mora.* Quia qui moratur præstare quod debet, damnum consequens illi imputatur.

Scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus: *cap.27. scienti.* Quia talis non circumvenitur, fallitur, aut decipitur: ut tamen obliget, debet esse consensus à jure non irritatus.

Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda, *cap. quæ à jure.* Quia talis exorbitatio est odiosa, adeoque restringenda, *cap. sanè extr. de privil.*

Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: *cap.29. quod omnes.* Quia alteri per alrum non debet iniqua conditio inferri *leg. si quis cap. de inoffic. test.* Intellige ubi singuli habent jus separatum, non ubi determinatio relinquitur penes majorem partem.

In obscuris minimum est sequendum: *cap.30. in obscuris.* Quia si dubitetur, an quis voluerit maximum, verosimile est saltem voluisse minimum. Idem in jure civili *Vlpianus.*

Non licet actori, quod reo licitum non existit: *cap.32. non licet.* Quia favorabilior in jure est conditio rei, quam actoris.

Mutare

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum : *cap.33. mutare.* Quia alter sine propria culpa læderetur. Juxta alteram Regulam : quod semel placuit amplius displicere non potest.

Generi per speciem derogatur : *cap.34. generi.* Quia species sub genere distinctius continetur. Et pari ratione , species quæ reperitur specialior debet derogare alteri speciei. Uti & individua speciei derogare debent. *Decius in d. l. in toto.*

Pro possessore habetur , qui dolo desiit possidere : *cap.36. pro poss.* Ne quis in alterius detrimentum possessionem à se abdicaret , *l. qui dolo ff. eod. ut in lege civili . infra.*

Utile non debet per inutile vitiari : *cap.37. utile.* Quia aliàs actus qui possit utiliter subsistere , ex levi causa annullaretur.

Cum quid prohibetur , prohibentur omnia quæ sequuntur ex illo : *cap.39. cum quid.* Quia de connexis idem est judicium. Sicut etiam concesso aliquo , concessa censentur omnia sine quibus illud explicari non potest , *cap. præterea. extr. de offic. deleg.*

Accessorium naturam sequi congruit principalis : *cap.42. accessorium.* Quia magis dignum trahit ad se minus dignum , *cap. quod in dubiis extr. de consecr. Eccl,*

Qui tacet consenrire videtur : *cap.43. qui tacet.* Quia ille cujus est prohibere , non prohibendo , quando potest & debet , videtur approbare , *cap. si servus dist. 54.* Differt hæc Regula à sequenti , quia hæc agit de consensu , sequens de confessione criminis objecti &c.

Is qui tacet non fatetur , sed nec utique negare videtur : *cap. is qui.* Quia tacere est aliquid

quid medium inter affirmare & negare : sicut inter album & nigrum, est aliquod medium esse fuscum aut pallidum. Hæc regula desumpta videtur ex jure civili infra.

Inspicimus in obscuris quod verosimilius est, vel quod plerumque fieri consuevit : *cap.45. inspicimus.* Quia ubi ex verbis, aut aliis indiciis non satis apparet quid actum sit, id censetur actum esse quod plerumque fieri consuevit, ut in contractibus &c. Hæc etiam Regula traditur in jure civili.

Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur : *cap.47. præsumitur.* Quia ea quæ in facto consistunt possunt probabiliter ignorari, nisi factum sit publicum, vel res sit quam alter scire tenetur, & tunc præsumptio est contra illum qui ignorantiam suam allegat. Hinc dicitur ignorantia facti, non juris excusare : quia notitia juris publici præsumitur in foro externo, *cap. innotuit extr. de elect.*

Locupletari nemo debet cum alterius injuria, vel jactura : *cap.48. locupletari.* Dicitur enim dolo malo facere, qui ex aliena jactura lucrum quærit, *in l. naturaliter ff. de cond. indeb.* Notat tamen hic glossa, regulam istam locum non habere in usucapione, & præscriptione ; ne dominia rerum sint incerta.

In pœnis benigior est interpretatio facienda : *cap. 49. in pœnis.* Quia pœnæ sunt odiosæ, *l. respiciendum ff. de pœnis* : odiosa autem sunt restringenda, juxta aliam regulam juris. Et ideo in pœnis liquida debet esse probatio ut incurrantur : proinde in pœnis numquam defertur juramentum in defectum probationis. *Baldus in l.1. cap. de his.*

Actus legitimi conditionem non recipiunt,

neque

neque diem. *Cap* 50.*actus*. Hoc est, actus legitimi, qui non recipiunt diem vel conditionem, in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem, ut in textu, *& l.actus ff. eodem*. Contractus enim primò & per se conditionem recipiunt.

Semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendum. *Cap.*51.*semel*. Intellige, non esse transferendum in eadem forma, ut glossa hic, nam ad opera pia, vel urgentia debita, possunt calices & vasa alia Ecclesiastica vendi etiam laicis, sacris tamen abdicata, conflata, & minuta. *c.hoc ius*.10.*q*.2.

Non præstat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum. *cap.* 52. *non præstat*. Quia quæ contra jus fiunt, debent regulariter pro infectis haberi.*l.non dubium. c.de legib.* Et ideo actus à jure damnatus non impedit alium actum validè faciendum.

Cui licet quod est plus, licet utique quod est minus. *cap.* 53. *cui licet*. Scilicet, quando id quod est minus continetur sub majori.

Qui prior est tempore, potior est jure, *cap.* 54. *qui prior*. Intellige, cæteris paribus: & sic in rei venditione præfertur ille cui res primò tradita fuit, non qui prius emit.

Qui sentit onus, sentire debet commodum, & contra. *cap.*55.*qui sentit*. Quia alias melior videretur esse conditio negligentis, quam laborantis. *cap.* 1. *extravag. de sepulturis.*

In re communi potior est conditio prohibentis. *C.*56. *in re*. Scilicet, quando res est indivisa: & ideo si habeo fundum tecum communem, & tu velis in eo ædificare domum, si ego, id prohibeo, potior est mea conditio judicanda, *ut hic in textu.*

Con-

Contra eum qui legem dicere potuit, apertius, est interpretatio facienda. *cap. 57. contra eum.* Quia sibi imputare debet si clarius non est locutus, & si in dubio verba contra eum intelligantur, ut in textu. *Et l. in contrahenda. ff. eodem.*

Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum *Cap. 58. non est.* Quia juramentum non est institutum ut sit vinculum iniquitatis. *c. inter cetera. 22. q. 4.*

Quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. *Cap. 61. quod ob gratiam.* Intellige, de eo quod conceditur per privilegium motu proprio Principis, non autem petitione impetrantis. *glossa hic.*

Nullus ex consilio, dummodo fraudulentum non fuerit, obligatur. *Cap. 62. nullus.* Quia nemo tenetur alterius consilium sequi, sed relinquit illi deliberationem.

In pari delicto vel causa, potior est conditio possidentis. *cap. 65. in pari.* Quia duo vincula magis ligant quam unum. *c. 1. extr. de treuga.*

Potest quis per alium, quod facere potest per seipsum. *cap. 68. potest.* Quia effectus magis est inspiciendus quam modus. *ad l. 3. Baldus.* Intellige nisi ad agendum electa fuerit ipsius personæ industria.

In malis promissis fidem non expedit observari. *cap. 69. in malis.* Quia fides data, non debet esse vinculum iniquitatis, ut supra dictum de juramento.

In alternativis, debitoris est electio, & sufficit alterum adimpleri. *cap. in alternativis.* Quia in alternativis, scilicet hoc, vel illud, verificatio fit in uno eorum. *Decius in d. §. ubi* Intellige, in alternativa dandi unum vel alterum: in alternativa verò accipiendi electio est accipientis & creditoris.

toris. *l. si ita. ff. de contractu erupt.* In pænis autem alternativis electio est rei. *Baldus in l. quicunque.*

Qui ad agendum admittitur, est ad excipiendum multò magis admittendus. *Cap. qui ad gendum.* Quia in actione proceditur ad rei acquisitionem, in exceptione agitur contra alterum ad rei retentionem, retentio autem à jure facilius conceditur, quam acquisitio. *l. per retentionem. c. de usuris.*

Factum legitimè, retractari non debet, licet casus postea eveniat à quo inchoari non potuit. *Cap. Factum.* Quia in actibus præcipuè spectatur initium. *l. cum filius. §. hæres. ff. de legat. 2.*

Frustra fidem sibi quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat. *Cap. Frustra.* Intellige circa idem factum. Quia qui aliquid promisit & non præstat, videtur recedere à conditione sub qua alter ipsi promisisse censetur. *l. cum proponas. C. de pact.* Locum tamen non habet regula ubi contrahentium ex jure est dispar conditio, ut si contrahas cum pupillo sine authoritate tutoris, potest ille à contractu resilire, tu vero illi præstare teneris: quia talis contractus mutuus in jure dicitur claudicare. *l. Iulianus. §. si quis.*

Delictum personæ, non debet in Ecclesiæ detrimentum redundare. *cap. 76. delictum.* Quia Prælatus delinquendo non repræsentat Ecclesiam, *ut in textu.* Intellige nisi Prælatus delinquat cum consensu Capituli Ecclesiæ, *glossa hic.*

In argumentum trahi nequeunt, quæ propter necessitatem aliquando sunt concessa. *cap. in argumentum.* Quia desinente necessitate non est similitudo in totum. *C. quod pro remedio.* 1. q. 7. Ubi tamen recurrit necessitas eadem, vel major potest in argumentum trahi. *glossa hic.*

In

In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. *cap.81.in generali.* Talia censentur esse quibus concedens difficulter potest carere, ut sunt instrumenta artis, &c. Quia quando talia specialiter non memorantur, censentur sponte omissa. *l. item.§. hoc edictum ff. de injur.*

Qui contra jura mercatur, bonam fidem præsumitur non habere. *cap.82. Qui contra.* Quia qui sic mercatus est vel sciebat prohitionem juris, vel eam ignorabat: Si sciebat, planum est quod mercatus sit mala fide contra ordinem juris: si ignorabat, tunc etiam mala fides præsumitur, quia ignorantia juris non excusat in foro externo, sed bene ignorantia facti. *l. si fur. ff. de usu cap.*

Cum quid unâ via prohibetur alicui, ad id aliâ non debet admitti. *cap. 84. cum quid.* Quia intentio legis est, quando aliquid prohibet, ut ad illud nullo modo perveniatur. Intellige, nisi res prohibeatur principaliter ne certâ viâ, aut modo obtineatur, tunc potest aliâ viâ admitti. Sic Episcopus suæ Ecclesiæ à jure alligatus, ad aliam non eligitur, sed bene postulatur. *C. finali. extrav. de postulat. prælat.*

CAPUT III.

Authores in Ius Canonicum.

P*auli Lancelotti*, Corpus Juris Canonici, an. 1587.

Ioannis à Turrecremata, Commentarij in Decretum, vol. duo, an. 1555.

Petri Tholosam, Opera in jus Canonicum *Petri Alagona* S. J. Juris Canonici compendium.

Andreæ

Andreæ Vallensis, Summarium Decretalium D. Gregorij IX. in 4. an 1645.

Augustini Barbosa, de officio & potestate Episcopi, in fol. an. 1628. ejusdem, de Jure Ecclesiastico universo in fol. an. 1634. De Canonicis & dignitatibus. in 4. 1634. De Parocho, Canonicis &c. an. 1640. Summa Decisionum Apostolicarum, in fol. an. 1646.

Bartholomæi Caranzæ, ord. Præd. Summa Conciliorum, in 8. an. 1639.

Ascanij Tamburini, de Jure Abbatum, tomi. 3. an 1640.

De Jure in omni foro frequentiori. tomi 7. an 1623.

Didaci Covarruviæ, Opera juris varia, 1583.

Francisci Zypæi Belgæ, Jus Pontificium novum, in 8. anno 1620. Ejusdem Notitia Juris Belgici, in 40. Consultationes Canonicæ, in fol. Responsa, & de Jurisdictione in fol. Enarratio analytica Juris Pontificij, in 4. an 1641.

Caroli à Manffelt, Castra Dei, sive praxis Casuum pro militia, in 4. an. 1642.

Ioannis Antonij Massobrij, Praxis de concursu ad Parochias, in 4. an. 1626.

Prosperi Fagnani, Juris Canonici Opera recentia.

Ioannis à Bokier, Commentaria ad Regulas Cancellariæ, in 4. an. 1621.

Ioannis Francisci Leonis, Thesaurus fori Ecclesiastici, in 4. an. 1605.

Ioannis Wamesij, Consilia de Jure Pontificio, Lovani, in fol. an. 1643.

Nicolaus Garcia, de Beneficijs, in fol. an. 1618.

Raphaelis de Turri, de Cambijs, in fol. an. 1645.

Oliverij Beltramini, Decisiones Rotæ Romanæ, in 4. an. 1623.

Petrus de Marca, de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, in 4. an. 1641.

Salusti Tiberij à Corneto, Formularium instrumentorum, in 8. an. 1626.

Thomas del Bene, de Immunitate Ecclesiastica, in fol. an. 1650.

Thesaurus communium Opinionum in fol. an. 1584.

Concilium Tridentinum, cum declarationibus Cardinalium, ex recognitione. *Ioannis Gallemont* &c. in 4. Ant. an. 1633.

Roberti Bellarmini, declar. Card. de eodem Concilio Tridentino.

Synodus Antverpiensis, in 8. an. 1610.

Synodus provincialis Mechliniensis in 4. an. 1608.

Pauli Layman Soc. Jesu, Jus Canonicum illustratum Tomis duobus, Dilingæ anno 1673.

CAPUT IV.

De Notitia totius Iuris Civilis, ejusque Partibus, Ordine, Materia, & citandi methodo.

IUs civile seu Cæsareum à Republica Romana inchoatum fuit, & processu temporum ab Imperatoribus præsertim Justiniano Seniore auctum, & in eundem, qui modo exstat ordinem redactum est, & dicitur Corpus Juris Civilis. Quatuor partibus constat, scilicet, Institutis, Digestis, Codice, & Autenticis seu Novellis.

Prima pars (quæ dicitur *Instituta*) continet qua-

quatuor libros Institutionum, quæ sunt velut quædam Isagoge, seu introductio ad studium juris Civilis, soletque citari per paragraphos, & titulos v. g. paragrapho *Singulorum*, institutis de rerum divisione.

Secunda (quæ dicitur *Digesta*, seu Pandecte) complectitur 50. libros Digestorum, quorum 24. priores vocantur Digestum vetus complectens leges antiquiores, in titulos & ordinem digestas. 14. sequentes dicuntur Digestum infortiatum, quod aliqui sic dictum volunt, quia versatur circa fortuitas Successiones, quæ per mortem & ultimas voluntates obveniunt, alij aliter: reliqui 12. dicuntur Digestum novum. Digesta ordinariè significantur per duplex F. cujus ratio communiter adfertur quod à duobus Fridericis Imperatoribus Patre & Filio collecta sint. Sæpe etiam significantur per magnum D. ut patet ex corpore juris. Subinde etiam significantur per Litteram græcam Π. Majusculam, aut P. Majusculam, quæ est initialis vocis græcæ. Pandecte, id est, omnia complectentes. Citantur autem per initium vel numerum Legis addito ly *Digestis*, hoc modo: lege *juris* (vel lege 1.) Digestis de justitia & jure. Subinde etiam utrumque indicatur, nempe initium & numerus legis hoc modo: lege *Iuri* 1. Digestis &c. quod si lex aliqua sit Paulo Longior addi solet §. legis. Si quando non exprimitur ex qua parte corporis Juris desumpta sit lex, quæ allegatur, censetur sumpta ex Digestis.

Tertia Pars (sive *Codex*) continet 12. Libros legum recentiorum, quibus subinde colligantur leges antiquiores Digestorum. Significatur per majusculam C. citatur eodem modo quo Digesta

sta nisi quod pro ly Digestis ponatur ly Codice. V.G. lege *cunctos* (vel lege 1.) Codice de summa Trinitate.

Quarta Pars (quæ dicitur *Autentica* seu Novellæ) est velut appendix ad codicem, continetque Constitutiones alias etiam Cæsareas, divisas in collationes novem, quæ, quia alijs recentiores, appellatæ sunt Novellæ. Vocantur etiam Autenticæ, non quod majoris sint autoritatis, quam aliæ leges Codicis, sed ut distinguantur à quodam illarum compendio olim evulgato. Significantur per majusculam A. vel N. litteras initiales: citantur hoc modo: lege *per occasionem* A. vel N. de nuptiis. Vel sic A. vel N. 22. lege, *per occasionem*.

Præter hæc ad calcem Autenticarum in corpore juris subduntur varia extra ordinem. 1. aliquot edicta Iustiniani. 2. Variæ Constitutiones posteriorum Imperatorum. 3. Libri aliquot de feudis. 4. Constitutiones Friderici secundi Imperatoris, & Henrici Septimi.

Hæc omnia eodem ordine in Iuris Civilis Corpore continentur. In cujus singulas Partes quinam præcipuè Authores scripserint ad finem Capitis sequentis declaratur, ut & facile cognosci, & cum delectu adiri, aut pro rei exigentia comparari possint.

CAPUT V.

Regulæ juris Civilis generaliores, ex corpore Iuris hic in unum selectæ.

CUm hæ Regulæ plurimùm juvent in omni materia tam Civili quam Theologica per modum principiorum ad formandum Resolutiones particulares, percommodum erit eas hic simul tamquam aliquod juris Civilis Compendium, in promptu habere, quarum expositio passim in ipso jure prolixius reperitur.

Regula est quæ rem breviter enarrat, non ut ex regula jus sumatur, sed ex ipso jure regula fiat; tales sunt Regulæ sequentes.

Fæminæ ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt. Ut sunt officium judicis, Magistratus, vel procuratricis agere. *Vlpianus.* Scilicet ex apicibus, juris: possunt enim locum habere in judicio voluntariæ jurisdictionis, & procurationis pro Monasterio, & in favorem pupilli, vel minoris &c. Item ratione juris hæreditarii, consuetudinis, & ex privilegio Principis. *Ita Bartolus hic cum glossa.*

Impuberes ab omnibus officiis civilibus debent abstinere. Scilicet, ob judicii immaturitatem. Idem esse de officiis Ecclesiasticis patet ex *cap. indecorum, &c.* Potest tamen pupillus habere beneficium in Ecclesia, sed vocem sive suffragium dare non potest, *cap. ex eo. de elect. in 6.*

Ejus est nolle, qui potest & velle: *Vlpianus.* Hoc est, illius est prohibere cujus est imperare.

Quia non censetur in aliqua causa silens, nisi qui potest in ea loqui.

Velle non creditur qui obsequitur voluntati Patris, aut Domini: *Vlpianus.* Quia non præsumitur velle cum libertate in judicio requisita, sed potius ex timore aut amore.

Non vult hæres esse qui ad alium transferre voluit hæreditatem: *Vlpianus.* Transferre hic intelligitur de totali abdicatione legitimè declarata, ut habet glossa.

Jura sanguinis nullo jure civili dirimi possunt: *Pomponius.* Quia jus & vinculum naturæ, à lege humana non dependet.

Semper in obscuris quod minimum est sequimur: *Vlpianus.* Quia de minimo facilius præsumitur, sive in voluntate donandi, sive infligendi pœnas.

Secundum naturam est commoda cujusque rei eum sequi quem sequantur incommoda: *Paulus.* Quia à ratione alienum est rei ejusdem, alium habere commoda, alium incommoda sustinere, cum propter spem commodi rei incommoda ferantur.

Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest. Per factum etiam simplex voluntas intelligitur, nam voluntas est animus facti. Excipe hinc, nisi ex causa potestas publica rem alienam transferat.

In omnibus obligationibus in quibus dies non ponitur, præsenti die debetur. *In l. eum qui calendas, §. quoties, de verb. sign.* Intellige, nisi dies alius ratione loci tacitè intelligatur.

Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem habere videtur: *Paulus.* Quia possidet saltem jus ad rem legitimè habendam.

Imaginaria venditio non est, pretio accedente.

te. Scilicet, quia pretium arguit contractum venditionis.

Cum tempus in testamento adjicitur, credendum est pro hærede adjectum: nisi alia mens fuerit testatoris. Quia in interpretatione testamenti jura favent hæredi & debitori.

Non solet doli exceptio nocere his, quibus voluntas testatoris non refragatur. Quia nisi in tali etiam voluntate sisteretur, testamenta essent nimium litibus obnoxia.

Quoties dubia est interpretatio libertatis, secundùm libertatem respondendum erit. Idest, pro libertate.

Non debet cui quod plus est licet, quod minus est non licere, Quia in majori minus intelligitur.

In personam servilem nulla cadit obligatio. Scilicet civilis, sed bene naturalis.

Quatenus cujusque intersit, in facto, non in jure consistit. *Quatenus*, id est, quantum.

Plus cautionis in rem est, quàm in personam. *Cautionis*, id est, securitatis, rem habere sibi devinctam, quam actionem in personam.

Qui potest invitis alienare, multò magis & ignorantibus, & absentibus. Quia nisi alterius consensus requiratur, ignorantia, & absentia est impertinens.

Quod ab initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere.

Nuptias non concubitus, sed consensus facit.

Nihil tam naturale est, quam eodem genere quodque dissolvere quo colligatum est. Ideoque verborum obligatio verbis tollitur, nudi consensus obligatio contrario consensu dissolvitur. Sed non in matrimonio vel quando hoc vergentia in præjudicium tertii.

Culpa eſt immiſcere ſe rei ad ſe non pertinenti. Et pari ratione, medico imperitia imputatur: *L. illicitas*, *§. ſicuti*, *ff. de offic. præſidis.*

Quod fit intuitu pietatis dicitur ad facientem pertinere, *L. non tantum ff. de appel.*

Nemo qui condemnare non poteſt, abſolvere poteſt.

Sicuti pœnâ ex delicto defuncti hæres teneri non debet, ita nec lucrum facere ſi quid ex ea re ad eum perveniſſet.

Furioſi, vel ejus cui bonis interdicitur nulla voluntas eſt.

In re obſcura melius eſt favere repetitioni, quam adventitio lucro. Scilicet quando agitur de damno evitando.

Qui in alterius locum ſuccedunt juſtam habent cauſam ignorantiæ, an id quod peteretur deberetur.

Nemo ex his, qui negant ſe debere, prohibetur etiam alia defenſione uti, niſi lex impediat.

Privatorum conventio juri publico non derogat. Hoc enim potius cenſetur.

Quod à quoquam pœnæ nomine exactum eſt, id eidem reſtituere nemo cogitur. Scilicet in foro contentioſo, contrarium eſt in foro conſcientiæ.

Conſilii non fraudulenti nulla obligatio eſt, ſed cum dolo actio competit.

Socii mei ſocius, meus ſocius non eſt. Scilicet in obligatione juris: ſicut vaſallus vaſalli mei, non diutur vaſallus meus: *ita gloſſa.*

Quidquid calore iracundię vel fit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeverantiâ apparuerit indicium animi fuiſſe. Ideòque in brevi reverſa uxor, nec divertiſſe videtur.

Culpâ

Culpâ caret qui scit, sed prohibere non potest. Unde in jure excusatur servus qui Domino opem ferre non potuit.

Non videtur quisquam id capere, quod ei necesse est alteri restituere. *Capere* i. occupare ut suum.

Nemo plus juris ad alterum transferre potest, quam ipse habet.

Nullus videtur dolo facere, qui suo jure utitur.

Semper in dubiis benigniora præferenda sunt. Item. In re dubia benigniorem interpretationem sequi non minus justius, quam tutius est: *& passim in l.1. benignius. l.1. si fuerit &c.*

Bona fides non patitur, ut bis idem exigatur. Hinc licet plures obligati sunt in solidum, uno tamen soluente omnes liberantur.

Ex pœnalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari: Intellige. Nisi quatenus factus esset locupletior.

Hæredem ejusdem potestatis jurisque esse, cujus fuit defunctus constat. Utpote quodammodo eadem persona cum defuncto.

Domum suam reficere unicuique licet, dum non officiat invito alteri. In quo scilicet jus non habet ut sit invitus. Sæpe enim invito altero licet reficere, v. g. synagogam, etsi non liceat ædificare.

Qui sine dolo malo ad judicium provocat, non videtur moram facere. Scilicet, satisfaciendi, modò justam causam habeat litigandi.

Ea quæ raro accidunt non temere agendis negotiis computantur. Quia de raro accidentibus regulariter nulla ratio habetur apud legislatorem.

Invito beneficium non datur. Item, Nemo

crescere cogitur invitus. Quia acceptatio est conditio ad hoc requisita, ne jura sint incerta.

Nemo potest gladii potestatem sibi datam, vel cujuslibet alterius coërcitionis ad alium transferre. Quia ad hoc eligitur qualitas talis personæ.

Omnia quæcunque causæ cognitionem desiderant, per libellum expediri non possunt. Scilicet in his quæ plenam causæ cognitionem desiderant, non quæ semiplenam.

Nemo potest tutorem dare cuiquam, nisi ei quem in suis heredibus cum moritur habuerit, habiturusve esset si vixisset.

Quæ in testamento ita scripta sunt ut intelligi non possint, proinde sunt ac si scripta non essent.

Nemo potest mutare consilium suum in alterius injuriam.

Actus legitimi qui non recipiunt diem vel conditionem, veluti emancipatio, hereditatis aditio &c. in totum vitiantur per temporis vel conditionis adjectionem.

Fraudis interpretatio semper in jure civili, non ex eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque desideratur.

In toto jure generi per speciem derogatur: & illud potissimum habetur quod ad speciem directum est. Quia hoc est magis determinatum.

Quæ dubitationis tollendæ causâ contractibus inseruntur, jus commune non lædunt. Quia voluntas privata non præjudicat juri publico.

Donari videtur, quod nullo modo cogente conceditur.

Novum non est, ut quæ semel utiliter con-

stituta

stituta sunt durent, licet ille casus extiterit à quo initium capere non potuerunt.

Nulla intelligitur mora ibi fieri, ubi nulla petitio est.

Si librarius in transcribendis stipulationis verbis errasset, nihil noceret quo minus & reus, & fidejussor teneatur.

In ambiguis orationibus maximè sententia spectanda est ejus qui eas protulisset.

Quoties utriusque causa lucri ratione vertitur, is præferendus est cujus in lucro causa tempore præcedit. Item, qui prior est tempore potior est jure.

Ubicumque causæ cognitio est, ibi prætor desideratur. 1. judex.

Ferè in omnibus pænalibus judiciis, ætati, & imprudentiæ succurritur.

In eo quod plus sit, semper inest minus. Ut qui donat vineam intelligitur etiam donare fructus ejus.

In obscuris inspici solet quod verosimilius est, aut quod plerumque fieri solet:. Quia consuetudo est interpres sermonis, ubi alius non datur.

Non videtur consentire, qui errat: *ex l. si per errorem.* Quia nemo vult quod ignorat.

Refertur ad universos, quod publicè fit per majorem partem, *idem in l. quod major. ff. ad municip.* Quia major pars repræsentat singulos.

Non videntur data, quæ eo tempore quo dantur accipientis non fiunt.

Capienda occasio est quæ præbet benignius responsum. Scil. Occasio non illicita.

Quæ rerum naturâ prohibentur, nulla lege confirmata sunt. Quia lex naturæ prævalet legi humanæ.

Privilegia quædam causæ sunt, quædam per-

ſonæ ; & ideo quædam ad hæredes tranſmittuntur quæ cauſæ ſunt, quæ perſonæ ad hæredes non tranſeunt.

Cum de lucro duorum quæritur, melior eſt cauſa poſſidentis. Item, in pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet. Item, ubi res dubia reperitur, melior eſt conditio poſſidentis. *Gl. in C. nulli dubium &c.*

Qui dolo deſierit poſſidere pro poſſidente damnatur, quia pro poſſeſſione dolus eſt. Hoc ex diſpoſitione juris, ne pateat fraudibus locus.

Bona fides tantum poſſidenti præſtat, quantum veritas, quoties lex impedimento non eſt. Hinc fit ut rem quam putat ſuam etſi dubiè, juſtè defendat.

Nemo ex ſuo delicto meliorem conditionem ſuam facere poteſt.

Quod contra rationem juris receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentias.

Qui tacet non utique fatetur, ſed tamen verum eſt eum non negare.

Nemo fraudare videtur eos, qui ſciunt, & conſentiunt. Quia ſibi imputare debent.

Jure naturæ æquum eſt, neminem cum alterius detrimento, & injuria fieri locupletiorem, *l. non hoc ff. de condict.* Et hinc non tantum res furtiva, ſed etiam fructus ex ea percepti reſtitui debent.

Qui de his & reliquo jure fuſius tractarunt Scriptores ſelectos ad majorem notitiam & delectum hic commodè annectemus.

Authores

Authores in jus Civile.

IN Corpus juris civilis, Commentaria sive Notas ex antiquioribus scripsit *Baldus* anno 1540. uti & *Bartholus*.

Franciscus Accurtius etiam edidit Corpus juris cũ Commentariis, anno 1627. *Hugonis Donelli*, Commentaria juris Tomi 2. anno 1622.

Petrus Rebuffus in 4. primos libros Pandectarum: in titulum Digestorum: in constitutiones Regias an. 1613.

Augustini Barbosa, Lusitani, varii Tractatus juris utriusque an. 1631. plures in jus Canonicum, suprà.

Francisci Zypæi, Belgæ, jus Belgicum: Ejusdem, Judex, Magistratus, Senator. an. 1633.

Pauli Christinæi Mechlin. Decisiones juris Belgici, in 6. partes an. 1661. Ejusdem, in Leges Municipiales Mechliniensium Notæ an. 1625.

Antonii Anselmo, Codex Belgicus 1644. item, in Edictum Principis Alberti, 1656.

Andreæ Bowen, de jure, justitiæque usu & ab usu, in 4. an. 1654.

Davidis Doringi, Bibliotheca juris consultorum, tomo uno, an. 1631.

Hippolyti Riminaldi, Consilia, tomi 4. an. 1609.

Ludovicus de Molina, de Primogeniis Hispaniæ, an. 1634.

Petri Belluga, speculum Principum, anno 1655.

Nicolai Everardi, Consilia, & loci communes argumentationum, an. 1577.

Ioachimi Hopperi, Institutiones Imperiales anno 1560.

Fernandes Vasqaius, de Successionibus an. 1619.

Francisci Salgado, Labyrinthus Creditorum, an. 1653.

Valentini Forsteri, Historia juris Civilis Romani, anno 1629. aliique.

CAPUT VI.

Philosophiæ Universæ.

Origo, Partes, & ordo Materiæ.

PHilosophia primùm in Græcia maximè celebris, & in varias Sectas divisa fuit. Inter has præcipui nominis fuere Stoici sub Zenone, Academici sub Platone, & Peripathetici sub Aristotele. Demum sæculo post Christum decimo, & undecimo, Philosophia Aristotelica cæteris prævaluit, & in Europæ Academiis sæculo duodecimo passim florere cœpit; & in iis hactenus tot sæculis principatum tenet. Schola hæc Peripathetica progressu temporis divisa est in Reales, & Nominales, Reales in Thomistas, & Scotistas, ex opinionum in variis quæstionibus diversitate. Nostro ævo Doctrinam Peripatheticam multum impugnare cœpit Renatus Cartesius natione Gallus, cum suis asseclis, de quibus infra cap. 8. Hic igitur Philosophiæ universæ partes, ordinem, ac materiam ex Aristotele in Scholis receptam sub aspectum proponemus.

LOGICA exordium sumit ab Isagoge Porphyrii, quæ agit præcipuè de Definitione, Divisione, & quinque Universalibus in genere, & specie, quæ sunt Genus, Species, Differentia, Proprium, & Accidens.

Se-

Sequuntur Anteprædicamenta, in quibus traduntur decem Prædicamentorum Regulæ, definitiones, Proprietates.

Deinde Postprædicamenta, quæ agunt de Oppositis, ut sunt, Opposita relative, Contraria, Privantia, & Contradictoria. Adduntur modi Prioris quinque, modi Simul tres, modi Habendi octo.

Libri de Interpretatione, de Nomine, Verbo, Oratione, & Enunciatione.

Libri Priorum, præcipuè de Syllogismo, & ejus Principiis, Figuris tribus, & singularum Figurarum Modis, Conversione, ac defectibus Syllogismorum.

Libri Posteriorum, qui tractant de Scientia, Demonstratione, Opinione, Modis per se &c.

Postremò, Libri Topicorum, & Elenchorum, Analyticorum, de varia sede Argumentorum, Fallaciis, & potestatibus Syllogismorum.

Hinc tota Logica tractat potissimum & dirigit tres Mentis operationes, apprehensionem, judicium, & discursum.

PHYSICA continet primò, Octo Libros Physicorum, ut traditos ab Aristotele, de Principiis, Natura & Arte, de Materia & Forma, de quatuor generibus Causarum, de Infinito, Continuo, Loco, Vacuo, Tempore, Motu &c

Sequuntur Libri de Cælo & Mundo: Libri de Ortu sive Generatione, Elementis &c. Libri de Meteoris, igneis, aqueis, terreis, aëreis: Libri de Anima vegetativa, sensitiva, rationali, de quinque sensibus, eorumque objectis.

Subditur apud Aristotelem Historia Animalium, deque eorum partibus, actionibus, mirabilibus, per Capita viginti & unum. Hæc pars in

in Scholis non traditur, continet tamen tractatus ſcitu digniſſimos.

METAPHYSICA conſiderat ſpeculativè res ut ab omni materia abſtractas, agitque de Ente, & Exiſtentia in ordine ad Deum & creaturas, earumque perſona, ſubſiſtentia, ſuppoſitalitate. Denique tactat Paſſiones Entis, Unum, Verum, Bonum. Cum his Ethicam tradunt aliqui, quam etiam tractavit Ariſtoteles in libris Ethicorum, ſive de moribus.

Curſus ille Philoſophicus in Scholis traditur paſſim per biennium, ſed in Hiſpania; & Italia, tractu tardiori, totum illi triennium impenditur.

CAPUT VII.

Principia Scientifica.

Et axiomata Philoſophiæ univerſæ ad compendium redacta & elucidata.

USus & utilitas horum principiorum patet primò, quia ad perfectionem ſcientiæ Theologicæ ſatis conſtat aliquam Philoſophiæ notitiam prærequiri, ideoque hæc dicitur Theologiæ ancillari. 2. Quia hæc Principia plurimum illuſtrant intellectum in materia quavis ad diſcurrendum, diſcernendum, & rem quamlibet penitius intelligendam. 3. Quia Principia hæc ſunt veluti medulla quædam univerſæ Philoſophiæ, quæ ob nervoſam, & dilucidam brevitatem facile memoriâ retinentur, recoluntur, & in quavis occaſione cum magna doctrinæ commendatione proferuntur: quod erit

illis

illis quibus hæc scribimus singulare subsidium. Sunt autem horum singula vel ab ipso Philosopho tradita, vel in Scholis communi consensu recepta, ut infra in singulis jam patebit.

Actiones sunt suppositorum: *Ita Aristoteles lib. 1. Metaphysicorum cap. 1.* Sensus maximè receptus & clarus est, Actiones denominativè tribui toti composito, sive individuo, non soli parti quæ actionem efficit. Sic corpore ægro, homo denominatur ægrotare: & anima intelligente, Petrus dicitur intelligere.

Actus prior, sive melior, est quam potentia. *Arist. 9. Metap. c. 19.* qui exemplum ponit in sanitate actuali, & possibili. Res enim tam physicè quam moraliter tantò æstimabilior est, quantò magis recedit à mera potentia: hinc etiam pluris fit aliquid actu dari, quam promitti. Verum non esset axioma intellectum de potentia sive causa respectu actus quem elicit: sic enim motor melior est quàm motus quem efficit.

Abstrahentium non est mendacium: *Arist. 2. Physicorum textu.* 18. Sic concipimus animal in homine abstrahendo in conceptu à rationali, & irrationali, quod sic de homine nec affirmamus nec negamus, & ideò non mentimur. Quod & in moralibus locum habet, dum à rerum, quas merè narramus, veritate abstrahimus.

Omne bonum est communicativum sui: *S. Thomas 3. p. q. 1. art. 1.* qui hinc probat convenientiam Incarnationis Verbi divini. Ratio physica patet ex inclinatione quâ creaturæ in se mutuo agunt, & alias sibi assimilant, ut cum non possint suam substantiam individualem, saltem suam speciem cum aliis communicent. Quod etiam in bonitate morali locum habet, per bonorum & virtutum suarum ad alios participationem.

Bo-

Bonum est ex integra causa, malum ex quocumque defectu: *S. Thom. 1.2. q,18. a.4. aliiq;* Sic sanitas omni ex parte optima, mala fit & dicitur ex unius humoris intemperie. Valet frequenter axioma in materia Theologica, dum actus ex se bonus, vitiatur unicâ circumstantiâ quæ sit mala.

Bonum totius est etiam bonum partium: *S. Thom. 1.2. q.92. a.1.* Patet hoc tam in genere physico, quam in genere moris. Quia quod totum absolutè perficit, idem etiam perficit singulas partes, ideoque hæ naturaliter appetunt bonum totius; quod explicat D. Thomas exemplo manus, quæ ictum à capite & reliquo corpore propulsat.

Quidquid est causa causæ, est etiam causa causati: *Arist. 2. Physic. t.30.* Quia causans sive producens causam, dat illi potentiam, & vires naturales producendi suos effectus, & sic est causa saltem remota istorum effectuum; sicut sol producens lumen, est causa remota caloris à lumine causati. Et sic in genere moris ex eodem principio, mandans alteri patrare homicidium, est causa moralis istius homicidii, ideoque illi in peccatum imputatur.

Causa secunda agit in virtute causæ primæ, *ex Arist. l.7. Metap. c.1. D. Thomas, Suarez, &c.* Tum quia causæ creatæ agunt per virtutem participatam à causa prima, tum quia operantur dependenter ab actuali ejus influxu in qualibet actione.

Conclusio sequitur debiliorem partem antecedentis, *Ita Phil. omnes.* Quia conclusio æqualiter, & per modum unius dependet à veritate utriusque præmissæ, ideoque ejus veritas non potest esse certior, aut in se firmior quam

sit

sit veritas præmissæ debilioris: hinc si hæc sit tantum probabilis & incerta, conclusio etiam talis erit.

Contrariorum contrariæ sunt causæ, *Arist.4. meteor. sum.2. c.3* Quia cum sint opposita, requirunt oppositam, aut dissimilem virtutem sui productivam. Quod intellige de causis per se, non de causis per accidens concurrentibus: neque de causis liberis, potest enim volitio & nolitio ejusdem objecti, ab eadem voluntate successivè produci.

Contraria contrariis curantur, *Arist. §.1. preblem.48.* Quia contraria ex eodem subjecto se mutuo expellunt: ideoque morbi frigidi curantur medicamentis calidis, humidi siccis, & contrà. Quòd etiam in vitiis animi locum habet, dum superbiæ medetur humilitas, & sic de ceteris.

Deus, & Natura nihil faciunt frustra, *Arist. 1. de cælo, t.32.* Quia hoc aliquid imperfectionis importaret in effectibus per se, & secundum totam speciem, scilicet in ordine ad finem à Deo destinatum. Et quamvis nobis aliqua superflua per accidens appareant, ut gibbus in homine, aut similia, hæc tamen ipsa conducunt ut ceterorum operum pulchritudo magis appareat.

Non valet argumentum à non distributo ad distributum, *Phil. omnes*, Quia sic terminus distributus sive universaliter sumptus in consequente, non contineretur adæquate in antecedente, ex quo tamen inferri debet.

Quæ eadem sunt uni tertio sunt eadem inter se, *Arist.6. Topic. c.1.* Quia cum illud tertium supponatur esse unum, necessariò unum sunt alia in ea ratione sive prædicato in quo cum illo tertio

tertio identificantur: ut si Animal & Petrus in enunciando verè identificentur Homini, necessarium erit identificari inter se, & rectè dici, Petrus est Animal. Et in hoc principio evidenti Syllogismorum vis & ratio consistit. Habet etiam locum suum in genere moris, ut qui conjuncti sunt per charitatem cum Deo, etiam inter se per amorem conjungantur.

Entia non sunt multiplicanda sine necessitate. Sive, Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora. In *Aristotele* 1. *Phys. t.* 50. *& de part. animal. l.* 3. *c.* 4. fundatur hoc axioma, qui hoc modo processit contra Antiquos, qui plura rerum naturalium principia sine fundamento posuerunt: & multum eo pro sua doctrina quamvis diversa, utuntur *Nominales*, & *Cartesiani* recentius.

Essentiæ rerum consistunt in indivisibili; *Ita Philos.* Quia nullum prædicatum essentiale potest ab alicujus rei essentia detrahi, vel illi addi, sic ut eadem essentia maneat: & hoc sensu quævis essentia consistit in indivisibili: ut si de homine neges rationale, vel risibile, destruis totam essentiam hominis.

Finis est causa causarum, *Arist.* 2. *Phys. t.* 32. Quia intentio finis obtinendi movet alias causas ad operandum pro fine obtinendo: ut Roma videnda, movet ad omnia itineris media.

Forma non generatur, neque materia, sed compositum, *Arist.* 7. *Metap. t.* 26. Notant Interpretes cum D. Thoma *l.* 7. *Met. Lect.* 7. *generari*, *& fieri* ab Aristotele hic strictè omnino sumi pro termino adæquato generationis, scilicet composito, latius verò sumendo, formas etiam dici generari: cujus mentem probant ex eo quod sic procedat: omne quod generatur &

sit constat materiâ & formâ, ergo si forma generatur, constabit etiam ex materiâ & formâ, & sic quævis alia in infinitum: Unde infertur de ipsa forma incompleta non agi, de hoc plura ex sequentibus.

Forma dat esse rei, *Arist.*1. *de An. t.*2. Quia forma materiam ex se indifferentem in certa specie completa compositi constituit. Sic in re morali, actiones ex se indifferentes per intentionem agentis accipiunt certam speciem virtutis aut vitii.

Forma prior est materiâ, & composito, *Arist.*7. *Met. t.*7. Prior, id est, perfectior, ut Suarez, aliique, *D. Metap.*15. *Sect.*7. *n.*9.

Formæ est movere, *Arist.*2. *Phys. t.*12. Quia forma est principium motus intrinsecum principale, ut docet D. Thomas 1. *p.* q.77. *art.*1. *ad* 4. Et sic communiter dicitur, formam movere ut *quo*, suppositum verò ut *quod*. Motus hic non intelligitur tantum localis, sed etiam quævis productiones affectionum, & dispositionum quæ in supposito ab intrinseco fiunt. Hinc etiam est aliud axioma Aristotelis. Dans formam, dat consequentia ad formam. Scilicet in radice & virtualiter, ut explicat Suarez *Methap. d.*16. *sect.*7. Porro Aristoteles agens de hac forma 2. de Anima cap.1. dicit eam per se substantiam esse, & entitatem constituentem speciem compositi. *Dicimus*, inquit, *unum quoddam genus eorum quæ sunt, substantiam: hujus autem aliud quidem sicut materiam, quod secundum se quidem non est hoc aliquid: aliud entitatem formæ & speciem, secundum quam jam dicitur hoc aliquid: tertium quod ex his.* Scilicet compositum.

Generatio unius est corruptio alterius, *Arist.*3. *Phys.*

*Phys. t.*73. Scilicet concomitanter, non formaliter, sicut dum generantur vermes, corpus, sive cadaver corrumpitur. Et hinc ostendit Aristoteles quomodo tres naturales, & mundus, possit in perpetuum conservari.

Posteriora generatione sunt priora perfectione, *Arist.*2. *Phys. t.66*, Quia juxta aliud axioma, Natura incipit ab imperfectioribus. Sic vir est posterior puero, sed perfectior. Intellige de effectibus in eodem genere, non diverso, nam accidens posterius est generatione substantiæ, non tamen perfectius.

Gravia & levia monentur à generante, *Arist.* 3. *Phys. t.*29. Quia generans dat formam, & illa mediante dat gravitatem formæ propriam, & sic generans non intelligitur movere actu, sed in quantum dedit potentiam se movendi, ita Suarez *Met. d.*13. *Sect.*7.

Ad habitum à privatione non datur regressus, *Arist. in postprædicamentis cap. de oppositis.* Hoc est, formam jam habitam & privatione amissam, nemo naturaliter recuperare potest. Quia effectus semel corruptus, idem numero reproduci nequit, sed bene idem specie.

Ignoti nulla cupido, *S Thomas* 1. 2. *q.*9. art. 1. Suarez *Metap. Disp.*23. *Sect.*7. Quia nihil volitum nisi quod cognitum, adeo ut passim admittatur nec quidem per Deum fieri posse ut voluntas aut appetitus ab intrinseco in rem incognitam feratur.

Impossibile est idem simul esse & non esse, scilicet idem secundum idem: *Arist. & ipsa Natura*, 4. *Met. t.*9. Ubi ait hoc esse primum & certissimum omnium principiorum, & ad quod omnia reducantur. Et in eo neminem falli posse, clarè ostendit Fonseca 4. *Metaph. c.*3. *q.*1.

quod

quod cuivis evidentissimum est, præter Cartesium.

Infiniti ad finitum non est ratio, sive proportio, *Arist. 3. Phys. t. 72.* Hinc quando de infinito est sermo, non valent rationes, & proportiones à finitis desumptæ, quia ibi conceptus plenè alius formandus est: nec mirum, cum plerique negent infinitum in quantitate, aut numero esse possibile.

Intellectus abstrahit à materia, *Ita Philosophi passim.* Sensus est, intellectum cognoscere per species abstructas à rebus materialibus: item, intellectum sæpe considerare tantum universalia, & non singularia, & sic à sensibus differre.

Magis & minus non variant speciem, *Arist. 2. Topic.* Quia magis & minus non designant essentiam rei, sed illius perfectionem accidentalem. Sic idem homo potest fieri magis vel minus calidus, non tamen magis vel minus homo: in essentialibus omnia individua ejusdem speciei sunt paria.

Medium nobilius est extremus, *sic Philosophi.* Hoc præcipuè in moralibus locum habet: sic virtus in medio consistit inter excessum, & defectum. In physicis etiam compositum perfectius est elementis ex quibus componitur.

Modus operandi sequitur modum essendi. 2. Modus cognoscendi sequitur modum essendi. 3. Modus prædicandi sequitur modum essendi. S. *Thomas 1. p. quæst. 12. art. 4.* Et desumuntur ex Aristotele variis locis. Sensus horum maximè clarus est, Modus operandi, cognoscendi, & prædicandi conformatur essentiæ rei quæ has operationes circa objectum elicit, non verò ipsi objecto. Sic homo, quia existit modo corporeo,

poreo, operatur, & cognoſcit per actiones & ſpecies deſumptas à materia, ſive verſetur circa objecta ſpiritualia, ſive materialia: & è contra Angelus agit per actiones & ſpecies ſpirituales, etſi verſetur circa objectum materiale.

Motus eſt cauſa caloris, *Ariſt.2. cœlor. t.42. ex eo D. Thomas &c.* Intellige de calore qui fit in ipſa re mota. Quia per motum corporum fit ſanguinis, aut ſpirituum commotio & extenuatio, & inde calefactio: & hinc, quo corpus manet denſius, ceteris paribus, eo manet frigidius.

Quidquid movetur ab alio movetur, *Ariſt.12. Met. t.27.* Ex hoc principio probat Ariſtoteles dari primum Motorem qui ſit Deus, hoc modo: quidquid movetur, ſive ſit, ab alia cauſa movetur, ſaltem accipiendo ab eo ſuum eſſe, & virtutem ſui motivam; atqui in cauſis non datur proceſſus in infinitum: ergo datur primus motor, ſive prima cauſa, qui eſt ſupremus, omnium Deus.

Natura determinatur ad unum, *Ariſt.9. Met. tex.3.* Ubi ait, irrationalem potentiam unam eſſe unius: ac proinde per naturam hic intelliguntur agentia neceſſaria, quæ ſunt ad unum determinata, ut forma aquæ ad producendum frigus: non verò agentia libera, quæ poſſunt ſe determinare ad oppoſita.

Natura non deficit in neceſſariis, nec abundat in ſuperfluis, *Ariſt.3. de anim. t.45.* Locum habet in tota rei ſpecie, non in quolibet ſpeciei individuo: hinc enim monſtra proveniunt, quæ dicuntur individua toti ſpeciei extranea. Hinc etiam derivatur principium & documentum morale iſtud *Ariſtotelis 1. de cal. t.3. 4.* Natura delectatur pauciſſimis.

Ex neceſſario non niſi neceſſarium ſequitur,

Philoſo-

Philosophi passim, & explicat Fonseca lib. 6. instit. c. 5. Quod conforme est illi., *Ex vero nil nisi verum.* Si enim ex necessario sequi posset contingens, quod potest esse falsum, hoc ipso ex vero posset sequi falsum.

Nihil agit in distans. *Ex Arist. 7, phys. t. 9.* Hoc est, nulla causa producit effectum in loco à se distanti, nisi agendo prius per spatium medium, sive actuando medium, ut Philosophi loquuntur. Rationem assignat Suarez de angelis *lib. 4. cap. 3. n. 4.* quia omnia agentia creata sunt limitatæ virtutis, quod si possint producere effectum suum in aliquam distantiam non agendo per medium, possent illum producere in quamlibet distantiam, cum per medium nihil virtutis consumerent, quod tamen repugnat experientiæ. Et secundum hoc axioma admittendum est, dum ferrum trahit magnetem distantem, aliquid etiam per medium operari.

Nihil agit in seipsum. *Arist. 8. phys. t. 4.* Hoc est, idem secundum idem sui non agit in seipsum, sed bene idem secundum unam partem sui agit in alteram partem; sic dum aliquis se flagellat, manus agit in tergum ejusdem hominis.

Nihil agit ultra suam speciem. *Philosophi cum S. Thoma communiter.* Quia nihil dat alteri id quod ipsum non habet: sic oculus non potest percipere sonum, nec auditus colores.

Ex nihilo nihil fit. *Arist. 1. Phys. textu 34.* Per hoc axioma Aristoteles volebat probare mundum fuisse ab æterno, cum nihil præextiterit ex quo fieret. Sed sensus verus axiomatis est, creaturam nihil posse efficere ex nullo præsupposito subjecto. Interim hinc Theologi præclare demonstrant necessariò dari Deum, sive causam primam, quia alioquin nihil fuisset possibile, cum nihil

nihil incipiat à ſeipſo ſive producendo ſeipſum.

Opinari & exiſtimare non eſt in nobis. *Ariſt. 1. de anima. t.* 153. Hoc eſt, non poſſumus judicando cuivis objecto propoſito aſſentiri, aut diſſentire, ſicut poſſumus quidlibet imaginari, ſed tantum ijs quæ nobis vera vel falſa apparent ſaltem ex motivo probabili.

Quæ ordine intentionis ſunt priora, poſteriora ſunt ordine executionis. *S. Thomas* 1. 2. *q.* 1. *art.* 4. *in corpore, alijque.* Hoc intelligitur de cauſa finali, nam prius volumus finem quam media, ſed tamen media prius exequimur quam finem obtineamus, ſic dum intendimus obtinere ſanitatem tanquam finem, medicinam prius adhibemus & exequimur.

Poſſibile poſitum in actu nihil implicat. *Ariſt.* 12. *met. t.* 3. Hoc eſt, quod eſt in potentia ut exiſtat, ſi ſupponatur exiſtere, nullum inde ſequitur impoſſibile: ut ſi ſupponas infinitum actu eſſe poſſibile, nihil implicat illud exiſtere eo modo quo ſupponitur eſſe poſſibile.

Fruſtra eſt potentia quæ non reducitur in actum. *Ariſt. de cæl. t.* 32. Hoc intelligendum eſt præcipuè de cauſis neceſſarijs; fruſtra in illis aſſerimus aliquam potentiam quam nunquam experimur reduci in aliquem actum: ſed locum non habet in cauſis liberis, ſic non fruſtra habeo potentiam eundi in Æthiopiam, quamvis illam nunquam exequar: ſic etiam Deus non fruſtra habet potentiam producendi res merè poſſibiles, & Syncategoromaticè infinitas, quas tamen nunquam producet.

Non datur in rebus proceſſus in infinitum. *S. Thomas* 1. *p. quæſt.* 87. *art.* 3. *ad* 2. *Suar. met. d.* 47. *ſect.* 11. *alijque.* Ratio hujus colligitur ex illo quod ſupra dictum eſt, *Quidquid movetur ab alio movetur.*

tur. Et quia causæ creatæ sunt virtutis limitatæ.

Propter quod unumquodque est tale,& ipsum magis. *Arist.*1.*Poster.tex.*5. Hoc intelligitur de ijs quæ suscipiunt magis & minus, ut sunt qualitates, ut si lignum est calidum propter ignem, ipse ignis debet esse magis calidus. Et ratio est, quia denominatio competit causato propter causam.

Quidlibet est vel non est. *Ex Arist.*4. *met. tex.* 26. Volunt plerique hoc esse absolutè primum omnium principium, Suarez tamen *met.*3.*sect.*3. vult prius & notius esse illud, Impossibile est idem simul esse, & non esse.Cæterum Aristoteles hoc principium usurpat, ut probet inter contradictoria nullum dari medium.

Quidquid recipitur per modum recipientis recipitur. *Ita cum Philosophis D: Thomas* 1. *p. quæst.* 12. *art.* 4. Ex quo concludit intellectum per se non esse capacem ad Deum clarè videndum, quia per se non habet proportionem ad talem visionem. Itaque modus recipientis hic, est capacitas & dispositio subjecti : & hinc fit ut idem lumen longè alio, & perfectiori modo recipiatur in speculum, quàm in parietem speculo vicinum,propter diversam utriusque recipientis dispositionem.

Quidquid potest causa prima cum secunda, id potest sola causa prima. *S.Thomas* 1.2. *q.* 51. *art.* 4. *in corp. &c.* Hoc axioma maximè intelligi debet de causa efficiente, & de effectibus absolutis, non verò relativis, ut sunt modi,non enim potest à Deo produci unio sine suis extremis neque hominis v. g. actiones vitales & liberæ modo vitali aut libero à Deo causari possunt, homine vitaliter non concurrente : quia in his singulis involuitur hæc repugnantia,esse vitalem & non vitalem, liberum & non liberum.

Simile

Simile non agit in simile. *Arist.1. de generatione textu* 51. Ratio redditur, quia agens vult assimilare sibi passum, ergo si illud jam est perfectè simile, non aget; nam tunc cessat finis agendi, qui erat sibi passum assimulare. Sic calidum ut quatuor non agit in subjectum quod habet etiam quatuor gradus caloris, sed bene in illud quod habet tres gradus. Et in hac ratione fundatur aliud axioma, *Omnis actio est à proportione majoris inæqualitatis*: adeoque ubi omnimoda æqualitas, ibi nulla actio.

Simile simili gaudet. Item: similitudo est mater amoris. *Arist. in problemate* 52. *vel* 47. Sic coruus coruo, homo homini, puer puero, lætus læto maximè jungitur. Ratio fundatur in naturali complexione, quæ cum varias habeat propensiones, magis fertur in aliam quam sibi similem invenit, sicut quisque fertur in alia bona quæ naturæ suæ magis congruunt; quidlibet enim tendit naturaliter in sui perfectionem.

Sublatâ causâ tollitur effectus. *Arist. 2. post. tex,* 23. Intellige hoc potissimum de causa immediata, nisi alia causa conservans effectum immediatè succedat. Sic sublato sole tollitur ejus lumen aut calor, nisi succedat immediatè alia causa conservans, aut causa prima se solâ conservet. In moralibus etiam axioma locum habet: sic sublatis meritis tollitur gratia, & præmium eorum tantum intuitu conferendum: sublata objecti bonitate causante amorem, tollitur etiam amor. Hic notat *D. Thomas & Toletus*, etiam posito effectu poni causam per certam consequentiam, nempe quod illius causa vel actu ponatur, vel posita fuerit.

Substantia prior est accidente & tempore, & ratione, & cognitione. *Arist. 7. metap.t.* 3. Prior est

est *Tempore*, quia substantia potest esse sine accidente, non contra, saltem naturaliter. Quod si aliqua substantia sit accidenti cöæva, ut sol suo lumini, hoc est per accidens ad naturam substantiæ. *Ratione* est prior, hoc est definitione, quia in definitione accidentis saltem in communi ponitur substantia, & vix accidens intelligitur sine ordine ad illam. Et hinc prior est *Cognitione*, quoad se, sive ex sua præstantia : quamvis quoad nos, sensus prius deveniunt in cognitionem accidentium.

Supremum infimi est, vel attingit, infirnum supremi : & : Infimum supremi est supremum infimi. *Axioma est commune Philosophis teste Rubio 2. de Angelis q. 7. n.67.* ubi illud pluribus explicat. Patet in omnibus quæ inter se contingua sunt : & quæ inter se certum ordinem includunt. Sic infimum cæli Saturni, est supremum cæli Jovis : & infimus ex Angelis quoad sustantiam, est supremus respectu Hominis : & Homo qui est infimus, creaturarum rationalium, est supremus respectu sublunarium, & ab utrisque aliquid participat, cum Angelis intelligere, cum brutis sentire.

Tempus omnia consumit. *Ex Arist. 4. Phys. tex. 117.* ubi ait illa quæ semper sunt non esse, nec contineri in tempore. Hæc locutio intelligenda est per synecdochen, continens pro contento : non quod ipsum tempus, quod consistit in motu cæli, aliquid consumat, sed quia hoc ipso quo res tempore concluduntur, paulatim per se, & contrariorum agentium violentiâ consumuntur.

Totum omne est majus sua parte. *Sic Philosophi omnes.* Est hoc axioma per se notum : quia totum includit entitatem unius partis, & insuper

partes reliquas. Hærent tamen tyrones quando objicitur : si quis haberet digitum instar magni trunci , pars illa quæ est digitus esset major suo toto, sive isto homine, ergo &c. Sed respondetur, digitus ille esset major isto homine , spectato seorsim absque digito, sic conceditur : digitus esset major toto homine spectato simul cũ illo suo digito, sic negatur: ergo & in hoc verũ est axioma.

Tria sunt omnia. *Arist.* 1 *de celo. t.* 1. Numerus Ternarius dicitur perfectissimus , quia in eo reperitur ratio principij, medij, & finis. Dicitur etiam *omnia,* hoc sensu, quia ut denominatio illa, *omnes*, vel *omnia* possit aliquibus convenire , non sufficit esse unum vel duo , tunc enim dicimus ambo, non omnes, rectè autem dicimus, omnes tres. Rectè hoc usurpatur de Trinitate in divinis, quia illa est omnium instar, perfectione, virtute, bonitate, &c.

Natura abhorret à Vacuo. *Arist. sect.* 8. *problem.* 9. Hoc est, corpora contingua divelli se non patiuntur, nisi aliud intercedat quod impediat vacuum. Et hinc per canales erectos in motu anthlię ex puteo aqua extrahitur: & folles obducto foramine diduci se non patiuntur. Causa ulterior hujus horroris refunditur in illud. *Nihil agit in distans* , de quo supra , quia agens creatum est limitatæ virtutis, adeoque debet in corpus proximum suam actionem diffundere.

Verum vero non est contrarium. *Ita passim Philosophi.* Quod dicitur de *Vero,* accommodatur etiam *Bono* in genere virtutis , hoc modo : *Una virtus alteri non est contraria.* Ratio de *Vero* est, quia omnis veritas nostra est participatio quædam veritatis æternæ, quæ est incommutabilis, quod intelligitur etiam de omni veritate revelata : & hinc etiam omnis definitio Ecclesiæ de veritate,

aut

aut falsitate alicujus doctrinæ est irrevocabilis.

Violentum nullum est perpetuum. *Arist. 2. de cælo tex.* 18. Quia violentum est quod fit ab extrinseco, passo resistente; ideoque fit contra naturam, cujus vires, cum sint limitatæ, nequeunt violentiæ perpetuæ resistere. Intellige, nisi ab aliqua potentiore causa perpetuò conserventur, sicut damnati in inferno in statu violento in æternum permanebunt.

Dato uno absurdo cætera accidunt: scilicet absurda. *Arist.* 1. *Phys. tex.* 10. Quia in scientijs posito uno falso fundamento, & falsitate pro veritate admissa, plures falsitates sequi necesse est, ut si admittas Filium in divinis esse minorem Patre, cogeris etiam admittere illum non esse Deum, ab æterno &c. Valet etiam in moralibus, ut si admittas hominem non esse in agendo liberum, admittes etiam non mereri pro virtutibus præmium, neque pro sceleribus supplicium.

Universale aut nihil est, aut posterius est singularibus. *Arist. de anima. t.* 8. ubi ait, Animal universale aut nihil est aut posterius: agens enim contra Platonem volentem universale qua tale existere à parte rei ante mentis operam: adeoque illud *posterius* significat, post mentis operam, uti exponit Toletus *t.* 8. *de anima*. Unde etiam per *nihil*, tantum intelligit nihil existens ante singularia.

Universalia sunt æterna, incorruptibilia, & immutabilia. *Est Philosophis commune axioma, etiam apud D. Thomam* 1. *p. q.* 16. *art.* 7. Intellige, universalia esse æterna, & immutabilia objectivè, sive in statu existentiæ possibilis, non verò in statu existentiæ actualis: sic homo esset semper universale, etsi nullus homo in individuo unquam existeret: quia illud prædicatum specificum,

 animal

animal rationale, nullam ab æterno involvit contradictionem, sive repugnantiam in ordine ad actualem existentiam.

CAPUT VIII.

Authores varij, etiam Recentiores in Philosophiam universam.

EX singulis Scholis & Nationibus aliquos annoto tam antiquos quam recentiores qui in Philosophiam ferè universam scripserunt, ut hujus scientiæ studiosus non ignoret aliquos celebriores Scriptores, quorum notitiam aut delectum habere, pro sua vel aliorum institutione, commodissimum experietur.

S. Thomas Aquinas Doctor Angelicus, in libros de Cælo, Mundo, & aliis in illius operibus etiam Theologicis passim explicatis.

Ioannes Duns Scotus Doctor Subtilis Ordinis Seraphici in Philosophiam universam.

Cursus Complutensis PP. Carmelitarum Discalceatorum.

Ægidij Romani, Ordinis S. Augustini, Philosophia.

Guilielmi Philippi Lovanij in Col. Liliensi Professoris, Philosophia, in qua modernæ etiam opiniones explicantur.

Guilielmi van Sichem Ordinis S. Francisci Philosophia percommoda, etiam recentiora complectens.

Francisci Bonæ Spei Ordinis Carmelitarum Calceatorum, Cursus Philosophicus.

Emanuelis Maignan Ord. Minimorum, Philosophia nova, sine cursus Physicus recentioribus multum insistens.

Hono-

Honorati Fabri Soc. Jesu Philosophia & maximè Physica methodo etiam nova.

Francisci Suarez Soc. Jesu. Metaphys. amplissima. Scripsit etiam in Philosophiam *Casimirus Tolosas*, Ord. Capucinorum.

Antonius Gaudinus, Gallus. *Raymondus Mailhet*, Gallus. *Ioannes à S. Paulo*, Hispanus. *Scipio Claromontanus*, Italus.

Cenelmus Digbæus, Anglus, in Phil. observationes plurimæ novæ & ingeniosæ, & demonstratio immortalitatis animæ.

Petrus Cassendus, Gallus, in Philosophiam exquisita plurima.

Gemma Frisius ex Acad. Lovan. de cælo &c.

Libertus Fromondus, ex eadem, Meteora, & Aristarchus.

N. Fournenc, Ord. Oratorij in Phil. *Conimbricensis* cursus Philosophiæ Col. Soc. Jesu, Eman. Geez.

Thomas Cajetanus Ord. Prædic. in Philosophiam plurima in comment. ad D. Thomam.

Chrysostomus Iavellus ejusdem Ord. Prædicatorum, Philosophia Rationalis, Naturalis, Moralis.

Nicolaus Colbertus in Gallia Episcopus, Philosophia vetus & nova nuper edita.

Roderici de Ariaga Hispani Lucronensis Soc. Jesu, Cursus Philosophiæ universæ, editus anno 1632. Ex eadem Societ. seq. *Francisci Oviedo* Hispani Madritensis Philosophia universa, anno 1640. *Bartholomæi Amici* Itali, in universam Aristotelis Philosophiam disputationes an. 1649. *Thomæ Comptoni* Angli, Philosophia universa in Col. Angl. Leodij. an. 1666. *Balthasaris Tellez* Lusitani, Vlysiponen. summa universæ Philosophiæ, anno 1675. *Cosmæ Alamanni* Mediolanensis, summa Philosophiæ ex D. Thomæ doctrinæ, anno 1634. *Francisci Alphonsi* Hispani, Philosophia

ſophia univerſa, anno 1649. *Franciſci Freyre* Luſitani, Philoſophia univerſa tomo unico, anno 1644. *Alphonſi de Penafiel* Peruani, Curſus Philoſophiæ, anno 1657. *Magini Paſij*, Hiſpani. Curſus univerſæ Philoſophię an. 1659. *Petri Hurtadi de Mendoza* Hiſpani, Commentarij in Philoſophiam univerſam, anno 1651. *Richardus Lyncæus* Galvienſis, Hibernus, Philoſophiam univerſam edidit in Hiſpania circa annum 1630. &c.

Materiæ quædam ſingulares & raræ. *Ferdinandi Caſtrilli* Gaditani S. Jesu, Magia naturalis, anno 1667. Ex eadem: *Athanaſij Kircheri* Germani, de Arte magnetica an. 1681. *Georgij Fournier* Galli. De arte navigandi anno 1652. *Ioannis Baptiſtæ Ferrarij* Senenſis, Flora, ſive, de cultu florum an. 1655. *Matthæi Riccij* Maceratenſis, de Elementis an. 1610. *Nicolai Cabei* Ferrarienſis, Philoſophia magnetica &c. an. 1650. *Ioannis Euſebij Nirenbergij* Madritenſis, Curioſa Philoſophia, Theſaurus mirabilium Naturæ, de Autipathia & Sympathia, anno 1658.

Recentiores.

Renatus *Carteſius* natione Gallus, profeſſione Laicus: ab ineunte ætate Matheſi & Philoſophiæ incubuit, poſtea militiam ſecutus eſt: ſed hac relictâ ad ſtudia eſt reverſus, in quæ ut liberius incumberet, relictâ patriâ, in Hollandiam ad Egmontium venit, ibique viginti quinque annis commoratus eſt. Poſt hæc Pariſios reverſus, multis, etiam in Aula, in pretio fiut. Sed cum Urbs tam frequens ſtudiorum otio non faveret, & à Chriſtina Sueciæ Regina multum ſolicitaretur, ad eam in Sueciam profectus eſt: ſed non diu ibi commoratus, in Urbe regia Stolkomij poſt paucos

paucos menses obijt anno 1650. ætatis suæ anno 54. Corpus ejus inde postea translatum, & in templo S. Genovevæ Parisijs sepultum est. Vir erat Cartesius multum resoluti, & satis elegantis ingenij: adeò ut varia etiam pridem exoleta, gratâ novitatis specie multùm exornaverit. In suis Mathematicis passim ab omnibus, in Philosophicis ab aliquibus, sed non per omnia, recipitur: ab illo hi passim dicuntur Cartesiani, sive Corpusculatores, ut distinguantur à Peripatheticis, qui Aristotelicis principiis potius adhærent: aliquos ex utraque parte novos Scriptores mox referemus.

Edidit *Cartesius*, Meditationes primæ Philosophiæ, & Principia, & Methodos, & Passiones animæ: item, Meditationes Metaphysicas, & varia Geometrica. Post mortem editi sunt duo tomi Epistolarum: & aliquid additum tractatui ejus de Homine.

Dissidet plurimum Cartesius à doctrina communi inter Peripatheticos, circa Prima Philosophiæ Principia, existimans suas Idæas esse firmiores. Et in his contra eosdem statuit demonstrationem Dei, in eo quod habeamus claram Idæam entis à se. Discrepat etiam circa naturam & numerum Elementorum. Circa materiam & formam tam in animatis, quam inaminatis, quam statuit in varia variorum corpusculorum dispositione. Circa actionem, & efficientiam novæ entitatis per causas secundas. Circa essentiam corporis naturalis, quam ponit in extensione actuali, & penetrabilitatis experte. Circa spatia realia sive extensionem Uuiversi, quam statuit indefinitam. Circa Vacuum, quod asserit absolutè esse impossibile. Circa qualitates Peripatheticas, quales nullas admittit: uti nec enti-

tates Modales à modificatis realiter distinctas. Circa Motum corporum, quem statuit de novo nullum fieri, sed eundem qui à mundi exordio fuit, corporibus motis communicari. Circa Animatorum sensationes, quas vult non in alijs membris fieri, sed in solo cerebro, sive glandula pineali: plura alia docet prædictis annexa.

Contra Cartesij Principia scripsit ex Acad. Lovaniensi Professor in Pædagogio Castrensi librum cui titulus, *Cartesius seipsum destruens*. In Academia Duacena illa passim non recipiuntur: uti nec in Academijs Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ. Illa quoque in multis insectatur *Gassendus, Moria, Sorberius*, & plures alijque infra. Ex Academia Leydensi vehementer contra illa agit *Fredericus Spanhemius* Professor in libro, de novissimis circa res sacras in Belgio dissidijs, ubi circa paginam 76 citat plurimos Scriptores, & variarum Academiarum *Decreta* contra illa Principia tanquam in ordine ad Atheismum &c. nimis periculosa, sic ille fusius.

Non pauci tamen varia ejus Principia in suis etiam Scriptis tuentur: & alij varia naturæ Experimenta pro ijs elucidandis operosè examinant. Eo conducunt *Roberti Boyle* Scriptoris Angli, Paradoxa Chymico-physica, & Hydrostica: item, de Coloribus, Historia fluiditatis et firmitatis, Experimenta physico-mechanica, *&c.* Item *Iacobi du Hamel* Tractatus de Corporum affectionibus an. 1670. Pro doctrina Cartesij positivè varia scripsit *Iacobus Rohault* in tractatibus Physicis anno 1672. *Guilielmus Philippi, Callij, Cordemaij, Clerselier, Antonius le Grand.*

Sed contra Cartesium porrò scripsit *La Grange*, Ordinis Oratorij: et in varijs *P. Honoratus Fabri.* item *P. Ignatius Gasto Pardies, P. Dinetus*

P. Stephanus Natalis, Gallus, in Physicam veterem & novam. Postremò *D. Ludovicus de 'la Ville* in suo Libro gallicè contra Cartesium, dedicato Archiepiscopis & Episcopis Galliæ, ubi in Dedicatione adducit Decretum Regis Christianissimi in Concilio status habito Vercellis die 2. Augusti anno 1675. in quo declarat opiniones Cartesij posse deordinationem in Regno causare, quam expedit omnino prævenire: ac notum facit universitati Parisiensi se cupere ut maneat in resolutione suscepta, & hactenus conservata istas opiniones non recipiendi. Exhibet insuper Litteras Regis prohibentis ne Andegavi doceantur aut sustineantur opiniones in principiis Cartesij fundatæ, quibus porrò injungitur istius loci Intendenti ut executioni manus adhibeat: hæc ille fusius. Atque ex his breviter annotatis, de statu etiam Philosophiæ modernæ notitia non modica comparatur.

CAPUT IX.

Scientiæ Mathematicæ.

Partes, Axiomata, Ortus, Authores.

PArtes sunt: Geometria speculativa, & practica. Arithmetica, Algebra, Astronomia, Cosmographia, In sphæram, Astrolabium, Optica, Cateptrica, Cylindrica, & Annularia, Architectura militaris, Horologia solaria, & alia practica.

Ex Mathesi, quia Philosophiæ germana est, pauca hic Axiomata Geometrica ad aliquam ejus notitiam delibandam adijcio.

Quæ eidem ſunt æqualia, & inter ſe æqualia ſunt. *Eſt Euclidis. & ſeq.*

Quod uno æqualium majus, aut minus eſt, majus quoque aut minus eſt altero æqualium, & contra.

Si æqualibus addas æqualia, tota erunt æqualia.

Si ab æqualibus demas æqualia, quæ remanebunt erunt æqualia.

Si inæqualibus addas æqualia, tota erunt inæqualia.

Si ab inæqualibus tollantur æqualia, quæ remanent erunt æqualia.

Omnes anguli recti inter ſe æquales ſunt.

Parallelæ lineæ communi perpendiculo utuntur.

Duæ rectæ lineæ ſpatiũ non comprehendunt.

Duæ rectæ lineæ nequeunt habere ſegmentum commune: & omnes rectæ punctualiter ſe interſecant.

Mathematicus abſtrahit à materia.

Indiviſibile reditũ indiviſibili non facit majus.

Quolibet numero ſumi poteſt major.

Omnis numerus ſeipſum metitur per unitatẽ.

Hæc ſufficiant ad guſtum aliquem hujus ſcientiæ, quam ejus Cultores ex Joſepho *lib.* 1. *cap.* 3. tradunt, ut omnium antiquiſſimam, originem duxiſſe ex nepotibus Seth, qui cælorum ordinem, & ſyderum curſus primi obſervaverint. Ex his autem poſt diluvium emanaſſe ad Aſſyrios & Chaldæos, poſtea ad Græcos, & præcipuè excultam à *Pythagora* Philoſophorum antiquiſſimo, uti & à *Democrito, Platone, & Ariſtotele*, & maximè ab *Archimede*, quem humanæ ſubtilitatis apicem appellant. Poſt Chriſtum anno 70. *Claudius Ptolomæus* in Aſtronomia ſummus, & admi-

randus

randus fuit, quem per longam temporum seriem secuti sunt alij, ac demum *Euclides*, cujus Scripta nunc præcipuè in Scholis mathematicis tradun-tur, aquo & repertam esse admirabilem illam ar-tem quam *Algebram* dicimus, ab aliis recenter magis excultam, agnoscit noster *Andræas Tacquet* qui & ipse in hac Provincia Flandro-belgica non ita pridem eam Scientiam Scriptis illustra-vit: uti & P. *Georgius à S. Vincentio*, ac *P. Ægidius Gotteniez* qui Mathesim multis jam annis Romæ profitetur.

Scriptores quidam alij in Mathesim tam anti-quiores quam recentiores.

Petri Herigonij, Cursus Mathematicus 6. tomis in 8. Parisijs anno 1644.

Francisci à Schooten, Exercitationum Mathema-ticarum libri 5. in 4. Lugduni Batavorum an-no 1657.

Gemma Frisius Lovan. de principijs Astrono-miæ. Ejusdem Cosmographia in 4. Aut. an. 1584.

Guidi Vbaldi, Problemata Astronomica. Ve-net. 1609.

Ioannis de Sacro-bosco Sphæra, cum scholijs Jun-ctini, in 4. Ant. an. 1573.

Ismaelis Bulliardi, Astronomia Philosophica Parisijs an. 1645.

Roberti Flud, Microcosmus & utriusque Cos-mi historia, anno 1619.

Christophori Clavij Germani ex Soc. Jesu Ope-rum Mathematicorum tomi 4. an. 1612. æt. 75. Ex eadem, *Andreæ Arzet* Germani, Clavis Mathe-maticæ, an. 1675. *Bernardini Ginnari* Itali, Tabu-læ perpetuæ horarum ortus & occasus solis, an. 1617. *Christophori Scheineri*, Germani, Disquisitio-nes Mathematicæ, de Controv. novis. 1611. *Godefridus Franckenius* Prov. Flandro-belgicæ, Pro-blemata

blemata optica, anno 1630. *Theodori Moreti* ejusdem Provinciæ Antverp. Propositiones Mathematicæ de Celeri & Tardo Naturæ & Armorum, an. 1635. *Hugonis Sempilij*, Scoti, S. J. de Mathematicis disciplinis lib. 12. & Dictionarium Mathematicum. 1654. *Ioannis Lantz* Germani S. J. Institutionum Arithmeticarum libri 2. an. 1638. *Iosephi Blancani* Itali S. J. Dissertatio de Mathematicarum natura, sphæra mundi, &c. 1624. *Matthæi Riccij* Itali S. J. Cosmographicæ, & Astrologicæ præceptiones *&c.* an. 1610. *Andreæ Tacquet* Antverp. de quo supra, in Mathesim ferè universam opera exquisitissima in 8. *Francisci Aguillonij* Bruxellensis Soc. Jesu, Opticorum libri 6. obijt Antverpiæ anno 1617

CAPUT X.

Theologiæ Universæ

Partes, Ordo, Materia, per breves Assertiones utiliter deducta.

THeologia prout in Scholis nunc usurpata, primam ferè originem, et ordinem accepit à *Petro Lombardo*, qui digitur, Magister Sententiarum. Fuit hic vir eximiè doctus, Universitatis Parisiensis Decus, et oraculum, natus in Lombardia, inde dictus Petrus Lombardus, postea creatus Episcopus Parisiensis: obijt ibidem Anno 1164. Scripsit et digessit Theologiam in Quatuor Libros Sententiarum, quos varij infra referendi suis Commentarijs illustrarunt. Sed nemo clarius et illustrius quam *D. Thomas Doctor Angelicus*, qui præterea edidit suam summam Theo-

Theologicam, excellenti ordine et methodo digestam in Primam partem, Primam secundæ, Secundam secundæ, et Tertiam partem, quem ordinem jam passim Scholæ sequuntur. Vixit et floruit centum circiter annis post Lombardum: obijt 7. Martij anno 1274. ætatis suæ anno 50. In Sanctorum numerum relatus à Joanne 22. anno 1323. et Doctoribus Ecclesiæ adscriptus à Pio V. anno 1567.

Hoc igitur ordine uti jam in Scholis traduntur, ad commune commodum hic singulas Theologiæ partes, et materias quas tractant fere per modum propositionum sive assertionum subijciemus, unde poterit studiosus Lector semper in promptu habere, recentem Idæam materiarum Theologicarum, quam facile renovet ac recolat: et insuper huc recurrendo statim deprehendere, quâ parte et loco singulæ materiæ particulares tractentur, quoties id usui esse poterit: quod sane judico Theologis et Missionarijs præsertim Bibliotheca non instructis magno semper commodo futurum.

PARS PRIMA

De Deo Uno & Trino.

DEmonstrari potest Dei Essentia, Unitas, et Existentia, à necessitate causæ primæ, ne detur causarum à se mutuo dependentium progressus in infinitum, qui est impossibilis: et ex ordine et fabrica hujus universi, quæ debet esse ex potentia et sapientia perfectissima: ex communi gentium et sapientium consensu: ex prodigiis sive Miraculis omnem vim naturæ superantibus.

Attri-

Attributa divina, et à Deo realiter indiſtincta, ſunt Infinitudo, Æternitas, Immenſitas, ſimplicitas, Immutabilitas *&c* hæc ſimpliciter ſumpta nulli poſſunt creaturæ communicari.

Deus eſt omni creaturæ naturaliter Inviſibilis: et abſolutè Incomprehenſibilis: ſolus ſeipſum comprehendit. Datur Lumen gloriæ quo adjuti Beati vident Deum: et in Deo tanquam medio cognito vident creaturas.

Intellectus divinus habet Scientiam ſimplicis intelligentiæ qua cognoſcit res ut poſſibiles: et ſcientiam Viſionis circa res abſolutè exiſtentes in quacunque temporis differentia: et ſcientiam inter has Mediam circa res contingenter, et conditionatè futuras, ut plurimi admittunt.

Voluntas divina amat Deum neceſſariò: et creaturas poſſibiles amore ſimplicis complacentiæ: non neceſſitatur ad optimum ſimpliciter et abſolute. Voluntas Dei perfectiſſimè libera eſt: neque hæc libertas repugnat divinæ immutabilitati: habet decretum concurrendi ad omnes actiones creaturarum tam neceſſarias, quam liberas.

Ad *Providentiam* divinam ſpectat ſingulorum Prædeſtinatio, aut Reprobatio. Prædeſtinationem alij ponunt ante præviſa, alij poſt præviſa merita: ſed Collationem gloriæ in adultis à præſuppoſitis meritis dependere, nemo negat, præter Hæreticos.

Deus ex parte ſua vult omnes homines ſalvos fieri. Dantur in Deo *Proceſſiones*: dantur et Relationes divinæ: ex his tres ſunt in divinis Perſonæ, Pater, Filius, Spiritus Sanctus. Pater dicitur principium et fons totius Deitatis: eo ſenſu quod Deitatem à nullo ſibi communicatam, alijs perſonis communicet, illaſque producat,

cat, Filium quidem per Intellectum se cognoscendo, Spiritum Sanctum per Voluntatem se amando: atque ita Spiritus Sanctis à Patre simul Filioque ab æterno procedit. Personæ tres in potentia, sapientia, rerum productione, & ceteris attributis sunt æquales.

Additur huic primæ Parti, de *Angelorum* creatione, natura, virtute, ordine, ministerijs, meritis & demeritis, pœna & gloria.

Authores qui in hanc primam Partem Tractatus particulares ediderunt infra simul percommodè apponentur.

PRIMA SECUNDÆ

Partis D. Thomæ.

De Actibus humanis, Conscientia, Peccatis. Legibus, Gratia.

DE *Voluntario*. Dari illud potest sine omni actu. Ignorantia invincibilis tollit voluntarium, & excusat à peccato. Concupiscentia minuit liberum, sed plerumque auget voluntarium. Idem facit Metus in actum impellens, sed non retrahens.

De *Libertate*. Ad meritum & demeritum libertas necessaria est. Libertatem non impedit concursus Dei ad singulos voluntatis actus. Ad libertatem requiritur cognitio indifferens bonitatis aut malitiæ objectivæ.

Conscientia est Regula proxima actuum humanarum. Tenemur sequi conscientiam invincibiliter errantem. De conscientia Probabili, dubia, scrupulosa.

Pecca-

Peccatum quid, & quotuplex. Malitia peccati partim in positivo, partim in negativo consistit. Omne mortale est malitiæ infinitæ, non item veniale. Veniale in mortale varijs modis transire potest, & contra. Peccatum *Habituale* est actuale præteritum moraliter persistens. *Originale* unicuique proprium inest. Quomodo in posteros Adami transfundatur. Ad peccatum actuale consensus aliquis requiritur, & qualis. Deus non est author peccati, etsi ad illud concurrat.

Lex quid, & quotuplex. Cessante fine legis universaliter, cessat & lex. In legem naturæ non cadit dispensatio, nisi indirecta. Legis obligatio varijs modis incipit, & desinit.

De *Gratia* traditur in hac parte, quid sit, & quotuplex, quis circa illam fuerit error Pelagij, Calvini &c. Sine gratia potest vitari aliquod peccatum, & fieri aliquod opus moraliter bonum, non tamen meritorium. Peccatores habent auxilium sufficiens ad non peccandum. Interiori gratiæ resisti potest etiam in statu naturæ lapsæ. Gratia *Habitualis* infunditur justificatis: non consistit illa cum peccato mortali. Nemo potest esse absolutè certus de statu gratiæ, aut perseverantia finali.

Ad *Meritum* quæ conditiones requirantur &c. exponitur in hac parte.

SECUNDA SECUNDÆ

De Fide, Spe, Charitate: Iustitia & Iure.

DE *Fidei* objecto materiali, et formali: Credibilitas fidei, et illius Notę: Necessitas fidei internæ, & externæ. Objectum formale inadæquatum

tum fidei eſt veracitas Dei : cui accedit revelatio myſteriorum fidei. Non poteſt Deus aliquem fallere, aut in aliquo falli. Notæ credibilitatis fidei non debent eſſe evidentes. Regulæ infallibiliter proponentes objectum fidei ſunt Eccleſia, Pontifex, Concilium. *Eccleſia* debet eſſe Viſibilis, Habet notas certas quibus diſcerni poſſit à falſa. Admittendæ ſunt in Eccleſia *Traditiones* : quæ ſpectant etiam ad objectum fidei.

Pontifex Romanus eſt Vicarius Chriſti. In illo ſolo manſit Apoſtolatus, infallibilitas definitionum, & poteſtas ſuprema in omnes Epiſcopos & Eccleſias particulares. Ad *Conciliũ* generale quid requiratur, et quæ ejus poteſtas. Quomodo actus fidei internus ſit neceſſarius ad juſtificationem. Quænam ſint neceſſariò credenda neceſſitate medij & neceſſitate præcepti. Datur preceptum etiam quoad actus externos fidei. Quæ ſit poteſtas Eccleſiæ in Hæreticos, quæ in infideles.

De *Spe*, & quod illius objectum. Verſatur circa Deum ut nobis bonum. Actus Spei eſt honeſtus, & ſupernaturalis. Peccata Spei oppoſita ſunt præcipuè Deſperatio, & Præſumptio.

De *Charitate*, & ejus objecto. Datur *Præceptum* Charitatis tam internæ, quàm externæ erga Deum, & proximum. Deus ex præcepto amandus eſt ſuper omnia : illud certis temporibus determinatè obligat. Datur *Ordo* Charitatis inter nos & proximos : item, Ordo quo proximos inter ſe amare debeamus. *Peccata contra Charitatem* ſunt præcipuè *Odium*, *Inimicitia*, *Scandalum*.

De *Iuſtitia & Iure*. In hac parte exponitur eorum Natura, & Species variæ, & ratio Poſſeſſionis. Poſtea agitur de *Dominio* & ejus objecto & ſubjecto ejus capaci, de Servis, Filijs, Pupillis, Conjugibus, Beneficiarijs, Religioſis. De modo acqui-

acquirendi Dominium: De Usucapione, & Præscriptione.

De *Injuria*, et *Restitutione*. De hujus Radice: et de culpa ad Restitutionem requisita. De Cooperantibus ad damnificationem, et quomodo ad Restitutionem obligentur. De Possessore bonæ & malæ fidei: et de causis excusantibus à restitutione.

De Restitutione ex Injurijs in particulari, circa fortunas, famam, honorem, vitam, corpus, bona Spiritualia.

De *Contractibus*, et eorum divisione: quomodo confirmentur, aut irritentur. De Promissione, Donatione, Mutuo, Usura, Emptione, Venditione, Negotiatione, Censibus, Cambio, Ludo, Locatione, Conductione.

PARS TERTIA

De Incarnatione, & Sacramentis in genere & specie.

DE Incarnationis *Possibilitate, Convenientia, Necessitate*, et valore *Meritorum* Christi. Verbi divini incarnatio fuit Deo *Libera*: necessaria tamen fuit ad condignam satisfactionem pro peccato Adami: Nulla pura *Creatura* ad eam sufficere potuit. Valor operum Christi est simpliciter infinitus. Humanitas Christi est infinitè *Sancta* tam ratione naturæ, quam personalitatis divinæ: habuit etiam gratiam habitualem, et habitus infusos etiam virtutum moralium.

Unio Hyppostatica est modus substantialis quo humanitas Verbo divino intimè connexa est.

Assumpsit

Assumpsit Persona divina immediatè totam hu-
minitatem secundum omnes sui partes. Fuit in
Christo *Scientia* infusa rerum omnium. Meritus
est per actus *Virtutum* dependentes à scientia in-
fusa. Christus satisfecit pro peccatis nostris etiam
ex rigore Iustitiæ. Christum venturum non fuis-
se si Adam non peccasset probabilius est.

De *Merito Christi* : quid Christus meruerit sibi,
quid primis Parentibus, quid Angelis, et quomo-
do sit Caput Angelorum. An potuerit Christus
mereri unionem *Hypostaticam*, an D. Virgo suam
Maternitatem.

De Christi Intellectu, Scientia, Potentia, De-
fectibus, Passionibus, Libertate in agendo et mo-
riendo. De illius Filiatione, Servitute, Prædesti-
natione , Sacerdotio, Mediatione : deque illius
per nos *Adoratione*.

De *Sacramentorum* Essentia, et Valore , et Nu-
mero septenario : qualia fuerint Sacramenta in
statu Innocentiæ, in lege Maturæ , in lege Scrip-
ta. Essentialia Sacramentis novis sunt certa Ma-
teria, Forma, Intentio : mutatio horum quomo-
do officiat valori. Alia requisita ex parte Mini-
stri.

De *Effectibus* Sacramentorum, *Gratia, Charactere*
qui in tribus tantum Sacramentis imprimitur ,
Baptismo, Confirmatione et Ordine,

De *Dispositione* in adulto requisita ad gratiam
Sacramenti. Et quomodo Sacramenta informia
reviuiscant. An alia præter Sacramenta confe-
rant gratiam ex opere operato , ut Martyrium,
Sacramentalia, aut usus rerum sacrarum. Sacra-
menta non physicè, sed moraliter effectum suum
causare probabilius est.

De Baptismo , et reliquis Sacramentis in parti-
culari, hoc ferè ordine in singulorum Expositio-
ne

ne proceditur. De Sacramenti talis Essentia, Materia, Forma, Valore, Effectu, Necessitate, Præcepto, Ministro, Suscipiente, et Dispositione requisita. Horum singula in singulis Sacramentis supra in hoc Opere Tractatu 4. ordine deducta reperies.

Hic pro accurata Notitia et Commodo subijcio quo modo et ordine ex partibus prædictis Cursus Theologicus in singulos annos distribuatur.

Ordo Cursus Theologici in singulos annos distributus.

THeólogia Scholastica ubi per quadriennium à duobus Professoribus tota traditur.

Primo Anno dictatur manè, de Deo uno , et trino, et de Angelis. Dictatur à meridie, de Justitia et Jure ab altero Professore.

Secundo anno manè, de Incarnatione. A meridie,de Beatitudine, et Actibus Humanis.

Tertio anno manè, de Sacramentis in genere, et tribus primis in specie, Baptismo , Confirmatione,et Eucharistia. A meridie, de Peccatis, Legibus, et Gratia.

Quarto anno manè, de Pænitentia , Extrema unctione, Ordine, et Matrimonio. A meridie,de Fide, Spe, et Charitate.

Cursus Theologiæ Moralis ubi per triennium absoluitur. Primo anno manè dictatur,de Deo, et Religione. A meridie, de Justitia et Jure.

Secundo anno manè, de Incarnatione, et Actibus humanis. A meridie , de Sacramentis in genere, et de Baptismo, Confirmatione, Eucharistia, Extrema unctione, et Ordine.

Tertio

Tertio anno manè, de peccatis, Legibus & Gratia. A meridie de Pœnitentia, Censuris, Matrimonio, Materiam de Fide, Spe, & Charitate tertio anno commodè tradit idem qui Scripturam profitetur.

CAPUT XI.

Authores in Theologiam Antiqui, & Recentiores.

IN quatuor Libros Sententiarum Petri Lombardi, de quo supra, scripsit ex Ord. Prædicatorum *D. Thomas*, *Albertus Magnus*, *Guilielmus Durandus*, *Ioannes Capreolus* in libros sentent. Tom.4. &c.

Ex Ord. S. Francisci *Ioannes Duns Scotus*, *S. Bonaventura*, *Alexander Alensis*, Petrus Aureolus, Card. *Petrus Posnaniensis*, comment. in libros sentent. Scoti. *Hugonis Cavelli*, in libros sentent. Scoti Annotationes & Scholia, &c.

Ex Ord, S. Augustini *Ægidius Romanus*, *Thomas Argentina*, *&c.* Ex aliis varii, ut *Ioannes Major* Doctor Paris. scripsit in 4. sentent. 1509. *Guilielmus* Estius Doct. Duacenus in 4. libros sentent. Tom.4. an. 1616. *&c.*

Theologiam universam ordine novo jam in Scholis passim recepto scripsit præclarè D. Thomas in sua Summa, de qua cap. præcedentis initio. Post illum, & in illius Summam ex omnibus Scholis, & Nationibus Theologiam ediderunt plurimi, ex quibus hic conor prout occurrunt aliquos notiores adducere. *Thomæ Cajetani* Card. Ord. Præd. Commentaria in summam D. Thomæ.

mæ. Collegii Salmanticensis in Hispania *Patrum Discalceatorum* Cursus Theologicus editus Madriti anno 1631. *Andreæ Duvallii* Doct. Parisiensis in D. Thomam Tomi 2. anno 1636. *Ioannis Wigers* Doct. Lovaniensis Theologia Universa anno 1629. *Francisci Sylvii* Doct. Duacensis Commentarius in D. Thomam, anno 1618. *Ioannis Malderi* Episcopi Antverpiensis Opera Theologica in 1. partem, 1, secundæ *&c.* anno 1616. *Francisci Bonæ Spei* Belgæ ex Ord. Patrum Carmelit. Calceatorum, Cursus Theologicus. *Alexander Pesantius* Romanus, Commentaria brevia in summã. D. Th. *Bartholomæi de Medina* Ord. Præd. Commentarii Scholastici Tom. 2. anno 1618. *Dominici Soto* Ord. Prædic. Opera Theologica, & in 4. sentent. anno 1598. *Dominici Bannez* Ord Prædic. Opera Theologica Tomi 3. anno 1614. *Guilielmi Herinx* Ord. S. Fran. Episc. Iprensis, summa totius Theologiæ Scholasticæ & Moralis, anno 1660.

Caroli Iosephi Tricassini ex Ord. Patrum Capucinorum, Opera Theologica, cum 80. rationibus potissimum ex S. Augustini pro vera arbitrii liberate. *Eligii Bassæi* Opera Theologica, & *Lud. Caspensis*, ac *Lud. à Dola* de concursu Dei, ex eodem Ordine. *Ioannis Diredonis* Lovanii Operum Theologicorum Tomi 4. anno 1656. *Ioannis Pauli Nazarii* Ord. Prædic. in D. Thomam tomi 4. anno 1621. *Pacis Iordani* Opera Theologica tomi 3. anno 1650. *Petri à S. Iosepho* Idæa Theologiæ speculativæ & moralis in 12. anno 1640. *Philippi Gamachæi* D. Sorbon. summa Theologica, Parisiis anno 1627. *Raphaëlis Aversa* Opera in Partes Theologiæ plerasque.

Matthæus Kellisonus Anglus Doctor Duacenus in 3. partem D. Thomæ. *Alphonsus Curiel*, Salmanti-

manticensis in D. Thomam. *Guilielmus Mercerus* in Acad. Lovaniensi, Commentaria in 3. partem D. Thomæ. *Theodorus Smising* ex Ord. S. Francisci de Deo uno & trino, tomi 2. *Ægidius de Præsentatione*, Lusitanus, ex Ord. S. Augustini, de Beatitudine corporis, tomi 3.

Thomæ Hurtado Ord. Præd. Resolutiones Morales & Scholasticæ. *Ioannis Bapt. Gonet* Ord. Præd. Clypeus Theologiæ Thomisticæ. P. *Contenson* ejusdem Ordinis Theologia recentior. Ex eodem Ordine Præd. in varias Theolog. partes scripserunt. *Alexander Sebille* Ant. de libero arbitrio contra Jansenii Doctrinam. *Didacus Alvarez*, de Auxiliis. *Vega*, de justificatione. *D. Antoninus*, Summa; *Mariales*, Bibliotheca Theologica. *Ildephonsus* in D. Thom. tom. 3. *Barthol. Medina* in eundem, aliique.

Theologiæ Moralis, per *Antoninum Dianam* Panormitanum Clericum Regularem, Resolutionum Moralium Partes 12. tomis 5. in fol. an. 1640. &c. *Emanuelis Rodriquez* summa Casuum conscientiæ in 4. anno 1614. *Francisci Bordoni*, Consilia Regularia in fol. anno 1641. *Henrici de Villalobos* Hispani, Theol. Moralis partes 2. in fol. anno 1640. *Ioannis Caramuel* Hispani in Regulam S. Benedicti; ejusdem Theologiæ Fundamentalis, Moralis. Regularis, Tractatus varii anno 1646. *Laurentii Portel*, Ord. S. Fran. Dubia Regularia, & Responsiones morales in 8. anno 1634. Ex eodem *Laurentii de Peyrinis*, de Privilegiis Regularium &c. anno 1643. *Bosco* de Sacramentis &c. aliique.

Ludovici Mirandæ, Manuale Prælatorum Regularium in fol. anno 1617. *Martini Navarri ab Azpilqueta*, in 4. & 8. tomi 5. Consiliorum,

rum, Manuale Confessariorum &c. anno 1688. &c. *Martini Bonacinæ*, Casuum conscientiæ Tractatus absolutissimus in tomis 2. in fol. an. 1628. &c. *Petri Marchant* Resolutiones & Tribunal conscientiæ. in fol. anno 1642. *Petri Binsfeldii*, Enchiridion Theologiæ Pastoralis in 8. an. 1604. *Rusilii Bensonii* Speculum Episcoporum, in 4. anno 1595. *Sylvestri Prieratis*, Summa, partes 2. in 4. anno 1554. *Stephani à S. Paulo* Carmel. Calceat. Theologia Moralis in 8. anno 1664. *Basilius Pontius* Ord. S. Aug. de Matrimonio, & *Marchinus* de Sacram. Ordinis.

Theologiam Universam ex *Societate* in lucem dederunt sequentes. *Franciscus Suarez* Hispanus Granatensis Tomis 12. non magis amplè quam solidè, obiit anno 1617. ætatis ferè 70. Societatis initæ 54. *Gabriel Vasquez* Hispanus, Tomis 10. cum ceteris ejus operibus, obiit anno 1604. ætatis 55. Theol. docendæ 29. *Adamus Tannerus*, Germanus, Tomis 54. obiit anno 1632. ætatis an. 60. *Rodericus de Arriaga*, Hisp. Cursus Theologicus, obiit anno 1667. *Franciscus Amicus* natione Italicus, edidit Cursum Theologicum tom. 8. obiit anno 1651. ætatis 70. *Thomas Comptonus* Annus Cursum Theologiæ accuratum edidit in Col. Angl. Leodii tomis duobus. *Gregorius de Valencia* in summam universam D. Thomæ. *Iacobus Granadus* in eandem. *Ioannes de Salas* Hisp. in Theol. fere universam, uti & *Gaspar Hurtadus*, & *Franciscus Oviedus*, & *Ioannes de Lugo* Card. *Ludovicus Maratius*. *Martinus de Esparza* Italus, *Luisius Turrianus* Hisp. anno 1635. &c.

Summam Theologiæ Scholasticæ brevem ex eadem Soc. edidit *Martinus Becanus* Germanus, *Honoratus Fabri*, Gallus. *Christophorus Haunoldus* Germanus. *Ioannis Præpositus* Belga Atrebat.

magnam

magnam partem Theologiæ edidit anno 1634. ætatis 63. *Paulus Sherlogus* Hibernus scripsit de scientia media. *Petrus Wadingus* etiam Hib. scripsit librum de Incarnatione; alterum de Contractibus. *Sfortia Pallavicinus* Card. edidit magnam partem Theol. Scholasticæ. uti & Dicastillo Ital. *Antonius Terillus* Anglus, de Fundamento Theol. Moralis sive Conscientia probabili, Leodii. *Leonardus de Penafiel* natione Peruanus, origine Hispanus, scripsit de Deo uno & trino, de Fide, de Incarnatione. *Matthæus de Moya*, Quæstionum moralium selectarum tomos 2. *Tho. Sothuellus* Anglus Analysim fidei.

Theologiæ Moralis universæ Opus absolutissimum ex S. J. edidit *Paulus Layman* Germanus lib. 5. & *Vincentius Filliucius*, tomis 2. & *Ioannes Azor* Institutionum moralium tom. 3. & *Valerius Reginaldus*, Praxim fori Pœnitentialis tom. 2. *Thomas Sanchez* S.I. (non *Ioannes*) de Matrimonio tom. 3. In præcepta Decalogi tomos 2. Consilia moralia tomos 2. *Paulus Comitolus* Responsa Moralia, & de Contractibus. *Franciscus Toletus* Card. summam Casuum conscientiæ. *Ferd. Castropalaus* Theologiam moralem admodum accuratam. *Georgius Gobat* Experientias Theologicas, & Quinarium Tractationum Theologicarum. *Hermannus Busenbau*, medullam Theologiæ moralis in 8.

In Provincia *Flandro-Belgica* in varias Theologiæ partes scripsit *Leonardus Lessius* patriâ Brechtanus in Brabantia, de Iustitia & Jure, & ceteris virtutibus Cardinalibus, de Beatitunide, & Actibus humanis &c. Opuscula etiam varia de Gratia, prædestinatione, summo Bono, providentia Numinis, perfectionibus divinis &c. Obiit

Obiit anno 1623. ætatis 69. *Ægidius de Coninck* Belliolanus scripsit de Sacramentis & Censuris tomis 2. De Actibus supernaturalibus: Fide spe & charitate libris 4. de Absolutione moribundi & ejus defensione. De Deo Trino & Incarnato, opus posthumum: obiit Lovanii an. 1633. *Martinus Bresserus* Boxtellanus, de Conscientia. *Ludovicus de Schildere* Brugensis, de principiis formandæ Conscientiæ Tractatus 6. & Synopsim Theologicam de Sacramentis. Obiit anno 1667. *Franciscus vander Veken*, Antverpiensis, de Deo uno & trino. De simplicitate & libertate Dei. *Ignatius Derkennis* Antverpianus, de Deo uno & trino. Positiones sacras de Eucharistia &c. *Philippus de Hornes*, Præcipuas controversias in forma Thesium deductas. *Cornelius Hazaert* in Theologicis fidei Controversiis Opera varia. *Michael van Triest*, elaboravit Compendium Resolutionum Antonini Dianæ. *Maximilianus Ledent* de Attritione &c. & *Ægidius Estrix*, varios Tractatus Theologicos in Controversiis modernis. *Iacobus Tirinus*, Antverpianus; & *Cornelius à Lapide* Bucholdianus, plura huc spectantia in Scripturam universam; et alii in aliis Operibus.

Scriptores in Controversiis modernis.

Circa Controversias Theologiæ modernas, scripsit in Belgio, de Attritione Tractatus varios *Christianus Lupus* et Franc. *Farvacquez* Ord. S. Augustini, uti et de eadem contra scripsit variis Tractatibus *Maximilianus Ledent*, et *Ægidius Estrix* Soc. Jesu. De Methodo remittendi et retinendi peccata E. D. *Gummarus Huygens* Lovanii: Et contra *Franciscus Carolus Reymakers* in Responsione brevi &c. De eadem *Francisci Iacops*,

Quæstio

Quæstio Theologica, An & quando neganda sit, aut differenda Absolutio Pœnitenti: de eadem alterius *Professoris* liber, cui titulus: Praxis Solida retinendi peccata.

Francisci Simonis, Status, origo, & scopus Reformationis *&c.* circa administrationem & usum Sacram. Pœnitentiæ. *Ejusdem*, de Fraudibus Hæreticorum, Pars prima, secunda, *&c.* *Macarii Havermans* Ordinis Præmonstratensium, circa Prædicta, Epistola Apologetica ad Innoc. XI. Item, Examen libelli, Pentalogus Diaphoricus: & alia Opuscula: nec non Tyrocinium Theologiæ moralis, anno 1675. *Laurentii Neesen* Theologia moralis Christiana de Sacramentatis. Circa obligationem Concionem & Sacrum audiendi in Paræcia propria, Libellus cui titulus, Obligatio ista clarè demonstrata. Huic oppositus libellus Exhibitio Canonum *&c.* Contra hunc *Chrystophori Philalethis*, justa defensio *&c.* Postea prodiit nova Canonum exhibitio, stabilita per *Christianum Lupum*: deinde ejusdem *Christ. Philalethis*, deductio Juris Pastoralis. Accesserunt Analecta Privilegionum, & Jurium Regularium, per R. P. Privilegiatorum professiorem.

Nicolaus du Bois, Tractatum edidit in 4. Circa Propositiones 45. ab Alexandro VII. prohibitas, earumque Authores. Motivum Juris: Circa obligationem Concionis & Missæ in Paræcia: Circa Monita salutaria, & plura alia, ac novissimè de obligatione sigilli Sacramentalis. *Guilielmus le Maire*, stateram Saulis Exregis.

De Charitate, libellus, Ignis Fatuus. Contra Libellus, Ignis fatuus extinctus, per *Campianum Florum* anno 1679. *Alberici vanden Kerchove*, Theologo-Bernardina disquisitio de Attritione, amore *&c.*

Christianus Alethinus, de peccatis Ignorantiæ, an ea quæ est juris naturæ liberet à peccato, per tres partes solidè deductum. Mala fides Authoris anonymi, per *Danielem Campfordum*. Doctrina mira ac nova *&c.* per *Vlicum Ionson*.

Wilhelmi Sandæi, Confutatio Triumvirorum, circa Propositiones 65. ab Innocentio XI. prohibitas, earumque Authores. De his denuò à *Petro Moens* quiddam editum. *Henrici Noris*, Apologia Augustiniana. *Brunonis Neusser*, Germani, Prodromus velitaris contra vindicias Augustinianas *&c.* Sunt & alii horum temporum libelli in variis Controversiis editi.

CAPUT XII.

Notitia specialis circa praxim Curiæ Ecclesiasticæ, præsertim Romanæ.

DOctrinæ Theologicæ, ac juris Canonici plurimùm annexa est cognitio *Fori Ecclesiastici*, & quo modo diversæ causæ ad diversa Tribunalia referri, & in his judicari debeant. Cum enim Christi in toto orbe Vicarius nequeat per se tot tantarumque causarum discussionem & judicium exercere, varias Romæ constituit Congregationes sive Tribunalia sibi subordinata, quorum singula de certo genere causarum sententiam ferant, suâ demum authoritate comprobandam. Horum notitia quantò difficilior est, tantò erit hic in unum collecta commodior.

1. Congregatio *Cardinalium sanctissimæ Inquisitionis* erecta fuit à Paulo III. per Constitutio-

nem quæ incipit, *Licet*, anno 1542. Et eadem denuò restituta à Sixto V. Constit. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. Et habetur in tomo 2. Bullarii Laërtii Cherubini.

Ad hanc Congregationem pertinet Inquisitio hæreticæ pravitatis, & potestas citandi, procedendi, sententiandi, & definiendi in omnibus causis tam hæresim manifestam, quàm schismata, apostasiam à fide, magiam, sortilegia, divinationes, Sacramentorum abusus, & quæcumque alia, quæ etiam præsumptam hæresim sapere videntur concernentibus, non solùm in Urbe, sed etiam in universo terrarum orbe ubi Christiana viget Religio, super omnes Patriarchas, Primates, *&c.* Sic habet Bulla supra citata. Unde etiam ad hanc Congregationem defertur examinanda, & censuranda, qualitas Doctrinæ quæ in quæstionem vocatur, uti patet ex pluribus ejus Decretis etiam recentibus.

Cardinalium in hac Congregatione assistentium quidquid major pars decernit validum est, perinde ac si omnes convenissent, & major pars consensisset. Ita *Barbosa* ex Pii IV. Constitutione 79. quæ incipit, *Cum nos*, an. 1564. Ubi addit, hanc Congregationem appellationes ab aliis Inquisitoribus audire, & suos Inquisitores ubivis locorum deputare.

2. Alia est Congregatio *pro Interpretatione Concilii Tridentini*. Hæc erecta fuit primum à Pio IV. Constit. 81. Quæ incipit, *Alias nonnullas*, anno 1564. tomo 2. Bullarii, & deinde restituta à Sixto V. Constit. 74. *Immensa*, an. 1586. in qua istius Congregationis munus & potestas his verbis declaratur. Eorum quidem Decretorum quæ ad Fidei dogmata pertinent inter-

pretationem nobis ipsis reservamus. Cardinalibus verò Præfectis interpretationi, & executioni Concilii Tridentini, si quando in iis quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, et Ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, Nobis tamen consultis, impertimur.

Hinc Congregationis Concilii Tridenti Declarationes ad instar legis communis solent allegari. Illis etiam plurimum Rota Romana deferre solet, nec eas ullo modo in dubium revocare, ut ostendit Barbosa in sua summa Apostolicarum decisionum.

Sed hic ad praxim specialiter notandum est, jussu Urbani VIII. anno 1631. Congregationem hanc mandasse ac præcepisse, hujusmodi Declarationibus tam impressis, et imprimendis, quam manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam, sed tantùm illis quæ in authentica forma, solito sigillo et subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, et Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. Cujus declarationis verba transcripta habet Ant. Diana Resol. Moral. Part. 5. Tract. 2. resol. 96.

3. *Congregatio* altera est quæ dicitur, *Sacrorum Rituum*, ad quam referenda sunt quæ spectant ad ritus, cæremonias, aliaque ad divinum cultum pertinentia. Hæc erecta fuit à Sixto V. in Constit. 74. quæ incipit, *Immensa*, anno 1587. cujus officium, potestas, & procedendi modus, ex sequentibus ipsius Bullæ verbis authenticè exponetur.

Quinque Cardinales delegimus quibus hæc præ-

præcipuè cura incumbere debeat, ut veteres Ritus sacri ubivis locorum in omnibus Urbis, Orbisque Ecclesiis, etiam in Capella nostra Pontificia, in Missis, divinis Officiis, Sacramentorum administratione, ceterisque ad divinum cultum pertinentibus à quibusvis personis diligenter observentur, Cæremoniæ si exoleverint restituantur, si depravatæ fuerint reformentur. Libros de sacris Ritibus, imprimis Pontificale, Rituale, Cæremoniale, prout opus fuerit, reforment, et emendent. Officia divina de Sanctis Patronis examinent, et Nobis prius consultis, concedant, diligentem quoque curam adhibeant circa Sanctorum Canonizationem, Festorumque dierum solennitatem, ut omnia ritè et rectè, et ex Patrum traditione fiant, *&c.*

Hæc tamen Congregatio non concedit Litteras remissoriales pro formanda inquisitione ad canonizationem Sanctorum authoritate Apostolicâ, nisi prius expediantur litteræ Apostolicæ in forma Brevis eidem Congregationi directæ, ut notat *Sellius* in selectis canonicis *cap.* 1. *num.* 77.

Non solet etiam passim concedere in Officiis ab ea approbandis Antiphonas, Versiculos, Responsoria, Hymnos, et alia similia propria, præter Lectiones secundi nocturni, ut tradit *Lezana* ex actis Congreg. Rituum.

Neque solet approbare aliquas Litanias præter ordinarias impressas in Breviario, et eas quæ de B. Maria recitantur in Ecclesia Lauretana. Idem in summa *quæst. Regular. tom.* 3.

Congregatio Rituum Memorialia non recipit, nisi porrigentes sint Procuratores habentes mandata, aut litteras legitimas ad tractanda nego-

negotia. Singula prædicta in praxi notanda sunt, ut sciatur in quibus, et quo modo ad hanc Congregationem recurrere oporteat.

Postremò notandum, decretis, declarationibus, et decisionibus hujus Congregationis fidem in judicio vel extra non deberi, nisi in authentica forma cum sigillo & subsignatione Cardinalis Præfecti munitæ fuerint, uti statutum est jussu Urbanis VIII. anno 1632. prout supra de Congreg. pro interpretatione Tridentini.

4. Accedit his *Congregatio de Propaganda Fide*, quæ constat certo numero Cardinalium, Prælatorũ, ac Regularium, primùm erecta à Gregorio XV. per Constitutionem, quæ incipit, *Inscrutabili*, an. 1621. in qua constituit 12. Cardinalis, & alios Officiales, ac certis redditibus dotavit, ut Congregatio illa intenderet negotiis, rebus ac personis Missionum, & aliis quæ ad Fidei Catholicę propagationem conducunt: quorum singula in particulari ex ipsa Pontificis Constitutione hic breviter describo.

Nos ut majori cum vigilantia, cura, & fervore opus prosequi possimus, & in posterum successores nostri: nonnullorum venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinaliũ peculiari solicitudini negotium committendum duximus, prout tenore præsentium committimus, & demandamus, Volentes ut in unum congregati, adhibitis etiam aliquot Romanæ Curiæ Prælatis, & Religiosis viris, ac Secretario, in commune consulãt, tantæque rei nobiscum invigilent, *&c.* Quod ut commodius præstari possit, semel coram Nobis, ac bis saltem in domo antiquioris eorum quolibet mense congregentur, omniaque ac singula negotia ad Fidem in universo mundo propagandá pertinentia cognoscant & tractent; & graviora

quæ

quæ in prædicta domo congregati tractaverint, ad Nos referant; alia verò per seipsos decidant, & expediant pro eorum prudentia. Missionibus omnibus ad prædicandum & docendum Evangelium, & Catholicam doctrinā superintendant. Ministros necessarios constituant & mutent. Nos enim tam præmissa, quam omnia & singula desuper necessaria & oportuna agendi & exequendi liberam & amplam potestatem Apostolicâ authoritate præsentium tenore concedimus.

Constituit idem Pontifex ut litteræ & scripturæ omnes dictæ Congregationis gratis & absque ullu mercede expediantur. Hæc non parum, ubi res postulat, ad Missionarii instructionem conducent.

5. Sunt & alia Tribunalia minus communia, prout est *Cancellaria Romana*, quæ maximè versatur circa Ecclesiastica Beneficia, & Officia, quæ à Sede Apostolica dependent. Unde & eorum causas audire: insuper Cameræ Apostolicæ jura curare, & exequi consuevit. *Rota Romana* est tribunal ad quod referuntur Quæstiones difficiliores in negotiis Ecclesiasticis, & aliis urbis Romanæ, quæ in utramq; partem debitè examinantur, & ab Auditoribus Rotæ de illis demum fertur sententia, quæ passim dicitur, Decisio Rotæ Romanæ. Varias hujus Rotæ decisiones inter alios adducit *Barbosa*, *Lezana*, et *Diana* parte undecima ad Tractatus miscellaneos in fine.

6. Pro Foro interno, et quibusdam facultatibus et gratiis annexis, pridem erecta est *Pœnitentiaria Romana*, et confirmata à Sixto IV. Paulo III. et Julio III. in Const. *Rationi congruit*. anno 1558. Præest illi Cardinalis qui dicitur, Major Pœnitentiarius, qui facultates et gratias elargitur, et signat. Alii ibidem Confessarii ex diver-

ſis Nationibus congregati, abſoluendis pœnitentibus ex quacunque orbis Chriſtiani partibus Romam adventantibus cum ampla facultate operam aſſiduam præſtant. Praxim et facultates hujus Pœnitentiariæ accuratè exhibuimus ſupra *part.3. tract.4. cap.8. §.5.* Et ex illa Modum procedendi, ac formandi ſupplicationes et Expeditiones in aliis Tribunalibus facile perſpicies.

Habent et Eccleſiæ particulares ſua Tribunalia, in quibus judicantur Cauſæ Fori Eccleſiaſtici, ut ſunt variæ quæ pertinent ad matrimonium, divortia, ſimoniam, uſuras, hæreſim, apoſtaſiam, ſacrilegium, delicta Clericorum, immunitatem Eccleſiaſticam, et ſimiles, quæ referuntur ad Curiam Epiſcopalem. In hoc Tribunali præcipuè ſententiam fert ipſe Epiſcopus, et Officialis, cum Secretario, et aliis qui ad hoc judicium adhibentur. Has cauſas fori Eccleſiaſtici illicitum eſt Judici Laico ad ſe pertrahere, ſub gravibus cenſuris et pœnis in Bulla Cœnæ contentis. Quando tamen devenitur ad pœnam ſanguinis, ſolet reus tradi in manus poteſtatis ſæcularis. Sed ex his, ceteriſque hactenus traditis, ante omnia ſolicitè diſcamus, quo modo ipſi ante Tribunal ſupremi Judicis demum ſecuri compareamus; qui unus eſt omnium beatus, & ultimus

FINIS.

INDEX

INDEX
RERUM
Tomi Secundi hujus Operis, Ordine Alphabetico & per Paginas notatus,

A.

B

Quomodo

D.

E.

Emptio,

F.

G.

H.

Quid

I.

Quomodo

L.

M.

Ætas

An

N.

O.

P.

R.

S.

So-

T.

V.

FACULTAS R.P. PROVINCIALIS.

EGo infrascriptus Præpositus Provincialis Flandro-Belgicæ Societatis Jesu, ex potestate mihi facta à R. Patre nostro Joanne Paulo Oliva ejusdem Societatis Præposito Generali, concedo facultatem D. Michaeli Knobbartio Typographo Antverpiensi, imprimendi Librum cui titulus, Theologia Tripartita &c. compositum à *R. P. Richardo Arsdekin ejusdem Societatis sacræ Theologiæ Professore*, & à Deputatis Societatis nostræ Theologis examinatum, & approbatum. In quorum fidem has propriâ manu subscriptas, & officii mei sigillo munitas dedi Antverpiæ. 2. Octobris 1677.

Ignatius Diertins.

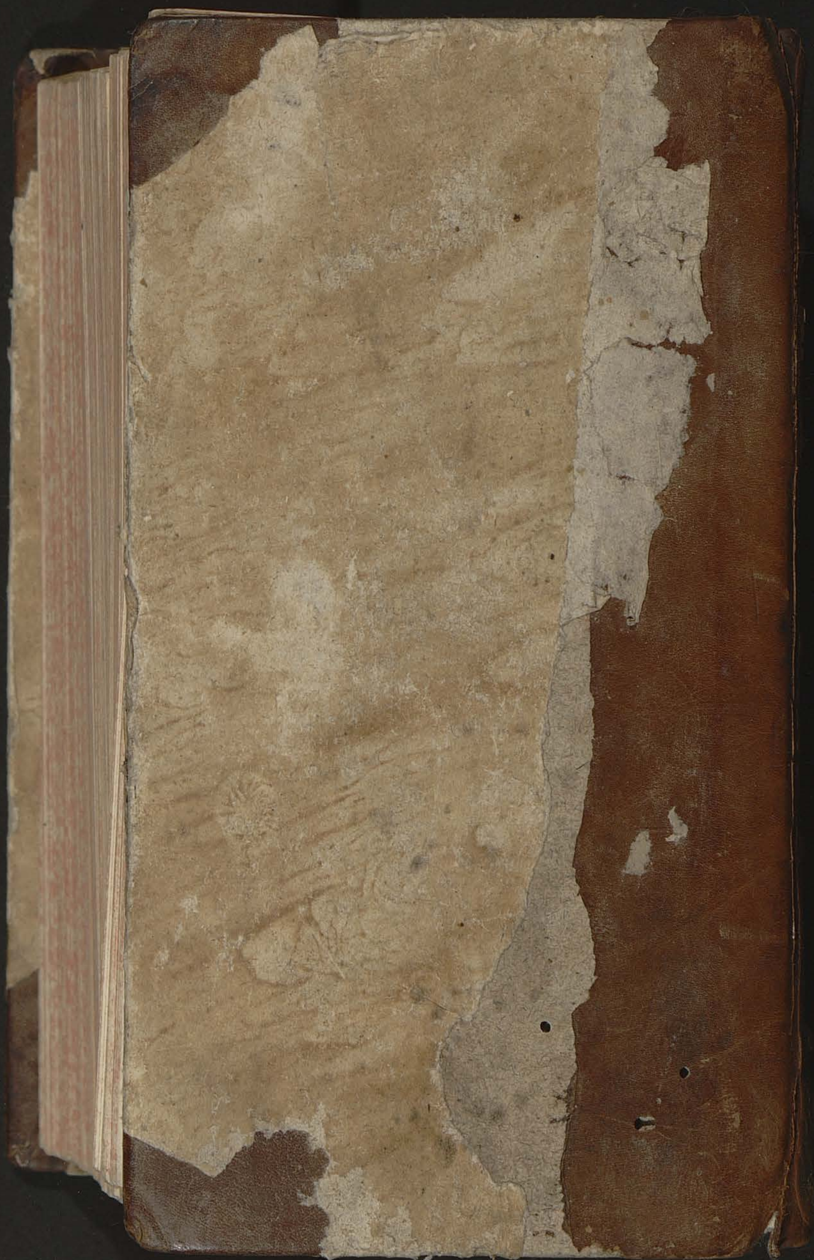
APPROBATIO CENSORIS.

LIber, cui Titulus est: *Theologia Tripartita &c. à R. P. Richardo Arsdekin* Societatis Jesu sacræ Theologiæ Professore compositus, continet non solidè tantùm & orthodoxè, sed admodum clarè & nervosè per totum, illud cujus argumentum proponit non obscurè in principio; ut proindè typis iteratis ad communem tam Missionariorum, quàm aliorum passim utilitatem meritò evulgetur. Ita, attenta lectione prçviâ, judico infrascriptus Librorum Censor; nil dubius, quin Opus hoc, notabiliter jam auctum atque emendatum, futurum omnino sit ex voto plurimorum. Author de cetero, quantâcunq; Scientiâ præditus, suam hic modestiam religiosam singulariter probat, pariter & integritatem: etenim sollicita cum moderatione cohibet à scriptione acerba calamum, charitati non minùs quàm veritati consecratum. Faxit omnipotèns & misericors Deus, ut ille laboris fructus in studioso Lectore, quos speravit, reportet abundanter: desiderio huic innixus, dabam præsentem perlubenter censuram, Antverpiæ 5. Octobris, 1682.

Antonius Hoefslach Ecclesiæ Cathedralis. Canonicus Graduatus.

Summa Privilegii extat supra in Tomo primo.

R. P. RICHARDI
THEOLOGIA
TRIPARTITA

T. I. II. III.